BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
8
8 K
32

Digitized by Google

ΠΕΡΙ

ΤΟΥ ΚΑΘΑΡΤΗΡΙΟΥ ΠΥΡΟΣ

ΚΑΤΑ ΒΑΡΛΑΑΜ,

ΠΕΤΡΟΥ ΤΟΥ ΑΡΚΟΥΔΟΥ

DE

PVRGATORIO IGNE

ADVERSVS BARLAAM

PETRI ARKVDII

Romæ, Typis & impen. Sac. Cong. de Propag. Fide. 1637.

Superiorum permiſſu.

Imprimatur, ſi videbitur Reuerendiſſ. P. Mag. Sac. Pal. Apoſt.

A. Tornjellus Viceſg.

DE mandato Reuerendiſſ. P.M. S.P.A. eleg[illegible] Latinè tùm Græcè conſcripta à Domino Pantaleone Ligaridio perlegi, eaque cenſeo digniſſima in lucem prodire poſſe. 1. April. 1637.

Georgius Buſtronius Societatis Ieſu Penitentiarius S. Petri.

Imprimatur

F. Hyacinthus Lupus Magiſter & Socius Reuerendiſſ. P. M. Sacr. Pal. Apoſt. Ord. Prædic.

BEATISSIMO PATRI
VRBANO VIII.
PONTIFICI MAXIMO

Pantaleon Ligaridius Chius.

PYthagoræ præceptum hoc fuit B. P. dexteram ne facile cuiuis inijcito, niſi vel ijs, qui eiſdem ſtudijs addicti ſunt, vel ſolis parentibus. Significabat opinor illo dexteræ ſymbolo, amicitiæ coniunctionem non debere fortuitam eſſe, ſed habendam electè cum ijs, quibus nos, aut propinquitas, aut alia neceſſitudo copulauit: Et appoſitè quidem: quia manus, & cordis par habenda eſt ratio, vt cecinit Pindarus. Admota namque dextera, quæ ſalutationis eſt index, futuræ amicitiæ veſtigia relinquit in eorum animis, quos Mercurij quaſi catenis deuincit, & trahit. Huic ego præcepto B. P. obtemperans, Petro Arcudio, tanquam parenti, & Græcarum literarum addicto ſtudijs, quibus ego docendis nouem iam annos operam nauo, amicam & auxiliarem manum non modo viuenti porrigere non detractaui, verum etiam mortuo præſentem opem ferre volui, tanquam homini de recta religione optimè merito: cùm plurimos ad Romanæ Eccleſiæ gremium reuocauerit: Corona enimuero donare par eſt illam huius viri dexteram, quæ aliorum ſemper ſtuduit commodis, Hæreticorumque ac Schiſmaticorum, inſidias fraudeſque omnes diſſipauit. Plurimæ ſunt eius lucubrationes in luce propoſitæ, ſed quæ poſt obitum tenebras habent, haud paucæ ſunt. Ex quibus has ego potiſſimùm eligendas arbitratus ſum con-

tra Barlaam olim ab eo ſuſceptas: quas aureis tuis Apibus dicare conſtitui, vt maiorem operi præclaro gratiam conciliarem, & illius autoris ſatisfacerem voluntati: Tibi enim Pontifici ſummo, qui, vt cum Pindaro loquar, ſummum virtutum omnium apicem, & celſiſſimum dignitatis faſtigium obtines, ille etiam ingenij ſui fætus iam inde donaſſet, niſi præpropera mors, vitæ ſtamine reciſo, propoſitum hominis, ſpemque omnem corrupiſſet. Quapropter ego partes ipſius ſuſcipiens, eius etiam exequi conſilia volui, & meæ fidei commiſſa, ſarta tecta ſeruare. Quod perficere nunc aggredior, & quaſi iuſta perſoluo, cum ad pietatem, qua illum proſequor ſignificãdam, tùm ad inſtaurãdam tanti viri memoriam, quæ in obliuionem ventura eſſet, niſi tuis ſempiternis ignibus aleretur, fulgentiſſimiſque Solis tui radijs ab omni obſcuritatis periculo vindicaretur. Excipe igitur B. P. poſthumum hunc, ſed non degenerem Arcudij fætum, nec deſpice quidquid hoc fuit in illo producendo, tibique ſiſtendo laboris mei, quem nunc pro primitijs offero, maiores, vt ſpero prouentus in poſterum allaturus: Hos enim ſolum interea reddo fructus ex agro Græci collegij forte decerptos, tibique tanquam ſupremo Dei Vicario dedico & conſecro, ſempiternum rerum omnium conditorem, ac dominum enixè precatus, vt Petri Sedes diuturno tempore tibi ſtabilis ſit, ad commune Chriſtianæ Reipublicæ commodum, priuatamque noſtræ gentis incolumitatem.

ΤΩ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΩ
ΟΥΡΒΑΝΩ ΤΩ ΟΓΔΟΩ
ΑΚΡΩ ΑΡΧΙΕΡΕΙ

Παντελεήμων Λιγαρείδης ὁ Χῖος.

ΠΥθαγόρειος νόμος ἐκέλευε, Πάτερ μακαριώτατε, ἄλλῳ τῳ μὴ δοῦναι τὴν δεξιὰν, εἰ μὴ τοῖς σπουδασταῖς καὶ γεννήτορσι. Σημαίνει δ᾽ ἔγωγ᾽ οἶμαι τὸ σύμβολον, μὴ δεῖν εἰκῇ καὶ μάτην ὡς ἔτυχεν, ἕρμαιον ποιεῖσθαι τῆς φιλίας τὸ σπούδασμα, ἀλλ᾽ ἀτεχνῶς ἐξαίρετον εἶναι, καὶ μάλιστα ἔκκριτον, ἀπὸ γονέων ἀρχόμενον, καὶ εἰς φιλοσόφους παυόμενον. καὶ μάλα ἐνδίκῃ, ὅτι χεῖρες καὶ ἦτορ, ἔφη που Πίνδαρος, τὴν ἴσην ἔχουσι φύσιν καὶ δύναμιν. καὶ γὰρ διὰ τῆς ἐπαφῆς, ἡ εὖ προσήγορος δεξιὰ ταῖς ψυχαῖς κέντρον καὶ κίσμα τῆς μελλούσης φιλίας ἐνίησιν, οἱονεί τινας Ἑρμαϊκὰς σειρὰς τοὺς δακτύλους συνεπιτείνουσα καὶ συσφίγγουσα. Τούτῳ ἄρα κἀγὼ νόμῳ πειθόμενος, χεῖρα βοηθείας ὀρέξαι τῷ πεπτωκότι Πέτρῳ Ἀρκούδῃ οὐκ ὤκνησα, ἐμῷ συνήθει, καὶ χρηστῷ διδασκάλῳ, ἀλλὰ τὴν ταχίστην καὶ μετὰ θάνατον ἀρωγὴν, καὶ ξυνέμπορον παλάμην οἱ ἐπιδοῦναι διέκρινα, τῷ πολλοὺς πολλάκις χειραγωγήσαντι ἐς τὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας σεβάσμια θέατρα, καὶ στεφανῶσαι τὴν ἐκείνου στεφανώτιδα δεξιὰν, ὑπὲρ τῆς πίστεως μυριάκις πονήσασαν, καὶ οὐκ ὀλίγα τεύχη συντάξασαν, πᾶσαν ἐπιβουλὴν σχισματικῶν, καὶ προσβολὴν αἱρετικῶν, μάλα ῥᾳδίως ἀναχαιτίζουσαν. ἐξ ὧν ᾠήθην δεῖν ὀλίγ᾽ ἄττα τῶν αὐτοῦ ἀπανθισμάτων, τοῦτο δὴ τὸ κατὰ Βαρλαὰμ ἀνταγώνιον σύγγραμμα, ταῖς χρυσαῖς σου μελίτταις χαρίσασθαι, πρὸς ἀμοιβὴν τοῦ χρέους, καὶ τοῦ πόθου ἐκπλήρωσιν. ἐκεῖνος μὲν γὰρ, σοὶ τῷ κορυφαιοτάτῳ ἀρχιερεῖ, τῷ καὶ πινδαρικῶς φράσαι, κορυφουμένῳ ἀρετῆς παντὸς εἶδος καὶ ἀξίας ἀξίωμα, τὰς ὠδῖνας τῶν αὐτοῦ λόγων ἀφιερώσασθαι προὐμεμελετήκει, ἀλλ᾽ ὀξὺς φθάσας ὁ θάνατος, φεῦ τοῦ πάθους, τὰς ἐλπίδας ἐθέ-

εισεν. αὖθ' οὖν ἐγὼ τὸν ἄνδρα διαδεχόμενος, τὰ μυστήρια τῆς ἐκείνου διανοίας ἀποπληρῶσαι ἠξίωκα, καὶ τὴν πιστευθεῖσάν μοι παρακαταθήκην ἐσπούδακα, σῶάν τε καὶ ἀκραιφνῆ διαμισθώσασθαι. καὶ δὴ ἐπεχείρησα τὰ ἐλλειπῆ ἐκτελέσαι, καὶ ἀντισηκῶσαι τὰ νομιζόμενα, τοῦτο μὲν ἅμα ποιῶν, πρὸς ὑπόδειγμα τῆς πατρικῆς πρὸς ἐκεῖνον φιλοστοργίας, ἅμα δὲ καὶ εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἀμαυρωθείσης μνήμης αὐτοῦ, καὶ σχεδὸν ἤδη συντεθνηκυίας. Τοιγάρτοι ἀναζωπυρωθήσεται τῷ σῷ ἀσβέστῳ φωτὶ θερμαινόμενος, καὶ μικρὸν ἀναλάμψει ταῖς σαῖς αὐγοειδεστάταις ἀκτῖσιν ἀγλαϊζόμενος. δέχοιο δ' αὐτὸς φιλοφρόνως, ὡς εἴωθας, ἀμβροσίας γέμων καὶ νέκταρος, τὸν ἐν τοῖς ἐσχάτοις οὐκ ἔσχατον γόνον τοῦ Ἀρχυδίου, ἐκζωπυρῶν αὐτὸν τοῦτον καὶ θάλπων φιλοστοργότερον. δρέποιο ἐπίσης ἀδεῶς μὴ φειδόμενος, ὃ καὶ τελειοτέραν ἀπ' ἐμοῦ καρπῶν συλλογὴν κομισόμενος, τῆς ἐμῆς σπουδῆς τὰ πρωτόλεια, θειότατε Οὔρβανε, ἅπερ ἐκ τῶν σῶν λειμωναρίων ἐσύλησα, τοῦ ἑλληνομουσείου διὰ σὲ γεγονώς, καὶ διὰ σὲ μέχρι νῦν μένων τρόφιμος. ὅθεν σοὶ τῷ ἐπιγείῳ θεῷ, τῷ τὰ πάντα τοῖς πᾶσι μεριζομένῳ, ὁλοψύχως χαρίζομαι, καὶ σοὶ τῷ οὐρανίῳ πατρὶ, τῷ κἀμοὶ τὰ μυστήρια τῶν λόγων ἀναπετάσαντι, δῶρον προσφέρω φιλοτιμούμενος. Δοίη δέ σοι ἄρα Θεὸς ὑψοῦ χρόνον πατεῖν ἐπιμήκιστον, πρὸς πάγκοινον τῆς χριστωνύμου πολιτείας ὠφέλειαν. ναὶ μὴν καὶ πρὸς ἄγκυραν καὶ ἀνάψυχην τοῦ ἡμετέρου γένους, καὶ τῆς ἑλληνίδος γλώττης ἐπίδοσιν.

ΕΙΣ

ΤΟΝ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΝ ΑΡΧΙΕΡΕΑ

ΟΥΡΒΑΝΟΝ

ΤΟΝ ΟΓΔΟΟΝ

Ἐπίγραμμα.

ΔΕχνυσο ὑψιθόωκε Πάτερ μελίγλωσσε μελίττας
Ἑλλαδικῶν χαρίτων, ἡδὺ πόνημα Πέζου.
Κεῖνος ἀριστοπόνοισι φρεσὶν μέλι πήξατο θεῖον,
Ἄξιον Οὐρβανῷ τῷ μελιφυρτολόγῳ.
Εἰ δ' ἔγε βαιὸς ἔοικε πόνος, καὶ σῶμα μελίττης
Εἰ καὶ τυτθὸν, ὅμως νέκταρ ἀποσταλάει.

ΕΙΣ ΤΑΣ ΟΥΡΒΑΝΙΤΙΔΑΣ

μελίττας.

ΤΡεῖς ὥρας, τρισσὰς χάριτας, τρισσάς τε θεαίνας
Ἄντα ἐριζούσας, ἔννεπον ὑμνοπόλοι.
Τρεῖς δὲ ἀμιλλῶνται γλῶσσαι τρισσαῖσι μελίτταις,
Οὐδετέρη κρατέει, Οὐρβανὸς εἷς ἐν ὅλαις.

Παντελεήμονος Λιγαρείδου τοῦ Χίου.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΟΦΩΤΑΤΟΝ ΠΕΤΡΟΝ ΑΡΚΟΥΔΗΝ

ΕΛΕΓΕΙΟΝ

Τοῦ αὐτοῦ.

Ηριπες ὦ Πέτρος πεπετρωμένε πίστει Πέτρου,
Ηριπες ἀρραγέος Πέτρε θεηλογίης.
Ἄρκυσι δεσμεύθης Ἀρκούδιος, αἰὲν ἀφύκτοις
Ἄρκυσι μοιριδίαις καὶ σταλίκεσσι μόρου.
Νῦν παλάμας κροτέουσιν ἀλιτροὶ σχισματολάτραι
Σεῖο ἀποφθιμένου βιβλοθεοστυβέος.
Αἱρέσεων πρόπολοι πατρώϊα καινοτομοῦντες
Δόγματα, ὀρχεῦνται ποσσὶν ὑπηνεμίοις,
Ὅττι ἀπεσβέσθη Ῥώμης λύχνος, ἄστρον Ἑῴας,
Φαιήκων κρύφθη παμφανόων Φαέθων,
Πίστιος ἰθυνόων ἀπλανῆ λόγον, ἱερομύστης
Ἴχνια εἰσβαίνων εὐαγέων πατέρων.
Ἀλλὰ θανὼν λαλέει συγγράμμασι, τεύχεα τούτου
Μυρία, ὡς γλῶσσαι πᾶσι μένουσι λάλαι.
Ὕμμι ματαιολόγοις ἐκφθέγξεται, ἄπατε λήξει
Ἀντεπιχειρήσων φαυλεπιφαυλοτάτοις.
Ἀνδράσι δ' εὐσεβέεσσι γενήσεται ἄλλος ἀπ' ἄστρων
Ἀρκτοῦρος σοφίης, πίστιος ἀρκτοφύλαξ.

ΠΕΡΙ

ΤΟΥ ΚΑΘΑΡΤΗΡΙΟΥ ΠΥΡΟΣ
ΚΑΤΑ ΒΑΡΛΑΑΜ,

ΠΕΤΡΟΥ ΤΟΥ ΑΡΚΟΥΔΟΥ·

DE

PVRGATORIO IGNE
ADVERSVS BARLAAM

PETRI ARCVDII.

Digitized by Google

ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΟΦΩΤΑΤΟΝ ΠΕΤΡΟΝ ΑΡΚΟΥΔΗΝ

ΕΛΕΓΕΙΟΝ

Τοῦ αὐτοῦ.

Ἤριπες ὦ Πέτρος πεπετρωμένε πίστεϊ Πέτρου,
   Ἤριπες ἀῤῥαγέος Πέτρε θεηλογίης.
Ἄρκυσι δεσμεύθης Ἀρκούδιος, αἰὲν ἀφύκτοις
   Ἄρκυσι μοιριδίαις καὶ σταλίκεσσι μόρου.
Νῦν παλάμας κροτέουσιν ἀλιτροὶ σχισματολάτραι
   Σεῖο ἀποφθιμένου βιβλοθέου βέος.
Αἱρέσεων πρόπολοι πατρώϊα καινοτομοῦντες
   Δόγματα, ὀρχεῦνται ποσσὶν ὑπηνεμίοις,
Ὅττι ἀπεσβέσθη Ῥώμης λύχνος, ἄστρον Ἐῴας,
   Φαιήκων κρύφθη παμφανέων Φαέθων,
Πίστιος ἰθυνόων ἀπλανῆ λόγον, ἱερομύστης
   Ἴχνια εἰσβαίνων εὐαγέων πατέρων.
Ἀλλὰ θανὼν λαλέει συγγράμμασι, τεύχεα τούτου
   Μυρία, ὡς γλῶσσαι πᾶσι μένουσι λάλαι.
Ὕμμι ματαιολόγοις ἐκφθέγξεται, ἅπαντι λήξει
   Ἀντεπιχειρήσων φαυλεπιφαυλοτάτοις.
Ἀνδράσι δ' εὐσεβέεσσι γενήσεται ἄλλος ἀπ' ἄστρων
   Ἀρκτοῦρος σοφίης, καὶ πίστιος ἀρκτοφύλαξ.

ΠΕΡΙ
ΤΟΥ ΚΑΘΑΡΤΗΡΙΟΥ ΠΥΡΟΣ
ΚΑΤΑ ΒΑΡΛΑΑΜ,
ΠΕΤΡΟΥ ΤΟΥ ΑΡΚΟΥΔΟΥ.

DE
PVRGATORIO IGNE
ADVERSVS BARLAAM
PETRI ARCVDII.

ΠΡΩΤΟΝ ΠΡΟΒΑΛΛΕΤΑΙ

Τὸ κείμενον τοῦ Βαρλαάμ, εἶτα, ἡ ἀπόκρισις Πέτρου τοῦ Ἀρκούδου.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Εἰ μὲν περὶ ὧν ἀλλήλοις ἀμφισβητοῦμεν, αἰδεσιμώτατοι κύριοι καὶ πατέρες, νίκη μόνον ἦν τὸ προκείμενον, καὶ μηδενὸς ὁτιοῦν ἄλλου ἐποιούμεθα λόγον, ἢ τοῦ νικᾶν ἐκ παντὸς τρόπου ζητεῖν. οὔτ' ἂν ἐποιοῦμεν εἰκότα, οὔτ' ἂν ἀλλήλων δικαίως ἠνεχόμεθα δήπου. ἐπεὶ δὲ ἡμῖν τε πόνον ὑποστᾶσι καὶ τὴν μακρὰν ταύτην ἀποδημίαν τοσοῦτον, ὑμῖν τε τοσόνδ' ὑπὲρ τῆς προκειμένης ἡμῶν συνελεύσεως προκαταβαινομένοις σπουδῆς, οὐδὲν ἕτερον τὸ προκείμενον, ἢ τὸ τὴν ἀλήθειαν ἀναφανεῖσαν ἀμφοτέρους ἀσπάζεσθαι, καὶ εὐκταῖον ἡγήσασθαι ἕρμαιον. μεγάλη ἂν εἴη ἐλπὶς, σὺν Θεῷ συλλήπτορι, πάντα πράξασι καὶ νῦν ἀμφοτέρους ἀπαλλάξαι ἀλλήλων. τοῦτο μὲν οὖν οὐκ ἐπὶ τοῦ προκειμένου νυνὶ τούτου ζητήματος ἐλπίς ἐστι γενήσεσθαι μόνον. ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πάντων ἴσως τῶν ἄλλων, τῶν ἡμῖν ἀδυνάτων, δυνατῶν ὄντων πάντως τῷ κατὰ τὰ λόγια φάναι. ἀλλ' ἐκείνων μὲν ἕνεκα μέλει Θεῷ καὶ μελήσει, τῷ, πολλῶν ὄντων οἷς ὀνομάζεται, μὴ ἀπαξιώσαντι καὶ ἀπὸ τῆς εἰρήνης κληθῆναι. πάντως οὐκ εἰς κενὸν ἡμᾶς τρέχειν ἀφήσει, οὐδὲ τὸν τοσοῦτον ἡμῶν ἀμφοτέρων ματαιώσει ἀγῶνα. ἀλλ' αὐτὸς γενόμενος σύνδεσμος καὶ λίθος ἀκρογωνιαῖος, συνάψει ἀλλήλοις ἡμᾶς τὰ διεστῶτα ἑαυτοῦ μέλη. καὶ ἀλλήλους ὡσεὶ ἓν ἅπαντας σῶμα, ὑπὸ μίαν κεφαλὴν ἑαυτὸν ἀπεργάσεται. περὶ οὗ δὲ προεθέμεθα νυνὶ ζητήματος σκέψασθαι, περὶ τούτου τὰ νῦν ποιητέον λόγον, ὑπὸ Θεῷ ἡγεμόνι ἀρξαμένοις ἐντεῦθεν.

ΑΠΟ-

DE PVRGATORIO IGNE
áduerſus Barlaam, Petri Arcudij.

Primum proponitur textus Barlaam, deinde reſponſio Petri Arcudij.

TEXTVS.

SI de quibus ambigimus Reuerendiſsimi DD. & Patres ad victoriam tantum adſpiraremus, & nullius alterius rei rationem haberemus, niſi omnino vincere quæreremus, neque rationi conſentanea faceremus, neque certè nos inuicem meritò ſuſtineremus. Verum quoniam nobis, qui tantum laborem ſubijmus in hoc tam longo itinere, & vobis qui tantum ſtudij, vt nos conueniretis, impendiſtis, aliud propoſitum non eſt, quam verum vbi conſtiterit, ambos amplecti, & lucrum inopinatum, & exoptatum exiſtimare: maxima eſſet ſpes nos Deo adiuuante, rebus tranſactis ex animi ſententia, ſic tandem ab inuicem diſceſſuros. Hoc igitur non tantum in præſenti quæſtione ſpes eſt, vt fiat, ſed etiam fortaſſis in omnibus alijs rebus, quæ ſunt nobis impoſſibiles, fient poſſibiles, vt ita dicam ſecundum diuina Eloquia. Cœterum de illis cura eſt Deo, & erit, qui cum multis nominibus, quibus nominatur, etiam vocari à Pace non dedignatur, omnino non patietur in vanum nos currere, neque tantum amborum certamen temerè euadere permittet; ſed ipſe factus coniunctio, & lapis angularis coniunget nos inuicem, qui ſumus diſiuncta illius mēbra, & omnes ad inuicem tanquam vnum corpus effectos ſub ſe vno capite conſtituet. Nunc verò de quæſtione, quam propoſuimus conſiderare verba faciemus, Deo auctore, hinc ſumpto principio.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Τίς οὐκ ἂν ἐκπλαγείη τοιοῦτον προοίμιον αὐτοῦ λέγοντος ἀκούων; εἴποις ἂν μηδὲν ὅλως τῆς ἀληθείας τὸν Βαρλαὰμ περιτιμότερον ἡγεῖσθαι, καὶ ταύτην βούλεσθαι ὁλοψύχως ἀσπάσασθαι. τὸ δ' οὐχ οὕτως ἔχει. ἀλλὰ τῆς ἀληθείας δειχθείσης, ὁ κολοιὸς ἔσται κολοιός. τὸ γοῦν προοίμιον ἀμφοτέροις ἁρμόζει, σκεπτέον δὲ μετ' ἐπιστασίας καὶ ἄνευ προλήψεως ἐκ τῶν ἑπομένων τίνι τὸ δίκαιον ἀπονεμητέον, εἰ καὶ τὸ δυσπειθὲς τῶν γραικῶν, τοῦτο μὲν ὑπ' ἀμαθίας, τοῦτο δὲ ὑπὸ πονηρίας οὐδέποτε ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἀμείβεται.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Πῦρ καθαρτήριον καὶ κόλασιν διὰ πυρὸς πρόσκαιρον, καὶ τέλος ἕξουσαν, ὅλως ἡμεῖς ὑπὸ τῶν ἡμετέρων οὐ παρειλήφαμεν διδασκάλων, οὐδὲ τὴν τῆς ἀνατολῆς ἐκκλησίαν ἴσμεν φρονοῦσαν, ὡς καὶ ἄλλοτε εἴπομεν. τὰς μέντοι τῆς ἐκκλησίας ὑπὲρ τῶν τεθνεώτων εὐχὰς ἐπὶ τὰς πρόσθεν πρεσβείας παρ' αὐτῶν αἰνεῖν δύνασθαι, τοῦτο καὶ πάνυ τιθέμεθα πιστεύοντες τοῖς ἀποφηναμένοις ὑπὲρ τούτου πατράσιν. ὅτι μὲν αἱ τῶν ἁγίων ψυχαί, καὶ μηδὲν αὐταῖς συνεπισπασάμεναι πονηρόν, τῆς αἰωνίου ζωῆς εἰσὶν ἄξιαι, αἵ τε τῶν καταχρησαμένων τῷ παρόντι βίῳ πρὸς ἀπόλαυσιν τῆς σαρκὸς καὶ τῶν αὐτῆς ἡδονῶν, καὶ μηδένα τοῦ καλοῦ λόγον πεποιημένων αἰωνίου κολάσεως, τοῦτο μὲν φρονοῦμεν καὶ λέγομεν. καὶ ὑμᾶς οὕτω διειλημμένοις τὸν λόγον ἐπαινοῦμέν τε καὶ θαυμάζομεν, καὶ τῷ θεῷ χάριν ὁμολογοῦμεν, ὧν ἠκούομεν περὶ ὑμῶν πρότερον καταγινόντες, ὡς οὐ καλῶς εἰρημένων. ἐφ' ὧνπερ καὶ εἴρητο, ὅτι καὶ αἱ μέσως περ περὶ τὴν ἀρετὴν, καὶ τὸ κακὸν ἔχουσαι, καίτινα ὡς σῶμα περιβαλλόμεναι παθητὸν διὰ μέσου ἐπισυρόμεναι ἁμαρτήματα μὴ θανάσιμα, οὔτε τῇ αἰωνίῳ ὑπάγοιντο ἂν δίκῃ (οὐ γὰρ ἄξιον τῇ θείᾳ φιλανθρωπίᾳ ὅπερ οὖν δοκεῖ καὶ ἡμῖν). οὔτε τῆς τοῦ θεοῦ τεύξονται δόξης, μὴ καίτινα τίσαι δίκην ὧν δέον οὐκ ἐπετέλεσαν, καὶ τὸν

ἐκεῖ-

RESPONSIO.

QVis non obſtupeſceret huiuſmodi prooemium audiēs? Dixeris nihil omnino antiquius veritate Barlaam exiſtimare, & hanc velle toto corde amplecti: Id autem nō ita ſe habet, ſed veritate oſtenſa, gracculus erit gracculus. Prooemium igitur vtriſque quadrat. Conſiderandum autem eſt cum animaduerſione, & ſine præoccupatione ex conſequentibus, cui Ius attribuendū eſt. quamuis Græcorū ægrè ſibi perſuadendi conſuetudo partim ob imperitiā, partim propter malignitatem, nunquam in melius cōmutatur.

TEXTVS.

IGnem purgatorium, & punitionem per ignem ad tempus, & finem habituram, nos omninò à noſtris Doctoribus nō accepimus, neque Orientalem Eccleſiam ſcimus ita ſentire, vt & aliàs diximus. Porro Eccleſia pro defunctis, preces cum ijs, quæ ipſorū obitum anteceſſerunt precibus coniunctas aliquid præſtare poſſe; hoc etiam ſtatuimus credentes ijs, quæ hac de re à Patribus ſunt decreta; quod quidem & piorum animæ, & nullius vitij ſibi conſciæ, æterna vita ſint dignæ; & quæ præſenti vita abuſæ ſunt ad fruitionem carnis eiusq; voluptatum, nulla virtutis ratione habita, æterno ſupplicio. hoc & ſentimus & profitemur. Voſq; hoc ipſum profitentes laudamus, atque admiramur, & Deo gratias agimus pro ijs, quæ de vobis antehac audierimus, damnantes vt nō recte dicta. à quibus etiā hoc dictum fuit, quod & illæ quæ medio quodammodo ſe habent inter virtutē & vitiū, & nonnulla, (vtpote corpus indutæ paſſioni obnoxiū) peccata cōtraxerunt nō mortalia, neque æterni ſupplicij rei ſint futuri, (neque enim hoc diuinæ benignitati fuerit conſentaneum, quod & nobis videtur) neque Diuinæ gloriæ participes ſint futuri, priuſquam pœnam quandam luerint eorū, quæ oportuerat,

ἐκεῖθεν ἀποθέμενοι μολισμὸν ἐν τούτῳ δὴ καθαρτηρίῳ πυρὶ καθὼς ὑμεῖς ἐν τῇ περὶ τούτου ἀπολογίᾳ ἐξέθεσθε. ἐνταῦθα δὴ ἡ διαφορὰ, κἀνταῦθα ἐστὶν ἃ οὐχ ὁμολογοῦμεν ὑμῖν. τὸ μὲν γὰρ μὴ τῆς αἰωνίου ταύτης εἶναι ἀξίας κολάσεως καλῶς λέγεται, καὶ ἀντιφῆσαι οὐκ ἔστιν, τὸ δὲ καὶ καθαρτηρίου ἐπιδηθῆναι πυρὸς, τοῦτο πρόσκομμα γίνεται, καὶ περὶ τούτου διαφερόμεθα. περὶ τούτου καὶ δὴ ποιητέον τὸν λόγον. οὕτως αὐτὸ διελομένοις. τὰ περὶ τούτου ζητούμενα διχῇ μὲν διῄρηνται, θάτερον δὲ αὖθις τῶν δύο τὴν εἰς δύο τομὴν καὶ διαίρεσιν ἐπιδέχεται.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

ΚΑλῶς ἔφησε τὴν ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν μὴ φρονεῖν τὸ πῦρ τὸ καθαρτήριον. τὴν παροῦσαν δηλονότι ἐννοεῖ τὴν ἀπεσχισμένην ἀπὸ τῆς ὀρθῆς, καὶ ὑγιοῦς πίστεως. ἡ γὰρ παλαιὰ καὶ μάλα ἐφρόνει, ὑποτεταγμένη οὖσα τῇ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ τῆς παλαιᾶς ῥώμης. οὐδὲ παρειληφέναι, φησὶν ὑπὸ τῶν ἡμετέρων, διδασκάλων, τοῦτ' ἐστι σχισματικῶν, καὶ αἱρετικῶν. οὐ γὰρ οἴονται νοεῖν Βασίλειον τὸν μέγαν, καὶ ἕτερον συνδικίας, οὐδ' ἄμφω τὼ Γρηγορίω τὸν θεολόγον καὶ τὸν Νύσσης, οὐδὲ Ἰσίδωρον τὸν πηλουσιώτην, οὐδὲ Οἰκουμένιον, καὶ Θεοδώρητον; ἀλλ' ἀντ' αὐτῶν οἴεται εἶναι τὸν Καβάσιλαν, τὸν Παλαμᾶν, τὸν Καματηρὸν, τὸν Φουρνὴν, τὸν Ψελλὸν, τὸν Μοσκάμπαριν, τὸν Βουλγαρίαν, καὶ τῶν ἄλλων βαρβαρωθέντων, καὶ νοῦν, καὶ γλῶτταν γραικῶν αἰσχρὰ ὀνόματα. προσθείην δὲ, καὶ Μάρκον τὸν ἐφέσου, ὅπερ ἦν τοῦ Βαρλαὰμ παλαιότερος. ἡμεῖς οὖν, ἐξεναντίας ὑπὸ τῶν ἀνατολικῶν πατέρων ἁγίων καὶ σοφῶν ἀνδρῶν πῦρ τὸ καθαρτήριον παρειλήφαμεν. εἰ καὶ μὴ ὡς ἄρθρον πίστεως ὁμολογοῦμεν, οὐ γὰρ τοῦτο ὑπὸ τῆς ἐν φλωρεντίᾳ συνόδου κεκύρωται. καίπερ καὶ τοῦτον καὶ ἄλλους τρόπους καθάρσεως ὁμολογεῖν ἡμᾶς ἐστὶν ἀναγκαῖον κατὰ τὴν ποσότητα καὶ ποιότητα τῶν ἁμαρτημάτων; καὶ μὴ νομίζειν πάντα τὰ ἁμαρτήματα ὁμοίως καὶ ἐπίσης βασανίζεσθαι τῷ καθαρτηρίῳ πυρὶ, καθάπερ οἴεται ὁ Βαρλαὰμ ἡμᾶς νομίζειν· ἡμεῖς γὰρ πιστεύομεν τοὺς συγχωρητι-

ρητι-

tuerat, non præſtitorum, & contractam inde labē exemerint, atque expiarint, in hoc, videlicet, igne purgatorio; quemadmodum vos in veſtra hac de re apologia expoſuiſtis, in hoc diſcrepamus, neque eadē vobiſcū ſentimus. Illud enim, animas illas æternum ſuppliciū non mereri, recte dicitur, neque ei cōtradici poteſt. Illud verò, quod purgatorio igne egeāt, offendiculum fit, & de eo vobiſcum diſſentimus. De hoc etiam faciēdus nobis eſt ſermo, ita ipsū partientibus. Vniuerſam autē hac de re quæſtionē in duo capita partiemur, quorum ſingula rurſus in duas partes ſecabimus & diuidemus.

RESPONSIO.

BEne dixit Eccleſiam Orientalem non ita ſentire de igne Purgatorio, præſentem nimirum intellige, quæ abſciſſa eſt à recta, & ſana fide; Vetus enim & valde ſentiebat, cum eſſet ſubiecta Apoſtolicæ Eccleſiæ veteris Romæ. nec accepimus, inquit, à noſtris Doctoribus, hoc eſt, ſchiſmaticis, & hæreticis. Non enim fieri poteſt, vt intelligat Baſilium Magnum, & alterum Baſilium Seleuciæ; neque ambos Gregorios, Theologum, & Nyſſenum; neque Iſidorum Peluſiotam, neque Oecumenium, & Theodoretum; ſed loco illorum exiſtimat eſſe Cabaſilam, Palamam, Camaterū, Phurnem, Pſellum, Moſchambarim, Bulgariam, & aliorum barbarorum, & mente, & lingua Græcorum turpia nomina. Adderem etiam Marcum Epheſium, ſi eſſet antiquior Barlaamo. Nos igitur è contrario ab Orientalibus antiquis ſanctis, & ſapientiſſimis viris ignē purgatorium accepimus: Quamuis non tanquam articulū fidei confitemur. Non enim hoc à Florentino Concilio ſancitum eſt; quamuis & hos, & alios modos purgationis confiteri nos eſt neceſſarium iuxta quantitatem, & qualitatem peccatornm: & non putamus (eo modo, quo exiſtimat Barlaam nos exiſtimare) omnia peccata æqualiter puniri. Nos enim credimus eos, qui peccata quædam venialia

ρητικά τινα πταίσματα ἁμαρτήσαντας τῷ καθαρτηρίῳ πυρὶ καθαίρεσθαι, καὶ πολλῷ μᾶλλον τὰς θανασίμως πταίσαντας, λέγω δὴ τοὺς ἁμαρτίαν εἰς θάνατον ἐνεργήσαντας τῷ καθαρτηρίῳ πυρὶ παραδίδοσθαι, μόνον τὸ τοιοῦτον ἁμάρτημα μὴ εἴη ἀνεξομολόγητον, ἀλλὰ τῇ ἐξομολογήσει καὶ μετανοίᾳ προσέτι κεκαθαρμένον· ὁμολογοῦμεν δ᾽ ὅμως αὐτὸ διὰ πυρὸς ἀναμφιβόλως τοῖς ἁγίοις πατράσι τῶν ἀνατολικῶν πειθόμενοι, ἐξ ὧν καὶ πολλῷ μᾶλλον, καὶ πρότερον ἐκ τῆς θείας γραφῆς τὰς ἀφορμὰς λαβόντες οἱ τῆς δύσεως διδάσκαλοι Ἱερώνυμος, Ἀμβρόσιος, Αὐγουστῖνος, Γρηγόριος ὁ διάλογος, καὶ ἄλλοι πλεῖστοι, οὕσπερ καὶ ἡ τῶν γραικῶν ἐκκλησία, ὡς ἁγίους σέβεταί τε καὶ λαμπρῶς ἑορτάζει καὶ πανηγυρίζει, τοῦτ᾽ αὐτὸ ἐπίστευσαν καὶ σαφῶς ἐκήρυξαν. ὥστε πῦρ καθαρτήριον νοεῖσθαι τὸ αἰώνιον τῆς γεέννης, οὐκ ἔστιν ὅπως νοῦν ἔχων φαίη τις ἄν. ἐκεῖνο γὰρ οὐ καθαίρει, οὐδὲ τὸν τῆς ψυχῆς ῥύπον ἀποσμήχει, ἀλλὰ μόνον ἀλαμπὲς ὄν, καὶ κολαστικὸν ἀληθῶς, ἀλλ᾽ ἐς ὑπερβολὴν ἐκκαίει καὶ βασανίζει τοὺς ἀλάστορας, οἵτινες αἰωνίως ἐρρυπωμένοι διατηροῦσι, καὶ οὐδέποτε καθαροὶ γίνονται, ἀλλ᾽ ὑπερηφανίαν εἰς ὕψος λαλοῦντες, καὶ βλασφημοῦντες τὸν ὑπεράγαθον θεόν, τῷ αἰωνίῳ πυρὶ παραδίδονται. εἰ γὰρ καθαροὶ ἐγίνοντο, πάντως ἂν ἐθεραπεύοντο, καὶ ἔδει μετὰ Ὠριγένους φλυαρεῖν οὐ μόνον τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ τοὺς δαίμονας τῷ μακρῷ χρόνῳ ποτὲ κεκαθαρμένους σωθήσεσθαι. οἱ γοῦν πατέρες ὀνομάζοντες αὐτὸ καθαρτήριον, οὐδαμῶς τὸ αἰώνιον τῆς γεέννης αὐτοὺς νοεῖν εἰκός ἐστιν, ᾧ καθαρθῆναι δι᾽ εὐχῆς ἔχομεν. ὑμᾶς γὰρ τούτου πεῖραν λαβεῖν, μὴ τοῦτο πιστεύοντας, τῶν ἀδυνάτων. οὐκοῦν τοὔνομα τοῦτο δηλοῖ. νῦν δὲ ἄκουε, καὶ τὰ ἑξῆς.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Πρῶτον μὲν γὰρ ἐστὶ ζητητέον. εἰ τινῶν ἁμαρτιῶν ἄφεσις μετὰ θάνατον ἀνθρώποις παρὰ τοῦ κτίσαντος χορηγεῖται. δεύτερον δὲ, εἰ διὰ κολάσεως, ἢ ἁπλῶς τῇ θείᾳ φιλανθρωπίᾳ, καὶ ταῖς τῆς ἐκκλησίας ἐξιλεούμενος λιταῖς. εἰ δὲ διὰ κολάσεως, πό-

lia commiſerunt, igne purgatorio expiari, ſed multo magis eos, qui peccatum ad mortem patrarunt, purgatorio igne puniri, tantum ſi eiuſmodi peccatum non ſit inconfeſsũ, ſed exomologeſi, & pœnitentia aliquatenus purgatum. Confitemur tamen ipſum per ignẽ purgari ſine vlla dubitatione à SS. Patribus edocti Oriẽtalibus, & perſuaſi. Ex quibus & multo magis ac prius è ſancta ſcriptura occaſione accepta, Occidentales Doctores Hieronymus, Ambroſius, Auguſtinus, Gregorius Magnus Dialogus, & multi alij, quos etiam Eccleſia Græcorum veneratur, & ſplendidè eorum feſta agit, & celebrat, hoc ipſum crediderunt, & clarè vt præcones enunciarunt. Itaque ignem purgatorium intelligẽdum eſſe perpetuũ gehennæ, nemo eſt, qui ſi ſit prudens dixerit. Ille enim non purgat, neque ſordes animi abſtergit, ſed tãtũ obſcuriſſimus exiſtens, & punitiuus verè, ſed mirabiliter cõburit, & cruciat ſceleſtos: qui perpetuò cùm ſint ſordibus affecti, nunquã fiunt puri, ſed ſuperbiam in altũ euomentes, & blaſphemantes ter optimũ maximũ Deum perpetuo igni traditi ſunt. Si enim puri euaderent, omnino ſanarentur. Et opus eſſet cum Origene nugari non ſolũ homines, ſed etiã dæmones longo tẽpore aliquando purgatos ſaluari. Igitur Patres nũcupantes ipſum ignem purgatorium, minimè ignẽ gehennæ, tanquam illos in æternũ cruciaturum ipſos intelligere veriſimile eſt: Quo purgari in votis habemus; Vos enim huius experimentum accipere, qui iſtum non creditis, nulla ratione fieri poteſt. Non igitur hoc nomen id ſignificat. Nunc verò audi & quæ ſequuntur.

TEXTVS.

PRimum quidem quærendum venit, an quorũdam peccatorum remiſſionem poſt obitũ hominibus creator largiatur. Secundo, an punitione adhibita, an ſimpliciter diuina benignitate Eccleſiæq; precibus placatus. Si autem

τέρον ἄλλης τινὸς καθάρσεως, οἷον εἱρκτῆς ἢ ζόφου, καὶ αἰκίας, ἢ καὶ ἐξ ἀνάγκης πυρὸς, καὶ τούτου σωματικοῦ. ὁποῖον ὑμεῖς διατείνεσθαι. οὕτως οὖν τούτου διαιρουμένου, ὑμεῖς τοὺς μὲν τελευταίῳ ἐπὶ τρίτῳ (τοῦτο δὲ ἐστὶ διὰ κολάσεως τῆς διὰ καθαρτηρίου πυρὸς) τὰς ψυχὰς διελθούσας ἐπὶ τὴν αἰώνιον ἀφικέσθαι ζωὴν, οὐ τιθέμεθα, ὅτι μήτε παρά τινος τῶν διδασκάλων, αὐτὸ παρειλήφαμεν, ἔτι τε καὶ φόβος οὐ μικρὸς ὑποθρύπτει ἡμᾶς, μὴ πῦρ πρόσκαιρον ὑποθέμενοι παροδικόν τε, καὶ καθαρτήριον, τῷ παντὶ λυμηνώμεθα τῆς ἐκκλησίας πληρώματι. τοῦ γὰρ θεοῦ καὶ σωτῆρος εἰς αἰώνιον πῦρ ἀποφηναμένου τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀπελεύσεσθαι. ὁποῖον δὴ τοῦθ' ὑποληπτέον τὸ πῦρ, τοῦτο μόνον. ἴσασιν οἱ πιστοὶ, καὶ περὶ τούτου ταῖς ἀκοαῖς ἐκπαίδων ἐνήχηνται, καὶ πρὸς τοῦτο ἀφορῶντες κἀκεῖνο δεδιότες μάλιστα πάντων, τὸν λόγον ἀπευθύνουσι πάντα καὶ πρᾶξιν. εἰ δὴ νῦν ἐκεῖνο τὸ πρόσκαιρον ὀνομάσωμεν πῦρ, δέος μὴ τοῦθ' ὑποπτεύσαντες εἶναι οἱ πιστοὶ τὸ αἰώνιον, καὶ πάντα ἤδη τοιοῦτο νομίσωσι πῦρ, κἀντεῦθεν τὰ τὰ ὠριγένους νοσήσωσι, καὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως μνήμην τῶν ψυχῶν ἀποικίσωσι τέλος κολάσεως θέμενοι. ὅθεν ὡς πολλὰ μὲν ἕψεται ἄτοπα, πολλὴν δὲ ἐπείξονται περὶ τὴν οἰκείαν πολιτείαν ἀμέλειαν, καὶ πολλὴν χορηγήσουσιν ὕλην τῇ αἰωνίῳ κολάσει. οὐδεὶς ἀγνοεῖ. διὰ ταῦτα οὖν οὐδέποτε μέχρι τοῦ νῦν εἰρήκαμεν τοιοῦτον οὐδὲν, οὐδ' ὅλως ἐροῦμεν. ὅτι δὲ αὖθις ἁμαρτιῶν ἄφεσις δίδοται τοῖς συγγνωστὰ πταίσασιν ἐκ θεοῦ μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος λύσιν, ὅπερ ἦν τὸ πρῶτον τῶν ζητουμένων τούτων, καὶ τῶν διδασκάλων λεγόντων ἀκούομεν, ὃν ἐκεῖνοι διδάσκουσι τρόπον. περὶ τοῦ μέσου δὲ δὴ καὶ δευτέρου ὁ λόγος λοιπός. τοῦτο δὲ ἐστὶν ἢ διά τινος κολάσεως. κολάσεως δὲ οἷον εἱρκτῆς, ἤ τινος ζόφου, ἢ ἁπλῶς διὰ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ θεοῦ, καὶ τῶν τῆς ἐκκλησίας εὐχῶν, ἱλεουμένου αὐτὸν, τὰ τοιαῦτα ἀφιέναι ἁμαρτήματα. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτου ταννῦν οὐ καιρὸς εἰπεῖν. πρὸς δὲ τὰ παρ' ὑμῶν εἰσενηνεγμένα τὸν λόγον τρεπτέον, καὶ δεικτέον, ὡς οὐδαμῶς τῶν ἑαυτῶν λόγον καθαρτηρίου πυρὸς ἐπεμνημόνευσαν οἱ τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας διδάσκαλοι, καὶ ἅπερ ἡμῖν προ-

κομί-

per punitionem, vtrum alia quapiam expiatione, videlicet carceris,vel caliginis & doloris, vel etiam neceſſario ignis atq; huius quidē corporei qualem vos affirmatis. Sic itaq; diuiſa quæſtione,nos poſtremo hoc modo ſupra tertiū (eſt verò hic per punitionē,quę fit per ignē purgatoriū) animas per hunc tranſmiſſas ad vitam æternam peruenire nequaquam ſtatuimus,quod neque à quoquam Doctorū hoc traditum acceperimus; ac præterea nō exiguus metus nos inceſſat,ne temporarium,atq; purgatorium ignem ſtatuētes, vniuerſum Eccleſię cōſenſum labefactemus: cū enim Deus ac Saluator noſter peccatores in ignē ęternū abituros pronunciet, hunc ſolum ignem agnoſcunt fideles, eoq; ipſorū aures à pueris perſonant,& ad hūc reſpicientes,eumq; maxime omnium metuētes dicta, factaq; ſua omnia moderantur & corrigunt. Si verò nunc nouiter temporarium etiam vocauerimus ignem: verendū eſt ne fideles hūc exiſtimantes ęternum,etiam omnē iam talem eſſe ignem putent,atq; hinc in Origenis errorē prolabantur,æterniq; ſupplicij memoriam animis ſuis excutiant,finem pœnæ ſtatuentes. Ex quo multa quidē ſecutura abſurda,cū & magnam arrepturi ſint circa vitam ſuam recte inſtituendam negligentiam, & magnam ſuppeditaturi æterno ſupplicio materiam, nemo ignorat. his igitur de cauſis nūquam in hunc vſque diē tale quidquam ſtatuimus, neq; omnino ſtatuemus. Quod verò rurſus Deus poſt migrationem è corpore peccata remittat ijs,qui venialia cōmiſerunt,quod & primum erat eorū, quę in quæſtionē venerunt; hoc etiam à Doctoribus dicētibus audiuimus,ita vt illi docēt. de media verò & ſecunda quęſtione ſermo eſt reliquus. Ea autē eſt, an per aliquam punitionē;punitionē, inquā, veluti carceris,aut caliginis cuiuſdam,aut verò & ſimpliciter per clemētiam Dei, & Eccleſię preces ipſum placemus, vt alia peccata remittat. Sed de hoc quidē in præſentia dicendi locus non eſt. Ad ea verò,

κομήσατε ἔνθα, τούτου συστατικὰ; ἐξηγητέον κατὰ δύναμιν αὐτίκα.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Ἐνταῦθα συγχωρεῖ ὁ Βαρλαὰμ δίδοσθαι ἄφεσιν ἁμαρτιῶν τοῖς ἀνθρώποις μετὰ θάνατον διὰ εἱρκτῆς καὶ ζόφου, καὶ αἰκίας. οὐ μὴν διὰ πυρός. ὅτι, φησὶ, μήτε παρά τινος τῶν διδασκάλων αὐτὸ παρειλήφαμεν. καὶ μὴν ὀλίγον ἀνάμεινον, καὶ παρέξωσοι πολλοὺς μάρτυρας, ἐξ ὧν φανήσῃ ψευδόμενος. ἢ γοῦν ὑπ' ἀμαθίας τούτους οὐκ ἀνέγνως (καί τοι διδάσκαλος ὢν ἐν τῷ Ισραὴλ, καὶ σοφώτατον σεαυτὸν ἐπιγραφόμενος) ἢ ἀναγνοὺς ὑπὸ πονηρίας ἀπεσιώπησας. καὶ δέδοικας, φὴς, μὴ πῦρ καθαρτήριον συγχωρήσας, λυμαίνεσθαι δόξῃς τὸ πλήρωμα τῆς ἐκκλησίας. ὦ τῆς ἀνευλαβοῦς εὐλαβείας. ὥσπερ αὖ εἴη τῶν δυσκολωτάτων διαιρεῖν καὶ χωρίζειν τὸ πρόσκαιρον πῦρ ἀπὸ τοῦ διηνεκοῦς· καθάπερ ὁ θεολόγος Γρηγόριος διαιρεῖ τὸν ἐμπρυσμὸν τὸν καθάρσιον ἀπὸ τοῦ ὀλεθρείου. καὶ πρὸς τὸ Τέλος, δεικτέον, φὴς, ὡς οὐδαμῶς τῶν ἑαυτῶν λόγων καθαρτηρίου πυρὸς ἀπεμνημόνευσαν οἱ τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας διδάσκαλοι. Τίς οὗτος ἀποδείξεως τρόπος; θῶμεν γὰρ μηδένα τῶν παλαιῶν μνημονεῦσαι πυρὸς καθαρτηρίου (ὅπερ ψευδέστατόν ἐστιν, ὡς κατωτέρω ἀποδείξομεν, καὶ γὰρ ἐμνημόνευσαν) τί οὖν; διὰ τοῦτο οὐ πιστευτέον; καὶ μὴν πολλὰ ἔχομεν, εἰς χρεὼν πιστεύειν ἀγράφοις οὖσι κατὰ παράδοσιν. οἱ δὲ ἅγιοι, ὅπερ ἔν τισι τόποις οὐ τρανῶς ἐκήρυξαν, ἀλλαχοῦ φανερώτερον διασαφηνίσαντες φαίνονται. αὐτίκα, ὁ μὲν Βασίλειος ἐν ταῖς εὐχαῖς τῆς πεντηκοστῆς οὐ μνημονεύει πυρὸς, ἐν τῇ ἐξηγήσει εἰς τὸν Ἡσαΐαν οὐχ' ἅπαξ μνημονεύει. ὁ δὲ Χρυσόστομος καθόλου φθέγγεται περὶ τῶν κεκοιμημένων, οὐκ εἰκῆ, φησὶ, προσφοραὶ ὑπὲρ τῶν ἀπελθόντων γίνονται, οὐκ εἰκῆ ἱκετηρίαι, οὐκ εἰκῆ ἐλεημοσύναι. Ταῦτα

πάντα

quæ à vobis allata ſunt ſermo eſt referendus,& demõſtrandum, Eccleſiæ noſtræ Doctores purgatorij ignis nuſquam meminiſſe,& quę à vobis dicta,ſiue teſtimonia prolata ſunt, ad hunc adſtruendum, conſtituendumq; pertinentia; ea ſtatim, volente Deo,pro viribus explicabimus.

RESPONSIO.

HIc Barlaam cõcedit dari remiſſionẽ peccatorum hominibus poſt obitum,per carcerem, & caliginem, & dolores,non tamen per ignem. Quoniam, inquit,neque ab aliquo ex noſtris Doctoribus iſtud accepimus. Atqui,expecta parum,& adducam tibi multos teſtes,ex quibus mẽdax apparebis: Igitur,vel ob imperitiam hos non legiſti, cũ tamen ſis magiſter in Iſrael, & ſapientiſſimum teipſum inſcribas, vel cũ legeris ob malitiam eos ſiluiſti,& times, inquis, ne igne purgatorio conceſſo complemẽtum Eccleſiæ labefactare videaris. ò religionem irreligioſam! tanquam ſi eſſet res difficillima diuidere,& ſeparare temporaneum ignẽ à perpetuo, quemadmodum Gregorius Theologus diuidit combuſtionẽ purgatoriam à pernicioſa. & circa finẽ,oſtendendum eſt, inquis, quod nullibi in ſuis ſcriptis purgatorij ignis mentionem fecerunt noſtræ Eccleſiæ Doctores. Quis iſte modus demonſtrationis eſt? Demus enim neminem ex antiquis cõmemoraſſe ignem purgatorium, quod falſiſſimũ eſt, vt paulo infra oſtendemus, quippe commemorarunt. Quid igitur? propterea non eſt credendũ; atqui multa habemus,quæ ſunt non ſcripta per traditionem, quæ opus eſt credere: Porro Sancti, quod alicubi nõ clare prædicarunt, alibi clarius explanarunt: verbi gratia, Baſilius quidem in precibus Pẽtecoſtes non mentionẽ facit ignis; expoſitione in Iſaiam non ſemel facit: Chryſoſtomus verò vniuerſe loquitur,de dormientibus: Nõ fruſtra,inquit, oblationes pro ijs, qui deceſſerunt,fiunt, non fruſtra ſupplicationes, non

fruſtra

πάντα τὸ πνεῦμα διέταξε. καὶ ἀλλαχοῦ, πολλὴν ὠφέλειαν καρποῦσθαι τοὺς κεκοιμημένους μαρτυρεῖ, οὐ μνημονεύει δὲ εἱρκτῆς, καὶ ζόφου, καὶ ἀνιαρῶν. διὰ τοῦτο ταῦτα πάντα ἡμεῖς ἀρνησόμεθα; καὶ μὴν ταῦτα πάντα καὶ αὐτὸς ὁμολογεῖς εἶναι, καὶ διὰ τούτων κολαζομένους τινὰς σώζεσθαι.

Καὶ ἐν τῷ τέλει τοῦ βιβλίου φησὶν ὁ Βαρλαάμ, διὰ ταῦτα νῦν καὶ τὸ προκείμενον δόγμα τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς ἀποβλητέον ἂν εἴη τῆς ἐκκλησίας, ὡς ῥαθυμίαν ἐμποιοῦν τοῖς σπουδαίοις, ἐπιπεῖθον αὐτούς, μὴ πᾶσι τρόποις ἀγωνίζεσθαι κατὰ τὸν παρόντα βίον ἑαυτοὺς ἐκκαθαίρειν, ὡς προσδοκωμένης ἑτέρας καθάρσεως.

Ἡ πέμπτη σύνοδος ἐκπομπεύουσα τὰ Ὠριγένους ἀσεβήματα ἐν τοῖς ἄλλοις καὶ ταῦτα φησίν, ὅτι πάντων ἀσεβῶν ἀνθρώπων, καὶ πρός γε δαιμόνων ἡ κόλασις πέρας ἔχει, καὶ ἀποκατασταθήσονται ἀσεβεῖς τε καὶ δαίμονες εἰς τὴν προτέραν αὐτῶν τάξιν. εἶτα ἐπάγει, ταῦτα δὲ λέγοντες, ῥαθύμους μὲν ποιοῦσι τοὺς ἀνθρώπους περὶ τὸ πληροῦν τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, τῆς στενῆς καὶ τεθλιμμένης ὁδοῦ αὐτοὺς ἀποτρέποντες, καὶ πρὸς τὴν πλατεῖαν καὶ εὐρύχωρον ἀποπλανῶντες.

Καὶ τῷ ὄντι οἱ πειθόμενοι τοῖς Ὠριγένους φληνάφοις, οἴονται μετὰ τὴν πολλὴν ἀσέβειαν, καὶ ἀμετανόητοι καταβαίνοντες εἰς ᾅδην, σωτηρίας τυχεῖν, καὶ σφάλλονται. Τί οὖν κοινὸν τοῖς τοιούτοις, καὶ τοῖς καθαιρομένοις τῷ πυρὶ τῷ καθαρτηρίῳ; καὶ τίς ἀμετανοήτως ἀπελεύσεσθαι προσδοκᾷ εἰς τὸ καθαρτήριον; Τὸν γὰρ μὴ ἐκ καρδίας συντετριμμένον περὶ πάντων, ὧν παρανόμως ἔδρασε, καὶ τῇ ἐξομολογήσει καὶ μετανοίᾳ ἐκκαθαρθέντα, τούτου τυγχάνειν ἀδύνατον.

Ἀλλά, φησὶν ὁ Βαρλαάμ, ὡς προσδοκωμένης ἑτέρας καθάρσεως. ἐρωτῶ οὖν, εἰ αἱ τινῶν ψυχαὶ τὰς τιμωρίας τοῦ ᾅδου, τὸν ἀτελεύτητον σκώληκα, καὶ τὸν βρυγμὸν τῶν ὀδόντων, καὶ τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον φυγοῦσαι, κολάζονται διὰ εἱρκτῆς, ζόφου, ἀνιαρῶν, ὀδύνης, λύπης, καὶ στεναγμῶν· καὶ εἰ μὲν κολάζονται, καὶ καθαίρονται, ἀποβλητέα ἂν εἴη ἡ τοιαύτη γνώμη ἐκ τῶν δογμά-

των

ſruſtra eleemoſynæ, hæc omnia diſpoſuit Spiritus ſanctus. & alibi: Multam vtilitatem conſequi dormientes teſtatur, non facit verò mentionem carceris, & caliginis, & aliarum moleſtiarum, propterea hæc omnia nos inficiabimur? atqui hæc omnia, & ipſe fateris eſſe in Inferno.

Et in fine libri ait Barlaam, has ob cauſas nunc etiam propoſitum dogma de purgatorio igne exterminandum eſt ab Eccleſia, vt negligentiam ſedulorum animis inducens, ac perſuadens ipſis, ne omnibus viribus adnitantur, vt in hac vita ſeipſos expurgent, cum alia, poſt hanc vitam, expurgatio expectetur.

In quinta Synodo dum Origenis impietates pateſiunt inter alia, & hæc ex oratione Iuſtiniani circa finem habentur: Omnium impiorum hominum, ac præterea dœmonum pœnam finem habituram eſſe, reſtitutionemq; iri, tum impios homines, tum dæmones in priſtinum ordinem ſuum. & ſtatim adiungit: Hæc cùm dicunt, ignauos homines efficiũt in Dei præceptis exequendis, eos auertentes ab anguſta, & arcta via, & in latæ, & ſpatioſæ errorem inducentes.

Et re vera qui adducuntur vt credant nugas Origenis, exiſtimant poſt multam impietatem, & impœnitentiam deſcendentes in Infernum ſalutem conſecuturos, & errant. Quid igitur commune eſt huiuſmodi hominibus, cũ ijs, qui igne purgatorio expiantur, & quis impœnitẽs expectat iturus in ignem purgatorium? Qui enim ex corde de omnibus nõ conteritur, quæ impiè geſſit, & cõfeſſione auriculari, & pęnitentia nõ ſe purgat, purgatoriũ aſſequi fieri nõ poteſt.

Sed, inquit, Barlaam, tanquã quæ expectetur altera purgatio. Quæro igitur ſi nonnullorum animæ pœnas Inferni, nimirũ vermem inextinguibilem, & ſtridorem dentium, & ignẽ æternũ cùm euaſerint, puniuntur per carcerẽ, caliginẽ, dolorem, moleſtias, mœrorem, & ſingultus, & ſiquidem puniuntur, & purgantur, reijcienda eſſet hæc ſentẽtia ex dog-

matibus

των τῆς ἐκκλησίας, ῥαθυμοτέρους ἀπεργάζουσα τοὺς πιστοὺς, ὡς προσδοκωμένης ἑτέρας καθάρσεως. εἰ δὲ ταῦτα λῆρος, τί ἑαυτῷ μάχεται ὁ Βαρλαὰμ, πῆ μὲν συγχωρῶν κάθαρσιν διὰ ἄλλων ἀνιαρῶν καὶ βασάνων, πῆ δὲ μὴ συγχωρῶν κάθαρσιν διὰ πυρός.

Πρὸς τούτοις, ὁ χριστώνυμος λαὸς καὶ περιϊδὼς τὰς αἰωνίους ποινὰς τοῦ ᾅδου, οὐ παύεται ἁμαρτάνειν, καὶ τὸ πλεῖστον μέρος αὐτοῦ ἀπόλλυται. καὶ μάταιος πρόφασις ἐστὶ λέγειν, τὸ πῦρ τὸ καθαρτήριον ποιεῖν αὐτοὺς ὀκνηροτέρους πρὸς τὰ ἀγαθὰ τῶν ἔργων. εἰ γὰρ τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον οὐ ποιεῖ, σχολῇ γε ἂν τὸ καθαρτήριον ποιήσειε. καὶ ταῦτα τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου φάσκοντος, πᾶν ὁτιοῦν δεινὸν κολαστήριον τοῦ κόσμου τούτου, κουφότερον εἶναι πολλῷ τῷ μέζῳ τοῦ πυρὸς τοῦ καθαρτηρίου.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Τὴν μὲν ἀπὸ τῶν Μακκαβαϊκῶν, καὶ τοῦ κατὰ τὸν Ματθαῖον θείου εὐαγγελίου εἰσενηνεγμένην ὑμῖν μαρτυρίαν, αὐτόθεν ὅπερ ἡμῖν ἄνωθεν εἴρηται, οὐ πολλὸν ποιησόμεθα λόγον. (ἐνάλλαξον τὴν περίοδον οὑτωσὶ, ἵνα μὴ βαρβαρίσῃς, περὶ μὲν τῆς ἀπὸ τῶν Μακκαβαϊκῶν, καὶ τοῦ κατὰ Ματθαῖον θείου εὐαγγελίου εἰσενηνεγμένης ὑμῖν μαρτυρίας, οὐ πολλὸν ποιησόμεθα λόγον. ἄλλως γὰρ ἀνανταπόδοτος ἡ αἰτιατικὴ, καὶ οὐχ ἑλληνίζεις.) δῆλα γὰρ καὶ παντὶ, ἄφεσιν μέν τινων ἁμαρτημάτων μετὰ θάνατον χορηγήσεσθαι τισὶ, καὶ πάνυ δηλοῦντα. οὕτω δὲ τρόπῳ καὶ εἰ διὰ κολάσεως, καὶ ταύτης διὰ πυρὸς οὐδ' ὑποφαίνονται ὅλως. ὅτιγε μὴν ταῦτα τὸ καθαρτήριον πῦρ οὐκ εἰσάγουσιν οὐδαμῶς, καὶ ἡλίου φανώτερον.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Ταῦτα ἐστὶ φανερὰ περὶ τοῦ καθαρτηρίου καθόλου καὶ ἀποδεικτέα, εἰ καὶ μὴ κατ' εἶδος διεξέρχεται περὶ τοῦ καθαρ-

τηρίου

matibus Eccleſiæ, quæ negligẽtiores efficit fideles, tanquã alia purgatio expectetur. Si verò hæc nugæ ſunt, cur ſibi ipſe Barlaam repugnat, partim quidem purgationem concedens, per alias moleſtias, & pœnas; partim verò minime concedens purgationem per ignem?

Ad hæc fidelis populus, quamuis ſciat æternas pœnas Inferni, non ceſſat peccare, & maxima pars illius perit; & fruſtra fit excuſatio, dicere ignem purgatorium efficere eos negligentiores ad bona opera: ſi enim ignis æternus non efficit, fruſtra purgatorius efficiet, idque ſancto Auguſtino aſſerente, quodcunque malum punitiuum huius mundi, longe leuius eſſe, quam ſit ignis purgatorius.

TEXTVS.

DE Teſtimonio ex libris Maccabæorum, & Euangelio ſancti Matthæi nobis allato, non multa verba faciemus; manifeſta enim ſunt vnicuique, & valde ſignificant remiſsionem nonnullorum peccatorum poſt mortem quibuſdam tribui, quonam vero modo, & an per punitionem, & eam per ignem omnino non ſuboſtendunt. Quod verò hæc purgatorium ignem penitus non inducant, ſole clariora ſunt.

RESPONSIO.

HAec manifeſta ſunt, quod intelligantur de Purgatorio vniuersè, & recipienda ſunt, quamuis non in

τηρίου πυρός. οὐ γὰρ πάντα ἀληθεύεται τὰ μέρη ἐν ἑνὶ χωρίῳ τῆς θείας γραφῆς. ἐπεὶ καὶ ἡ λέξις τῆς ἀναψύξεως τὸ πῦρ ἀφορᾶν δοκεῖ.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Τι γάρ φησι κοινὸν ἀφήσει (ἀνάγνωθι ἀφέσει) οὐ γὰρ δέον ἰωνίζειν, καὶ καθάρσει διὰ πυρὸς καὶ κολάσεως. ἢ γὰρ κολάσεως, ἢ ἀφήσεως (λέγε ἀφέσεως) χρεία, καὶ οὐχ ἅμα ἀμφοῖν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Ξένον δοκεῖ τῷ Βαρλαὰμ κοινὸν εἶναί τι ἀφέσει, καὶ καθάρσει διὰ πυρὸς, καὶ κολάσεως. καὶ τὴν αἰτίαν ἀποδίδωσιν. ἢ γάρ φησὶ, κολάσεως, ἢ ἀφέσεως χρεία, καὶ οὐχ ἅμα ἀμφοῖν. ὥσπερ ἂν εἴη ἀδύνατον, πρῶτον παιδευθῆναί τινα κατά τι διὰ κολάσεως προσκαίρου. εἶτα ἀφεθῆναι. ἐρωτητέον οὖν αὐτὸν, τί δοξάζει περὶ τῶν ψυχῶν, αἳ κολάζονται διὰ εἱρκτῆς, ζόφου, καὶ αἰκισμῶν, εἶτα διὰ θυσιῶν, καὶ ἄλλης ἀγαθοεργίας, ἐλευθερίας, καὶ σωτηρίας τυγχάνουσι, καὶ, ὅ, τι ἂν τύχῃ αὐτὸς ἀπολογησάμενος, ἐροῦμεν καὶ ἡμεῖς περὶ τοῦ πυρός. πολλὰ γὰρ παρὰ τῇ θείᾳ γραφῇ σιωπῶνται, ἅτινα ἐξ ἀνάγκης προσυπακούονται. καὶ αὐτὸς δὲ τοῦτο καὶ μὴ θέλων μαρτυρεῖ, τῷ γάρ, φησὶν, εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον βλασφημήσαντι οὐκ ἀφεθήσεται οὔτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. καὶ προστίθησι πλέον οὐδέν. ὥστε καὶ αὐτὸς ὁμολογεῖ προσυπακούεσθαι τὰ ἄλλα. εἰ γὰρ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι οὐκ ἀφεθήσεται, ἄρα κολασθήσεται, καὶ καυθήσεται.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Ἐπ' αὐτὸ δὲ δὴ τὸ πολυθρύλλητον ἴωμεν, καὶ τὸ τοῦ μακαρίου Παύλου ῥητὸν ἐξετάσωμεν, ὅ, τι νοεῖ, μάλιστα μὲν

ſpecie differant de purgatorio igne,non enim omnes partes verificantur in vno loco ſacræ Scripturæ, quamuis vox refrigerij ignem reſpirare videtur.

TEXTVS.

QVid enim, inquit, commune eſt remiſſioni,& purgationi per ignem & punitionem; vel enim punitione opus eſt,vel remiſſione,& non vtroque ſimul.

RESPONSIO.

MIrum videtur Barlaamo cōmune eſſe aliquid remiſſioni,& purgationi per ignem,& punitionem;reddit rationē: vel enim,inquit,punitione,vel remiſſione opus eſt, & nō vtriſque ſimul. quaſi verò fieri nō poſſit,vt quis prius pœnam patiatur ſecundū quid per punitionem ad tempus; deinde dimittatur. Quærendū igitur eſt ab ipſo,quid cēſet de animabus,quæ puniuntur per carcerē, tenebras,& alias pœnas;deinde per ſacrificia, & bona opera libertatē,& ſalutem conſequuntur. Et quidquid ipſe reſpōderit,dicemus & nos de igne purgatorio:multa enim in ſacra Scriptura ſilentio teguntur,quæ de neceſſitate ſubintelligūtur. Et ipſe quoque id velit,nolit,teſtificatur. Etenim, inquit, ei qui in Spiritum Sanctū blaſphemat,non remittetur, neque in hoc ſæculo,neque in futuro,& nihil præterea addit.Et ipſe confitetur reliqua ſubintelligenda eſſe, ſi enim in futuro ſæculo non remittetur, igitur punietur, & comburetur.

TEXTVS.

AD illud igitur maximopere peruulgatum accedamus, & textum B. Pauli diſcutiamus quidnam intelligat.

ταῖς τῶν διδασκάλων ἀκολουθοῦντες ἐξηγήσεσί τε καὶ θεωρίαις τῶν ἡμετέρων. ἰδ᾽ οὖν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἔτι τὸν νοῦν ἄνωθεν πᾶσι τοῖς λεγομένοις ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου ἐπιστήσαντες (ὡς ἐνὸν) καὶ κατ᾽ ἴχνος τοῖς λόγοις ἑπόμενοι, ἕως ἂν τὸν ἀληθῆ τοῦ κήρυκος νοῦν δυνηθείημεν ἅψαι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

ΤΟ παρὸν χωρίον τοῦ Παύλου ἀσαφείας γέμει, καὶ ἔστιν ἐξ ἐκείνων τῶν πολλῶν ἕν, ὅ φησι Πέτρος ὁ ἀπόστολος περὶ τῶν ἐπιστολῶν Παύλου, ἐν αἷς ἐστι δυσνόητά τινα, ἃ οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀστήρικτοι στρεβλοῦσι, ὡς καὶ τὰς λοιπὰς γραφὰς, πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀπώλειαν. ἐν τοῖς τοιούτοις δὲ τοῖς πλείοσι τῶν ἐξηγητῶν ἀκολουθητέον. οὕτω γὰρ καὶ αὐτὸς ὁ Βαρλαὰμ φθεγγόμενος περὶ Γρηγορείου τοῦ Νύσσης ὀρθῶς φρονεῖν καὶ κρίνει. δῆλον γὰρ δὴ, φησὶ, τοὺς πολλοὺς παρὰ τὸν ἕνα τὰ ἀληθῆ δύνασθαι συνιέναι. εἴγε εἰσὶ δύο ἀγαθοὶ παρὰ τὸν ἕνα. ἐγὼ γοῦν πρῶτον μὲν δύο καλούς τε κἀγαθοὺς, Βασίλειον τὸν μέγαν καὶ Γρηγόριον τὸν κατ᾽ ἐξοχὴν θεολόγον ζυγοστατήσω πρὸς τὸν ἕνα Χρυσόστομον. εἶτα καὶ ἄλλους ἐξόχους εἰς μέσον ἄξω μαρτυροῦντας τὸ πῦρ τὸ καθαρτήριον, τελευταῖον δὲ καὶ αὐτὸν τὸν Χρυσόστομον μάρτυρα παρέξω τοῦ καθαρτηρίου πυρός.

Præſertim Doctorum noſtrorum expoſitionibus, & contēplationibus inſiſtentes. Quin & ipſi præterea mentem adhibebimus altius omnibus, quæ ab Apoſtolo dicta ſunt, quantum fieri poteſt, & per veſtigia eius rationibus inhærentes: donec verum ſcopum Præconis aſſequi poterimus.

RESPONSIO.

PRæſens locus Pauli obſcuritate eſt plenus, & eſt vnus ex illis multis, de quibus ſanctus Petrus dicit, in Epiſtolis Pauli eſſe nonnulla difficilia intellectu, quæ indocti, & inſtabiles deprauant, ſicut & cæteras ſcripturas ad ſuam ipſorum perditionem, in his verò maiorem partem Interpretum eſſe ſequendam. Sic enim & ipſe Barlaam loquens de Gregorio Nyſſeno recte ſentit, & iudicat: Manifeſtum enim eſt, inquit, multos rectius, quam vnum aliquem veritatem aſſequi poſſe. Siquidem duo boni præſtant vni. Ego igitur primum quidem duos egregios Baſilium Magnum, & Gregorium per excellentiam Theologum conferam cum vno Chryſoſtomo. Deinde & alios præſtantiſſimos in medium adducam, qui teſtentur ignem purgatorium; tandem & ipſum Chryſoſtomum teſtem exhibebo ignis purgatorij.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ΜΑΡΤΥΡΙΑΙ ΤΩΝ

ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ ΤΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ

Περὶ τοῦ πυρὸς τοῦ καθαρτηρίου.

Παρελθέτω τοιγαροῦν εἰς τὸ μέσον πρῶτος ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῇ πραγματείᾳ τῇ εἰς τὸν Ἡσαΐαν ἐν κεφαλ. δ. ἐν ἐκείνοις τοῖς ῥήμασιν. ὅτι ἐκπλυνεῖ κύριος τὸν ῥύπον τῶν υἱῶν, καὶ τῶν θυγατέρων Σιὼν, καὶ τὸ αἷμα Ἱερουσαλὴμ ἐκκαθαριεῖ ἐκ μέσου αὐτῶν ἐν πνεύματι κρίσεως, καὶ ἐν πνεύματι καύσεως. Τρανῶς ταῦτα τῷ Ἰωάννῃ ὁ λόγος προαγορεύει περὶ τοῦ κυρίου λέγοντι, ὅτι αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί. Περὶ δὲ ἑαυτοῦ, ὅτι ἐγὼ μὲν ὑμᾶς βαπτίζω ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν. ἐπεὶ γοῦν ἀμφότερα συνῆψεν ὁ κύριος, τό, τε ἐξ ὕδατος εἰς μετάνοιαν, καὶ τὸ ἐκ πνεύματος εἰς ἀναγέννησιν, καὶ ὁ λόγος αἰνίσσεται ἀμφότερα τὰ βαπτίσματα, μήποτε τρεῖς εἰσὶν αἱ ἐπίνοιαι τοῦ βαπτίσματος; ὅ, τε τοῦ ῥύπου καθαρισμὸς, καὶ ἡ διὰ τοῦ πνεύματος ἀναγέννησις, καὶ ἡ ἐν τῷ πυρὶ τῆς κρίσεως βάσανος, ὥστε τὸ μὲν ἐκπλύνειν πρὸς τὴν ὧδε ὑπόθεσιν τῆς ἁμαρτίας λαμβάνεσθαι, τὸ δὲ, πνεύματι καύσεως, πρὸς τὴν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι διὰ τοῦ πυρὸς δοκιμασίαν. δέονται δὲ αἱ μὲν κατ᾽ ἄγνοιαν ἁμαρτίαι οἱονεὶ ῥύπος τις οὖσαι, τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ψυχῆς ἀφανίζουσαι, καὶ τῷ φυσικῷ κάλλει αὐτῆς λυμαινόμεναι, τοῦ ἐκ τῆς πλύσεως καθαρισμοῦ. αἱ δὲ πρὸς θάνατον ἁμαρτίαι τῶν ἑκουσίως ἐξαμαρτανόντων μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν, αἷμα προσαγορεύονται, δεόμεναι τῆς ἐν τῷ καύματι κρίσεως. ἐπεὶ οὖν ὁ ἐξομολογούμενος, καὶ πλυθῆναι ἀξιοῖ, καὶ καθαρισθῆναι, καὶ τὴν μὲν ἀνομίαν πλύσεως φησὶ δεῖσθαι, τὴν δὲ ἁμαρτίαν καθαρισμοῦ, λέγων ἐπὶ πλεῖον πλῦνόν με ἀπὸ τῆς ἀνομίας μου, καὶ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας μου καθάρισόν με, οἱ μὲν πάντῃ ἀνήκοοι τῶν θείων μαθημάτων,

TESTIMONIA
SANCTORVM PATRVM ORIENTALIVM
De igne Purgatorio.

PRodeat itaque in medium primus Magnus Baſilius tractatu in Eſaiam cap. 4: ſuper illis verbis; Quia abluet Dominus ſordes filiorū & filiarum Sion, & ſanguinem Hieruſalem expurgabit de medio eius, in ſpiritu iudicij, & ſpiritu ardoris: Perſpicuè, inquit, ea ipſa hic ſermo deſignat, quæ Ioannes aliquando de Dño dixit, quia ipſe eſt, qui vos baptizabit in Spiritu ſancto, & igne. De ſeipſo autē, Ego quidē vos baptizo in aqua ad pœnitentiam. Quando igitur vtraque coniunxit Dominus illud, ex aqua in pœnitentiam; & illud, ex ſpiritu in regenerationem & vtrūque baptiſma Scriptura deſignat. Vtrum forte tres ſunt baptiſmatis acceptiones? expurgatio, ſcilicet, ſordiū, regeneratio per ſpiritum; & ea quæ fit in igne ſegregationis probatio. Sic illud, abluet, pro depoſitione peccati accipiatur, quę in hac vita fit, hoc autē in ſpiritu iudicij, & ſpiritu ardoris ad eam referatur probationē, quæ per ignē fiet in futuro ſæculo. Equidem peccata per ignorantiam admiſſa vtique cum ſint veluti ſordes quædam, quæ animi ſplendorē exterminant, & naturæ eius decori officiunt, egent purgationē per lotionem. quæ verò ad mortē ducunt peccata eorū, nempe qui poſt acceptam cognitionē, certa animi deſtinatione flagitia committunt, ſanguis vocantur, & hæc quidē indigent ardore, ſeu exæſtuatione iudicij. Itaque quiſquis cōfitetur, ſeq; ablui orat, & emūdari, ſuam quidē iniquitatem fatetur egere ablutione, & peccatum emūdatione, dum dicit, Amplius laua me ab iniquitate, & à peccato meo munda me. Illi quidem, qui rudes ſunt prorſus, & inſcij diuinorum,

rum,

μάτων, πρὶν μαθεῖν τὸν λόγον ἡμαρτηκότες· οἷον ἐῤῥυπωμένοι, τοῦ ἀπὸ ὕδατος δέονται καθαρισμοῦ· οἱ δὲ μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ζωὴν ἐπιβουλεύοντες ἑαυτοὺς, αἵματος ὄντες ἔνοχοι, τοῦ ἐκ τοῦ πυρὸς δέονται καθαρισμοῦ.

Ὁ αὐτὸς ἐν τῷ ἐνάτῳ κεφαλαίῳ τῆς αὐτῆς πραγματείας διασαφηνίζων ἐκεῖνα τὰ ῥήματα, καὶ καυθήσεται ὡς πῦρ ἡ ἀνομία, οὕτω φησὶ κατὰ ῥῆμα. ἔχει δέ τινα ἡ ἀπειλὴ εὐεργεσίας ἔμφασιν, ὅτι καυθήσεται ἡ ἀνομία ὡς πῦρ. τὴν γὰρ παρασκευασθεῖσαν ὕλην ἐκ τῆς ἀνομίας ἀφανισμῷ παραδοθῆναι ἐπ᾽ εὐεργεσίᾳ τῶν ἀνθρώπων παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ δεσπότου ᾠκονόμηται. καὶ ὡς ἄγρωστις φησὶ ξηρὰ βρωθήσεται ὑπὸ πυρὸς καὶ καυθήσεται ἐν τοῖς δάσεσι τοῦ δρυμοῦ. ἕως μὲν ἐγκέχωσται τοῖς γηΐνοις πάθεσιν ἡ ψυχὴ, ὡς ἄγρωστις τὰ πάθη αὐτῆς ἐκ τοῦ φρονήματος τῆς σαρκὸς ἐκφυόμενα διέρπει, δι᾽ ἀλλήλων τὴν γένεσιν ἔχοντα, καὶ ἄλλα ἐπ᾽ ἄλλοις γενόμενα. ὡς γὰρ ἡ ἄγρωστις πολυγονώτατόν ἐστιν ἐν βοτάναις, καὶ οὐδαμοῦ καταλήγει αὐτῆς ἡ γέννησις, ἀλλ᾽ ἀεὶ τὸ πέρας τῆς προτέρας γενέσεως, ἀρχὴ τοῦ ἐφεξῆς γίνεται. τοιαύτη καὶ ἡ τῶν ἁμαρτημάτων ἐστὶ φύσις, αὐτὴ ἑαυτὴν διαδέχεται, καὶ γεννᾷ μὲν ἡ πορνεία πορνείαν, ἡ δὲ ἐν τῷ ψεύδει συνήθεια, ψεύδους γίνεται μήτηρ, καὶ ὁ ἐν κλοπαῖς μελετήσας, κατατολμᾷ ῥαδίως τοῦ ἀδικήματος. ἡ γὰρ προλαβοῦσα ἁμαρτία, ἀφορμὴ τοῦ ἁμαρτάνειν γίνεται. ἐὰν οὖν γυμνώσωμεν τὴν ἁμαρτίαν διὰ τῆς ἐξομολογήσεως, ἐποιήσαμεν αὐτὴν ξηρὰν ἄγρωστιν, ἀξίαν τοῦ ὑπὸ τοῦ καθαρτικοῦ πυρὸς καταβρωθῆναι. καὶ κατωτέρω. ἐὰν μὲν οὖν μὴ γένηται ὡς ἄγρωστις ξηρὰ ἡ ἁμαρτία ἡμῶν, οὐ βρωθήσεται ὑπὸ τοῦ πυρὸς, οὔτε κατακαυθήσεται. καὶ κατωτέρω. ὅτι διὰ θυμὸν ὀργῆς κυρίου συγκέκαυται ἡ γῆ ὅλη, δείκνυσιν ὅτι τὰ γήϊνα τῷ πυρὶ τῷ κολαστικῷ παραδίδοται ἐπ᾽ εὐεργεσίᾳ τῆς ψυχῆς, καθὰ καὶ ὁ κύριος ὑποφαίνει λέγων, πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ τί ἤθελον εἰ ἤδη ἐκάη. καὶ ἔσται ὁ λαὸς ὡς ὑπὸ πυρὸς κατακεκαυμένος ἄνθρωπος. οὐκ ἀφανισμὸν ἀπειλεῖ, ἀλλὰ τὴν κάθαρσιν ὑποφαίνει κατὰ τὸ

παρὰ

rum dogmatum, priuſquam eruditi eſſent Dei verbum, peccarunt, tanquam eluuie quadam inquinati, opus habent aſpergine aquæ, vt eluantur. Qui verò poſt acceptam vitæ notitiam conſulto, ac ſtudio ſe ipſos reddunt obnoxios ſanguini, opus eſt vt tales, purgari per ignem.

Et cap.9. ſuper illis verbis, Et ſuccedetur iniquitas, ſicut ignis, habet comminatio quandam beneficij ſpeciem, quia comburetur, ſicut ignis iniquitas. Nam paratam ex iniquitate materiam aboleri, pro hominum beneficio, à bonitate Domini conſtitutum eſt. Et ſicut gramen aridum deuorabitur ab igne, & comburetur in denſitatibus ſiluæ. Dum demergitur in terrenis affectibus anima, ſicut gramen affectus animæ ſerpunt, e ſenſu carnis pullulantes, mutuo nexu naſcentes, & alios de alijs producentes. Nam veluti gramen ſupra modum inter herbas geniculatum eſt, nec vnquam eius generatio deſinit, ſed ſemper primæ generationis finis, fit ſequentis principium, talis eſt & peccatorum natura, ipſa ſe ipſam ſuſcipit. gignit libido libidinem, conſuetudo mendacij, fit mendacij mater, & qui in furtis meditandis verſatur, facilè malum hoc audet inferre. Peccatum enim præcedens occaſio fit iterum peccandi. Si igitur per confeſſionem peccata aperuerimus, ſiccum id gramen reddidimus, vt à purgatorio igne deuorari mereatur. Et paulo poſt, Si non euaſerit vt gramen aridum noſtrum peccatum, ab igne non deuorabitur, nec comburetur. Et iterum; Propter furorem iræ Domini combuſta eſt omnis terra. oſtendit terram pro animæ beneficio igni tradi punitionis, ſicut Dominus ſuboſtendit dicens, Ignem veni mittere in terram, & quid volo, niſi vt accendatur. Et rurſus; Et erit populus ſicut ab igne combuſtus vir; non interitum minatur, ſed purgationem ſuboſtendit ſecundum Apoſtoli dictum, quod ſi cuius opus ar-

παρὰ τοῦ ἀποστόλου εἰρημένον. ὅτι εἴτινος τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται, αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτως ὡς διὰ πυρός.

Ὁ αὐτὸς ἐν τῷ περὶ πνεύματος ἁγίου πρὸς τὸν Ἀμφιλόχιον ἐν κεφ. κ. σχεδὸν ἐν τῷ τέλει, αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ πυρί. Τὸ τοῦ πυρὸς βάπτισμα τὴν ἐν τῇ κρίσει δοκιμασίαν λέγων, καθά φησιν ὁ ἀπόστολος, ἑκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι τὸ πῦρ δοκιμάσει. καὶ πάλιν. ἡ γὰρ ἡμέρα κυρίου δηλώσει, ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται.

Καὶ σημείωσαι, ὅτι ὁ διδάσκαλος οὐχ ἅπαξ, οὐδὲ δὶς, ἀλλὰ πλεισάκις τὰ αὐτὰ σχεδὸν ἐπαναλαμβάνων δείκνυσιν, ὅτι οὐκ ἐν παραδρομῇ, καὶ ὡς ἔτυχεν ταῦτα φρονεῖ, ἀλλὰ καθ᾽ ἡδονὴν, καὶ θυμηρέστατα αὐτῷ τυγχάνει τὰ λεχθέντα.

Ὁ σκοτεινὸς Φώτιος παρὰ τῷ Οἰκουμενίῳ τῷ συλλέξαντι διαφόρους ἐξηγήσεις τῶν ἁγίων πατέρων εἰς τὰς ἐπιστολὰς Παύλου, τῇ τοῦ Χρυσοστόμου γνώμῃ κατακολουθῶν ἐπισημειοῦται, ὅτι ὁ Βασίλειος ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ Ἠσαΐου, δεύτερον ἐπιμνησθεὶς τοῦ ἐν-τοῦ ἐπὶ καθάρσει αὐτὸ ἐδέξατο.

Ὁ δὲ Οἰκουμένιος οὕτω φησίν. ἆρα μὴ καὶ οὕτως δυνάμεθα νοῆσαι, οἱ μὲν οἰκοδομήσαντες τὴν ἀκατάπρηστον ὕλην τέλεον ἐκβέβληνται, ἐζημίωνται γὰρ πάντα αὐτῶν τὰ σπουδάσματα. αὐτὸς δὲ σωθήσεται. τίς; ὁ ἐποικοδομήσας τὸν χρυσὸν, καὶ τὸν ἄργυρον, καὶ τοὺς τιμίους λίθους. εἰπὼν γὰρ περὶ αὐτοῦ, ὅτι μισθὸν λήψεται, νῦν λέγει ποῖον μισθὸν, τουτέστι τὴν σωτηρίαν. σωθήσεται λέγει ἐπωδύνως καὶ αὐτὸς, ὡς εἰκὸς τὸν διὰ πυρὸς παριόντα, καὶ ἐκκαθαιρόμενον τὸν ἐνόντα αὐτῷ βραχὺν ῥύπον. Θεοῦ γὰρ μόνου τὸ τελέως ἀναμάρτητον. οἱ δὲ ἄνθρωποι, καὶ οἱ μάλιστα δίκαιοι, οὐ τέλεον εἰσὶ καθαροί. εἴρηται γὰρ καὶ τῷ Μαλαχίᾳ, ὅτι ὡς πῦρ ἐν χωνευτηρίῳ, καὶ ὡς πόαν πλυνόντων πλυνεῖ, καὶ καθαριεῖ ὁ Θεὸς τινάς.

Σημείωσαι ὅτι ὁ Οἰκουμένιος οὐ σφόδρα ἁρμοζόντως ἐπεξηγεῖται τὴν παρομοιότητα, καὶ μεταφορὰν τῶν ἀρχιτεκτόνων, ᾗ χρῆται ὁ ἀπόστολος· ὅμως ἐπιγινώσκει τὸ καθαρτήριον διὰ πυρὸς,

καὶ

ſerit, damnum patietur, ipſe verò ſaluabitur, ſic tamen tanquam per ignem.

Idem vir ſanctus in lib. de Spiritu ſancto ad Amphilochiū cap. 15. prope finē, Ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto, & igne, ignis baptiſmū vocans examinationem iudicij, vt ait Apoſtolus; Vniuſcuiuſq; opus, quale ſit ignis, probabit. Et rurſus, Dies enim Dñi declarabit, quia in igne reuelatur.

Et nota, quod Doctor, non ſemel, neq; bis, ſed multoties eadem fere reſumit, quod nō per tranſennam, & obiter hæc ſapit, ſed hæc illi ſunt valde grata, quæ recenſuit.

Tenebricoſus Photius apud Oecumenium, qui collegit in Epiſtolas Pauli expoſitiones quorundam Patrū, ſequens ſententiam Chryſoſtomi, refert etiam expoſitionem Baſilij dicens, quod Baſilius in Commentarijs in Eſaiam, ſecundo hunc textum repetens, de purgatione ipſum intellexit.

Oecumenius autē ipſe ità exponit, num etiam hoc pacto poſſumus intelligere? qui ſuperædificauerit materiā facile cōbuſtibilem, omnino proiectus eſt, detrimentū enim paſſa ſunt ipſius ſtudia; ipſe verò ſaluus erit. Quiſnam? qui ſuperædificauerit aurum & argentum, & lapides precioſos. Cum enim de ipſo dixiſſet, quod mercedem accipiet, nunc ait qualem mercedē, hoc eſt, ſalutem. Saluus autem erit cū dolore, & ipſe vt par eſt eum, qui per ignem trāſit, modicarumq; inhærentiū ſibi ſordiū indiget purgatione; nam Dei ſolius eſt perfecta impeccabilitas. Homines autē quantumlibet iuſti non ſunt omnino mundi. dictum eſt enim, quod in multis omnes peccamus, & nemo mundus à peccato, etiam ſi vnius diei fuerit vita ipſius. Dictum quippe eſt à Malachia etiam quod vt ignis in fornace, atque herba lauantium lauabit, & purgabit aliquos Deus.

Nota Oecumenium non admodum rectè interpretari ſimilitudinem Architectorū, quam vſurpat Apoſtolus; agnoſcere tamen purgatorium per ignē; præſertim etiam in ho-

καὶ τοῦτο οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ κἂν τοῖς ἀνθρώποις τοῖς καλοῖς, καὶ ὁσίοις, ἅτε μηδενὸς εὑρισκομένου χωρὶς ἁμαρτίας, εἰ μὴ μόνου τοῦ θεοῦ. ἐκ τούτου δὲ ἔστι συλλέξασθαι, ὅτι δίδοται τὰ συγχωρητικὰ ἁμαρτήματα, ἅπερ οἱ αἱρετικοὶ οὐ προσίενται.

Ὁ Θεοδώρητος διττῶς ἐξηγεῖται τὸ χωρίον τοῦ ἀποστόλου. ἕνα μὲν τρόπον οὕτως. Οἱ διδάσκαλοι τὰ θεῖα παιδεύουσιν, οἱ δὲ ἀκούοντες κατὰ τὸ τῆς γνώσεως αὐθαίρετον τὸ πρακτέον αἱροῦνται. ἀλλὰ κατὰ τὴν τῆς ἐπιφανείας τοῦ σωτῆρος ἡμέραν βάσανος ἔσται, καὶ ἐξέτασις ἀκριβής. καὶ τοὺς μὲν εὖ βεβιωκότας καθάπερ χρυσὸν, καὶ ἄργυρον τὸ πῦρ λαμπροτέρους ἀποφανεῖ. τοὺς δὲ τῆς κακίας ἐργάτας δίκην ξύλων, καὶ χόρτου, καὶ καλάμης καταναλώσει. ὁ δέγε διδάσκαλος τὰ προσήκοντα διδάξας οὐκ εἰσπραχθήσεται δίκας, ἀλλὰ σωτηρίας ἀξιωθήσεται. Τοῦτο γάρ φησιν, αὐτὸς δὲ σωθήσεται, τουτέστιν ὁ διδάσκων, τὸ δὲ ἔργον κατακαήσεται, ἀντὶ τοῦ οἱ πονηρὸν ἑαυτοὺς κατασκευάσαντες ἔργον. οὕτως δὲ ἀναγνόντες ἀκριβῶς εὑρήσομεν τὴν τῶν γραμμάτων διάνοιαν. εἴτινος τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός, ἀντὶ τοῦ κατακαυθήσεται αὐτοῦ τὸ ἔργον ὑπὸ τοῦ πυρὸς, αὐτὸς δὲ σωθήσεται, τουτέστιν ὁ διδάσκαλος. οὐ γὰρ αἴτιος τῆς τούτων ἐπὶ τὸ χεῖρον τροπῆς. αὐτὸς γὰρ τὴν προσήκουσαν διδασκαλίαν προσήνεγκεν.

Καθ᾽ ἕτερον δὲ τρόπον οὕτως ἑρμηνευτέον. εἰ δέ τις οὐ βούλεται τό, ὡς διὰ πυρὸς τῷ ἔργῳ προσαρμόσαι, ἀλλὰ τῷ διδασκάλῳ, οὕτως νοησάτω. ὅτι ὑπὲρ μὲν ἐκείνων οὐκ εἰσπραχθήσεται δίκας, σωθήσεται δὲ διὰ πυρὸς καὶ αὐτὸς δοκιμαζόμενος, εἴπερ ἄρα ἔχει τὸν βίον τῇ διδασκαλίᾳ κατάλληλον. Ἐν ἀμφοτέραις δὲ ταῖς ἐξηγήσεσιν ὁ Θεοδώρητος τὴν λέξιν τοῦ, σωθήσεται ἐπὶ καλοῦ, καὶ σωτηρίας λαμβάνει, ὡς καὶ ὁ Βασίλειος, καὶ Οἰκουμένιος, καὶ οἱ λοιποί.

Ὁ αὐτὸς Θεοδώρητος ἐν τῷ γ. κεφαλ. τοῦ Μαλαχίου ἐξηγούμενος ἐκεῖνα τὰ ῥήματα, αὐτὸς εἰσπορεύεται ὡς πῦρ χωνευτηρίου, καὶ ὡς πόα πλυνόντων, καθιεῖται χωνεύων, καὶ καθαρίζων

minibus bonis,& ſanctis, quia nemo ſine crimine, niſi ſolus Deus. Ex hoc autem poteſt colligi, quod dantur peccata venialia, quæ hæretici non admittunt.

Theodoretus dupliciter exponit textum Apoſtolicum, vno quidem modo ità. Doctores diuina docent, auditores verò iuxta libitum cognitionis faciendum eligunt, ſed die manifeſtationis Saluatoris examen erit, & excuſſio diligens. Et eos, qui rectè vixerunt, vt aurum, & argentum ignis illuſtriores reddet. Operatores verò malitiæ inſtar lignorum, & fœni, & ſtipulæ penitus deſtruet. Doctor verò, qui conuenientia docuit, non punietur, ſed dignus fiet, vt ſalutem conſequatur: hoc enim, inquit, ipſe verò ſaluabitur, hoc eſt, qui docet; opus verò comburetur, pro, qui ſe ipſos malignum opus præpararunt. Sic verò legentes diligenter reperiemus mentem Scripturæ, ſi cuius opus arſerit detrimentnm patietur, ſic verò tanquam per ignem, pro comburetur ipſius opus ab igne, ipſe verò ſaluabitur, hoc eſt Doctor. Non enim cauſa eſt in peius horum mutationis, ipſe enim conuenientem doctrinam attulit.

Alio verò modo ſic exponit; Si quis verò illud tanquam per ignem non vult operi aptare, ſed Præceptori, ſic exponat, quod pro ijs, quæ rectè docuit, non luet pœnas, ſed ſaluabitur per ignem, & ipſe probatus. Si quidem habet vitam doctrinæ correſpondentem. In vtriſque verò expoſitionibus Theodoretus vocem, ſaluabitur, in bonam partem accipit, vt etiam Baſilius, & Oecumenius, & reliqui.

Idem Theodoretus in 3. capite Malachiæ exponens illa verba; Ipſe ingreditur quaſi ignis conflans, & quaſi herba fullonum, & ſedebit conflans, & emundans argentum, & aurum, & purgabit filios Leui, & colabit eos, quaſi aurum, & argentum, infert. Sic etiam B. Paulus ait, quoniam

ζων ὡς τὸ ἀργύριον, καὶ τὸ χρυσίον, καὶ καθαριεῖ τοὺς υἱοὺς λευὶ, καὶ χεεῖ αὐτοὺς, ὥσπερ τὸ χρυσίον καὶ τὸ ἀργύριον· φάσκει ἐπάγων. οὕτω καὶ ὁ μακάριος Παῦλος φησὶν, ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται, καὶ ἑκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι τὸ πῦρ δοκιμάσει. εἴτινος τὸ ἔργον μένει, ὃ ἐποικοδόμησε, μισθὸν λήψεται, εἴτινος τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται. ἡγοῦμαι δὲ διὰ τῶν εἰρημένων τὸν προφήτην μὴ μόνον ἐκεῖνο σημαίνειν, ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος κάθαρσιν, καὶ γὰρ ἐν τούτῳ γε μυστικῶς τοὺς προσιόντας ἀναχωνεύει, καὶ νεουργεῖ τῷ πυρὶ τοῦ πνεύματος χρώμενος. οὕτω γὰρ καὶ ὁ μέγας Ιωάννης φησὶν, αὐτὸς ἡμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ πυρί. (μιμεῖται τὸν Βασίλειον) καὶ μέντοι καὶ τῇ θείᾳ χάριτι χρώμενος καθάπερ τινὶ πόᾳ τῶν ἁμαρτημάτων ἐκκαθαίρει τὸν ῥύπον. συνάπτων οὖν ὁ Θεοδώρητος τῷ Μαλαχίᾳ τὸν Παῦλον, δύναται ἐπὶ καθάρσει, καὶ τὸ τοῦ Παύλου κατὰ τὸν Θεοδώρητον λαμβάνεσθαι. Φέρεται δὲ τοῦ Θεοδωρήτου γνώμη τὶς θαυμαστὴ, καὶ λαμπροτάτη, οὕτως ἔχουσα. τοῦτο τὸ πῦρ πιστευόμενον καθαρτήριον, ἐν ᾧ καθαρίζονται αἱ ψυχαὶ καθάπερ χρυσίον ἐν χωνευτηρίῳ.

Ἀλλὰ ταύτην τὴν γνώμην οἱ Γραικοὶ οὐκ ἀποδέχονται. καὶ τί πρὸς ἡμᾶς; εἰ κατὰ τὸ αὐτῶν παλαιὸν ἔθος οἱ μεταγενέστεροι τῶν γραικῶν ἐξήλειψαν ταύτην, καὶ ἀφανισμῷ παρέδωκαν; ἥτις μέντοι παρὰ τοῖς λατίνοις εὑρίσκεται, καὶ τοῖς ἀρχαιοτέροις ἀντιγράφοις ἑλληνιστὶ γραφεῖσα φαίνεται.

Νῦν ἐλθέτω εἰς τὸ μέσον καὶ ὁ μέγας ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος καὶ τῷ μεγάλῳ Βασιλείῳ κατὰ πάντα ὁμόφρων. ὅστις ἐν τῷ εἰς τὴν ἁγίαν πεντηκοστὴν ἐξηγούμενος ἐκεῖνα, τὰ ῥήματα, ἐν γλώσσαις πυρίναις· ἐν γλώσσαις φησὶ, διὰ τὴν πρὸς τὸν λόγον οἰκείωσιν. πυρίναις δὲ ζητῶ πότερον διὰ τὴν κάθαρσιν. οἶδε γὰρ ὁ λόγος ἡμῶν καὶ πῦρ καθαρτήριον, ὡς πολλαχόθεν βουλομένοις ὑπάρχει μαθεῖν. ἢ διὰ τὴν οὐσίαν. πῦρ γὰρ ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ πῦρ καταναλίσκον τὴν μοχθηρίαν. καὶ ἐν τῷ εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα τρανῶς φησὶν, οἶδα πῦρ καθαρτήριον, ὃ Χριστὸς ἦλθε βαλεῖν ἐπὶ τῆς γῆς, πῦρ καὶ αὐτὸς ἀναγωγῆς λόγοις

καλοῦ-

niam in igne reuelabitur, & vniuſcuiuſque opus, quale ſit, ignis probabit. Si cuius opus manſerit, quod ſuperædificauit, mercedem accipiet; ſi cuius opus arſerit, detrimentum patietur. Exiſtimo autem prædictis verbis Prophetam, non ſolum illud ſignificare, verum etiam purgationem Spiritus ſancti. Etenim in hoc myſticè accedentes conflat, & renouat igne Spiritus vtens, ſic etiam & magnus Ioannes fatetur, Ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto, & igne (imitatur magnum Baſilium) & profectò diuina gratia etiam vtens, veluti quadam herba ſordes peccatorum expurgat. Igitur Theodoretus coniungens Paulum cum Malachia Propheta, iuxta eius ſententiam poteſt textum Pauli pro purgatione accipere. Fertur verò Theodoreti ſententia quædam mira, & illuſtriſſima, quæ ſic habet. Hunc credimus ignem purgatorium, quo purgantur animæ tanquam aurum in conflatorio.

Cæterum hanc ſentẽtiam Græci non recipiunt, ſed quid ad nos? ſi poſteriores Græcorum ſecundum antiquum ipſorum morem hanc delerunt, & obliterarunt. Quæ tamen apud Latinos extat, & in antiquis exemplaribus apparet fuiſſe græcè ſcripta.

Nunc prodeat in medium etiam Magnus in Theologia Gregorius, & magno Baſilio in omnibus conſentiens, qui oratione in ſanctam Pentecoſtem exponẽs illa verba, quod Spiritus apparuerit in linguis igneis: In linguis, inquit, propter cognationem eam, quam cum Verbo habet. Cur autem in linguis igneis? vtrum propter purgationem (ignis enim Purgatorij Scriptura meminit, quemadmodũ cuiuis diſcere promptum eſt) an verò propter eſſentiam? Deus enim noſter ignis eſt, & quidem ignis improbitatem abſumens. Et in oratione de baptiſmo; Noui, inquit, ignem purgantem, ad quem mittendum Chriſtus in terram venit, qui & ipſe per anagogen, ignis appellatur. Huius porrò

ignis

καλύμενος. ἀναλωτικὸν τοῦτο τῆς ὕλης, καὶ τῆς πονηρᾶς ὄντως ἕξεως, ὃ καὶ ἀναφθῆναι τάχιστα βούλεται, ποθεῖ γὰρ τῆς εὐεργεσίας τὸ τάχος, ἐπεὶ καὶ πυρὸς ἄνθρακας δίδωσιν ἡμῖν εἰς βοήθειαν. οἶδα καὶ πῦρ οὐ καθαρτήριον, ἀλλὰ κολαστήριον, εἴτε καὶ σοδομητικὸν, ὃ πᾶσιν ἁμαρτωλοῖς ἐπιβρέχει θεῖον, καὶ καταιγίδι μιγνύμενον. Ταῦτα εἰσὶ φανερὰ τοῖς ὀρθῶς νοοῦσι, καὶ συμφωνοῦσι τῷ μεγάλῳ Βασιλείῳ ἐν οἷς φησὶν (ὡς ἀνωτέρω φθάσαντες εἴπομεν) ὅτι τὰ γήϊνα τῷ πυρὶ τῷ κολαστικῷ παραδίδοται ἐπ' εὐεργεσίᾳ τῆς ψυχῆς, καθὰ καὶ ὁ κύριος ὑποφαίνει λέγων, πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ τί ἤθελον, εἰ ἤδη ἀνήφθη; ἐπ' εὐεργεσίᾳ φησὶ τῆς ψυχῆς, ὁ γὰρ ἀπόστολος λέγει, οὗτος δὲ σωθήσεται οὕτως ὡσεὶ διὰ πυρός. διὸ καὶ ὁ Θεολόγος ἐπάγει λέγων, ποθεῖ γὰρ τῆς εὐεργεσίας τὸ τάχος. ὥστε περὶ πυρὸς καθαρτικοῦ ἀγαθοῦ ἀναλωτικοῦ τῆς ὕλης, καὶ τῆς πονηρᾶς ἕξεως φθέγγεται ὁ Γρηγόριος. Τοῦτο ὁ μέγας Βασίλειος ὀνομάζει κολαστικόν. διότι τούτῳ προσκαίρως κολάζονται, καὶ καθαίρονται αἱ ψυχαὶ, καὶ ἔστι τὸ πῦρ τὸ αὐτὸ τῆς γεέννης διαφόρως κολάζον, καὶ ἐργαζόμενον, καθάπερ φησὶν ὁ μέγας Γρηγόριος ὁ διάλογος, ὁ ἥλιος κατὰ τὴν διαφορὰν τῶν ὑποκειμένων διάφορα ἐνεργεῖ καὶ τὰ ἀποτελέσματα. ὁ δὲ Γρηγόριος ἵνα νοήσωμεν κολαστικὸν, τὸ ἀτελεύτητον προσέθησιν, εἴτε σοδομητικόν. ὅπερ ἐν τῷ εἰς τὰ φῶτα περὶ τὸ τέλος προσαγορεύει τελευταῖον βάπτισμα, οὑτωσὶ γράφων κατὰ Ναυάτου καὶ τῶν κατ' αὐτόν. τυχὸν ἐκεῖ τῷ πυρὶ βαπτισθήσονται τῷ τελευταίῳ βαπτίσματι τῷ ἐπιπονωτέρῳ, καὶ μακροτέρῳ, ὃ ἐσθίει ὡς χόρτον τὴν ὕλην, καὶ δαπανᾷ πάσης κακίας κουφότητα. Ὁ δὲ Δαμασκηνὸς, κατὰ μίμησιν τούτων τῶν διδασκάλων διαιρῶν τὸ βάπτισμα ἐν τῷ. πς. κεφάλ. τοῦ τετάρτου βιβλίου τῶν θεολογικῶν, καὶ ἐξηγούμενος ἐκεῖνα τὰ ῥήματα, ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ πυρὶ, φησί. πυρὶ δὲ λέγεται βαπτίζειν Χριστὸς, ἐν εἴδει γὰρ πυρίνων γλωσσῶν ἐπὶ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους τὴν τοῦ πνεύματος χάριν ἐξέχεεν, ὥς φησιν αὐτὸς ὁ κύριος, ὅτι Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ πυρὶ

οὐ

ignis ea eſt vis, vt craſſiorem materiam, vitioſamq; animi conſtitutionẽ abſumat, eumq; proinde celerrimè Chriſtus accendi vult. Cupit enim nos quamprimũ beneficio affici, vtpotè qui nobis quoque ignis carbones auxilij cauſa porrigat. Noui etiam alterum ignẽ non purgatorium, ſed ſcelerum vindicem, ſiue ſodomiticum, quem ſulphure & procella permixtũ Deus in peccatores omnes fundit. hæc clara ſunt rectè intelligentibus, & cõcordant cum magno Baſilio in ijs, quæ paulo ſuperius retulimus, quoniam terrena igne punitiuo traduntur in beneficio animi. Quemadmodũ & Dominus ſuboſtendit dicens, Ignem veni mittere in terram, & quid volo niſi vt ardeat? in beneficio, inquit, animę; nã Apoſtolus dicit, hic verò ſaluabitur ſic, quaſi per ignẽ. Idcircò & Theologus infert dicẽs, Cupit enim beneficij celeritatem. Itaque de igne purgatorio bono, qui conſumit materiam, & malignũ habitum, loquitur Gregorius. Hunc verò magnus Baſilius nominat punitiuum, quoniam hoc ad tempus puniuntur, & purgantur animæ, & eſt iſte ignis idẽ, qui gehennæ diuerſimodè puniẽs, & operans, quemadmodum dicit magnus Gregorius Dialogus, ſed iuxta diuerſitatem ſubiectorũ diuerſa exercet & effecta. Gregorius verò, vt intelligamus per ignẽ punitiuum eum qui caret fine, addit, ſiue ſodomiticũ, quem in oratione in Sancta lumina circa finem appellat poſtremum baptiſma, ſic ſcribens aduerſus Nouatũ, & ſuos ſequaces, In altero æuo igne fortaſſe baptizabuntur, qui poſtremus eſt baptiſmus, nec ſolum acerbior, ſed & diuturnior, qui craſſam materiã inſtar fœni depaſcitur, vitijq; omnis leuitatem abſumit. Damaſcenus verò ad imitationẽ horum Doctorum, baptiſmum diuidit in diuerſa ſignificata, in 76. cap. quarti libri Theologicorũ, & exponens illa verba, In Spiritu ſancto, & igne, ait, Igne verò dicitur Chriſtus baptizare, nam in ſpecie ignearũ linguarũ ſuper ſanctos Apoſtolos gratiam Spiritus effudit, vt inquit

οὐ μετὰ πολλὰς ταύτας ἡμέρας. ἢ διὰ τὸ τοῦ μέλλοντος πυρὸς κολαστικὸν βάπτισμα. κολαστικὸν βάπτισμα ὀνομάζει καθώς, καὶ ὁ μέγας Βασίλειος τὸ πρόσκαιρον πῦρ, καὶ καθαρτήριον, καὶ τοῦτο τίθησιν ἐν τῇ διαιρέσει ἕκτον. κατωτέρω δὲ μετὰ τοῦ Γρηγορίου τελευταῖον τίθησι βάπτισμα ὄγδοον, ὅπερ ἀποφαίνεται μὴ εἶναι σωτήριον (ὥστε τὸ ἀνωτέρω ἕκτον κολαστικὸν. εἶναι σωτήριον) ἀλλὰ τῆς μὲν κακίας ἀναιρετικὸν, οὐκ ἔτι γὰρ κακία, καὶ ἁμαρτία πολιτεύεται. κολάζον δὲ ἀτελεύτητα (ὥστε τὸ ἀνωτέρω πέμπτον μὴ κολάζειν ἀτελεύτητα. τὸ δὲ ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ πυρὶ περὶ τοῦ Δαμασκηνοῦ ὁ μέγας Βασίλειος λαμβάνει ἐπὶ καλοῦ φάσκων, τρανῶς τὰ αὐτὰ τῷ Ἰωάννῃ ὁ λόγος προαγορεύει, περὶ τοῦ κυρίου λέγοντι, ὅτι αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ πυρί. περὶ δὲ ἑαυτοῦ, ὅτι ἐγὼ μὲν ὑμᾶς βαπτίζω ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν. ἐπεὶ γοῦν ἀμφότερα συνῆψεν ὁ κύριος τό, τε ἐξ ὕδατος εἰς μετάνοιαν, καὶ τὸ ἐκ πνεύματος εἰς ἀναγέννησιν, καὶ ὁ λόγος αἰνίττεται ἀμφότερα τὰ βαπτίσματα. μήποτε τρεῖς εἰσὶν αἱ ἐπίνοιαι τοῦ βαπτίσματος, ὅ, τε τοῦ ῥύπου καθαρισμὸς, καὶ ἡ διὰ τοῦ πνεύματος ἀναγέννησις, καὶ ἡ ἐν τῷ πυρὶ τῆς κρίσεως βάσανος. ὥστε τὸ μὲν ἐκπλύνειν πρὸς τὴν ὧδε ἀπόθεσιν τῆς ἁμαρτίας λαμβάνεσθαι. τὸ δὲ πνεύματι κρίσεως, καὶ πνεύματι καύσεως πρὸς τὴν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι διὰ τοῦ πυρὸς δοκιμασίαν. συνῳδὰ λέγει καὶ ὁ Γρηγόριος ἐν τῷ εἰς τοὺς καλέσαντας, καὶ μὴ ἀπαντήσαντας, περὶ τὸ τέλος. ἐποικοδομοῦντες τῷ θεμελίῳ τῆς πίστεως μὴ ξύλον, μηδὲ χόρτον, μηδὲ καλάμην ὕλην ἀσθενῆ, καὶ ῥαδίως δαπανωμένην, ἡνίκα ἂν πυρὶ κρίνηται τὰ ἡμέτερα, ἢ καθαίρηται, ἀλλὰ χρυσὸν, ἄργυρον, λίθους τιμίους τὰ μένοντα, καὶ ἱστάμενα. ταῦτα πράσσοιτε. καὶ ἐν τῷ λόγῳ περὶ τῆς ἐν διαλέξεσιν εὐταξίας σχεδὸν τὰ αὐτὰ λέγει· τοῦτο δηλώσει σαφῶς ἡ τῆς ἀποκαλύψεως ἡμέρα, καὶ τὸ τελευταῖον πῦρ, ᾧ πάντα κρίνεται, ἢ καθαίρεται τὰ ἡμέτερα. ὅπερ οὖν φησὶν ὁ Βασίλειος, ἡ ἐν τῷ πυρὶ τῆς κρίσεως βάσανος, ὁ Γρηγόριος λέγει κρίνηται, ἢ καθαίρηται. καὶ ἐν τῷ τέλει τῆς τοιαύτης ἐξηγήσεως ὁ Βασίλειος προσαρμόζει τοῖς πνεύ-

ματι

ipſe Dñs, Quoniam Ioannes quidē baptizauit aqua, vos autem baptizabimini in Spiritu ſancto, & igne, nō poſt multos hos dies. Vel propter futurū ignē punitiuum ſic vocat baptiſmū. Punitiuum baptiſmum appellat, quemadmodum, & magnus Baſilius temporaneū ignem, & purgatoriū, & hunc ponit Damaſcenus in ſexta parte diuiſionis, inferius verò vnà cum Gregorio poſtremū ponit baptiſma octauum, quē oſtendit non eſſe ſalutarē. (quare, quē ſuperius ſextū ponit punitiuum, neceſſe eſt eſſe ſalutarē) ſed malitię deſtructiuū, nō enim amplius malitia, & peccatum geritur, ſed ſine fine punit. Itaque qui ſuperius eſt quintus baptiſmus nō ſine fine punit. Illud verò in Spiritu ſancto, & igne ante Damaſcenum magnus Baſilius in bonam partē accipit dicēs, Perſpicuè ea ipſa hic ſermo deſignat, quæ Ioannes de Dño dicit, quia ipſe eſt, qui vos baptizabit in Spiritu ſancto, & igne; de ſe ipſo verò, Ego quidem vos baptizo in aqua ad pœnitentiam. Quoniam verò vtraque coniunxit Dñs, illud ēx aqua in pœnitentiā, & illud ex ſpiritu in regenerationē, & vtrūq; baptiſma Scriptura deſignat, num fortè tres ſunt baptiſmatis acceptiones? expurgatio, ſcilicet, ſordium, regeneratio per ſpiritū, & ea q̃ fit in igne ſegregationis probatio. ita vt illud abluet pro depoſitione peccati accipiatur, quæ in hac vita fit. hoc autē in ſpiritu iudicij, & ſpiritu ardoris, ad eā referatur probationem, quę per ignem fiet in futuro ſęculo. His conſona docet idem Gregorius, in oratione ad eos, qui acciuerunt, & nō occurrerūt, circa finē: Superſtruentes fundamento fidei, non lignū, non fœnū, non ſtipulam (leuē materiam, facilèq; cōſumendam, cū actiones noſtræ igne iudicabūtur, aut purgabuntur) ſed aurum, argentū, lapides precioſos, res firmas, & ſtabiles, hæc velim faciatis &c. Et in oratione de moderatione in diſputationibus ſeruanda, fermè eadē enūciat: hoc reuelationis dies perſpicuè declarabit, igniſq; ille poſtremus, quo noſtra omnia expenduntur,

ματι κρίσεως, καὶ πνεύματι καύσεως δοκιμαζομένοις τὴν κάθαρσιν, λέγων. οἱ δὲ μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ζωὴν ἐπιβουλεύοντες ἑαυτοὺς, αἵματος ὄντες ἔνοχοι, τοῦ ἐκ τοῦ πυρὸς δέονται καθαρισμοῦ. πρὸς τοῦτο δὲ συμβάλλεται κἀκεῖνο τοῦ Γρηγορίου, ἐπεὶ καὶ πυρὸς ἄνθρακας δίδωσιν ἡμῖν εἰς βοήθειαν. δοκεῖ γάρ μοι ἀφορᾶν πρὸς τὸ τοῦ Ἡσαΐου. λαβὸν γὰρ τὸ Σεραφὶμ διὰ τῆς λαβίδος ἄνθρακα, ἐκάθηρε τὰ χείλη τοῦ προφήτου, ὅθεν ἐπεὶ ὁ Χριστὸς ἐστὶ πῦρ καταναλίσκον ἀναγωγικῶς, οἱ ἱερουργοῦντες τῇ ἱερᾷ κοινωνίᾳ θιγγάνοντες τῶν χειλέων, καὶ ταύτης μετέχοντες φασὶ, τοῦτο ἥψατο τῶν χειλέων μου, καὶ ἀφελεῖ κύριος τὰς ἀνομίας μου, καὶ τὰς ἁμαρτίας μου περικαθαριεῖ. οὕτω γοῦν καὶ ὁ Θεὸς τῷ πυρὶ τῷ καθαρτηρίῳ καθαρίζει τοὺς δεομένους καθάρσεως.

Ὁ αὐτὸς Θεολόγος ἐν τῷ λόγῳ εἰς τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, αὐτὸν τὸν πολύαθλον ὀνομάζει πῦρ καθαρτήριον τῆς φαύλης ὕλης καὶ μοχθηρᾶς. πάντως οὐκ ἐπὶ κακοῦ λαμβάνων τὴν λέξιν. οὐ γὰρ Ἀθανάσιος ἦν πῦρ αἰώνιον τοῦ ᾅδου, μὴ ἐπαμύνων τοῖς λαοῖς, καὶ ἑαυτοὺς καθαίρων, ἀλλὰ πάντοτε κολάζων.

Καὶ ἐν τῷ λόγῳ περὶ τῆς ἐν διαλέξεσιν εὐταξίας, διττὸν ἐμπρησμὸν ἐπιγινώσκει ὁ διδάσκαλος καθάρσιον, καὶ ὀλέθριον. τοῦτο οὖν ἐστὶ πῦρ καθαρτήριον. ἐμπρησμὸς καθάρσιος πολλοῖς τῶν σωζομένων οἰκειούμενος, καὶ ἐμπρησμὸς ὀλέθριος τοῖς διαβόλοις, καὶ ἀμετανοήτοις χορηγούμενος.

Οὐ χρὴ δὲ ἀγνοεῖν, ὅτι κοινῇ τὴν θείαν γραφὴν οἱ πανεύφημοι πατέρες, ὅ, τε μέγας Βασίλειος, καὶ ὁ Θεολόγος διεξελθόντες, καὶ μυηθέντες, ἥκιστα διαφωνοῦσιν ἀλλήλοις, ἀλλὰ καὶ σφόδρα ὁμονοοῦσιν. Τοῦ γοῦν Βασιλείου φάσκοντος, τὴν παρασυναθεῖσαν ὕλην ἐκ τῆς ἀνομίας ἀφανισμῷ παραδοθῆναι ἐπ' εὐεργεσίᾳ τῶν ἀνθρώπων παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ δεσπότου ᾠκονόμηται· καὶ ἐὰν γυμνώσωμεν τὴν ἁμαρτίαν διὰ τῆς ἐξομολογήσεως, καὶ ποιήσωμεν αὐτὴν ξηρὰν ἄγρωστιν, ἀξίαν τοῦ ὑπὸ τοῦ καθαρτικοῦ πυρὸς καταβρωθῆναι. τίς οὕτω τολμηρὸς ὥστε φάναι τὸν Γρηγόριον κοινωνὸν ὄντα τῆς φιλίας, καὶ τῶν καλλίστων μαθημά-

των,

aut purgantur. Quod igitur, ait Baſilius, quod in igne fit iudicij examẽ, Gregorius dicit iudicabũtur, vel purgabũtur. Et in fine huius expoſitionis Baſilius aptat ijs, qui probantur ſpiritu iudicij, & ſpiritu cõbuſtionis purgationẽ dicẽs. Qui verò poſt acceptam vitę notitiam cõſultò, ac ſtudio ſeipſos reddunt obnoxios ſanguini, opus eſt, vt tales purgari per ignẽ. Ad hoc autem cõducit & illud, quod ait Gregorius, quando & ignis carbones præbet nobis in auxiliũ, videtur enim mihi reſpicere ad illud Eſaiæ; Accipiens enim Seraphim phorcipe carbonẽ, purgauit labia Prophetæ. Quocirca quia Chriſtus eſt ignis conſumens anagogicè, qui ſacris operantur, ſacra cõmunione tangẽtes propria labia, & eam participantes, aiunt, Hoc tetigit mea labia, & auferet Dñs iniquitates meas, & peccata mea purgabit. Sic igitur & Deus igne purgatorio purgat eos, qui purgatione indigẽt. Idẽ Theologus oratione in magnũ Athanaſium ſexcẽtis in certaminibus victorẽ, ipſum appellat ignem purgatorium, malę & vitioſę materiæ. certe dictionẽ non in malam partẽ accipiens. Non enim, Athanaſius, eſt ignis ęternus Inferni, nõ adiuuans populos, & eos purgans, ſed perpetuò puniẽs. Et in oratione de moderatione in diſputationibus ſeruanda, duplex incendium agnoſcit Doctor, alterum, quo animæ labes expiantur, & applicatur multis, qui ſaluantur, alterum, quod eſt exitiale, ac funeſtum, quod diabolis, & impœnitentibus exhibetur:

Eſt autem obſeruandũ, quod cũ ſimul Diuinam Scripturam celebratiſſimi Patres, magnus, inquã, Baſilius, & Theologus percurrerint, & edocti fuerint, nulla ratione inuicem diſſentiunt, ſed & validè cõueniunt, cum igitur Baſilius dicat, Paratam ex iniquitate materiam aboleri pro hominum beneficio à bonitate Dñi conſtitutum eſſe; & ſi per confeſſionẽ peccatum aperuerimus, ſiccum id gramen reddẽtes, à purgatorio igne deuorari merebitur, Quis adeò audax eſt,

vt dicat,

των, μὴ κοινωνεῖν κατὰ πᾶν δόγμα καὶ τοῖς νοήμασι τῷ μεγάλῳ Βασιλείῳ;

Ποῦ δὲ θήσομεν τὸν ἀδελφὸν Βασιλείου Γρηγόριον τὸν Νύσσης; ὅστις ἐν τῷ λόγῳ περὶ τῶν πρὸ ὥρας ἀναρπαζομένων νηπίων, ζητεῖ, πῶς περὶ τῶν οὕτω τετελευτηκότων χρὴ φρονεῖν, καὶ ἔχειν; ὄψεται ἄρα κἀκείνη ἡ ψυχὴ τὸν κριτήν; παραστήσεται μετὰ τῶν ἄλλων τῷ βήματι; ὑφέξει τῶν βεβιωμένων τὴν κρίσιν; λήψεται τὴν κατ᾽ ἀξίαν ἀντίδοσιν; ἢ πυρὶ καθαιρομένη κατὰ τὰς τοῦ εὐαγγελίου φωνάς; ἢ τῇ δρόσῳ τῆς εὐλογίας ἐναποψύχουσα; φωνὰς τοῦ εὐαγγελίου ὁ Νύσσης νοεῖ, ἅς τινας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Βασίλειος παρεισάγει εἰς τὸν Ἡσαΐαν, πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ τί θέλω, εἰ ἤδη ἀνήφθη. ὁ δὲ προστιθεὶς σχόλιον ἐν τοῖς λόγοις τὸν Νύσσης λέγων σαφῶς, ὅτι καθάρσιον πῦρ ὁ πατὴρ (δηλονότι ὁ Νύσσης) τὰς μετὰ τὴν τελευτὴν ἑκάστου τῶν ἡμαρτηκότων, καὶ μὴ μετανοησάντων ἀξίως πρὸ τελευτῆς ἐν φλογὶ βασάνους φησὶ κατὰ τὴν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ παραβολὴν περί τε τοῦ πλουσίου, καὶ τοῦ Λαζάρου, οὑτωσὶ ταῦτα λέγων, αἱρετικός ἐστι, καὶ κακῶς ἐξηγεῖται τὰς θείας φωνάς. Τὸ γὰρ πῦρ τὸ αἰώνιον οὐ καθαίρει τοὺς ῥύπους τῶν βασανιζομένων, καθάπερ ἐνταῦθα μαρτυρεῖ ὁ διδάσκαλος. Καὶ σημείωσαι ὅτι τὴν οὖσαν ἱστορίαν, ὡς παραβολὴν δέχεται ὁ παρερμηνευτής. ὅτι δὲ ἱστορία, δῆλον ἐξ αὐτῶν τῶν ὀνομάτων τοῦ Ἀβραάμ, τοῦ Λαζάρου, καὶ τῶν πέντε ἀδελφῶν τοῦ πλουσίου εἰ καὶ ὡς παραβολὴν ταύτην ὁ Χριστὸς προβάλλεται. οὔπω γὰρ τῆς ἐσχάτης ἀναστάσεως γενομένης, οὐκ ἔστιν εὑρεῖν ἐκεῖ γλῶσσαν, καὶ δίψαν, καὶ τὰ ἐν τῇ ἱστορίᾳ εὑρισκόμενα. Ὁ αὐτὸς διδάσκαλος ἐν τῷ λόγῳ πρὸς τοὺς πενθοῦντας ἐπὶ τοῖς ἀπὸ τοῦ παρόντος βίου πρὸς τὸν ἀΐδιον μεθισταμένοις περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς οὕτω διέξεισιν. Ἰσόθεον γάρ ἐστι τὸ αὐτεξούσιον. ὡς ἂν οὖν καὶ ἡ ἐξουσία μένοι τῇ φύσει, καὶ τὸ κακὸν ἀπογένοιτο, ταύτην εὗρεν ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ τὴν ἐπίνοιαν, τὸ ἐᾶσαι τὸν ἄνθρωπον, ἐν οἷς ἐβουλήθη γενέσθαι, ἵνα γευσάμενος τῶν κακῶν, ὧν ἐπεθύμησε, καὶ τῇ πείρᾳ μαθὼν, οἷα ἀνθ᾽ οἵων ἠλλά-

ἠλλά-

vt dicat, Gregorium, qui ſocius eſt amicitiæ, & præclarorum ſtudiorum, non etiam eum eſſe participem magno Baſilio intelligentia in omni dogmate?

Quo loco verò ponemus fratrẽ Baſilij magni, Gregoriũ Nyſſenum;qui in oratione de infantibus,qui prematurè abripiuntur,quærit nõ longè à principio, quid de his ſentiendũ ſit,quomodo de his,qui hoc pacto obierunt,iudicandũ? aſpiciet ne & illa anima iudicem? ſiſtetur & illa cũ cæteris ante Tribunal? ſubibit anteactæ vitæ iudiciũ? dabit ne dignas pœnas expurgata igni,iuxta Euangelij dicta? An verò potius rore benedictionis erit recreata? Dicta Euangelij Nyſſenus intelligit, quæ frater eius Baſilius adducit in Eſaiam, Ignem veni mittere in terram,& quid volo, niſi vt ardeat? Qui autẽ addit ſcholium in verbis Nyſſeni dicens, Perſpicuum eſt,quod purgatoriũ ignẽ Nyſſenus pœnas intelligat poſt obitũ vniuſcuiuſque,qui peccarunt,& nõ egerũt dignam pœnitentiam ante mortẽ, ſecundum Euangelicam parabolam de diuite,& Lazaro; hec aſſerẽs hæreticus eſt, & prauè exponit diuinas voces, Ignis enim perpetuus non purgat ſordes eorũ,qui puniuntur,quemadmodum hic teſtatur Doctor. Et nota,quod hiſtoriam vt parabolam accipiet;qui prauè interpretatur. Quod autẽ ſit hiſtoria,conſtat ex ipſis nominibus Abrahami, Lazari, & quinque fratrũ diuitis, quamuis vt parabolã ipſam Chriſtus proponat: nondum enim facta poſtrema reſurrectione nõ eſt reperire ibi linguam,& ſitim,& quæ reperiuntur in hiſtoria. Idẽ auctor in oratione ad eos, qui lugent eos, qui ex hac vita ad ſempiternam tranſmigrant, de purgatorio igne ita diſſerit. Liberũ enim volũtatis arbitrium eſt honor diuinò equalis. Quamobrẽ vt ſimul & humanæ nature relinqueretur dignitas liberæ voluntatis,& ipſum auferretur malũ, hanc diuina Sapientia rationẽ excogitauit,vt in ijs hominẽ eſſe ſineret, quæ ſibi ipſe elegiſſet, quo guſtatis malis, quæ concupiuerat,

rat,

ἀλλάξατο, παλινδρομήσῃ διὰ τῆς ἐπιθυμίας ἑκουσίως πρὸς τὴν πρώτην μακαριότητα, ἅπαν τὸ ἐμπαθές τε, καὶ ἄλογον, ὥσπερ τι ἄχθος ἀποσκεδάσας τῆς φύσεως. ἤτοι κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν διὰ προσοχῆς τε, καὶ φιλοσοφίας ἐκκαθαρθεὶς, ἢ μετὰ τὴν ἐνθένδεν μετανάστασιν, διὰ τῆς τοῦ καθαρσίου πυρὸς χωνείας. ἐξηγούμενος δὲ φανερώτερον τοῦτο, προστίθησιν μεταφορὰν, καὶ παράδειγμα ἐπισημονικωτάτου ἰατροῦ. ὥσπερ γὰρ, φησὶν, εἴ τις ἰατρικὸς ὢν, καὶ πᾶσαν ἐπιστήμην τῶν τε σωτηρίων, καὶ τῶν δηλητηρίων ἐκ τέχνης ἔχων, συμβουλεύων τῷ μειρακίῳ τὰ δέοντα, μὴ δυνηθείη διὰ συμβουλῆς κωλῦσαι τὸν ἀτελῆ κατὰ τὴν ἡλικίαν τε, καὶ τὴν φρόνησιν, ἐπιθυμητικῶς πρός τινα φθοροποιὸν καρπὸν, ἢ πόαν διατεθέντα, ἔχων δὲ παντοίαν τῶν ἀλεξιφαρμάκων παρασκευὴν, ἐπέτρεψε τῷ παιδὶ μεταχεῖν τῶν βλαπτόντων, ἐφ᾽ ᾧτε διὰ τῆς τῶν ἀλγεινῶν πείρας τὸ χρήσιμον τῆς πατρῴας συμβουλῆς μαθόντα, καὶ ἐν ἐπιθυμίᾳ τῆς ὑγιείας γενόμενον, πάλιν διὰ τῶν ἀλεξιτηρίων ἐπαναγάγῃ πρὸς ὑγείαν τὸν παῖδα, ἧς διὰ τῆς ἀτόπου τῶν δηλητηρίων ἐπιθυμίας ἐξέπεσεν, οὕτως ὁ γλυκύς τε, καὶ ἀγαθὸς τῆς φύσεως ἡμῶν πατὴρ, ὁ εἰδὼς, καὶ δι᾽ ὧν σωζόμεθα, ἐγνώρισε μὲν τῷ ἀνθρώπῳ τὸ δηλητήριον, καὶ τὸ μὴ μεταχεῖν συνεβούλευσε, κρατησάσης δὲ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ χείρονος, οὐκ ἠπόρησε τῶν ἀγαθῶν ἀντιφαρμάκων, δι᾽ ὧν ἐπανάγῃ πάλιν πρὸς τὴν τῆς ἀρχῆς ὑγείαν τὸν ἄνθρωπον. Ἐν τῷ τέλει δὲ τῆς τοιαύτης γνώμης φησὶ, μὴ δύνασθαι τὸν τοιοῦτον μεταχεῖν τῆς θειότητος, μὴ τοῦ καθαρσίου πυρὸς τὸν ἐμμιχθέντα τῇ ψυχῇ ῥύπον ἀποκαθήραντος. ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ ὁ αὐτὸς διδάσκαλος διχῇ διαιρεῖ τοὺς ἀνθρώπους τοὺς τυχόντας τῆς δόξης. Τῶν μὲν, φησὶν, ἐντεῦθεν ἤδη διὰ τῆς ἐν σαρκὶ ζωῆς ἐν ἀπαθείᾳ κατορθούντων βίον, οἵους γεγενῆσθαι τοὺς πατριάρχας τε, καὶ τοὺς προφήτας ἀκούομεν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς τε, καὶ μετ᾽ ἐκείνους δι᾽ ἀρετῆς τε, καὶ φιλοσοφίας ἀναδραμόντας ἐπὶ τὸ τέλειον, μαθητὰς λέγω, καὶ ἀποστόλους, καὶ μάρτυρας, καὶ πάντας τοὺς τὴν ἐνάρετον ζωὴν πρὸ τοῦ ὑλικοῦ τετιμηκότας βίου.

οἱ

rat, experiendoq; diſcens, quæ quibus commutaſſet, ea cupiditate rurſum incenderetur; vt vitiorum, perturbationumq; quæ rationi inimicæ ſunt, onere depoſito, vel in præſenti vita precibus, ſapiētiæq; ſtudio purgatus; vel poſt obitum per expurgantis ignis fornacem expiatus, ad priſtinam vellet redire felicitatem: exponens autem hoc clarius addit metaphoram, & exemplum ſcientiſſimi medici, qui cum non poſſit adoleſcentulo perſuadere, vt abſtineat à nonnullis noxijs ferculis, ſeu fructibus, permittit quidem illi vt veſcatur, eò quod habeat antidotum, quo poteſt eum in priſtinum ſtatum reducere; Ita humanæ naturæ dulciſſimus, atque optimus parens, cū quæ ſalutaria, quæque perniciosa eſſent homini planè noſſet, illum admonuit, ne perniciosa contingeret; verum cum rei deterioris cupiditate victus eſſet, medicamentis non indiguit, quibus eum ad priſtinam ſanitatem reuocaret. In cuius ſententiæ finem hæc inſerit: Cum non poſſit is diuinitatis particeps fieri, niſi maculas animo immixtas purgatorius ignis abſtulerit.

In eodē loco idem Doctor dupliciter diuidit homines, qui aſſecuti ſunt gloriam, in eos ſcilicet, qui iam inde ab eo tempore, quo viuunt hic ſpiritalem, & à vitijs, ac perturbationibus alienam vitam inſtituunt, quales intelligimus Patriarchas, & Prophetas extitiſſe, & qui vna cum ipſis, & poſt ipſos virtutem, & ſapientiæ ſtudium ad perfectionem ſe erexerunt, Diſcipulos, & Apoſtolos, & Martyres dico, & quicunque corporeo in materiaq; demerſo, honeſtum, & cum virtute coniunctum viuendi genus anteposuerunt; qui licet numero pauciores fuerint, quam illi, qui ad deteriora deflexerunt, exemplo tamen, ac teſtimonio ſuo virtutem in carne coli, compararíq; poſſe teſtantur. & eos, qui poſt hanc vitam purgatorio igne materiæ labem, & propenſionem ad malum abſtergunt, & ad gratiam initio naturæ conceſſam, voluntaria bonorum

οἱ κἂν ἐλάττους ὦσι τῷ ἀριθμῷ τοῦ πλήθους τῶν πρὸς τὸ χεῖρον ἐπιρρεόντων, οὐδὲν ἧττον τὸ, δυνατὸν εἶναι διὰ σαρκὸς τὴν ἀρετὴν κατορθῶσαι μαρτυροῦνται. Τῶν δὲ λοιπῶν διὰ τῆς εἰς ὕστερον ἀγωγῆς ἐν τῷ καθαρτηρίῳ πυρὶ ἀποβαλόντων τὴν πρὸς τὴν ὕλην προσπάθειαν, καὶ πρὸς τὴν ἐξ ἀρχῆς ἀποκληρωθεῖσαν τῇ φύσει χάριν, διὰ τῆς τῶν ἀγαθῶν ἐπιθυμίας ἑκουσίως ἐπανιόντων. Ταῦτα ὁ διδάσκαλος ἐν λόγοις, καὶ παραδείγμασι στηρίξας, καὶ πολυπλασιάσας, συνίστησι τὴν ἀλήθειαν.

Ἀλλ' ἄδικος ἂν εἴην, μηδ' ὅλως μνημονεύσας τὴν ἀοίδιμον παρθένον, καὶ σοφωτάτην διδάσκαλον Μακρίναν, τὴν ἐν ταῖς θεοπνεύστοις γραφαῖς, τῷ γνησιωτάτῳ ἀδελφῷ τῷ μεγάλῳ Βασιλείῳ ἐς ἄκρον πεπαιδευμένην. ἧς ὁ ἕτερος ἀδελφὸς Γρηγόριος ὁ Νύσσης τοὺς λόγους περὶ ψυχῆς, καὶ ἀναστάσεως συνθέμενος ἐν εἴδει διαλέξεως ἐπεγράψατο τὰ Μακρίνια. ἐν οἷς φέρεται ἡ χρυσὴ αὕτη γνώμη, ὅτι δεῖ τὴν ψυχὴν, τὴν καθ' ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ γεγεννημένην, πρὸς αὐτὸν ἐπανήκειν, οὐκ ἐπάνεισι δὲ, εἰ μὴ κεκαθαρμένη, καθαίρεται δὲ διὰ πυρὸς μετὰ τοῦτον τὸν βίον ἡτοιμασμένου. Ταύτην οὖν τὴν γνώμην κατὰ τὸ εἰωθὸς οἱ ἡμέτεροι Γραικοὶ ἐξείληφαν, ὅμως γε μέντοι ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τοῦ λόγου τὸ αὐτὸ τοῦτο συνάγεται, ἐν οἷς, φησὶν ὁ ἅγιος, σκοπὸν εἶναι τῷ Θεῷ ἕνα τὸ, τελειωθέντος ἢ διὰ τὸν καθ' ἕκαστον ἄνθρωπον, παντὸς τοῦ τῆς φύσεως ἡμῶν πληρώματος, τῶν μὲν εὐθὺς ἤδη κατὰ τὸν βίον τοῦτον ἀπὸ κακίας κεκαθαρμένων. Τῶν δὲ μετὰ ταῦτα διὰ τοῦ πυρὸς τοῖς καθήκουσι χρόνοις ἰατρευθέντων, τῶν δὲ ἐπίσης καὶ τοῦ καλοῦ, καὶ τοῦ κακοῦ τὴν πεῖραν παρὰ τὸν τῆδε βίον ἀγνοησάντων, πᾶσι προθεῖναι τὴν μετουσίαν τῶν ἐν αὐτῷ καλῶν, ἅπερ φησὶν ἡ γραφὴ, μήτε ὀφθαλμὸν ἰδεῖν, μήτε ἀκοὴν δέξασθαι, μήτε λογισμοῖς ἐφικτὸν γενέσθαι. καὶ ἐν τῷ τέλει τοῦ λόγου φησὶ, τῶν τοιούτων οὖν ταῖς διὰ πυρὸς ἰατρείαις ἐκκαθαρθέντων τε, καὶ ἀφανισθέντων, ἕκαστον τῶν πρὸς τὸ κρεῖττον νοουμένων ἀντεπελεύσεται ἡ ἀφθαρσία, ἡ ζωὴ, ἡ τιμὴ, ἡ χάρις, ἡ δόξα, ἡ δύναμις, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον, ὅ ἔν τε τῷ Θεῷ ἐπιθεωρεῖσθαι εἰκάζομεν,

cupiditate redeunt. Hæc Nyſſenus, qui & rationibus, & exemplis ea confirmando, & multiplicando verum adſtruit.

Sed iniquus eſſem ſi omnino inclytam Virginem, & ſapientiſſimam Magiſtram Macrinam non commemorarem, quam in ſacris literis germaniſſimus eius frater Magnus Baſilius ad ſummum ſapientiæ gradum edocuit. Cuius alter frater Gregorius Nyſſenus ſermones de anima, & reſurrectione per modum Dialogi, & diſputationis compoſuit, quæ Macrinia inſcripſit, in quibus fertur hæc aurea ſententia: Quod opus ſit animam, quæ ſecundum ſimilitudinem Dei creata eſt, ad ipſum redire, non redit autem niſi purgata, non purgatur autem niſi per ignem paratum poſt hanc vitam. Hanc igitur ſententiam iuxta conſuetudinem noſtrates Græcorum obliterarunt; nihilominus in conſequentibus verbis, hoc idem colligitur, in quibus ait Sanctus: Propoſitum, atque conſilium Dei hoc vnum eſſe, vt omni naturæ noſtræ plenitudine ſingillatim per quoſque homines iam perfecta, & abſoluta, cum alij quidem iam ſtatim per hanc vitam a vitioſitate expiati, alij verò poſthac, conuenientibus temporibus per ignem curati fuerint; alij autem ex æquo boni ſimul ac mali ſcientiam, atque experientiam per hanc vitam non habuerint, omnibus proponat participationem, & vſum bonorum, quæ in ipſo ſunt, quæ bona ſcriptura neque oculum vidiſſe, neque auribus accepiſſe, neque cogitationibus, & ratiocinationibus aſſequi, atque comprehendi poſſe dicit. Et in fine illius ſermonis dicit: Talibus igitur cura conuenienti per ignem expurgatis, & expiatis quicquid in meliorem partem intelligitur, inuicem, & in locum eorum ſuccedet, incorruptibilitas, vita, honor, gratia, gloria, potentia, & ſi quid aliud eiuſmodi, vel in ipſo Deo, vel in Imagine eius, quæ eſt natura humana cerni conijcimus, & exiſtimamus.

καὶ τῇ εἰκόνι αὐτοῦ, ἥτις ἐστὶν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις.

Τούτοις συναπτέον τὸν Βασίλειον ἐπίσκοπον Σελευκίας, καὶ τοῦ Χρυσοστόμου οἰκειότατον, καὶ προσφιλέστατον, πρὸς ὃν οἱ λόγοι, οἱ περὶ ἱερωσύνης, ἐν τῷ τέλει τοῦ τετάρτου λόγου εἰς τὸν Δαβίδ, οὕτω φάσκοντα. μὴ μείνωμεν θεραπευθῆναι πυρί.

Ἕπεται τοῖς προρρηθεῖσιν ἄλλος ἑταῖρος προσφιλέστατος, καὶ μαθητὴς τοῦ Χρυσοστόμου, Ἰσίδωρος φημὶ, ὁ Πηλουσιώτης, ὃς ἐν τῇ ἑκατοστῇ πεντηκοστῇ ἐπιστολῇ τοῦ πρώτου βιβλίου, ἐξηγούμενος τὴν παραβολὴν τοῦ σωτῆρος περὶ τοῦ σίτου, καὶ ἀχύρου οὕτω χαράττει τὴν ἐπιστολήν. εἰ μὴ αἰνίγμως τῶν ἀχυρμιῶν τοῦ σίτου διεκκρινομένων, καὶ τὰ μὲν πυρὶ, τὰ δὲ ἀποθήκῃ τηρουμένων, οὐδ᾽ οὕτως ἔχεις ἀπολογίαν τὴν ἄγνοιαν, πάντων τῶν καλλίστων ἐχούσης γνῶσιν τῆς φύσεως. ἃ γὰρ παθεῖν οὐ βουλόμεθα, ταῦτα καὶ μὴ ποιεῖν διδασκόμεθα, εἰ δὲ καὶ ἔνδον ἑαυτῶν τῶν χρηστῶν τὴν εἴδησιν ἔχομεν, καὶ τῷ θείῳ νόμῳ ταύτην σαφῶς παιδευόμεθα, τί ταῖς ἡδυπαθέσι ῥιπίζῃ πνοαῖς ἀχύρων δίκην πρὸς αὐτὰς ἐκριπτούμενος; ὅρα τοίνυν, ὅτι πῦρ ἔχει τελευτὴν τὸ ἀβέβαιον, ἢ καθαῖρον, ἢ εἰς τέλος ἐκκαῖον.

Αὗται οὖν τῶν ἁγίων πατέρων τῶν ἀνατολικῶν αἱ μαρτυρίαι, ἐν αἷς χρὴ σκοπεῖν, καὶ σημειώσασθαι ταυτὶ τὰ ῥήματα, σωθήσεται, καθαρισμὸς, θεραπεία, πλύσις ῥύπου, κρίνηται, ἢ καθαίρηται, καθαῖρον. ἅτινα οὐχ οἷόν τε ἁρμόζειν ταῖς αἰωνίαις ποιναῖς τοῦ ᾅδου.

Ταῦτα οὖν τῶν ἀνατολικῶν. λείπεται δὲ τούτοις προσθεῖναι πρὸς μείζονα τῆς ἀληθείας σύστασιν, τοὺς δυτικοὺς ἁγίους τῷ αὐτῷ πνεύματι ἐμπνευσθέντας, καὶ ταὐτὸ φρονοῦντας.

Ὁ τοίνυν ἅγιος Ἀμβρόσιος ἐν τῇ ἐξηγήσει τοῦ προρρηθέντος ἀποστολικοῦ ῥητοῦ φησὶν, ἀλλ᾽ ὅταν ὁ Παῦλος λέγῃ, οὕτως ὡσεὶ διὰ πυρὸς, δείκνυσιν, ἐκεῖνον μὲν σωθήσεσθαι, ἀλλὰ τὴν τιμωρίαν τοῦ πυρὸς ἀναδεχόμενον, ἵνα διὰ πυρὸς ἐκκαθαρθεὶς, σώζηται. καὶ οὐχὶ ὥσπερ οἱ ἄπιστοι αἰωνίῳ πυρὶ εἰς τὸ διηνεκὲς τιμωρῆται. καὶ ἐν τῷ ριη. ψαλμῷ ἐν τῷ τρίτῳ λόγῳ ἐξηγού-

μενος

His conſociandus eſt Baſilius Epiſcopus Seleuciæ Chryſoſtomi familiaris intimus, & contubernalis, ad quem libri de Sacerdotio in quarta de Dauide oratione in ipſo fine; Ne expectemus, inquit, vt igne curemur.

Sequitur prædictos alter Chryſoſtomi ſocius, & diſcipulus Iſidorus Peluſiota, qui trecenteſimam quinquageſimam primi libri editione Byllij ad Lampetũ; eiuſmodi verbis exarat Epiſtolam, explicando parabolam Chriſti de tritico, & paleis: Si parabolam illam non legiſti, in qua triticum à paleis diſtinguitur, atque illæ igni, hoc autẽ apothecę ſeruatur, ne ſic quidem tamen cauſam tuam ignoratione tueri potes, quippe cum præclariſſimarum rerum omnium cognitionem natura habeat; nam quæ perpeti nolumus, eadem ne quidem facere docemur. Quod ſi & virtutum cognitionem in animis noſtris inſitam habemus, & eam ex diuina lege perſpicuè diſcimus. Ecquid voluptatis ventis iactaris palearum inſtar ad eas proiectus? vide igitur inconſtantiam igne terminari vel purgante, atque expiante, vel ad extremum vſque inflammante...

Hæc ſunt teſtimonia Sanctorum Patrum Græcorum, quę probant ignem purgatorium. In quibus notanda ſunt illa verba, ſaluabitur, purgatio, curatio, lotio ſordium, expiatio; quæ nulla ratione poſſunt aptari omni ex parte ſordidiſſimis pœnis Inferni, quæ in æternum cruciant, & non ad tempus emundant.

Hæc igitur Orientalium Patrum. Reſtat vt his addamus ad maiorem confirmationem veritatis Occidentales Sanctos, qui eodem ſpiritu afflati idem ſenſerunt.

Sanctus igitur Ambroſius in expoſitione prædicti Apoſtolici textus ait, Sed cum Paulus dicit, Sic tamẽ per ignẽ, oſtendit illum quidem ſaluum futurũ, ſed pœnas ignis paſſurum. Vt per ignem purgatus fiat ſaluus. Et non ſicut perfidi æterno igne in perpetuum torqueantur. Idem in Pſalmum

μένος ἐκεῖνον τὸν στίχον τοῦ ξε. ψαλμοῦ διήλθομεν διὰ πυρὸς, καὶ ὕδατος, καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς εἰς ἀναψυχήν· δι' ὕδατος ἑρμηνεύει τὸ βάπτισμα, διὰ πυρὸς τὸ καθαρτήριον. ἐνταῦθα φησὶν, δι' ὕδατος· ἐκεῖ διὰ πυρός. δι' ὕδατος, ἵνα ἀπολυθῶσι τὰ ἁμαρτήματα· διὰ πυρὸς, ἵνα κατακαυθῶσιν.

Ὁ δὲ θαυμάσιος Αὐγουστῖνος ἐν τῷ λζ. ψαλμῷ μὴ ἀριθμηθείην, φησὶν, ἐν ἐκείνοις, οἷς μέλλεις εἰπεῖν, πορεύεσθε εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ, καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, μηδὲ ἐν τῇ ὀργῇ σου παιδεύσῃς με. ἀλλ' ἐν ταύτῃ τῇ ζωῇ καθαρίσῃς με, καὶ τοιοῦτον με ἀπεργάσαι, οἷον μὴ χρείαν ἔχειν ἤδη τοῦ παιδευτικοῦ πυρὸς, δι' ἐκείνους οἳ σωθήσονται, οὕτω μέντοι, ὡσεὶ διὰ πυρός. διὰ τί; εἰ μὴ ὅτι ἐνταῦθα οἰκοδομοῦσιν ἐπὶ τὸν θεμέλιον ξύλα, χόρτον, καλάμην. εἰ δὲ ᾠκοδόμησαν χρυσὸν, ἄργυρον, λίθους τιμίους ἀπ' ἀμφοτέρου τοῦ πυρὸς ἀσφαλεῖς εἴησαν ἂν, οὐ μόνον ἀπὸ τοῦ αἰωνίου πυρὸς, ὃ εἰς τὸν αἰῶνα μέλλει κολάσειν τοὺς ἀσεβεῖς, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐκείνου τοῦ παιδεύοντος τοὺς διὰ πυρὸς σωθησομένους. λέγεται γὰρ αὐτὸς δὲ σωθήσεται οὕτω μέντοι, ὡσεὶ διὰ πυρός. καὶ διότι λέγεται σωθήσεται. καταφρονεῖται τὸ πῦρ ἐκεῖνο, καὶ μάλαγε, καίπερ σωθήσεται διὰ πυρὸς, ὅμως γε μέντοι χαλεπώτερον ἔσται ἐκεῖνο τὸ πῦρ, ἢ πᾶν ὁτιοῦν δύναται ἄνθρωπος πάσχειν ἐν τούτῳ τῷ βίῳ.

Ὁ μακάριος Ἱερώνυμος ἐξηγούμενος ἐκεῖνο τοῦ Ἀμμὼς ἐν κεφαλ. δ. καὶ ἐγένεσθε ὡς δαλὸς ἐξεσπασμένος ἐκ πυρός. κατ' ἐκεῖνο, φησὶν, ὃ ἀναγινώσκομεν παρὰ τῷ ἀποστόλῳ, αὐτὸς δὲ σωθήσεται ὡσεὶ διὰ πυρός. ὅς τις οὖν σώζεται διὰ πυρὸς, ὡσεὶ δαλὸς ἐκ πυρώσεως ἐκσπᾶται.

Ἕπεται Γρηγόριος ὁ μέγας ἐν τοῖς οἰκουμενικοῖς τῶν λατίνων διδασκάλοις ἐν τῷ τετάρτῳ βιβλίῳ τῶν διαλόγων ἐν κεφαλ. λθ. ὅς τις σαφινίζων τὸ κείμενον τοῦ ἀποστόλου, εἰ καὶ, φησί. τοῦτο περὶ τοῦ πυρὸς τῆς θλίψεως ἐν ταύτῃ τῇ ζωῇ δύναται νοηθῆναι; ὅμως ἐάν τις τοῦτο περὶ τοῦ πυρὸς τῆς μελλούσης καθάρσεως λάβῃ, σκεπτέον ἀκριβῶς, ὅτι ἐκεῖνον διὰ πυρὸς φησὶ, σωθήσεσθαι,

οὐχὶ

mum 118. explicans illum verſiculum Pſalmi 65. Tranſiuimus per ignẽ, & aquam & eduxiſti nos in refrigerium, exponit per aquam Baptiſmum, per ignem Purgatorium. hic, inquit, per aquam, illic per ignem. Per aquam, vt abluantur peccata, per ignem, vt exurantur.

S. Auguſtinus in Pſalmum 37. Ne connumerer, inquit, inter illos, quibus es dicturus, Ite in ignem æternum, qui præparatus eſt diabolo, & angelis eius, neque in ira tua corripias me, ſed in hac vita purges me, & talem me reddas, cui non ſit opus emendatorio igne. Propter illos, qui ſaluabuntur, ſic tamen quaſi per ignem. Cur ita? niſi quia hic ſuperædificant ſupra fundamentum ligna, fœnum, ſtipulam. Si verò ſuperædificarent aurum, argentum, lapides preciosos, ab vtroque igne vtique ſecuri eſſent, non tantum à ſempiterno igne, qui in æternum eſt cruciaturus impios, ſed etiam ab eo, qui punit per ignem eos, qui ſaluabuntur: dicitur enim, ipſe verò ſaluabitur, ſic tamen quaſi per ignem; & quoniam dicitur, ſaluabitur, deſpicitur ille ignis, ita planè. Quamuis ſaluus erit per ignem, grauior tamen erit ille ignis, quam quicquid poteſt homo pati in hac vita.

B. Hieronymus exponens illud Amos Prophetæ cap. 4. Facti eſtis ſicut torris raptus de incendio, iuxta illud, inquit, quod in Apoſtolo legimus, Ipſe autem ſaluus erit, quaſi per ignem, qui ergo ſaluatur per ignem, quaſi torris de incendio rapitur.

Sequitur Gregorius Magnus, qui apud Latinos inter Oecumenicos Doctores cenſetur, in quarto libro Dialogorum cap. 39. explicans textum Apoſtoli, Quamuis, inquit, hoc de igne tribulationis in hac vita nobis adhibita poſſit intelligi; tamen ſi quis hoc de igne futuræ purgationis accipiat, penſandum ſolicitè eſt, quia illum per ignem dixit ſaluari, non qui ſuper hoc ferrum, æs, vel plumbum ædifi-

cat,

οὐχὶ τὸν οἰκοδομοῦντα σίδηρον, χαλκὸν, ἢ μόλιβδον, τουτέστιν ἁμαρτήματα μείζονα, καὶ διὰ τοῦτο σκληρότερα, καὶ ἑπομένως ἄλυτα, ἀλλὰ ξύλον, χόρτον, καλάμην, ἤγουν, ἁμαρτήματα μικρὰ, καὶ κουφότατα, ἅτινα τὸ πῦρ ῥαδίως δαπανᾷ. Σημείωσαι ὅτι τὰ συγχωρητικὰ ἁμαρτήματα κατὰ τὸν μέγαν Γρηγόριον τῷ πυρὶ καθαίρονται, ὅπερ συνάγει ἐκ τῶν ἀποστολικῶν ῥημάτων.

Ἔχεις τοίνυν τοσούτους διδασκάλους μάρτυρας τοῦ πυρὸς τοῦ καθαρτηρίου. καὶ ὁ μὲν κύριος δεῖν ἵστασθαι, φησὶ, πᾶν ῥῆμα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων, ἢ τριῶν, ἐγὼ δὲ παρήγαγόν σοι εἰς μέσον ἓξ τοὺς ἀξιολογωτάτους τῶν ἀνατολικῶν, τέτταρας δὲ τοὺς κορυφαίους τῶν δυτικῶν. σὺ δὲ ἁμαρτάνεις οὐράνιον ὅσον, ὡς κατωτέρω σαφέστερον δείξομεν. καὶ οὐδένα διδάσκαλον εἰσφέρεις, εἰ μὴ τὸν Χρυσόστομον, κἀκεῖνον οὐκ ἀρνούμενον τὸ καθαρτήριον πῦρ, ἀλλ' ἑτέρως ἐξηγοῦντα τὸν ἀπόστολον, παρ' ὃ οἱ λοιποὶ διδάσκαλοι. ἀλλαχοῦ μέντοι σαφῶς διαγορεύοντα, καὶ ὁμολογοῦντα τὸ καθαρτήριον πῦρ, εἴπερ ἐν ᾅδου εὑρίσκεσθαι τοῦτο φαίνεται ἄν. ἀνάγνωθι τὸν λόγον εἰς τὴν Χριστοῦ γένναν, οὗ ἡ ἀρχὴ, ὁπόταν ἐκ χειμῶνος κρυεροῦ τὸ θερμὸν ἔαρ ἐκλάμψῃ, κατωτέρω ποῦ φησίν. εἰ δὲ δεῖ καὶ ἕτερον μυστήριον θεωρῆσαι, καταμάθωμεν ἀκριβῶς, χρυσὸν, καὶ λίβανον, καὶ σμύρναν προσφέρουσιν αὐτῷ τεχθέντι, ἐπειδὴ ἦν περὶ αὐτοῦ γεγραμμένον τὸ, αὐτῷ κάμψει πᾶν γόνυ ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων. ἐν ταῖς προσφοραῖς προετυποῦτο μᾶλλον. ἐν τῷ χρυσῷ δηλοῦντες τὴν τῶν οὐρανίων ἀγγέλων δοξολογίαν, ἐν τῷ λιβάνῳ τὴν τῶν ἐπιγείων ἀνθρώπων γονυκλισίαν, ἐν τῇ σμύρνῃ τὴν τῶν ἐν ᾅδου κατεχομένων ψυχῶν ἱκεσίαν. ἐνταῦθα ὁ διδάσκαλος ἐξ ἀνάγκης νοεῖ τὸ πῦρ τὸ καθαρτήριον. οἱ γὰρ ἐν ᾅδου τοῦ ἐσχάτου ὄντες, οὐχ ἱκετεύουσιν, ἀλλὰ βλασφημοῦσι τὸν ὑπεράγαθον Θεόν. εἶτα τῶν μαθητῶν τοῦ ἥρωος λαμπρῶς ὁμολογούντων, καὶ τρανῶς φασκόντων. τοῦ Πηλουσιώτου καὶ τοῦ Σελευκείας θεραπευθῆναι πυρὶ, ἢ πῦρ καθαῖρον, ἢ εἰς τέλος ἐκκαῖον, ἀνάγκη πᾶσα καὶ τὸν διδάσκαλον πῦρ νοεῖν.

Ἀλλ' ἐρωτήσειεν ἄν τις, τίς ἠνάγκασε τὸν Χρυσόστομον, οὔ-

cat, ideſt peccata maiora, & idcirco duriora, atque ſunt iam inſolubilia, ſed lignum, fœnum, ſtipulam, ideſt peccata minuta, atque leuiſſima, quæ ignis facilè conſumit.

Habes igitur tot Doctores teſtes ignis purgatorij, & Dominus quidem ait, Oportere ſtare omne verbum in ore duorum, vel trium teſtium: ego verò adduxi tibi in medium ſex digniſſimos ex Orientalibus, quatuor verò primarios ex Occidentalibus; tu verò erras toto cœlo; vt paulò infra clariſſimè oſtendam, & nullum affers Doctorem, niſi Chryſoſtomum, & illum quidem non inficientem ignem purgatorium, ſed aliter exponentem Apoſtolum, præter illud, quod exponunt reliqui Doctores. Alibi tamen clarè enunciantem, & confitentem ignem purgatorium. Siquidem in inferno hunc reperiri dixerit aliquis, legenda eſt oratio eius in Chriſti Natiuitatem, cuius initium, Quando tranſacta frigida hyeme calidum vernum illuxerit. Inferius alicubi dicit, Si autem oportet & aliud myſterium contemplari, perdiſcamus diligenter, aurum, thus, & myrrham offerunt ipſi Naſcenti; quoniam de illo ſcriptum erat, Ipſi flectet omne genu Cœleſtium, terreſtrium, & infernorum; hoc in oblationibus Magis præfigurabatur, cum in auro ſignificaretur Cœleſtium Angelorum glorificatio; in thure terreſtrium hominum genuflexio; in myrrha degentium in inferno animarum ſupplicatio. Hic Doctor de neceſſitate purgatorium ignem intelligit: qui enim in extrema parte Inferni ſunt, non ſupplicant, ſed benigniſſimum Deum blaſphemant.

Sed quæret aliquis, quis coegit Chryſoſtomum ita exponere Paulum, aliter, quam cæteri Doctores? Erant propugnatores Origenis, qui ex duabus dictionibns, ſaluari, & ignis, confirmabant illius ſententiam, Chryſoſto-

G mus

τως ἐξηγήσασθαι τὸν Παῦλον, ἀλλοτρίως παρ' ὃ οἱ λοιποὶ διδάσκαλοι; ἦσαν οἱ ὑπερασπίζοντες τοῦ Ὠριγένους, ἐκ τοῖν δυοῖν λεξιδίοιν τούτοιν, τοῦ σώζεσθαι, καὶ τοῦ πυρὸς, βεβαιοῦντες τὴν ἐκείνου γνώμην· ὁ δὲ Χρυσόστομος κατὰ τούτων ἐφεῦρε τὴν ἐξήγησιν ταύτην, σωθήσεται, τουτέστιν εἰς τὸ μηδὲν, καὶ εἰς ἀνυπαρξίαν οὐ χωρήσει, οὐχὶ, φησὶ, καὶ αὐτὸς οὕτως ἀπολεῖται ὡς τὰ ἔργα εἰς τὸ μηδὲν χωρῶν, ἀλλὰ μένει ἐν τῷ πυρί. καὶ κατωτέρω, μὴ γὰρ ἐπειδὲ πῦρ ἤκουσας, νομίσῃς, εἰς ἀνυπαρξίαν χωρεῖν τοὺς καιομένους. καὶ ἐν τῷ τέλει ἐκείνου τοῦ λόγου, εἰπὼν σωθήσεται, οὐδὲν ἕτερον, ἢ τὴν ἐπίτασιν τῆς τιμωρίας ἠνίξατο, ὡσανεὶ λέγων. αὐτὸς δὲ μένει διηνεκῶς κολαζόμενος· οὕτως ὁ Χρυσόστομος, ὅστις κατὰ Ὠριγένους ταῦτα ἐπενόησεν, ὁ γὰρ Ὠριγένης ἐκ τούτου τοῦ χωρίου ἔδοξε περαίνειν, καὶ τοὺς δαίμονας σωθήσεσθαι.

Ἔστι δὲ θαυμαστὴ, καὶ ἀγχινοίας πλήρης τοῦ Χρυσοστόμου ἡ ἐξήγησις· δυοῖν γὰρ ὄντων ἐσχάτοιν, καὶ ἐκ διαμέτρου ἐναντίοιν καὶ ἀκροιν, ὁ μὲν Ὠριγένης ἄδικον σωτηρίαν κατενόησεν, ὁ δὲ Χρυσόστομος δικαίαν διηνεκῆ κόλασιν συνελέξατο, τῶν δὲ λατίνων οἱ πατέρες ἐν τῇ ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδῳ τὴν λέξιν τοῦ σώζεσθαι πολλοῖς παραδείγμασι σαφῶς ἀπέδειξαν παρὰ τῇ θείᾳ γραφῇ πάντοτε ἐπι-καλοῦ λαμβανομένην, τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο ῥᾳδίως συνάγεται, καὶ ἐκ τῆς ἑπομένης λέξεως κίνησιν δηλούσης τῆς (διὰ) καὶ διάβασιν. οὐ γὰρ λέγει Παῦλος σωθήσεται ἐν τῷ πυρὶ ἀλλὰ διὰ πυρὸς, οἱ δὲ ἀνατολικοὶ πατέρες εὐλαβούμενοι τὸν διδάσκαλον σιωπῇ ἐτίμησαν.

Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Χρυσόστομος, καὶ ἄκων βεβαιοῖ ἐν τῇ αὐτῇ ὁμιλίᾳ, καὶ γάρ φησιν, ἡμῖν ἔθος λέγειν ἐν τῷ πυρὶ σώζεται, περὶ τῶν μὴ κατακαιομένων καὶ τεφρουμένων εὐθέως ὑλῶν. οὕτως ὁ διδάσκαλος, ἀλλ' οὐ λεγόμενον σώζεσθαι διὰ πυρός.

Ἀλλ' εἴποι τις ἂν, ὅτι οἱ νεήλυδες τῶν γραικῶν πιστεύουσι τὰς ψυχὰς πολλῶν εὑρίσκεσθαι ἐν τῷ ᾅδῃ, κἀκεῖ οὔσας προσδοκῶσι τυχεῖν ἱλασμοῦ παρὰ Θεοῦ διὰ τὰς γινομένας ὑπὲρ αὐτῶν ἐλεημοσύνας, προσευχὰς, θυσίας, καὶ αὐτῷ δὲ τῷ κολάζεσθαι ἄλλοις ἀνιαροῖς δύνανται ἀποτίσαι τὸ χρέος, καὶ τῷ χρόνῳ ποτὲ ἐλευθεροῦσθαι.

mus vero aduerſus hos adinuenit hanc expoſitionem, ſaluabitur, hoc eſt, ad nihilum non redigetur: non enim, inquit, & ipſe ſic peribit, quemadmodum opera ad nihilum redactus; ſed manebit in igne. Et infra: Non enim, inquit, quandoquidem ignem audiſti, eos exiſtimabis in nihilum redacturos; & in fine illius ſermonis, ſaluabitur, nihil aliud, quam vehementiam pœnæ innuit. quaſi dicens, ipſe vero manebit perpetuò cruciandus; ſic Chryſoſtomus, qui contra Origenem hanc expoſitionem excogitauit. Origenes enim ex hoc loco concludere videbatur etiam Dæmones ſaluandos.

Eſt autem interpretatio admiranda, & acuminis plena Chryſoſtomi, ex duobus enim extremis, & è diametro contrarijs, Origenes quidem iniuſtam ſalutem colligebat; Chryſoſtomus verò iuſtam, perpetuam punitionem. Porro Patres Latinorum in Concilio Florentino, dictionem, ſaluari, multis exemplis Sacræ Scripturæ clarè oſtenderunt, ſemper accipi in bonam partem, quod etiam facilè colligitur ex dictione ſequenti, quæ motum, & tranſitum præpoſitio, Per, ſignificat; non enim dicit Paulus, ſaluabitur in igne, ſed per ignem. Orientales verò Patres propter reuerentiam Doctoris, ſilentio eum honorarunt.

Sed & ipſe Chryſoſtomus etiam inuitus hoc idem confirmat in eadem homilia: Nam, inquit, etiam nobis in vſu eſt dicere, in igne ſaluatur, de ijs materijs, quæ non prorſus comburuntur, & fiunt cineres; ſic Doctor; ſed non dicimus ſaluari per ignem.

Sed dixerit aliquis, quod recentiores Græcorum credũt multorum animas in inferno reperiri, & ibi manentes expectare, vt conſequantur miſericordiam à Deo propter eleemoſynas, orationes, ſacrificia, quæ fiunt pro ipſis, & hoc ipſo quod puniuntur alijs moleſtijs poſſunt ſoluere debitum, & aliquando liberas fieri.

 Quid

Τί οὖν κωλύει ἐν τοῖς ἁμαρτίαις τὸ καθαρτήριον πῦρ νοεῖσθαι; ὁ γὰρ Βασίλειος ἐν ταῖς εὐχαῖς τῆς πεντηκοστῆς, καὶ ᾅδου, καὶ ἁμαρτιῶν μνημονεύει οὑτωσὶ γράφων. ὁ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ παντελείῳ ἑορτῇ, καὶ σωτηριώδει ἱλασμοὺς μὲν ἱκεσίους ὑπὲρ τῶν κατεχομένων ἐν ᾅδῃ καταξιώσας δέχεσθαι· μεγάλας τε παρέχων ἡμῖν ἐλπίδας ἄφεσιν τοῖς κατεχομένοις τῶν κατεχόντων αὐτοὺς ἁμαρτιῶν, καὶ παραψυχὴν παρὰ σοῦ καταπέμπεσθαι.

Ὁ αὐτὸς δὲ ἐν τῇ σοφωτάτῃ εἰς τὸν Ησαΐαν ἐξηγήσει οὐχ ἅπαξ ὀνομάζει πῦρ καθαρτήριον, ὥστε καὶ τὸν Χρυσόστομον τὰ αὐτὰ νοεῖν. οἱ δὲ ἡμέτεροι, οὐκ οἶδα, τί παθόντες ἑαυτοὺς κρείττους, καὶ σοφωτέρους τῶν πατέρων Βασιλείου, Γρηγορείου τοῦ θεολόγου, καὶ ἑτέρου Γρηγορίου τοῦ Νύσσης, καὶ ἄλλων ἡγοῦνται εἶναι, καὶ φεύγουσι δεδοικότες ὥσπερ τι ἀποτρόπαιον ὀνομάσαι πῦρ καθαρτήριον. καὶ ὅμως τόπους διαφόρους τοῦ ᾅδου, καὶ μονὰς πολλὰς, ὡς τοῦ παραδείσου πιστεύουσι. καὶ οὐκ ἐπίσης αὐτοὺς κολάζεσθαι οἴονται, καὶ μάλιστα τοὺς ἐπ᾽ ἐλπίδι ἀναστάσεως ζωῆς αἰωνίου βασανιζομένους. οὐ γὰρ τοὺς ἀμετανοήτους, καὶ ἀπελπισμένους. τοῦτο οὖν ἐστὶ τὸ καθαρτήριον.

Νῦν δὲ δέχου καὶ ταύτας τὰς μαρτυρίας ἐκ τοῦ πεντηκοσταρίου, Σαββάτῳ πρὸ τῆς πεντηκοστῆς εἰς τοὺς κεκοιμημένους ᾠδὴ η. τροπάριον β. ῥῦσαι πυρὸς τοῦ φοβεροῦ (ἀκούεις) δήμους φιλάνθρωπε ἐκκλησίας σου σεπτῆς, καὶ σῶσον μοναστῶν συστήματα ἱερωμένων πληθὺν χορείας λειτουργῶν σου ἐνθέων. καὶ ἐκ τῆς παρακλητικῆς. Σαββάτῳ εἰς τοὺς κεκοιμημένους ἐκ τῆς τρίτης ᾠδῆς τοῦ τρίτου ἤχου. ῥῦσαι γεέννης, πυρός τε ζοφερῶν τοῦ ᾅδου, φιλάνθρωπε, σκηνωμάτων τοὺς δούλους σου, τοὺς πιστεῖ δίαποτα κεκοιμημένους τῇ σῇ ἐλπίδι. καὶ ᾠδὴ θ. τοῦ δ. ἤχου εἰς τοὺς αὐτούς. ὁ φύσει ὑπάρχων ἀγαθὸς, ὁ πλούσιος ἐν ἐλέει, καὶ χρηστότητι ῥῦσαι ἐκ σκότους ἐξωτέρου τοὺς ἐπικεκλημένους σὸν ὄνομα ἐκ πίστεως δικαιώσας, καὶ χάριτι τούτους λαμπρύνας ὡς φιλάνθρωπος. καὶ εἰς τὴν θ. ᾠδὴν, ἦχος βαρὺς, Σαββάτῳ εἰς τοὺς κοιμηθέντας, φησί. ῥῦσαι πυρὸς τῆς γεέννης

δίαπο-

Quid igitur prohibet inter alias ſæuas moleſtias intelligere ignem purgatorium? etenim Baſilius Magnus in precationibus Pentecoſtes, & infernum, & moleſtias commemorat, ſic ſcribens: Qui & in hac perfectiſſima feſtiuitate, & ſalutifera Pentecoſtes propitiationes quidem ſupplices pro ijs, qui in inferno continentur, dignatus es ſuſcipere, & magnas ſpes nobis præbes te ipſis remiſſionem earum, quæ ipſos occupant moleſtiæ, & conſolationem demittere.

Idē Doctor in doctiſſima expoſitione in Eſaiā non ſemel nominat ignē purgatorium; quare & Chryſoſtomum eadē intelligere. Noſtratibus verò, neſcio quid in mētē venerit, vt ſe ipſos præſtātiores, ac doctiores Patribus Baſilio, Gregorio Theologo, & altero Gregorio Nyſſeno, & alijs, exiſtiment eſſe, ac fugiant, tanquam aliquid execrandum, timentes nominare ignem purgatorium. Et tamen loca diuerſa Inferni, & manſiones multas, vt Paradiſi credunt, & non æqualiter ipſos puniri exiſtimant, eos potiſſimum, qui in ſpe reſurrectionis vitæ æternæ puniuntur: non enim impœnitentes, & deſperatos. Hoc igitur eſt purgatoriū.

Nunc verò & hæc teſtimonia ex libro qui vocatur Pentecoſtarium, ſuſcipe. Dies Sabbathi ante Pentecoſtem in dormientes octauo cantico troparion ſecundo ſic habet: Eripe ab igne horrendo (audis) populos benignè, Eccleſiæ tuæ ſanctæ, & ſalua ſacrorum Monachorum cœtum, multitudinem Chori eorum, qui tibi diuinè miniſtrant. Et ex hoc libro Paracleticæ die Sabbatho in dormientes ex tertia Ode tertij toni, Eripe benignè à gehenna, & igne, & ab oſcuris inferni tabernaculi tuos ſeruos, qui fide Domine dormierunt in tua ſpe. Et Ode nona quarti toni in eoſdem, Qui natura es bonus, diues in miſericordia, & bonitate, eripe à tenebris exterioribus eos, qui inuocarunt tuum nomen ex fide iuſtificans, & tua gratia hos clarificans, vt hominum amator. Et in nonam Odem tonus grauis die Sabbato

δεσποτα τοὺς ἐξ ἡμῶν μεταστάντας. Τῆς πλευρᾶς σου τῇ λόγχῃ τῆς ἁμαρτίας τὸ χειρόγραφον τούτων, ὡς μόνος φιλάνθρωπος ῥήξας, καὶ τῆς τῶν ἁγίων ἀξίων λαμπρότητος.

Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα παραπλήσια ζητοῦσιν εὑρεῖν ἐν τοῖς βιβλίοις τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς. ἀλλὰ περὶ τῶν κεκοιμημένων διαλεγομένοις, καὶ εὐχομένοις ὑπὲρ αὐτῶν, ἀρκεῖ καὶ ταῦτα. δυοῖν οὖν ἔσται θάτερον, ἢ μετὰ Ὠριγένους ὑμᾶς ἀνάγκη φρονεῖν, καὶ τούτους φάναι δυνάσθαι τοῦ πυρὸς τῆς γεέννης ἐλευθερωθῆναι, ὅπερ ἀσεβὲς, καὶ μόνον ἐννοεῖν, μήτιγε δὴ καὶ λέγειν, ἢ πῦρ ἕτερον πρόσκαιρον ὁμολογεῖν. οὗπερ ἀπαλλαγῆναι τὰς ψυχὰς τῶν κεκοιμημένων εὔχεσθε. ὁ γὰρ ᾅδης διαφόρους ἔχει τόπους. ἐκεῖ γὰρ καὶ χῶρος ἦν τῶν προπατόρων πατριαρχῶν, προφητῶν, καὶ ἁγίων. καὶ ἄλλος τόπος τῶν νηπίων, τοῦτο μὲν ἑλλήνων, τοῦτο δὲ ἑβραίων τηνικαῦτα ἄνευ περιτομῆς, νῦν δὲ ὁπωσδήποτε, καὶ χριστιανῶν χωρὶς βαπτίσματος ἀπερχομένων. ἄλλος τόπος τῶν μετανοούντων, καὶ μὴ τελέως κεκαθαρμένων. ὕστατος καὶ χείριστος τόπος τῶν ἁμαρτωλῶν, δηλονότι τῶν ἀμετανοήτων, καὶ τῶν δαιμόνων. ὑπὲρ ὧν ἡ ἐκκλησία οὐ δεῖται τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ πρεσβεύει, ἀλλ᾽ ὑπὲρ ἐκείνων εὔχεται τῶν δυναμένων τῆς κολάσεως ῥυσθῆναι τῶν αἰκιζομένων τῷ πυρὶ τῷ καθαρτηρίῳ. Τὸ δὲ πῦρ τὸ καθαρτήριον ταυτόν ἐστιν ὅπερ τῆς γεέννης, εἰ καὶ διαφόρως ἐνεργεῖ καὶ κολάζει. διὸ μὴ θορυβήτω τὶς ἀκούων γεέννης πῦρ αἰώνιον, καὶ τὰ τοιαῦτα, ταυτὸ γὰρ σημαίνει.

Καὶ ταῦτα πρὸς τὸ σαθρὸν, καὶ ψευδέστατον βιβλίον τοῦ Βαρλαὰμ ἀποχρώντως ἀποδείξεως ἔχει. δειχθέντος γὰρ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς μαρτυρίαις τῶν προκρίτων διδασκάλων γραικῶν, καὶ λατίνων, ἔρρει παντελῶς τὰ πομφολυγοπαφλάσματα τοῦ Βαρλαάμ. καὶ προσθεῖναι τοῖς εἰρημένοις οὐκ ἂν ἔδοξέ μοι προσῆκον, εἰμὴ ἄρα μέμφοιτο, ὅτι λίαν συντόμως ἀποκρίνομαι. διὸ καὶ καθ᾽ ἕκαστα διεξερχόμενος, ἐπισημειώσω τὰ ψευδῆ αὐτοῦ, καὶ τὰς ἁμαρτίας.

bato in dormientes: ait, Eripe Domine ab igne gehennæ eos, qui à nobis migrarunt, deſtruens tua lancea lateris chirographum eorum peccati, vt ſolus hominum amator, & dignos eos faciens ſplendore Sanctorum.

Sunt verò & alia ſimilia in libris Eccleſiaſticis obuia, ſed de dormientibus cum diſſerimus, & pro illis precamur, etiã hæc nobis ſatis ſunt. Alterum igitur ex duobus, vel cum Origene vos neceſſe eſt ſentire, & hos dicere poſſe ab igne gehennæ liberari, quod impium eſt, vel tantum cogitare, ne dum & dicere, vel ignem alterum temporalem neceſſe eſt vos confiteri, à quo liberari animas dormientium precamini. Quippe infernus habet diuerſa loca, ibi enim & locus erat progenitorum Patriarcharum, Prophetarum, & Sanctorum: & alius locus erat infantium; partim quidem gentilium, partim verò hebræorum tunc temporis ſine circumciſione; nunc verò quomodocumque & Chriſtianorũ ſine baptiſmo decedentium: tertius locus pœnitentium, & non perfectè purgatorum: vltimus & peſſimus peccatorũ nimirum impęnitentium, & dæmonum, pro quibus Eccleſia Deum non orat. Sed pro ipſi precatur, qui poſſunt à punitione liberari, qui puniuntur igne purgatorio. Porrò ignis purgatorius idem eſt, qui & gehennæ, quamuis diuerſimodè operetur, & puniat. Quare non turbetur aliquis audiens ignem æternum, gehennæ & ſimilia. Idem enim ſignificant.

Et hæc quidem ad marcidum, & mendaciſsimum librum Barlaami ſufficienter habent demonſtrationem. Oſtenſo enim purgatorio igne teſtimonijs præcipuorum Doctorum Græcorum, & Latinorum, ruunt penitus omnia quę bullis turgent Barlaami, & addere dictis non mihi viſum eſt conſentaneum, niſi fortè conquæreretur, quod valdè breuiter reſpondeo. Idcirco & ſingula diſſerens, notabo ipſius mendacia, & errata.

ΟΤΙ ΔΙΔΟΤΑΙ ΜΕΡΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΙΣ, ΚΑΙ κρίσις τοῖς ἀνθρώποις ἐν τῷ θανάτῳ, καὶ διὰ τοῦτο αἱ τῶν ἁγίων ψυχαὶ καθὸ ψυχαὶ, μακάριαί εἰσιν ἐν οὐρανῷ, καὶ ἀγγέλοις συνδιαιτώμεναι καθορῶσι τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ.

Αἱ δὲ τῶν ἀσεβῶν ἐν τῷ ᾅδῃ εὐθὺς κολάζονται.

Τὸ καθαρτήριον προϋποτίθεται γίνεσθαι μερικὴν κρίσιν παρὰ τὴν καθόλου. εἰ δὲ ἡ θεία γραφὴ τὴν μισθαποδοσίαν τῶν καλῶν ἔργων καὶ τιμωρίαν τῶν αἰσχρῶν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ καὶ κρίσει εἰκότως ἀπονέμει, ὅμως οὐκ ἀρνεῖται τὴν μερικὴν κρίσιν ἐν τῷ θανάτῳ. ὥσπερ οὖν ἀπόφασις γίνεται μερικὴ ἑνὶ ἑκάστῳ θνήσκοντι, καὶ τινὲς μὲν ἀρχὴν λαμβάνουσι τῆς ἀπολαύσεως τῶν ἀγαθῶν, τινὲς δὲ τῆς κολάσεως τῶν τιμωριῶν, καὶ ὅμως τὴν αὐτὴν ἀπόφασιν τίθεσθαι ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ, αἱ θεῖαι γραφαὶ μαρτυροῦσιν, τότε γὰρ γίνεται ἡ ἀπόφασις ἔμπροσθεν παντὸς τοῦ κόσμου ἀριδηλέτατα μετὰ πολλοῦ ἐπαίνου, καὶ ἀνωτάτης τιμῆς τῶν δικαίων, καὶ αἰσχύνης τῶν ἀσεβῶν, οὕτω καὶ κρίσις γίνεται ἑνὶ ἑκάστῳ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ θανάτου, καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς φοβερᾶς κρίσεως.

Ὅτι δὲ τοῦτο ἀληθὲς, οὐδεμία ἀμφιβολία παρὰ τοῖς εὐσεβέσι γέγονε πώποτε, ἀκριβῶς εἰδόσι, καὶ πιστεύουσι τὴν ψυχὴν τοῦ λῃστοῦ εἶναι μετὰ Χριστοῦ κατὰ τὴν ἀψευδῆ αὐτοῦ ἐπαγγελίαν. καὶ τὰς ψυχὰς τῶν προπατόρων Ἀβραὰμ, Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακὼβ, καὶ τῶν ἄλλων πατριαρχῶν, καὶ προφητῶν, ἃς ὁ Χριστὸς ἐκ τῶν δεσμῶν τοῦ ᾅδου ἠλευθέρωσεν, ἀνεληλυθέναι εἰς οὐρανοὺς μετὰ Χριστοῦ, τοῦ κἀκείνους ἀνοίξαντος, καὶ τὴν τρισόλβιον αἰχμαλωσίαν αἰχμαλωτεύσαντος, καὶ εἰς τὰς ἐπουρανίους σκηνὰς εἰσοικίσαντος. ὅτι δὲ ἡ ψυχὴ τοῦ Ἰούδα, καὶ τῶν κατὰ τὸν Ἰούδαν ἐν ᾅδου τανῦν βασανίζεται, ἔξεστιν ἐκ τοῦ ἐναντίου συλλογίσασθαι, καὶ καταμαθεῖν. εἰ γὰρ ἐκεῖνοι τυχόντες τῆς αἰωνίου ζωῆς μακαρίζονται, οὗτοι δὲ ἐξ ἀνάγκης ταῖς τιμωρίαις τοῦ ᾅδου κολαζόμενοι ταλανίζονται. ἔστι δὲ καὶ τὸ αἴτιον

εἰπεῖν

TITVLVS QVOD DATVR PARTICVLARIS ſententia, & iudicium hominibus in morte, & propterea Sanctorum animæ, quatenus animæ beatæ ſunt in Cœlo, & cum Angelis verſatæ intuentur faciem Dei, Impiorum verò in inferno ſtatim puniuntur.

IGnis purgatorius ſupponit fieri particulare iudicium bonorum operum, & punitionem malorum: diuina verò Scriptura hoc merito attribuit diei poſtremo, non tamen negat particulare iudicium in morte, quemadmodum igitur ſententia fertur particularis vnicuique dum moritur, & quidam incipiunt bonis perfrui, alij verò pœnarum moleſtias ſentire, & nihilominus ſententiam in die Iudicij fieri diuina Scriptura teſtatur, tunc enim profertur ſententia coram vniuerſo manifeſtiſſime cum maxima laude, & ſummo honore iuſtorum, & dedecore impiorum, ſic etiam iudicium fit vnicuique in die mortis, & in die horrendi iudicij.

Quod autem hoc verum ſit nulla eſt ambiguitas, neque vnquam facta eſt apud pios, cum diligenter norint & credant animam latronis eſſe cum Chriſto iuxta infallibilem ipſius promiſſionem, & animas progenitorum Abraham, Iſaac, & Iacob, & aliorum Patriarcharum, & Prophetarum, quas Chriſtus Dominus ex vinculis inferni liberauit, aſcendiſſe in Cœlum vnà cum Chriſto, qui, & illos aperuit, & feliciſſimam captiuitatem captiuam duxit, & in cœleſtia tabernacula cohabitare fecit. Quod anima Iudæ, & ſimilium in inferno nunc puniatur, licet è contrario ratiocinari, & perdiſcere. Si enim illi conſecuti vitam æternam beatificantur, iſti de neceſſitate ſupplicijs æternis puniti, ærumnis afficiuntur. Poſſumus autem & ratio-

H nem

εἰπεῖν, διὰ τί ἐν ἀκαρῇ ἡ τοιαύτη κρίσις γίνεται; πάρεστι γὰρ ὁ κριτής, ὃς ὢν Θεός, καὶ ἄνθρωπος, κατὰ τὴν μορφὴν τοῦ Θεοῦ πάντα πληροῖ, καὶ πανταχοῦ ἐστί· κατὰ τὴν μορφὴν τοῦ ἀνθρώπου πάντα γινώσκει, ἀληθῶς γὰρ ἔφησεν ὁ κορυφαῖος πρὸς τὸν Χριστόν. κύριε σὺ πάντα οἶδας. πάρεστιν ὁ κατήγορος. ἤγουν ὁ διάβολος, καθὼς ὀνομάζεται ἐν τῇ ἀποκαλύψει, κατήγορος τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, κύκλῳ περιερχόμενος, καὶ βρυχόμενος ὡς λέων, καὶ ὡς λύκος ὠρυόμενος, καὶ ὡς κύων ὑλακτῶν. πάρεστιν ὁ μάρτυς τὸ συνειδὸς τῆς ψυχῆς, ἥτις χωρισθεῖσα τοῦ σώματος ἑαυτὴν ἀκριβῶς γινώσκει, οὐδὲ πάθει λήθης, ἢ ἀγνοίας κατέχεται, ὥστε μηδὲν ἐμποδὼν εἶναι τοῦ μὴ δύνασθαι γενέσθαι τὴν μερικὴν κρίσιν. τοῦτο δὲ ῥαδίως περαίνεται καὶ ἐκ τῆς ἀπολαύσεως τῶν ἁγίων, καὶ τιμωρίας τῶν ἀσεβῶν. οὐ γὰρ ἂν χωρὶς κρίσεως τὸ θεῖον καὶ τούτους τιμᾶν, κἀκείνους κολάσαι ἠξίωσεν, ὅπερ σαφέστερον ἔρχομαι ἀποδείξων.

Ὁ Ἐκκλησιαστὴς ἐν κεφαλ. ια. φησί. κοῦφον ἔναντι κυρίου ἐν ἡμέρᾳ τελευτῆς ἀποδοῦναι ἀνθρώπῳ κατὰ τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ. Ἐν τῷ λευϊτικῷ. κεφ. ιθ. φησὶν ὁ Θεός, οὐ κοιμηθήσεται ὁ μισθὸς τοῦ μισθωτοῦ σου παρὰ σοὶ ἕως πρωΐ. ὁ γοῦν Θεός, ἵνα μὴ ἐναντίος ἑαυτῷ ὑπάρχῃ, οὐκ ἀναβαλεῖται τὸν μισθὸν τῶν ἁγίων ἕως τῆς ἐσχάτης κρίσεως. ἔτι δέ, ἐλπὶς ἀναβαλλομένη ἐπὶ μακρὸν καιρόν, κολάζει τὸν ἐλπίζοντα, κατὰ τὸ ἐν παροιμίαις. κεφ. ιγ. κρείσσων ἐναρχόμενος βοηθῶν καρδίᾳ τοῦ ἐπαγγελλομένου καὶ εἰς ἐλπίδα ἄγοντος. ὁ γοῦν Θεός, ἵνα μὴ λυπῇ τὰς ψυχὰς τῶν ἁγίων, οὐκ εἰς ἐλπίδα ἄγει, ἀλλ' εὐθὺς μετὰ θάνατον ἀποδίδωσι τὸν μισθόν.

Πρὸς Ἑβραίους ἐν κεφ. θ. τοῦτο δηλοῦντος τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου μήπω πεφανερῶσθαι τὴν τῶν ἁγίων ὁδόν, ἔτι τῆς πρώτης σκηνῆς ἐχούσης στάσιν. τουτοισὶ τοῖς ῥήμασιν ὁ ἀπόστολος τοῦτο βούλεται δηλοῦν, ὅτι ἐφ' ὅσον χρόνον ἡ πρώτη σκηνή, ἤγουν ἡ παλαιὰ διαθήκη εἶχε στάσιν, ἐστηκυῖα ἦν καὶ ἐφυλάττετο, οὔπω φανερὰ καὶ γνωστὴ ἦν ἡ ὁδὸς τῶν ἁγίων. οὐ γὰρ ἴσχυον εἰσιέναι οἱ ἱερεῖς, οὔτε ὁ λαὸς ἐπιβαίνειν εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ἀλλ' ἀπείργοντο.

καὶ

nem reddere, cur in inſtanti hoc iudicium ſit. Adeſt enim iudex, qui cum ſit Deus & homo ſecundum formam Deitatis omnia implet, & vbique eſt ſecundùm formam humanam omnia nouit, verè enim dixit Princeps Apoſtolorum ad Chriſtum, Domine tu omnia noſti, adeſt accuſator, nimirum Diabolus, vt appellatur in Apocalypſi, accuſator fratrum noſtrorum, qui circuit, & tanquam leo rugit, & vt lupus vlulat, & vt canis latrat. Adeſt teſtis conſcientia animæ, quæ ſeparata à corpore perſpicuè nouit, neque paſſione obliuionis, aut ignorantiæ continetur: Itaque nihil impedit, quominus poſſit fieri particulare iudicium. Id autem facilè concluditur, & ex fruitione Sanctorum, & punitione impiorum, non enim Deus ſine iudicio & hos honorare, & illos punire voluiſſet. Quod clarius probabo.

Eccleſiaſtes cap. 11. ait, facilè eſt coràm Deo in die obitus retribuere homini iuxta vias eius. Et in Leuit. cap. 19. dicit Deus, non manebit merces mercenarij tui apud te vſque mane. Itaque Deus, ne ſibi contrarius eſſe videatur, non procraſtinabit mercedem Sanctorum ad extremum iudicium. Propterea ſpes, quæ differtur in longum tempus punit ſperantem, iuxta illud, quod habetur cap. 13. in Prouerbijs. Melior eſt qui incipit corde adiuuare eo, qui promittit, & in ſpem ducit. Deus itaque ne affligat animas Sanctorum, non in ſpem ducit, ſed ſtatim poſt mortem reddet mercedem.

Ad Hebræos cap. 9. hoc ſignificante Spiritu ſancto non dum propalatam eſſe Sanctorum viam, adhuc priore tabernaculo habente ſtatum: his verbis Apoſtolus. hoc vult ſignificare, quoniam quandiu primum tabernaculum, ideſt vetus teſtamentum ſtabat, & ſeruabatur, non dum manifeſta, & nota erat via Sanctorum, non enim poterant ingredi Sacerdotes, neque populus aſcendere in Sancta Sanctorum

καὶ τοῦτο ἐδήλου ἄβατον ἔτι εἶναι τὸν οὐρανόν. διὸ καὶ πάντες, καί-
περ δικαιότατοι, εἰς τὸν ᾅδην κατέβαινον. οὐ γὰρ δυνατὸν ἦν ὁμοῦ
κατὰ ταὐτὸν καὶ τὸν τύπον εἶναι, καὶ τὸ τυπούμενον, τὴν σκιάν, καὶ τὴν
ἀλήθειαν. τύπος δὲ ἦν τοῦ οὐρανοῦ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων. ἀλλ᾽ ἐπεὶ
ὁ χριστὸς ἔσχισε τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ, τέλος ἔλαβεν ὁ τύπος,
καὶ ἡ ὁδὸς τῶν ἁγίων εἰς τὸν οὐρανὸν ἐφανερώθη. τὸ δὲ μόνον τὸν
ἀρχιερέα εἰσιέναι ἐν αὐτοῖς, τύπος ἦν καὶ τοῦτο, τοῦ, τὸν χριστὸν μό-
νον τὸν ἀληθινὸν ἀρχιερέα ἀνεληλυθέναι εἰς τὸν οὐρανόν. ἀλλὰ
λοιπὸν ἀνελθών, συνήγαγε τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. ἦν μὲν
γὰρ πρὸ τούτου ἄβατος, νῦν δὲ διὰ χριστοῦ βατὸς γέγονε. μέτειθι
τὸν Θεοφύλακτον, καὶ τὸν Οἰκουμένιον.

Τοῦτο δὲ προετύπου καὶ ἄλλως, ὡς ἔνεστιν ἰδεῖν ἐν τῷ λε. κε-
φαλ. τῶν ἀριθμῶν. ἦσαν γὰρ πόλεις τῶν φυγαδευτηρίων, καὶ με-
τὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν ἱερέα τὸν μέγαν ἠδύνατο ἐπαναστραφῆναι
ὁ φονεύσας εἰς τὴν γῆν τῆς κατασχέσεως αὐτοῦ. οὕτως οὖν ἀποθα-
νόντος τοῦ χριστοῦ τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως, οἱ φυγαδευθέντες ἅγιοι
εἰς τὴν ἑαυτῶν οὐράνιον πατρίδα ἴσχυον ἐπανακάμψαι.

Ἔτι πρὸς ἑβραίους ἐν κεφ. ιβ. οὐ προσεληλύθατε ψηλαφω-
μένῳ ὄρει. ἀλλὰ προσεληλύθατε Σιὼν ὄρει, καὶ πόλει Θεοῦ ζῶν-
Ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ, καὶ μυριάσιν ἀγγέλων, καὶ ἐκκλησίᾳ πρω-
τοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων, καὶ κριτῇ Θεῷ πάντων.
καὶ πνεύμασι δικαίων τετελειωμένων, καὶ διαθήκης νέας μεσίτῃ
Ἰησοῦ. Ἐνταῦθα ὁ ἀπόστολος περιγράφει τὴν ἄνω θριαμβεύουσαν
πόλιν, καὶ ἐκκλησίαν, ἥτις συνίσταται ἐκ διαφόρων ταγμάτων
ἀγγέλων, πρωτοτόκων, τουτέστι πατριαρχῶν, προφητῶν, ἀπο-
στόλων, μαρτύρων, καὶ τῶν λοιπῶν δικαίων. οἵτινες τὰ οὐράνια
ἀγαθὰ τῶν μακάρων ἀπολαύουσιν, ἅπερ πρότερον μόνον οἱ ἄγ-
γελοι ἀπήλαυον. τοῦτο δὲ ὁ θεῖος χρυσόστομος παγκάλλως ἐξη-
γούμενος ὑπερφυῶς ἁρμόζει τῷ μακαρίῳ Φιλογονίῳ τῷ ἐπισκόπῳ.
ἐν τῷ πέμπτῳ τόμῳ λέγων οὑτωσί.

Διὸ μάλιστα μακαρίζω τὸν ἅγιον τοῦτον, ὅτι εἰ καὶ μετετάξατο,
καὶ πόλιν ἀφεὶς τὴν παρ᾽ ἡμῖν, εἰς ἑτέραν μετέβη πόλιν τὴν τοῦ
Θεοῦ. καὶ καταλιπὼν τὴν ἐκκλησίαν ταύτην, εἰς ἐκείνην τελεῖ,

τὴν

ctorum, ſed prohibebantur, & hoc ſignificabat Cœlum eſſe inaceſſibile; idcircò & omnes quamuis eſſent iuſtiſſimi in infernum deſcendebant, non enim fieri poterat, vt ſimul & typus eſſet & quod figurabatur, & vmbra & veritas, figura verò erat Cœli Sancta ſanctorum, ſed quia Chriſtus ſcidit velum templi, finem accepit figura, & via Sanctorum in Cœlum manifeſtata eſt.

Quod autem ſolus Pontifex ingrederetur in illis, hoc etiam figura erat, quòd ſolus Chriſtus verus Pontifex aſcendiſſet in Cœlum, ſed deinceps eo aſcendente congregauit genus humanum, quippe prius erat Cœlum inuium, nunc verò factum eſt per Chriſtum acceſſibile. lege Theophylactum, & Oecumeniũ. Id verò præfigurabatur, & alio modo, vt videre eſt in 35. cap. numerorum. Erant enim Ciuitates refugiorum, & poſtquam eſſet mortuus ſacerdos magnus, poterat reuerti occiſor in terram poſſeſſionis ſuæ. Ita igitur mortuo Chriſto magno Pontifice, Sancti qui erant fugati, & exules, poterant redire in Cœleſtem ipſorum patriam.

Præterea ad Hebræos cap. 11. non enim acceſſiſtis ad tractabilem montem &c. ſed acceſſiſtis ad Sion montem, & Ciuitatem Dei viuentis, Hieruſalem cœleſtem, & multorum millium Angelorum frequentiam, & Eccleſiam primitiuorum, qui conſcripti ſunt in Cœlis, & Iudicem omnium Deum, & ſpiritus iuſtorum perfectorum, & teſtamenti noui mediatorem Ieſum. Hic Apoſtolus deſcribit ſupernam triumphantem Ciuitatem, & Eccleſiam, quæ conſtat ex diuerſis ordinibus Angelorum, primogenitorum, hoc eſt, Patriarcharum, Prophetarum, Apoſtolorum, Martyrum, & reliquorum iuſtorum, qui cœleſtibus bonis beatorum fruuntur. Quibus prius ſoli Angeli fruebantur, hoc verò D. Chryſoſtomus pulcherrimè exponens ſupra modum accomodat beato Philogonio Epiſcopo in 5. tomo ſic aſſerens.

Quam-

τὴν τῶν πρωτοτόκων τῶν ἀπογεγραμμένων ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ τὰς ἑορτὰς ταύτας ἀφεὶς, πρὸς τὴν τῶν ἀγγέλων μετέστη πανήγυριν. ὅτι γὰρ καὶ πόλις ἄνω, καὶ ἐκκλησία, καὶ πανήγυρίς ἐστιν, ἄκουσον τοῦ Παύλου λέγοντος. προσεληλύθατε πόλει Θεοῦ ζῶντος Ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ, καὶ ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἀπογεγραμμένων ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ μυριάσιν ἀγγέλων πανηγύρει, οὐ διὰ τὸ πλῆθος δὲ τῶν ἄνω δυνάμεων μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν τῶν ἀγαθῶν ἀφθονίαν, καὶ τὴν διηνεκῆ χαρὰν, καὶ εὐφροσύνην, πανήγυριν τὰ ἐκεῖ πάντα καλεῖ. πανήγυριν γὰρ οὐδὲν ἕτερον ποιεῖν εἴωθεν, ἀλλ' ἢ τὸ πλῆθος τῶν συνειλεγμένων, καὶ ἡ δαψίλεια τῶν ὠνίων, ὅταν πυροὶ, καὶ κριθαὶ, καὶ πάντα γεννημάτων εἴδη, καὶ προβάτων ποίμνια, καὶ βοῶν ἀγέλαι, καὶ ἱμάτια, καὶ ἕτερα τοιαῦτα εἰσάγηται. τῶν μὲν πωλούντων, τῶν δὲ ἀγοραζόντων. καὶ τί τούτων ἐστὶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς φησίν; τούτων μὲν οὐδὲν, τὰ δὲ πολλῷ τούτων σεμνότερα. οὐ γὰρ πυροὶ, καὶ κριθαὶ, καὶ γεννημάτων εἴδη, ἀλλ' ὁ καρπὸς ἐκεῖ πανταχοῦ τοῦ πνεύματος, ἀγάπη, καὶ χαρὰ, καὶ εὐφροσύνη, καὶ εἰρήνη, καὶ ἀγαθωσύνη, καὶ πραότης μετὰ πολλῆς τῆς δαψιλείας, οὐ προβάτων ποίμνια, καὶ βοῶν ἀγέλαι, ἀλλὰ πνεύματα δικαίων τετελειωμένων, καὶ ψυχῶν ἀρεταὶ, καὶ τρόπων κατορθώματα, πανταχοῦ τῶν οὐρανῶν ἐστιν ἰδεῖν. οὐχ ἱμάτια. καὶ ἐπιβλήματα, ἀλλὰ στεφάνους χρυσοῦ παντὸς τιμιωτέρους, καὶ βραβεῖα, καὶ ἔπαθλα, καὶ τὰ μυρία τοῖς κατορθοῦσιν ἀποκείμενα ἀγαθά, καὶ τὸ πλῆθος τῶν συνιόντων, πολλῷ σεμνότερον, καὶ πλέον. οὐ γὰρ ἐξ ἀστυκῶν τε, καὶ ἐπιχωρίων ἐστὶν ἀνδρῶν, ἀλλ' ἔνθα μυριάδες ἀγγέλων, ἐκεῖ χιλιάδες ἀρχαγγέλων, ἀλλαχοῦ συμμορία προφητῶν, ἑτέρωθι μαρτύρων χοροὶ, ἀποστόλων τάγματα, σύλλογοι δικαίων, τῶν εὐηρεστηκότων ἁπάντων δῆμοι διάφοροι. ὄντως θαυμαστή τις ἐστὶν ἡ πανήγυρις, τὸ δὲ πάντων μεῖζον ὅτι ἐν μέσῃ τῇ πανηγύρει στρέφεται τούτων ἁπάντων ὁ βασιλεύς. εἰπὼν γὰρ μυριάσιν ἀγγέλων πανηγύρει, ἐπήγαγε, καὶ κριτῇ πάντων Θεῷ. τίς ποτε εἶδεν ἐν πανηγύρει βασιλέα παρα-

μενό-

Quamobrem maximoperè gratulor huius Sancti felicitati, quòd quamquam tranſlatus eſt, atque hanc, quæ apud nos eſt, Ciuitatem reliquit, tamen in alteram tranſijt, Ciuitatem nempe Dei, ac digreſſus ab hac Eccleſia ad illam peruenit, quæ eſt primogenitorum deſcriptorum in Cœlis; ac relictis hiſce feſtis tranſijt ad celebritatem Angelorum. Nam quod etiam ſupernè ſit Ciuitas, Eccleſia, & celebritas, audi Paulum dicentem. Acceſſiſtis ad Ciuitatem Dei viuentis ad Hieruſalem cœleſtem, & Eccleſiam primogenitorum deſcriptorum in Cœlis, & ad innumerabilem Angelorum frequentiam. non ſolum autem ob multitudinem virtutum cœleſtium, verum etiam ob abundantiam bonorum, & iuge gaudium, & lætitiam, panegyrim appellat totam illam vitam; nec enim alia res facere ſolet panegyrim, quàm mercium venalium copia, cum triticum, hordeum, & omnigenæ frugum ſpecies, ouium greges, bouum armenta, veſtes, aliaque id genus plurima importantur, alijs quidem vendentibus, alijs verò commercantibus. Sed quid inquis, harum rerum eſt in Cœlis? harum quidem nihil, ſed ſunt his multò magis præclara. Non enim illic ſunt triticum, hordeum, ac frugum variæ ſpecies; ſed illic vbique fructus ſpiritus, gaudium beneuolentia, bonitas, pax, & manſuetudinis ſumma exuberat copia. Non ouium greges, non bouū armenta, ſed ſpiritus Iuſtorum perfectorum, animarum virtutes, vitæque recta facta per omnes Cœlos videre licet. Non veſtes, aut amictus, ſed coronas quouis auro precioſiores, non brauia certaminum præmia, aliaque innumera bona repoſita ijs, qui rectè fecerint. Ad hæc ibi eſt multitudo congregatorum lōgè tum copioſior, tum honoratior; neque enim conſtat ex viris vrbanis, indigenisque ſed hìc ſunt Angelorum infinita millia, & Archangelorum, illic ſodalitia Prophetarum, alibi Martyrum Chori, Apoſtolorum ordines, cunei iuſtorum, omniumque qui fortiter rem geſ-

ſerunt

μένοντα γίνεσθαι μὲν οὐδεὶς εἶδέ ποτε, ἐκεῖ δὲ διηνεκῶς οἱ παρόντες ὁρῶσιν, ὡς αὐτοῖς ἰδεῖν δυνατόν. καὶ παρόντα καὶ τῇ τῆς ἰδίας δόξης λαμπρότητι κοσμοῦντα τοὺς συνιόντας ἅπαντας. καὶ αὗται μὲν αἱ πανηγύρεις τῆς ἡμέρας μεσούσης πολλάκις καταλύονται, ἐκείνη δὲ οὐχ οὕτως. οὐ γὰρ περιόδους μηνῶν, οὐδὲ κύκλους ἐνιαυτῶν, οὐδὲ ἡμερῶν ἀριθμὸν ἀναμένει, ἀλλ᾽ ἕστηκε διηνεκῶς, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ πάντα ἀγαθὰ πέρας οὐκ ἔχει, τέλος οὐκ οἶδεν, οὐ γηράσκει, οὐδὲ μαραίνεσθαι δύναται, ἀλλ᾽ ἔστιν ἀγήρω, καὶ ἀθάνατα. οὐδεὶς ἐκεῖ θόρυβος, καθάπερ ἐνταῦθα, οὐδεμία ταραχή, ἀλλὰ πολὺς ὁ κόσμος, ἁπάντων μετὰ τῆς πρεπούσης εὐταξίας, ὥσπερ ἐν κιθάρᾳ τινὶ, μετὰ ῥυθμοῦ τὴν παναρμόνιον μελῳδίαν, καὶ πάσης ἡδίω μουσικῆς, τῷ δεσπότῃ τῆς κτίσεως ἑκατέρας ἀναπεμπόντων, καὶ τῆς ψυχῆς ἐκεῖ, καθάπερ ἐν ἱεροῖς ἀδύτοις, καὶ θείοις τισὶ μυστηρίοις τὴν θείαν τελουμένοις μυσταγωγίαν. πρὸς ταύτην οὖν τὴν μακαρίαν καὶ ἀγήρω λῆξιν μετέστη σήμερον καὶ ὁ μακάριος Φιλογόνιος. σημείωσαι τὸ, σήμερον, οὐκ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως. τὸ αὐτὸ τοῦτο καὶ ἄλλοις ἁγίοις ἁρμόζουσιν οἱ Γραικοὶ Θεοδώρῳ, τῷ γραπτῷ ὃν ἑορτάζουσι σὺν τῷ πρωτομάρτυρι Στεφάνῳ, οὕτως ᾄδοντες· ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἐτάχθης ἐν ὑψίστοις, καὶ ἀγγέλων πανηγύρει περιχαρὴς προσελήλυθας.

Ἔτι ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων. κεφ. ζ. ὁ Στέφανος λιθαζόμενος, καὶ ὅσον οὔπω θανούμενος, ὁρᾷ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸν χριστὸν ἑστῶτα ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς, καὶ τοὺς οὐρανοὺς ἀνεῳγμένους, πρὸς τί δὲ, ἠνεῴχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοί, εἰ μὴ τὴν οἴκαδ᾽ ἔμελλεν εἰσιέναι; καὶ τοῦ Ἰησοῦ δεῖται, ὅπως δέξηται τὸ αὐτοῦ πνεῦμα. ἀνάγνωθι τὰ τροπάρια, καὶ τοὺς ὕμνους τοὺς ᾀδομένους ἐν τῇ αὐτοῦ ἑορτῇ. καὶ σημείωσαι, ὅτι σχεδὸν περὶ ἑνὸς ἑκάστου τῶν ἁγίων κοινῶς ἐν τῷ τέλει τοῦ συναξαρίου λέγεται, ἐξεδήμησε πρὸς κύριον. Ἔτι δὲ ἐν τῇ ἀποκαλύψει. κεφ. ϛ. λέγεται, ἐδόθησαν ἑκάστοις στολαὶ λευκαί. τοῦτο διὰ τὴν τῆς ψυχῆς μακαριότητα. καὶ ἐν τῷ. ζ. κεφαλ. οὗτοι οἱ περιβεβλημένοι τὰς στολὰς, τὰς λευκὰς εἰσὶν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ, καὶ λατρεύουσιν αὐτῷ ἡμέρας,

καὶ

ſerunt varij cœtus. Profectò miranda Panegyris eſt. Iamque id maius eſt omnibus, quod in media frequentia verſatur horum omnium Rex. Etenim vbi dixiſſet ad innumerabilium Angelorum frequentiam, ſubiecit, & ad Iudicem vniuerſorum Deum. Quis vnquam vidit in Panegyri prodeuntem regem? hic quidem nemò vidit, illic autem, qui adſunt, perpetuò vident, quatenus illum videre licet, non ſolum præſentem, verum etiam ſuæ gloriæ ſplendore condecorantem vniuerſum cœtum. Et noſtræ quidem celebritates ſub meridiem plerumque ſoluuntur, ille verò non itẽ: neque enim menſium in orbem recurſus, neque annorum circuitus, neque dierum numerum expectat, ſed ſtat perpetuò, illiuſque bona finem non habent, nec ſeneſcere, nec marceſcere poſſunt, ſed ſunt tum ſenij, tum mortis expertia. Nullus illic tumultus quemadmodum hic, nulla turbatio, ſed ingens omnium cum ordine decenti compoſitio; haud ſecus atque in cithara quapiam modulatiſſimum cõcentum, & quauis muſica ſuauiorem reddentium vtriuſque creaturæ Domino, dum anima illic velut in ſacris adytis, diuiniſque myſterijs diuinorum arcanorum myſtagogiam peragit. Ad hanc beatam requiem tranſijt hodierna die B. Philogonius. Nota illud, hodie, non enim in extremo die Iudicij. Eundem locum applicant Græci nonnullis Sanctis in ſuis libris Eccleſiaſticis, dicunt enim de Theodoro Grapto γραπτῷ, hoc eſt, literis inciſo, quem celebrant vna cum Stephano Protomartyre, in numero Eccleſiæ primogenitorum in excelſis collocatus es, & ad celebritatem Angelorum valde lætus acceſſiſti.

Præterea in actibus Apoſtolorum cap. 7. Stephanus lapidibus obrutus, & paulò poſt moriturus vidit gloriã Dei, & Chriſtum ſtantem a dextris Patris, & Cœlos apertos; ad quid autem aperti ſunt ei Cœli, ſi tunc temporis non erat ipſe ingreſſurus, & Chriſtum precatur vt accipiat ſpiritum

καὶ νυκτὸς ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ. ταῦτα τὰ ῥήματα σημαίνουσιν αὐτοὺς εἶναι ἀληθῶς ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ὁρᾶν τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ. τοῦτο γὰρ βούλεται τὸ εἶναι ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ.

Ἔτι ὁ ψαλμῳδὸς ἐν τῷ. ξζ. ψαλμῷ περιγράφων τὴν ἀνάληψιν τοῦ κυρίου, φησίν. ἀναβὰς εἰς ὕψος ᾐχμαλώτευσας. αἰχμαλωσίαν. τοὺς παλαιᾶς διαθήκης ἐλευθερώσας ὁ σωτὴρ ἐκ τοῦ ᾅδου ἀνήγαγε μεθ᾽ ἑαυτοῦ εἰς τὸν οὐρανόν. μαρτυρεῖ τοῦτο καὶ ὁ θεῖος χρυσόστομος ἐν τῷ λόγῳ εἰς τὴν ἐν τῷ ᾅδῃ τοῦ κυρίου κατάβασιν καὶ εἰς τὸν λῃστήν, οὐκ ἀρχή; ὢ τῶν ξένων, καὶ παραδόξων πραγμάτων, ἐν τῷ τέλει τοῦ λόγου φάσκων, ὁ δὲ κύριος σκυλεύσας τὸν θάνατον, καὶ τὸν ᾅδην πατήσας, καὶ τοὺς μοχλοὺς συντρίψας, καὶ τὸν διάβολον δήσας, καὶ τὸν ἄνθρωπον ἐλευθερώσας, πάντας εἰς οὐρανοὺς ἀνεκόμισεν ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν. τὸ αὐτὸ μαρτυρεῖ καὶ ἐν τῷ ἑβδόμῳ τόμῳ, λόγῳ. ια. εἰς τό, ὅσα ἂν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς. ἀνεπέτασε, τὰς πύλας τοῦ ᾅδου, καὶ πάντας τοὺς ὑπ᾽ αὐτοῦ δεθέντας μεθ᾽ ἑαυτοῦ λαβὼν, εἰς οὐρανοὺς, πρὸς τὸν πατέρα εἰς γίλας ἀνέδραμε. καὶ ὁ Οἰκουμένιος ἐξηγούμενος τὸ ἔνατον κεφάλαιον τῆς πρὸς Ἑβραίους, τοῦτ᾽ αὐτὸ μαρτυρεῖ λέγων, ἀλλὰ λοιπὸν (ὁ χριστὸς) συνήγαγε τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, ἦν μὲν γὰρ πρὸ τούτου ἄβατος (ὁ οὐρανός) νῦν δὲ διὰ τοῦ χριστοῦ βατὸς γέγονεν.

Ἔτι ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς φιλιππησίους κεφ. α. φησί, καὶ τί ἐρήσομαι οὐ γνωρίζω. συνέχομαι δὲ ἐκ τῶν δύο, τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι, καὶ σὺν χριστῷ εἶναι. πολλῷ γὰρ μᾶλλον κρεῖσσον, τὸ δὲ ἐπιμένειν ἐν τῇ σαρκὶ, ἀναγκαιότερον δι᾽ ὑμᾶς. ὅπου ὁ χρυσόστομος. τί λέγεις; μέλλων ἐντεῦθεν πρὸς τὸν οὐρανὸν μεθίστασθαι, καὶ μετὰ χριστοῦ εἶναι, οὐ γνωρίζεις τί αἱρήσῃ; καὶ κατωτέρω. τίς ἔμπορος, εἰπέ μοι, θησαυρῶν μυρίων πλήρη τὴν ὁλκάδα ἔχων, παρὸν εἰς λιμένα καταδραμεῖν καὶ ἀναπαύεσθαι, ἕλοιτο θαλαττεύειν ἔτι; τίς ἀγωνιστής, παρὸν στεφανωθῆναι, ἕλοιτο ἀγωνίζεσθαι; τίς πυκτεύων, παρὸν ἀναδήσασθαι τὸν στέφανον, ἕλοιτο πάλιν εἰς τὸν ἀγῶνα εἰσιέναι, καὶ κατακόπτειν τὴν ἑαυτοῦ κεφαλήν; ποῖος στρατηγός, ἐξὸν ἀπαλλαγῆναι τοῦ πολέ-

μου

eius.lege troparia & hymnos, qui canuntur in eius feſtiuitate. Et nota quod ferè de ſingulis Sanctis communiter in fine collectæ dicitur, migrauit ad Dominum. Prætereà in Apocalypſi c.6.dicitur. Datæ ſunt ſingulis ſtolæ albæ, hoc quidem,ait, propter beatitudinem animæ, & in c.7. hi qui amicti ſunt ſtolis albis ſtant ante Thronum Dei, & ſeruiunt ei die, ac nocte in templo eius, hæc verba ſignificant eos eſſe re vera in Cœlo, & videre faciem Dei, id enim illud vult eſſe in conſpectu Throni Dei, cernere Deum.

Præterea Dauid pſal.67.deſcribens triumphum Aſcenſionis Domini ait, aſcendens in altum captiuam duxit captiuitatem. nam progenitores, Patriarchas, Prophetas, & Sanctos veteris teſtamenti cum liberaſſet Saluator ex inferno ſecum adduxit in Cœlum. Teſtatur hoc etiam D. Chryſoſtomus in oratione in deſcenſum Domini ad Inferos, & in latronem,cuius initium,ò miras res,& paradoxas in fine orationis ait. Dominus autem ſpolians mortem, & infernum conculcans,& vectes ferreos confringens,& diabolum ligans, & hominem liberans, omnes in Cęlos reduxit, cum ſurrexiſſet a mortuis. Idem teſtatur in 7.tom. oratione ij.in illud,quæcunque ligaueris ſuper terram.aperuit portas inferi,& omnes,qui ab ipſo erant ligati,ſecum accipiens in Cęlum ad Patrem tanquam Gigas redijt currens. Oecumenius etiam exponens nonũ caput epiſtolæ ad Hebræos hoc idem teſtatur dicens,ſed deinceps Chriſtus cõduxit genus humanum erat enim antea inacceſſum Cęlum, nunc verò factum eſt per Chriſtum acceſſibile.

Præterea Paul.ad Philip.c.1.Quid eligam ignoro coarctor autem è duobus, deſiderium habens diſſolui, & eſſe cum Chriſto multo magis melius, permanere autem in carne magis neceſſarium propter vos; vbi Chryſoſtomus, quid eſt quod dicis? noſti,& pro comperto habes,futurum te eſſe cum Chriſto, & hæſitas,ac dicis, quid eligã neſcio?

μου μετ' εὐδοξείας, καὶ τροπαίων, καὶ μετὰ τοῦ βασιλέως ἐν τοῖς βασιλείοις ἀναπαύεσθαι, καταδέξαιτ' ἂν ἔτι καὶ ἱδρῶν, καὶ περιπατεῖσθαι; πῶς οὖν τὸν οὕτω κατάπικρον ζῶν βίον, ἔτι ἐνταῦθα μένειν βούλει;

Ἐκ τούτων οὖν τῶν χρυσῶν ῥημάτων τοῦ διδασκάλου, καὶ ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα ῥηθησομένων λαμπρῶς παρίσταται ὁ σκοπὸς τοῦ χρυσορρήμονος πατρός, καὶ ὅτι ἣν τὴν γνώμην μετέβαλε, ἥντινα νέος ὢν ἐφρόνει, καὶ ξυνεγράψατο ἐν τῷ ἑβδόμῳ λόγῳ, οὗ ἡ ἀρχή, πολλὰ παρεκάλεσα χθὲς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην. τοῦ Ἐπιτόμου, τοῦ περιέχοντος διαφόρους λόγους εἰς διαφόρους τῶν ἁγίων γραφῶν περικοπάς. ἥντινα γνώμην ἀλλαχοῦ ἡμεῖς λεπτομερῶς ἐνιστάμενοι καθ' ἡμῶν αὐτῶν προὐτεινάμεθα, καὶ ταύτης τὴν λύσιν ἐν τῷ προσήκοντι χωρίῳ ἐπιφέρομεν. ἢ πάντως νοθεύεται ταῦτα, καὶ οὐκ εἰσὶ τῆς χρυσῆς σάλπιγγος ἐναντία ὄντα τοῖς προρρηθεῖσιν. ἢ ὅλως τὴν ὁλόκληρον ἀνάστασιν νοεῖ ὁ διδάσκαλος. τοῦτο γὰρ βούλεται τὸ παράδειγμα τοῦ ἀδάμ, καὶ τῆς θείας γραφῆς δέον ὂν συνεκδοχικῶς ἐκ μέρους τῆς ψυχῆς τὸν ἅγιον νοεῖσθαι. ὡς ἐν τοῖς ἄλλοις παραδείγμασιν φαίνεται.

Ἐν τῇ ἑβδόμῃ συνόδῳ πράξει τρίτῃ φυλ. 449. φέρεται ὑπόδειγμα συνοδικὸν Θεοδώρου Πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων, ὃν ἀποδέχεται πᾶσα ἡ σύνοδος, ἐν ᾧ ὁ διδάσκαλος περὶ τῶν σωμάτων καὶ λειψάνων τῶν ἁγίων καὶ τῶν ψυχῶν αὐτῶν ταῦτα φησίν. οὗτοι γὰρ αὐτοὶ ταμεῖα Θεοῦ, καὶ καθαρὰ καταγώγια γεγόνασι, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀκηλίδωτα ἔσοπτρα. Ἀλλὰ καὶ αἱ ψυχαὶ αὐτῶν ἐν χειρὶ Θεοῦ πεφήνασιν ὡς γέγραπται. ζωὴ γὰρ ὢν ὁ Θεὸς καὶ φῶς, καὶ οἱ ἐν χειρὶ Θεοῦ ὄντες ἅγιοι, ἐν ζωῇ καὶ φωτὶ ὑπάρχουσιν. καὶ διὰ τοῦτο τίμιος ἐναντίον κυρίου ὁ θάνατος τῶν ὁσίων αὐτοῦ, οὗτοι ζῶντες ἐν παῤῥησίᾳ τῷ Θεῷ παρεστήκασι. πηγὰς σωτηρίους ὁ δεσπότης Χριστὸς τὰ τῶν ἁγίων ἡμῖν παρέσχετο λείψανα, πολυτρόπως τὰς εὐεργεσίας τοῖς ἀσθενοῦσι πηγάζοντα, μύρον εὐωδίας βρύοντα, καὶ δαίμονας ἀπελαύνοντα. καὶ ὡς φησὶν ὁ μέγας διδάσκαλος, καὶ τῆς ἀθανασίας ἐπώνυμος, τὰ τῶν μαρτύρων ὀστᾶ νόσους φυγαδεύουσιν, ἀσθενεῖς θεραπεύουσι,

τυφλοῖς

& paulò infra, ecquis mercator naui vectus innumerabilium theſaurorum plena, ſi liceat ſubire portum, ac requieſcere, mari adhuc iactari malit? Ecquis athleta cum liceat corona potiri adhuc certare poſtulet? Ecquis pugil cum coronam poſſit induere malit rurſus in certamen deſcēdere, & ſuum ipſius caput concidendum prębere? Ecquis dux exercitus, qui in bello cū gloria & trophæis liberari queat, & cum Rege in regia quietus degere, ſeque oblectare, adhuc, & ſudare præoptet, & in aciem prodire? quomodo igitur hanc acerbam viuendo vitam, adhuc vis hic manere?

Ex his igitur aureis verbis Doctoris; & ex his, quæ poſtea ſumus dicturi, clarè conſtat mens aurea verba fundentis Patris, vel dicendum eſt, eum mutaſſe ſententiam, quam habuerit iuuenis, & conſcripſit in ſeptimo ſermone, cuius initium, multū heſterna die rogaui veſtram charitatē, quod reperitur in 5. tomo, qui tomus continet varios ſermones in diuerſas ſacræ Scripturæ periodos. quam ſententiā nos alibi perpartes nobis obijcientes, eius ſolutionem loco cōuenienti attulimus; vel dicendum eſt, hæc eſſe adulterina, & non eſſe illius aureæ tubæ, cum prædictis ſint contraria. Vel tandem totalem, & integram reſurrectionē intelligit Doctor, id enim requirunt exempla Adæ, & diuinę Scripturæ cū per figuram ſynecdochen ex parte animæ neceſſe ſit totum hominem intelligere, & Chryſoſtomum quoque idem intelligere, cum etiam in alijs exemplis idē appareat.

In ſeptima Synodo act. 3. fol. 449. fertur exemplar Synodicum Theodori Patriarchę Hieroſolymorum, quem recepit tota Synodus, in quo doctor ipſe de corporibus, & reliquijs, & animabus Sanctorum hęc diſſerit: Hi enim ipſi ærarium, & loca, in quibus reponuntur theſauri, & habitacula mūdā, ſanctiq; Spiritus puriſſima ſpecula facti ſunt, ſed & ipſorū animæ in manu Dei ſunt, vt ſcriptum eſt. Cū enim vita ſit Deus, & lux, Sancti quoque qui in manu Dei ſunt in

τυφλοῖς τὸ βλέπειν χαρίζονται, λεπροὺς καθαίρουσι, πειρασμοὺς καὶ αἰτίας διαλύουσι, καὶ ταῦτα διὰ χειρὸς, τοῦ ἐν αὐτοῖς ἐνοικήσαντος. ἐφ᾽ ᾧ δὴ καὶ καλῶς ὁ ψαλμῳδὸς ἐκελάδησε, θαυμαστὸς ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ. καὶ αὖθις, τοῖς ἁγίοις τοῖς ἐν τῇ γῇ αὐτοῦ ἐθαυμάστωσεν ὁ κύριος, πάντα τὰ θελήματα αὐτοῦ ἐν αὐτοῖς.

Διὸ δὴ παυσάσθωσαν ἑαυτοὺς Γραικοὺς ἀποκαλοῦντας τοιαύτας ἀρνούμενοι τῶν ἁγίων τῶν ἀνατολικῶν μαρτυρίας. ἡμεῖς δὲ αὐτεισάξομεν τὰ λοιπὰ ῥητὰ τῶν διδασκάλων.

Διονύσιος οὖν ὁ Ἀρεοπαγίτης ὁ Παυλοδίδακτος ἐν τῷ περὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας κεφ. ζ. διαλεγόμενος περὶ τῶν ἁγίων, ὅσον οὔπω τεθνηξομένων, οὕτω φησίν· ὅλους αὐτοὺς ἀπολείψεσθαι τὴν χρισοειδῆ λῆξιν, εἰδότες, ὅταν ἐπὶ τὸ πέρας ἔλθωσι τοῦ τῇδε βίου τὴν εἰς ἀφθαρσίαν αὐτῶν ὁδόν, ὡς ἐγγυτέραν ἤδη γεγενημένην, ἐμφανέστερον ὁρῶσι, καὶ τὰς δωρεὰς τῆς θεαρχίας ὑμνοῦσι, καὶ θείας ἡδονῆς ἀποπληροῦνται, τὴν ἐπὶ τὰ χείρω ῥοπὴν οὐκ ἔτι δεδοικότες, ἀλλ᾽ εὖ εἰδότες ὅτι τὰ κτηθέντα καλὰ, βεβαίως, καὶ αἰωνίως ἕξουσι. καὶ κατωτέρω ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ φησί. τὰς ψυχὰς τῶν ἁγίων εἶναι ἐν φωτὶ, καὶ χώρᾳ ζώντων, εἰς κόλπους Ἀβραὰμ, καὶ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακὼβ ἐν τόπῳ, οὗ ἀπέδρα ὀδύνη, καὶ λύπη, καὶ στεναγμός, ταῦτα δὲ ἐπεξηγεῖται εἶναι τὴν εὐδαιμονίαν τῶν ψυχῶν, ταῦτα μὲν οὖν φησιν (ὡς εἶμαι) δῆλα τὰ τῶν ἁγίων μακαριότατα, γέρα. τί γὰρ ἂν γένοιτο τῆς παντελῶς ἀλύπου, καὶ φωτιστικῆς ἀθανασίας ἰσόῤῥοπον; εἰ καὶ τὰ μάλιστα ταῖς ἡμῶν ἀναλόγοις σημασίαις, αἱ παντὸς ὑψηλότεραι νοὸς ἐπαγγελίαι σημαινόμεναι, τῆς πραγματικῆς αὐτοῦ ἀληθείας ἀποδέουσας ἔχουσι τὰς ὀνομασίας. ἀληθὲς γὰρ εἶναι τὸ λόγιον οἰητέον, ὅτι ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. κόλποι δὲ εἰσὶν, ὡς οἶμαι (σημείωσαι) τῶν μακαρίων πατριαρχῶν, καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων ἁπάντων, αἱ θειόταται καὶ μακαρίαι λήξεις, αἳ τοὺς θεοειδεῖς ὑποδεχόμεναι πάντας εἰς τὴν

ἐν

vita & luce conſiſtunt,& ideo pretioſa in conſpectu Domini mors Sanctorum eius.Iſti viuentes fiducialiter Deo aſtiterunt. fontes ſalutares Chriſtus Dominus Sanctorū nobis reliquias præbuit,quæ multis modis beneficijs infirmantes irrigant, vnguentū ſuauitatis emanant, & dęmones abigūt, & ſicut dicit magnus Doctor ab immortalitate cognominatus(ideſt Athanaſius) martyrū oſſa languores fugant, infirmos curant,cœcis videre donant, leproſos mundant,tētationes,& mærores diſſoluunt; & hæc per Chriſtū,qui habitauit in illis, & benè Pſalmiſta cecinit, Mirabilis Deus in Sanctis ſuis,& rurſus,Sanctis, qui ſunt in terra eius, mirificauit omnes voluntatis eius inter illos.

Quapropter ceſſent ſe ipſos appellare Græcos, qui hæc teſtimonia Sanctorum Orientalium inficiantur; Nos verò inducemus reliqua dicta Doctorum.

Dionyſius igitur Areopagita à Paulo edoctus in cap. 7. de Eccleſiaſtica hierarchia differens de Sanctis in morte conſtitutis dicit, eos optimè noſſe, ſe totos percepturos exactiſſimam ad Chriſti ſpeciem: cum ad præſentis vitæ finem peruenerint,viamq. ad immortalitatem ſuam è vicino iam clarius intuētes,diuinitates iam laudant munera, diuinaq; lætitia geſtiunt, non iam ad deteriora conuerſionem metuentes,ſed parata bona ſe firmiter,perpetuòq; habituros probè noſcentes.Et in eodem capite dicit,animas Sanctorum ſtatui in lumine,& regione viuētium,in ſinus Abrahæ,Iſaac,& Iacob,in loco vbi aufugit dolor, & meſtitia,& gemitus.hæc autem interpretatur eſſe beatitudinē animæ, ſic enim ſcribit.Hæc, vt reor,ſunt perſpicua beatiſſima Sanctorum præmia.Quid enim immortalitati perfectæ, omniq, triſtitia vacuæ, ac plenæ perpetui luminis conferri poſſit? licet multum ſanè promiſſiones illę ſublimiores noſtra mēte ſint, quæ vocabulis nobis congruis deſignantur, longè tamen inferiores earū re,& veritate appellationes habent.

Verum

ἐν αὐταῖς ἀγήρῳ, καὶ μακαριωτάτην τελείωσιν.

Ἰγνάτιος ὁ θεοφόρος, καὶ μεγαλομάρτυς ἐν τῇ πρὸς ῥωμαίους ἐπιστολῇ φησὶν, ὅτι ὁ χριστὸς ἀπὸ ἀνατολῆς μεταπεμψάμενος (τὸν Ἰγνάτιον) τῶν ἑαυτοῦ παθημάτων μάρτυρα ἐκάλει, τοῦ διαλυθῆναι ἀπὸ κόσμου εἰς Θεόν. καὶ ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ κατωτέρω, ὕδωρ ζῶν, ἀλλόμενον ἐν ἐμοὶ ἔσωθέν μοι λέγει, δεῦρο πρὸς τὸν πατέρα. ἐν τῇ αὐτῇ. ἄφετέ με καθαρὸν φῶς λαβεῖν. ἐκεῖ παραγενόμενος ἄνθρωπος Θεοῦ ἔσομαι. ταῦτα δὲ φησὶν ὁ πλήρης τοῦ ἀποστολικοῦ πνεύματος Ἰγνάτιος, οὐχ ἑαυτὸν ἐπαινῶν, πόῤῥω γὰρ τῆς τοιαύτης εὐηθίας ὁ ἅγιος, μᾶλλον δὲ σαφοῦς μανίας, ὡς εἰώθασι φλυαρεῖν, ἵνα μὴ εἴπω βλασφημεῖν οἱ ἡμέτεροι, ὅταν ἀκούωσιν ἐπαινουμένους τοὺς ἁγίους, φάσκοντες εἶναι ἐγκώμια, τουτέστι, ὡς αὐτοὶ ἑρμηνεύουσι, ψευδῆ. ἀρνούμενοι τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἁγίων, καθὸ ψυχαὶ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ τὴν κόλασιν τῶν ἀνόμων ἐν τῷ ᾅδῃ. καὶ οὕτως ὁμολογουμένως ἀποφαίνονται τὴν ἑαυτῶν ἐκκλησίαν εἶναι συντεθειμένην ἐκ ψεύδους, καὶ τοῖς τῆς θείας γραφῆς μαρτυρούσης, ὀφθαλμὸν μὴ ἑωρακέναι, μήτε οὖς ἀκηκοέναι, μήτε ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ἀναβεβηκέναι ἃ ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. τίς οὖν ἔσται ἐκεῖνος ὁ ῥήτωρ, κἂν ἐν τοῖς ἔξωθεν τοὺς εὐγλωττοτάτους Θουκυδίδην, Ξενοφῶντα, καὶ Δημοσθένην εἴποις, κἂν ἐν τοῖς ἡμετέροις τοὺς ῥητορικωτάτους τὸν κατ' ἐξοχὴν θεολογὸν Γρηγόριον, τὸν μέγαν Βασίλειον, καὶ τὸν χρυσοῤῥήμονα ὀνομάσαις, κἂν αὐτὸν τὸν θεοδίδακτον Παῦλον φαίης, ὅς τις δυνήσεται τοιοῦτόν τι μέγα καὶ τηλικοῦτον εἰπεῖν περὶ τῶν φίλων τοῦ θεοῦ, ὥστε ἐξισοῦσθαι ταῖς θείαις ἐπαγγελίαις; ἀλλ' οὐχ' οὕτως ὁ χρυσόστομος ἐν τῇ τρίτῃ ὁμιλίᾳ πρὸς φιλιππησίους, ὅπου φησίν. Πενθῶμεν τοὺς ἁμαρτωλοὺς μὴ ἀποθνήσκοντας μόνον, ἀλλὰ καὶ ζῶντας. χαίρομεν δὲ ἐπὶ τοῖς δικαίοις, μὴ ζῶσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τετελευτηκόσιν. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ καὶ ζῶντες τεθνήκασιν, οὗτοι δὲ καὶ ἀποθανόντες, ζῶσι. ἐκεῖνοι καὶ ἐνταῦθα ὄντες, ἐλεεινοὶ πᾶσιν εἰσὶν, ἐπειδὴ Θεῷ προσκρούουσιν, οὗτοι καὶ ἐκεῖ μεταστάντες μακάριοι, ὅτι πρὸς

τῶν

Verum enim profecto illud exiſtimãdum eſt eloquiũ, quod oculus non vidit, auris non audiuit, & in cor hominis non aſcenderunt, quæ præparauit Dominus diligentibus ſe. Sinus autem ſunt, vt reor (nota) beatorum Patriarcharum, & reliquorum omnium Sanctorum diuiniſſimæ, ac beatiſſimæ requies, quæ diuinos omnes viros recipiunt in ſenectutis expertè, & beatiſſimam perfectionem.

Ignatius Deipherus, & Magnus Martyr in Epiſt. ad Romanos dicit, quòd Chriſtus ab Oriente accerſens (Ignatiũ) vocabat eum fieri teſtem ſuarum paſſionum, vt diſſolùeretur à mundo in Deum. Et in eadẽ Epiſtola paulò infra, aqua viua ſaliens in me intus mihi dicit, veni ad Patrem. In eadẽ Epiſtola, ſinite me accipere lumen purum, eò accedens homo Dei ero. Hæc verò dicit Apoſtolici Spiritus Ignatius plenus, non ſe ipſum laudans, lõgè enim abeſt à tali ineptia Sanctus, immò verò à manifeſta dementia, vt ſolent nugari, ne dicam blaſphemare noſtri, quando audiunt laudari Sanctos dicentes, eſſe Encomia, hoc eſt, vt ipſi interpretantur, mendacia, negantes fruitionẽ Sanctorum, quatenus animæ in Cœlo, & punitionem impiorum in Inferno. Ac ita haud dubiè enunciant, ipſorũ Eccleſiam eſſe cõpoſitam ex mendacio, licet diuina Scriptura teſtetur, oculum non vidiſſe, neque aurẽ audiuiſſe, neque in cor hominis aſcendiſſe, quæ præparauit Deus diligẽtibus ipſum. Quis igitur ille erit rhetor, quamuis inter externos eloquentiſſimos Thucididem, Xenophontem, & Demoſthenẽ dixeris, quamuis inter noſtrates diſertiſſimos per excellentiam Theologũ Gregoriũ, Magnum Baſilium, & aureũ illud os nominaueris, quamuis ipſum Paulum à Deo edoctum falſus fueris, qui poterit tale aliquid magnum dicere de amicis Dei, vt æquare poſſit diuinis pollicitationibus? At nõ ita Chryſoſtomus in 3. hom. ad Philippenſes, vbi dicit lugeamus peccatores non ſolum morientes, ſed etiam viuentes. De iuſtis gaudeamus, nõ ſo-

τὸν Χριστὸν ἀπῆλθον. οἱ ἁμαρτωλοὶ ὅπου ἂν ὦσι πόῤῥω τοῦ βασιλέως εἰσὶν, διὰ τοῦτο δακρύων ἄξιοι, οἱ δὲ δίκαιοι αὖ τε ἐνταῦθα, αὖτε ἐκεῖ μετὰ τοῦ βασιλέως εἰσί. κἀκεῖ μᾶλλον, καὶ ἐγγύτερον οὐ διὰ εἰσόδου, οὐ διὰ πίστεως, ἀλλὰ πρόσωπον. φησὶ πρὸς πρόσωπον. μὴ τοίνυν ἁπλῶς κλαίωμεν τοὺς ἀποθανόντας, ἀλλὰ τοὺς ἐν ἁμαρτίαις, οὗτοι θρήνων ἄξιοι, οὗτοι κοπετῶν, καὶ δακρύων. ποία γὰρ ἐλπὶς, εἰπέμοι, μετὰ ἁμαρτημάτων ἀπελθεῖν, ἔνθα οὐκ ἔστιν ἁμαρτήματα ἀποδύσασθαι; ἕως μὲν γὰρ ἦσαν ἐνταῦθα, ἴσως ἦν προσδοκία πολλὴ, ὅτι μεταβαλοῦνται, ὅτι βελτίους ἔσονται, ἂν δὲ ἀπέλθωσιν εἰς τὸν ᾅδην, ἔνθα οὐκ ἔστιν ἀπὸ μετανοίας κερδᾶναι τὶ (ἐν γὰρ τῷ ᾅδῃ, φησὶ, τὶς ἐξομολογήσεταί σοι) πῶς οὐ θρήνων ἄξιοι; ἐνταῦθα μαρτυρεῖ ὁ ἅγιος καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν δικαίων, καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν τὴν κόλασιν.

Ἐν τῇ ἑορτῇ τῶν ἀποστόλων, περὶ τοῦ Παύλου ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησία οὕτω μελῳδεῖ. νῦν οὐδαμῶς ἐν αἰνίγματι, οὐδὲ ἐν ἐσόπτρῳ Χριστὸς σοὶ ὀπτάνεται. πρὸς πρόσωπον δὲ μᾶλλον ὁρᾶται πρόσωπον, τελείως σοί τὴν γνῶσιν ἀποκαλύπτων τῆς θεότητος.

Ὁ ἅγιος Ἐπιφάνιος ἐν τῷ λόγῳ τῷ εἰς τὴν θεόσωμον ταφὴν τοῦ κυρίου, καὶ εἰς τὴν ἐν τῷ ᾅδῃ κατάβασιν, περὶ τὸ τέλος εἰσάγει τὸν κύριον οὕτω διαλεγόμενον μετὰ τοῦ Ἀδάμ. λοιπὸν ἔγειρε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν. ἐξήγαγέ σε ὁ ἐχθρὸς ἀπὸ γῆς παραδείσου. ἀποκαθιστῶ σε οὐκέτι ἐν παραδείσῳ, ἀλλ᾽ ἐν οὐρανίῳ θρόνῳ. καὶ κατωτέρω. ἐγείρεσθε ἄγωμεν ἐντεῦθεν ἀπὸ τῆς ὀδύνης εἰς εὐφροσύνην, ἀπὸ δουλείας εἰς ἐλευθερίαν, ἀπὸ φυλακῆς εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ, ἀπὸ τῶν δεσμῶν ἐπὶ τὴν ἄνεσιν, ἀπὸ τῆς κατοχῆς ἐπὶ τὴν τοῦ παραδείσου τρυφὴν, ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὸν οὐρανόν.

Ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ἐν τῇ ζωῇ τοῦ μεγάλου Ἀντωνίου, ἦν, συνέθετο, ὅτι ἐν τῷ ὄρει καθήμενος, εἶχε τὴν μὲν καρδίαν νήψουσαν, τὸν δὲ κύριον δεικνύοντα αὐτῷ τὰ μακρὰν. καὶ γάρ ποτε καθήμενος πάλιν ἐν τῷ ὄρει, καὶ ἀναβλέψας εἶδεν ἐν τῷ ἀέρι αἰρχό-

lùm morientes,ſed etiam viuentes. De iuſti gaudeamus,nō ſolum dum viuunt, verùm etiam poſtquam mortui fuerint. Nam illi quidem etiam dum viuunt, mortui ſunt; hi verò etiam cùm mortui fuerint, viuunt. Illi etiam dum hic ſunt, omnium elicere miſericordiam debēt, quoniam Deum offendunt: hi verò illuc etiam tranſlati beati ſunt, quoniam ad Chriſtum ſunt profecti. Peccatores vbi vbi ſunt, procul à Rege ſunt; propterea lacrymis digni. Iuſti autem, ſiue hìc, ſiue ibi cum Rege ſunt, atque ibi quidem multo magis, ac propius, non quaſi quodam interiecto veſtibulo, non per fidem, ſed facie, inquit, ad faciem. Non igitur vniuersè ploremus mortuos, ſed eos qui in peccatis: hi lamentis digni, hi eiulatu, hi lacrymis. Quæ enim, dic mihi, ſpes eſt vnà cum peccatis eò diſcedere, vbi peccata exuere non licet? donec enim hic erant, magna forſitan erat ſpes, fore vt conuerterentur, vt meliores euaderent, at ſi in infernum abierint, ibi nihil lucri ex pœnitentia reportari poteſt. Nam in inferno, inquit, quis confitebitur tibi? quomodo non lamentis digni? lugeamus eos, qui hoc modo decedunt. Hìc teſtatur Sanctus, & fruitionem Iuſtorum, & punitionem peccatorū.

In feſto Apoſtolorum de Paulo Orientalis Eccleſia ita canit, nunc nulla ratione in ænigmate, neque in ſpeculo Chriſtus tibi apparet, ſed magis facie ad faciem videtur, perfectè tibi notitiam Deitatis reuelans.

Sanctus Epiphanius oratione in diuini Corporis ſepulturam, & in infernum Domini deſcenſum circa finem, ſic introducit Dominum loquentem cum Adam: Surge eamus hinc. Eduxit te hoſtis ex terra Paradiſi; ego verò te non amplius in Paradiſo, ſed in cęleſti throno colloco. Et inferius: Surgite, eamus hinc, à dolore ad lætitiam, ex ſeruitute in libertatem, ex carcere in cœleſtem Hieroſolymam, ex vinculis in libertatem, ex captiuitate ad Paradiſi delitias, è terra in cœlum.

ἐρχόμενόν τινα, πολλοῦ τε τῶν ἀπαντώντων γινομένου τὴν χαρὰν, εἶτα καὶ θαυμάζων, καὶ μακαρίζων τὸν τοιοῦτον χορὸν, ηὔχετο μαθεῖν, τί ἂν εἴη τοῦτο, καὶ εὐθὺς ἦλθεν αὐτῷ φωνὴ, ταύτην εἶναι τοῦ Ἀμοῦν τὴν ψυχὴν, τοῦ ἐν τῇ νιτρίᾳ μοναχοῦ. ἦν δὲ οὗτος ἀσκητὴς ἕως γήρως διαμείνας, καὶ τὸ διάστημα δὲ τὸ ἀπὸ τῆς νιτρίας ἕως τοῦ ὄρους, ἔνθα ἦν ὁ Ἀντώνιος, ἡμερῶν ὡς δεκατριῶν. οἱ τοίνυν μετὰ τοῦ Ἀντωνίου βλέποντες τὸν γέροντα, ἠξίωσαν μαθεῖν, καὶ ἤκουσαν ὅτι ἄρτι τετελεύτηκεν ὁ Ἀμοῦν. καὶ πρὸς τὸ τέλος τοῦ συγγράμματος περὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀντωνίου φησὶν Ἀθανάσιος. ταῦτα εἰπὼν (ὁ Ἀντώνιος) καὶ ἀσπασαμένων ἐκείνων, αὐτὸς ἐξάρας τοὺς πόδας, καὶ ὥσπερ φίλους ὁρῶν τοὺς ἐλθόντας πρὸς αὐτὸν ἀγγέλους, καὶ δι᾽ αὐτοὺς περιχαρὴς γενόμενος, ἐφαίνετο γὰρ ἀνακείμενος ἱλαρῷ τῷ προσώπῳ, ἐξέλιπε, καὶ προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας.

Καὶ περὶ τοῦ ἁγίου Βενεδίκτου οἱ Γραικοὶ ἐν τοῖς ἑαυτῶν μηναίοις. μαρτίου. ιδ. οὕτω φασίν. ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ὥρᾳ δυσὶν ἀδελφοῖς τῷ μὲν ἐνὶ ἡσυχάζοντι ἐν τῷ ἑαυτοῦ κελλίῳ, τῷ δὲ ἑτέρῳ μήκοθεν οἰκοῦντι ὅρασις ὁμοία ἐφάνη. εἶδον τοίνυν ἑκάτεροι. καὶ ἰδοὺ ὁδός τις θαυμαστὴ ἀπὸ τοῦ ὁσίου τοῦ κελλίου μέχρι τοῦ οὐρανοῦ πρὸς ἀνατολὰς ἀνετείνετο ἐκλαμπροτέρων τινῶν ἱματίων σπειρικῶν ἐστρωμένη ὅλη, ἐν αὐτῇ δὲ ἦτινες ἄνδρες ἐξαίσιοι λαμπάδας κατέχοντες, καὶ ἐν ὀρδίνως τρόπῳ εὐθείᾳ βαστάζοντες ἀνήρχοντο. ἀνὴρ δέ τις ἕτερος λευχείμων καὶ αὐτὸς φωτοειδὴς πλησίον αὐτοῦ ἑστηκὼς ἠρώτα τούτους, εἰ τὴν ὁδὸν ταύτην, ἣν κατανοοῦσι θαυμάζοντες, ἐπίστανται τίνος ἐστί; τῶν δὲ ἀγνοεῖν εἰπόντων, ἔφη ὁ φανείς, αὕτη ἐστὶν ἡ ὁδὸς, δι᾽ ἧς ὁ τοῦ θεοῦ ἀγαπητὸς βενέδικτος εἰς οὐρανοὺς ἀνέρχεται. ταῦτα ἔλαβον οἱ Γραικοὶ ὀλίγα τινὰ ἐναλλάξαντες, σχεδὸν ἐκ τοῦ δευτέρου βιβλίου τῶν διαλόγων τοῦ μεγάλου Γρηγορίου κεφαλαίῳ τριακοστῷ ἑβδόμῳ, μεθερμηνευθέντα ἐκ τῆς λατίνων φωνῆς ὑπὸ ζαχαρίου τοῦ Πάπα.

Ἔτι ὁ μέγας βασίλειος ἐν τῇ. m. ὁμιλίᾳ εἰς βαρλαὰμ τὸν μάρτυρα, οὕτως ἄρχεται ταύτης. πρότερον μὲν τῶν ἁγίων οἱ

θάνα-

Sanctus Athanaſius in vita Magni Antonij, quam ipſe compoſuit, Antonij, inquit, hoc mirum erat, quod in monte ſedens habebat cor vigilans, & Dominum oſtendentē ſibi, quæ procul gerebantur. Nam rurſus aliquando in monte ſedens, & ſurſum aſpiciens vidit in aere quendam aſcendētem, & magnam fieri lætitiam eorum, qui occurrebant. Deinde etiam admirans, & huiuſmodi chorum beatum exiſtimans, precabatur ſcire, quidnam hoc eſſet, & ſtatim venit vox ipſi, hanc eſſe animam Ammonis, qui in Nitria Monachus morabatur, erat autē is Aſceta, qui in meditationibus diuinis vſque ad ſenectutem exercendo ſe perſeuerauerat, & ſpatium à Nitria vſque ad montem, vbi reſidebat Antonius tredecim dierum erat. Qui igitur aderant cum Antonio videntes ſenem admirantem voluerunt ſcire, & audierunt, quod modò obijt Ammon. Et circa finē illius vitæ de eodē Antonio ait Athanaſius, hæc cùm dixiſſet Antonius, & illi amplexati eum eſſent, erigēs pedes, & tanquam amicos intuens, qui ad eum venerant, Angelos, & propter eos valdè lætus factus (apparebat enim iacēs hilari vultu) defecit, & ad Patres appoſitus eſt.

Et de Sancto Benedicto Græci in ipſorum Menæis. menſe Martio 14. die vbi celebrant eius feſtū in eius Synaxario, ſic habēt, eadem hora (quando exhalauit animam) duobus fratribus, vni quidē in propria cella quieſcenti, alteri verò lōgius habitanti, viſio ſimilis apparuit. Vidit igitur vterque & ecce via quædam admirabilis à cella ſancti viri ad cœlū vſque verſus orientem extendebatur, ex pulcherrimis quibuſdam holoſericis aulæis tota ſtrata, & ornata, in ipſa verò & quidam viri egregij cū lampadibus, recto ordine aſcendebant; vir autē alter quidam in veſtibus albis, & ipſe ſplendidus ibi propè ſtans, hos interrogabat, vtrum viam hanc, quam aſpiciētes admirabantur, ſcirent cuiuſnam eſſent? his verò ignorare dicētibus, dixit qui apparuit, hæc eſt via, per

quam

θάνατοι κοπετοῖς ἐκοσμοῦντο, καὶ δάκρυσιν. ἔκλαυσε σφοδρῶς Ἰωσὴφ τὸν Ἰακὼβ τεθνεῶτα. ἐκόψαντο καὶ τὴν Μωϋσέως τελευτὴν οὐ μικρῶς Ἰουδαῖοι. πολλοῖς καὶ τὸν Σαμουὴλ τετιμήκασι δάκρυσι. νῦν δὲ ἐπὶ ταῖς τῶν ὁσίων τελευταῖς σκιρτῶμεν. ἡ γὰρ τῶν λυπηρῶν μετὰ τὸν σταυρὸν μεταβέβληται φύσις. οὐκ ἔτι θρήνοις τοὺς τῶν ἁγίων δορυφοροῦμεν θανάτους, ἀλλ' ἐνθέοις χορείαις τοῖς ἐκείνων ἐπορχούμεθα τάφοις. ὕπνος γὰρ τοῖς δικαίοις ὁ θάνατος, μᾶλλον δὲ πρὸς κρείττω ζωὴν ἐκδημία.

Ἔτι ὁ θεολόγος Γρηγόριος ἐν τῷ λόγῳ τῷ εἰς ἔπαινον τῆς ἀδελφῆς Γοργονίας, ταῦτα φησὶ περὶ τὸ τέλος. κρείσσω μὲν οὖν εὖ οἶδα καὶ μακρῷ τιμιώτερα τὰ παρόντα σοι νῦν (νῦν φησὶν οὐχ' ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῆς ἀναστάσεως) ἢ κατὰ τὰ ὁρώμενα, ἦχος ἑορταζόντων, ἀγγέλων χορεία, τάξις οὐρανία, δόξης θεωρία, τῆς τε ἄλλης, καὶ τῆς ἀνωτάτω Τριάδος ἔλλαμψις καθαρωτέρα τε, καὶ τελεωτέρα, μηκέτι ὑποφευγούσης τὸν δέσμιον νοῦν, καὶ διαχεομένην ταῖς αἰσθήσεσιν, ἀλλ' ὅλης ὅλῳ νοΐ θεωρουμένης τε, καὶ κρατουμένης καὶ προσαστραπτούσης ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς ὅλῳ τῷ φωτὶ τῆς θεότητος. πάντων ἀπολαύοις, ὧν ἔτι παρὰ γῆς εἶχες τὰς ἀπορροίας, διὰ τὸ γνήσιον τῆς πρὸς αὐτὰ νεύσεως. καὶ ἐν τῷ εἰς τὸν μέγαν Βασίλειον περὶ τὸ τέλος, εἰς χεῖρας σου παραθήσομαι τὸ πνεῦμά μου, τελευταῖον εἰπὼν, τοῖς ἀπάγουσιν αὐτῷ ἀγγέλοις, οὐκ ἀηδῶς ἐναπέψυξεν. καὶ κατωτέρω. καὶ νῦν ὁ μὲν ἐστιν ἐν οὐρανοῖς, κἀκεῖ τὰς ὑπὲρ ἡμῶν, ὡς οἶμαι, προσευχόμενος. οὐδὲ γὰρ ἀπολιπὼν ἡμᾶς, παντάπασιν ἀπολέλοιπεν. καὶ ἐν αὐτῷ τῷ τέλει. εἰ δὲ μετασταίημεν, δέξαιο κἀκεῖθεν ἡμᾶς ταῖς σεαυτοῦ σκηναῖς. ὡς ἂν ἀλλήλοις συζῶντες, καὶ συνεποπτεύοντες τὴν ἁγίαν καὶ μακαρίαν Τριάδα, καθαρώτερόν τε, καὶ τελεώτερον, ἧς νῦν μετρίως δεδέγμεθα τὰς ἐμφάσεις, ἐνταῦθα σταίημεν τῆς ἐφέσεως, καὶ ταύτην λάβοιμεν ὧν πεπολεμήκαμεν, καὶ πεπολεμήμεθα τὴν ἀντίδοσιν. τὰ αὐτὰ φησὶν ὁ διδάσκαλος περὶ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου, Κυπριανοῦ, καὶ τῶν ἄλλων.

Ὁ Με-

quàmDeo amabilis Benedictus in Cœlos aſcēdit.Hæc acceperunt Græcis paucis nonnullis mutatis fermè à 2. libro Dialogorum Magni Gregorij cap.37.ex Latinorum lingua græcè tranſlata à Zaccharia Pontifice.

Præterea Baſilius Magnus hom. 18.in Barlaam martyrē, ſic eam exorditur. Primum quidem Sanctorum mors planctu,& lacrymis cohoneſtabatur, vehementer mortuum Iacobum defleuit Ioſeph, & Moſis mortem Iudæi haud parū planxerunt, Samuelem quoque multis lacrymis ornarunt. Nunc vero morientibus ſanctis exultamus. Triſtium namq; poſt Crucem Domini immutata eſt natura. Iam nō amplius Sanctorum obitus lamētationibus proſequimur, ſed tripudijs diuinis circum ipſorum ſepulchra, veluti choreas ducimus, ſomnus enim iuſtis eſt mors, immò potius migratio ad vitam meliorem.

Præterea Gregorius Theologus in laudem ſororis Gorgoniæ circa finem orationis hæc habet. Equidem nō dubito, quin ijs,quæ oculis cernūtur,multò præſtantiora ſint ea, quibus nunc frueris, nempè ſonus epulantium, Angelorum chorea, cœleſtis ordo, gloriæ contemplatio, cum alius tum ſupremæ Trinitatis purior,& perfectior illuminatio nō iam vinctam mentem,ac per ſenſus diffuſam ſuffugiētis, ſed totam ſeſe toti menti contemplandam, & tenendam præbentis, totoq; diuinitatis lumine animis noſtris affulgētis. Omninò,inquam, his frueris, quorū etiam, dum adhuc in terra eſſes,ob ſinceram ad ea mentis erectionē riuulos habebas. Et in oratione in laudem Baſilij circa finem. Atque ipſe ad Angelos eos, à quibus abducebatur, poſtremis his verbis habitis, in manus tuas commendo ſpiritum meum,animam lætus exhalauit. Et paulò infra, de eodem, Et nunc ille quidē in Cœlis eſt, illìc etiam, vt reor, ſacrificia pro nobis offerens,& pro populo preces fundēs,neque enim ita nos reliquit, vt prorſus reliquerit. Et in ipſo fine orationis, nos

poſtea

Ὁ Μεταφραστὴς ἐν τῷ βίῳ τοῦ θαυματουργοῦ καὶ μυροβλύτου Νικολάου πρὸς τὸ τέλος φησὶν. ἀλλ᾽ ὁ μὲν οὕτω τὸν ἐπίκηρον τοῦτον καὶ βραχὺν καταλείπει βίον, διαβαίνει τε πρὸς τὴν μακρὰν ἐκείνην καὶ μακαρίαν ζωὴν, καὶ λαμπρότησιν ἀγγέλων συνὼν, καὶ συναγαλλόμενος, καὶ τὸ τῆς τριάδος φέγγος ὁρῶν, τρανώτερόν τε καὶ καθαρώτερον, τὸ δὲ τούτου σῶμα τὸ τίμιον χερσὶν ὁσίαις ἐπισκόπων καὶ τοῦ κλήρου παντὸς, λαμπροφορίᾳ τιμώμενον τῷ ἐν μύροις ἐναπετέθη ναῷ.

Γρηγόριος ὁ θαυματουργὸς ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ εἰς τὸν εὐαγγελισμὸν σχεδὸν ἀπ᾽ ἀρχῆς. σήμερον ὁ Ἀδὰμ ἀνακεκαίνισται, καὶ χορεύει μετ᾽ ἀγγέλων εἰς οὐρανὸν ἀνιπτάμενος.

Ὁ δὲ χρυσόστομος ἐν τῷ. ξε. λόγῳ, τῷ εἰς τὰς παρθένους, καὶ μάρτυρας Βερενίκην, καὶ Προσδόκην, καὶ Δομνίναν τὴν ἐ αὐτῶν μητέρα, τόμῳ. ε. τὴν ὑπόθεσιν ἐξηγούμενος παραβάλλει τοὺς ἐξοχωτάτους ἄνδρας τῆς παλαιᾶς διαθήκης μετὰ τῶν εὐαγγελικῶν μαρτύρων. ἐκείνους φησὶν φοβηθῆναι τὸν θάνατον, τούτους αὐτοῦ καταφρονῆσαι, καὶ εἰς οὐδὲν λογίσασθαι. ὀνομάζει δὲ ὁ διδάσκαλος τὸν Ἀβραὰμ, τὸν Ἰακὼβ, τὸν Ἠλίαν, ἐν τοῖς μάρτυσι δὲ ἀριθμεῖ, κἂν αὐτὰς εἴποις τὰς τρυφερὰς παρθένους, καὶ κόρας. καὶ τὸν λόγον ἀποδίδωσι διὰ τί τοῦτο. τότε μὲν γὰρ πρότερον ὁ θάνατος εἰς τὸν ᾅδην κατῆγε, νυνὶ δὲ ὁ θάνατος πρὸς τὸν χριστὸν παραπέμπει. τὸ αὐτὸ δείκνυσιν ὁ χρυσόστομος παράγων τὸ παράδειγμα τοῦ Παύλου ἐκ τῶν ῥημάτων τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Φιλιππησίους κεφ. β. εἰ καὶ σπένδομαι ἐπὶ τῇ θυσίᾳ, καὶ λειτουργίᾳ τῆς πίστεως ὑμῶν, χαίρω, καὶ συγχαίρω πᾶσιν ὑμῖν. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ὑμεῖς χαίρετε καὶ συγχαίρετε, τί φῂς; (λέγει ὁ χρυσόστομος) ἀποθνήσκεις Παῦλε καὶ κοινωνοὺς καλεῖς τῆς ἡδονῆς τοὺς ἀνθρώπους; τί γέγονεν εἰπέ μοι; οὐκ ἀποθνήσκω, φησὶν, ἀλλ᾽ ἐπὶ τὴν μείζονα ἀναβαίνω ζωήν. τέλος, ἐπάγει ὁ χρυσόστομος, τοὺς Ἰουδαίους τεσσαράκοντα ἡμέρας θρηνῆσαι τὸν Ἰακὼβ, τὸν Μωϋσῆν, διότι ὁ θάνατος τότε ἦν θάνατος, νυνὶ δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ ὑμνῳδίαι, καὶ εὐχαὶ, καὶ ψαλμοὶ, δηλούντων ἁπάντων, ὅτι ἡδο-

νὴν

poſteaquam ex hac vita migrauerimus, illic quoque taber-culis tuis excipe, vt ſimul viuentes, & ſanctam, ac beatam Trinitatem, cuius nunc exiguam ſpeciem, & imaginē accepimus, purius, pleniuſq. cernentes, deſiderijs noſtris finem ſtatuamus, ac bellorum eorum, quæ intulimus, vel pertulimus, hoc præmium referamus. Similia tradit Theologus de Athanaſio, Cypriano ſuo parenti, & alijs.

Metaphraſtes in vita patratoris miraculorum, & vnguētum ſcaturientis Nicolai circa finem, ait: Sed hic quidē ſic relicta hac caduca, & breui vita, ad illam longam, & beatā tranſit, & ſplendoribus Angelorum conſociatus cōgaudet, lumēq. Trinitatis clarius, & purius aſpicit. Huius verò corpus venerandum pijs manibus Epiſcoporum, ac totius Cleri, ſplendidæ veſtis geſtatione honoratur, & in templo Mirenſi deponitur.

Gregorius Thaumaturgus oratione primn in annunciationem fermè à principio, hodie, inquit, Adam renouatus eſt, & cum Angelis tripudiat in Cœlum aduolans.

S. Ioannes Chryſoſtomus tom. 5. orat. 65. in Virgines, & Martyres, Berenicem, & Proſdocen, & Domninam matrē illarum. hoc idem argumentum tractans, opponit veris ſanctis veteris legis, quamuis eminentibus & præcipuis, martyres Euangelicos, illos ait, tanquam malam, & horrendam timuiſſe mortem, hos eam deſpexiſſe, & flocciſeciſſe nominat autem Abrahamum, Iacobum, Heliam. Inter martyres enumerat, vel ipſas tenerrimas puellas, & virgines, quas mortē paruipendiſſe, & lætas occubuiſſe teſtatur. Et reddit rationem quare hoc, quod prius mors ad inferos ducebat, nunc verò mors ad Chriſtum tranſmittit. Quod totum probat Chryſoſtomus, adducto exemplo Pauli, cupiētis diſſolui, & eſſe cum Chriſto, adductis præterea eiuſdē verbis ex epiſtola ad Philippenſes c. 2. etſi immolor ſupra ſacrificiū, & obſequium fidei veſtræ gaudeo, & congratulor omnibus

τὴν ἔχει τὸ πρᾶγμα. αἱ γὰρ ψαλμῳδίαι εὐθυμίας σύμβολον. εὐθυμεῖ γάρ τις (φησὶν) ἐν ὑμῖν, ψαλλέτω.

Ἔτι ὁ χρυσόστομος ἐν τῷ. β. λόγῳ εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα βαβύλαν τόμῳ. ε. καὶ κατὰ Ἰουλιανοῦ, καὶ ἑλλήνων περὶ τὸ μέσον. αὐτὸν μὲν (φησὶ τὸν βαβύλαν) ἔχει λοιπὸν ὁ οὐρανὸς, τὸ πρὸς τὴν ἀριστείαν διακονησάμενον ἡ γῆ, καὶ διενείματο ἡ κτῆσις τὸν ἀθλητήν. καὶ τοίγε ἐνῆν, καὶ μετατεθῆναι κατὰ τὸν Ἐνὼχ, καὶ ἁρπαγῆναι κατὰ τὸν Ἠλίαν, οὓς ἐζήλωσεν. ἀλλ' ὁ Θεὸς φιλάνθρωπος ὢν, καὶ μυρίας ἡμῖν τοῦ σώζεσθαι προφάσεις διδοὺς, καὶ ταύτην μετὰ τῶν ἄλλων διέτεμεν ἡμῖν τὴν ὁδὸν, ἱκανὴν παρακαλέσαι πρὸς ἀρετὴν, τὰ τῶν ἁγίων λείψανα, παρ' ἡμῖν τέως ἀφεὶς. μετὰ γὰρ τὴν διὰ τοῦ λόγου δύναμιν, δευτέραν ἔχουσι τάξιν οἱ τῶν ἁγίων τάφοι, πρὸς τὸ διεγείρειν εἰς τὸν τῶν ἴσων ζῆλον τὰς τῶν θεωμένων αὐτοὺς ψυχάς.

Τὸ αὐτὸ ἐπαναλαμβάνει ὁ χρυσόστομος καινῷ τινι τρόπῳ εἰς ἔπαινον τοῦ ἁγίου μάρτυρος Ἰουλιανοῦ, ἐμερίσατο (φησὶν) ὁ Θεὸς πρὸς ἡμᾶς τοὺς μάρτυρας, τὰς ψυχὰς λαβὼν, αὐτὸς τὰ σώματα ἡμῖν ἔδωκεν, ἵνα ἔχωμεν ὑπόμνησιν ἀρετῆς διηνεκῆ τὰ ἁγιωτάτων ὀστέα. εἰ γὰρ ὅπλα τις ἀγωνιστοῦ βλέπων, ἠμαγμένα, ἀσπίδα, καὶ δόρυ, καὶ θώρακα, κἂν ἁπάντων νωθέστατος ᾖ, εὐθέως ἐξάλλεται, καὶ θερμότερος γίνεται, καὶ πρὸς τὸν πόλεμον ἐκπηδᾷ ἀπὸ τῆς ὄψεως τῶν ὅπλων λαβὼν παράκλησιν, πρὸς τὸ τοῖς αὐτοῖς ἐπιχειρῆσαι πράγμασιν, ἡμεῖς οὐχ ὅπλα ὁρῶντες, ἀλλ' αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ ἁγίου τὸ καταξιωθὲν αἱμαχθῆναι διὰ τὴν εἰς χριστὸν ὁμολογίαν, κἂν ἁπάντων ὦμεν δειλότεροι, πῶς οὐ πολλὴν ἕξομεν προθυμίαν ὥσπερ τινὸς πυρὸς τῆς ὄψεως ταύτης εἰς τὴν διάνοιαν ἡμῶν ἐμπιπτούσης, καὶ πρὸς τὸν αὐτὸν ἀγῶνα καλούσης ἡμᾶς; διὰ τοῦτο παρακατέθετο ἡμῖν τὰ σώματα τῶν ἁγίων ὁ Θεὸς, ἕως τοῦ καιροῦ τῆς ἀναστάσεως, ἵν' ἔχωμεν ὑπόθεσιν φιλοσοφίας μεγίστης. ταῦτα ὁ χρυσόστομος.

Πρὸς ὅδε λέγουσιν, ὅτι ἡ ψυχὴ τιμωρητέα, δεῖ μετὰ τοῦ σώματος (καίτοι τοῦ χρυσοστόμου ἐνταῦθα τοὐναντίον λέγοντος) φα-

μὲν

vobis. Id ipſum autẽ & vos gaudete,& cõgratulamini mihi. Vbi Chryſoſtomus, quid ais? moreris Paule, & ſocios vocas voluptatis homines? quid factum ſit dic mihi? non morior, inquit, ſed ad maiorem aſcendo vitam; tãdem infert Chryſoſtomus, Iudęos per quadraginta dies ſe verberaſſe, & defleuiſſe Iacobum, & Moyſen, quia mors tunc erat mors, nũc verò non ita, ſed hymnodiæ fiunt, & precationes, & pſalmi, quibus omnes ſignificãt, quod hęc res voluptatem habeat. Quippe pſalmi ſunt ſignum lætitiæ, etenim æquo animo, inquit, eſt quis inter vos, pſallat.

Præterea Chryſoſtomus in 2. orat. in S. martyrẽ Babylã to. 5. & aduerſus Iulianum, & Gentiles circa mediũ, Animã quidem, inquit, ipſius Cœlũ habuit, corpus autem (quo tanquam miniſtro ad virtutis opera pręſtanda vſus fuerat) terra. Sic vt Creatura ipſa Athletam diuiſerit. Atqui poterat Babylas, vel exẽplo Enoch transferri, vel Eliæ modo rapi, vt qui vtriuſq; æmulator fuerat. At Deus qua eſt in humanum genus benignitate inter alias, quas infinitas ſalutis noſtræ occaſiones dedit, & hanc quoque viam nobis à ſe munitam eſſe voluit, idoneum ad virtutẽ capeſſendam ſtimulũ relictis ſcilicet interim apud nos ſanctorum reliquijs; nam poſt ſermonis facultatem, ipſa certè ſanctorũ ſepulcra proximum locum obtinẽt, ad hominũ animas in ipſos Sanctos intuentium, ad virtutem earumdẽ æmulationẽ excitandas.

Idem reſumens modo quodam nouo in laudẽ ſancti martyris Iuliani, iterat. Deus nobiſcũ partitus martyres eſt: accipiẽs enim ipſe animas, largitus eſt nobis corpora, vt ſancta ipſorum oſſa, quaſi virtutis eorum immortalis iugẽ memoriam habeamus. Nam ſi quis aſpiciens arma alicuius Athletæ cruentata, ſcutum videlicet, lanceam, & thoracẽ, quamuis omniũ inertiſſimus ſit, ſtatim proſilit, & animoſior factus ad bellum procurrit ex armorum aſpectu, hortatione ad idem aggrediẽdum accepta, Nos cũ non arma, ſed ipſũ

 San-

μὲν πρῶτον, ὅπερ ἦν ἀληθὲς, οὐδὲ μὴ δύνασθαι τὴν ψυχὴν καθ' αὑτὴν κολασθῆναι ἐν τῷ ᾅδῃ, τοὐναντίον μαρτυροῦντος τοῦ πλουσίου παρὰ τῷ Λουκᾷ, μήτε τοῦ λῃστοῦ τὴν ψυχὴν τῶν αἰωνίων ἀπολαύειν ἀγαθῶν. λέγοντος τοῦ κυρίου, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ.

Εἶτα οὐ κολάζεται μετὰ τοῦ σώματος τὸ γεννῶν ἔχον ἡ ψυχὴ, ἀλλὰ μόνη, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν ὑποκείμενον καὶ αἴτιον ἀποτελεστικὸν τοῦ ἁμαρτήματος. εἰσὶ γάρ τινα ἔργα τῶν ἀνθρώπων μὴ δυνάμενα γενέσθαι, εἰ μὴ ὑπὸ παντὸς τοῦ συνθέτου, τοῦ συνισταμένου ἐκ ψυχῆς, καὶ σώματος, μήτε δειχθῆναι, εἰ μὴ εἰς ἅπαν τὸ σύνθετον. ὁποῖα εἰσὶν πάντα τὰ ἀποτελούμενα ἐκ τῶν ὀργανικῶν δυνάμεων. οἷον ἐστὶ, τὸ, φθέγγεσθαι, τὸ, ὁρᾶν, τὸ ἀκούειν, τὸ ὀσφραίνεσθαι, καὶ τὰ ὅμοια· ἅτινα διαλυθέντος τοῦ συνθέτου, οὐκ ἔτι πάρεισιν, οὐδὲ πλέον εὑρίσκεται. καὶ εἴπερ τοιαύτη ἦν ἡ ἁμαρτία, πάντως τὸ ἐπιχείρημα συνεπέραινεν ἄν. ἀλλ' οὐχ οὕτως ἔχει. ἡ γὰρ ἁμαρτία ἐστὶν ἐνέργεια τοῦ αὐτεξουσίου, καὶ κυρίως ὑπὸ τῆς θελήσεως ἀποτελεῖσθαι πέφυκε. καὶ ἐν μόνῃ τῇ θελήσει κυρίως καθίδρυται. διαλυθέντος οὖν τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἁμαρτία ὁλοχερῶς, καὶ μόνως ἐν τῇ θελήσει εὑρίσκεται, καὶ δι' αὐτῆς ἐν τῇ ψυχῇ· οὐχὶ δὲ ἐν τῇ νενεκρωμένῃ σαρκί. ἐκεῖ δὲ κολάζεται ἡ ἁμαρτία, ἢ καθαίρεται, ὅπου εὑρίσκεται.

Τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων, εἴποι τις ἂν, τίς ἡ ἀνάγκη γενέσθαι τὴν καθόλου κρίσιν προηγησαμένης τῆς μερικῆς; καὶ τῶν μὲν δικαίων κομισαμένων (καθὸ ψυχαὶ) τὴν ἐπαγγελίαν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, τῶν δὲ ἁμαρτωλῶν τὰς ποινὰς τῶν κολαζομένων;

Τούτου γε πολλὰ εἰσὶ τὰ αἴτια. πρῶτον μὲν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ. ὁρῶμεν γὰρ πολλοὺς τῶν δικαίων πιέζεσθαί τε, καὶ θλίβεσθαι, καὶ ἑνὶ λόγῳ εἰπεῖν, ἀδικεῖσθαι. καὶ πολλοὺς τῶν ἁμαρτωλῶν τοῖς προσκαίροις ἀγαθοῖς περιρρεομένους καὶ δοκοῦντας, εὐδαίμονας εἶναι. τινὲς δ' εἰσὶν, οἳ τοπάζουσιν τὸν Θεὸν ταῦτα μὴ ὁρᾶν, ἢ τούτων αὐτῷ μὴ μέλλειν. ἵνα οὖν οἱ ἄνθρωποι γνῶσι τὸ

Sancti corpus ob Chriſti confeſſionem aſperſum ſanguine videamus, licet ſimus omnium timidiſſimi, quo pacto hoc aſpectu, velut igne in mentem noſtram illapſo, ad idem certamen nos prouocati non longè alacriores euademus? Propterea nimirum Deus apud nos corpora Sanctorum ad reſurrectionis vſque tempus depoſuit, vt ingentis philoſophiæ materiam habeamus. Sic Chryſoſtomus.

Ad illud verò quod aiunt, quòd anima vnà cum corpore punienda eſt, quamuis oppoſitũ Chryſoſtomus tradat, primum dicimus, ſi hoc eſſet verum, oporteret non poſſe animam per ſe ipſam puniri in Inferno, cum oppoſitum teſtetur diues apud Lucam, neque latronis animam æternis bonis frui, dicente Domino, hodie mecum eris in paradiſo.

Deinde non punitur anima vnà cum corpore in præſentia, ſed ſola, eo quod ipſa ſit ſubiectum, & cauſa efficiens peccati. Sunt enim nõnulla opera hominum, quæ non poſſunt fieri, niſi à toto compoſito, quod ex anima, & corpore cõſtat, neque recipi, niſi in totum compoſitum. qualia ſunt omnia, quæ efficiuntur à potentijs organicis, quale eſt loqui, videre, audire, olfacere, & ſimilia, quæ diſſoluto cõpoſito non amplius adſunt, neque amplius reperiũtur; & ſi tale eſſet peccatum, omnino argumentum concluderet, ſed non ita ſe habet, peccatum enim eſt operatio liberi arbitrij, & propriè à voluntate ſolet effici, & in ſola voluntate propriè reſidet. Igitur diſſoluto homine peccatum totaliter, & ſolum in voluntate reperitur, & per ipſam in anima, non autem in mortificata carne. Ibi verò punitur peccatum, vel purgatur, vbi reperitur.

Quæ cùm ita ſint, dixerit aliquis, quæ igitur neceſſitas eſt fieri vniuerſale iudicium, cum præceſſerit particulare? & iuſti quidem receperint, quatenus animæ promiſſionem æternorum bonorum, peccatores autem pœnas punitorũ?

Huius rei multæ ſunt cauſę. Prima quidem ex parte Dei, vide-

πᾶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πανσόφως κυβερνᾶσθαι, ἤρεσε τῷ Θεῷ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ ἐνώπιον πάντων τῶν ἀγγέλων, καὶ τῶν ἀνθρώπων ἀποδοῦναι τὰ ἆθλα τοῖς καλοῖς τε κἀγαθοῖς, καὶ τοῖς πονηροῖς τὰς τιμωρίας. ὅπως πάντες ἀναγκασθῶσι κηρύττειν, καὶ λέγειν· δίκαιος εἶ κύριε, καὶ εὐθεῖαι αἱ κρίσεις σου.

Δεύτερον αἴτιον, ὅτι τὸν Χριστὸν τὸν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων ἀδίκως κατακριθέντα, καὶ ἀνάξια πολλὰ παθόντα αὐτοὶ ὄψονται. δηλονότι εἰς ὃν ἐξεκέντησαν, καθήμενον ἐπὶ θρόνου δόξης, καὶ κρίνοντα τοὺς ἀσεβεῖς ἔμπροσθεν τῶν ἀγγέλων, καὶ παντὸς τοῦ κόσμου· ὅθεν ἡ ἀτιμία τοῦ πάθους μεταγραφήσεται εἰς δόξαν τοῦ κρίνοντος ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ σύμπαντος, καὶ πληρωθήσεται τὸ ἀποστολικὸν ἐκεῖνο, ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων, ἐπιγείων, καταχθονίων.

Τρίτον, ὅπως ἡ ἀνταπόδοσις τῶν δικαίων ὁλοσχερὴς εἴη· ἡ γὰρ μισθαποδοσία τῆς δικαιοσύνης ἐστὶ τιμὴ, καὶ δόξα, καὶ ἐπειδὴ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων εἰς ἄκρον δικαιοσύνης φθάσαντες, οἱονεί τινες μιαροὶ καὶ ἀσεβεῖς ἀπεκτάνθησαν, προσῆκον ἐστὶν, ἵνα ἐν τῷ δημοσίῳ θεάτρῳ τῆς οἰκουμένης, ἡ δικαιοσύνη αὐτῶν ἀνακηρυχθῇ, καὶ εἰς τὸν τούτων ἀριθμὸν ἀνήκουσιν οἱ ἅγιοι μάρτυρες οἵ τινες ἐν ὀφθαλμοῖς τῶν διωξάντων τυράννων ἐθνικῶν, ἢ αἱρετικῶν, ἀρχόντων, καὶ βασιλέων ἐστεφανωμένοι παραστήσονται.

Τέταρτος λόγος τοῦ γενέσθαι τὴν καθόλου κρίσιν. εἰς σύγχυσιν καὶ ὀνειδισμὸν τῶν ὑποκριτῶν. εἰσὶ γάρ τινες, οἱ μετὰ δόξης ἁγιωσύνης ἀποθνήσκουσιν, ἀληθῶς ὄντες ἀσεβεῖς, καὶ παράνομοι, ὁποῖοι εἰσὶν οἱ αἱρετικοὶ, καὶ ὁ παρὼν ψευδοπατριάρχης τῆς πόλεως καλβινιανὸς ὢν, κἀκεῖνα τὰ καθάρματα ὁ Φώτιος, ὁ Παλαμᾶς, ὁ Ἐφέσου Μάρκος, καὶ οἱ παραπλήσιοι.

Πέμπτος λόγος, ἵνα αἱ ψυχαὶ ὁμοῦ καὶ τὰ σώματα κριθῶσιν. ἐν γὰρ τῇ μερικῇ κρίσει μόναι αἱ ψυχαὶ κρίνονται, καὶ ἆθλον, ἢ ποινὴν δέχονται. ἀλλ' ἐν τῇ καθόλου κρίσει σῶοι

οἱ

videmũs enim multos Iuſtorum vexari, & affligi, & vt vno verbo dicam, iniuriam pati, & multos peccantium temporaneis bonis affluẽtes videri eſſe felices. Nõnulli verò sũt, qui opinantur, Deũ hęc non videre vel horum non eſſe ipſi curam. Vt igitur homines noſcant vniuerſum à Deo ſapiẽter gubernari, placuit Deo in vltima die coram omnibus Angelis, & hominibus reddere præmia bonis, & honeſtis, & malis pœnas, vt omnes cogantur prædicare, ac dicere; Iuſtus es Domine, & recta iudicia tua.

Secunda cauſa, quod Chriſtum, qui ante homines iniuſtè iudicatus eſt, & multa indigna paſſus, ipſi videbunt, nimirum in quem transfixerunt, ſedentem ſuper thronũ gloriæ, & iudicantem impios coram Angelis, & toto mundo. Vnde ignominia paſſionis cõuertetur in gloriam iudicantis in theatro totius orbis, & adimplebitur illud Apoſtolicum, vt in nomine Ieſu omne genu flectatur cœleſtium, terreſtrium, & infernorum.

Tertia cauſa vt retributio iuſtorum fiat totalis nam merces iuſtitiæ eſt honor, & gloria. Et quoniam multi homines in ſummum gradũ iuſtitiæ peruenientes, quaſi quidam ſceleſti, & impij occiſi ſunt, conueniens eſt, vt in publico theatro totius orbis iuſtitia illorum publicetur, & in eorum numerum ſpectant Sancti Martyres, qui in oculis Perſecutorum Tyrannorum gentilium, vel hæreticorum Principum, & Regum coronati adſtabunt.

Quarta cauſa, vt fiat generale iudicium in confuſionem, & opprobrium hypocritarum ſunt enim nonnulli, qui cum opinione ſanctitatis moriuntur, cùm re vera ſint impij, & tranſgreſſores legis, quales ſunt hæretici, & præſens Pſeudopatriarcha Cõſtantinopolitanus, qui eſt caluiniſta, & illę Quiſquiliæ Photius, Palamas, Marcus Epheſius, & ſimiles.

Quinta ratio, vt animæ ſimul cum corporibus iudicentur, nam in particulari iudicio ſolæ animæ iudicantur, & præ-

οἱ ἄνθρωποι φανήσονται. καὶ ἐπειδὴ αἱ ψυχαὶ μετὰ τῶν σωμάτων ἥμαρτον, ἢ ἀγαθὰ ἔπραξαν, οὕτως ἐστὶ χρεία μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ἵνα αἱ ψυχαὶ μετὰ τῶν σωμάτων ἆθλα, ἢ τιμωρίας δέξονται.

Ἕκτος λόγος, καὶ ὕστατος καὶ κυρίως ἐστὶν, ἵνα μὴ μόνον τὰ ἀγαθὰ, ἢ τὰ πονηρὰ, ἅπερ ἐν τῷ βίῳ ἐπράξαμεν, ἆθλα ἢ ποινὰς δέξωνται, ἀλλ᾽ ἵνα τὰ ἀγαθὰ, ἢ τὰ πονηρὰ, ἅπερ φύονται ἐκ τῶν καλῶν ἔργων, ἢ πονηρῶν τῶν ἡμετέρων, αὐξηθῶσιν, ἕως τῆς συντελείας τοῦ κόσμου, καὶ ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ κόσμου ἐπαίνων, ἢ ψόγων δημοσίᾳ τύχωσιν.

Ἐντεῦθεν δῆλον, ὅσους στεφάνους ἕξει ὁ μέγας Βασίλειος ὁ τοσαῦτα ξενοδοχεῖα, γυμνάσια, μοναστήρια, καὶ κοινόβια ἐποικοδομήσας, ἅτινα ἐπὶ μήκιστον χρόνον διέμειναν. ἐν οἷς ἐξοχώτατοι ἄνδρες ἤκμασαν, καὶ σοφώτατα συγγράμματα συνθεὶς τῇ τοῦ Θεοῦ καταλέλοιπεν ἐκκλησίᾳ. πόσους στεφάνους κτήσεται ἕως τῆς συντελείας τοῦ κόσμου ὁ χρυσοῤῥήμων τοῖς ἑαυτοῦ χρυσοῖς γράμμασι, καὶ ἡρωϊκαῖς πράξεσι. πόσοις διαδήμασι στεφανωθήσεται Αὐγουστῖνος ὁ διαυγέστατος ἀστὴρ, καὶ διδάσκαλος τῆς ἐκκλησίας. πόσοις ὁ θεολογικώτατος καὶ γρήγορος νοῦς Γρηγόριος. πόσαις εὐφημίαις στεφθήσεται ὁ νέκταρος ὄζων, καὶ ἀμβροσίας ῥέων Ἀμβρόσιος. πόσοις στέμμασι κοσμηθήσεται ὁ ἠθικώτατος, καὶ μέγας ἕτερος Γρηγόριος, καὶ οἱ λοιποὶ τῶν πατέρων. ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲ πόσα κολαστήρια, καὶ πόσους αἰκισμοὺς ἀφορήτους πείσονται τὰ ἀχάριστα ἐκεῖνα κτίσματα, τὰ ἀπειθέστατα, καὶ ἀναιδέστατα, ἀνδράποδα. ὁ σκοτεινὸς Φώτιος, ὁ κορυφαιότατος τοῦ σχίσματος, ὁ βλάσφημος Παλαμᾶς καὶ πολύθεος καὶ διὰ τοῦτο ἄθεος, καὶ ὁ Ἐφέσιος τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου καθάπερ Ἄρειος, Μακεδόνιος, Νεστόριος, καὶ Εὐτυχὴς, ἔχθιστος ἀντίπαλος. οἵ τινες ἅπαν τὸ γένος τῶν ἑλλήνων ἀπώλεσαν, καὶ προσέτι τοῖς ἑαυτῶν φθοροποιοῖς συγγράμμασι μέχρι τέλους διαφθείρειν οὐ παύονται.

Ἀλλὰ κατὰ τῶν εἰρημένων φαίη τις ἄν. πρῶτον ὅτι ἡ ἡμετέρα ψυχὴ οὐ ποιεῖ ἔργα ἀνταποδόσεως ἄξια, εἰ μὴ μόνον οὖσα

ἐν

præmium, vel ſupplicium recipiunt, & quoniam animæ cum corporibus peccauerunt, vel bona egerunt, ita etiam oportet poſt reſurrectionem, vt animæ cum corporibus præmia vel ſupplicia recipiant.

Sexta ratio, & vltima, & propria eſt, vt non ſolum bona, vel mala, quæ in vita fecimus, prẹmia, vel pœnas recipiant, ſed etiam vt bona vel mala, quæ ex bonis, vel malis noſtris operibus oriuntur, augeantur vſque ad conſumationem ſæculi, & in conſumationem ſæculi laudes, aut vituperia publicè obtineant.

Hinc conſtat, quot coronas habebit Magnus Baſilius, qui tot hoſpitia, gymnaſia, monaſteria, & cœnobia conſtruxit, quæ in longum tempus durarunt, in quibus præſtantiſſimi viri floruerunt, & doctiſſima ſcripta componens Eccleſiæ Dei reliquit. Quot coronas acquiret vſque ad conſumationem mundi aureum illud os, ſuis aureis ſcriptis, & heroicis actionibus. Quot diadematis coronabitur Auguſtinus ſplendididiſſima ſtella, & Eccleſiæ doctor eximius. Quot apprimè Theologus, & vigilantiſſima mens Gregorius. Quot laudibus decorabitur, qui nectar olet, & ambroſiam effluit Ambroſius? Quot inſignibus ornabitur moralisſimus, & magnus alter Gregorius, & reliqui Patres. E contrario verò, quot ſupplicia, & cruciatus non ferendos patientur ingratæ illæ viliſſimæ creaturæ, & impudentiſſima mancipia, obſcuriſſimus Photius, Coryphęus ſchiſmatis, & blaſphemus Palamas, & multorum Deorum cultor, & propterea Atheus, & Marcus Epheſius Oecumenici Concilij, velut alter Arius, & Macedonius, Neſtorius, & Eutyches infenſisſimus hoſtis, qui totum genus Græcorum deſtruxerunt. Et inſuper ſuis ſcriptis letalibus vſque ad finem corrumpere non ceſſant.

Cæterum aduerſus prædictos dixerit aliquis, primum quidem, quod noſtra anima non efficit opera digna retri-

ἐν τῷ σώματι. τὸ γὰρ ποιεῖν τοιαῦτα ἔργα ἐν τῷ παρόντι βίῳ νοεῖται, ἐν τούτῳ γὰρ ἡ ψυχὴ ζωοποιεῖ, καὶ ὁδηγεῖ τὸ σῶμα κατὰ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου ἐν τῇ. β. πρὸς Κορινθίους, ἐν τῷ. ε. κεφαλαίῳ, πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσηται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν, εἴτε κακὸν. καθάπερ οὖν ἡ ψυχὴ χωρὶς τοῦ σώματος οὐ ποιεῖ τοιαῦτα ἔργα, οὕτως οὐδὲ ἔστιν ἀξία κομίσασθαι τὸν μισθὸν ἄνευ τοῦ σώματος.

Ἀποκρίνομαι, διάφορον εἶναι τὸν τρόπον τοῦ κερδαίνειν τὴν μισθαποδοσίαν, καὶ τοῦ κομίζεσθαι τὸν μισθὸν ἐφ᾽ ὅσον ἀνήκει εἰς τοῦτο, εἰς τὸ ἔχειν τὴν ψυχὴν μετὰ τοῦ σώματος πρὸς τὸ κερδαίνειν δυοῖν ἕνεκα. τοῦτο μὲν ὅτι τὸ κερδαίνειν ἐστὶν ἴδιον τῶν ὁδοιπόρων, ἡ δὲ ὁδὸς τῶν ὁδοιπορούντων διώρισται τοῖς ἀνθρώποις ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ παρόντι βίῳ. ἔξω γὰρ τούτου ἀποθανόντες οὐκ ἰσχύουσιν οἱ ἄνθρωποι, μήτε ποιεῖν ἔργα ἄξια μισθαποδοσίας, μήτε ἔργα πονηρὰ τῆς κολάσεως. τοῦτο δὲ ὅτι μάλιστα τὸ κρεῖττον μέρος τῶν κατορθωμάτων τοῦ ἀνθρώπου οὐ πέφυκε γίνεσθαι ἄνευ σώματος, ὡς δῆλόν ἐστιν ἐν τοῖς μαρτυρίοις, ἐν τῷ φυλάττειν τὴν παρθενίαν, ἐν τῇ ἀπαρνήσει τοῦ κόσμου, καὶ πάντων τῶν προσκαίρων ἀγαθῶν, ἐν τῇ ἀποχῇ τῶν βρωμάτων, καὶ ἐν ταῖς νηστείαις, ἐν τῇ πολυειδεῖ τοῦ σώματος κακουχίᾳ, ἐν τοῖς ἔργοις τῆς ἐλεημοσύνης, καὶ τοῖς παραπλησίοις. ἐν δὲ τῷ λαμβάνειν τὸν μισθὸν, ὅπερ ἐστὶν ἡ μακαρία τοῦ Θεοῦ θεωρία, ἡ ψυχὴ οὐκ ἔχει χρείαν τοῦ σώματος. ἡ γὰρ τοιαύτη θεωρία οὐ γίνεται δι᾽ ἀντανακλάσεως τοῦ νοὸς πρὸς τὰ φαντάσματα, καθάπερ ὁ ἡμέτερος νοῦς νοεῖ, ὅταν ᾖ ἐν τῷ σώματι, ἀλλὰ γίνεται διά τινος φωτὸς τῆς δόξης, καὶ ὕψωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου νοὸς ὑπερβαίνουσαν τὴν φυσικὴν δύναμιν, καὶ τὸν εἰωθότα τρόπον τοῦ νοεῖν.

Ἀλλὰ κατὰ τούτου δεύτερον ἐστὶν ἐπιχείρημα, ὅτι ἡ μακαρία τοῦ Θεοῦ θεωρία οὖσα τελεία τοῦ ἀνθρώπου εὐδαιμονία, πάντως πληροῖ (ἵν᾽ οὕτως εἴπω) καὶ παύει πᾶσαν τὴν ὄρεξιν τῆς ψυχῆς. ἀλλ᾽ ἡ ψυχὴ χωρισθεῖσα τοῦ σώματος κλίσιν ἔχει, καὶ ῥέπει πρὸς τὸ λαμβάνειν τὸ σῶμα, ὅπερ οὐ γενήσεται, εἰ μὴ μετὰ τὴν ἀνάστασιν.

butionis,niſi tantum exiſtens in corpore.efficere enim huiuſmodi opera in præſenti vita intelligitur, quippe in hac vita anima viuificat, & dirigit corpus, iuxta illud Apoſtoli in 2.ad Corint.cap. 5. omnes enim nos manifeſtari oportet ante Tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria corporis,prout geſſit ſiue bonum,ſiue malũ. Quemadmodum igitur anima ſine corpore non efficit eiuſmodi opera; ita etiam non eſt digna,vt recipiat mercedem ſine corpore.

Reſpondeo diuerſum eſſe modum lucrandi, & recipiendi mercedem, quantum ſpectat ad hoc, vt anima ſit cum corpore, vel extra corpus, quippe anima indiget corpore ad hoc vt lucrum faciat duas ob cauſas. partim quidem, quod lucrum eſt precium viatorum, via verò viatorum eſt determinata hominibus à Deo in hac vita; extra enim ſi moriantur non valent homines, neque facere opera digna retributionis,neq.opera mala punitionis:partim verò quod præſtantior pars rectè geſtorum hominis potiſſimum, non ſolent fieri ſine corpore, vt manifeſtum eſt in martyrijs, in conſeruanda virginitate,in renunciatione mundi, & omniũ temporalium bonorum,in abſtinendo à cibis, & in ieiunijs, & in mortificatione multiplici corporis, in operibus eleemoſynæ,& ſimilibus. In recipiendo verò mercedẽ,quæ eſt beata Dei viſio,anima nõ indiget corpore, eiuſmodi enim ſpeculatio non fit per reflexionem mentis ad phantaſmata, quemadmodum noſtra mens intelligit, quando exiſtit in corpore, ſed fit quod quoddam lumen gloriæ, & eleuationem humanæ mentis,quæ ſuperat naturalem potentiam, & conſuetum modum intelligendi.

Sed contra hoc ſecundum eſt argumentum, quod beata Dei viſio,cum ſit perfecta hominis felicitas omninò explet vt ita dicam,& ceſſare facit omnem appetitum animæ, ſed anima ſeparata à corpore inclinationem habet,& vergit ad recipiendum corpus, quod vtique non fiet, niſi poſt reſur-

ἄρα ἡ ψυχὴ οὖσα κεχωρισμένη τοῦ σώματος, κλίσιν τε ἔχουσα πρὸς ἐκεῖνο, ἐν τῷ μεταξὺ οὐκ ἔχει τελείαν εὐδαιμονίαν.

Ἀποκρίνομαι, ὅτι ἡ ψυχὴ χωρισθεῖσα τοῦ σώματος διττὴν ἔχει τὴν ἔφεσιν, μίαν μὲν καὶ πρώτην, καὶ κυρίαν ἔφεσιν τοῦ ὁρᾶν τὸν Θεὸν, ἐν ᾗ θεωρίᾳ τυγχάνει πᾶσα τῆς ψυχῆς ἡ εὐδαιμονία, καὶ πληροῦται παντάπασιν ἡ τοιαύτη ἔφεσις τῆς ψυχῆς. δευτέραν δὲ ἔχει ὄρεξιν, καὶ κλίσιν πρὸς τὸ σῶμα, ἥτις οὐ πληροῦται εἰ μὴ μετὰ τὴν ἀνάστασιν. τίνος οὖν χάριν αὐτὴ ἡ ἀναβολὴ οὐ θορυβεῖ, οὔτε λυπεῖ τὴν ψυχήν; τρεῖς αἰτίαι ἀποδοθῆναι δύνανται τούτου. Πρώτη, ὅτι ἡ ψυχὴ κεχωρισμένη βεβαιοτάτην ἔχει ἐλπίδα ἐν τῷ προσήκοντι καιρῷ ἀναλήψεσθαι τὸ σῶμα. δευτέραν ὅτι ἡ ψυχὴ ἔχουσα τὴν θέλησιν πάντως συμφωνοῦσαν τῷ θείῳ θελήματι, ὁρῶσα δὲ τὸν Θεὸν κἀκεῖνον θέλοντα γενέσθαι τὴν τοιαύτην ἀναβολὴν ἕως τῆς ἡμέρας τῆς κρίσεως, τοῦτ' αὐτὸ εὐπροφυῶς στέργει, καὶ βούλεται, ὅπερ βούλεται ὁ Θεός. Τελευταῖον οἶδεν, ὅτι ἐκ τῆς τοιαύτης ἀναβολῆς ἥδιστα, καὶ ἐνδοξότατα δέξεται τὸ σῶμα. ἐν γὰρ τῇ κοινῇ τῶν ἁγίων πάντων ἀναστάσει, δόξῃ, καὶ εὐφροσύνῃ, ἥδιον καὶ αὐτή χαρήσεται. τὸ γὰρ ὁμοῦ δοξασθῆναι, καθώσπερ φησὶν ὁ χρυσόστομος λόγῳ. κη. πρὸς Ἑβραίους, μεγάλην ἡδονὴν ἔχει.

Ἐνσταίη δ' ἄν τις καὶ τοῦτο εἰπών. ὁ γὰρ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ, ἐν τῷ. ια. κεφαλ. περὶ τῶν προφητῶν φησὶ, κατὰ πίστιν ἀπέθανον οὗτοι πάντες, μὴ λαβόντες τὰς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ πόρρωθεν αὐτὰς ἰδόντες. καὶ ἐν τῷ τέλει τοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου, οὗτοι πάντες, φησὶ, μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως, οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν, τοῦ Θεοῦ περὶ ἡμῶν κρεῖττόν τι προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσι.

Πρὸς τοῦτο οὖν εἴποι τίς ἂν, ὅτι ὁ Παῦλος ἐπαγγελίαν νοεῖ τὴν ἔνσαρκον οἰκονομίαν τοῦ Χριστοῦ, ἣν ὁ Θεὸς ἐπηγγείλατο τοῖς πατράσιν τῷ Ἀβραάμ, τῷ Ἰσαάκ, τῷ Ἰακὼβ, καὶ τῷ Δαβίδ. ὅθεν ὁ Χριστὸς ἔλεγε τοῖς ἀποστόλοις, πολλοὶ βασιλεῖς καὶ προφῆται ἠθέλησαν ἰδεῖν, ἃ ὑμεῖς βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον, καὶ ἀκοῦσαι,

ἃ ἀκού-

rectionem. Igitur anima exiſtens ſeparata à corpore, & inclinationem habens ad illud, interim non habet perfectam felicitatem .

Reſpondeo quod anima ſeparata à corpore duplicē habet appetitum, alterū quidem, & primum, & propriū videndi Deum, in qua viſione conſiſtit tota animæ beatitudo, & expletur omnimodè eiuſmodi appetitus animæ. Secūdū verò appetitū habet, & inclinationē ad corpus, qui non adimpletur, niſi poſt reſurrectionem. Cur igitur ipſa dilatio non turbat, neque moleſtat anima? tres cauſæ huius reddi poſſunt . Prima, quòd anima ſeparata certiſſimam habet ſpem tempore conuenienti recipiendi corpus . Secunda, quòd anima habet omninò voluntatem concordem diuinæ volūtati, videns etiam ipſum Deum volentem fieri hanc dilationem vſque ad diem Iudicij, hoc idē ſupra modum amplectitur, & vult quod vult Deus . Poſtremò ſcit, quod ex eiuſmodi dilatione iucundiſſimè, & glorioſiſſimè recipiet corpus, etenim in communi omnium Sanctorum reſurrectione, gloria, & lætitia iucundius & ipſa lætabitur . ſimul enim glorificari, quemadmodum alicubi ait Chryſoſtomus ſerm. 28. ad hebr. magnam voluptatem habet .

Obijciet autem quiſpiam, & hoc dicens, nam Paulus in epiſtola ad Hebræos c. 11. de prophetis dicit, iuxta fidem defuncti ſunt omnes iſti, non acceptis repromiſsionibus, ſed à longè eas aſpicientes, & ſalutantes, & in fine eiuſdem capitis, hi omnes teſtimonio fidei probati, non acceperunt repromiſſionem, Deo pro nobis melius aliquid prouidente, vt non ſine nobis conſumarentur .

Ad hoc igitur dixerit aliquis, quod Paulus promiſsionem intelligit Incarnationem Chriſti, quam Deus promiſit Patribus Abrahamo, Iſaaco, Iacobo, & Dauidi. Vnde Chriſtus dicebat Apoſtolis, multi Reges, & Prophetæ voluerūt videre, quæ vos videtis, & non viderunt, aut audire quæ

audi-

ἀ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν. ὥστε οἱ ἅγιοι τῆς παλαιᾶς διαθήκης οὐκ ἐκομίσαντο ταύτην τὴν ἐπαγγελίαν, ἥτις γέγονε κοινὴ καὶ τοῖς ἁγίοις τῆς νέας διαθήκης.

Ἢ δυνάμεθα εἰπεῖν, ἐπαγγελίαν νοεῖν τὸν Παῦλον, τὴν εὐδαιμονίαν τῆς ψυχῆς. συγκρίνοντα τοὺς ἀνθρώπους τῆς παλαιᾶς διαθήκης τοῖς ἁγίοις τῆς νέας διαθήκης. πρὸ τοῦ γὰρ ὑπῆρχεν ὁ οὐρανὸς κεκλεισμένος, καὶ οὐδαμῶς οἱ ἅγιοι τῆς παλαιᾶς διαθήκης πρoὔφθασαν, καὶ προέβησαν τοὺς ἡμετέρους.

Τρίτη ἐξήγησις ἐστὶν, ὅτι ἐπαγγελίαν νοεῖ ὁ ἀπόστολος τὴν κοινὴν ἀνάστασιν. ὁ γὰρ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ αἰχμάλωτος ὢν ἐν βαβυλῶνι ἀπήλπιζε τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἐπάνοδον, καὶ οὐκ ἤλπιζε τὴν ἀνάστασιν. ὁ γοῦν Θεὸς ἐν τῇ ὁράσει τοῦ Ἐζεκιὴλ ἐν τῷ. λζ. κεφαλαίῳ, ἐπαγγέλεται ἀνοίξειν τούς τάφους, καὶ ζωοποιῆσαι τὰ ὀστᾶ τῶν τεθνεώτων. ὅθεν ὁ χριστὸς ἐν τῷ πέμπτῳ τοῦ Ἰωάννου, κεφ. φησὶν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐστὶν, ὅτε οἱ νεκροί ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται. (τοῦτο λέγει διὰ τὸν λάζαρον μετ' ὀλίγον ἀναστησόμενον, καὶ διὰ τοὺς ἤδη ὑπὸ χριστοῦ ἀναστάντας.) Ταύτην οὖν τὴν ἀνάστασιν καλεῖ ὁ Λουκᾶς ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων ἐν κεφαλ. ιγ. ἐπαγγελίαν λέγων, ἡμεῖς ὑμᾶς εὐαγγελιζόμεθα τὴν πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίαν γενομένην ὅτι ταύτην ὁ Θεὸς ἐκπεπλήρωκε τοῖς τέκνοις αὐτῶν, ἡμῖν ἀναστήσας Ἰησοῦν. ὅθεν λέγεται ὁ χριστὸς πρωτότοκος τῶν νεκρῶν. τὴν αὐτὴν μαρτυρεῖ Παῦλος ἐν ταῖς αὐταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων, ἐν τῷ. κς. κεφαλαίῳ κατὰ τὴν διαίρεσιν τῶν λατίνων, τούτοις τοῖς ῥήμασι. Καὶ νῦν ἐπ' ἐλπίδι τῆς πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίας γενομένης ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἕστηκα κρινόμενος. εἰς ἣν τὸ δωδεκάφυλον ἡμῶν ἐν ἐκτενείᾳ νύκτα, καὶ ἡμέραν λατρεῦον ἐλπίζει καταντῆσαι, περὶ ἧς ἐλπίδος ἐγκαλοῦμαι, βασιλεῦ Ἀγρίππα, ἀπὸ Ἰουδαίων. τί ἄπιστον κρίνεται παρ' ὑμῖν, εἰ ὁ Θεὸς νεκροὺς ἐγείρει; καὶ διὰ τοῦτο προσέθηκεν ὁ Παῦλος, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσι, σημαίνων τῇ τοιαύτῃ λέξει τὴν τελείαν εὐδαιμονίαν τῆς ψυχῆς, καὶ τοῦ σώματος, ὁ δὲ νοῦς τοῦ ἀποστόλου ἐστὶν, ὅτι βουλόμενος ὁ

Θεὸς

auditis,& non audierunt.Itaque Sancti veteris teſtamenti non acceperunt hanc promiſſionem, quæ facta eſt communis etiam Sanctis noui teſtamenti.

Vel poſſumus dicere, promiſſionem intelligere Paulum felicitatem animæ, facta comparatione hominum veteris teſtamenti cum Sanctis noui teſtamenti, etenim antea erat clauſum Cœlum,& minimè Sancti veteris teſtamenti, anticipauerunt, & præuenerunt noſtros.

Tertia expoſitio, quod promiſsionem intelligat Apoſtolus communem reſurrectionem, etenim populus Iſraeliticus cùm in Babylone eſſet captiuus, deſperabat reditum in patriam,& non ſperabat reſurrectionem, Deus igitur in illa viſione Ezechielis cap. 37. pollicetur ſe reſeraturum ſepulcra,& viuificaturum oſſa mortuorũ. Vnde Chriſtus in c.5. Ioannis Euangeliſtæ, Amen Amen, inquit, dico vobis quod venit hora, & nunc eſt, quando mortui audient vocem filij Dei,& qui audierint, viuent. Hoc ait propter Lazarũ paulò poſt reſurrecturum,& propter alios, qui iam à Chriſto ſuſcitati fuerunt. Hanc igitur reſurrectionem vocat Lucas in actibus Apoſtolorum c. 13. promiſſionem dicens, nos vobis annunciamus eam, quæ ad Patres noſtros repromiſſio facta eſt, quoniam hanc Deus adimpleuit filijs noſtris reſuſcitans Ieſum. Vnde Chriſtus dicitur primogenitus mortuorum; hanc eandem repromiſſionem teſtatur Paulus in Actibus Apoſtolorum c. 26. his verbis, & nunc in ſpe, quæ ad Patres noſtros repromiſſionis facta eſt à Deo, ſto iudicio ſubiectus, in quam duodecim tribus noſtræ nocte, ac die deſeruientes ſperant deuenire. De qua ſpe accuſor à Iudæis, Rex, quid incredibile iudicatur apud vos, ſi Deus mortuos ſuſcitat? Et propterea addidit Paulus, ne ſine nobis conſumarentur, ſignificans illa dictione perfectam felicitatem animæ, & corporis. Senſus autem Apoſtoli eſt, quod volens Deus reſtaurare numerum Angelorum, qui

ceci-

Θεὸς ἀνακτήσασθαι τὸν ἀριθμὸν τῶν πεπτωκότων ἀγγέλων διὰ τῶν ἀνθρώπων, οὐκ ηὐδόκησεν ἕκαστον εὐθὺς θανόντα ἀνίστασθαι, ἀλλ' ἀνέμεινε πληρωθῆναι τοὺς προωρισμένους ἀνθρώπους, ὅπως γεννηθῶσιν, καὶ πληρωθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν σωζομένων, καὶ διώρισεν ἡμέραν, ἐν ᾗ πάντες ὁμοῦ μετὰ τῶν σωμάτων ἀναστήσονται. ἵνα δὲ μείζονα πίστιν τούτου ἡμῖν ποιήσῃ, ἀνέστησεν ἡμῖν τὸν Χριστὸν, τὴν ἀπαρχὴν τῶν κεκοιμημένων, ὅστις ἅπαξ θανὼν οὐκ ἔτι ἀποθνήσκει, θάνατος αὐτοῦ οὐκ ἔτι κυριεύσει, οἱ δὲ λοιποί τινές, οἱ θαυμασίως ἀναστάντες, πάλιν ἀπέθανον.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Πρῶτον μὲν οὖν ὑμᾶς εἰδέναι βουλόμεθα, ὅτι ὁ μακάριος Ἰωάννης ὁ χρυσοῦς καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ τὴν γλῶτταν, ἔργον ἐποιήσατο ἑαυτοῦ τὴν τῶν ἐπιστολῶν τοῦ κήρυκος ἑρμηνείαν, ὥσπερ καὶ τῆς ἄλλης ἁπάσης γραφῆς παλαιᾶς τε, καὶ νέας. λέγεται δὲ περὶ αὐτοῦ καὶ ἀνάγραπτον ἐν τῷ ἐκείνου φέρεται βίῳ, καὶ ἡμεῖς δὲ πιστεύομεν, ὡς παντὸς μᾶλλον ἀληθῶς εἰρημένῳ· ἐγχειρῆσαι τῷ πράγματι βουληθέντα, πολλὰ μὲν ἰλιγγιᾶν, ἀφορῶντα πρὸς τὸ βάθος τῶν νοημάτων τοῦ ἀποστόλου, πολλὰ δὲ δεδιέναι μὴ κατόπιν λειφθῇ τῆς διανοίας ἐκείνου. ὅθεν ἐπ' εὐχὴν τρεψάμενον, καὶ πολλὰ δεηθέντα τοῦ Παύλου συλλαβέσθαι οἱ πρὸς τὸ προκείμενον σπούδασμα, οὕτως ἅψασθαι καὶ τοῦ ἔργου. τὸν δὲ μακάριον Παῦλον τοῦτο μὲν ἀποδεξάμενον τὸ τοῦ φρονήματος αὐτοῦ μέτριον, τοῦτο δὲ καὶ δηλῶσαι βουλόμενον, ὡς κατὰ νοῦν αὐτῷ εἴη ἑρμηνευτὰ θ' ἑαυτοῦ γενέσθαι τὸν Ἰωάννην, ὀφθῆναι παρεστῶτα τε αὐτῷ καθημένῳ, καὶ λοιπὸν ἁψαμένῳ τοῦ δὲ τοῦ ἔργου, καὶ πρὸς τὸ οὖς ὑποψιθυρίζοντα. ὀφθῆναι δὲ Πρόκλῳ τῷ καὶ μαθητῇ Ἰωάννου, καὶ διαδόχῳ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως θρόνου. καὶ τὰ ἑξῆς.

ΑΠΟ-

ceciderunt per homines,noluit ſingulos ſtatim mortuos reſuſcitare, ſed expectauit, vt explerentur homines prædeſtinati, & naſcerentur, & adimpleretur numerus ſaluandorum, & determinauit diem in quo omnes ſimul cum corporibus reſurgent. Vt autem maiorem fidem horum nobis præberet, ſuſcitauit nobis Chriſtum primitias dormientium, qui ſemel mortuus non amplius moritur, mors illi vltra non dominabitur. Reliqui verò quidam, qui miraculoſè reſurrexerunt, rurſus mortui ſunt.

TEXTVS.

PRimum quidem volumus vos ſcire, quod B. Ioannes aureus & animo, & lingua,opus ſibi aſſumpſit,interpretationem Epiſtolarum Præconis Pauli, vt etiam totius Sacræ Scripturæ veteris & nouæ. Dicitur autem de ipſo,& fertur literis proditum in eius vita (& nos credimus omnium maximè eſſe verè dictum) cum vellet rem aggredi, multum quidem quaſi vertigine correptum æſtuaſſe, quo ſe vertere neſcientem, defixis oculis in profunditatem ſenſuum Apoſtoli, multum verò timuiſſe ne aſſequeretur mentem illius. Vnde ad orationem conuerſum multum rogaſſe Paulum, vt ipſi opem ferret ad propoſitum opus elaborandum, ſic tandem rem aggreſſum fuiſſe. Beatum verò Paulum partim quidem illius modeſtia mentis delectatum, partim verò & hoc ſignificare volentem, quod ipſi ex animi ſententia eſſet, Ioannem fieri ipſius interpretem, apparuiſſe ipſi ſedenti opus aggreſſo, & ad aurem inſuſurraſſe. Hanc porrò viſionem non Chryſoſtomo, ſed Proclo apparuiſſe, qui fuit diſcipulus Ioannis, & ſucceſſor in Conſtantinopolitana ſede, & quæ deinceps ſequuntur.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Περὶ τοῦ Χρυσοστόμου.

Τί οὖν ἐροῦμεν περὶ τοσούτου, καὶ τηλικούτου ἀνδρὸς ἐλλογιμωτάτου, καὶ χρυσορρήμονος, ὃν οἱ μὲν παλαιοὶ παῖδες τῶν γραικῶν πολλοῖς εἴδεσιν ὕβρεων ἐκδεδομένον αἰκισάμενοι, ἐξορίᾳ, λιμῷ, λοιμῷ, πολέμοις, πολιορκίαις συνεχέσιν, ἐρημίᾳ ἀφάτῳ, θανάτῳ καθημερινῷ, μαχαίραις Ἰσαυρικαῖς, στενοχωρίᾳ, ἀλλοτρίᾳ γῇ βαρβάρων, ἀναξίους ἑαυτοὺς τοῦ τοιούτου ἀρχιερέως, καὶ ἀρχιποίμενος ἔδειξαν εἶναι. οἱ δὲ μεταγενέστεροι τὰ ἑαυτοῦ λαμπρὰ συγγράμματα τοὐναντίον λέγειν παρ' ὃ γέγραφε προσβιάζονται. καὶ τὸν μακάριον Πρόκλον εἰσάγουσιν ἱστοροῦντα, ὡς τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς ὁ χριστοδίδακτος Παῦλος, καὶ τοῦ τρίτου οὐρανοῦ ἄκρος θεολόγος εἰς τὰ οὖς αὐτῷ διελέγετο, σαφηνίζων αὐτῷ ἄρρητα μυστήρια, καὶ δυσκατανόητα. ὅπερ ἔγωγε ἀληθέστατον εἶναι νομίζω. καὶ γὰρ καὶ ἄλλοις, καὶ Γρηγορίῳ τῷ διαλόγῳ τοῦτο συνέβη γενέσθαι. ὅνπερ οὐ δοῦλοι, καὶ ἀπόστολοι, ἀλλ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐν εἴδει περιστερᾶς φωτίζον ὡδήγησε. τί οὖν ἐροῦμεν; τί δ' ἄλλο ἢ, ὅπερ καὶ ἀληθές ἐστι, ὅτι ὁ Πρόκλος οὐ φησὶν σαφηνίζειν τὸν Παῦλον τῷ χρυσοστόμῳ πάντοτε τὰ δύσκολα, ἀληθεύεται γὰρ ἡ ὅρασις, κἂν μὴ διὰ παντὸς ὁ Παῦλος ἐφώτιζε τὸν χρυσόστομον, μήτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸν μέγαν Γρηγόριον. καὶ περὶ τοῦ μεγάλου βασιλείου Ἐφραὶμ τῷ σύρῳ διαλεγομένου τὸ αὐτὸ τινὲς φασιν, ὅτι ἑώρων τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ὅμως οὐδείς ποτε μηδένα τῶν διδασκάλων ἐξισωθῆναι τῇ θεοπνεύστῳ γραφῇ εἰπεῖν ἐτόλμησε. τοὺς προφήτας δὲ τίς ἂν ἀρνήσαιτο φωτίζεσθαι ὑπὸ τοῦ θείου πνεύματος; καὶ μὴν πλεῖστα ἀγνοοῦσιν ἐκεῖνοι προφῆται τυγχάνοντες. μάρτυς ὁ Ἐλισσαῖος ἐν τῇ τετάρτῃ βίβλῳ τῶν βασιλειῶν κ. γ. ζητῶν ψάλτην, ἵνα ἐκείνου ψάλλοντος ἐπ' αὐτὸν ἔλθῃ τὸ πνεῦμα καὶ προφητεύσῃ. καὶ ἐν τῷ δ. κεφαλαίῳ τῆς σωμανίτιδος ἐπιλαμβανομένης τῶν ποδῶν τοῦ προφήτου καὶ τοῦ γιεζεὶ βουλομένου ἀπώσασθαι αὐτὴν, εἶπεν ὁ Ἐλισσαῖος. ἄφες αὐτὴν, ὅτι ἡ ψυχὴ αὐτῆς κατώδυνος αὐτῇ, καὶ

κύριος

RESPONSIO.
De Chryſoſtomo.

QVid igitur dicemus de tanto, & tali viro eloquentiſſimo,& aurea verba fundente? quem quidẽ maiores Græcorum multiplici genere iniuriarũ expoſitum cruciantes exilio,fame,peſte,bellis, crebris obſidionibus, incredlbili ſolitudine, quotidiana morte,gladijs Iſauricis, anguſtijs,aliena terra barbarorũ,indignos ſe ipſos tali Pontifice, & Archipaſtore eſſe oſtenderunt. Poſteriores verò Græcorũ eius ſplendidis ſcriptis vim inferunt, & ea præter id,quod ſonant,& Sanctus ſcripſit contrariũ dicere cogũt, & Beatum Proclum introducunt, qui narrat quod vas electionis à Chriſto edoctus Paulus, & tertij Cœli ſummus Theologus in aurẽ ſuſurrabat exponens ipſi ineffabilia myſteria, & difficilia captu. Quod ego equidem veriſſimũ eſſe exiſtimo,nam & alijs, & Gregorio Dialogo hoc fieri cõtigit;quem non ſerui & Apoſtoli ſed ipſe ſpiritus Sanctus in ſpecie columbæ illuminãs dirigebat. Quid igitur dicemus? Quid aliud quàm quod verũ eſt,quod Proclus non ait,Paulũ expoſuiſſe Chryſoſtomo ſemper quæ difficilia ſunt. Verificatur enim viſio quamuis nõ ſemper Paulus illuminauerit Chryſoſtomum, neque Spiritus ſanctus Magnũ Gregorium,& de Magno Baſilio Ephræm Syrum alloquente idem nonulli aiunt, quod aſpicerent Spiritum ſanctum,& nihilominus nemo vnquam auſus eſt dicere. ex Doctoribus aliquem æquatum fuiſſe à Deo ſpiritæ Scripturæ. quis vnquã prophetas inficiatus eſt illuminari à ſpiritu Diuino, atqui multa ignorant, ipſi etiam cùm ſint Prophetæ. Teſtis Eliſæus in 4.lib.Regum. c.3. qui quærit Pſaltem, vt eo canente ad ipſum veniat ſpiritus,& prophetizet, & c.4. cum Sunamitis apprehenderet pedes Prophetæ, & Ieſi eam amo-

κύριος ἀπέκρυψεν ἀπ' ἐμοῦ καὶ οὐκ ἀνήγγειλέ μοι, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τοῖς διδασκάλοις τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τινὰ φανεροῖ καὶ σαφηνίζει, τινὰ δὲ οὔ. ἀνάγνωθι τὴν πρώτην ὁμιλίαν τοῦ μεγάλου Γρηγορίου, εἰς τὸν Ἐζεκιὴλ ἐν ᾗ εὑρήσεις παρὰ τοὺς τρεῖς χρόνους, τὸν παρῳχημένον τὸν ἐνεστῶτα, καὶ τὸν μέλλοντα ἐνοῖς καταγίνεται ἡ προφητεία, ἔτι τὸν τρόπον καὶ τὴν ποιότητα τῶν προφητευόντων. τὸ γὰρ πνεῦμα τῆς προφητείας οὐ πάντοτε, οὐδὲ τὸν αὐτὸν τρόπον ἅπτεται τοῦ προφήτου. ἐνίοτε γὰρ ἐκ τῶν παρόντων καὶ ἐνεστώτων, ἐκ δὲ τοῦ μέλλοντος οὐδαμῶς ἅπτεται. ποτὲ δὲ ἐκ τοῦ μέλλοντος. καὶ οὐκ ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος. πάλιν αὖθις ἐκ τοῦ μέλλοντος καὶ ἐνεστῶτος. καὶ ἐνίοτε ἐκ τοῦ παρόντος, καὶ παρεληλυθότος, καὶ μέλλοντος. καὶ πάλιν ἐν τῷ παρόντι ἐκ μέρους ἅπτεται, καὶ ἐκ μέρους οὐχ ἅπτεται. ἔστιν ὅτε ἐν τῷ μέλλοντι ἐκ μέρους ἅπτεται, καὶ ἐκ μέρους οὐχ ἅπτεται. ἃ πάντα τοῖς παραδείγμασιν ὑπερφυῶς ἐπεξηγεῖται Γρηγόριος ὁ μέγας ἐν τῇ πρώτῃ ὁμιλίᾳ εἰς τὸν Ἰεζεκιήλ. καὶ μέτιθι. εἰ δὲ τὸ πνεῦμα τῶν προφητῶν διαφόρως ἅπτεται, πόσῳ μᾶλλον τῶν διδασκάλων. ὅθεν διαφόρως τὴν θείαν γραφὴν μεστὴν οὖσαν νοημάτων, καὶ διαφόρων ἐννοιῶν, οἱ διδάσκαλοι ἐξηγοῦνται, καὶ τὸν γνήσιον νοῦν ζητοῦντες οἱ σπουδαῖοι, τοῖς πλείοσι τῶν διδασκάλων ἕπονται.

KEIMENON.

Λοιπὸς δὴ Γρηγόριος ὁ μακάριος ὁ τῆς Νυσσέων προστάτης ἐκκλησίας, ὅς δὴ μᾶλλον τῶν ἄλλων δοκεῖ λέγειν ὑμῖν συνιστάμενον. Καίτοι βέλτιον ἦν σιωπῇ τὰ ἐκείνου τιμᾶσθαι, καὶ μηδαμῶς ἡμᾶς ἀναγκάζεσθαι τὴν ὑπὲρ τούτου ἀπολογίαν φανερῶς ἐν τῷ μέσῳ ποιεῖσθαι. ῥητέον δ' οὖν ὅμως (ὡς ἔνεστι) τὴν εὐφημίαν φυλάξασι τῷ πατρί. ἄνθρωπος ἦν, ἀνθρώπῳ δὲ, κἂν ὅτι μάλιστα εἰς ἄκρον ἁγιωσύνης ἀφίκηται, οὐκ ἀδύνατον ἁμαρτεῖν. καὶ μάλιστα περὶ ἃ μηδεμία πρότερον διάστασις, μηδὲ κοινῇ συνελθόντες πατέρες τὸ δοκοῦν ἐψηφίσαντο. δῆλον γὰρ δὴ τοὺς πολλοὺς ὑπὲρ τὸν ἕνα τἀληθῆ δύνασθαι συνιέναι, εἴγε εἰσὶ δύο ἀγαθοὶ ὑπὲρ τὸν ἕνα. τοῦ γοῦν περὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως μήπω ἐξητασμένου

μένου

ueret, dixit Eliſæus, dimitte illam, quoniam Anima eius in amaritudine eſt. & Dominus celauit à me, & non indicauit mihi; ſimili modo & Doctoribus Spiritus ſanctus nonnulla manifeſtat, & explanat; quædam vero minime. Legas primam homiliam Magni Gregorij in Ezechielem, in qua reperies præter tria tempora præteritum, præſens, & futurum, in quibus verſatur prophetia; modum, & qualitatem prophetantium, ſpiritus enim prophetiæ non ſemper, neque ſecundum eundem modum tangit prophetam. Quandoque enim ex præſentibus & non ex futuro tangit. Quandoque vero ex futuro, & non ex præſenti. Rurſus ex futuro, & præſenti. Alias ex præſenti, & præterito, & futuro. Nonnunquam in præſenti ex parte tangit, & ex parte non tangit. Quæ omnia exemplis egregie explanat Gregorius Magnus in eadem 1. Hom. & adeas eam. Quod ſi Spiritus Prophetã diuerſimode tangit, quanto magis Doctorem. Vnde diuerſe diuinam Scripturam, quæ plena eſt ſenſuum, & diuerſorum conceptuum, Doctores exponunt, & legitimum ſenſum quærentes ſtudioſi, maiorem partem Doctorum ſequuntur.

TEXTVS.

SVpereſt vnus B. Gregorius Nyſſenæ Eccleſiæ Præſul, qui magis quam alij, quæ pro vobis faciunt, dicere videtur. Atqui ſatius erat illius auctoritatem ſilentio præterire, nullaque ratione nos cogere, eorum, quæ dixit, defenſionem apertè in medium proferre. Dicẽdum tamen nobis eſt, ſalua quoad eius fieri poteſt, Patris illius exiſtimatione. Homo erat, homini verò, etiamſi ad culmen ſanctimoniæ peruenerit, non eſt impoſſibile errare, & præcipuè ijs in rebus, de quibus nulla antea præceſſit inquiſitio, neque communibus Patrum ſuffragijs, atque ſententijs aliquid eſt decretum.

μένου ζητήματος, τῆς τῶν ἁμαρτωλῶν ἀποκαταστάσεως δόξης καὶ οὗτος γενέσθαι δοκεῖ, καὶ τέλος εἰσάγειν κολάσεως, μηδὲν ἄλλο ταύτην εἶναι ἀποφαινόμενος, ἢ κάθαρσιν τινὰ καὶ χωνείαν, καὶ πρὸς Θεὸν ἑλκυσμὸν διὰ ὀδύνης καὶ πόνων ὡς ἐσομένης ποτὲ τελείας ἀποκαταστάσεως πάντων, καὶ τῶν δαιμόνων αὐτῶν, ἵνα ᾖ, φησὶν, ὁ Θεὸς τὸ πᾶν ἐν πᾶσι, κατὰ τὸν ἀποστολικὸν λόγον.

Πρῶτον μὲν οὖν ἀπολογούμεθα ὑπὲρ τούτων, ὃ παρὰ τῶν πατέρων ἡμῶν παρελάβομεν, ὡς εἰκὸς διαφθορὰς εἶναι ταύτας καὶ παρεμβολὰς αἱρετιζόντων τινῶν, καὶ τὰ Ὠριγένους φρονούντων, οἵτινες ἤκμασαν πολλοὶ κατ᾽ ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐν τοῖς κατ᾽ Αἴγυπτον μάλιστα καὶ Παλαιστίνην τόποις, ἵνα καὶ τὸν ἅγιον τοῦτον καὶ μέγαν φωστῆρα συνήγορον ἔχειν δοκῶσιν.

Ἐπὶ τούτῳ φαμὲν, ὡς εἰ καὶ δόξης τοιαύτης, ὡς ἀληθῶς, ὁ ἅγιος ἦν, ἀλλ᾽ ἔτι ὄντος ἀμφισβητησίμου τοῦ δόγματος τότε, καὶ μήπω διακεκριμένου τελέως, ὡς εἴρηται, μηδὲ τῆς ἐναντίας δόξης ἀποβληθείσης, ὃ κατὰ τὴν πέμπτην ἐγένετο σύνοδον, ἔτι τῆς ἀκριβείας, ὡς ἄνθρωπος, καὶ αὐτὸς παρεσφάλη, θαυμαστὸν οὐδὲν, ὅπουγε καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ πολλοὶ τὸ τοιοῦτον ἔπαθον, Εἰρηναῖός τε, ὁ Λουγδούνων, καὶ Διονύσιος ὁ Ἀλεξανδρείας, καὶ ἕτεροι. καὶ γοῦν οὗτοι λαβήν τινα παρέχουν τοῖς διαβάλλουσιν, οἷς εἰρήκασιν. ὅτι δὲ ἀμφισβητήσιμον ἦν ποτὲ τὸ δόγμα, καὶ μήπω διακεκαθαρμένον ὅπως ἂν ἀκριβείας ἔχοι, μάρτυς ὁ θεολόγος Γρηγόριος ἐν τῷ εἰς τὸ βάπτισμα λόγῳ, περὶ τοῦ ἀσβέστου ἐκείνου πυρὸς φιλοσοφῶν, καὶ μετὰ τοῦτο λέγων. εἰ μή τῳ φίλον νοῆσαι κἀνταῦθα τοῦτο φιλανθρωπότερον, καὶ τοῦ κολάζοντος ἐπαξίως. ὁρᾷς, ὡς ἐφίησι τοῖς βουλομένοις νοῆσαι τὸ πῦρ ἐκεῖνο φιλανθρωπότερον; ἀλλὰ τῇ πέμπτῃ τῶν συνόδων ἀπανθρωποτάτη πασῶν ἡ τοιαύτη δόξα νενόμισται, καὶ ὡς λυμαντικὴ τῆς ἐκκλησίας, καὶ τῶν σπουδαίων ἐκλυτικὴ, τῷ ἀναθέματι ὑποβέβληται. καὶ τὰ εἰρημένα τοίνυν, εἴπερ εἰσὶν εἰρημένα τῷ θαυμαστῷ Γρηγορίῳ περὶ τοῦ πυρὸς ἐκείνου, κάθαρσιν μὲν οὐ μερικὴν ἀλλὰ τελείαν εἰσάγουσι, καὶ τελείαν πάντων ἀποκατάστασιν. Πείθουσι δὲ ἡμᾶς οὐδαμῶς, πρὸς τὴν κοινὴν ἀφορῶντας δόξαν τῆς ἐκκλησίας, καὶ ταῖς θείαις γραφαῖς ὡς

κανό-

cretum.Manifeſtũ enim eſt,multos rectius, quàm vnum aliquem veritatem aſſequi poſſe. Siquidem duo boni præſtant vni.Cum itaque quæſtio de pœna æterna nondum agitata, diſcuſſaq. eſſet,videtur etiã Gregorius Nyſſenus eius opinioni ἀποκαταστάσεως,hoc eſt,redintegrationis, quã peccatores conſequẽtur,acceſſiſſe,finemq. ſupplitij inferre:nihil aliud ſuppliciũ illud eſſe ſtatuens , quàm purgationẽ quandam, & fornacem,attractionemq. ad Deum per dolorem, & labores, tanquam futura tandem perfecta inſtauratione omnium, etiam Dæmonum ipſorum, vt ſit, inquit, Deus omnia in omnibus iuxta dictum Apoſtoli.

Patribus itaque hiſce reſpondebimus, quod à Patribus noſtris accepimus,vt æquũ eſt,hæc eſſe ſubdola, pernicioſaque commenta hæreticorum quorundam, & Origeni aſſentientium quales multi per illa tempora viguerunt, potiſſimum in finitimis Aegypto & Paleſtina locis, vt etiam ſanctum illud & magnum luminare patronum ſuæ opinionis habere viderentur.

Secundo loco dicimus quod tametſi etiam in tali opinione re vera Sanctus ille fuerit,exiſtente tamẽ etiamnum tum temporis controuerſo dogmate neque adhuc plene dijudicato,vt iam dictum eſt,neque contraria opinione reiecta(quod in Quinto Concilio factum fuit) nihil miri eſt ſi nonnihil à vero vt homo etiam ipſe aberrarit, quod & alijs ante ipſum multis accidit;Irenæo videlicet Lugdunenſium Epiſcopo,& Dionyſio Alexãdrino,& alijs.Nam & hi dictis ſuis anſam quandam calũniatoribus præbuerunt. quod vero controuerſum iam olim fuerit hoc dogma,neque ita repurgatum vt eius veritas eſſet certa, teſtis eſt Gregorius Theologus in libro de baptiſmo, vbi de inextinguibili illo igne diſſerens ſubiungit, Niſi quiſpiam malit etiam hic benignius id ipſum intelligere, & punientis dignitati conuenientius. Vides quo pacto liberum facit volentibus ignem

illum

καιρόσι χρωμένους, ἀλλ' οὐχ ὅτι ἕκαστος ἰδίᾳ γέγραφε σκοπουμένους ἐκ τούτων, οὐδ' εἴ τις ἄλλος περὶ καθαρσίου πυρὸς ἕτερά τινα γέγραφεν, ἀνάγκην ἔχομεν παραδέξασθαι. οὐδὲ γὰρ ἡ γραφὴ διπλῆν κόλασιν καὶ διπλοῦν πῦρ, οὐθ' ἡ πέμπτη τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων ἡμῖν παραδέδωκεν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Περὶ Γρηγορίου τοῦ Νύσσης, ὃν ἡμεῖς σύμφωνον ὄντα τῷ ἀδελφῷ Βασιλείῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς σαφῶς ἀπεδείξαμεν, φησὶν ὁ Βαρλαὰμ, ἄνθρωπον γεγονέναι, ἀνθρώπῳ δὲ κἂν ὅτι μάλιστα εἰς ἄκρον ἁγιωσύνης ἀφίκηται, οὐκ ἀδύνατον ἁμαρτεῖν. καὶ μάλιστα περὶ ἃ μηδεμία προέβη ἐξέτασις, μηδὲ κοινῇ συνελθόντες πατέρες τὸ δοκοῦν ἐψηφίσαντο. Ὁ μέντοι Βαρλαάμ, ὡς ἔοικεν, οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος, καὶ δέον ἡμᾶς μᾶλλον αὐτῷ πιστεύειν, ὡς ὑπὲρ ἄνθρωπον ὄντι, ἢ Γρηγορίῳ τῷ Νύσσης. καὶ οὐκ αἰσθάνεται ὁ σκαιότατος, ὅτι ἄλλο μὲν πῦρ καθαρτήριον, ἐξ οὗ μετὰ τὸ καθαρισθῆναι δύναταί τις ἀπαλλαγῆναι, ἄλλο δὲ πῦρ οὐ καθαῖρον ἀλλὰ μόνον εἰς τὸ διηνεκὲς ἀπεραίτως κολάζον. ὅπερ κακῶς ἐφρόνει ὁ Ὠριγένης, οἰόμενος τέλος ἕξειν. εἶτα ὁ Βαρλαὰμ πάλιν αὖθις πειρᾶται λύσαι τὴν ἀπορίαν οὑτωσὶ γράφων. πρῶτον μὲν οὖν ἀπολογούμεθα ὑπὲρ τούτων, ὃ παρὰ τῶν πατέρων ἡμῶν παρελάβομεν, ὡς εἰκὸς διαφθορὰς εἶναι ταύτας καὶ παρεμβολὰς αἱρετιζόντων τινῶν, καὶ τὰ Ὠριγένους φρονούντων, οἵτινες ἤκμαζαν πολλοὶ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐν τοῖς κατ' Αἴγυπτον μάλιστα καὶ Παλαιστίνην τόποις, ἵνα καὶ τὸν ἅγιον τοῦτον καὶ μέγαν φωστῆρα συνήγορον ἔχειν δοκῶσιν.

Καὶ εἰ μὲν μέχρι τούτου ἔστη, οὐκ ἂν ἀπειθαίως ἐφρόνει, ὡς ἐροῦμεν κατωτέρω. ἀλλ' ὁ Βαρλαὰμ εὐήθης ὢν φαντάζεται τὸ δόγμα τοῦ πυρὸς τοῦ καθαρτηρίου μὴ διαφέρειν τῆς ἀποκατα-

σεως

illam benignius interpretari? ſed & Quinto Cōcilio opinio illa omniū maxime inhumana crudeliſq. eſt viſa, & tanquam Eccleſiæ pernicioſa, & ad animi bona promouēda remiſſionē inducens, anathemati ſubiecta fuit. Quę dicta ſunt igitur, tametſi à B. Gregorio de igne illo ſint dicta purgationem quidem nō particularē, ſed perfectam inferunt, atque abſolutam omnium redintegrationē. Nequaquam vero nobis fidem faciunt qui ad communem Eccleſiæ ſententiam reſpicimus, & ſacris Scripturis tanquam regula ac norma vtimur, neque quid vnuſquiſque peculiariter ſcripſerit conſideramus. neque ſi quis alius de Purgatorio igne alia quædam ſcriptis mandarit, ea amplecti neceſſe habemus. Neque enim Scriptura duplicem pœnam, & duplicem ignem, neque Quinta Synodus Oecumenica nobis tradidit.

RESPONSIO.

DE Gregorio Nyſſeno, quem nos concordem eſſe fratri ſuo Baſilio, & reliquis clarè probauimus, Ait Barlaam, hominem fuiſſe, homini verò, quamuis ad ſummū ſanctitatis peruenerit, errare nō eſſe impoſſibile; præſertim circa eas res, de quibus nulla inquiſitio anteceſſit, neque cōmuniter conuenientes Patres quod ipſis videbatur, ſanxerunt. Profectò Barlaam, vt videtur, non eſt homo, ſed opus eſt, nos magis illi credere, tanquam qui ſit ſupra homines, quàm Gregorio Nyſſeno. Et non aduertit ineptiſſimus, quòd aliud eſt ignis purgatorius, ex quo poſt purgationem poteſt quis liberari, aliud verò ignis non purgans, ſed tantum in continuum ſine termino puniens. Quē malè ſentiens Origenes æſtimabat, finē habiturum. Deinde Barlaam rurſus conatur ſoluere difficultatem ſic ſcribens: Primū itaque his reſpondebimus, quod à Patribus noſtris accepimus. Vt æquum eſt, hæc eſſe ſubdola, perniciosaq. commēta hære-

νίως τοῦ Ὠριγένους ὑπ. ἔτι δὲ καὶ ἄλλους πατέρας οἴεται γεγο-
νέναι ὠριγενιστὰς, καὶ ὀνομάζει Εἰρηναῖον τὸν Λουγδούνων, καὶ
Διονύσιον τὸν Ἀλεξανδρείας καὶ ἑτέρους. ἐπεὶ δὲ ἤδη τούτων τὰ
ῥητὰ οὐκ ἐκ τοῦ μέσου παρήγαγε, ἀλλὰ μόνον καταφάσκει τούτους οὕτω
φρονῆσαι, ἡμεῖς ἀποφάσκομεν. εἰ δὲ ἐφρόνησαν, ἐφρόνησαν κα-
τὰ τὸν Βαρλαὰμ τὸ πῦρ τὸ καθαρτήριον, οὐχὶ τὸ δόγμα τῆς
ἀποκαταστάσεως, καὶ μάλιστα τοῦ ἁγίου Ἱερωνύμου ἐν τῷ ἑνδεκά-
τῳ βιβλίῳ εἰς τὸν Ἐζεκιὴλ ἐξηγουμένου τὸ. λγ. κεφάλαιον φα-
νερῶς τὸν ἱερομάρτυρα Εἰρηναῖον ἐν τοῖς γραικῶν συγγραφεῦ-
σιν ἐπαριθμοῦντος, καὶ μηδὲν τοιοῦτον φάσκοντος περὶ τοῦ δόγμα-
τος τοῦ πυρὸς τοῦ καθαρτηρίου. ὅπερ αὐτὸς φρονῶν τὸν Εἰρη-
ναῖον μὴ φρονοῦντα ἤλεγξεν ἄν. ἔστι δὲ ὁ Εἰρηναῖος παλαιὸς
ἀνὴρ πρὸ τοῦ ὠριγένους ἀκμάσας (ὥστε ψεύδεται ὁ Βαρλαάμ)
μαθητὴς τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου, ἕλλην τὸ γένος καὶ τὴν φράσιν,
καὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ ὄζων, οὗ καὶ τὰ συγγράμματα ἀπὸ τοῦ πάμπλει-
στα ὄντα φροῦδα ἐγένετο, καὶ εἰς ἡμᾶς οὐκ ἔφθασαν εἰμὴ μόνον
πέντε βιβλία μεταφρασθέντα εἰς τὸ λατινικὸν κατὰ Βαλεντίνου,
ἅπερ γέμει διδασκαλίας καὶ εὐσεβείας. περὶ δὲ Διονυσίου τοῦ
Ἀλεξανδρείας, ἔστιν ἅγιος εἰ καὶ μαθητὴς γέγονεν ὠριγένους καὶ
βιβλία φαίνεται γεγραφὼς, καὶ πολλὰς ἐπιστολὰς μαρτυροῦντος
τοῦ ἁγίου Ἱερωνύμου ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς συγγραφεῦσι, καὶ τοῦ
Εὐσεβίου ἐν τῷ ἕκτῳ καὶ ἑβδόμῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας
μικρὰ τεμάχη τῶν ἐπιστολῶν καὶ τῶν ἄλλων συγγραμμάτων αὐ-
τοῦ προσμαρτυροῦντος, ἔτι δὲ καὶ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου ἀθῷον
αὐτὸν ἀποφηναμένου, οὐδὲν τοιοῦτο εὕρηται, ἢ καὶ δειξάτωσαν τοὐ-
ναντίον οἱ Βαρλααμῖται. πρὸς τούτοις δὲ καὶ τελευταῖον ὁ Βαρ-
λαὰμ τὸν Νύσσης καὶ τὸν ὁμώνυμον Θεολόγον ὠριγενιστὰς
ἀποφαίνειν ἀμαθῶς οἴεται. οὐκ οἶδα οὖν τί παθὼν τὸ τοῦ Θεο-
λόγου παρέρριψεν. ἡμεῖς μὲν γὰρ αὐτὸ ὀρθῶς νοοῦμεν εἰ δὲ αὐ-
τὸς τῆς γνώμης οὐκ ἔπαισε, τί πρὸς ἡμᾶς; ἔστι δὲ κοινὸν, καὶ
πολυθρύλλητον τοῖς θεολόγοις, ὅτι ὁ Θεὸς ἧττον παιδεύει τοὺς
ἁμαρτωλοὺς παρ᾽ ὃ ἥμαρτον, καὶ πέρα τοῦ μείζω ἢ τῆς ἀξίας
στεφανοῖ τοὺς δικαίους. τοῦτο οὖν βούλεται ὁ Γρηγόριος λέγων, ὑ-

μήτω

ticorum quorundam,& Origeni aſſentientium,quales multi per illa tempora viguerunt, potiſſimũ in finitimis Aegypto & Paleſtina locis, vt etiam ſanctum illud, & magnũ luminare Patronum ſuæ opinionis habere viderentur.

Et quidem Barlaam ſi hucuſque ſtetiſſet, non improbabiliter ſenſiſſet vt dicemus infra,cœterum Barlaam ineptus exiſtens, imaginatur dogma ignis purgatorij non differre à dogmate Origenis reintegrationis. Deinde adhibet aliam ſolutionem,quamuis Gregorius ita ſenſerit, non eſſe mirũ, cum & alij ita ſenſerint,& alios Patres exiſtimat factos eſſe Origeniſtas, & nominat Irinæum Lugdunenſiũ Epiſcopum, & Dionyſium Alexandrinum, & alios, quandoquidẽ vero horum dicta in medium nõ adducit, ſed tantum affirmat illos ſic ſenſiſſe,nos negamus, ſed ſi ſenſerint, ſenſerũt ſecundum Barlaam ignem purgatorium non dogma redintegrationis, cũ Sanctus Hieronymus in 11. libro in Ezechielem exponens 36. caput manifeſte ſanctum Martyrem Irinæũ inter Græcos ſcriptores enumeret,& nihil tale aſſerat de dogmate ignis purgatorij, quod cum ipſe ſentiret, Irinæum non ſentientem repræhendiſſet, eſt autem Irinæus antiquiſſimus vir,qui ante Origenẽ floruerit (vnde mẽtitur Barlaam) diſcipulus S. Policarpi, natione Græcus,& phraſem,& græciſmum redolens, quamuis ſcripta ipſius cũ plurima eſſent,perierint, & ad nos non peruenerint, niſi quinque libri in latinum,verſi contra Valentinum, qui ſunt pleni doctrina,& pietate; De Dionyſio vero Alexandrino qui eſt Sanctus, nihil tale reperitur,quamuis diſcipulus extiterit Origenis,& libros ſcripſerit,ac multas epiſtolas teſte S. Hieronymo inter Eccleſiaſticos ſcriptores, & præterea teſte Euſebio in 6.& 7. lib. Eccleſiaſticæ hiſtoriæ, qui magna fragmenta Epiſtolarum, & aliorum eius ſcriptorum refert, & Magno Athanaſio, qui illum in dogmatibus fidei innocentem oſtendit, & contrarium oſtendant Barlaamitæ. Bar

μὴ τῷ φίλον νοῆσαι κἀνταῦθα, τοῦ φιλανθρωποτέρου καὶ τοῦ κολάζοντος ἐπαξίως.

Ὅτι δὲ ἐξέτασις περὶ τούτου οὐ προέβη, ἐννόει οὐ μόνον ἐν τῷ καιρῷ τοῦ Νύσσης, ἀλλ' οὐδὲ πώποτε ἐν τῷ καιρῷ τῆς πέμπτης συνόδου, καὶ ψεύδεται λέγων τοῦτο περὶ αὐτῆς. Ἐκείνη γὰρ τὰ Ὠριγένους ἀνεθεμάτισε, τοῦ δὲ πυρὸς τοῦ καθαρτηρίου οὐδεμίαν ὅλως μνείαν ἐποίησεν. ἀλλ' οὐδὲ ἐστὶν ἀναγκαῖον, πολλὰ γὰρ πιστεύομεν μὴ συνοδικῶς κυρωθέντα. ἔπειτα δὲ τίς χρεία συνόδου, ὑμῶν ταύτην ἀτιμαζόντων; ἡ γὰρ ἐν Φλωρεντίᾳ σύνοδος, ὡς ἄρθρον πίστεως τοῦτο ἐδογμάτισε, καίπερ οὐ μνημονεύουσα τοῦ πυρός, καὶ πάντες ἐκεῖνοι οἱ θεῖοι πατέρες Γραικοί τε καὶ Λατῖνοι τοῦτο ἐδέξαντο. καὶ οὐ δὲ στέργεις ἐξαιρέτως τὸ πῦρ. ἐρώτησον οὖν τοὺς μεταγενεστέρους σου, τοὺς κατὰ σὲ σχισματικοὺς καὶ αἱρετικούς, τοὺς ἀρνουμένους τὰ δεσποτικὰ προνόμια τοῦ Πέτρου, καὶ αὐτὴν τὴν σύνοδον μὴ δεχομένους, καὶ εὑρήσεις διχόνοιαν καὶ ἀσυμφωνίαν πρὸς ἀλλήλους.

Ὅτι δὲ οἱ ἅγιοι πατέρες καταδικάζοντες τὸν Ὠριγένην, οὐ κατεδίκαζον τὸ πῦρ τὸ καθαρτήριον, ῥᾳδίως ἀποδείκνυται. Ὁ γὰρ μέγας Βασίλειος, ὡς σαφῶς ἐδείξαμεν, οὐχ ἅπαξ ὀνομάζει, καὶ ἐκ τῆς θείας γραφῆς ἀποδέχεται τὸ πῦρ τὸ καθαρτήριον, καὶ ὅμως οὐκ ἐν ἑνὶ χωρίῳ ἐλέγχει τὸν Ὠριγένην. οὕτω γὰρ γράφει ἐν τῷ ἑαυτοῦ βιβλίῳ τῶν ὅρων κατ' ἐπιτομὴν ἐρωτήσει. σξζ. εἰ ὁ μὲν τις δαρήσεται πολλάς, ὁ δὲ ὀλίγας. πῶς λέγουσί τινες μὴ εἶναι τέλος τῆς κολάσεως. Ἀπόκρισις. Τὰ ἀμφίβολα καὶ ἐπικεκαλυμμένως εἰρῆσθαι δοκοῦντα, ἔν τισι τόποις τῆς θεοπνεύστου γραφῆς, ὑπὸ τῶν ἐν ἄλλοις τόποις ὁμολογουμένων σαφηνίζεται. τοῦ οὖν Κυρίου ποτὲ μὲν ἀποφαινομένου, ὅτι ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον. ποτὲ δὲ ἐκπέμποντος τινας εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. καὶ ἄλλοτε ὀνομάζοντος γέενναν πυρός, καὶ ἐπιφέροντος, ὅπου ὁ σκώληξ οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. καὶ ἔτι πάλαι διὰ τοῦ προφήτου περί τινων προειρηκότος, ὅτι ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσει, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβεσθήσεται. τούτων καὶ τῶν τοιού-

των

ſaam autem exiſtimat imperitè oſtēdere Nyſſenum, & Synonymum eſſe Origeniſtas. Neſcio igitur, quid illi in mentē venerit, & illud Theologi in mediũ adiecit. Nos enim illud rectè intelligimus, ſi verò ipſe ſententiam nō percipit, quid ad nos? Eſt autem commune & valde celebratũ Theologis quod Deus minus punit peccatores, quàm mereantur, vltra menſuram, & meritum coronat iuſtos. Hoc igitur ſibi vult Gregorius dicens, ſicui placet intelligere, hoc etiam in loco illud humanius, & dignum punientis.

Quòd verò inquiſitio de hoc non præceſſerit, intellige non ſolum tempore Nyſſeni, ſed neque vnquam alio tēpore quintæ Synodi, & mentitur dicens illud de ipſa. Illa enim Origenis opera anathematizauit, ignis verò Purgatorij nullam penitus mētionem fecit, ſed neque eſt neceſſariũ, multa enim credimus, quæ ſynodicè non ſunt ſancita. Deinde, quæ neceſsitas eſt Synodi, vobis hanc aſpernantibus? Nam Synodus Florentina, vt articulum fidei Purgatoriũ dogmatizauit, quamuis mentionem non fecerit ignis. Et omnes illi ſanctiſsimi Patres Græci, & Latini hoc receperunt, tu quoque concedis, excipiens ignē. Interroga igitur te poſteriores, qui ſunt tui ſimiles ſchiſmatici, & hæretici, qui negant priuilegia Petri, & ipſam Synodum non recipiunt, & inuenies diſsidium, minimeque concordiam ad inuicem.

Quod verò Sancti Patres reijcientes errores Origenis, non reiecerint ignem purgatorium, facile eſt probare. Nam Baſilius Magnus, vt clare oſtendimus, nō ſemel nominat & probat ex Scriptura ignem purgatoriũ, & nihilominus non vno in loco damnat dogma Origenis. Sic enim ſcribit in ſuo libro Regularum compendioſè explanatarum, Interrogatione 267. Si vnus quidem vapulabit multis, alter verò paucis, quo pacto quidam dicunt, nullum finē ſupplicij fore ijs, qui pœna afficiuntur? Reſponſio. Quæ ambigua ſunt ac videtur obſcurè eſſe dicta, quibuſdam locis diuinitus inſpi-

τῶν πολλαχοῦ τῆς θεοπνεύστου γραφῆς κειμένων, ἓν καὶ τοῦτο τῆς μεθοδείας τοῦ διαβόλου, τὸ τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὥσπερ ἐπιλαθομένους τῶν τοσούτων τοῦ Κυρίου ῥημάτων καὶ ἀποφάσεων, τέλος κολάσεως εἰς τὸ μᾶλλον κατατολμᾶν τῆς ἁμαρτίας, ἑαυτοῖς ὑπογράφειν. εἰ γὰρ τῆς αἰωνίου κολάσεως ἔσται ποτὲ τέλος, τέλος ἕξει πάντως καὶ ἡ αἰώνιος ζωή. εἰ δὲ ἐπὶ τῆς ζωῆς τοῦτο νοῆσαι οὐ καταδεχόμεθα, ποῖον ἔχει λόγον τῇ κολάσει τῇ αἰωνίῳ τέλος διδόναι; ἡ γὰρ τοῦ αἰωνίου προσθήκη, ἐφ' ἑκατέρων ἴσως κεῖται. ἀπελεύσονται, φησὶν, οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον. οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον. τούτων οὖν οὕτως ὁμολογουμένων, εἰδέναι χρὴ, ὅτι καὶ τὸ δαρήσεται πολλὰς, καὶ τὸ δαρήσεται ὀλίγας, οὐχὶ τέλος, ἀλλὰ διαφορὰν κολάσεως δηλοῖ. εἰ γὰρ ὁ θεὸς δίκαιος κριτής ἐστιν. οὐ μόνον τοῖς ἀγαθοῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς πονηροῖς ἀποδιδοὺς ἑκάστῳ κατὰ τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ; δύναται εἶναι ὁ μέν τις πυρὸς ἀσβέστου ἄξιος, καὶ τούτου ἤτοι μαλακωτέρου, ἢ μᾶλλον φλέγοντος. ὁ δέ τις σκώληκος ἀτελευτήτου, καὶ τούτου πάλιν ἢ πρᾳότερον ὀδυνῶντος, ἢ σφοδρότερον καὶ κατὰ τὴν ἀξίαν ἑκάστου. καὶ ἄλλος, γεέννης διάφορα πάντως ἐχούσης τὰ κολαστήρια. καὶ ἕτερος, τοῦ ἐξωτέρου σκότους, ἔνθα ὁ μέν τις ἐν κλαυθμῷ μονὸν, ὁ δέ τις καὶ ἐν βρυγμῷ τῶν ὀδόντων, διὰ τὸ ἐπιτεταμένον τῶν πόνων γίνεται. καὶ ἐξώτερον δὲ σκότος ὑποφαίνει πάντως εἶναί τι καὶ ἐσώτερον. καὶ τὸ, εἰς πυθμένα ᾅδου ἐν παροιμίαις εἰρημένον, δηλοῖ, ὅτι εἰσί τινες ἐν τῷ ᾅδῃ μὲν, οὐκ ἐν πυθμένι δὲ ᾅδου, κουφοτέραν ὑπομένοντες τὴν κόλασιν. τοῦτο δὲ χαρακτηρίζειν ἔστι καὶ νῦν ἐν τοῖς τοῦ σώματος πάθεσιν, ὁ μὲν γάρ τις πυρέσσει μετὰ συμπτωμάτων, καὶ ἄλλων παθῶν, ὁ δέ τις πυρέσσει μόνον, καὶ οὕτως οὐχ ὁμοίως τῷ ἑτέρῳ. καὶ ἄλλος οὐ πυρέσσει μὲν, ὀδύνῃ δέ τινι μέλους καταπονεῖται. καὶ οὗτος πάλιν ἑτέρου πλεῖον ἢ ἔλαττον. εἴρηται δὲ καὶ τοῦτο τῷ Κυρίῳ τὸ, πολλὰς καὶ ὀλίγας κατὰ τὴν χρῆσιν τῆς συνηθείας, ὥσπερ οὖν καὶ ἄλλα τινὰ τοιαῦτα. οἴδαμεν γὰρ πολλάκις τὸ τοιοῦτον εἶδος τοῦ λόγου, καὶ ἐπὶ τῶν ὑφ' ἑνός τινος πάθους κεκακωμένων παραλαμβανόμενον. οἷον ὅταν λέγωμεν ἐπί τινος πυρέσσοντος μόνου, ἢ πόσας ὑπέμεινεν ἀνάγκας. ὥστε πολλὰς καὶ ὀλίγας δέρεσθαι, πάλιν λέγω,

οὐκ

ratæ Scripturæ alibi ab alijs, quæ confeſſa, & aperta ſunt, declarantur. Cum ergo Dominus pronunciarit: Ibunt hi in ſupplicium æternum, Iuſti autē in vitam æternam:& alicubi Mittas eos in ignem æternū, qui paratus eſt diabolo & angelis eius, atque ita nominet gehennam ignis: vbi vermis eorum non moritur & ignis non extinguitur: ac rurſus per Prophetam de quibuſdam prædixerit: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Cū hæc & huiuſmodi ſępe à diuinitus inſpirata Scriptura proponantur; hoc quoque eſt diaboli artis, & aſtutiæ, vt multi homines veluti obliti talium tantarumq. Domini ſententiarum, finē ſibi audeant pœnarum in poſterum adūbrare. Nam ſi æterni ſupplicij quandoque finis eſt futurus, omnino habebit & vita æterna finem. Sin in vita nō ſic Euangelici dicti ſenſum accipimus: quæ ratio eſt, ſupplicio æterno finē ſtatuere? æterni enim adiunctio pariter in vtroque ponitur: Ibūt enim (inquit) hi in ſupplicium æternū, iuſti autē in vitam æternam. His igitur ita conceſsis, intelligendum eſt illud, Vapulabit multis: & illud vapulabit paucis, non finem, ſed diuerſitatē ſupplicij declarat. Si enim Deus iudex iuſtus eſt, non bonis ſolum, ſed etiam improbis, reddens vnicuique iuxta opera ſua, fieri poteſt, vt alius quidē dignus ſit igne inextinguibili, atque hoc ipſo vel lenius, vel acrius vrente: alius verò verme nūquam morituro, atque hoc ipſo nihilominus vel mitius quęque excruciante, vel ſeuerius, pro meritis videlicet vniuſcuiuſque, itemq. alius gehenna, habente prorſus ipſa etiam varia tormētorum genera: ſimiliterq. alius exterioribus tenebris: quo in loco alius in fletu eſt ſolum, alius præter fletum, in ſtridore etiam dētium, propter cruciatuū videlicet acerbitatē. Quin & hæ quoque tenebræ, quæ vocantur exteriores, alias etiam prorſus eſſe interiores ſignificant. Et illud quod dictum eſt in Prouerbijs. In profundū inferni: declarat quoſdam eſſe quidem apud inferos, nō tamen

οὐκ ἐν τῇ τοῦ χρόνου παρατάσει ἢ συμπληρώσει, ἀλλ᾽ ἐν τῇ διαφορᾷ τῆς κολάσεως γίνεται.

Ἔτι ἐν τῇ προτρεπτικῇ ὁμιλίᾳ εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα περὶ τὸ τέλος. διὰ πρόσκαιρον ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν ἀθάνατα βασανίζομαι, δι᾽ ἡδονὴν σαρκὸς, τῷ αἰωνίῳ πυρὶ παραδίδομαι.

Πρὸς τούτοις ἐν τῇ ἐπιστολῇ πρὸς παρθένον ἐκπεσοῦσαν, πρὸς τὸ τέλος. ποῦ ἄρα ἡ ψυχὴ ἐκείνη καταδύσεται; ἢ ἐν ὄψεσι τοσούτων θεατῶν ἐξαίφνης ὀφθεῖσα αἰσχύνης ἀνάπλεως; ποίῳ δὲ σώματι τὰς ἀπεράντους ἐκείνας καὶ ἀνυποίστους ὑποστήσεται μάστιγας; ὅπου πῦρ ἄσβεστον, καὶ σκώληξ ἀθάνατα κολάζων, καὶ πυθμὴν ᾅδου σκοτεινὸς καὶ φρικώδης, καὶ οἰμωγαὶ πικραί, καὶ ὀλολυγμὸς ἐξαίσιος, καὶ κλαυθμὸς καὶ βρυγμὸς ὀδόντων, καὶ πέρας οὐκ ἔχει τὰ δεινά;

Νομίζειν οὖν εἰκὸς ἐστὶ τὸν ἀδελφὸν Βασιλείου περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς διαλέγεσθαι, οὐ περὶ τῶν βλασφημιῶν τοῦ Ὠριγένους μηδεμίαν ὅλως μνείαν τῶν δαιμόνων καὶ τῶν ἀποδοκιμασθέντων ἀνθρώπων ποιούμενος.

Ἀλλ᾽ ὁ θαυμάσιος Βαρλαὰμ ἔτι τὸν θεολόγον Γρηγόριον ὠριγενιστὴν ἀποφαίνει, οὗτινος μέντοι ἐν τῷ ἀπολογιτικῷ λόγῳ ἀναγινώσκεται ταυτὶ τὰ ῥήματα. ἡμῖν δὲ εἰς τὸ κινδυνευόμενον ἐστὶ σωτηρία ψυχῆς τῆς μακαρίας τε καὶ ἀθανάτου, καὶ ἀθάνατα κολασθησομένης, ἢ ἐπαινεθησομένης διὰ κακίαν, ἢ ἀρετὴν, πόσον χρὴ δοκεῖν εἶναι τὸν ἀγῶνα, ἢ πόσης δεῖν τῆς ἐπιστήμης ἰατρεῦσαι καλῶς, ἢ ἰατρευθῆναι, καὶ τὴν ζωὴν μεταθέσθαι, καὶ δοῦναι τὸν χοῦν τῷ πνεύματι;

Καὶ ἐν τῷ λόγῳ εἰς τὸν πατέρα σιωπῶντα διὰ τὴν πληγὴν τῆς χαλάζης. ἐκεῖ δὲ (φησὶ) τίς συνήγορος, ποία σκῆψις; τίς ψευδὴς ἀπολογία; ποία πιθανότης ἔντεχνος; τίς ἐπίνοια, κατὰ τῆς ἀληθείας παραλογιεῖται τὸ δικαστήριον, καὶ κλέψει τὴν ὀρθὴν κρίσιν, τοῖς πᾶσι πάντα ἐν ζυγῷ τιθεῖσαν, καὶ πρᾶξιν, καὶ λόγον, καὶ διανόημα, καὶ ἀντισηκοῦσαν τοῖς πονηροῖς τὰ βελτίονα, ἵνα τὸ ῥέπον νικήσῃ, καὶ μετὰ τοῦ πλείονος ἡ ψῆφος γένηται; μεθ᾽ ἣν οὐκ ἔφεσις, οὐ κρίτης ὑψηλότερος, οὐκ ἀπολογία δι᾽ ἔργων δευτέρων, οὐκ

men in profundo, qui leuioribus ſcilicet pœnis afficiantur. Porro hoc ita eſſe etiam nunc poſſumus per ſimilitudinem adūbrate in morbis corporis intelligere. Siquidē eſt alius, qui præter febrē alias etiam aliorum morborū acceſſiones habet: alius item, qui ex ſola tantummodo febri laborat: & hic ipſe diuerſo modo atque alius. Similiterq. reperietur alius, qui febri quidē ipſe non laborabit, dolore tamen mēbri alicuius vehementer cruciabitur: & hic ipſe itē alio aut acrius, aut remiſſius. Vſurpatum eſt autē etiam à Domino, multis, & paucis, ex vſu quotidie loquendi conſuetudinis, quemadmodum alia etiam huiuſcemodi nonnulla. Quādoquidem ſcimus plerumque huiuſcemodi formam loquendi etiam in ijs ſolitā eſſe vſurpari, qui ex vno aliquo morbo laborant. Veluti cum dicimus in aliquo, qui tantūmodo febricitat, aut ex oculo dolet admirantes; Hic quot ſuſtinuit dolores aut quot pertulit cruciatus? Quamobrē hoc, multis aut paucis vapulare (iterū dico) nequaquam temporis longinquitatem, completionemuè, ſed pœnæ diuerſitatem ſignificat.

Item in ſermone adhortatorio ad ſanctum baptiſmū circa finem ait Baſilius. Ob breuem peccati voluptatem æternum crucior: propter voluptatē carnis, æterno trador igni.

Et in epiſt. ad virginem lapſam verſus finem: vbi itaque anima illa mergetur, quæ in tot ſpectatorum conſpectu de repente turpitudine plena viſa eſt? quali vero corpore infinita illa, & intolerabilia flagella ſufferet? vbi ignis inextinguibilis, & vermis indeſinenter caſtigās, & fundum inferni tenebricoſum ac horrendum, & eiulatus amari, & vlulatus indecorus, & ploratus & ſtridor dentium, & finem non habent mala.

Porro conſentaneū eſt exiſtimare fratrem Baſilij Magni de igne purgatorio agere, non de erroribus Origenis, cum nullam mentionem damnatorum & dæmonum faciat.

ἔλαιον παρὰ τῶν φρονίμων παρθένων ταῖς ἐκλειπούσαις λαμπάσιν. οὐ μετάμελεια πλουσίου, φλογὶ τηκομένου, καὶ τοῖς οἰκείοις ἐπιζητοῦντος διόρθωσιν. οὐ προθεσμία μεταποιήσεως, ἀλλὰ καὶ μόνον καὶ τελευταῖον καὶ φοβερὸν τὸ κριτήριον, καὶ δίκαιον πλέον, ἢ ὅσον ἐπίφοβον, μᾶλλον δὲ διὰ τοῦτο καὶ φοβερώτερον, ὅτι καὶ δίκαιον· ἡνίκα θρόνοι τίθενται, καὶ παλαιὸς ἡμερῶν προκαθέζεται, καὶ βίβλοι ἀνοίγονται, καὶ ποταμὸς πυρὸς ἕλκεται, καὶ τὸ φῶς, ἔμπροσθεν καὶ τὸ σκότος ἡτοιμασμένον καὶ πορεύονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, τῆς ἐν χειστῷ νῦν κρυπτομένης, καὶ ὕστερον αὐτῷ συμφανερουμένης. οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες εἰς ἀνάστασιν κρίσεως. ἣν ἤδη παρὰ τοῦ κρίνοντος αὐτοὺς λόγου, οἱ μὴ πιστεύσαντες κατεκρίθησαν. καὶ τοὺς μὲν τὸ ἄφραστον φῶς διαδέχεται, καὶ ἡ τῆς ἁγίας καὶ βασιλικῆς θεωρία τριάδος ἐλλαμπούσης τρανώτερόν τε καὶ καθαρώτερον, καὶ ὅλης ὅλον νοΐ μιγνυμένης, ἣν δὴ καὶ μόνην μάλιστα βασιλείαν οὐρανῶν ἐγὼ τίθεμαι. τοῖς δὲ μετὰ τῶν ἄλλων βάσανος. μᾶλλον δὲ πρὸ τῶν ἄλλων τὸ ἀπεῤῥίφθαι Θεοῦ, καὶ ἡ ἐν τῷ συνειδότι αἰσχύνη. πέρας οὐκ ἔχουσα.

Σκεψάσθω οὖν ὁ Βαρλαὰμ τίνι λόγῳ ὁ Θεολόγος ὠριγενιστὴς ἐγένετο, καὶ τίς τὸν Βαρλαὰμ ἐδίδαξεν ἐκείνου σκαιῶς μᾶλλον δὲ πανούργως καὶ πονηρῶς ἐπεξηγεῖσθαι πρὸς ὀλίγ' ἄττα ἀφορῶντα, κἀκεῖνα διεστραμμένως ἐννοοῦντα τοὺς οἰκουμενικοὺς διδασκάλους αἱρετικοὺς Ὠριγενιστὰς ἀποφῆναι, μὴ αἰσχυνόμενον, ὥστε ψεύδεται λέγων τοὺς παλαιοὺς πατέρας ἐν τῷ καιρῷ τοῦ Νύσσης μὴ καταδικάσαι τὸν Ὠριγένην καὶ διὰ τοῦτο μάτην ψεύδεται τὸν Νύσσης ἐξαμαρτῆσαι.

Καὶ τὸ μεῖζον, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Γρηγόριος τὴν κόλασιν τοῦ ᾅδου αἰώνιον ἀποφαίνεται. καθὼς ἐροῦμεν κατωτέρω καὶ σαφῶς παραστήσομεν. οὐ μὴν ἀρνητέον τὸ μιαρὸν στῖφος τῶν αἱρετικῶν πειραθῆναι κιβδηλεῦσαι καὶ καταμιᾶναι τὰ ἱερὰ συγγράμματα τοῦ διδασκάλου, καὶ τὸν ἅγιον γερμανὸν ταῦτα ἐπαινετῶς ἀνακαθᾶραι, οὕτω γὰρ γράφει ὁ φώτιος ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ φύλ. 478.

Sed egregius Barlaam etiam Gregorium Theologũ Origeniſtã facit;cuius tamen in apologetica oratione ſunt hæc verba. Nobis autem,qui de animæ ſalute periclitamur, quæ beata & immortalis eſt, atque immortalibus vel ſupplicijs, vel laudibus ob vitium, aut virtutem afficietur, quantũ tandem certamen propoſitum eſſe, quantaque arte opus eſſe exiſtimnadũ eſt, vt rectè curemus, aut ipſi curemur, & vitã in melius commutemus, ac terram ſpiritui addicamus? Et in oratione de plaga grandinis; Illic autẽ (inquit) quis patronus? quæ cauſificatio? quæ falſa defenſio? quod artificiosũ verborum lenocinium? quæ conſilij ſolertia? Tribunal illud circũſcribet, ac rectum iudicium eludet, quod omnia omnibus in ſtatera collocat, actionem, ſermonem, cogitationẽ, virtuteſq. cum vitijs ex aduerſo expendit, vt, quod propẽdet, victoriam obtineat, atque ab ampliore parte ſententia ſtet, poſtquam non iam prouocatio ſupereſt, non ſublimior iudex. nõ alia opera, per quæ quiſpiam pœnam deprecetur, non deficientibus lampadibus oleum, à prudẽtibus virginibus, aut à vendentibus acceptũ, non diuitis illius pœnitentia, flammæ ardore liqueſcentis, ac propinquis ſuis correctionem requirentis, non denique præſtitutum vitæ in melius commutandæ tempus: ſed & ſolum, & poſtremũ, ac formidabile illud Tribunal erit, magiſq. etiam iuſtũ, quàm formidabile, imò, vt rectius dicam, idcirco formidabilius quia iuſtum. Quo quidem tempore Throni proponẽtur, & antiquus dierum ſedebit, & libri aperientur, & igneus fluuius voluetur, & lux à fronte, & paratæ tenebræ: ac procedent qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ, nunc quidem in Chriſto abſconditæ, verum poſtea ſimul cum ipſo manifeſtandæ: qui autem mala egerunt, in reſurrectionem Iudicij, quo etiam ij, qui non credunt, à verbo eos iudicante iam condẽnati ſunt: atque illos quidẽ lux omne ſermone præſtantior excipiet, & ſanctæ, regiæq. Trinitatis, purius iam &

Ἀνεγνώσθη Βιβλίον τὸν ἐν ἁγίοις γερμανὸν φέρον συγγραφέα, ὃς μετὰ τὸ κυζίκου χειροτονηθῆναι Κωνσταντινουπόλεως ἐχρημάτισεν ἀρχιερεύς, ἀνταποδοτικὸς δὲ ἢ ἀνόθευτος τὴν ἐπιγραφὴν ἔχει. ὃ ἴσον ἂν εἴη περὶ τῆς αἰσθεύτου τῶν βεβιωμένων ἀνθρώποις ἀνταποδόσεως. τῆς μὲν οὖν, ἐπιγραφῆς ἡ ἐπαγγελία τοιαύτη. ἀγωνίζεται δὲ ὁ λόγος τὸν ἐν ἁγίοις τῆς Νύσσης Γρηγόριον καὶ τὰ τούτου συγγράμματα, τῆς Ὠριγενείου παραχεῖν ἐλευθέραν λώβης. καὶ γὰρ οἱ τοῦ δαιμονίου φύλου καὶ τῶν εἰς κόλασιν ἀτελεύτητον παραπεμπομένων ἀνθρώπων ἤλπιζον ἀποκατάστασιν φίλον, οὗτοι δὴ (ἅτε τὸν ἄνδρα ὑψηλόντε τοῖς δόγμασι, καὶ πολὺν τοῖς τῶν λόγων ῥεύμασιν εἰδότες, καὶ λαμπρὰν τῆς εὐσεβείας τὴν ὑπόληψιν εἰς πάντας ἀνθρώπους περιηχηθεῖσαν ὁρῶντες) ἐπεβάλλοντο παρενεῖραι τοῖς ἐκείνου φωτιστικοῖς καὶ σωτηρίοις λόγοις τὰ ζοφώδη καὶ ὀλέθρια τῆς Ὠριγένους δυσφροσύνης, ἀμβλωθεῖσαν τῇ τοῦ ἀνδρὸς πολυωνύμῳ ἀρετῇ τε καὶ γνώσει τὴν αἱρετικὴν ὑποβαλεῖν λαθραίως διανοηθέντες ἀπόνοιαν. διότι τοῦτο μὲν προσθήκαις νόθοις, τοῦτο δὲ καὶ διαστροφῇ τῶν ὀρθῶν λογισμῶν βεβιασμένοι, πολλὰ τῶν ἀμωμήτων ἐκείνου συνταγμάτων κατακιβδηλεύειν ἐπειράθησαν. καθ' ὧν γερμανὸς, ὁ τῆς εὐσεβείας συνήγορος, ὀξὺ τῆς ἀληθείας ἐπαφεὶς τὸ ξίφος, καὶ νεκροὺς τῇ πληγῇ λιπὼν τοὺς πολεμίους, νικηφόρον καὶ προαγωνιστὴν τὸν καθ' οὗ τὰς ἐπιβουλὰς ἡ αἱρετικὴ φάλαγξ ἐρραδιούργει καὶ κατεσκεύαζε, παρεστήσατο.

Ἔστι μὲν οὖν ὁ ἀνὴρ ἐν τῷ παρόντι λόγῳ καθαρὸς τε καὶ διειδὴς, καὶ τὰς ἐν ὀνόμασι τροπὰς εὐσόχως ὑποβαλλόμενος. καὶ τὴν μὲν φράσιν ἡδύνων, οὐχ ὑφιζόμενος δὲ πρὸς ψυχρότητα. γενναῖος μὲν καὶ ἐπιβαλεῖν τῇ προθέσει, ὅμοιος δὲ διεξελθεῖν τὰ ἀγωνίσματα. καὶ τοῦ μὲν ἀναγκαίου μηδὲν ἔξωθεν. παρὰ πλέκων, οὐδὲν δὲ τῶν ὁ φιλόντων ῥηθῆναι παρορῶν, οὔτε ταῖς κατασκευαῖς, οὔτε τοῖς ἐπιχειρήμασιν, οὔτε τοῖς ἐνθυμήμασιν. ἀλλ' ἔστιν ὥσπερ τῶν εὐσεβῶν δογμάτων κανὼν ἀπαρέγκλιτος, οὕτω καὶ τῶν, εἴτις ἐθέλει λόγους γράφειν δυνατοὺς καὶ σαφεῖς καὶ πνευματικὴν

διδα-

clarius illuminantis, totamq. ſe cum tota mente miſcentis, contemplatio (in qua ego vel ſola regnum Cœlorum maxima ex parte poſitum eſſe cẽſeo) hos autem ſimul cum alijs, vel potius ante alia, iſtud excruciabit, quod à Deo proiecti ſint, atque iniuſtam in conſcientia ſempiternæ ignominiæ notam gerant.

Videat ergo Barlaam quanam ratione Theologus euaſerit Origeniſta, & quis Barlaam docuit illius eſſe ineptũ, imò vero improbum interpretem, qui ad pauca reſpiciens, & ea peruerſe intelligens Doctores Oecumenicos hæreticos Origeniſtas creare non erubeſcit. Itaque etiam mentitur antiquos Patres tempore Nyſſeni nõ damnaſſe Origenem, & propterea falſo mentitur erraſſe Nyſſenum.

Immo quod amplius eſt ipſemet Gregorius pœnam Inferni perpetuam eſſe cenſet, vt dicemus infra, & clare probabimus. non tamen negandũ eſt colluuiẽ hæreticorũ conatam fuiſſe adulterare, ac polluere ſacra ſcripta huius Doctoris, & ſanctum Germanũ laudabiliter ea expurgaſſe, ſic enim ſcribit Photius in ſua Bibliotheca ferè circa medium pag. 327.

Legi librum, auctore Germano, qui primũ Cyzigi ordinatus, poſt Conſtantinopolitanus Patriarcha fuit, qui liber inſcribitur, retribuens & legitimus: quod proinde eſt, ac ſi dixeris: De vera, & legitima retributione, quod rependatur hominibus prout vixerint. Et hæc quidem tituli inſcriptio. Contendit vero Grægorium Nyſſæ Epiſcopum, eiuſq. ſcripta ab Origenis errore eſſe immunia. Etenim quibus delirium illud placet, dæmonibus, & hominibus in æternã pœnam cõiectis liberationem inde expectandam illi (quod virum doctrina ſingularem, & eloquentia inſignem eũ agnoſcerent, claramque ſanctitatis exiſtimationem per omnium ora decantatam viderent) aggreſſi ſunt claris & ſalutaribus eius ſcriptis, obſcura ac pernicioſa Origeniani ſomni vene-

na

διδασκαλίαν προτιμῶντας τῆς ἐπιδείξεως, καλὸν τὸ παράδειγμα, καὶ ἀξιοζήλωτον. ἐπεὶ γὰρ ἐπίζει μὲν οὖν πρότερον τὸ αἱρετικὸν δόγμα, ὃ τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν δαιμόνων εἰς τὸ ἀρχαῖον, καὶ τῶν ἐν ἁμαρτίαις καταλυσάντων τὸν βίον, κατά τινας ποινὰς ὡρισμένας εἰς τὸν χρόνον τῶν δικαίων μετελθεῖν τερατεύεται. ἐλέγχει δὲ τὸ μυθῶδες τοῦτο διασέβημα, πρῶτον μὲν ἐξ αὐτῶν τῶν δεσποτικῶν φωνῶν, δεύτερον δὲ ἐκ τῶν ἀποστολικῶν κηρυγμάτων. οἷς καὶ προφητικὰς ἐπισυνάπτει μαρτυρίας ξυνολογούσας, ὥσπερ αἰώνιον τὴν τῶν δικαίων ἀνεκλάλητον ἀπόλαυσιν, οὕτω καὶ τὴν τῶν ἁμαρτωλῶν ἀτελεύτητόν τε, καὶ ἀνυπόστατον κόλασιν. οὐκ ἐκ τῶν εἰρημένων δὲ μόνον χρήσεων τὸ αἱρετικὸν καὶ ἀλλόφυλον καταβάλλει φρύαγμα, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων ἱερῶν ἀνδρῶν. καὶ δὴ τὸ κραταιότερον, καὶ ἐκ λογίων αὐτοῦ ἐκείνου, ὧν κακομηχάνως ἡ αἵρεσις συνήγορον λαβεῖν ἠγωνίζετο. Διὰ δὴ τούτων ἁπασῶν τῶν ἱερολογιῶν, τὸ μὲν παθοποιὸν καὶ ψυχοφθόρον πάσης ἐκκλησιαστικῆς χοροστασίας ἀπελαυνόμενον ἀπεδείχθη μυθολόγημα. τὸ δὲ τῆς εὐσεβείας μισοπόνηρον κρατύνων τε καὶ αὔξων φρόνημα. οὕτω δὲ προδιασκευάσας καὶ κραταιωσάμενος τὸ τῆς ἀληθείας ὀχύρωμα, δι' οὗ καταλαβεῖν ῥᾷον ἔμελλε τὸν πολέμιον. τὰ ῥητὰ λοιπὸν μετὰ ταῦτα τοῦ ἱεροῦ προάγει πατρός, εἰς οἱ κακοὶ καὶ πονηροὶ τῶν δογμάτων κάπηλοι τὸν οἶνον ὑδατιμιγνοῦντες κιβδηλεύειν αὐτὰ, μᾶλλον δὲ τὰ τῆς ἐκκλησίας ἐμελέτησαν διδάγματα. ταῦτα δὴ τὰ ἱερὰ ῥητὰ προθεὶς, ἑαλωκότας ἐπ' αὐτοφώρῳ τοὺς Ὠριγενιαστὰς, οἷς ἐκακούργουν, ἐθριάμβευσε. τοῦτο μὲν ἀπηρυθριασμέναις καὶ αἰσχίσταις προσθήκαις ὑπονοθεύοντας διελέγχων τὰ ἀνόθευτα. τοῦτο δὲ, καὶ τὸ συνεχὲς ὑφορωμένοις τῆς προσθήκης, ἐκ πολλῆς ἄλλης αὐθαδείας τε καὶ ἀπονοίας, πρὸς τὴν αἱρετικὴν αὐτῶν ἐπίνοιαν, τὰ περὶ πυρὸς προσδοκῆσαι κολάσεως τέλος. ἀλλ' αἱ μὲν ἄτοποι τοῦ βίου ἡδοναὶ τῶν σκιῶν καὶ ὀνειράτων διαφέρουσιν οὐδὲν πρὶν γὰρ ἢ τελεσθῆναι τὰ τῆς ἁμαρτίας, σβέννυται τὰ τῆς ἡδονῆς, αἱ δὲ ὑπὲρ τούτων κολάσεις τέλος οὐκ ἔχουσι. τὸ μὲν ἡδὺ πρὸς

ἀπο-

na admiſcere, virtutiq. hominis, & doctrinæ celebri hæreticam occultè amentiam ſubijcere. Quare partim additamẽtis falſis, partim rectis argumentis violẽter detortis, multa ex irreprehenſibilibus eius monumentis calumniari conati ſunt: contra quos Germanus pietatis Patronus acutum veritatis gladium ſtringens, & vulnere proſtratos hoſtes relinquens victorem, ſuperioremq. eum conſtituit, in quem hæretica colluuies inſidias ſtruxerat, & poſuerat. Huius ſtylus in hoc opuſculo, purus ac clarus, verborũq. tropos feliciter arripiens, phraſi venuſta, & eleganti, nõ ad frigiditatem vergens, propoſito valide inſiſtens, par etiam, in cõtentionibus ſuſcipiendis, nihilq; citra neceſſitatem immiſcens, nihil quod dictu ſit neceſſarium prætermittens, tum conſtructione, & epicherematibus, tum enthymematibus, & eſt velut clara ſanæ doctrinæ norma. ita & illorum, ſi quis vehementes, claras, & gratas, & ſpiritualem doctrinam oſtentationi præferentes ſcribere orationes cupit, egregium eſt exemplum, & imitatione dignum. Notat primo hæreticum dogma, quod dæmones in antiquum ſtatũ, & eos qui in flagitijs ſuis moriũtur, poſt pœnas definitas in Beatorum numerum aggregandos nugatur. refellit vero fabulis plenam impietatem, primum è Domini verbis, hinc ex Apoſtolicis Decretis, quibus & Prophetarum teſtimonia adijcit, clare oſtendentia, vt æterna eſt Iuſtorum ineffabilis fruitio, ſic & peccantiũ ſempiternam atque infinitam pœnam futuram, non modo autem teſtimonis allatis hæreticum atque profanum condemnat venenum, verum etiam è Sanctis Patribus. quin etiam validius, ex eiuſdem proprijs ſcriptis, quorum perfide hæreſis Patronum accipere aggreſſa eſt. ex his omnibus pijs ſentẽtijs, & verbis calamitoſam illam, animæque perniciofam fabulam à toto Clero Eccleſiaſtico illum amouere: piũ vero dogma, malitiam exoſam habens confirmare & erigere apparet. Ad eundem quoque modum inſtrue-

ἀποθρασυνθέντας ἐκβιάζεσθαι. καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν, πάσης τοὺς τοῦ ἀνδρὸς ἀπηλλαγμένους πόνους ἀποφαίνει αἱρετικῆς τε ἐπιβουλῆς, καὶ συκοφαντίας, ἀφορώσης εἰς ἀσέβειαν. ἤδε ἀπαλλαγή, καὶ τῆς κακουργίας ὁ ἔλεγχος, ἔκ τε τῶν προηγουμένων τοῦ κεκακουργημένου χωρίου, καὶ τῶν ἑπομένων, κατασκευάζεται καὶ ἀνακαλύπτεται. καὶ ἐξ ἄλλων δὲ τοῦ θεσπεσίου γρηγορίου μυρίων λόγων, τὸ ὀρθὸν διασωζόντων καὶ ἀνόθευτον. καὶ ταῦτα καλῶς ἀγωνισάμενος, καὶ ὡς οὐκ αὖτις ἄλλος ἄμεινον, εἰς σωτηρίους εὐχὰς καὶ δοξολογίας θεοῦ ἀποπερατοῖ τὸ φιλοπόνημα. οἱ δὲ λόγοι, οὓς ὑπῆλθεν ἐνέδραις τὸ ἀλλόφυλον ἐτεχνήσατο, καὶ ὁ παρὰ τῆς ἀληθείας ταχθεὶς στρατηγὸς τῆς λῃστρικῆς ἐφόδου κακῶν ἀπαθεῖς διεσώσατο, ὅ, τε περὶ ψυχῆς ἐστὶ πρὸς τὴν ἀδελφὴν μακρίναν διάλογος. καὶ δὴ ὁ κατηχητικὸς, καὶ ὁ περὶ τοῦ τελείου βίου τὴν εἰσήγησιν ἀναδεξάμενος.

Ἐκ τούτων δὲ ῥάδιον ἐστὶ συλλέξασθαι, καὶ ἐπισημειώσασθαι δύο τινὰ λόγου ἄξια, καὶ πρῶτον μὲν τὰ ἱερὰ πονήματα τοῦ Νύσσης, ὡς τανῦν φέρεται μὴ εἶναι διεφθαρμένα. τοῦ ἁγίου γερμανοῦ ταῦτα εἰς τὸ ἀρχαῖον καὶ ἄπταιστον κάλλος ἀποκαταστάντος, τοῦ δὲ βαρλαὰμ δοξάζοντος μὴ εἶναι νενοθευμένα, εἰ μὴ μόνον τὸν ἅγιον εἶναι Ὠριγενιστὴν διὰ τὸ πῦρ τὸ καθαρτήριον. δεύτερον δὲ τὸν ἅγιον γερμανὸν ἔτι δὲ καὶ τὸν φώτιον πιστεῦσαι τὸ καθαρτήριον (ἕτερον ὂν παρὰ τὸ δόγμα τῆς ἀποκαταστάσεως) τοῦτο γὰρ εὑρίσκεται παρὰ τῷ Νύσσης, ὃν ὁ ἅγιος γερμανὸς ἐκάθηρε καὶ ὁ φώτιος ὑπερεπαινεῖ.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Χρυσόστομος ἐκτὸς τοῦ ῥητοῦ τοῦ Παύλου αὐτὸς δὲ σωθήσεται οὕτως ὡσεὶ διὰ πυρὸς, ὅπερ ἐξηγεῖται κατὰ Ὠριγένους ὁ διδάσκαλος περὶ τῆς πέμπτης συνόδου οὐχ ἅπαξ ἐλέγχει καταδικάζων τὸ δόγμα τοῦ Ὠριγένους οὑτωσὶ γράφων ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ πρὸς Θεόδωρον τὸν ἐκπεσόντα. ὁ καταφρονηθεὶς νῦν, αὐτός ἐστιν ὁ τότε δικάζων. τοῦτον ἐννόει δὲ ὅλου, καὶ τὸν ποταμὸν τοῦ πυρὸς, ποταμὸς γάρ φησι, πυρὸς εἷλκεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ. οὐκ ἔστι γὰρ παρ' ἐκείνου παραδοθέντα

τα τῷ

ſtruere, ac munire veritatis vallum, vnde hoſtem arcere in promptu ſit. dicta reliqua deinde Sãcti Patris affert quibus improbi, ac nequam ſectarũ caupones vinum aquæ miſcẽtes adulterare illa, quin potius Eccleſiaſticas Doctrinas conati ſunt. has porro ſacras ſententias adducens de Origeniſtis in proprijs ſententijs cõuictis, quibus illi male vtebantur, triumphum egit. reprehendens, tum quod legitimæ quidem audacibus, & impudentibus additamentis continuantes, noua magna arrogantia & ſtupiditate ad hæreticam ſuam opinionem, ea audacter detorquerent; & vt breuiter dicam omnia, ſancti huius Patris ſcripta ab omni hæretica prauitate, & à calumnia, quæ in impietatem vergit immunia eſſe declarat. Hæc porro immunitas & improbitatis refutatio, & ex antecedentibus loci depreuati, & ex cõſequentibus conficitur, & demonſtratur; & ex alijs ſexcentis Beati Gregorij Nyſſeni libris, qui orthodoxè, & legitimè ſentiunt rectè excutiens, vt nemo melius, in ſalutares preces ac laudes Dei laborem finijt. libri autem quos inſidijs excipere hæretici moliti ſunt, & quos Germanus veritatis Propugnator primarius ab latronum inſultu ſine noxa ſeruauit, ſunt dialogus ad Macrinam ſororem de anima, & liber catecheticus, & ille, qui de perfecta vita narrationem continet. Sic Photius.

Ex his facile eſt colligere & notare duo quædam conſideratione digna; alterum lucubrationes Nyſſeni, vt nunc ſe habent, non eſſe corruptas, cum Sanctus Germanus iſtas in antiquam & ab errore immunem pulchritudinem redegerit, & ipſe Barlaam exiſtimet non eſſe adulteratas niſi ſolũ, quod Sanctus ſit Origeniſta propter ignem purgatorium. Alterum vero Sanctum Germanum, præterea etiam Photiũ credidiſſe ignem purgatorium, cũ aliud exiſtat à dogmate reintegrationis. hoc enim reperitur apud Nyſſenum, cuius librum S. Germanus purgauit, & Photius apprime laudat.

Q   Sed

τὸ τῷ πυρὶ προσδοκῆσαι κολάσεως τέλος. ἀλλ' αἱ μὲν ἄτοποι τοῦ βίου ἡδοναὶ τῶν σκιῶν καὶ ὀνειράτων διαφέρουσιν οὐδέν, πρὶν γὰρ ἢ τελεσθῆναι τὰ τῆς ἁμαρτίας, σβέννυνται τὰ τῆς ἡδονῆς, αἱ δὲ ὑπὲρ τούτων κολάσεις τέλος οὐκ ἔχουσι. καὶ τὸ μὲν ἡδὺ πρὸς ὀλίγον, τὸ δὲ ἀνιαρὸν αἰώνιον. καὶ ἐν τῷ ἐνάτῳ λόγῳ εἰς τὴν προτέραν πρὸς Κορινθίους ἀπ' ἀρχῆς. οὐ μικρὸν ἡμῖν τοῦτο τὸ προκείμενον ζήτημα, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν σφόδρα ἀναγκαίων, καὶ ὃ ἅπαντες ζητοῦσιν ἄνθρωποι, εἰ τέλος ἔχει τὸ τῆς γεέννης πῦρ. ὅτι μὲν γὰρ οὐκ ἔχει, ὁ Χριστὸς ἀπεφήνατο λέγων, τὸ πῦρ αὐτῶν οὐ σβεσθήσεται, καὶ ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσει. καὶ ὁ Παῦλος δὲ φησί, δεικνὺς ἀθάνατον τὴν κόλασιν, ὅτι οἱ ἁμαρτάνοντες δίκην τίσουσιν ὄλεθρον αἰώνιον. καὶ ἐν τῷ ἑνδεκάτῳ λόγῳ εἰς τὴν αὐτὴν ἐπιστολὴν περὶ τὸ τέλος, οὐδὲ γὰρ μέχρι τούτων ἕστηκε τὰ ἡμέτερα, ἀλλὰ χαλεπωτέρα δέξεται κόλασις τοὺς τοιούτους, καὶ ποταμὸς πυρὸς, σκώληξ ἰοβόλος, καὶ σκότος ἀτελεύτητον, καὶ ἀθάνατοι κολάσεις. τοὺς μνημονευθέντας ἱεράρχας καὶ οἰκουμενικοὺς διδασκάλους Γρηγόριον τὸν θεολόγον, Βασίλειον τὸν μέγαν, καὶ τὸν θεῖον χρυσόστομον, Ἰουστινιανὸς ὁ βασιλεὺς ὑπὲρ τῆς πέμπτης συνόδου παράγει μάρτυρας κατὰ Ὠριγένους, ὡς ἔστιν ἰδεῖν ἐν ταῖς ἐκείνου ἐπιστολαῖς.

Λείπεται ἀκριβῶς ἐκζητῆσαι καὶ ἀνιχνεῦσαι, εἰ αὐτὸς ὁ Νύσσης σοφὸς ὢν καὶ εὐγλωττότατος, καὶ τοῦ μεγάλου βασιλείου γνήσιος ἀδελφὸς τυγχάνων, ἐφρόνησέ ποτε κἂν ἐν ὀνείρεσι τὰ σαθρὰ καὶ διεστραμμένα καὶ βδελυρώτατα δόγματα τοῦ ὠριγένους. ὥστε τοὐναντίον ἅπαν σαφῶς ἀποδειχθὲν ὁ Βαρλαὰμ φανήσεται παντάπασι ψευδόμενος, μόνον τῷ ψευδῶς φάναι οἰόμενος ὡς περμορμολυκείοις τισὶν ἐξαπατᾶν τὰ βρεφύλλια, οὐ μὴν τοὺς νοῦν ἔχοντας, καὶ τὰ σοφὰ δόγματα τῶν πατέρων ἀνελισσομένους, καὶ ταῦτα τοῦ Νύσσης ἐν τῷ τέλει τῷ περὶ ψυχῆς ἀποδοκιμάζοντος τὴν ὠριγένους γνώμην τούτοις τοῖς ῥήμασι. τοὺς γὰρ βαθμοὺς τῶν ψυχῶν καὶ τὰς ἀναβάσεις, ἃς ὠριγένης εἰσάγει μηδὲν συναδούσας ταῖς θείαις γραφαῖς μηδὲ προσηκούσας τοῖς

τῶν

Sed & Chryſoſtomus præter textum Paulinum, iſte vero ſaluabitur quaſi per ignem. quem Doctor exponit cōtra Origenem ante quintam Synodum non ſemel abijcit Origenem. ſic enim ſcribit in prima epiſt. ad Theodorum monachum lapſum. Quem modo nihilo ducis, ipſe tūc erit Iudex. In mente iugiter eum habeas, & fluuium ignis. fluuius enim igneus rapiduſque egrediebatur à facie eius; non eſt quod quiſquam ei deditus igni, ſupplicij finē expectet. Verum improbæ ſæculi huius voluptates ab vmbris ſomnijſq. nihil differunt; priuſquam enim peccatum ad finē peruenerit, extinguitur voluptas: ſuppliciorum vero, quæ pro flagitijs ſuſcipiuntur, nullus eſt finis; & dulce quidem ad breue tempus, quod vero cruciat eſt ſempiternum. & hom. 9. in epiſt. 1. ad Corinth. à principio. Non leuis nobis hinc propoſita quæſtio eſt, ſed de rebus valde neceſſarijs, quærunt plerique homines, ignis gehennæ ſit ne finem habiturus.? Non habiturum pronunciauit Dominus, cum diceret: ignis eorum non extinguetur, & vermis eorū non morietur. Paulus vero eum perennem oſtendēs ait, de peccatoribus: pœnas dabunt in interitu æternas. Et in orat. 2. in eandem epiſtolam circa finem. Neque enim hactenus cōſiſtunt res noſtræ, ſed grauius ſupplicium huiuſcemodi homines torquebit, igneus ſcilicet fluuius, vermis venenoſus, tenebræ perpetuæ, immortales cruciatus.

Commemoratos Pontifices, & Oecumenicos Doctores Gregorium Theologū, Baſilium Magnum, & diuinum Chryſoſtomū, Iuſtinianus Imperator pro quinta Synodo adducit teſtes contra Originem, vt eſt videre in eius epiſtolis.

Reſtat vt diligenter inquiramus & perueſtigemus an ipſe Nyſſenus cum ſit ſapiens, & eloquentiſſimus, ac Magni Baſilij germanus frater exiſtens ſenſerit vnquam vel in ſōnijs putrida ac peruerſa & fœtidiſſima dogmata Origenis. Oſtenſo enim clarè contrario, Barlaam penitus mendax ap-

τῷ χριστιανῶν δόγμασι παραληπτέον.

Ἐν γοῦν τῇ πέμπτῃ συνόδῳ οἱ θεῖοι πατέρες ἀποσκορακίζοντες τὰς φλυνάφους τοῦ ὠριγένους παράγουσι τὴν ἱστορίαν τοῦ λαζάρου καὶ τοῦ πλουσίου δεικνῦντες, τὸν μὲν αἰωνίως κολάζεσθαι, τὸν δὲ διὰ παντὸς εὐφραίνεσθαι. ταύτην οὖν ὁ Νύσσης εἰσφέρει ἐν τῷ τρίτῳ λόγῳ εἰς τοὺς μακαρισμοὺς καὶ ἐν τῷ περὶ φιλοπτωχίας. εἰς τοὺς μακαρισμοὺς τούτοις τοῖς ῥήμασιν. ἐπισκεψάσθω ἑαυτῷ ἐν τῷ κατὰ τὸν λάζαρον καὶ τὸν πλούσιον διηγήματι, ἐν ᾧ γυμνότερον τὸ τοιοῦτον δόγμα ἡμῖν σαφηνίζεται. μνήσθητι γάρ φησιν ὁ Ἀβραὰμ πρὸς τὸν πλούσιον, ὅτι ἀπέλαβες τὰ ἀγαθά σου ἐν τῇ ζωῇ σου ὁμοίως δὲ καὶ ὁ λάζαρος τὰ κακά, διὰ τοῦτο οὗτος μὲν παρακαλεῖται, σὺ δὲ ὀδυνᾶσαι. Καὶ ἐν τῷ περὶ φιλοπτωχίας παραγαγὼν τὴν αὐτὴν ἱστορίαν περὶ τοῦ πλουσίου τοὺς λόγους ποιούμενος φησίν. ἀξιοῖ γὰρ γενέσθαι μηνυτὴν τοῖς ἀδελφοῖς ἐκ τῶν νεκρῶν τινὰ, ὥσαν μὴ κἀκεῖνοι τῇ ὑπερηφανείᾳ τοῦ πλούτου βλαβέντες ἐν τῇ τρυφῇ τῆς σαρκὸς ἐπὶ τὸ αὐτὸ χάσμα τοῦ ᾅδου κατενεχθῶσι διὰ τοῦ λείου τῆς ἡδονῆς ὀλισθήσαντες. καὶ περὶ τούτου ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ ἀποδίδωσι τὴν αἰτίαν, δι' ἣν τοὺς πτωχοὺς τῇ νόσῳ διεφθαρμένους ἀποφεύγομεν, ἀλλὰ τίς ἐστιν αἰτία ἡ τῶν τοιούτων ἡμᾶς ἀφιστῶσα; τίς αὕτη; τὸ μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἀπειλὴν τοῦ εἰπόντος, ὅτι πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. ἐφ' ὅσον γὰρ οὐκ ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων, φησὶν, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε, εἰ γὰρ ταῦτα οὕτως ἔχειν ᾤοντο, οὐκ ἂν τοιαύτην εἶχον περὶ τῶν ἀρρωστούντων γνώμην, ὥστε ἀπωθεῖσθαι ἀφ' ἑαυτῶν, καὶ μολυσμὸν οἴεσθαι τοῦ ἡμετέρου βίου τὴν περὶ τοὺς ταλαιπωρουμένους σπουδήν.

Καὶ πάλιν ἐν τῷ τρίτῳ λόγῳ εἰς τοὺς μακαρισμοὺς, εἰ μακαριστόν ἐστιν τὸ ἐν τοῖς ἀπείροις αἰῶσιν ἀτελεστόντι καὶ εἰσαεὶ παρεκτεινομένην τὴν εὐφροσύνην ἔχειν, δ' εἰ δὲ πάντως γεύσασθαι καὶ τῆς ἐναντίας τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν (τουτέστιν ἐν τοῖς ἀπείροις αἰῶσιν ἀτελεστόντε καὶ εἰσαεὶ παρεκτεινομένην τὴν κόλασιν τῆς γεέννης ἔχειν) οὐκέτι χαλεπὸν ἐπισυνιέναι τοῦ λόγου τὸ βούλημα. διατί μακάριοι οἱ νῦν πενθοῦντες, αὐτοὶ γὰρ εἰς τοὺς ἀπεί-

ρους

parebit qui tantum mendacia fando exiſtimat veluti quibuſdam laruis & monſtris decipere infantulos, non tamen viros cordatos, qui docta dogmata Patrum euoluunt; præſertim cùm Nyſſenus in fine orationis de anima reijciat ſententiam Origenis his verbis. Etenim animarũ gradus, & aſcenſus & deſcenſus, quos Origenes inducit, vt nulla in re diuinis eloquijs cõcinnentes, neque Chriſtianorum decretis congruentes, prætermittere par eſt.

Igitur in V. Synodo Diuini illi Patres reijcientes nugas Origenis adducunt Hiſtoriam Lazari & Diuitis probantes hunc quidem perpetuò puniri, hunc verò ſemper lætari. Hanc igitur Nyſſenus affert in tertia oratione in beatitudines & in oratione de amandis pauperibus. In beatitudines his verbis. Conſideret eum in illa narratione, quæ de Lazaro ac Diuite in Euangelio habetur, vbi eiuſmodi doctrina nobis apertius declaratur: Memẽto enim, inquit, Abraham ad Diuitem quod receperis bona in vita tua: Similiter item Lazarus quoque mala, idcirco hic quidem ſolatio fruitur, tu verò cruciaris. Et in oratione de amandis pauperibus, adducens eandem Hiſtoriam, hæc verba facit de Diuite. Orat enim, vt ad Fratres nuncius ex mortuis mittatur aliquis, ne ipſi quoque diuitiarum ſplendore elati ac tumidi, & propter lubricum voluptatis prolapſi, in eundem inferni hiatum atque voraginem detrudantur. Et ante iſtud teſtimonium in eadem oratione aſſignat cauſam propter quam pauperes morbo corruptos fugiamus. Quid ergo inquit nos ab illis diſiungit? quid tandem eſt? illud profectò, quod nõ timemus minas illius, qui dicit: diſcedite à me in ignem æternum: quatenus enim vni ex his non feciſtis, nec mihi feciſtis. Si enim hæc ita habere arbitrarentur, nunquam adduci in eam ſententiam poſſent vt ægrotantes à ſe repellerent, nec ſtudium, quod in calamitoſos impenderetur, vitæ noſtræ contagium exiſtimarent.

ἑως αἰῶνας παρακληθήσονται.

Καὶ πρὸς τούτοις ἐν τῷ λόγῳ παράγει χριστιανοὺς τινὰς ἀναισθήτως ἔχοντας πρὸς τὰς ποινὰς τῆς κολάσεως, εἶθ᾽ ἔφησι καθάψαιτό τις αὐτῶν ὁ ἰατρεύων λόγος, οἷον διά τινων θερμῶν καὶ διακαιόντων φαρμάκων, λέγω δὴ τῶν σκυθρωπῶν τῆς μεγάλης κρίσεως ἀπειλῶν, καὶ διαβάτιες τὴν καρδίαν τῷ φόβῳ τῶν προσδοκωμένων δριμύξειε γεέννης φόβον, καὶ πῦρ μὴ σβεννύμενον, καὶ κλαυθμὸν ἀδιάλειπτον, καὶ ἅπαντα τὰ τοιαῦτα οἷόντινα θερμά καὶ δριμέα φάρμακα τῷ νεναρκηκότι διὰ τῶν καθ᾽ ἡδονὴν παθημάτων ἐντρίβων καὶ ἀναθάλπων εἰς αἴσθησιν αὐτὸν ἀγάγοι, τοῦ ἐν τῷ νῦν βίου, μακαριστὸν αὐτὸν ἀπεργάσηται τὴν ὀδυνηρὰν αἴσθησιν τῇ ψυχῇ ἐμποιήσας.

Καὶ ἐν τῷ λόγῳ εἰς τὴν μαγδαληνήν, οὗ ἡ ἀρχὴ Φαρισαῖος ἀνὴρ περὶ τὸ τέλος, ἄδηλον ἐστιν, ἀδελφοί, τὸ τέρμα τοῦ βίου, ἀπαλλαγῆναι τῆς ζωῆς τῇ ἐπιμελείᾳ προφθάσωμεν, αἰχρὸν γάρ ἐστιν τοὺς περὶ τὴν σωματικὴν ὑγίειαν σπουδάζοντας, πρὸ τοῦ ἀνατεῖλαι τὸν κύνα καὶ σείριον ἀστέρα ἑαυτοὺς ἐκκαθαίρειν, ἵνα μὴ τὸ ἐν αὐτοῖς ὑγρὸν τῷ σφοδρῷ τούτου καύσωνι διαφθαρῇ, καὶ νόσους ἀποτέξηται, τοὺς δὲ τὴν σπουδὴν τῆς ψυχῆς ποιουμένους τὴν ἄδηλον τοῦ θανάτου ἡμέραν καὶ τὴν φλόγα τοῦ βασανίζοντος ἐκείνου πυρὸς τοῦ διηνεκῶς κατακαίοντος, καὶ μηδεμίαν ἀνάψυξιν ἐπιδεχομένου, μὴ προλαμβάνειν.

Τὸ ἑλληνικὸν εἰς τὸ λατινικὸν παρὰ Πέτρου Φραγκίσκου τοῦ Ζήνου μετενεχθὲν οὐ ῥαδίως εὑρίσκεται, διὸ ἡμεῖς πάλιν αὖθις ἐκ τοῦ λατινικοῦ αὐτὸ ἑλληνίσαμεν.

Ὁ δὲ Βαρλαὰμ τοὐναντίον φρονῶν πρὸς ταύτας τὰς μαρτυρίας ὥσπερ ἐκκεκώφωται, καὶ πᾶν ἄλλο εἴποι τις αὖ φαίνεται ἀναγνοὺς ὁ σοβαρὸς καὶ ὑπέρσεμνος ἔτι τὴν ἱερὰν πέμπτην σύνοδον, καὶ τὰ ἱερὰ συγγράμματα τοῦ σοφωτάτου Νύσης.

ΚΕΙ-

Et rurſus in tertia oratione de beatudinibus circa finē: Si beatum iudicandum eſt in infinitis ſæculis, nunquam finienda ſed in perpetuum duratura lætitia frui, ac prorſus etiam contraria deguſtare naturam humanam oportet:hoc eſt (in infinitis ſæculis nunquam finiendam ſed in perpetuū duraturam gehennæ pœnam ſubire) nō amplius difficile eſt perſpicere & intelligere ſentētiam Orationis cur beati ſint qui nunc lugent: quoniam nimirum ipſi per infinita ſæcula conſolabuntur.

Et ante hanc ſententiam adducit Chriſtianos quoſdam, qui nullum ſenſum habent ad pœnas gehennæ: ſed ſi quis per ſermonem medicum, veluti quibuſdam calidis, perurentibusq. medicamentis futuri inquam iudicij horrendis, & acerbis minis eos perſtrinxerit, & errore eorum, quæ in expectatione ſunt, cor penitus penetrauerit terrorem gehennæ, ignem qui non extinguitur, vermem non emorientem, ſtridorem dentium, perpetuumq. fletum, & tenebras exteriores & alia vniuerſa, veluti calida quædam & acria medicamenta voluptatis affectibus torpenti inferendo, refouendoq. eo vsq. redegerit eum, vt ſentiat in qua vita verſetur, beatum eum effecerit, ſenſu doloris animo eiq. iniecto. Et in oratione in Magdalenam, cuiq. initium Phariſæus Vir. Verſus finem Orationis: Incertus eſt fratres terminus vitæ, diſceſſum è vita diligentia præuertamus: abſurdum enim eſt, cum illi, qui corporis valetudinis rationem habent, ſe ipſos expurgent ante caniculæ exortum, ne, quod humidum in illis eſt Vehementi ipſius ardore corrumpatur, & morbos pariat, eos qui animi curam gerunt, incertum mortis diem non anteuertere, & ardorem excruciantis illius ignis, qui æternum comburit, & nullum vnquam refrigerium admittit.

Græcum in Latinum Verſum à Petro Franciſco Zeno non facilè reperitur, qua propter nos rurſus ex Latino

in

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

ΕἸδὴ τὸν μακάριον Αὐγουστῖνον ἡμῖν προβαλλεῖσθε, καὶ ἔτινας κατ' ἐκεῖνον τῶν λατίνων ἁγίων, ἄλλως ἐκδεξαμένους τὸν λόγον καὶ περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς ὑπειληφότας λεχθῆναι· πρῶτον καὶ φαίημεν ἄν, καὶ μάλα δίκαιον. μέχρι τοῦ κἂν τῷ πυρὶ κατακαίοντι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Πρῶτον μὲν ἐν τούτῳ τῷ παραγράφῳ ἀπερισκέπτως, φησὶν ὁ βαρλαὰμ χρῆναι μᾶλλον πιστεύειν τοῖς ἕλλησιν, ἢ τοῖς λατίνοις τῷ κήρυκι γεγραμμένα, οὐδεὶς τῶν ἑλληνικῶν ἀφιέντων ἁγίων ἄλλως φαίνεται συνιέναι καὶ ἑρμηνεῦσαι, εἰ ὡς ὁ μακάριος Ιωάννης, ἐκείνοις ἐχρῆν μᾶλλον πιστεύειν, τοσούτοις οὖσι καὶ τηλικούτοις· καὶ μὴν ἕλληνές εἰσιν καὶ ἐν τοῖς προφήταις, οὓς παρήγαγον. ὥστε ψεύδη, καὶ ἔδει σε ταῦτα τὰ ῥήματα ἐξ ἐναντίας οὕτω προφέρειν, ὥστε ἀληθεύειν, ἀλλ' ἐπιλέλησαι. εἰ οὖν τὰ ἑλληνικῶς τῷ κήρυκι γεγραμμένα, οὐδεὶς τῶν ἑλληνικῶν ἀφιέντων ἁγίων φαίνεται συνιέναι καὶ ἑρμηνεῦσαι, ὡς ὁ μακάριος Ἰωάννης, ἐκείνοις ἐχρῆν μᾶλλον πιστεύειν τοσούτοις οὖσι καὶ τηλικούτοις.

Ἔπειτα δὲ ὁ μακάριος Παῦλος, εἰ καὶ λέξεσιν ἐχρήσατο ἑλληνικαῖς, ὅμως τὰς φράσεις τῆς ἑβραϊκῆς διαλέκτου ἀκριβῶς ἐτήρησεν ἐν πάσαις ταῖς αὐτοῦ ἐπιστολαῖς, καθὼς καὶ ἡ παλαιὰ θεία γραφὴ εἰς τὸ ἑλληνικὸν ὑπὸ τῶν ἑβδομήκοντα ἑρμη-

νευ-

in Græcum vertimus. Porrò Barlaam contrariũ ſentiens ad hæc teſtimonia quaſi ſurdaſter euaſit,& quicquid aliud dixerit aliquis,legiſſe videtur ſuperbus, & inſolens quam ſacroſanctam quintam Synodum, & ſcripta ſapientiſſimi Nyſſeni.

TEXTVS.

SI vero Beatum Auguſtinum nobis obijcietis,& ſiquem alium Latinorum Sanctorum,qui vt ille aliter hæc verba ſit interpretatus, vt de purgatorio igne dicta eſſe exiſtimarit. Primum quidem reſponderimus, valde æquum eſſe, vt Græci, quæ græca ſunt, melius norint. Neque vos ipſi diffitebimini, græcanicam linguam melius intelligere eos, quibus ea eſt vernacula. Quod ſi igitur,quæ græcè à Paulo ſcripta ſunt,nemo eorum, qui græca lingua, vt patria vtuntur, aliter intellexiſſe, aut interpretatus eſſe cognoſcitur, quam vt Beatus Ioannes Chryſoſtomus, certè illis potius, tot,tantique cum ſint,fides eſt accomodanda.

RESPONSIO.

PRimum quidem in hoc paragrapho inconſiderate ait Barlaam oportere nos magis credere Græcis, quàm Latinis ſic ſcribens: ſi igitur quæ græcè ſcripta ſunt à Præcone nemo Sanctorum,qui linguam Græcorum callent,videtur aliter intellexiſſe & expoſuiſſe, quàm ſicut Beatus Ioannes Chryſoſtomus,illis oporteret magis credere tot, tantisq. exiſtentibus. Atqui Græci ſunt & inter primos, quos tibi adduxi. Itaque mentiris,& oporteret te hæc verba è contrariò ſic enunciare, vt verificentur, ſed oblitus es: ſi igitur quæ græcè ſcripſit Præco nemo Sanctorum, qui linguam Græcorum callent, videtur intellexiſſe & expo-

νοθεῖσα σώζει τὰ σχήματα, καὶ τὰς χάριτας τῆς ἐκείνων γλώττης πάμπολυ διαφερούσας τῆς ἑλληνικῆς. καὶ κατὰ τοῦτο γραικοί τε, καὶ Λατῖνοι τὴν ἴσην καὶ ὁμοίαν δυσκολίαν ἔχουσι τῆς ἐξηγήσεως. καὶ οὐκ ἔστι φάναι; τὰ ἑλληνικῶς τῷ κήρυκι γεγραμμένα. οὐ γὰρ ἕλλην, ἀλλ᾽ ἑβραῖος ταρσεὺς ὁ Παῦλος ὑπῆρχεν. ὁ δὲ πολύγλωσσος, καὶ φιλοπονώτατος Ἱερώνυμος τὴν ἑλλήνων, ἑβραίων, καὶ χαλδαίων πρὸς τῇ λατινικῇ γλῶτταν ἐς ἄκρον μεμαθηκὼς πλεῖστα ξυνῆκε τῆς γραφῆς βέλτιον τῶν ἄλλων ἑρμηνέων.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Δευτέραν λύσιν ἐπάγεις φάσκων. τοὺς μὲν γὰρ λατίνους ἁγίους τὸ μὲν τῇ μεταφορᾷ τῆς γραφῆς οὐκ ἐπαπορησάσῃ λέξεως προσφυοῦς δηλώσεως ὃ καὶ τὸ ἑλληνικὸν βούλεται, φαίμεν ἂν εἰς τοιαύτην διάνοιαν ἀπαχθῆναι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Καὶ μὴν οὐ μόνον λατῖνοι, ἀλλὰ καὶ γραικοὶ οὕτως ἐξηγήσαντο, ὡς προείπομεν. καὶ τοὺς λατίνους εἰδέναι τὰς μεταφορὰς, οὐχ ἧττον ἤπερ οἱ γραικοὶ, πᾶσιν ἐστὶ δῆλον. εἰ μὴ φαίη τὶς ἂν ὑπερηφάνως καὶ σοβαρῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον μὴ δυνηθῆναι φωτίσαι τοὺς λατίνους, καθάπερ τοὺς γραικούς. σὺ δὲ πτερυγίζεις καὶ οὐδὲν λέγεις. ὁ δὲ ὑψίνους, καὶ οὐρανοφάντωρ Αὐγουστῖνος οὐδενὶ τῶν ἑλλήνων παραχωρεῖ, εἰσὶ δὲ οὓς καὶ πολλῷ τῷ μέτρῳ τῇ ἀγχινοίᾳ, καὶ τῷ πλήθει τῶν συγγραμμάτων ὑπερηκόντισε.

ſuiſſe vt Beatus Ioannes, illis oporteret magis credere, qui tot & tanti ſunt.

Deinde verò Beatus Paulus quamuis dictionibus græcanicis vſus ſit, tamen phraſes hebraicæ linguæ in omnibus ſuis epiſtolis diligenter obſeruauit. Quemadmodum & vetus diuina Scriptura in Græcorum linguam à Septuaginta verſa, ſeruat figuras & gratias illius linguæ, quæ multum diſtant à Græcorum lingua. Et quantum ad hoc ſpectat, Græci, & Latini æqualem & ſimilem difficultatem interpretationis habent, & non eſt dicere, quæ græcè Præco ſcripſit; nō enim Græcus, ſed Hebræus erat Paulus Tharſenſis. Hieronyminus autē multarum linguarum peritus & multæ lectionis vir Græcorum, Hebræorum, & Chaldæorum linguā ad ſummum edoctus vltra latinam, multa intellexit ſcripturæ melius quàm cœteri expoſitores.

TEXTVS.

SEcundam affert ſolutionem dicēs, Latinorum Sanctos, cùm propria ſua lingua careat metaphora Scripturæ, & non abundet dictione apta, quæ ſignificet, quod etiam phraſis græca, dicendum eſt in eum ſenſum abductos fuiſſe.

RESPONSIO.

ATqui non tantum Latini, ſed etiam Græci ſic expoſuerunt, vt antea diximus; & Latinos callere metaphoras non minus quàm Græci, omnibus manifeſtum eſt; niſi quis velit dicere ſuperbè, & audacter, Spiritum ſanctū non valuiſſe illuminare Latinos, ſicut & Græcos. Tu verò fruſtra conaris, & nihil probas, celſa verò mente præditus Auguſtinus, & rerum cœleſtium explanator nemini Græcorum cedit, ſunt verò quos & ſubtilitate, ac multitudine ſcriptorum longo interuallo ſuperauit.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Τρίτην λύσιν ἐπιφέρει λέγων, τοὺς λατίνους μεῖζόν τι κακὸν ἀναιροῦντας συγχωρῆσαι τὸ ἔλαττον, ὡς ἐξ αὐτῶν τῶν Αὐγουστίνου δείκνυται λόγων (ἔδει σὲ ταῦτα ἐπισημειώσασθαι καὶ μὴ ψεύδεσθαι) ἦσαν δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο ἐπὶ πάσας εἷλκον ἁμαρτίας, πᾶσαν νομίζοντες εἶναι καθάρσιμον, ὡς καὶ τὴν αἰώνιον τέλος ἕξουσαν ποτὲ κόλασιν. τοῦτο οὖν βουλόμενος ἀνελεῖν καὶ τῶν ψυχῶν ἀπελάσαι τῇ μέσῃ ταύτῃ συγχωρεῖ κολάσει παραδικὸν πῦρ, κἂν τῆς λέξεως ἴσως ἀσθενείας ἀπενεχθεὶς ἐπὶ τοῦτο.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Ἀλλ' ὦ καλὲ Βαρλαὰμ εἴθε ἐκ τοῦ μυλικοῦ κάνθωνος τοῦ Βαλαὰμ διδαχθείης λαλεῖν. μάθε οὖν φρονεῖν, καὶ φθέγγεσθαι περὶ τηλικούτων ἀνδρῶν, οἰκουμενικῶν ὄντων διδασκάλων, κάλλιον καὶ σωφρονέστερον. οὐ γὰρ ὡς ὑμεῖς, μεταβάλλονται πολλάκις τῆς ἡμέρας, ἀλλὰ διδασκαλικῶς ἀποφαίνονται τὴν ἀλήθειαν. σὺ δὲ ληρεῖς ἔχων καὶ φθέγγῃ τὰ ἐρευγόμενα ἐκ τῆς κοιλίας σου. οὐ γὰρ ἂν εἴποιμι τὰ τοῦ νοός. παράφρων τὸ παράπαν τυγχάνων.

Εἶτα τὸ κείμενον τοῦ Παύλου παρεξηγεῖται. καὶ εὐθὺς ἐν ἀρχῇ ψεύδεται λέγων, ἔπειτα δὲ οὕτω μὲν τοῦ Ἰωάννου, καὶ τῶν γραικῶν ἁγίων πάντων ἡρμηνευκότων τοῦτον τὸν λόγον, καὶ τὰ λοιπά. τίνες οὗτοι οἱ ἅγιοι πάντες οἱ γραικοί, οἱ ἡρμηνευκότες; ὁρᾷς ὅτι ψεύδῃ; ὧν δὲ τοὺς λατίνους οὐχ οἷόν τε εἶναι τὰ τῶν πατέρων γραικῶν μετιέναι συγγράμματα, καὶ ἀποσκορακίσαι τὸ ψεῦδος, ὧν ταῖς ἐπιμελείαις, καὶ εὐεργεσίαις πλουτοῦμεν τοὺς λαμπροὺς χαρακτῆρας τῶν τύπων. πάλαι γὰρ ἂν ἦσαν φροῦδα τὰ τῶν ἑλλήνων συγγράμματα.

Καὶ σημείωσαι, ὅτι τοῦ Βασιλείου ἀποδεχομένου καθαρῶς καὶ λαμ-

TEXTVS.

TErtiam ſolutionem affert dicens,Latinas maius quidpiam malum deſtruentes,cōceſſiſſe quod minus eſt, vt ex ipſis Auguſtini verbis probatur. (oportuit te hæc adnotaſſe) erant qui dictum Pauli ad omne peccatum trahebant, exiſtimantes omne peccatum purgatum iri, vt etiam æternum cruciatum finem aliquando habiturum. Hoc igitur volens deſtruere Auguſtinus, & ex animis hominum expellere,tranſitorium ignem hac media punitione cōceſſit. Fortaſſis etiā imperfectione dictionis in hoc abductus.

RESPONSIO.

SEd ò bone Barlaam, vtinam ſaltem tu ab Aſina illa Balaam piſtrino digna loqui didiciſſes; diſce igitur ſapere, & loqui de tantis viris Oecumenicis Doctoribus exiſtētibus melius, & modeſtius. Non enim,vt Vos,immutantur ſæpè in die, ſed more Doctorum verum ſtatuunt. Tu verò nugaris,& loqueris quæ ex ventre eructas,non enim dixerim quæ ex mente,cum penitus ſis amens. Deinde textum Pauli prauè exponit. Et ſtatim à principio mentitur dicens: Deinde verò ita quidem Ioanne, & omnibus Sanctis Græcorum ſic exponentibus hunc textum,&c.Quinam ſunt iſti omnes Sancti Græcorum,qui ita expoſuerunt? Vides quod mentiris? exiſtimaſti Latinos non poſſe adire ſcripta Græcorum Patrum;& extirpare tuum mendacium. Quorum induſtria, & beneficio ditati ſumus ſplendidis characteribus typorum. Diu enim ad nihilum redacta eſſent Græcorum opera.

Et nota, quod Baſilio Magno recipiente manifeſtè & clarè ignem purgatorium, neſcio qua de cauſa in me dio

affers

λαμπρῶς τὸ πῦρ τὸ καθαρτήριον, οὐκ οἶδα τίνος χάριν εἰσφέρεις εἰς μέσον ἔξω τοῦ προκειμένου τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, ὅπερ σαφηνίζει ὁ μέγας Βασίλειος, ἐκεῖνο τὸ ψαλμικὸν ἐξηγούμενος, φωνὴ κυρίου διακόπτοντος φλόγα πυρός. πῦρ λέγων, ἐκεῖνο διακόπτεται τῇ φωνῇ τοῦ κυρίου, ἵνα, ἐπειδὴ δύο εἰσὶ δυνάμεις, ἥτε καυστικὴ, καὶ ἡ φωτίζουσα, τὸ μὲν δριμὺ καὶ κολαστικὸν τοῦ πυρὸς τοῖς ἀξίοις τῆς καύσεως προσαπομείνῃ, τὸ δὲ φωτιστικὸν αὐτοῦ, καὶ λαμπρὸν τῇ φαιδρότητι τῶν εὐφραινομένων ἀποκληρωθῇ, ὅπερ παντελῶς πρὸς τὸ προκείμενον οὐ συντείνει, οὐδὲ ἀφορᾷ.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Ἀλλ᾽ Αὐγουστῖνος διαῤῥήδην εἴρηκε, φησί τε, περὶ τούτου, καὶ Ἀμβρόσιος, οἱ μακάριοι, καὶ Γρηγόριος ὁ Διάλογος. τοῦτο φαμὲν καὶ ἡμεῖς, καὶ οὐκ ἔστιν ἀρνήσασθαι. εὖγε ὅτι ὁμολογεῖς τὴν ἀλήθειαν. ἀλλὰ, φησὶ, τῶν αἰδεσίμων τούτων ὄντων λατίνων, καὶ λατινικῶς γεγραφότων τὰ ἑαυτῶν, τὰ μὲν ὅλως οὐδὲν τι σαφῶς περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς ἀποφαίνονται, ἀλλ᾽ ὅτι μόνον ὠφελοῦσι τοὺς τεθνεῶτας, αἱ ὑπὲρ αὐτῶν γενόμεναι λειτουργίαι τε καὶ εὐχαὶ, διδάσκουσι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Ἀλλὰ ταῦτα οὐκ ἔστιν ἐναντία τῷ πυρὶ τῷ καθαρτηρίῳ. καὶ οἱ ἅγιοι διδάσκαλοι, ὡς ἀλλαχοῦ εἰρήκαμεν, οὐχ ἅπαντα ἐν ταυτῷ συναθροίσαντες εὐθὺς προφέρουσιν. οὐδὲ φιλοσοφοῦσι κατὰ τὸν φώτιον, ὃς τὰ ῥητὰ τῶν λατίνων περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος κἀκ τοῦ υἱοῦ ἐκφαυλίζει καὶ εἰς οὐδὲν τίθεται. ὡς ἐναντία καὶ μαχόμενα τῇ θείᾳ γραφῇ, διότι ἐν τῷ εὐαγγελίῳ λέγεται τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεσθαι, ἔδει δὲ αὐτὸν ἐρινέσασθαι, καὶ διὰ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, οὐδὲ γὰρ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦτο εὕρηται. τί οὖν ἐρεῖ ὁ φώτιος πρὸς τὰς μαρτυρίας τῶν ἀνατολικῶν, πλείους

ὄντας

aſſers extra rem ignem æternum, quem Magnus Baſilius declarat exponēs illud Pſalmi, vox Domini intercidentis flā-mam ignis, ignem dicens illum intercidi voce Domini, vt quandoquidem duæ ſunt potētiæ, altera combuſtiua, & altera illuminatiua, illius, quod eſt acerbū, & punitiuum ignis ijs, qui digni ſunt combuſtione, remaneant: Quod verò illuminatiuum illius, & ſplendidum, hilaritati lætātium adſcribatur. Quod omninò ad propoſitum non conducit, neque ſpectat.

TEXTVS.

AT enim dicetis B. Auguſtinus & B. Ambroſius, & Gregorius Dialogus id expreſsè tradunt. Hoc etiā nos fatemur, & nō poſſumus negare (euge quod verū fateris) ſed inquit, cū viri Latini fuerint, & latinè ſua ſcripſerint, quædam, inquit, nihil clarè de purgatorio igne ſtatuunt, ſed docent, quod ſolum iuuant mortuos, quæ pro illis offeruntur ſacrificia, & præces.

RESPONSIO.

AT hæc non ſunt contraria purgatorio igni. Et Sacri Doctores, vt alibi diximus, non omnia vno in loco enunciant, & congerunt. Neque philoſophantur, vt Photius, qui dicta Latinorum Sanctorum reijcienda cenſet, tāquam contraria proceſſioni Spiritus ſancti etiam ex Filio, quia in Euangelio dicitur Spiritus ſanctus ex Patre procedere per filiū, & in Euangelio id nō habetur. Sed quid reſpō debit Photius ad auctoritates Patrū Græcorum, quæ ſunt multo plures quàm Latinorū? Et exiſtimat ſe eſſe ſapientiſſimū hoc ignorans, & neſciens. Legatis longiſſimam eius epiſtolam de his rebus, & inuenietis veriſſima eſſe, quę narro.

TEX-

ὔσας, ἢ τῶν λατίνων; καὶ οἴεται εἶναι σοφώτατος τοῦτο ἀγνοῶν, καὶ μὴ ἐπιστάμενος. ἀνάγνωτε τὴν ὑπομήκη αὐτοῦ περὶ τούτων ἐπιστολὴν, καὶ εὑρήσεται ἀληθέστατα εἶναι ἃ διηγοῦμαι.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Δευτέραν ἐπιφέρει λύσιν οὑτωσὶ λέγων, τὰ δὲ καὶ σαφῶς τοῦτο διαγορεύονται. διατί οὖν οὐ δέχῃ τὰ σαφῶς τοῦτο διαγορεύοντα; ὅτι φησὶν τούτων μὲν οὐδέπω καὶ τήμερον ἀνεγνώσθη σύγγραμμα παρ᾽ ἡμῖν. οὐδὲν μὲν, ὅ τι φησὶν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, οὐδὲ περὶ ἄλλου τινὸς, ἢ ὅσον ὀλίγοις χρόνοις πρότερον περὶ τριάδος μόνον τοῦ Αὐγουστίνου, καὶ οἱ τοῦ Γρηγορίου διάλογοι μετενεχθέντες ἐκ τῆς ῥωμαίων εἰς τὴν ἑλλάδα διάλεκτον. τί οὖν θαυμαστὸν, εἰ ἀγνοοῦμεν ἃ μηδέποτε εἴδομεν, μηδὲ ἀνέγνωμεν, μηδὲ ἠκούσαμεν; οἱ μὲν γὰρ ἡμέτεροι, καὶ ὅσοι τὴν ἑλλήνων ἀφίεσαν, εἰρήκασι περὶ τούτων οὐδὲν ψευδῆ, ἃ δὲ εἶπον λατῖνοι, ἡμῖν ἕλλησιν εἰσὶ πάντως ἀσύνετα.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Ψευδὴς ἡ πρόφασις, οὐ γὰρ μόνον τοὺς λατίνους οὐκ ἀνέγνωτε ἀγνοοῦντες τὴν ἐκείνων φωνὴν, ἀλλ᾽ οὐδὲ τοὺς παλαιοὺς τῶν ἑλλήνων, καίπερ εἰδότες τὴν ἐκείνων διάλεκτον, εἰ μὴ τῶν μεταγενεστέρων τοὺς σχισματικοὺς, καὶ αἱρετικούς.

Ὤφελεν οὖν οἱ λατίνων πατέρες χάριν τοῦ Βαρλαὰμ μυηθῆναι τὰ γραμματικὰ τῶν ἑλλήνων, καὶ πιστευθῆναι. ἄλλως γὰρ μηδὲ μίαν πίστιν αὐτοὺς ἔχειν, καὶ ταῦτα τὴν ἀψευδῆ ἐπαγγελίαν τοῦ σωτῆρος ἐκ περιουσίας καρπουμένους, ἀλλ᾽ οὐχ οὕτω φρονεῖ ἡ πέμπτη σύνοδος ἐν τῇ τρίτῃ πράξει αὐτῆς περὶ τὸ μέσον φάσκουσα. ἀκολουθοῦμεν ἐν ἅπασι καὶ τοῖς ἁγίοις διδασκάλοις τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας, Ἀθανασίῳ, Ἱλαρίῳ, Βασιλείῳ, Γρηγορίῳ τῷ Θεολόγῳ, Γρηγορίῳ τῷ Νύσσης, Ἀμβροσίῳ, Αὐγουστίνῳ, Θεοφίλῳ, Κυρίλλῳ, Ἰωάννῃ τῷ Κωνσταντινουπόλεως, Λέοντι, Πρόκλῳ, καὶ πάντα τὰ παρ᾽ αὐτῶν συγγραφέντα περὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως, καὶ πρὸς κατάκρι-

TEXTVS.

SEcundam ſolutionem infert ſic dicens: Partim verò manifeſtè hoc fatentur. Cur igitur non recipis, quæ clarè iſtud fatentur? quoniam, inquit, nondum vſque in hodiernam diem eorum aliquid de hac quæſtione, atque de alijs apud nos lectum eſt. Niſi ante paucos annos tantum de Trinitate Auguſtini, & Gregorij Dialogi ex Latina lingua tranſlati ſunt. Quid igitur mirum, ſi ignoramus quod nunquam vidimus, neque legimus, neque audiuimus? Etenim noſtrates, & quotquot linguam Græcorum callent, de his nihil dixerunt. (Mentiris) Quæ verò Latini nobis Græcis dixerunt, ſunt omninò inintelligibilia.

RESPONSIO.

FAlſa eſt excuſatio; non enim ſolum Latinos non legiſtis minimè callentes eorum linguam, ſed neque antiquas Græcorum, quamuis non ignoretis eorum dialectum, niſi tantum poſteriorum ſchiſmaticorum, & hæreticorum ſcripta.

Debebant igitur Latinorum Patres gratia Barlaami initiari, & diſcere quæ ſpectant ad grammaticam Græcorum, vt crederentur fide digni. Aliter enim nullam fidem ipſis habendam eſſe: præſertim cum ex ſuperabundante infallibili promiſſione Saluatoris fruantur. At non ita ſentit quinta Synodus in tertia ſua actione circa medium dicens; Sequimur in omnibus ſanctos Doctores ſanctæ Dei Eccleſiæ, Athanaſium, Hilarium, Baſilium, Gregorium Theologum, Gregorium Nyſſenum, Ambroſium, Auguſtinum, Teofilum, Cyrillum, Ioannem Conſtantinopolitanum, Leonem, Proclum, & omnia ab ipſis

S ſcri-

σιν τῶν αἱρετικῶν δεχόμενοι. ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ λεγομένῳ Συνοδικῷ, ἀναθέματι ὑποβάλλονται ὅσοι μὴ κατ' ὄνομα τοὺς εἰρημένους διδασκάλους δεχόμενοι, οὐ πάντα τὰ παρ' ἐκείνων ὁμολογοῦσιν. ἰδίως δὲ τὸν ἅγιον Αὐγουστῖνον αἱ ἅγιαι καὶ οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι, ἥτε τρίτη, καὶ ἕκτη, καὶ ἑβδόμη ἐξοχώτατον διδάσκαλον τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἅγιον ἐπικήρυξαν· ὡς ἔστιν δῆλον ἐν τοῖς πρακτικοῖς αὐτῶν. ὑμεῖς οὖν καὶ οἱ παραπλήσιοι ὑμῶν σχισθέντες ἀπὸ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, Πενθέκτας ὀνειροπολεῖτε Συνόδους, ἐν αἷς οὐδὲ μίαν ὅλως μνήμην τῶν δυτικῶν ἁγίων ποιεῖτε. ὥστε σημεῖον ἐναργέστατόν ἐστι, ὑμᾶς ἐκ τότε ἀπαλλοτριωθέντας τολμᾶν ψευδῶς κανονίζειν τὴν μητέρα καὶ μητρόπολιν, καὶ διδάσκαλον τῶν ἐκκλησιῶν, περί τε γάμου ἱερέων, καὶ περὶ Σαββάτου παρεξηγουμένους τὸν ἀποστολικὸν κανόνα, καὶ ἄλλον νόθον περὶ Σαββάτου εἰσφέροντας. τὰ ἐναντία τῶν ἀνατολικῶν πατέρων μαρτυρούντων. καὶ ὅμως οἰκουμενικὴν αὐτὴν καλεῖν οὐκ αἰσχύνεσθε, καίτοι τῆς πέμπτης πρὸ τῆς πενθέκτης πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν συγκροτηθείσης. καὶ οἷον εἰπεῖν, φθονεῖτε τοῖς δυτικοῖς, καὶ αὐτοὺς μὴ εἶναι σοφοὺς διδασκάλους, καὶ οὐρανοπολίτας κἂν ἐβούλεσθε. ἀλλ' οὐχ οὕτως ὁ Χρυσόστομος ἐν τῇ τριακοστῇ δευτέρᾳ ὁμιλίᾳ πρὸς Ῥωμαίους. Ἐγώ, φησί, καὶ τὴν Ῥώμην διὰ τοῦτο φιλῶ, καίτοιγε αὐτὴν καὶ ἑτέρωθεν ἔχων ἐπαινεῖν, καὶ ἀπὸ τοῦ μεγέθους, καὶ ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος, καὶ ἀπὸ τοῦ κάλλους, καὶ ἀπὸ τοῦ πλήθους, καὶ ἀπὸ τῆς δυναστείας, καὶ ἀπὸ τοῦ πλούτου, καὶ ἀπὸ τῶν κατορθωμάτων τῶν ἐν πολέμῳ, ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἀφείς, διὰ τοῦτο αὐτὴν μακαρίζω, ὅτι καὶ ζῶν αὐτοῖς (ὁ Παῦλος) ἔγραφε καὶ εὔνους ἦν, καὶ τὸ ἅγιον σῶμα κατέχουσι, καὶ οὕτως αὐτοὺς ἐφίλει, καὶ παρὼν αὐτοῖς διελέχθη, καὶ τὸν βίον ἐκεῖ κατέλυσε. διὸ καὶ ἐπίσημος ἡ πόλις ἐντεῦθεν μᾶλλον, ἢ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἁπάντων. καὶ καθάπερ σῶμα μέγα καὶ ἰσχυρὸν ὀφθαλμοὺς ἔχει δύο λάμποντας τῶν ἁγίων τούτων τὰ σώματα. οὐχ οὕτως ἐστὶν ὁ οὐρανὸς λαμπρὸς ὅταν ἀφῇ τὰς ἀκτῖνας ὁ ἥλιος, ὡς ἡ Ῥωμαίων πόλις τὰς δύο ταύτας λαμπάδας πανταχοῦ τῆς Οἰκουμένης ἀφιεῖσα. ἐκεῖθεν

ſcripta de recta fide, & ad condemnationem hæreticorū, recipimus. Sed & in eo, quod dicitur Synodicum anathemati ſubijciuntur quotquot nō recipiunt nominatim prædictos Doctores,& omnia eorū non profitentur. Specialiter verò ſanctæ, & œcumenicæ Synodi tertia, ſexta, ſeptima, Sanctum Auguſtinum præſtantiſſimū Doctorem Eccleſiæ,& Sanctum prædicarunt, vt conſtat ex Actis ipſarū. Vos verò, & ſimiles veſtri abſciſſi à Romana Eccleſia, quinisextas ſomniatis Synodos, in quibus nullam penitus mentionem Sanctorum Occidentalium facitis. Vt ſignum manifeſtiſſimum ſit, Vos ab illo tempore abalienatos audere falſo Canones adſcribere Matri,& Metropoli,& Magiſtræ omnium Eccleſiarum de nuptijs Sacerdotum, & de Sabbato prauè interpretantes,& fingentes apoſtolicū Canonem,& alterum ſpurium de Sabbato adducentes, contraria Orientalibus Patribus teſtantibus, & tamen Oecumenicam Synodum eam appellare non erubeſcitis, cum quinta Synodus ante Quiniſextam centū annos anteà celebrata fuerit. Et vt ita dicam, inuidetis Occidentalibus, & velletis eos non eſſe ſapientes Doctores, & cœleſtes ciues. At non ita Chryſoſtomus in 32. homil. ad Romanos: Ego, inquit, & Romam propterea diligò tam etſi aliunde illam laudare queam, nempè à magnitudine, ab antiquitate, à pulchritudine, à multitudine, ab imperio, a diuitijs, & à rebus in bello fortiter geſtis, ſed his omnibus omiſſis, ob id illam beatā prędico, quod illis Paulus dum viueret ſcribebat, & adeò fuit beneuolus, adeò illos amauit, & coram diſſeruit,& poſtremò vitam apud eos finiuit. Cuius ſanctū corpus ipſi poſſident: & propterea ciuitas illa hinc facta eſt inſignis, magis quam ab alijs rebus omnibus. Et tanquā corpus magnum, ac validum duos habet oculos fulgētes, Sanctorum videlicet horum corpora. Non ita cœlū ſplendeſcit, quando radios Sol demittit, quemadmodū Roma-

θεν ἁρπαγήσεται Παῦλος, ἐκεῖθεν Πέτρος. Ἐννοήσατε καὶ φρίξατε οἷον ὄψεται θέαμα Ῥώμη τὸν Παῦλον ἐξαίφνης ἀνιστάμενον ἀπὸ τῆς θήκης μετὰ Πέτρου, καὶ αἰρόμενον εἰς ἀπάντησιν τοῦ κυρίου. οἷον ἀποστέλλει τῷ Χριστῷ ὡς ῥόδον δῶρον ἡ Ῥώμη· οἵους στεφάνους ἡ πόλις περίκειται δύο, οἵας χρυσᾶς ἁλύσεις διέζωσται, οἵας ἔχει πηγάς. διὰ ταῦτα θαυμάζω τὴν πόλιν, οὐ διὰ τὸν χρυσὸν τὸν πολὺν, οὐ διὰ τοὺς κίονας, οὐ διὰ τὴν ἄλλην φαντασίαν, ἀλλὰ διὰ τοὺς στύλους τῆς ἐκκλησίας τούτους. Τίς μοι νῦν ἔδωκε περιχυθῆναι τῷ σώματι Παύλου, καὶ προσηλωθῆναι τῷ τάφῳ, καὶ τὴν κόνιν ἰδεῖν τοῦ σώματος ἐκείνου, τοῦ τὰ ὑστερήματα ἀναπληρώσαντος τοῦ Χριστοῦ; καὶ τὰ ἑξῆς.

Μὴ φοβοῦ μήτε δίσταζε Χρυσόστομε, ὅτι οὐ μόνον τὴν κόνιν τῶν ἁγίων τούτων σωμάτων ὄψει, καὶ προσηλωθήσῃ τῷ τάφῳ τῶν πρωτοκορυφαίων τῶν ἀποστόλων, ἀλλὰ καὶ τὸ πνεῦμα πρότερον συνάψας ἐν οὐρανῷ τοῖς ἀποστόλοις ἰσαπόστολος ὤν, τὸ σὸν καθαρὸν λείψανον μετακομισθὲν, ἱεραρχοῦντος Οὐρβανοῦ Ὀγδόου, τοῦ τῶν ἑλλήνων φιλέλληνος, καὶ ἐνθρονισθὲν τοῖς ἀποστόλοις ὁμόστεγον ἕξεις. ἔστη ἐν τῷ περιφανεστάτῳ ναῷ τοῦ Πέτρου, ὅπου ἐστὶ μέρος τοῦ συναποστόλου Παύλου· καὶ αὐτὸς φυγὼν τὸν κρυερὸν χειμῶνα τῆς ἀπιστίας τῆς Θρᾴκης παρὰ Ῥωμαίοις λαμπρῶς ἱδρυνθήσῃ, καὶ κοσμηθείσῃ, ὅπου εὑρήσεις τὸν λαμπρότατον ἀστέρα τῶν καππαδοκῶν, τὸν σοὶ παραπλήσιον, καὶ κατ' ἐξοχὴν Θεολόγον Γρηγόριον, λαμπρῶς καὶ παγκάλως ἐς ὑπερβολὴν, πέρα θαύματος τῷ περιβλέπτῳ τεμένει κατακοσμηθέντα. ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ ὁμωνύμου τοῦ τρισκαιδεκάτου, καὶ ἀειμνήστου μνήμης ἄκρου ἀρχιερέως, καὶ τοῖς γραικοῖς προσφιλεστάτου, τοῦ τὸ ἑλληνομουσεῖον ἐν Ῥώμῃ ἀνεγείραντος. Καὶ τὸν περικαλλῆ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου νεὼν ἐκ βάθρων ἀναστήσαντος, καὶ δεδομημένου. ἔδει γὰρ τὸν ὀρθοδοξότατον καὶ ἀξιομάστιγα τῆς ἀθανασίας ἐπώνυμον παρὰ τῶν ἄκρων ἀρχιερέων προσφυγόντα τῇ πέτρᾳ τῆς πίστεως ἐν Ῥώμῃ προθύμως εἰσδεξαμένων ζῶντα μεγάλως τιμηθῆναι· καὶ μετὰ θάνατον ἐν οὐρανῷ βασιλεύοντα ὑπὸ δυοῖν Γρηγορίοιν, τοῦ μὲν ἐν τῇ ἀνατολῇ πατριάρχου Κων-

norum Vrbs duos iſtos fulgores vbiq; terrarum emittens. Hinc rapietur Paulus, hinc Petrus. Cōſiderate,& horrete quale ſpectaculum viſura ſit Roma, Paulum videlicet repentè ex theca illa cum Petro reſurgentem in occurſum Domini ſurſum ferri. Qualem donum Chriſto mittet Roma? Qualibus coronis duabus ornatur Vrbs iſta? Qualibus catenis aureis cincta eſt? quales habet fontes? propterea admiror hanc Vrbem, non propter copiam auri, non propter columnas, neq; propter aliam quamcunque rerū ſpeciem, ſed propter columnas illas Eccleſiæ. Quis mihi nūc dabit circumuolui corpori Pauli, affigi ſepulchro, videre puluerem corporis illius, quæ adhuc in Chriſto deerant adimplentis ſtigmata illius geſtantis, & quæ ſequuntur.

Ne timeas, neq; dubites Chryſoſtome, quoniam non tantum puluerem horum Sanctorum corporum videbis, & affixus eris ſepulchro principum Apoſtolorum, ſed ſpiritū prius coniungens in Cœlo cū Apoſtolis, æqualis Apoſtolorum exiſtens, ſacris reliquijs tuis tranſlatis, idq; tēpore Vrbani VIII. Summi Pontificis,& Græcorum φιλέλληνος, & ſub altari, quaſi in throno collocatis ſub eodem tecto Apoſtolorum habitabis in celeberrimo tēplo Petri, vbi eſt pars coapoſtoli Pauli, & ipſe fugiens rigidam hyemē infidelitatis Thraciæ, apud Romanos ſplendidè collocaberis, & ornaberis; Vbi reperies Stellam illam ſplendidiſſimam Cappadocum tui ſimilem, & per excellentiam Theologū Gregorium, magnificè,& pulcherrimè ad hyperbolē vſq;, & vltra miraculum conſpicuo ſacello exornatū à Gregorio eiuſdem nominis xiij. & æternæ memoriȩ ſummo Pontifice, & Græcis beneuolentiſſimo, qui Græcorum collegium erexit Romæ. Et perelegans templum magni Athanaſij à fundamentis erigendum curauit, atque conſtruxit. Oportebat enim eum, qui catholiciſſimus erat,& Ariomaſtix, immortalitate donatū ad petram fidei confugientem

à ſum-

σαντινουπόλεως τῷ θαυμαστῷ λόγῳ ἐπαινεθῆναι· τῷ δὲ ἐν τῇ δύσει τῆς πρεσβυτέρας ῥώμης ἱεράρχου τῷ πάνυ τοῖς ἔργοις, καὶ τῷ κατασκευασθέντι ναῷ ἐκτεθεῖσαι, καὶ καθιερωθῆναι. ἀλλ' ἐπανίημι ἐπὶ τὸν Βαρλαάμ, καὶ τοὺς ὁμοίους, οἱ φασὶν μὴ συνιέναι μηδὲ ἀκηκοέναι τὶ περὶ τῶν συγγραμμάτων τῶν λατίνων. καὶ διὰ τοῦτο οἴονται αὐτοὺς ἀλλοτρίους εἶναι καὶ ἐλευθέρους πάσης ἀπιστίας. οὕτως εἶπον, μετὰ τὸ ἀναγνῶναι τὰ συγγράμματα τῶν ἑσπερίων, οἱ ἐν τῇ Φλωρεντίᾳ συνόδῳ πατέρες γραικοί. οὐδέποτε εἴδομεν τοὺς δυτικοὺς ἁγίους, οὐδέποτε ἀνέγνωμεν αὐτούς. ἀλλ' ἐκεῖνοι ἀναγνόντες αὐτοὺς ἀσπασίως ἐδέξαντο. νῦν οὖν οἴδαμεν, φασὶ, καὶ ἀνέγνωμεν, καὶ στέργομεν αὐτούς. ὑμεῖς δὲ τί φατέ; διότι μετὰ τοῦ Αὐγουστίνου ἔχοντες τὸ περὶ τριάδος ἑλληνικὸν οὐ πιστεύετε τὴν ἐκπόρευσιν τοῦ πνεύματος κἀκ τοῦ υἱοῦ, καὶ διὰ τοῦ υἱοῦ, τῆς, διὰ, προθέσεως ἰσοδυναμούσης τῇ, ἐκ;

Ἀλλ' ὁ ἀμαθέστατος φιλαδελφίας φησὶ τὸ, διὰ, μὴ λαμβάνεσθαι ἀντὶ τῆς, ἐκ. οὐ γὰρ λέγομεν τὸ πνεῦμα ἐκπορεύεσθαι διὰ τοῦ πατρός. ἐπεὶ ἂν ἀρνήσαιτο καὶ τὸν κόσμον εἰς τὸ εἶναι παρῆχθαι ἐκ τοῦ υἱοῦ. θεολογοῦντος τοῦ Ἰωάννου, πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ μὴ φάσκοντος πάντα διὰ τοῦ πατρὸς ἐγένετο. οὐδὲ τοῦ παμμάκαρος Βασιλείου ἀκούει λέγοντος ἐν τῷ τέλει τοῦ ὀγδόου κεφαλαίου περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος πρὸς Ἀμφιλόχιον, τὸ διὰ τοῦ υἱοῦ δημιουργεῖν τὸν πατέρα, ὅτι οὔτε ἀτελῆ τοῦ πατρὸς τὴν δημιουργίαν συνίστησιν, οὔτε ἄτονον τοῦ υἱοῦ παραδηλοῖ τὴν ἐνέργειαν. ἀλλὰ τὸ ἡνωμένον τοῦ θελήματος παρίστησι, ὥστε ἡ δι' οὗ φωνὴ, ὁμολογίαν τῆς προκαταρκτικῆς αἰτίας ἔχει, οὐκ ἐπὶ κατηγορίᾳ τοῦ ποιητικοῦ αἰτίου παραλαμβάνεται. ἢ λεγέτω μὴ εἶναι ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν δημιουργὸν τῆς κτίσεως, διότι ὁ υἱὸς οὐκ ἔστι προκαταρκτικὴ αἰτία τῆς δημιουργίας πάντα ὅσα ἔχει, λαβὼν παρὰ τοῦ Πατρός. καὶ ἰάσθω κακῷ τὸ κακόν. εἰ δὲ τοῦτο ἥκιστα κωλύει. φάσθω καὶ αὐτὸς μετὰ τοῦ μεγάλου πατρὸς, τὸ διὰ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύειν τὸν πατέρα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. οὔτε ἀτελῆ τοῦ πατρὸς τὴν ἐκπόρευσιν συνίστησιν, οὔτε

ἄτο-

à ſummis Pontificibus, Liberio, & Iulio Romæ ſumma alacritate receptum, viuum ſummis honoribus affici; & poſt obitum regnantē in cœlo à duobus Gregorijs, altero quidem in Oriente nouæ Romæ Conſtantinopolis Patriarcha luculentiſſima oratione ſummis laudibus celebrari; altero verò, in Occidente veteris Romæ ſummo Hierarcha, fabricato tēplo diuinis honoribus conſecrari. Sed redeo ad Barlaā, & ſimiles, qui aiunt, non intelligere, neq; audiuiſſe aliquid de operibus Latinorū, & propterea exiſtimant ſe eſſe alienos ab omni infidelitate, & liberos. Sic dixerunt, poſtquā legerunt ſcripta Occidentalium, qui in Concilio Florentino fuerunt Patres græci. Nunquā vidimus Occidentales Sanctos numquam ipſos legimus. Sed illi poſtquam legerunt, eos libenter acceptarunt. Nunc igitur vidimus, aiūt, & legimus, & eos acceptamus. Vos verò quid dicitis? Quare vnà cum Auguſtino habentes librum illius in græcum verſum de Trinitate, non creditis, Proceſſionem Spiritus ſancti etiam ex Filio, & per Filium, cum præpoſitio, per, æquipolleat præpoſitioni, ex?

Cæterùm imperitiſſimus Philadelphiæ ait, præpoſitionem, per, non accipi pro præpoſitione, ex. Non enim dicimus Spiritum ſanctum procedere per Patrem. Iſte negaret vtiq; & Mundum productū eſſe ex Filio, Ioanne theologicè aſſerente, omnia per ipſum facta eſſe, & non affirmante, omnia per Patrem facta eſſe. Neque beatum Baſilium audit dicentē in fine octaui capitis de Spiritu ſancto ad Amphilochium, Patrem per Filium creare, nec Patris imperfectam creationem conſtituit, nec imbecillam Filij operationem ſignificat; ſed duorum vnam, eandemq; voluntatē declarat. Itaque hæc vox per Filium, confeſſionem habet cauſæ principalis, non autem ſumitur ad reprehenſionem cauſæ efficientis. Vel dicat, non eſſe vnum, & eundē opificem creationis, quoniā Filius non eſt procatarctica cauſa

crea-

ἄτονον τοῦ υἱοῦ παραδηλοῖ τὴν ἐκπόρευσιν, ἀλλὰ τὸ ἰσοδύναμον τοῦ ῥήματος παριστᾷ. ὥστε ἡ διὰ υἱοῦ φωνὴ ὁμολογίαν τῆς προκαταρκτικῆς αἰτίας ἔχει, οὐκ ἐπὶ κατηγορίᾳ τοῦ προβλητικοῦ αἰτίου παραλαμβάνεται. Εἰ μὲν οὖν οὕτω νοεῖ ὁ φιλαδελφίας, μεθ' ἡμῶν, καὶ πρὸς ἡμῶν ἐστὶ, καὶ ψεύδεται λέγων, τὴν, διὰ, μὴ ἰσοδυναμεῖν τῇ, ἐκ. εἰ δὲ οὐχ οὕτως νοεῖ, ὁ Βασίλειος τῇ προρρηθείσῃ μαρτυρίᾳ καιρίαν βάλλει, καὶ ἡμῖν ἐξηγήσασθαι μὴ ὀκνήσητε, τί σημαίνει ἐνταῦθα ἡ διὰ πρόθεσις, φάσκουσιν, ἐκ πατρὸς διὰ υἱοῦ τὸ πνεῦμα ἐκπορεύεται. ὅπερ ἀναφανδὸν κηρύττει ὁ ἐκ Δαμασκοῦ πλήρης χάριτος Ἰωάννης ἐν τῷ .ιγ. κεφ. τοῦ πρώτου βιβλίου περὶ θείων ὀνομάτων οὑτωσὶ φάσκων, τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἡ ἐκφαντορικὴ τοῦ κρυφίου τῆς θεότητος δύναμις τοῦ πατρὸς, ἐκ πατρὸς μὲν δι' υἱοῦ ἐκπορευομένη. καὶ ἐν τῷ τέλει τοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου, πνεῦμα τοῦ πατρὸς, ὡς ἐκ πατρὸς ἐκπορευόμενον. υἱοῦ δὲ πνεῦμα, οὐχ ὡς ἐξ αὐτοῦ (νόει προκαταρκτικῶς) ἀλλ' ὡς δι' αὐτοῦ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον. μόνος γὰρ αἴτιος ὁ πατὴρ (προκαταρκτικῶς.) καὶ ὁ θεῖος Μάξιμος κατὰ τὸν αὐτὸν νοῦν ἐν τῇ ἐπιστολῇ πρὸς Μαρῖνον, οὐκ αἰτίαν, φησὶ, τὸν υἱὸν ποιοῦντες τοῦ πνεύματος σφᾶς αὐτοὺς ἀπέδειξαν, (νόει προκαταρκτικὴν) μίαν γὰρ ἴσασιν υἱοῦ, καὶ πνεύματος τὸν πατέρα αἰτίαν υἱοῦ μὲν ἁπλῶς αἰτίαν, οὐ γάρ ἐστιν ἄλλος γεννῶν τὸν υἱὸν, ἀλλὰ μόνος ὁ πατήρ. Πνεύματος δὲ αἰτίαν προκαταρκτικὴν, διότι καὶ ὁ υἱὸς ἐκπορεύει, καὶ ἐπειδὴ οὐ προκαταρκτικῶς, διὰ τοῦτο λέγεται δι' αὐτοῦ τὸ πνεῦμα ἐκπορεύεσθαι, καὶ οὐκ ἐξ αὐτοῦ. ἡ δὲ αἰτία προκαταρκτικὴ, καὶ μὴ προκαταρκτικὴ μία καὶ αὐτή ἐστι, καθάπερ ἐν τῇ δημιουργίᾳ. ἀλλ' ἵνα καὶ δι' αὐτοῦ προϊέναι δηλώσωσι, καὶ ταύτῃ τὸ συναφὲς τῆς οὐσίας, καὶ ἀπαράλλακτον παραστήσωσι. τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἀποδίδωσιν ὁ Μάξιμος, ἥνπερ ὁ Βασίλειος.

Ἔτι διατί οὐχ ὁμολογεῖτε τὸ πῦρ τὸ καθαρτήριον; ἀλλὰ φατὲ, μὴ συνιέναι τὴν λατίνων διάλεκτον; πῶς οὖν ἀσύνετοι ὄντες, καὶ παντελῶς νωθροὶ, δύνασθε δοῦναι γνώμην, καὶ φέρειν

κρίσιν

creationis. Quippe omnia, quæ habet Filius, accepit à Patre, & abſurdo abſurdum ſanet. Si verò id minimè officit, dic & ipſe vnà cũ magno Patre Baſilio, Patrem per Filium producere Spiritum ſanctũ, neq; imperfectam Patris productionẽ conſtituit, neq, imbecillam filij ſuboſtendit productionem, ſed coniunctionem voluntatis exprimit. Itaq; vox, per filium, confeſſionem habet principalis cauſæ, non ad reprehenſionẽ productiuæ cauſæ accipitur. Si igitur ſic intelligit Philadelphiæ Antiſtes nobiſcũ, & pro nobis facit, & mentitur dicens, præpoſitionem, per, non æquipollere præpoſitioni, ex. Si verò nõ ita intelligat, Baſilius prędicta ſententia letale illi vulnus infligit. Et nobis exponere non negligatis, quid ſignificet hoc loco præpoſitio, per, affirmantibus ex Patre per Filiũ, Spiritus ſanctus procedit. Quod clarè prædicat, & enunciat plenus gratiæ Ioannes Damaſcenus in 13. capite libri primi de diuinis nominibus. Sic aſſerens: Spiritus verò ſanctus manifeſtatiua vis ſecretæ Deitatis Patris, ex Patre per Filiũ procedit; Et in fine eiuſdem capitis, Spiritus Patris, tanquam ex ipſo; intellige (procatarctice) ſed tanquam per ipſum ex Patre procedẽs. Etenim ſolus cauſa eſt Pater (procatarcticè.) Et ſanctus Maximus iuxta eundem ſenſum in epiſtola ad Marinum; non cauſam, inquit, Filium facientes Spiritus, ſe ipſos probarunt (intellige procatarcticè.) Vnam enim norunt Filij, & Spiritus Patrem cauſam. Nempè Filij quidẽ ſimpliciter cauſam, non enim eſt alius generans Filiũ, ſed ſolus Pater. Spiritus verò cauſam procatarcticã, quoniam Filius etiam producit. Et quoniã non procatarcticè, propterea dicitur Spiritus per ipſum procedere, & non ex ipſo. Porrò procatarctica cauſa, & non procatarctica vna, & eadem eſt, quemadmodum in creatione. Sed vt per ipſum procedere ſignificent, & hoc modo coniunctionem ſubſtantiæ, & immutabilitatem exprimant. Eandem cauſam aſſignat

χείσιν περὶ τῶν θεοφθόγγων, τῶν τοιούτων καὶ τηλικούτων ἱερῶν συγγραμμάτων; διὸ καὶ τὴν ἐπιφέρει τρίτην καὶ ἐναντίαν λύσιν ὁ Βαρλαὰμ μύθων συνέθετο. ὅτι δὲ ἀληθὲς, ἔξεστι μαθεῖν.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Τρίτη λύσις φησὶ γὰρ, ἐμὴν ἀλλὰ, καὶ τὰς τῶν πατέρων τούτων ἔχοι τις ἂν παραμυθήσασθαι ῥήσεις, καὶ μάλα καλῶς. (εἰπὲ καὶ μάλα κακῶς) ἐξ αὐτοῦ γὰρ τοῦ Μακαρίου Αὐγουστίνου, καὶ Γρηγορίου τοῦ διαλόγου φαίνεται δήλως, μήτ' αὐτοὺς, μήθ' ὅσοι τοῦτο εἰρήκασιν ἄλλοι ἐπ' ἐξουσίας διασκεψαμένους εἰπεῖν. καὶ αὐτόθεν ἐπιβαλόντας τῷ σκέμματι, καὶ ὡς ἀληθῆ συνθεμένους, ἀλλ' ὡς ἂν εἴποι τις, εἰσωθουμένους, καὶ ἐν στενῷ τῶν λόγων ἐπειλημμένους, καὶ μεῖζον ἀναγκαζομένους κακὸν αὔξειν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Λέγε καὶ τὰς ἄλλας φλυαρίας ἀξίας οὔσας μυθευόντων, ἀλλ' οὐ σωφρόνων ἀνδρῶν. περιέμενον δὲ οἱ λατῖνοι (ὡς ἔοικε) τὸν Βαρλαὰμ, ἵνα αὐτοὺς σωφρονίσῃ, καὶ τὰ τῆς πίστεως διδάξῃ τὰ δέοντα. ἢ μᾶλλον εἰπεῖν μεταδιδάξῃ τὴν ὀρθὴν πίστιν εἰς τὴν κακοδοξίαν, καὶ φησὶ κατ' οἰκονομίαν τοὺς λατίνους φρονῆσαι τὸ πῦρ τὸ καθαρτήριον. ὡσανεὶ ἔλεγε κατ' οἰκονομίαν τοὺς δυτικοὺς ψεύσασθαι. καὶ οὕτω πειρᾶται ὁ Βαρλαὰμ λῦσαι τὰ ἄλυτα. καὶ δίδωσιν ἡμῖν ὑποπτεύειν τὴν παροῦσαν ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν δι' οἰκονομίαν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν δι' ἀπείθειαν, ἀμαθείαν, καὶ ὑπερηφάνειαν ἐν πολλοῖς κακῶς φρονεῖν, καὶ πολλὰ σφάλλεσθαι. ἀλλ' οὐ τοσοῦτον θαυμάζω τοῦ Βαρ-

Sanctus Maximus, quam etiam Magnus Baſilius.

Prætereà cur non confitemini Ignem purgatorium, ſed dicitis nôn intelligere linguam Latinorum? Cur igitur cũ imperiti ſitis, & penitus ſtupidi poteſtis dare ſententiã, & ferre iudicium de diuinis ſcriptis talium, ac tantorum heroum? Idcircò, quam tertiam infert, & contrariam ſolutionem Barlaam, ebrius compoſuit; Quod autem ſit verum, licet intelligere.

TEXTVS.

DIcit enim, verumenim verò & dicta horum Patrum poteſt aliquis mitigando exponere, & ſatis benè. (dic & ſatis malè.) Ex ipſo enim B. Auguſtino, & Gregoriano Dialogo manifeſtè conſtat, neq; ipſos, neq; quotquot alij iſtud dixerũt, in ſua poteſtate conſideraſſe, & è re nata rei propoſitæ, quam diſquirendam ſuſcepimus, adhibuiſſe animum, & vt vera cõpoſuiſſe, Sed, vt quiſpiã diceret, coactos, atq; intruſos, & in anguſtia ſermonũ redactos, & conſtitutos, & maius malũ deſtruere neceſſitas dixiſſe.

RESPONSIO.

PErge, & perſequere alias nugas non modeſtis, ſed ebrijs dignas. nimirũ præſtolabantur Latini, vt apparet, Barlaã, qui eos moderaretur, & neceſſaria fidei doceret. Vel, vt melius dicã, rectam fidem dedoceret in cacodoxiam. Atq; ait, diſpenſatiuè Latinos ſenſiſſe Ignem purgatorium; quaſi dicat, diſpenſatiuè Occidentales falſa docuiſſe. Atq; ita Barlaam nititur ſoluere quæ ſolui non poſſunt, & præbet nobis occaſionem ſuſpicandi præſentem Eccleſiam Orientalem diſpenſatiuè, vel, vt melius dicam, obſtinatè, imperitè, atq; ſuperbè in multis malè ſentire, &

Βαρλαὰμ περὶ πολλῶν ἐτῶν γεγονότος, ὅσον τῶν νῦν περιόντων, οἳ τὴν ἀμάθειαν καὶ τὰ ψεύδη ἐκείνου ἐκπομπεῦσαι διὰ τούτου οὐκ ηὐλαβήθησαν· ἀμαθεστάτων ὄντων κἀκείνων, καὶ πληρεστάτων ψευδολογίας.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

ΕΠεὶ δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ κράτους ἐπεχειρήσατε τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ὅπερ πέμπτον μὲν ὑμεῖς τοῖς ἄλλοις ἐπιχειρήμασιν ἐνετάξατε, ἡμεῖς δὲ εἰς τόδε ἀνεβαλόμεθα, οὐ δεῖ, ἡμᾶς ἀγνοεῖν, ὅτι εἰ οὕτως ἔχομεν γνώμης περὶ ἀλλήλων ἀμφότεροι, ὡς τὰ παρὰ τῆς ἑκάστης ἐκκλησίας κρατοῦντα ταῦτα ἡγεῖσθαι καὶ κύρια, οὐδὲ ποτ' ἂν ἀλλήλοις συνήλθομεν, οὐδ' εἰς λόγους ἤλθομεν ἄν. ἀλλ' αὐτὸ τὸ πρῶτον, καὶ μέγιστον τῆς ἡμετέρας συζητήσεως αἴτιον, τὸ πάσης ἀφεμένους προλήψεως, καὶ παντὸς ἔθους μὴ καὶ τῷ λόγῳ βοηθουμένου, γυμνὰ κρῖναι τὰ πράγματα, παρατιθεμένους παρὰ τὰ λόγια, καὶ τὰς ἀποφάσεις τῶν διδασκάλων, κανόσιν αὐτοῖς χρησαμένους, καὶ σταθμὴ πρὸς ταῦτα.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

ΟΙ παλαιοὶ τῶν μακαρίων ἀνδρῶν, καὶ πατέρων, οἷον εἰπεῖν ὁ πολύαθλος Ἀθανάσιος, ὁ μέγας Βασίλειος, ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, ὁ πολὺς ἐν τοῖς λόγοις Χρυσόστομος, ὁ ἀγχίνους Ἀλεξανδρείας Κύριλλος, καὶ ἄλλοι πλεῖστοι ἐκ τῶν θεοπνεύστων τοῦ Σωτῆρος λογίων ᾔδεσαν τιμᾶν καὶ σέβειν τοὺς τοῦ Πέτρου διαδόχους, οὐχ ἧττον, ἢ αὐτὸν τὸν ἀπόστολον. ὅθεν ζητήσεως κινηθείσης περὶ κεφαλὴν, καὶ πρὸς πατέρα καὶ οἰκουμενικὸν τῆς ἁπανταχοῦ ἐκκλησίας διδάσκαλον συνδραμεῖν, καὶ παρ' αὐτοῦ τὴν λύσιν δέξασθαι οὐκ ὀλιγώρως εἶχον. ἐκεῖνος

ἀνάγ-

multũ errare. Sed non tantum admiror Barlaam, qui ante multos annos extitit, quantũ eos, qui nũc ſuperſtites ſunt, qui ignorantiam, & mẽdacia illius prælo publicare nõ ſunt veriti, cum & ipſi imperitiſſimi ſint, & plenè mendaciorũ.

TEXTVS.

CVm verò etiam ab auctoritate Romanæ Eccleſiæ argumentamini, quod quidẽ quintum inter veſtra argumenta, locum obtinet, nos autem hucuſq; diſtulimus. Nõ oportet vos ignorare, quodſi ita vtrinq; inter nos animis affecti eſſemus, vt quæ in ſingulis Eccleſijs obtinent, etiam rata, firmaq; duceremus, numquam ſimul conueniſſemus, neq; colloquiũ inter nos inſtituiſſemus; ſed illa primaria, & maxima noſtri conuentus cauſa fuit, vt omni præſumptione, & conſuetudine, quæ ratione nõ nitatur, ſepoſita, nudas res iudicemus, eas conferentes, examinantesq. ad ſacram Scripturam, & declarationes Doctorum, vtentes ijs tanquam regulis & norma, à qua non deflectamus.

RESPONSIO.

ANtiqui beati Viri & Patres, quales ſunt magnus athleta Athanaſius, magnus Baſilius, Theologus Gregorius, eloquentiſſimus Chryſoſtomus, Cyrillus Alexandrinus, & multi alij à Deo inſpiratis eloquijs Saluatoris nouerant honorare, & reuereri ſucceſſores Petri, non minus quam ipſum Apoſtolum. Vnde quæſtione mota, ad ipſum tanquam ad caput, & Patrẽ & œcumenicum totius Eccleſiæ magiſtrũ concurrere, & ab eo ſolutionem petere non negligebant. Ille, neceſſitate vrgente, concilia conuocabat, & eorum ſententias apoſtolico more firmabat, tanquam quæ nullius ponderis eſſent, ſi ab ipſo irrita fuiſſent.

Epi-

ἀνάγκης κατεπειγούσης, τὰς συνόδους συνεκρότει, καὶ τὰς αὐτῶν ἀποφάσεις ἀποστολικῶς ἐκύρου, ὡς μηδενὸς ἀξίας οὔσας ὑπ' ἐκείνου ἀκυρωθείσας. Ἐπισκόπους, καὶ πατριάρχας τῇ Ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ ὁμοφρονοῦντας, καὶ συμπειθομένους, εἰς τοὺς ἑαυτῶν θρόνους ἀποκαθίστη. ἀσυμφωνοῦντας, καὶ μὴ πειθομένους τῶν ἰδίων ἐστέριζε, καὶ ἀπ' ἐκείνων κανονικῶς κατῆγε. ἔκρινεν, ἠθώου, μετεκίνει, ἀποστολικῇ αὐθεντίᾳ χρώμενος. ἐπεκράτησε δὲ τουτὶ τὸ ἐπαινετὸν ἔθος ἀπ' ἀρχῆς ἐν τῇ νύμφῃ τοῦ Χριστοῦ τῇ ἁγίᾳ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ ἄσπιλον, καὶ ἀμόλυντον ἀπ' ἀρχῆς τοῦ καιροῦ τοῦ μηδέποτε εἰς φῶς ἐλθεῖν ὀφείλοντος τοῦ ἐξώλους καὶ προώλους ἀπολλυμένου Φωτίου. πρότερον δὲ τό γε ἧκον εἰς τὰ μέλη, καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ μυστικοῦ σώματος βαθεῖα εἰρήνη τῆς ἐκκλησίας κατεῖχεν. ὅθεν ἄξιον ἐστὶν ἐπισημειώσασθαι, τί περὶ ταύτης τῆς ἄκρας συμφωνίας τῶν μελῶν μετὰ τῆς κεφαλῆς οἱ πνευματοκίνητοι ῥήτορες διὰ τῶν ἰδίων συγγραμμάτων γεγραφότες τοῖς ὀρθοδόξοις καταλελοίπασι. ταῦτα ἐν παραδρομῇ. οὐ γὰρ ἤλπιζον ποτὲ ἐκεῖνοι οἱ θαυμαστοὶ ἄνδρες θείᾳ δίκῃ τὸ γένος εἰς τοῦτο δυστυχίας καταντῆσαι, ὥστε ὑποταγῆναι τῷ αἰσχροτάτῳ, καὶ ἀσελγεστάτῳ Μωάμεθ.

Ὁ γοῦν μέγας Ἀθανάσιος αὐτοπροσώπως κληθεὶς παρεγένετο εἰς Ῥώμην πρὸς Ἰούλιον περὶ τῶν αὐτοῦ κατηγορουμένων ἀπολογησόμενος. ἐν ᾗ πόλει συνέθετο ἐκείνην τὴν πολυθρύλλητον καὶ θαυμαστὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως, ἥ τις παρὰ Ῥωμαίοις καθ' ἑκάστην κυριακὴν ἐν τῇ πρώτῃ ὥρᾳ τῆς ἀκολουθίας, οὐχ ἧττον ἢ τὰ τοῦ Δαβὶδ ὑπὸ τῶν κληρικῶν μετὰ τοῦ δόξα, καὶ νῦν, δημοσίᾳ ἀναγινώσκεται. ἀπελθὼν οὖν πρὸς Ἰούλιον, ὡς αὐτὸς μαρτυρεῖ ἐν τῇ δευτέρᾳ ἀπολογίᾳ περὶ τὸ τέλος, προφέρει ὑπὲρ αὐτοῦ τὰ γραφέντα τῷ Ἰουλίῳ πρὸς τοὺς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐγκαλοῦντας τουτοισὶ τοῖς ῥήμασιν.

Εἰ γὰρ καὶ ὅλως, ὥς φατε, γέγονέ τι εἰς αὐτοὺς (τοὺς ἐπισκόπους) ἁμάρτημα, ἔδει κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα, καὶ μὴ οὕτως γεγενῆσθαι τὴν κρίσιν. ἔδει γραφῆναι πᾶσιν ἡμῖν, ἵνα οὕτως παρὰ πάντων ὁρισθῇ τὸ δίκαιον. Ἐπίσκοποι γὰρ

ἦσαν

Epiſcopos, & Patriarchas Romanæ Eccleſiæ conſentientes,& ei obedientes,in ſuos thronos reſtituebat, diſſentiẽtes, & non obedientes proprijs priuabat, & ab ipſis canonicè deponebat. Iudicabat, innocentes declarabat, tranſmutabat, Apoſtolica vtens auctoritate. Durauit autẽ iſte laudabilis mos à principio in Sponſa Chriſti ſancta Dei Eccleſia immaculatus,& incontaminatus vſq;ad tempora perditiſſimi Photij, qui nunquam in lucem edi, ſed ante tempus,& prorſus perire debuiſſet. Anteà verò quod ſpectat ad membra, & caput myſtici corporis, profunda pax Eccleſiam occupabat. Vndè dignum eſt adnotare, quid de hac ſumma concordia membrorum cum capite Spiritu ſancto afflati Patres per propria opera Orthodoxis ſcriptum reliquerunt; idque obiter: non enim ſperabant aliquando illi admirandi Viri, Dei iudicio, genus Græcorum in hoc infelicitatis prouenturum eſſe, adeo vt ſubijceretur turpiſſimo, impuriſſimo,& ſceleſtiſſimo Mahometo.

Igitur magnus Athanaſius coram vocatus, profectus eſt Romam ad Iulium, reſponſurus de ijs, de quibus accuſabatur. In qua Vrbe cõpoſuit illam diuulgatiſſimam, & celebratiſſimam confeſſionẽ fidei, quæ apud Romanos ſingulis diebus dominicis in prima hora recitandi officij, nõ ſecus atq; Dauidis pſalmi à Clericis cũ gloria Patri, publicè recitatur. Igitur profectus ad Iulium, vt ipſe teſtatur in ſecunda Apologia circa finem, profert pro ſe ipſo quæ ſcripſit Iulius ad eos, qui accuſabant, & morabantur Antiochiæ his verbis: Nam ſi, vt dicitis, omninò in culpa fuerũt, oportuit ſecundũ Eccleſiaſticum canonem non iſto modo iudicium fieri; oportuit ſcribere omnibus nobis, vt ita ab omnibus, quod iuſtum eſſet, decerneretur. Epiſcopi enim erant, & non vulgares Eccleſiæ, qui iſta patiebantur; ſed quam ipſi Apoſtoli ſuamet opera ad fidem inſtruxerant. Cur igitur, & in primis de Alexandrina ciuitate nihil nobis

ἦσαν οἱ πάρχοντες, καὶ οὐχ αἱ τυχοῦσαι ἐκκλησίαι αἱ πάρχουσαι, ἀλλ᾽ ὧν αὐτοὶ οἱ Ἀπόστολοι δι᾽ ἑαυτῶν καθηγήσαντο. διατὶ δὲ περὶ τῆς Ἀλεξανδρέων πόλεως μάλιστα οὐκ ἐγράφετε ἡμῖν ἢ ἀγνοεῖτε ὅτι τοῦτο ἔθος ἦν, πρότερον γράφεσθαι ἡμῖν, καὶ οὕτως ἔνθεν ὁρίζεσθαι τὰ δίκαια; εἰ μὲν οὖν τοιοῦτον ἦν ὑποπτευθὲν εἰς τὸν ἐπίσκοπον τῆς ἐκεῖ, ἔδει πρὸς τὴν ἐνταῦθα ἐκκλησίαν γραφῆναι. Νῦν δὲ οἱ ἡμᾶς μὴ πληροφορήσαντες, πράξαντες δὲ αὐτοὶ ὡς ἠθέλησαν, λοιπὸν καὶ ἡμᾶς οὐ καταγνόντας, βούλονται συμψήφους εἶναι. οὐχ οὕτως αἱ Παύλου διατάξεις, οὐχ οὕτως οἱ πατέρες παραδεδώκασιν. ἄλλος τύπος ἐστὶν οὗτος, καὶ καινὸν τὸ ἐπιτήδευμα. παρακαλῶ, μετὰ προθυμίας ἀνέχεσθε. ὑπὲρ τοῦ κοινῇ συμφέροντος ἐστὶν ἃ γράφω. ἃ γὰρ παρειλήφαμεν παρὰ τοῦ μακαρίου Πέτρου τοῦ ἀποστόλου, ταῦτα καὶ ὑμῖν δηλῶ, καὶ οὐκ ἂν ἔγραψα, φανερὰ ἡγούμενος εἶναι ταῦτα παρὰ πᾶσιν, εἰ μὴ τὰ γενόμενα ἡμᾶς ἐτάραξεν.

Ὁ αὐτὸς Ἀθανάσιος περὶ τοῦ ἁγίου Διονυσίου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας ἀθῶον αὐτὸν ἀποδεικνύων τῶν διαβολῶν, οὕτω γράφων μαρτυρεῖ τὴν ἐξουσίαν τῆς Ῥώμης. Διονυσίου τοῦ ἐπισκόπου μαθόντος περὶ τῶν ἐν Πενταπόλει, καὶ ζήλῳ τῆς εὐσεβείας γράψαντος, καθὰ προεῖπον, κατὰ τῆς αἱρέσεως Σαβελλίου, τὴν πρὸς Εὐφράνορα, καὶ Ἀμμώνιον ἐπιστολὴν, τινὲς τῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἀδελφῶν, φρονοῦντες μὲν ὀρθῶς, μὴ ἐρωτήσαντες δὲ αὐτὸν, ἵνα παρ᾽ αὐτοῦ μάθωσι πῶς ἔγραψεν, ἀνῆλθον πρὸς τὴν Ῥώμην, καὶ κατειρήκασιν αὐτοῦ παρὰ τῷ ὁμωνύμῳ αὐτοῦ Διονυσίῳ τῷ ἐπισκόπῳ Ῥώμης. κἀκεῖνος ἀκούσας, ἔγραψεν ὁμοῦ κατά τε τῶν τὰ Σαβελλίου δοξαζόντων, καὶ κατὰ τῶν φρονούντων ταῦτα, ἅπερ καὶ Ἄρειος λέγων, ἐξεβλήθη τῆς ἐκκλησίας, ἴσην καὶ κατὰ διάμετρον ἀσέβειαν λέγων εἶναι τήν τε Σαβελλίου, καὶ τὴν τῶν λεγόντων κτίσμα, καὶ ποίημα, καὶ γενητὸν εἶναι τὸν Θεοῦ λόγον. ἐπέστειλε δὲ καὶ Διονυσίῳ δηλῶσαι περὶ ὧν εἰρήκασι κατ᾽ αὐτοῦ, καὶ αἰτέγραψεν εὐθὺς αὐτὸς, καὶ ἐπέγραψε τὰ βιβλία ἐλέγχου καὶ ἀπολογίας. Ἐνταῦθα τὸ μισαρὸν ἐργαστήριον τῶν θεομάχων κατανόει, καὶ πῶς αὐτοὶ καθ᾽ ἑαυτῶν τὴν αἰσχύ-

bis ſcribere voluiſtis? An ignari eſtis, hanc conſuetudinem eſſe, vt prImum nobis ſcribatur, vt hinc quod iuſtum eſt, definiri poſſit? Quapropter, ſi iſtic huiuſmodi ſuſpicio in Epiſcopũ concepta fuerat, id hic ad noſtram Eccleſiam referri oportuit. Nunc autem nos, quos certiores minimè fecerunt, poſtquam iam egerint, quod libuit, ſuffragatores tuæ damnationis, cui non interfuimus, eſſe volunt. Nõ ita ſe habent Pauli ordinationes, non ita Patres docuerunt; alia forma eſt iſta, & nouũ ſtudium eſt. Obſecro vos cum alacritate audite, pro publico bono iſta ſcribo. Quę enim accepimus à B. Petro Apoſtolo, ea vobis ſignifico, non ſcripturus alioquin quæ nota apud omnęs eſſe arbitror, niſi facta ipſa nos conturbaſſent.

Idem Athanaſius ſcribens de Dionyſio Epiſcopo Alexandrino, & innocentem eum oſtendens ab hæreſi Arianorum, ſic circa finem teſtatur poteſtatem Romanæ Eccleſiæ. Cum Dionyſius Epiſcopus certior factus de Pentapolitanis, zelo religionis epiſtolam, quemadmodũ dixi, contra hæreſim Sabellij ad Ammonium, & Euphranorem ſcripſiſſet, quidam ex Eccleſiæ fratribus, rectè quidẽ ſentientes, ſed non interrogantes eum, vt ab eo ſcirent, quomodo ſcripſerit, Romam aſcenderũt, ibiq; eum apud Dionyſium eiuſdem nominis Romanum Præſulem accuſauerunt. Ille verò, re intellecta, ſcripſit ſimul & contra Sabellij ſectatores, & contra eos, qui ſapiunt ea, propter quæ Arius ab Eccleſia eiectus fuit, æqualem aſſerens impietatem eſſe, & è diametro hæreſim Sabellij, & hæreſim eorũ, qui aiunt, creaturam, & opus, & factum eſſe Dei Verbum. Miſit vero & Dionyſio Alexandrino ſignificans ea, de quibus eum accuſarunt. Et reſcripſit ſtatim ipſe, & titulo inſcripſit libros Elenchi, & apologiæ. Hìc ſceleratam officinam Chriſti rebellium perſpicias, atq; intelligas, & quomodo ipſi contra ſe ipſos infamiam excitarunt. Cum enim

ἀρχαίαν ἐκίνησαν, Διονυσίου γὰρ τοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης γράψαντος, καὶ κατὰ τῶν λεγόντων κτίσμα καὶ ποίημα τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, δείκνυται μὴ νῦν πρῶτον, ἀλλ' ἔκπαλαι παρὰ πάντων ἀναθεματισθεῖσα τῶν χριστομάχων Ἀρειανῶν ἡ αἵρεσις. ἔπειτα Διονυσίου τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ἀλεξανδρείας ἀπολογουμένου περὶ ἧς ἔγραψεν ἐπιστολῆς, φαίνεται καὶ αὐτὸς μήτε οὕτω φρονήσας, ὡς αὐτοὶ λέγουσι, μήτε τὴν Ἀρείου ὅλως κακοδοξίαν ἐσχηκώς. καὶ ἀρκεῖ μὲν εἰς τελείαν κατάγνωσιν τῶν Ἀρειανῶν, καὶ εἰς ἀπόδειξιν τῆς συκοφαντίας αὐτῶν, τὸ καὶ μόνον ἀπολογήσασθαι τὸν Διονύσιον, καὶ περὶ ὧν οὗτοι τεθρυλλήκασιν. οὐ γὰρ ὡς φιλονεικῶν ἀντέγραψεν, ἀλλ' ἀπολογούμενος περὶ ὧν ὑπωπτεύθη. ὁ δὲ ἀπολογούμενος περὶ ὧν κατηγορήθη, τί ἕτερον ποιεῖ, ἢ λύει μὲν πᾶν ἔγκλημα ὑποπτευθὲν κατ' αὐτοῦ. ἐλέγχει δὲ καὶ ἐν τούτῳ συκοφαντοῦντας τοὺς Ἀρειομανίτας.

ΕΡΜΙΝΙΑ

ΑΠΟ ΤΟΥ ΡΩΜΑΪΚΟΥ, ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΙΟΥΛΙΟΝ Ἐπιστολῆς, περὶ τῆς μετανοίας Οὐρσακίου, καὶ Οὐάλεντος.

κυρίῳ μακαριωτάτῳ Πάπᾳ Ἰουλίῳ, Οὐρσάκιος; καὶ Οὐάλης.

Ἐκ τῆς δευτέρας ἀπολογίας τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου.

ΕΠειδὴ συνέστηκεν ἡμᾶς πρὸ τούτου, πολλά τε καὶ δεινὰ περὶ Ἀθανασίου τοῦ ἐπισκόπου διὰ γραμμάτων ὑποβεβληκέναι, γράμμασί τε τῆς σῆς χρηστότητος μεθοδευθέντες, τοῦ πράγματος χάριν, περὶ οὗ ἐδηλώσαμεν, οὐκ ἠδυνήθημεν λόγον ἀποδοῦναι, ὁμολογοῦμεν παρὰ τῇ σῇ χρηστότητι, παρόντων τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν πάντων τῶν πρεσβυτέρων, ὅτι πάντα τὰ πρὸ τούτου ἐλθόντα εἰς ἀκοὰς ὑμῶν περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ προειρημένου Ἀθανασίου, ψευδῆ καὶ πλαστά ἐστι, πάσῃ τε δυνάμει ἀλλότρια αὐτοῦ τυγχάνει. διό

Dionyſius Romanus Epiſcopus ſcripſerit etiam contra eós, qui afferunt facturam & opus Filium Dei, oſtenditur, hæreſim Chriſti rebellium Arianorum non modo primũ, ſed iam olim ab omnibus damnatam fuiſſe. Deindè cum Dionyſius Alexandrinus reſpondeat de ea epiſtola, quam ſcripſerat; apparet & ipſum neque ita ſenſiſſe, vt ipſi fatentur, neque omnino hæreſim Arij habuiſſe. Et ſufficit quidem ad perfectam condemnationem Arianorum, & ad probandas calumnias ipſorum, quas ipſi diuulgarunt, vel ſolum quod reſponderit Dionyſius. Non enim rixandi animo, ſed ſui purgandi reſcripſit. Certè qui ſuam innocentiam purgat, quid aliud facit, quam quod crimen diluit, & Arianos ſicophantas oſtendit?

EPISTOLA

AD IVLIVM ROMANO SERMONE tranſlata.

Domino beatiſſimo Papæ Iulio Vrſacius, & Valens.

QVandoquidem ſatis conſtat nos, ſuperioribus temporibus multa, & grauia de Athanaſio criminatos fuiſſe, & tuæ humanitatis literis admonitos, vt crimina probaremus, nunquam earum rerum documenta afferre potuiſſe; ideò confitemur tuæ humanitati coram vniuerſis noſtris fratribus Presbyteris, omnia quæ ante hac ad veſtras aures de Athanaſio perlata fuere, falſa, & ficta eſſe, & omnibus modis ab eo aliena. Ac proindè recipimus eius communio-

τε τοῦτο ἡδέως ἀντιποιούμεθα τῆς κοινωνίας τοῦ προειρημένου Ἀθανασίου, μάλιστα ὅτι ἡ θεοσέβειά σου, κατὰ τὴν ἔμφυτον αὐτῆς καλοκαγαθίαν, τῇ πλάνῃ ἡμῶν καταξιῶσαι συγγνώμην δοῦναι. ὁμολογοῦμεν δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι εἴποτε ἡμᾶς οἱ ἀνατολικοὶ θελήσωσιν. ἢ καὶ αὐτὸς Εὐσέβιος κακοτρόπως περὶ τούτου εἰς κρίσιν καλέσαι, μὴ ἀπέρχεσθαι παρὰ γνώμην τῆς σῆς διαθέσεως. τὸν δὲ αἱρετικὸν Ἄρειον καὶ τοὺς ὑπερασπίζοντας αὐτοῦ, τοὺς λέγοντας ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν ὁ υἱὸς, καὶ ὅτι ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ὁ υἱός ἐστι, καὶ τοὺς ἀρνουμένους τὸν Χριστὸν θεὸν εἶναι Θεοῦ υἱὸν πρὸ αἰώνων, καθὼς καὶ ἐν τῷ προτέρῳ λιβέλλῳ ἑαυτῶν ἐν τῇ Μεδιολάνῳ ἐπιδεδώκαμεν, καὶ νῦν καὶ ἀεὶ ἀναθεματίζομεν. ταῦτα δὲ τῇ χειρὶ ἑαυτῶν γράψαντες ὁμολογοῦμεν πάλιν, ὅτι τὴν Ἀρειανὴν αἵρεσιν καθὰ προείπομεν, καὶ τοὺς ταύτης αὐθέντας κατεκρίναμεν εἰς τὸν αἰῶνα. Ἐγὼ Οὐρσάκιος τῇ ὁμολογίᾳ μου ταύτῃ παρὼν ὑπέγραψα, ὁμοίως καὶ Οὐάλης.

Καὶ κατωτέρω μετὰ πολλὰ ἐν τῇ αὐτῇ ἀπολογίᾳ Ἀθανάσιος ἐπιφέρει τίς τὰ τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα θεωρήσας οὐκ ἂν εἴποι, ὅτι καὶ Οὐάλης καὶ Οὐρσάκιος εἰκότως κατέγνωσαν αὐτῶν. καὶ μεταγινώσκοντες τοιαῦτα καθ' ἑαυτῶν ἔγραψαν, μᾶλλον ἑλόμενοι πρὸς ὀλίγον αἰσχυνθῆναι, ἢ αἰωνίαν τὴν τῶν συκοφαντῶν ὑπομεῖναι τιμωρίαν.

Τοῦτ' αὐτὸ καὶ ὁ ἅγιος Ἐπιφάνιος μαρτυρεῖ ἐν τῇ. ξη. αἱρέσει φάσκων. Οὐρσάκιος καὶ Οὐάλης μετὰ λιβέλλων προσελθόντες τῷ μακαρίτῃ Ἰουλίῳ ἐπισκόπῳ Ῥώμης ἀπολογούμενοι τοῦ αὐτῶν σφάλματος, ὅτι ἐσυκοφαντήσαμεν τὸν πάπαν Ἀθανάσιον, ἀλλὰ δέξαι ἡμᾶς εἰς κοινωνίαν, καὶ εἰς μετάνοιαν.

Τὴν αὐτὴν ἱστορίαν διηγεῖται ἐν τῷ β. βιβλίῳ κεφ. κδ. ὁ Σωκράτης. ταῦτα γνόντες Οὐρσάκιος, καὶ Οὐάλης, οἱ περὶ τὸ ἀρειανὸν δόγμα διαπύρως σπουδάζοντες καταγνόντες τότε τῆς προλαβούσης σπουδῆς ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἀνῆλθον, βιβλίον μετανοίας τῷ ἐπισκόπῳ Ἰουλίῳ ἐπιδόντες. τῷ τε ὁμουσίῳ συ-

νέθεν-

nem, maximè quia tua in Deum pietas veniam, ſecundum genuinam ſuam probitatem, noſtro errore impartiri dignata eſt. Quin & hoc promittimus, nunquam, ſi aliquando Orientales, atque adeo ipſe Euſebius velit, malitioſe de ea re in iudicium vocare, nos citra tuam ſententiam non eò abituros. Porro hæreticum Arrium, eiusq. propugnatores, qui dicunt, erat quando non erat Filius, aut eum ex non ente ad eſſentiam emiſiſſe, aut qui neget, Chriſtum Deum eſſe Dei Filium ante ſæcula, quemadmodum in priori libello noſtro Mediolani edidimus, & nunc, & ſemper anathemate damnamus, noſtraq; manu denuò proteſtamur, nos Arianam hæreſim, eiusq. auctores in æternum damnare. Ego Vrſacius cum præſens meæ Confeſſioni intereſſem, ſubſcripſi. Similiter & Valens.

Et poſt multa longè infra in eadem apologia, Athanaſius infert: Quis, iſtis conſpectis non pronunciauerit, Valentem, & Vrſacium meritò ſemetipſos improbaſſe? & ex pœnitentia culpam ſuam ſcriptis confeſſos eſſe? maluiſſeq; aliquantiſper pudefieri, quam in æternum ſycophantiarum pœnas luere?

Eandem hiſtoriam refert S. Epiphanius in 68. hæreſi, dicens: Vrſacius, & Valens cum libellis accedentes ad beatæ memoriæ Iulium Epiſcopum Romanum, de ſuo errore reſpondentes, quod calumniati ſumus Papam Athanaſium, tù verò nos ad communionem, & pœnitentiam ſuſcipe.

Idem narrat Socrates lib. 2. cap. 24. iuxta diuiſionem Græcorum, & 19. iuxta Latinorum: Quæ cum Vrſacius, & Valens, qui anteà præ magno deſiderio erga Arij dogma exarſerant, intellexiſſent, priore ſuo ſtudio abſe ipſis condemnato, Romam veniunt, pœnitentiæ libello, Epiſcopo Iulio tradito conſubſtantiali aſſentiuntur, ac literis

ad

νίθεντο. καὶ γράμματα πρὸς Ἀθανάσιον διαπεμψάμενοι, κοινωνεῖν αὐτῷ τὸ λοιπὸ ὡμολόγησαν.

Ὁ Θεοδώρητος ἐν τῷ β. λόγῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας κεφαλαίῳ. ις. ἐν τῷ διαλόγῳ Κωνσταντίου βασιλέως καὶ Λιβερίου τοῦ Πάπα τὴν αὐτὴν ἱστορίαν περὶ Οὐρσακίου καὶ Οὐάλεντος οὕτω διέξεισι. πέντε μόνοι ἔκριναν τῶν συμπλευσάντων αὐτῷ ἐν τῷ Μαρεώτῃ, οὓς ἀπέστειλαν κατὰ τοῦ ἐγκαλουμένου συνήσασθαι κατ' αὐτοῦ ὑπομνήματα. ἀπὸ τούτων τοίνυν τῶν ἀποσταλέντων οἱ δύο τεθνήκασι, Θεόγνιος, καὶ Θεόδωρος. οἱ δὲ λοιποὶ τρεῖς ζῶσι, τουτέστι Μάρις, καὶ Οὐάλης, καὶ Οὐρσάκιος. ἀπὸ τούτων τῶν ἀποσταλέντων κατὰ Σαρδικὴν τοῦ πράγματος τούτου ἕνεκα συνεκροτεῖτο ψῆφος, οἱ ἐν τῇ συνόδῳ βιβλία ἐπιδεδώκασι, συγγνώμην αἰτοῦντες, ἐφ' οἷς ἐν τῷ Μαρεώτῃ κατὰ συκοφαντίαν ἐκ μονομεροῦς συνέθηκαν κατ' Ἀθανασίου ὑπομνήματα, ἅτινα βιβλία αὐτῶν νῦν ἔχομεν μετὰ χεῖρας. τίνι τούτων δεῖ πείθεσθαι ἡμᾶς, βασιλεῦ, κοινωνεῖν; τοῖς πρότερον κατεψηφισαμένοις, καὶ ἐκ δευτέρου συγγνώμην αἰτήσασιν, ἢ τοῖς νῦν τούτων καταψηφισαμένοις.

Καὶ σημείωσαι ὅτι ὁ μὲν βασιλεὺς Κωνστάντιος γινώσκων τὰς ψήφους τῶν ἄλλων κατὰ Ἀθανασίου μηδεμίαν ἰσχὺν ἔχειν, ἐβούλετο ἵνα ὁ Λιβέριος τὸν Ἀθανάσιον ὡς ὑπεύθυνον καταδικάσῃ. τοῦ δὲ μὴ βουλομένου, ἐξορίαν αὐτῷ τυραννικῶς κατεψηφίσατο.

Περὶ τῆς προθεσμίας τῶν συνόδων.

ΕΝ τῇ αὐτῇ ἀπολογίᾳ τὸν λόγον ποιούμενος Ἀθανάσιος περὶ Ἰουλίου τοῦ Πάπα, οὕτως εἰσάγει αὐτὸν φθεγγόμενον. ἀλλ' ἴσως ἡ προθεσμία ἐνεπόδισε. γράψαντες γὰρ ἐμέμψασθε, ὅτι στενὴν τὴν προθεσμίαν τῆς συνόδου ὡρισάμεθα. ἀλλὰ καὶ τοῦτο, ἀγαπητοί, πρόφασις ἐστίν.

Σω-

ad Athanaſium miſſis, de cętero cum illo ſe communicaturos fatentur.

Eandem hiſtoriam complectitur Theodoretus in 2. oratione hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 16. referens dialogum Imperatoris Conſtantij, & Liberij Papę. Quinq; tantũmodo, qui cũ eo vnà nauigarant in Mareote, iudiciũ de eo fecerunt, quos quidẽ aduerſarij eius eò miſerant, vt contrà eũ reum factum, commentarios contexerent. Atq; ex iſtis, qui miſſi erant, duo exierunt è vita, Theognis nimirum, & Theodorus; reliqui tres, hoc eſt Mares, Valẽs, & Vrſacius, etiã nunc ſuperſunt. A quibus ad eam rẽ miſſis, in Concilio Sardicenſi ſententia de hac controuerſia lata eſt. Qui etiã in eodem Conc. libellos ſupplices dederunt, poſtularũtq. veniã pro eo, quod cõmentarios vnius partis ſuffragijs per calũniam contra Athanaſiũ in Mareote confecerãt. Quos libellos iam habemus in manibus. Vtris iſtorũ, Imperator, nobis credendum, communicandumq. eſt? Illis ne, qui primo eos condemnarint, ſecundo autem veniam petierint, an his, quorum iam ſint condemnati ſententijs?

Et nota, quod Imperator quidẽ Conſtantius aliorũ ſuffragia contra Athanaſium ſciens nullam vim habere, volebat, vt Liberius Athanaſium tanquam reum condemnaret; Illo nolente, exilio ipſum tyrannicè mulctauit.

De Præfinito tempore indicendi Concilia, quod ſpectat ad Romanum Pontificem.

IN eadem Apologia verba faciens Athanaſius de Iulio pontifice, ſic eum introducit loquentem. Sed fortaſſis præſtitutum tempus prohibuit; ſcripſiſtis enim, & conqueſti eſtis quod anguſtum tempus Concilij præfiniuimus; Verum & hoc, chariſſimi, excuſatio eſt.

So-

Σωκράτης ἐν τῷ β. βιβλίῳ, κεφ. κ. προὔβαλλοντο δὲ οἱ μὲν ἀσθένειαν τοῦ σώματος. ἄλλοι δὲ τὸ στενὸν τῆς προθεσμίας ἐμέμφοντο, τὴν αἰτίαν ἐπὶ Ἰούλιον τὸν ἐπίσκοπον Ῥώμης ἀναφέροντες, καίτοι ἐνιαυτοῦ καὶ ἓξ μηνῶν διαγενομένων, ἀφ' οὗ ἥ τε σύνοδος ἐκεκήρυκτο, καὶ οἱ περὶ Ἀθανάσιον ἐν τῇ Ῥώμῃ διέτριβον, τὴν σύνοδον ἐπιμένοντες.

Καὶ ἐν τῇ οἰκουμενικῇ δευτέρᾳ συνόδῳ, τῇ συγκροτηθείσῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ βασιλέως, ἐκεῖνοι οἱ θεῖοι πατέρες, ἐν οἷς ἦν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, ὁ Μελέτιος τῆς Ἀντιοχείας, ὁ Ἀμφιλόχιος τοῦ Ἰκονίου, ὁ Γρηγόριος Νύσσης, καὶ Πέτρος οἱ ἀδελφοὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου, καὶ ἄλλοι πλεῖστοι ἀξιάγαστοι ἄνδρες κληθέντες ὑπὸ Δαμάσου τοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης καὶ τῶν δυτικῶν ἀρχιερέων, εἰς τὴν ἐν Ῥώμῃ σύνοδον. οὕτω μετὰ πάσης εὐγνωμοσύνης καὶ φρονήσεως ἀποκρίνονται, καὶ ἐπιγινώσκουσι τὴν προθεσμίαν τῆς συνόδου, ἣν ὥρισεν ὁ Πάπας. ἄξιον δὲ καὶ αὐτῶν τῆς ἐπιστολῆς τῶν ῥημάτων μνησθῆναι. ἥνπερ ὁ Θεοδώρητος ἐν τῷ ε. βιβλίῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας κεφ. θ. αὐτολεξεὶ τέθεικεν, ἔχει δὲ οὕτως. Κυρίοις τιμιωτάτοις, καὶ εὐλαβεστάτοις ἀδελφοῖς καὶ συλλειτουργοῖς Δαμάσῳ, Ἀμβροσίῳ, Βρίττωνι, Οὐαλεριανῷ, Ἀσχολίῳ, Ἀνεμίῳ, Βασιλείῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς ἁγίοις ἐπισκόποις συνεληλυθόσιν ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει Ῥώμῃ, ἡ ἁγία σύνοδος τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων τῶν συνεληλυθότων ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει Κωνσταντινουπόλει ἐν κυρίῳ χαίρειν. μετά τινα οὕτω φασίν· ἦν μὲν ἴσως, ὅπερ εἰρήκαμεν, ἀναγκαῖον, πλείονα ἡμᾶς προσασχοληθῆναι χρόνον. ἐπειδὴ μέν τοι τὴν ἀδελφικὴν περὶ ἡμᾶς ἀγάπην ἐπιδεικνύμενοι, σύνοδον ἐπὶ τῆς Ῥώμης, Θεοῦ βουλήσει συγκροτοῦντες, καὶ ἡμᾶς ὡς οἰκεῖα μέλη προσεκαλέσασθε; διὰ τῶν τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως γραμμάτων, ἵν' ἐπειδὴ τότε, τὰς θλίψεις μόνοι κατεδικάσθημεν, νῦν ἐν τῇ τῶν αὐτοκρατόρων περὶ τὴν εὐσέβειαν συμφωνίᾳ, μὴ χωρὶς ἡμῶν βασιλεύσητε, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς ὑμῖν κατὰ τὴν ἀποστολικὴν φωνὴν συμβασιλεύσωμεν, εὐχὴ μὲν ἦν ἡμῖν, εἰ δυνατόν, ἅπασιν

ἀθρόως

Socrates lib. 2. c. 20. Alij verò corporis infirmitatẽ cauſabantur; Alij de tẽporis præſtituti quærebantur anguſtia, culpamq; illius rei in Iulium Epiſcopũ Romanum conferebant. Cum tamen ex eo tẽpore, quo tum Concilium indictum fuerat, tum Athanaſius Concilium expectans Romæ commoratus erat, annus, & ſex menſes præteriſſent.

In 2. Synodo Oecumenica, quæ celebrata eſt Conſtantinopoli, tẽpore Theodoſij Imperatoris, illi diuini Patres, inter quos erat Gregorius Theologus, Meletius Antiſtes Antiochenus, Amphilochius Præſul Iconiẽſis, Gregorius Nyſſenus, & Petrus fratres Baſilij Magñi, & multi alij admirandi Viri vocati à Damaſo Epiſcopo Romano, & ab Occidentalibus Pontificibus ad Romanam Synodũ, ſic cũ omni benignitate, & prudentia reſpondent, & agnoſcunt pręſtitutũ tempus Concilij, quod determinauit Pontifex. Dignum autẽ eſt etiam ipſorum verborum Epiſtolę cõmemorationẽ facere, quam Theodoretus in 5. lib. Eccleſiaſt. hiſt. c. 8. ad verbũ poſuit, ita verò ſe habẽt: Dominis honorandiſſimis, & cũ primis reuerendis Fratribus, & Collegis, Damaſo, Ambroſio, Britoni, Valeriano, Aſcholio, Auemio, Baſilio, & ceteris ſanctis Epiſcopis in celebri Vrbe Roma conuocatis Sancta Synodus Orthodoxorũ Epiſcoporum in ampla Vrbe Conſtantinopoli coactorum in Domino ſalutem. Poſt aliquot periodos ſic fatetur: Itaque erat, vt diximus, pernecceſſarium, vt in his rebus ritè cõſtituendis, plus tẽporis collocaremus. Iam verò quoniã vos, quo fraternam veſtram erga nos charitatẽ declararetis, Concilio, Dei voluntate ac nutu, Romę coacto, nos, veluti mẽbra propria, per Imperatoris Sanctiſſimi literas accerſiuiſtis, ne cũ nos ſoli iam anteà res acerbas ſubire coacti eſſemus, nunc, Imperatoribus de pietate conſentientibus, ſine nobis vos regnaretis, ſed potius, vti loquitur Apoſtolus, vt nos vobiſcum corregnaremus, eſt certè nobis in

X opta-

ἀθρόως καταλιποῦσι τὰς ἐκκλησίας, τῷ πόθῳ, ἢ τῇ χρείᾳ χαρίσασθαι. Τίς γὰρ ἡμῖν δώσει πτέρυγας ὡσεὶ περιστερᾶς, καὶ πετασθησόμεθα, καὶ πρὸς ὑμᾶς καταπαύσομεν. ἐπειδὴ δὲ τοῦτο παντελῶς ἐγύμνου τὰς ἐκκλησίας, ἄρτι τῆς ἀνανεώσεως ἀρχομένας, καὶ τὸ πρᾶγμα παντάπασιν ἦν τοῖς πολλοῖς ἀδύνατον. συνεληλύθειμεν γὰρ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐκ τῶν πέρυσι γραμμάτων τῶν παρὰ τῆς ἡμετέρας τιμιότητος μετὰ τὴν ἐν Ἀκυληΐᾳ σύνοδον, πρὸς τὸν θεοφιλέστατον βασιλέα Θεοδόσιον ἐπισταλθέντων, πρὸς μόνην ταύτην τὴν ἀποδημίαν τὴν μέχρι Κωνσταντινουπόλεως παρεσκευασμένοι, καὶ περὶ ταύτης μόνης τῆς συνόδου, τὴν ἐν τῆς ἐπαρχίας μενόντων ἐπισκόπων συγκατάθεσιν ἐπαγόμενοι. μείζονος δὲ ἀποδημίας μήτε προσδοκήσαντες χρείαν, μήτε προακούσαντες ὅλως πρὶν εἰς Κωνσταντινούπολιν συνελθεῖν. πρὸς δὲ τούτοις καὶ τῆς προθεσμίας διὰ στενότητα, μήτε πρὸς παρασκευὴν μακροτέρας ἀποδημίας ἐνδιδούσης καιρὸν, μήτε πάντας τοὺς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις κοινωνικοὺς ἐπισκόπους ὑπομνησθῆναι, καὶ τὰς παρ' αὐτῶν συγκαταθέσεις λαβεῖν, ἐπειδὴ ταῦτα, καὶ πολλὰ πρὸς τούτοις ἕτερα τὴν τῶν πλειόνων ἄφιξιν διεκώλυσεν, ὃ δεύτερον ἦν, εἴς τε τῶν πραγμάτων ἐπανόρθωσιν, καὶ τὴν τῆς ὑμετέρας περὶ ἡμᾶς ἀγάπης ἀπόδειξιν τοῦτο πεποιήκαμεν, τοὺς αἰδεσιμωτάτους ἀδελφοὺς, καὶ συλλειτουργοὺς ἡμῶν ἐπισκόπους Κυριακὸν, Εὐσέβιον, καὶ Πρισκιανὸν, προθύμως καμεῖν ἄχρις ὑμῶν δυσωπήσαντες, δι' ὧν καὶ τὴν ἡμετέραν προαίρεσιν εἰρηνικὴν οὖσαν, καὶ σκοπὸν ἑνώσεως ἔχουσαν ἐπιδεικνύμενοι, καὶ τὸν ζῆλον ἡμῶν τὸν ὑπὲρ τῆς ὑγιοῦς πίστεως φανερὸν ποιοῦμεν, καὶ τὰ ἑξῆς.

Τὸ ὁρίσαι τὴν προθεσμίαν τῶν συνόδων ἴδιον ἦν καὶ ἐπὶ τοῦ Πάπα, οὗτινος χωρὶς γνώμης ἄκυρα ἐτύγχανον τὰ δεδογμένα ταῖς συνόδοις, καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος τὸν Διόσκορον ἐν πολλοῖς ἄλλοις πταίσαντα, καὶ ἡμαρτηκότα, δι' οὐδὲν ἕτερον κυριώτερον ἐν μέρει, καὶ τὸ πρῶτον ἰσαίας κρινομένων προσέταξεν, εἰμὴ ὅτι σύνοδον ἐτόλμησε ποιῆσαι ἐπιτροπῆς δίχα

optatis, ſi poſſet fieri, Eccleſijs penitus relictis, veſtro deſiderio, aut neceſſario potius Eccleſię negotio inſeruire. Quis enim nobis dabit pennas, vt Columbę, & volabimus, & apud vos requieſcemus? Verùm quoniam hoc modo Eccleſię nuper renouatę nudarentur, & res à pleriſq; fieri non queat, propterea quod Cōſtantinopoli *Mandato* literarum ſuperiore anno à veſtra reuerentia, poſt Concilium Aquileienſe ad Sanctiſſimum Imperatorem Theodoſium miſſarum, ad iter dūtaxat Conſtantinopolim vſq; faciendum nos pręparauimus, atq; de hoc vno Concilio celebrando, conſenſum Epiſcoporū, qui in prouincijs manſerant, vnà nobiſcum attulimus. idcirco neq; longiore itinere opus eſſe expectabamus, neque de vllo alio omninò antè acceperamus, quam Conſtantinopoli in vnum conuentum eſſet; huc accedit, quòd temporis pręſtituti anguſtia, neq; ad longius iter parandum, neq; ad Epiſcopos in ſingulis prouincijs, qui ſunt eiuſdem nobiſcum cōmunionis, de hac re commonefaciendas, neq; ad eorum conſenſus obtinendos, ſatis ſpatij dedit. Itaq; cum & hę res, & alię pręterea cōplures maiori parte Epiſcoporū impedimento ſint, quominus ad vos veniant, idcircò quod ſecūdo in loco faciendum erat, tum ad ſtatū rerum Eccleſiaſticarū ritè ordinandū, tùm ad oſtendendum, quanti veſtram erga nos charitatem ęſtimemus, illud certè fecimus. Quippe orauimus reuerendiſſimos, honorandiſſimosq; fratres, & collegas noſtros Epiſcopos, Cyriacum, Euſebium, & Priſcianū, vti laborē ad vos proficiſcendi ſuſcipere non grauarētur. Qui quidē non ſolum vobis exponent, quā noſtra voluntas pacis ſtudioſa ſit, & quo pacto, nihil aliud quam Eccleſię cōcordiam ſibi proponat, verū etiam, quàm ardenti ſtudio ad ſanā fidē tuendā accenſi ſimus, perſpicuè ſignificabunt.

Igitur pręfinire tempus Conciliorum proprium erat, & eſt Romani Pontificis, ſine cuius ſententia, inualida erant,

δίχα τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου. ὅπερ οὐδέποτε γέγονεν, οὐδ' ἐξὸν γενέσθαι.

Ἐκ τούτου δὲ ἔστι γνῶναι, καὶ ἄξιον ἐπισημειώσασθαι δύο τινά· ἕτερον μὲν, ἥντιναοῦν σύνοδον μὴ συγκροτηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Πάπα εἶναι ψευδοσύνοδον, καίπερ παρόντος τοῦ βασιλέως, ὁποία ἦν ἡ ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ τῶν Ἀρειανῶν, παρόντος τοῦ Κωνσταντίου, καὶ ἡ ἐν τῷ Ἀριμίνῳ, καὶ Φιλιπποπόλει, καὶ ἡ ἐν Ἐφέσῳ τὸ πρῶτον, καὶ τελευταῖον ἡ ἐν Τρούλλῳ Πενθέκτη τοῦ Ῥινοτμήτου αὐτὴν συναθροίσαντος ἄνευ τῶν ληγάτων τοῦ Πάπα. εἰ καὶ πλάττουσιν ἄλλους ψευδολεγάτους οἱ Γραικοὶ, τοῦτο μὲν ἀνωνύμους, τοῦτο δὲ πρωτοκαθεδρίαν μὴ ἔχοντας. ὥστε κηρύξαι τὴν σύνοδον, καὶ μετὰ ταῦτα αὐτὴν κυρίαν ἀποφῆναι τοῦ ἀρχιερέως ἐστὶ τῆς Ῥώμης, ἅτε δὴ τοῦ κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, τὸ κίβδηλον ἀπὸ τοῦ δοκίμου διακρίνοντος, καὶ μὴ δυναμένου σφαλῆναι. Καὶ τοῦτο διὰ τὸ προνόμιον τὸ χαρισθὲν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ κυρίου φάσκοντος, ἐδεήθην περὶ σοῦ ἵνα μὴ λείψῃ ἡ πίστις σου. Συναθροίζονται δὲ οἱ τῶν ἐπαρχιῶν ἐπίσκοποι ἐκ προστάγματος τοῦ Πάπα, ὅπως ἅτε σοφοὶ ὄντες, ἢ ὀφείλοντες εἶναι, φανερώσωσι τὴν ἀλήθειαν, καὶ γνώριμοι γένωνται τίνες ὀρθόδοξοι, καὶ τίνες τῆς κακοδοξίας μέτοχοι. καὶ καθάπερ αἱ σύνοδοι ἐξ ἐπισκόπων, καὶ μὴ λαϊκῶν συνίστανται, οὕτως ἐν τοῖς ἐπισκόποις ὁ πρῶτος ἔχει τὸ κῦρος, καὶ οἱ λοιποὶ ὁμοφωνοῦσιν αὐτῷ, ἢ τοῖς τὸν τόπον αὐτοῦ ἐπέχουσι, καὶ οὕτω τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κανόνος κελεύοντος (ὅστις ἐστὶν ἀρχαιότερος τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, καὶ ἀποστολικὸς εἶναι νομίζεται) οἱ θεῖοι πατέρες, ὁ πολύαθλος Ἀθανάσιος, ὁ μέγας Βασίλειος, ὁ κατὰ πάντα ἄλλος Βασίλειος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ὁ Ἀλεξανδρείας ἄκρως ἀγχίνους, καὶ μεγαλογνώμων Κύριλλος, καὶ οἱ λοιποὶ εἰρήνην ἦγον μετὰ τῶν ἐπισκόπων Ῥώμης, καὶ αὐτοὺς τὰ πρωτεῖα ἔχειν οὐ μόνον ἐν τῷ πρώτους ἀγορεύειν, καὶ ἐν τῇ πρωτοκαθεδρίᾳ, ἀλλ' ἐν ἅπασι παρεχώρουν, καὶ ἐν τῷ βεβαιοῦν τὰς συνόδους, κυρίους ἐπεγίνωσκον.

quę Concilia ſtatuebant. Et propterea in Cócilio Calchedonenſi Dioſcurus, qui multa alia peccata cõmiſerat, ob nullum aliud principalius in numero, & loco eorum, qui iudicabantur, ſtare iuſſus eſt, niſi quia Synodum auſus eſt facere ſine auctoritate Apoſtolicę Sedis, quod nunquam factum eſt, nunquam fieri licet.

Ex his licet aduertere duo quædam, quę digna ſunt adnotatione. Alterum quidẽ, quamcunq; Synodum non indictam à Papa eſſe pſeudoſynodũ, quamuis ſit pręſens Imperator, qualis fuit Antiochiæ Arianorum præſente Conſtãtio, & quæ celebrata eſt Arimini, & Philipppoli, & quę Epheſi prima vice, ac tandẽ quę in Trullo habita eſt quiniſexta, tẽpore Conſtantini Mutilati naribus, qui eam congregauit ſine legatis Papæ, quamuis Gręci fingant alios pſeudolegatos, partim quidem innominatos, partim verò primam ſedẽ non tenentes. Itaq; publicare Synodũ, deindè ipſam legitimam oſtendere Põtificis eſt Romani; quippę qui iuxta magnũ Baſilium, adulteratum diſcernit à probato, & non poteſt errare: Idq; ob priuilegiũ donatũ ipſi à Domino, aſſerente. rogaui pro te, vt non deficiat fides tua. Congregantur verò ab omnibus prouincijs Epiſcopi de mandato Papę, vt tanquam qui ſapientes ſunt, vel eſſe debent, exponant veritatẽ, & noti fiant, qui ſint orthodoxi, & qui malè ſentiant. Et quẽadmodũ Synodus ex Epiſcopis, & non laicis conſtat; ita inter Epiſcopos primus habet auctoritatẽ, reliqui verò ei cõueniunt, vel his, qui locũ eius tenent. Atq; ita Eccleſiaſtico canone iubente, (qui antiquior eſt Nicæno Concilio, & Apoſtolicus eſſe cenſetur) diuini Patres, multorũ certaminum victor Athanaſius, & magnus Baſilius, atq; in omnibus alter Baſilius, nimirum Gregorius Theologus, & Alexandriæ excelſo acumine, & magni conſilij Cyrillus, & reliqui erant pacifici cũ Epiſcopis Romanis, & eos habere primatũ, non ſolũ quod primi

verba

σκον. καὶ ψεύδεται ὁ Νεῖλος φάσκων ἐν τῷ α. βιβλίῳ, ἤτοι λόγῳ ἀπ᾽ ἀρχῆς, περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάπα, μὴ ἄλλοτι τῆς Λατίνων καὶ Γραικῶν ἐκκλησίας αἴτιον εἶναι, ἢ τὸ μὴ βούλεσθαι τὸν Πάπαν οἰκουμενικῇ συνόδῳ τὴν τοῦ ἀμφισβητουμένου διάγνωσιν ἐπιτρέψαι. Ὁ Φώτιος ἄλλως φρονεῖ, τὸν Πάπαν τῆς ἀξίας ἐκπεπτωκέναι, διότι πιστεύει τὴν ἐκπόρευσιν τοῦ ἁγίου πνεύματος κἀκ τοῦ υἱοῦ, καὶ διὰ τοῦ υἱοῦ. εἰ δὲ ἐκεῖνος ἐκπέπτωκεν, ὁ Φώτιος οὐκ ἔστι πατριάρχης ὑπὸ τοῦ Πάπα καταστaθείς. ποία δὲ σύνοδος τὸν ἑαυτοῦ κριτὴν ἔκρινεν, ἢ κατέκρινε; τίνι οὖν πιστευτέον, ἀμφοτέρων τοῦτε Φωτίου, καὶ τοῦ Νείλου ψευδομένων. Ἀλλὰ φησὶν ὁ Νεῖλος, τὴν τοῦ ἀμφισβητουμένου διάγνωσιν οὐκ ἐπιτρέπει.

Ψεύδεται, ἐπιτρέπει γὰρ, καὶ συγκαλεῖ τοὺς πατέρας, καὶ αὐτὸς πρότερον πολλάκις σύνοδον συγκροτήσας τῶν ἑσπερίων, μετ᾽ αὐτῶν ἐρευνᾷ τὴν ἀλήθειαν, καὶ τοὺς αὐτοῦ ληγάτους ταύτην διδάξας, ἐπιστέλλει πρὸς τοὺς ἀνατολικοὺς, φέροντας αὐτὴν ἐκκεκριμένην, καὶ φανεράν. Οἱ δὲ ἀνατολικοὶ τὰς ἀφορμὰς λαβόντες ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἀρχιερέως ὀρθῶς κωδωνίζουσιν ἔμπροσθεν αὐτοῦ, ἢ τῶν αὐτοῦ ληγάτων, καὶ ἐπιψηφίζουσι, καὶ τὰς τῶν αἱρετικῶν πλεκτάνας δίκην νημάτων ἀράχνης ῥᾳδίως διαλύουσι, καὶ τρανοῦσι τὴν ἀλήθειαν. Ὁ δὲ Πάπας ἐπαινῶν ταύτην ἀσπασίως δέχεται, καὶ δοκιμάζων ἐπικυρεῖ τὰ δόξαντα.

Ἀλλ᾽ ὁ καλὸς Νεῖλος ἐβούλετο αὖ ἄδειαν ἔχειν, καὶ πλάττειν πενθέκτας συνόδους, καὶ ψευδαποστολικῶς κανονίζειν τοὺς γάμους τῶν ἱερέων, καὶ τὰς νηστείας τοῦ σαββάτου ψέγειν, καὶ τὰ ἄζυμα ἰουδαΐζειν, καὶ οἰκουμενικὸν πατριάρχην τῆς πόλεως φαντάζεσθαι, καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασιν ἴσα τῷ Ῥώμης μεγαλύνεσθαι, καὶ δικέφαλον τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, οἷόν τι τέρας καθεστάναι οὐ φρίττει, καὶ ταῦτα ἐνίων ἀρχιερέων τῶν ἄλλων θρόνων αἱρεσιαρχῶν γεγονότων, καὶ τὰ νῦν πάντων αἱρετικῶν ὄντων, ὡς ἀποσχισμένων τῆς ῥωμαϊκῆς, ταῦτα

δ᾽ εἰ-

verba fundebant, & primas ſedes occupabant, ſed in omnibus Orientales ipſis cedebant, & in confirmandis Cōcilijs eos dominos agnoſcebant. Et ſanè mentitur Nilus aſſerens in 1. lib. ſeu oratione à principio loquēs de primatu Papę; Non aliam diſſidij Eccleſiarum Latinarū, & Gręcanicarum cauſam eſſe, quam quod Papa eius, quod cōtrouerſum eſt, cognitionē, ac iudicium ad Oecumenicam Synodum deferre detrectet. Photius aliter ſentit, Papam è dignitate cecidiſſe, quoniam credit, Proceſſionē Spiritus ſancti etiā ex Filio, & per Filiū eſſe. Si verò ipſe cecidit, Photius non eſt Patriarcha, cū à Papa ſit conſtitutus Quę verò Synodus ſuū iudicem iudicauit, & condēnauit? Cui igitur credēdum eſt, cum vterq; ęquè Photius, atq; Nilus mentiatur? Sed ait Nilus, quod controuerſum eſt, iudicandum ad Synodū non defert. Mentitur. Non enim detrectat, ſed cōgregat Patres, & ipſe prius conuocans Synodum Occidētalium cum ipſis inquirit veritatē, & ſuos legatos eam docens, mittit ad Orientales, qui eam expoſitam, & claram deferunt; Orientales verò accepta occaſione ex Epiſtolis Pōtificis, rectè diſcutiunt coram ipſo, vel eius legatis, atq; decernunt, hęreticorumq; laqueos inſtar Aranearū telas, facilè diſſoluunt, & explanant veritatē. Pontifex verò laudans ipſam libenter recipit, & approbans decreta confirmat. Sed bonus Nilus vellet habere poteſtatem fingendi Quiniſextas Synodos, & Canones condendi de nuptijs Sacerdotum, falsò citando Apoſtolos, & ieiunia Sabbati damnandi, & azyma iudaizandi, & Oecumenicum Patriarcham Conſtantinopolitanum imaginandi, & in Eccleſiaſticis rebus æquè atq; Romanus Pontifex eū magni fieri prædicandi. Atq; bicipitē Eccleſiam Chriſti, veluti quoddam monſtrum conſtituere non horret. Præſertim cū nonnulli Patriarchæ, & Pontifices aliarum ſediū hæreſiarchæ euaſerint, & modo etiam omnes hæretici ſint, cum exiſtant

ſe-

δ' εἰπεῖν, καὶ τῆς Χριστοῦ ἐκκλησίας, περὶ δὲ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, τοῦ Θεολόγου φάσκοντος, μηδέποτε σφαλῆναι, καθὼς δίκαιον τὴν πρόεδρον τῶν ὅλων.

Ἀλλὰ φησὶν ὁ Νεῖλος ἐν τῷ. β. βιβλίῳ, ἐγὼ δὲ λόγων πρὸς ταῦτα οὐκ ἀπορῶν, ἀπορῶ πρὸς τίνας τοὺς λόγους ποιήσομαι. εἰ μὲν γὰρ πρὸς Λατίνους· καὶ πῶς ἔστιν αὐτοῖς τε ἀντιλέγειν, καὶ τῶν λεγομένων καθίζειν κριτάς; ἂν δὲ πρὸς Γραικοὺς, οὐ δίκαια, οὐδὲ μέτρια πάσχειν ἂν φαῖεν Λατῖνοι, κριτῶν καθημένων, οὓς ἐχθροὺς τὰ ἐκκλησιαστικὰ νομίζουσιν. ἀλλ' ὦ καλὲ Νεῖλε τὸ τρίτον τοῦ παρατρέχεις, καὶ διατί τοὺς παλαιοὺς τῶν πατέρων δυτικοὺς, καὶ ἀνατολικοὺς κριτὰς οὐ καθιστᾷς, ὧν μαρτυρίας πῆ μὲν εἰς μέσον ἤγαγον, πῆ δὲ καὶ τοῦ λοιποῦ εἰς μέσον ἄξω. καὶ ἑνὶ λόγῳ εἰπεῖν, οἱ μεταγενέστεροι τῶν Γραικῶν δι' οὐδὲν ἕτερον φαίνονται χωρισθέντες τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, εἰ μὴ ὅτι οἱ τῆς πόλεως Πατριάρχαι σατανικῷ τύφῳ πεφυσιωμένοι φέρειν ἄλλους ἀνωτέρους, καὶ μείζους εἶναι τῇ ὑπεροχῇ τῆς ἐξουσίας οὐ βούλονται. καὶ ἐπειδὴ ἡ ῥωμαίων ἐκκλησία ἀκριβῶς φυλάττει τὰ δόγματα τῆς ὑγιοῦς πίστεως, τὴν ἐκπόρευσιν τοῦ ἁγίου πνεύματος κἀκ τοῦ υἱοῦ, καὶ διὰ τοῦ υἱοῦ, τὸ πῦρ τὸ καθαρτήριον, τὸ ἄζυμον, εἰ καὶ τὸ ἔνζυμον τῶν Γραικῶν οὐ ψέγει; τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἁγίων καθὸ ψυχαὶ, τὸ πρωτεῖον τοῦ Ῥώμης ἀρχιερέως ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱεραρχίᾳ. οἱ Γραικοὶ φθονεροὶ ὄντες μὴ προτεροῦντες, ἀλλ' ὑστεροῦντες, εἵλοντο ἐν τῷ ταρτάρῳ τῶν αἱρέσεων μᾶλλον εἶναι βεβυθισμένοι, ἢ τῇ ἀποστολικῇ Ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ πείθεσθαι.

Καί τοι ἡ ἐν Φλωρεντίᾳ σύνοδος μετὰ τοσούτων χρόνων, καὶ μετὰ πλείστης δαπάνης τῶν Ῥώμης ἄκρων ἀρχιερέων συγκροτηθεῖσα, καὶ ταῖς τῶν ἀνατολικῶν, καὶ δυτικῶν ὑπογραφαῖς κυρωθεῖσα, ἀνεπίδεκτος τοῖς λοιποῖς τῶν Γραικῶν ἐφάνη, τῶν ἄλλων γενῶν τῶν χριστιανῶν ἀσπασίως ταύτην δεξαμένων. καὶ μάτην ἄρα ὁ Νεῖλος ἐφίεται ἰδεῖν σύνοδον, ἥνπερ αὐτὸς φαντάζεται, καὶ οὐδέπωποτε ὄψεται.

Ἕτερον

ſeiuncti à Romana, quod & idem eſt dicere, & à Chriſti Eccleſia. De vetere autem Roma Gregorius Theologus dicat, nunquam erraſſe, vt dignum eſt eam, quæ omnibus præſidet.

Sed inquit Nilus in 2. lib. Ego verò non quid reſpondeam, ſed ad quos orationem meam inſtituam, ambigo. Nam ſi ad Latinos, qui fieri poteſt, vt & ipſis contradicam, & ipſi eorum, quæ à me dicentur, iudices ſedeant? Si verò ad Græcos, iniquum, minimeq; conſentaneum eſſe dicent Latini, eos iudices ſtatui, quos in rebus Eccleſiaſticis hoſtes cenſent.

Sed heus bone Vir Nile, quo tertium præterijſti? Cur antiquos Patres æque Occidentales, atque Orientales iudices non conſtituis, quorum teſtimonia partim quidem in medium adduxi partim verò deinceps adducam. Et, vt vno verbo dicam, præſentes Græci ob nullũ aliud à Romana Eccleſia ſeiuncti videntur, quam quod ipſa diligenter ſeruet dogmata ſanæ fidei, nimirum Proceſſionem Spiritus ſancti etiam ex Filio, Ignem purgatorium, azymũ, quamuis & fermentatum Græcorũ non damnet, fruitionem Sanctorum, quatenus animę, primatũ Papæ in Eccleſiaſtica hierarchia, & quoniam Græci cum inuidi ſint, non priores partes ducunt, ſed inferiores, elegerunt in profundo hæreſeon potius eſſe ſubmerſi, quam Apoſtolicæ Romanæ Eccleſiæ obedire.

Atqui Florentina Synodus poſt tantum temporis, & cum ingentibus expenſis Summorum Pontificum celebrata, & Orientalium Patrum, atque Occidentalium ſubſcriptionibus confirmata, reliquis Græcorum viſa eſt, non eſſe recipienda, cum aliæ Chriſtianorum nationes, eam libenter ſuſceperint. Fruſtrà igitur Nilus cupit videre Synodum, quam ipſe imaginatur, & ſomniat, quamq; nunquam aſpiciet.

Ἕτερον δὲ τούτῳ συγγενὲς, ἄξιον ἐπισημειώσασθαι, Ματθαῖον τὸν Βλάσταρην ἐν τῇ προθεωρίᾳ τοῦ νομοκάνονος τῇ δουλοπρεπεῖ κολακείᾳ πρὸς τοὺς βασιλεῖς ὑπείκοντα ψεύδεσθαι. λέγει γὰρ οἰκουμενικὰς συνόδους ὀνομάζεσθαι, διότι ὁ τῶν Ῥωμαίων βασιλεὺς τῆς οἰκουμένης δεσπόζων ἐκ προστάγματος πάντας τοὺς ἐπισκόπους διαφόρων ἐπαρχιῶν τῆς οἰκουμένης εἰς ἕνα τόπον ἐλθεῖν κελεύει. ὅπερ ἴδιον ἐστὶ κατὰ πρῶτον λόγον τοῦ Ῥώμης ἐπισκόπου, διαρρυσίως τοῦτο τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κανόνος κελεύοντος, τοῦ δὲ βασιλέως ἐξυπηρετεῖν ταῖς συνόδοις ὀφείλοντος, ὡς ἐστὶν ἰδεῖν ἐν τοῖς ἡρωϊκοῖς ἔργοις τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου. Ἐν γὰρ τῷ δ. βιβλίῳ εἰς τὸν βίον αὐτοῦ Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου ταῦτα διέξεισι. Καὶ τοῖς κατ᾽ ἔθνος δὲ ἄρχουσιν ὁμοίως τὴν κυριακὴν ἡμέραν νόμος ἐφοίτα γεραίρειν τῷ νεύματι βασιλέως, καὶ μαρτύρων ἡμέρας ἐτίμων, καιρούς τε ἑορτῶν ἐκκλησίαις ἐδόξαζον, πάντα τε καταθυμίας τὰ τοιαῦτα ἐπράττετο. ἔνθεν εἰκότως αὐτὸς ἐν ἑστιάσει ποτὲ δεξιούμενος ἐπισκόπους λόγον ἀφῆκεν, ὡς ἄρα εἴη καὶ αὐτὸς ἐπίσκοπος. ὧδέ πη αὐτοῖς εἰπὼν ῥήμασιν ἐφ᾽ ἡμετέραις ἀκοαῖς. ἀλλ᾽ ὑμεῖς μὲν τῶν εἴσω τῆς ἐκκλησίας, ἐγὼ δὲ τῶν ἐκτὸς ὑπὸ Θεοῦ καθιστάμενος ἐπίσκοπος ἂν εἴην. Ἀκόλουθα δὴ τῷ λόγῳ διανοούμενος τοὺς ἀρχομένους ἐπεσκόπει, προὔτρεπέ τε, ὅσηπερ ἂν ἡ δύναμις, τὸν εὐσεβῆ μεταδιώκειν βίον. Καὶ ἐν τῷ γ. βιβλίῳ τοῦ αὐτοῦ βίου ἐν τῇ ἐπιστολῇ Κωνσταντίνου, ἣν, τέλος εἰληφυίας τῆς συνόδου, γράφει πρὸς τὰς ἐκκλησίας. τούτου ἕνεκεν, φησὶ, πλείστων ὅσων συναθροισθέντων, αὐτὸς δὲ καθάπερ εἷς ἐξ ὑμῶν ἐτύγχανον συμπαρών. οὐ γὰρ ἀρνησαίμην ἂν, ἐφ᾽ ᾧ μάλιστα χαίρω, συνθεράπων ὑμέτερος πεφυκέναι. ὅπερ τῇ ἀληθείᾳ ἔπραττε. ὡς γὰρ ὁ Εὐσέβιος, καὶ οἱ λοιποὶ ἱστοροῦσιν ὁ Κωνσταντῖνος ἐν τῇ συνόδῳ οὐ πρότερον, ἢ τοὺς ἐπισκόπους ἐπινεῦσαι, ἐκάθιζε. καὶ ὡς διηγεῖται Γελάσιος καὶ Σωκράτης ἐν τῷ α. βιβλίῳ κεφαλ. η. λιβέλλων ἐπιδο-

θέν-

Alterum huic affine, notatū dignum eſt, Matthæum Blaſtarium in protheoria ſui nomocanonis, de canonum origine tractantem, & ſeruili adulatione Imperatoribus cedentem, mentiri. Ait enim, Oecumenicas Synodos appellari, quoniam Romanorum Imperator Orbis imperium tenens de ſuo mandato omnes Epiſcopos diuerſarum Prouinciarum Orbis in vnū locum conuenire iubet. Quod ſanè proprium eſt, primaria ratione Romani Epiſcopi, cum expreſsè Canon Eccleſiaſticus id iubeat, & Imperator inſeruire Concilijs debeat, vt eſt videre in operibus heroicis Conſtantini Magni. Euſebius enim in 4. lib. de vita ipſius hæc differit. Porrò & populorum rectoribus lex miſſa eſt, qua dies dominicus honorari iubebatur ſanctione imperatoria; & feſta Martyrū coli, & quæ ab Eccleſijs obſeruari tēpora celebritatibus dicata ſolent, in venerationem pariter haberi, & hæc omnia alacri animo ab Imperatore fiebant. Quare non incongruè cū aliquando Epiſcopos aliquot, conuiuio excepiſſet, in has voces prorupit, & ſeſe Epiſcopum eſſe, addiditq; nobis audientibus verba hæc; At vos quidem Epiſcopi rerum, quæ intra Eccleſiam, Ego verò quæ extra ipſam à Deo conſtitutus Epiſcopus ſum. Ergo & re ipſa præſtabat, quæ dixerat, & ſubditorum ſaluti conſulens, Epiſcopi officio fungebatur, hortabaturque, vt ad pietatem omnes vitam ſuam pro viribus informarent. Et in lib. 3. eiuſdem vitæ in epiſtola Conſtantini, quam poſt celebratū Concilium Nicænum ſcripſit ad Eccleſias: Idcircò, inquit, quamplurimis Epiſcopis coactis ipſe tanquam vnus ex vobis pręſens aderam; neq, enim inficiabor id, quo maximè delector, veſter eſſe conſeruus. Quod re ipſa cōprobauit. cum, vt ait Euſebius lib. 3 & Gelaſius Cyzicenus 1. par. Cōmentarij Actorum Concilij Nicęni, & reliqui hiſtorici, non prius ſedebat, quam

θέντων αὐτοῦ κατὰ τιμίων ἐπισκόπων τῷ πυρὶ κατέκαυσε, τούτοις χρώμενος τοῖς ῥήμασι, τοῦ Θεοῦ ὑμᾶς προκεχειρισαμένου ἱερεῖς τε καὶ ἄρχοντας κρίνειν τε καὶ διακρίνειν τὰ πλήθη, καὶ Θεοὺς εἶναι ἅτε δὴ ἀνθρώπων ἁπάντων ὑπερέχοντας, ὁρισαμένου, κατὰ τὸ εἰρημένον, ἐγὼ εἶπα Θεοί ἐστε, καὶ υἱοὶ ὑψίστου πάντες, χρὴ τῶν κοινῶν ὀλιγορεῖν πραγμάτων.

Οὐκ ἄρα ὁ μέγας Κωνσταντῖνος τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐξουσίαν ἥρπαζεν, ἐν τῷ βούλεσθαι συναθροίζειν τοὺς ἐπισκόπους εἰς τὴν σύνοδον, ἀλλὰ συνεπόνει τοῖς ἐπισκόποις ἐφόδια διδοὺς, καὶ τὰ πρὸς χρείαν ἑτοιμάζων καὶ πορίζων. Οὐδὲ ἐξῆν τοῖς Ῥωμαίων βασιλεῦσι ἀναμιγνύειν αὐτοὺς τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασι καὶ κανόσιν, ἀλλ' ἐξῆν καὶ προσῆκον ἦν τοῖς εὐσεβέσι τῶν βασιλέων τὸ ξίφος ἔχειν αὐτοὺς παρεσκευασμένον κατὰ τῶν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐθισταμένων αἱρετικῶν, καὶ ἀπ' αὐτῆς αὐτομολούντων καὶ ἀποστατούντων, τοῦ προτρέπειν, ἀντιβολεῖν, συνιστᾶν, ἐκδικεῖν καὶ ἀμύνειν παντὶ τρόπῳ αὐτῇ ὑπερασπίζοντας.

Πρὸς τούτοις, ὥς φησιν Εὐσέβιος ἐν τῷ γ. βιβλίῳ εἰς τὸν βίον τοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου, οἱ τῶν Περσῶν ἐπίσκοποι παρεγένοντο εἰς τὴν ἐν Νικαίᾳ σύνοδον, καὶ ὅμως ἡ Περσὶς οὐκ ἦν ὑποτεταγμένη τῷ Ῥωμαίων βασιλεῖ, ἀλλὰ παρῆσαν οἱ ἐπίσκοποι τῇ προθεσμίᾳ κεκλημένοι τῶν ἐκκλησιαστικῶν γραμμάτων, κἀκείνῃ πειθόμενοι.

Τηλικοῦτον εἴπερ τῶν βασιλέων ἦν κηδεῦσαι, καὶ συναθροῖσαι τὰς συνόδους τῶν ἐπισκόπων, καὶ διωρίσαι τὸν καιρὸν, διὰ τί οἱ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου ᾐτιῶντο τὸν Ἰούλιον, ἅτε δὴ τὴν προθεσμίαν, ὡς αὐτοὶ ἔφασκον, στενὴν διωρίσαντα.

Οἱ δὲ τῶν μεταγενεστέρων τοῦ κλήρου πρῶτοι καὶ Πατριάρχαι τοὺς αὐτῶν κοσμικοὺς βασιλεῖς ταῖς κολακείαις θωπεύοντες, ἀφέντες τὸν Πάπαν, ἐκείνοις τὰ ἐκκλησιαστικὰ διοικεῖν καὶ κυβερνᾶν ἐπέτρεψαν, καὶ τὰ νῦν καθ' ἑπομένην θείᾳ

δίκῃ

facultate ab Epiſcopis data. Et cum, vt narrat idem Gelaſius ibidem, & Socrates lib. 1. cap. 8. Libellos omnes ſupplices ab Epiſcopis primùm, contra Epiſcopos, deindè & à Laicis contra quoſdam Epiſcopos oblatos, igni concremari iuſſit, his vſus verbis: Cum Deus creauerit vos Sacerdotes, & principes, qui iudicetis, & regatis populos, & Dij ſitis, omnibusq; hominibus ſupereminere ſtatuerit, iuxta quod dictum eſt, ego dixi, Dij eſtis, & Filij excelſi omnes, res oportet à vobis contemni populares.

Non ergo vſurpauit Conſtantinus, qui primus inter Imperatores Synodos congregaſſe dicitur, poteſtatem Eccleſiaſticam; nec licuit vnquam Romanis Imperatoribus immiſcere ſeſe rebus ſacris, aut Eccleſiaſticas cōdere leges, ſed collaborabat Epiſcopis, viaticum præbens, & quæ ad neceſſitatem ſpectabant, præparans, & exhibens. Sed licuit, & decuit, pios principes gladium ſuum ſtringere in rebelles Eccleſiæ, hortari, rogare, fauere, & vindicare Eccleſiam ab inſidijs hæreticorum omnibus modis eam protegentes.

Ad hæc, vt ait Euſebius 3. lib. in vita eiuſdem Conſtantini, Perſarum Epiſcopi conuenerunt Nicæam ad Synodum, & tamen Perſia non erat ſubiecta Romanorū Imperatori, ſed aderant Epiſcopi legibus profectò Eccleſiaſticis, non Imperatoris mandato obtemperantes.

Poſtremò, ſi Imperatorum erat iubere, & congregare Synodos Epiſcoporum, ac præfinire tempus, cur qui Antiochiæ Synodum congregarant, cauſabantur Iulium tanquam eum, qui tempus Synodi, vt ipſi aiebant, anguſtum præfinierat?

Poſteriores autē clerici primi, & patriarchæ Imperatoribus ſuis laicis, adulationibus morē gerentes, relicto Papa, ipſis Eccleſiaſticas res diſponere, & gubernare permittebant. Et modo per conſequens, diuino iudicio,

Mau-

δίκη ὁ Μωάμεθ κυριεύει. ἀλλ' οὐ τὸ πάλαι ποτὲ Χρυσόστομος καὶ Ἀμβρόσιος ταῦτα τοῖς βασιλεῦσι συνεχώρουν.

Νῦν δὲ τὰ λοιπὰ πληρώσωμεν τὰ συνιστῶντα τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης. Ἐκείνου γὰρ ἦν τοὺς ἐν ἐξορίᾳ διάγοντας, καὶ τῶν ἰδίων στερηθέντας ἐκκλησιῶν, πάλιν αὖθις ἀποκαθιστᾶν. οὕτω γὰρ περὶ Ἀθανασίου καὶ τινῶν ἄλλων ἐπισκόπων ἱστορεῖ Σωκράτης ἐν τῷ β. βιβλίῳ κεφ. ιε. Ἀθανάσιος μέντοι ὀψέ ποτε διαδρᾶναι ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ἐξίσχυσε &c. κατ' αὐτὸ δὲ καὶ Παῦλος ὁ Κωνσταντινουπόλεως (ἀλλ' οὐχ ὁ ψευδοπατριάρχης Κύριλλος Καλβινιστὴς ὤν) καὶ Ἀσκληπᾶς Γάζης, καὶ Μάρκελλος Ἀγκύρας τῆς μικρᾶς Γαλατίας, καὶ Λούκιος Ἀδριανουπόλεως, ἄλλοι δὲ δι' ἄλλο κατηγορηθέντες, καὶ τῶν ἐκκλησιῶν ἐξελαθέντες ἐν τῇ βασιλευούσῃ Ῥώμῃ εὑρίσκονται, γνωρίζουσιν οὖν τῷ ἐπισκόπῳ Ῥώμης Ἰουλίῳ τὰ καθ' ἑαυτούς· ὁ δὲ ἅτε προνόμια τῆς ἐν Ῥώμῃ ἐκκλησίας ἐχούσης, παρρησιαστικοῖς γράμμασιν ὠχύρωσεν αὐτούς, καὶ ἐπὶ τὴν ἀνατολὴν ἐπιστέλλει, τὸν οἰκεῖον ἑκάστῳ τόπον ἀποδιδούς, καὶ καθαπτόμενος τῶν προπετῶς καθελόντων αὐτούς.

Τὸ αὐτὸ ἱστορεῖ καὶ Σωζόμενος ἐν τῷ γ. βιβλίῳ κεφαλ. η. Μαθὼν δὲ ὁ Ῥωμαίων ἐπίσκοπος (Ἰούλιος) τὰ ἑκάστου ἐγκλήματα, ἐπειδὴ πάντας ὁμονοοῦντας εὗρε περὶ τὸ δόγμα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, ὡς ὁμοδόξους αὐτοὺς εἰς κοινωνίαν προσήκατο. οἷα δὲ τῆς πάντων κηδεμονίας αὐτῷ προσηκούσης διὰ τὴν ἀξίαν τοῦ θρόνου, ἑκάστῳ τὴν ἰδίαν ἐκκλησίαν ἀπέδωκεν.

Τοῦτ' αὐτὸ φησὶ περὶ τοῦ ὁμολογητοῦ Παύλου ὁ Ζωναρᾶς ἐν τῷ γ. τόμῳ τῶν χρονικῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου περὶ τὸ τέλος τοῦ κεφαλαίου.

Εἶτα ὁ Σωκράτης ἐν τῷ προρρηθέντι κεφαλαίῳ ἐπάγει λέγων. οἱ δὲ ἀναζεύξαντες ἐκ τῆς Ῥώμης, καὶ τοῖς τύποις τοῦ ἐπισκόπου Ἰουλίου θαρροῦντες; τάς τε ἑαυτῶν ἐκκλησίας καταλαμβάνουσι, καὶ τὰς ἐπιστολάς, πρὸς οὓς ἐγράφησαν,

Maumetus imperat. At non olim aliquando Chryſoſtomus, atq; Ambroſius hæc Imperatoribus concedebant.

Nunc verò quæ ſuperſunt ſuppleamus; quę nimirum facultatem Epiſcopi Romani conſtituunt. Illius enim erat, eos, qui degebāt in exilio,& proprijs Eccleſijs priuabantur, denuo reſtituere. Sic enim de Athanaſio, & quibuſdam alijs Epiſcopis narrat Socrates lib.2. cap.15. Athanaſius verò vix dum in Italiam traiecerat, &c. eodem tempore Paulus Epiſcopus Conſtantinopolis (ſed non Pſeudopatriarcha Cyrillus cū ſit Caluiniſta) Aſclepas Gazæ,Marcellus Ancyræ Vrbis minoris Galatiæ,& Lucius Adrianopolis, alias ob aliam cauſam accuſati, & Eccleſijs ſuis eiecti, Romæ omnium ciuitatū facilè principis verſantes, Iulium Epiſcopum Romanum de ſuo ipſorum ſtatu certiorem faciunt; ille verò ob ea, quæ Romana Eccleſia habet priuilegia, literis ſuis ad Epiſcopos Orientis libertate increpandi plenis eos communiuit, & ad Orientem miſit, in ſedem vnumquemq; ſuam reponens, & illos à quibus impudenter eiecti fuerant, acriter repręhendens.

Idem refert Sozomenus lib.3. cap.8. Quorum criminationes cum Epiſcopus Romanus (Iulius) intellexiſſet, & omnes fidei Concilij Nicęni conſentientes reperiſſet, in communionem recepit. Et cum propter ſedis dignitatem cura omnium ſpectaret ad ipſum, ſingulis ſuam Eccleſiam reſtituit.

Hoc idem fatetur de Confeſſore Paulo Zonaras in 3. tomo Annalium in imperio Conſtantini Magni circa finem capitis.

Deindè Socrates in prędicto capite infert dicens: ij verò Roma diſcedentes, & Epiſcopi Iulij literis freti, in ſuam quiſque Eccleſiam reuerſi ſunt; & epiſtolas, ad quos mittebantur, reddiderunt eos, qui accepere, iniu-

διαπέμπονται. Οἱ δὲ δεξάμενοι ὕβριν ἐποιοῦντο τὴν ἐπίπληξιν, καὶ σύνοδον ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ κηρύξαντες ἐν αὐτῇ, γνώμῃ κοινῇ σφοδρότερον δι' ἐπιστολῆς ἀντεγκαλοῦσι τῷ Ἰουλίῳ, δηλοῦντες, μὴ δεῖν κανονίζεσθαι παρ' αὐτοῦ, εἰ βούλοιντο ἐξελαύνειν τινὰς τῶν ἐκκλησιῶν. μηδὲ γὰρ αὐτοὺς ἀντειπεῖν, ὅτε Ναυάτον τῆς ἐκκλησίας ἤλαυνον.

Ὁ δὲ Ἰούλιος, ὡς ἱστορεῖ Σωκράτης ἐν τῷ β. βιβλ. κεφ. ιζ. τοῖς ἐν Ἀντιοχείᾳ συναχθεῖσιν ἀντιγράφων ἐμέμψατο, πρῶτον μὲν τὸ ἐπαχθὲς τῆς ἑαυτῶν ἐπιστολῆς, ἔπειτα ὅτι παρὰ κανόνας ἐποίησαν, διότι εἰς τὴν σύνοδον αὐτὸν οὐκ ἐκάλεσαν, τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κανόνος κελευόντος, μὴ δεῖν παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης κανονίζειν τὰς ἐκκλησίας.

Τὸ αὐτὸ φησὶ καὶ ὁ Σωζόμενος ἐν τῷ γ. βιβλίῳ κεφ. ι. Τοῖς δὲ ἐν Ἀντιοχείᾳ συνελθοῦσιν (ἔτυχε γὰρ τηνικαῦτα τὴν τούτων δεξάμενος ἐπιστολὴν) ἔγραψεν, ὡς λάθρα περὶ τὸ δόγμα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου νεωτερίζουσι, καὶ παρὰ τοὺς νόμους τῆς ἐκκλησίας αὐτὸν εἰς τὴν σύνοδον οὐ κεκλήκασιν. εἶναι γὰρ νόμον ἱερατικόν, ὡς ἄκυρα ἀποφαίνειν τὰ παρὰ γνώμην πραττόμενα τοῦ Ῥωμαίων ἐπισκόπου.

Ἐντεῦθεν δῆλον, τοὺς Ἀρειανοὺς πρώτους μὴ βουληθῆναι διορθοῦσθαι ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης, καὶ ἑαυτοὺς τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας χωρίσαι καὶ ἀπαλλοτριῶσαι. Ἐπειδὴ γὰρ ἅπαξ ἤρξαντο ἀναισχυντεῖν, τῇ χάριτι καὶ δυνάμει τῶν κοσμικῶν ἀρχόντων θαῤῥοῦντες, παρόντος Κωνσταντίου τοῦ βασιλέως, παρὰ γνώμην τοῦ Ἐπισκόπου Ῥώμης συνεκρότουν πολλὰς συνόδους ἀκεφάλους, ἃς οἱ Ὀρθόδοξοι ἐξεφαύλιζον, ὡς μηδεμίαν ἰσχὺν ἐχούσας. ὡς ἱστορεῖ Σωκράτης καὶ Νικηφόρος ἐν τῷ θ. βιβλ. κεφ. ε. τούτοις τοῖς ῥήμασιν· οὐδὲ Ἰούλιος παρῆν ὁ τῆς μεγίστης Ῥώμης Ἐπίσκοπος. οὐδὲ μὴν εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ ἀπεστάλκει τινά. καί τοι κανόνος ἐκκλησιαστικοῦ κελεύοντος μὴ δεῖν παρὰ τὴν γνώμην τοῦ Ἐπισκόπου Ῥώμης τὰς ἐκκλησίας κανονίζειν. ἐν ταύταις οὖν ταῖς συ-

νόδοις

ria ſe affectos ob incuſationes quęrebantur. Quare Synodo Antiochia indicta, & communi conſilio conſcripſere epiſtolam, qua vehementius & ipſi Iulium viciſſim accuſabant. Significantes nõ debere ſeſe, ſi quos velint ab Eccleſijs eijcere corripi ab ipſo. Quemadmodum & Orientales non obſiſtere Epiſcopo, & Cõcilio Romano, quando Nauatum ab Eccleſia eiecerant. Iulius verò, vt narrat Socr. lib. 2. c. 17. ijs, qui Antiochiam conuenerãt reſcribens, illos coarguit. Primum quidem quod arroganter ſcripſiſſent; deinde quod canones tranſgreſſi eſſent, quia non & ipſum in Concilium conuocaſſent, pręcipiente Eccleſiaſtico canone, non debere per Synodos citra ſententiam Epiſcopi Romani ſtatui canones.

Hoc idem etiam ait Sozom. lib. 3. c. 10. ad illos autẽ, qui Antiochiã in vnũ conuenerant (nam fortè fortuna id tẽporis eorũ acceperant epiſtolam) ſcripſit, atq; adeò accuſauit, quod clã contra fidẽ Concilij Nicæni nouas res moliti fuerant. Quodq. contra leges Eccleſiæ ipſum ad Conciliũ non vocarant; nam legem eſſe ad dignitatẽ Sacerdotij ſpectantẽ, quę pronunciat, acta illa irrita eſſe, quę pręter ſententiam Epiſcopi Romani conſtituuntur.

Hinc cõſtat, Arianos primos noluiſſe à Rom. Pontifice corrigi, & eos à catholica Eccleſia ſeparatos fuiſſe, atq; alienatos. Cũ enim ſemel cepiſſent aduerſari Rom. Pontifici, & Synodos citra ipſius ſententiam conuocaſſent; atq; vt ſemel correpti à Iulio perfricuere frontẽ, quamplurimas & ipſi, & qui ſectatores, aut imitatores ipſorũ fuere poſteà, Synodos acephalas celebrauere, principũ ipſis fauentiũ auxilio freti, pręſente Conſtantio Imperatore; quas tñ Synodos omnes Orthodoxi nullius fuiſſe momenti cẽſebant, vt narrant hiſtorici Socr. & Niceph. lib. 9. c. 5. iſtis verbis: Neq; Iulius aderat maximæ Romæ Epiſcopus, neq; quẽquam, qui eius locũ ſuppleret, eò miſit;

νόθοις τὴν ἐν Νικαίᾳ σύνοδον καὶ τὸ ὁμοούσιον ἀναθεματίζον. ὡς ἱστορεῖ Σωκράτης ἐν τῷ β. βιβλ. κεφ. κ.

Τούτους ἐμιμήθη μετὰ ταῦτα ὁ ξισαλάστωρ καὶ παλαμναῖος Φώτιος, ὁ ψευδοσυνόδους πλάττειν ἱκανώτατος. καὶ κατ' ἀρχὰς πρώτην σύνοδον συνήθροισαν ὅ, τε Μιχαὴλ ὁ βασιλεὺς καὶ Βάρδας ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Φώτιος ἀποδιώξαντες τὸν ἅγιον Ἰγνάτιον, καὶ διὰ Γρηγορίου τοῦ Συρακουσίου σχισματικοῦ καὶ καθῃρημένου ὁ Φώτιος ἐδέξατο χειροτονίαν.

Δευτέραν σύνοδον συνήγειρεν ὁ Φώτιος κατὰ Ἰγνατίου πειρώμενος ἀπ' αὐτοῦ ἀποξενῶσαι καὶ ἀπαλλοτριῶσαι τοὺς αὐτῷ δὲ διακειμένους καὶ τοὺς εὐνοϊκῶς ἔχοντας κληρικοὺς, ἣν προσηγόρευσε πρώτην καὶ δευτέραν, ἐν ταύτῃ ἐξέδωκε τοὺς κανόνας, οὓς ἐν τῷ νομοκάνονι παρενέθηκε. περὶ τοῦ πρώτου κατωτέρω ἐροῦμεν τὰ εἰκότα. καίπερ ὁ Βαλσαμὼν ἐν ἄλλῳ καιρῷ γεγονέναι τοὺς κανόνας οἴεται, μνημονεύων ἐν τῷ πρώτῳ Ἰωάννου τοῦ ὀγδόου.

Τρίτην ἐμηχανορράφησεν ὁ Φώτιος κατὰ Ἰγνατίου παρόντων τῶν ληγάτων τοῦ Πάπα Ῥωδοάλδου καὶ Ζαχαρίου, οὓς δώροις καὶ ἀπειλαῖς ἐξηπάτησε. καλέσαντες οἱ κρατοῦντες τὸν Ἰγνάτιον ἐκ τῆς ἐξορίας μετὰ τῶν ληγάτων τοῦ Πάπα αὐτὸν καθῄρεσαν, καὶ πάσης ἀρχιερατικῆς ἀξίας, ὡς αὐτοῖς ἐδόκει, ἀπεγύμνωσαν.

Τετάρτην ἔπλασε κατὰ Νικολάου τοῦ πρώτου, τοῦ Ῥωμαίων ἀρχιερέως, καὶ ψευδοσχηματίσας τοὺς τοποτηρητὰς τῶν πατριαρχῶν, μὴ εὑρισκομένων ἐπισκόπων εἰ μὴ δύο πρὸς τοῖς εἴκοσιν οὓς αὐτὸς ἐξηπάτησε, ὑπὲρ τοὺς χιλίους ψευδεπισκόπους τῇ φανταστικῇ τοῦ νοὸς ἐπινοίᾳ ἐχάραξε, καὶ ἐδήλου τὸν Πάπαν ὑπὸ τῆς συνόδου εἶναι ἀφωρισμένον καὶ ἀναθεματισμένον. ταύτην ἀπέστειλεν ὡς τὸν Ῥῆγα τῆς Γαλλίας.

Πέμπτη συνεκροτήθη οὐκέτι παρὰ Φωτίου, ἀλλὰ κατὰ Φωτίου γνησία σύνοδος καὶ οἰκουμενικὴ παρὰ τοῦ Πάπα Ἀδριανοῦ δευτέρου παρόντων καὶ τῶν αὐτοῦ ληγάτων Δονάτου Στεφάνου

καὶ

ſit; cũ tñ Canõ Eccleſiaſticus iubeat Eccleſijs, nõ oportere citra facultatẽ Romani Epiſcopi ſtatui canones. In his igitur Concilijs Synodũ Nicænã, & conſubſtantiale anathematizauerant, vt narrat Socrates in 2. lib. c. 20.

Hos Arianos poſteà imitatus eſt ter peſtis infernalis, & execrandus Photius, qui ad pſeudoſynodos fingẽdas ſufficiẽtiſſimus, & aptiſſimus fuit, & quidem à principio.

Primam Synodum collegerunt Michaël Imperator, & Bardas Cæſar, ipſeq. Photius, & expulſo S. Ignatio per Gregorium Syracuſanum ſchiſmaticum, & depoſitum, Photius ſuſcepit ſacros ordines.

Secundam Synodũ conuocauit Photius contra Ignatiũ, tentans ab ipſo alienare erga ipſum benè affectos & beneuolos clericos. Quam nuncupauit primam, & ſecũdam. In ea edidit tres canones, quos in nomocanone inſeruit. De primo illorum paulo infrà dicemus quæ ſunt conuenientia. Quamuis Balſamon alio tempore conditos eſſe videtur exiſtimaſſe, cum in primo canone mentionem faciat Ioannis Octaui.

Tertiã machinatus eſt Photius cõtra Ignatiũ pręſentibus Legatis Papę Nicolai I. Romualdo, & Zacharia, quos donis, & minis decepit. Et reuocato Ignatio ab exilio, qui rerũ potiebãtur vnà cũ Legatis Pont. eũ depoſuerũt et omnipõtificia dignitate, vt ipſis videbatur, expoliarũt.

Quartam finxit Photius contra Nicolaum I. Romanorum pontificem, & falſo formans locũ tenentes aliorum Patriarcharũ, cum non reperirentur, niſi duo de viginti Epiſcopi, quos ipſe ſeduxerat, ſupra mille pſeudepiſcopos phantaſtica mentis ſolertia exarauit. Atq; in ea ſignificabat, Papã eſſe à Synodo excõmunicatum, & anathematizatũ. Hanc miſit ad Regem Galliarũ Ludouicũ.

Quinta Synodus celebrata eſt non amplius à Photio, ſed contra Photiũ legitima, & œcumenica, præſentibus

καὶ Μαρίνου, καὶ τῶν ὑποστηρικτῶν τῶν ἄλλων θρόνων τῶν πατρι-
αρχικῶν ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ. ἐν ᾗ
ὁ τοῦ φωτὸς ἐπώνυμος σκότος ἐγένετο, καὶ ὑπερηφάνως μω-
ράς τινας ἀπολογίας τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ ἐξερεύσας, πάσης
ἀξίας παντελῶς ἐστερήθη, καὶ λαϊκῶν κοινωνίαν δέχεσθαι συ-
νεχωρήθη, καὶ παρὰ τοῦ βασιλέως εἰς ἐξορίαν ἐπέμφθη.
ὕστερον δὲ Βέκλας γενόμενος, διὰ ταύτης τῆς ἀκροστιχίδος
τῷ βασιλεῖ φιλιωθεὶς, τὰ ἔσχατα τῶν προτέρων χείρω ἐρ-
γάσατο. ὁ γὰρ βασιλεὺς ἀποκρισάριον ἀποστείλας πρὸς Ἰω-
άννην τὸν ὄγδοον, μετὰ τὸν τίμιον θάνατον τοῦ ὁσίου Ἰγνατίου,
καὶ δεηθεὶς ὑπὸ Φωτίου, ἔπεισε τὸν Πάπαν πέμψαι ληγά-
τους μετά τινων παραγγελμάτων, ὧν ἁπάντων τἀναντία
ἔπραξε Φώτιος, καὶ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Πάπα διαφθείρας,
ἄλλα ἀντ' ἄλλων κομπώδη ὑπὲρ αὐτοῦ ἑλληνικῶς ἔγραψεν,
ὅσον μεταφράσας τὰ λατινικὰ, ὡς ἔστιν ἰδεῖν ἐν τοῖς συνό-
δοις. καὶ οὕτως ἀποκατέστη ἁπλῶς πατριάρχης· οὐχ ὡς μεί-
ζων τῶν ἄλλων πατριαρχῶν τοῦ Ἀλεξανδρείας, φημὶ, καὶ
Ἀντιοχείας (τοῦτο γὰρ ἐγένετο ὕστερον παρὰ Ἰννοκεντίου τοῦ
τρίτου ἐν τῇ ἐν Λατερανῷ συνόδῳ, ὃς ὧν τριάκοντα ἐτῶν διὰ
τὴν πολλὴν φρόνησιν καὶ θεάρεστον βίον ἀρχιερατεύσας τῷ χι-
λιοστῷ ἑκατοστῷ ἐνενηκοστῷ ὀγδόῳ ἔτει ὀκτὼ πρὸς τοῖς δέκα
ζήσας ἔτεσιν. οὗτος ἀνανέωσε μεταλλάξας τὰ προνόμια τοῦ
Κωνσταντινουπόλεως, τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο ἐγένετο μετὰ ταῦτα
παρὰ Εὐγενίου τοῦ τετάρτου ἐν τῇ ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδῳ) δε-
ξάμενος δὲ τὴν ἀξίαν παρὰ τοῦ Πάπα Ἰωάννου ὀγδόου ὁ Φώ-
τιος, ἤρξατο κηρύττειν εἶναι τὸν Πάπαν αἱρετικόν. ὥστε πα-
ρανόμως ἔλαβεν ὁ Φώτιος τὴν ἀξίαν παρὰ τοῦ αἱρετικοῦ,
καὶ καθ' ἑπόμενον οὐκ ἔστι πατριάρχης. τὸ δὲ ἀληθὲς οὐκ
ἔστι γνήσιος πατριάρχης μηδὲν ὅλως φυλάξας, ὧν ἐπρόστα-
ξεν ὁ Πάπας, καὶ ἐφ' οἷς δεκτὸς ἐγένετο. καὶ πλάσας σύνοδον
ἄλλην, ὡς ἔδοξεν αὐτῷ, ὀγδόην ὠνόμασεν τὴν κατ' αὐτοῦ
ὀγδόην βαθείᾳ λήθῃ παραδιδοὺς ἣν οἱ ψευδοκανονισταὶ,

Legatis Papæ Adriani II. ſcilicet, Donato, Stephano, & Marino, & Locũtenentibus aliarum ſediũ Patriarchaliũ tẽpore Baſilij Macedonis, & filiorũ eius, & qui lucis cognomen habebat, factus eſt tenebrarũ, atq; ſuperbè ſtultas quaſdam reſpõſiones ſanctæ Synodo eructans, omni dignitate penitus priuatus eſt, & Laicorũ communionẽ ſumere conceſſum eſt illi. Ac ab Imperatore in exilium miſſus eſt. Poſtea verò Beclas factus, & per hanc, quæ dicitur, ἀκροςιχὶς, hoc eſt initiũ verſus, inſinuauit ſe in gratiam Imperatoris. Atq; hoc modo poſteriora facta ſunt peiora prioribus. Quippe Imperator poſt venerandũ obitum S. Ignatij miſit Apocriſiariũ ad Ioannẽ VIII. ſupplicans pro Photio, perſuaſitq. pontifici, vt mitteret Legatos cum quibuſdam mandatis, quorũ omnium totum oppoſitũ præſtitit Photius, & corrũpens epiſtolam Papę alia pro alijs, magnifica pro ſe, atq; elata gręcè ſcripſit, quaſi interpretans Latina, vt eſt videre in Synodis. Et ita reſtitutus eſt ſimpliciter Patriarcha, non tanquam maior alijs Patriarchis Alexandrino inquam, & Antiocheno (id .n. factũ eſt poſtea ab Innocentio III. in Concilio Lateranenſi Qui cũ eſſet triginta annorũ, & paulò amplius ob nimiam prudẽtiam ſuam, & Deo gratam vitam creatus Pontifex anno 1198. renouauit priuilegia Conſtantinopolitano Patriarchæ. & idem factum eſt poſtea ab Eugenio Quarto in Concilio Florentino. Accepta verò dignitate à Papa Ioanne Octauo. Photius poſteà cępit prędicare Papam eſſe hęreticũ. Quare contra leges accepit Photius dignitatẽ ab hęretico, & per cõſequens nõ eſt Patriarcha. Illud certè verum eſt, eũ non eſſe legitimum Patriarcham, cum nihil omninò eorũ obſeruauerit, quę iuſſit Pontifex, & propter quæ receptus fuit. Atq; fingẽs alteram Synodũ ex animi ſui ſententia, octauam nominauit. Octauam aduerſus eum celebratam

pro-

Ζωναρᾶς καὶ Βαλσαμὼν σχολίοις ἐλάμπρυναν εἴπω ἢ μᾶλλον ἠμαύρωσαν καὶ ταύτην οἱ γραικοὶ διὰ στόματος ἄγουσι, καὶ σέβονται, νῦν δὲ λείπεται μνημονεῦσαι τοῦ πρώτου τῶν τριῶν κανόνων, οὓς ὁ ψευδοπατριάρχης Φώτιος ἔπλασεν. ἐν ᾧ ὡς ἄλλος Πάπας μερίζεται πρὸς τοὺς Ῥωμαίων ἀρχιερεῖς τὴν ἀρχὴν, καὶ τὸ πλέον αὐτοῦ λαμβάνει, καὶ ἑαυτῷ σφετερίζεται, οὕτω φάσκων ὥρισεν ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος (ἡ πεπλασμένη, καὶ σκοτεινὴ Φωτίου) ὥστε εἴ τινες τῶν ἐξ Ἰταλίας κληρικῶν, ἢ λαϊκῶν, ἢ ἐπισκόπων, ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ἢ Εὐρώπῃ, ἢ Λιβύῃ διατρίβοντες, ὑπὸ δεσμὸν, ἢ καθαίρεσιν, ἢ ἀναθεματισμὸν παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου Πάπα ἐγένοντο Ἰωάννου ἵνα ὦσιν οἱ τοιοῦτοι καὶ παρὰ Φωτίου τοῦ ἁγιωτάτου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐν τῷ αὐτῷ τῆς ἐπιτιμίας κρίματι, τουτέστιν ἢ καθῃρημένοι, ἢ ἀναθεματισμένοι, ἢ ἀφωρισμένοι. οὓς μέντοι Φώτιος ὁ ἁγιώτατος ἡμῶν πατριάρχης κληρικοὺς, ἢ λαϊκοὺς ἢ τοῦ ἀρχιερατικοῦ καὶ ἱερατικοῦ τάγματος, ἐν οἵᾳ δήποτε παροικίᾳ ὑπὸ ἀφορισμὸν, ἢ καθαίρεσιν, ἢ ἀναθεματισμὸν ποιήσῃ. ἵνα ἔχῃ αὐτοὺς καὶ ὁ ἁγιώτατος Πάπας Ἰωάννης, καὶ ἡ κατ᾽ αὐτὸν ἁγία τοῦ Θεοῦ Ῥωμαίων ἐκκλησία, ἐν τῷ αὐτῷ τῆς ἐπιτιμίας κρίματι, μηδὲν τῶν προσόντων πρεσβείων τῷ ἁγιωτάτῳ θρόνῳ τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας; μηδὲ τῷ ταύτης προέδρῳ τὸ σύνολον καινοτομουμένων (καινοτομία δοκεῖ εἶναι τῷ Φωτίῳ τὸν Πάπαν ἔχειν τὸ πρωτεῖον, τὴν ἔκκλητον, τὴν προθεσμίαν, τὸ συγκαλεῖν τὰς συνόδους, τὸ ἀποδοῦναι τοῖς ἐπισκόποις τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ λοιπὰ) μήτε νῦν, μήτε εἰς τὸ μετέπειτα. οὕτω Φώτιος οὐ μόνον τῆς ἴσης ἀπολαύειν ἐξουσίας τῷ Πάπᾳ διισχυρίζεται, ἀλλὰ καὶ ἑαυτῷ μὲν τὴν ὑφήλιον ἅπασαν, τῷ δὲ Πάπᾳ μόνους ἀποδίδωσι τοὺς ἐξ Ἰταλίας. εἶτα διὰ τοῦ κανόνος τούτου καὶ τὰς πρὸς τὸν ἀποστολικὸν θρόνον ἐκκλήτους δοκεῖ ἐκκόπτειν ἄγε τοὺς ὑπὸ Φωτίου καταкεκριμένους λῦσαί τε καὶ ἀθωῶσαι μὴ ἐξῇ τῷ Πάπᾳ. ὅπερ ἐστὶ παν-

τὸς

profunda obliuione ſepeliens, antiquauit. Hanc ſuam octauã excogitatã à Photio pſeudocanoniſtæ Zonaras, & Balſamon ſcholijs illuſtrarunt ne dicam? an potius obſcurarunt? Hancue Greci in ore habent, & venerantur. Nunc verò reſtat, vt cõmemoremus primum canonẽ ex tribus, quos Pſeudopatriarcha Photius finxit, in quo, vt alter Papa, diuidit cũ Romanis Pontificibus imperiũ, & maiorẽ partem illius ſibi vendicat, & approprîat, ſic dicens: Statuit ſancta, & œcumenica Synodus (ficta nimirum, & pſeudoſynodus obſcura *Photij*) vt ſi qui ex Italiç Clericis, vel Laicis, vel Epiſcopis in Aſia, vel Europa, vel Libya verſãtes ſub vinculo, vel depoſitione, vel anathematizatione apud ſanctiſſimum Papam Ioannem fuerunt, vt, ij quoq; ſint eiuſmodi etiam apud Photium ſanctiſſimũ Patriarcham Conſtantinopolitanum in eadẽ pçnç definitione, ideſt, vel depoſiti, vel anathematizati, vel ſegregati. Et quos Photius quidẽ ſanctiſſimus noſter Patriarcha Clericos, vel Laicos, vel epiſcopalis, & ſacerdotalis ordinis, in quacunq; parochia ſegregationi, vel depoſitioni, vel anathematizationi ſubiecerit; Sanctiſſimus quoq; Papa Ioannes, & ſancta Dei Romanorum Eccleſia eoſdẽ in eodem pœnæ iudicio habeat. Priuilegijs, quæ adſunt Sanctiſſimæ Romanorũ Eccleſiæ ſedi, & eius Antiſtiti, nihil penitus innouatis, nec nunc, nec impoſterũ. Innouatio videtur eſſe Photio, Pontificẽ habere primatum, appellationẽ, determinare præſtitutum tempus vocãdi Synodos, reſtituere Epiſcopis ſuas Eccleſias, &c. Sic Photius, non tantum çquali poteſtate frui cum Papa nititur, ſed etiam ſibimet omnes quç ſub cęlo ſunt, Papç verò ſolos attribuit, qui ſunt ex Italia. Deindè per hunc canonẽ etiam appellationes ad Apoſtolicum thronum reſcindere videtur. Siquidem à Photio condẽnatos ſoluere, & innocentes oſtendere Papæ non liceat. Quod ſanè

eſt

τὰς διμαίας καὶ τῶν κανόνων ἀνατροπή, κατ᾽ ἐξαίρετον δὲ τοῦ πέμπτου τῆς ἐν Σαρδικῇ οἰκουμενικῆς συνόδου, ἔνθα περὶ τῶν εἰς τὸν Πάπαν διώρισται. προσέτι ἐν τῷ τέλει τοῦ ψευδοκανόνος, ἅπερ προνόμια ἐδωρήσατο ὁ Χριστὸς τῷ θρόνῳ τῆς Ῥώμης, ταῦτα ὁ Φώτιος ἀφαρπάζει, καὶ παντελῶς ἀνατρέπει, ὡς οὐδεμίαν ἰσχὺν ἔχοντα, καὶ μάτην ἐνεργούμενα.

Καὶ ὅμως ὁ κακῶς ὄζων Βαλσαμὼν τὰ τοιαῦτα ψευδεπίπλαστα καὶ κομπώδη τοῦ Φωτίου ἀλαζονεύματα διασαφηνίζει καὶ λαμπρύνει, ἢ βέλτιον εἰπεῖν καὶ μηχανίζει, καὶ ἐπ᾽ αὐτοῖς σκότος ἐπάγει.

Ἀλλὰ περαιτέρω προΐωμεν, καὶ ἀποδείξωμεν τῷ ἐπισκόπῳ Ῥώμης ἀνήκειν ἔχειν φροντίδα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀναφορὰν τὰς ἐκκλήτους, ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς λέγειν ἁρμώμενον.

Ἀνάκλητος ὁ Πάπας, ὁ καὶ μάρτυς, πέμπτος ἀπὸ τοῦ Πέτρου. ὁ δὲ Εὐσέβιος τοῦτον οἴεται εἶναι Κλῆτον ἐν τῷ γ´ βιβλίῳ τῆς ἱστορίας κεφ. ιδ´. οὐκ ἔστι δέ· ὁ γὰρ Κλῆτος ἐστὶ Ῥωμαῖος, καὶ πρὸ τοῦ Κλήμεντος, ὁ δὲ Ἀνάκλητος Ἀθηναῖος, καὶ μετὰ τὸν Κλήμεντα. οὗτος τρίτην χαράττων ἐπιστολὴν, οὕτως ἑαυτὸν ἐπιγράφει. Ἀνάκλητος δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ Ἀποστολικῷ θρόνῳ παρὰ τοῦ Κυρίου καταστάθεις, καὶ παρὰ τοῦ ἁγίου Πέτρου τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων πρεσβύτερος χειροτονηθεὶς πᾶσι τοῖς ἐπισκόποις καὶ λοιποῖς ἱερεῦσι τοῦ Χριστοῦ σωτηρίαν. ἐρωτηθεὶς περὶ τῶν προστατευόντων καὶ περὶ τῆς Ἀποστολικῆς ἐξουσίας, ἀποκρίνεται οὕτως.

Περὶ τῶν προστατευόντων, ἀγαπητοί, περὶ ὧν μέν τινες ὑμῶν ἠρώτησαν, καὶ τῆς ἀποστολικῆς αὐθεντίας, ἣν καίπερ ἀνάξιοι, Θεοῦ οἰκονομοῦντος ἔχομεν, ἠτήσατο δόγμα εἰ χρὴ τούτους, εἶναι ἢ μή, οὐ δυνάμεθα ὑμᾶς ἀπαρνήσασθαι ὅσα περὶ τοῦ ζητήματος μέχρι τοῦδε δεδογματισμένα γινώσκομεν παρά τε τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, καὶ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, καὶ παρὰ τοῦ μακαρίου Κλήμεντος τοῦ πρὸ ἡμῶν ἀρχιερατεύσαντος, τοῦ

καὶ μὲν-

eſt euerſio totius iuſti, & Canonum, potiſſimùm verò quinti Canonis Concilij Oecumenici Sardicenſis, vbi agitur & ſancitũ eſt de appellationibus ad Pontificem. Ad hęc in fine Pſeudocanonis quę priuilegia donauit Chriſtus Romanæ Sedi, hęc Photius aufert, ſibi appropriaus, & penitus euertit, tanquam nullam vim habentia, & quę fruſtra exercentur.

Et tamen malè olens Balſamon eiuſmodi fictas, & ſuperbas Photij iactantias explanat, & illuſtrat, aut vt melius dicam denigrat, & ſuper ipſis tenebras adducit.

Sed vlterius progrediamur, & oſtẽdamus ad Romanũ Epiſcopũ ſpectare habere curã omniũ Eccleſiarum, & ad ipsũ pertinere appellationes ab antiquo, hinc dicẽdi ſumpto principio.

Anacletus Papa, qui etiam eſt Martyr, quintus à Petro (Euſebius verò hunc exiſtimat eſſe Cletum in 3. lib. Hiſtoriæ cap. 14. Sed non eſt; Cletus enim eſt Romanus, & ante Clementem, Anacletus verò eſt Athenienſis, & poſt Clementem.) Hic igitur tertiam exarans epiſtolam, ſic ſe ipſum inſcribit. Anacletus ſeruus Chriſti Ieſu in Apoſtolica Sede à Domino conſtitutus, & à Sancto Petro Apoſtolorum Principe Presbyter ordinatus, omnibus Epiſcopis, ac reliquis Chriſti Sacerdotibus, Salutem, Interrogatus de primatibus, & de poteſtate Apoſtolica Eccleſiæ Romanæ, ſic reſpondet.

De primatibus, Chariſſimi, ſuper quibus me quidam veſtrum conſuluerunt, & Apoſtolicæ auctoritatis, (qua licet indigni, Domino diſpenſante, fungimur,) decretum poſtulauerunt, aut ſi eſſe deberent, aut non. Quantum hactenus de his à Beato Petro Apoſtolo, & à reliquis Apoſtolis, ac à Beato Clemente

καὶ μάρτυρες. τίς γὰρ ἂν δικαίως ζητοῦσι τοῖς ἀδελφοῖς μὴ δοῦναι τὰς λύσεις τῶν ἀπορίων, καὶ βοηθῆσαι ταῖς ἀνάγκαις; τῶν ἱερέων, ἀδελφοὶ, ἡ τάξις ἐστὶ διμερὴς, καὶ καθὼς ὁ Κύριος διετάξατο, οὐδεὶς αὐτὴν ὀφείλει συγχέειν. γινώσκετε δὲ, ὅτι ὁ Κύριος ἐξελέξατο τοὺς ἀποστόλους, οἵ τινες μετὰ ταῦτα εἰς διαφόρους τόπους ἐπὶ τὸ κηρύξαι διεσκορπίσθησαν. ἀρξαμένου δὲ αὐξαίνειν τοῦ θερισμοῦ κατιδὼν τοὺς ἐργάτας ὀλίγους εἰς βοήθειαν ἐκείνων ἑβδομήκοντα δύο μαθητὰς ἐκλεχθῆναι προσέταξεν. οἱ μὲν ἐπίσκοποι τὸν τόπον τῶν τοῦ Κυρίου ἀποστόλων· οἱ δὲ ἱερεῖς τῶν λοιπῶν ἐπέχουσι τῶν ἑβδομήκοντα δύο μαθητῶν. τοὺς δὲ ἐπισκόπους οὐ χρὴ γίνεσθαι ἐν κώμαις, ἢ μικραῖς πόλεσιν, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων πρεσβύτεροι, ἐν κώμαις καὶ μικραῖς πόλεσι καὶ χωρίοις ὀφείλουσι χειροτονεῖσθαι, καὶ καθίστασθαι, ἕκαστος μέντοι ἐν ἰδίᾳ αὐτοῦ παροικίᾳ. καὶ ὁ ἐπίσκοπος οὐκ ἀφ' ἑνὸς, ἀλλ' ὑπὸ πλειόνων ὀφείλει ἐπισκόπων χειροτονεῖσθαι. καὶ καθὼς ἔφημεν, οὐκ ἐν μικραῖς πόλεσιν, ἵνα μὴ τὸ ἐπισκόπου ὄνομα ἐξευτελίζηται ἀλλ' ἐν τιμίᾳ πόλει, ἐν ᾗ ἔχοι τὴν διοίκησιν, καὶ ἀφ' ἧς ὀνομάζοιτο. πρεσβύτερος δὲ ἐν ᾡτινιοῦν τόπῳ, ἢ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ δοθείσῃ προκαθεζέσθω, μένων ἐν ἐκείνῃ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ. πλείους τῶν δύο τούτων τάξεων τῶν ἱερέων οὔτε παρὰ τοῦ Κυρίου δεδιδαγμένας ἔχομεν, οὔτε παρὰ τῶν ἀποστόλων ἐδιδάχθημεν. τῶν δὲ ἐπισκόπων ἡ τάξις μία ἐστὶν, εἰ καὶ πρωτεύοντες εἰσὶν ἐκεῖνοι οἱ τὰς πρώτας ἔχουσι πόλεις, οἵ τινες καὶ ἔν τισι τόποις παρά τινων πατριάρχαι καλοῦνται. ἐκεῖνοι δὲ, οἵ τινες παρὰ τοῦ μακαρίου Ἀποστόλου Πέτρου δι' ἐπιταγῆς τοῦ Κυρίου, ἢ τοῦ πρὸ ἡμῶν ἀρχιερατεύσαντος τοῦ προρρηθέντος ἁγίου Κλήμεντος, ἢ καὶ παρ' ἡμῶν μητροπολῖται καθέστησαν, οὐχὶ πάντες εἶναι δύνανται πρωτεύοντες ἢ πατριάρχαι, ἀλλ' αἱ πόλεις ἐκεῖναι, αἱ τότε τοῖς πάλαι καιροῖς πρωτεύουσαι ἐχέτωσαν τὸ τῶν πατριαρχῶν, ἢ τῶν πρωτευόντων ὄνομα. αἱ δὲ λοιπαὶ μητροπόλεις ἀρχιεπισκόπων ἢ μητροπολιτῶν, οὐ πατριαρχῶν, ἢ πρωτευόντων ὄνομα κατεχέτωσαν. καὶ

noſtro ſancto prædeceſſore, & martyre nouimus ſtatutum, denegare vobis minimè poſſumus. Et quis eſt, qui quærẽtibus fratribus denegare poſſit dubitationes, vel neceſſitates eorũ? Sacerdotũ, frates, ordo bipartitus eſt, & ſicut Dominus illũ cõſtituit, à nullo debet perturbari. Scitis autẽ à Domino Apoſtolos eſſe electos, & cõſtitutos, & poſteà per diuerſas prouincias ad prędicandũ diſperſos. Cùm verò meſſis cæpiſſet creſcere, vidẽs paucos eſſe operarios ad eorũ adiumentũ ſeptuaginta duos eligi prçcepit diſcipulos. Epiſcopi verò, Domini Apoſtolorũ. Presbyteri quoque ſeptuaginta duorũ diſcipulorũ locũ tenent. Epiſcopi autẽ non in Caſtellis, aut modicis ciuitatibus debent cõſtitui, ſed Presbyteri per Caſtella, & modicas ciuitates, atque villas debẽt ab Epiſcopis ordinari & poni; ſinguli tamen per ſingulos titulos ſuos. Et Epiſcopus nõ ab vno, ſed à pluribus debet Epiſcopis ordinari, & vt dictũ eſt, non ad modicam ciuitatem, ne vileſcat nomẽ Epiſcopi, aut alicubi, ſed ad honorabilẽ vrbẽ titulãdus, & denominandus eſt. Presbyter verò ad quemcumq; locũ, & Eccleſiam in eo cõſtitutam, eſt præficiendus, atque in ea diebus vitæ ſuę duraturus. Amplius quã iſti duo ordines Sacerdotũ, nec nobis à Deo collati ſunt, nec Apoſtoli docuerũt. Epiſcoporũ verò ordo vnus eſt, licet ſint primates illi, qui primas ciuitates tenẽt, qui & in quibuſdam locis Patriarchæ à nonnullis vocãtur. Illi autem qui in Metropoli à B. Petro Apoſtolo, ordinante Domino, & à prędeceſſore noſtro prædicto S. Clemẽte, ſeu à nobis cõſtituti ſunt, nõ omnes primates, vel Patriarchæ eſſe poſſunt; ſed illę vrbes, quæ præfatis, & priſcis temporibus primatũ tenuere, Patriarcharũ aut primatũ nomine fruãtur. Reliquę verò Metropoles, Archiepiſcoporũ, aut Metropolitanorũ aut primatũ vtantur nominibus; quia hęc eadẽ & leges ſæculi in ſuis cõtiẽt principi

γὰρ τὰ αὐτὰ ταῦτα καὶ οἱ κοσμικοὶ νόμοι φυλάττουσιν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν. ἄλλαι δὲ πρῶται πόλεις, ἃς ὑμῖν γεγραμμένας ἔν τινι τόμῳ πέμπομεν, παρὰ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, καὶ παρὰ τοῦ μακαρίου Κλήμεντος, εἴτε παρ' ἡμῶν προστάττοντας κήρυκας ἔλαβον. αὕτη δὲ ἡ ἁγία Ῥωμαϊκὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία οὐ παρὰ τῶν ἀποστόλων, ἀλλὰ παρ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν ἔλαβε τὸ πρωτεῖον, καὶ τὴν ὑπεροχὴν τῆς ἐξουσίας ἐπὶ πάσας τὰς ἐκκλησίας, καὶ ὅλον τοῦ χριστιανοῦ λαοῦ τὸ ποίμνιον, τὸν αὐτὸν τρόπον καθ' ὃν αὐτὸς τῷ μακαρίῳ ἀποστόλῳ Πέτρῳ εἶπεν, σὺ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. καὶ, σοὶ δώσω τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ ὅσα ἂν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδεμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ ὅσα ἂν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς. προσετέθη δὲ ἡ ἑτερεία ἐν τῇ αὐτῇ τῶν Ῥωμαίων πόλει τοῦ μακαριωτάτου ἀποστόλου Παύλου, τοῦ σκεύους τῆς ἐκλογῆς, ὃς τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, τῷ αὐτῷ καιρῷ, ἐνδόξῳ θανάτῳ μετὰ Πέτρου ἐπὶ Νέρωνος τοῦ βασιλέως ἀγωνισάμενος ἐστέφθη. καὶ ἀμφότεροι τὴν ἁγίαν Ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν καθιέρωσαν, καὶ πασῶν τῶν ἄλλων πόλεων τῶν καθ' ὅλην τὴν οἰκουμένην, τῇ ἑαυτῶν παρουσίᾳ καὶ τῷ τιμίῳ θριάμβῳ ἐκείνην προέκριναν, κἂν δὲ ὑπὲρ τῆς ἁπάντων σωτηρίας ἐκτενῆς πρὸς τὸν Θεὸν δέησις γίνωνται παρὰ τῶν ἁγίων, ἀλλ' ἓν ὁ μακαριώτατος ἀπόστολος Παῦλος ἰδίᾳ χειρογράφῳ Ῥωμαίοις ἐπαγγελλόμενος λέγει τοῖς ῥήμασι τούτοις. μάρτυς γάρ μου ἐστὶν ὁ Θεὸς, ᾧ λατρεύω ἐν τῷ πνεύματί μου ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὡς ἀδιαλείπτως μνείαν ὑμῶν ποιοῦμαι πάντοτε ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου.

Πρῶτος λοιπὸν θρόνος ἐστὶ τῇ οὐρανόθεν εὐεργεσίᾳ ὁ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ὃν ὡς ἤδη προείπομεν, οἱ μακαριώτατοι Πέτρος καὶ Παῦλος τῷ ἰδίῳ καθιέρωσαν μαρτυρίῳ. καὶ οὕτως ἡ Ῥώμη πρότερον οὖσα τῇ τοῦ κακοδαίμονος τεχνουργίᾳ μήτηρ, καὶ τροφὸς πάσης δυσσεβείας, ἀποτιναχθέντος τοῦ

σκό-

bus, aliæ autem primæ ciuitates, quas vobis conſcriptas in quodã tomo mittimus, à Sanctis Apoſtolis, & à Beato Clemente ſiue à nobis Primates, prædicatores acceperunt. Hæc verò Sacroſancta Romana, & Apoſtolica Eccleſia non ab Apoſtolis, ſed ab ipſo Domino Saluatore noſtro primatum obtinuit, & eminentiam poteſtatis ſuper vniuerſas Eccleſias, & totum Chriſtiani populi gregem aſſequuta eſt, Sic vt ipſe Beato Petro Apoſtolo dixit, tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam, & tibi dabo claues regni cœlorum, & quæcumque ligaueris ſuper terram, erunt ligata & in cœlo, & quæcumque ſolueris ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo. Adhibita eſt etiam ſocietas in eadem Romana Vrbe beatiſſimi Apoſtoli Pauli, vaſis electionis, qui vno die, vno quoque tempore glorioſa morte cum Petro ſub Principe Nerone agonizans coronatus eſt. Et ambo Sanctam Romanam Eccleſiam conſecrarunt, aliiſque omnibus Vrbibus in vniuerſo mundo eam ſua præſentia, atque venerando triumpho prætulerunt. Et licet pro omnibus aſſidua apud Deum omnium Sanctorum effundatur oratio, his tamen verbis Paulus beatiſſimus Apoſtolus Romanis proprio chirographo pollicetur dicens. Teſtis enim eſt mihi Deus, cui ſeruio in ſpiritu meo, in Euangelio filij eius, quod ſine intermiſſione memoriam veſtri facio ſemper in orationibus meis.

Prima ergo ſedes eſt, cœleſti beneficio Romanæ Eccleſiæ quam vt memoratũ eſt, beatiſſimi Petrus, & Paulus ſuo martyrio cõſecrarunt. Sic Roma, quæ prius erat Cacodæmonis artificio omnium errorum Mater, & altrix, excuſſis tenebris, & varijs ſuperſtitionum ritibus abie-

σκότους, καὶ τῶν ματαίων δυσιδαιμονιῶν τοῦ σεβάσματος ἀποῤῥιφθέντος, γέγονεν ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης, τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ πολύπαις γεννήτρια.

Δεύτερος δὲ θρόνος ἐστὶν ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας, ὅς τις, ὡς ἀπὸ τοῦ μακαρίου Πέτρου, ὑπὸ Μάρκου τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ, καὶ εὐαγγελιστοῦ καθιέρωται. οὗτος γὰρ σταλεὶς ὑπὸ Πέτρου πρῶτος ἐν Αἰγύπτῳ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας ἐκήρυξε, καὶ ἔνδοξον ὑπέστη μαρτύριον. ὃν ὁ αἰδέσιμος διεδέξατο Ἀνιανὸς, εἶτα Ἀβίλιος.

Τρίτος δὲ θρόνος ὁ τῆς Ἀντιοχείας, ὃς καὶ αὐτὸς τίμιός ἐστι διὰ τὸν αὐτὸν μακάριον ἀπόστολον Πέτρον. ἐκεῖ γὰρ πρὸ τοῦ ἐλθεῖν εἰς τὴν Ῥώμην κατῴκησε, καὶ Ζακχαῖον, μεθ' ὃν Εὐόδιον εἶτα Ἰγνάτιον κατέστησεν ἐπίσκοπον. κἀκεῖ πρῶτον τοῦ νέου ἔθνους τῶν χριστιανῶν τὸ ὄνομα ἐβλάστησε. τὰς δὲ λοιπὰς ἐκκλησίας, ὡς προείπομεν, ἔν τινι τόμῳ γεγραμμένας τὸ μῆκος τῆς ἐπιστολῆς φεύγοντες, ὑμῖν πέμπομεν. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ οἱ μακάριοι ἀπόστολοι ὁμοφρόνως ἐδογμάτισαν, ἵν' οἱ καθ' ἕκαστον ἔθνος ἐπίσκοποι γινώσκωσι τὶς αὐτῶν πρῶτος ἐστὶν, ὅπως ἐκεῖνος ἔχῃ τὴν περισσοτέραν αὐτῶν φροντίδα. ἦν γάρ τις καὶ ἐν τοῖς μακαρίοις ἀποστόλοις διάκρισις, εἰ γὰρ καὶ πάντες ἦσαν ἴσοι ἀπόστολοι, ὅμως παρὰ τοῦ Κυρίου τῷ Πέτρῳ δέδοται. καὶ αὐτοὶ ἐν αὐτοῖς ἀλλήλοις τοῦτο ἠθέλησαν, ὅπως τῶν λοιπῶν ἁπάντων προέχοι ἀποστόλων, καὶ Κηφᾶς εἴη, οἱονεὶ τὴν κεφαλὴν ἔχοι καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀποστολικῆς ἀξίας, ὃς τοῦτ' αὐτὸ φυλάττεσθαι τοῖς ἑαυτοῦ διαδόχοις καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι τοῖς ἐπισκόποις κρατεῖν παρέδωκαν, καὶ τοῦτο οὐκ ἐν τῇ νέᾳ μόνον διαθήκῃ νενομοθέτηται, ἀλλ' ἦν ἔτι κἂν τῇ παλαιᾷ. ὅθεν γέγραπται, Μωϋσῆς καὶ Ἀαρὼν ἐν τοῖς ἱερεῦσιν αὐτοῦ, δηλαδὴ πρῶτοι ἐν αὐτοῖς ἦσαν. καὶ κατωτέρω. εἰ δέ τινες παρ' ὑμῖν ὑποθέσεις βαρύτεραι φανῶσιν, ἀναφέρετε ταύτας ὡς εἰς κεφαλὴν, εἰς τὴν ἀκρότητα τοῦ θρόνου τούτου, ἵνα συμπερανθῶσιν ἀποστολικῇ κρίσει. ὅτι γὰρ τοῦτο θέλει ὁ Κύριος καὶ οὕτω διετάξα-

το,

abiectis, filiorum Dei, exorto Sole iuſtitiæ, facta eſt copioſa propagatrix.

Secunda Sedes apud Alexandriam Beati Petri nomine à Marco eius diſcipulo, atque Euangeliſta conſecrata eſt, quia ipſe & in Aegypto primum verbum veritatis directus à Petro, prædicauit, & glorioſum ſuſcepit martyrium. Cui venerabilis ſucceſſit Anianus, & poſt hunc Abilius.

Tertia autem ſedes apud Antiochiam eiuſdem, (ideſt beati Petri) Apoſtoli nomine habetur honorabilis, quia illic priuſquam Romam veniret, habitauit, & Zacchæum, poſteà Euodium; poſt quem Ignatium Epiſcopum conſtituit, & illic primum nomen Chriſtianorum nouellæ gentis exortum eſt. Reliquas verò Eccleſias, vt prædiximus in quodam tomo, prolixitatem vitantes epiſtolæ, vobis conſcriptas direximus. Inde namque & beati Apoſtoli inter ſe ſtatuerunt, vt Epiſcopi ſingularum ſcirent gentium, quis inter eos primus eſſet, quatenus ad eum potior eorum ſolicitudo pertineret. Nam & inter beatos Apoſtolos, quædam fuit diſcretio, & licet omnes pares eſſent Apoſtoli, Petro tamen à Domino eſt conceſſum, & ipſi inter ſe id ipſum voluerunt, vt reliquis omnibus præeſſet Apoſtolis, & Cephas, ideſt caput, & principium teneret Apoſtolatus, qui & eandem formam ſuis ſucceſſoribus, & reliqui Apoſtoli Epiſcopis tenendam tradiderunt. Et non ſolum hoc in nouo teſtamento eſt conſtitutum, ſed etiam in veteri fuit. Vnde ſcriptum eſt, Moyſes, & Aaron in ſacerdotibus eius, ideſt, primi inter eos fuerunt. Et paulo poſt. Si quę verò cauſę difficiliores inter vos ortę fuerint, ad huius ſanctæ Sedis apicem, eas quaſi ad caput referre, vt Apoſtolico terminentur iudicio, quia ſic Dominum velle ab eoque ita

con-

τος φανερὸν ἐστὶν ἐκ τῶν ἀφορισθεισῶν μαρτυριῶν. οὗτος δὲ ὁ ἀποστολικὸς θρόνος κατέστη στρόφιγξ καὶ κεφαλὴ, ὡς προλέλεκται, πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν παρὰ τοῦ Κυρίου, καὶ οὐ παρ' ἄλλου τινός. καὶ καθὼς ἡ θύρα τῷ στρόφιγγι κυβερνᾶται, οὕτω τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἁγίου τούτου θρόνου πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι κυβερνῶνται.

Ταῦτα παρ' Ανακλήτου Πάπα γέγραπται διακοσίοις πεντήκοντα ἐνιαυτοῖς πρὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης Συνόδου. ὥστε ψεύδονται οἱ λέγοντες τοὺς πατέρας δεδωκέναι τῇ Ρωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ τὸ πρωτεῖον, διὰ τὸ εἶναι τὴν πρεσβυτέραν Ρώμην τῶν ἄλλων βασιλεύουσαν.

Αλλοι δὲ φασὶν ὡς ὁ Νεῖλος, ὅτι οἱ βασιλεῖς θεσπίζουσι τὸν Ρώμης πρῶτον εἶναι τῶν ἱερέων, ἀλλ' οὐχ ὡς νέον τι θεσπίζουσι· τοῦτο γὰρ παρὰ τοῦ Χριστοῦ λαβὼν ἔχει ὁ πάπας. ἀλλὰ τοῦτο γέγονε διὰ τὸν τῦφον τῶν πατριαρχῶν τῆς πόλεως οἵτινες ἑαυτοῖς ἥρπαζον τὴν προσηγορίαν τοῦ λέγεσθαι οἰκουμενικοὺς καὶ ἐξισάζειν ἑαυτοὺς τῷ πάπᾳ.

Ερωτητέον οὖν τίνες εἰσὶν οἱ πατέρες οἱ δεδωκότες τῷ Πάπᾳ τὰ τοιαῦτα προνόμια; φήσουσιν οἱ τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου. ἀλλ' ὁ κανὼν φησὶ, τὰ ἀρχαῖα ἔθη κρατείτω κατὰ τοὺς γραικοὺς ὥστε παλαιοτέρους πατέρας δεκτέον τοὺς δεδωκότας. ἔπειτα δὲ εἰ πρὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου ὁ Πάπας οὐκ εἶχε τὸ πρωτεῖον, τίνι λόγῳ τινὲς κατηγόρησαν Διονυσίου πατριάρχου Αλεξανδρείας παρὰ τῷ ὁμωνύμῳ Διονυσίῳ τῷ Ρώμης πρὸ ἑξήκοντα ἐτῶν τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου. καὶ ὁ μὲν ἀποδέχεται ὡς κριτὴς, ὁ δὲ οὐκ ἀποστρέφεται τὴν κρίσιν, καίτοι ἀμφότεροι ἦσαν ἅγιοι. οὕτω γράφει Αθανάτιος ἐν τῷ βιβ. περὶ τῆς γνώμης Διονυσίου τοῦ Αλεξανδρείας, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐροῦμεν.

Καὶ Βίκτωρ ὁ Πάπας ἑκατὸν εἴκοσι πρὸς τοῖς τέσσαρσιν ἐνιαυταῖς γεγονὼς πρὸ τῆς πρώτης Συνόδου. Θεοφίλῳ μητροπολίτῃ Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης γράφων, (ἧς δὴ ἐπιστολῆς καὶ ἄνω μνήμην ἐποιησάμεθα) εἰπὼν ὁ Πάπας πότε χρὴ τελεῖν

λεῖν

conſtitutum eſſe, antedictis teſtimonijs declaratur. Hęc verò Apoſtolica Sedes cardō, & caput, vt prędictum eſt, omnium Eccleſiarum à Domino, & non alio eſt conſtituta. Et ſicut cardine oſtium regitur, ſic huius ſanctę Sedis auctoritate omnes Eccleſiæ, Domino diſponente, reguntur.

Hęc ab Anacleto Papa ſcripta ſunt, ducētis quinquaginta annis ante primam Nicęnam Synodum. Itaq; mētiuntur qui dicunt, Patres dediſſe Romanę Eccleſię primatum, eo quod ſenior Roma eſſet aliorum Regina. Alij verò dicunt, vt etiam Nilus, quod Imperatores ſanciunt Romanum Pontificē eſſe primum inter Sacerdotes. Sed ipſi hoc ſanciunt, non tanquam quid nouum, cum iſtud Pontifex à Chriſto acceptum habeat, ſed propter ſuperbiam Patriarcharum Conſtantinopolitanorū, qui ſibi vſurpabant titulum œcumenici; & ſe æquabant Pōtifici.

Interrogandi igitur eſſent, quinam ſunt iſti Patres, qui dederunt eiuſmodi priuilegia? Dicent, Patres Nicænæ Synodi. verùm Canon ait, ſecundum Græcos, antiquæ conſuetudines teneant. Itaque antiquiores Patres oſtendendi ſunt qui dederint.

Deinde ſi ante Concilium Nicęnum Papa non habuit Primatum, quo iure Alexandrinus Patriarcha Dionyſius annis circiter ſexaginta ante Nicænam Synodum accuſatur apud Romanum Pontificem Dionyſium? & nec Romanus Pontifex Iudicem ſe eſſe negauit nec Alexandrinus Iudicium illud recuſauit, cum tamen vterque Sanctus eſſet. Hæc autem ita eſſe ſcribit Athanaſius in libro de ſententia Dionyſij Alexandrini.

Victor Papa centum viginti, & quatuor annos ante Synodum Nicænam ſcribens ad Theophilum Metropolitam Cæſariæ Paleſtinæ, cuius ſanè epiſtolæ & ſupra mentionem fecimus, cum dixiſſet quando opus eſt

λῦν τὸ πάσχα καὶ βαπτίζειν, ἐπιφέρει, ὁμοίως εἰς τὸν ἀποστολικὸν ἀνήνεκται θρόνον, ὅτι ἐκεῖνα κρίνετε ὑμεῖς ἃ χωρὶς τῆς ἡμετέρας αὐθεντίας ὑμῖν ὁρίζειν οὐκ ἔξεστι, δηλαδὴ τὰς κρίσεις τῶν ἐπισκόπων. οὕτω γὰρ εἶναι ὡρισμένον ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν ἀποστόλων πρόδηλον, καὶ ἔκτοτε ἤρεσεν, ἵνα ἐπίσκοπος κατηγορηθεὶς, ἢ κριθεὶς ἔν τινι δίκῃ ὑπὸ τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων, θεμιτῶς ἐκκαλῆται, ἢ προσέρχηται τῷ ἀρχιερεῖ τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου, ὃς ἢ δι' ἑαυτοῦ, ἢ διὰ τοποτηρητῶν αὐτοῦ πάλιν ἀνακριθῆναι ποιήσει τὴν δίκην. καὶ ἐν ᾧ κρίνει τὸ δεύτερον ὁ Πάπας τὸ πρᾶγμα, μηδεὶς ἄλλος ἀντ' ἐκείνου χειροτονείσθω ἐπίσκοπος. εἰ γὰρ καὶ τὸ παρὰ τῶν ἐπαρχιωτῶν ἐπισκόπων ἐξετάζεσθαι τὴν δίκην τοῦ κατηγορηθέντος ἐστὶ θεμιτὸν, ἀλλ' οὖν τὸ ποιῆσαι τῆς κρίσεως τὴν ἀπόφασιν χωρὶς γνώμης τοῦ τῆς Ῥώμης ἀρχιερέως οὐ συγκεχώρηται, ἐπειδὴ τῷ μακαρίῳ Πέτρῳ τῷ ἀποστόλῳ οὐ παρ' ἄλλου τινὸς, ἀλλὰ παρ' αὐτοῦ εἴρηται τοῦ Κυρίου, ὅσα ἂν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ὅσα ἂν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ ἀλλαχόθι ἐν ταῖς διαταγαῖς τῶν ἀποστόλων ἀναγινώσκεται, εἴ τις νομίσει ἑαυτὸν ὑπὸ τοῦ ἰδίου μητροπολίτου βαρύνεσθαι, κρινέσθω παρὰ τῷ πατριάρχῃ, ἢ τῷ πρωτεύοντι τῆς διοικήσεως, ἢ παρὰ τῷ οἰκουμενικῷ τῆς ἀποστολικῆς ἐκκλησίας θρόνῳ. οὐδέν ἐστιν ἄλλο ἀδελφοὶ τὸ τοιαῦτα τολμᾶν, ἢ παραβαίνειν τοὺς ὅρους τῶν ἀποστόλων, καὶ τῶν διαδόχων αὐτῶν, καὶ τὰ ἐκείνων δόγματα παραφθείρειν, ἐγκαλοῦνται γὰρ ὡς γέγραπται, ἀδελφοὶ, ὅσοι παρατολμῶσι κρίνειν τοὺς ἐπισκόπους ἄλλως ἢ ὡς τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου τῷ Πάπᾳ γενέσθαι ἀρέσει. καὶ τίς ὁ κρίνων ἐκεῖνον ἐστὶν ὃν ὁ Κύριος τῇ κρίσει τῇ ἑαυτοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου θρόνου ἐφύλαξεν;

Περὶ γοῦν τὸ διακοσιοστὸν, ἑξηκοστὸν τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας ἔτος, μεγάλη τις καὶ βλάσφημος πάνυ, δι' ἣν ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησία τοπικὴν πρῶτον ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐποιήσατο

συνό-

celebrare paſcha & baptizare, infert, ſimiliter, ea vos iudicare, ad Apoſtolicam delatum eſt ſedem: quæ præter noſtram vobis definire non licet auctoritatem, ideſt; Epiſcoporum cauſas. vnde ita conſtitutum liquet à tempore Apoſtolorum & deinceps placuit, vt accuſatus vel iudicatus à comprouincialibus in aliqua cauſa Epiſcopus, licenter appellet, & adeat Apoſtolicæ Sedis Pontificem, qui aut per ſe; aut per Vicarios ſuos eius retractare negotium procuret. Et dum, iterato iudicio, Pontifex cauſam ſuam agit, nullus alius in ſuo loco ponatur, aut ordinetur Epiſcopus; quoniam quamquam à comprouincialibus Epiſcopis accuſati cauſam Pontificis ſcrutari liceat, non tamen definiri, inconſulto Romano Pontifice permiſſum eſt, cum Beato Petro Apoſtolo, non ab alio quam ab ipſo dictum ſit Domino: (quæcunque ligaueris ſuper terram, erunt ligata & in Cœlo: & quęcunquę ſolueris ſuper terram, erunt ſoluta & in Cœlo) & alibi in inſtitutis legitur Apoſtolicis: ſi quis putauerit ſe à proprio Metropolitano grauari, apud Patriarcham vel primatem diœceſeos, aut penes vniuerſalis Vpoſtolicæ Eccleſię iudicetur ſedem. Nihil aliud eſt fratres talis pręſumptio, niſi Apoſtolorum, ſuorumque ſucceſſorum terminos tranſgredi, eorumque decreta violare. Culpant enim, vt ſcriptum eſt, fratres, qui aliter circa Epiſcopos iudicare præſumunt, quam Apoſtolicę Sedis Papę fieri placuerit. Et quis eſt, qui iudicat eum, quem Dominus ſibi, & huic ſanctæ Sedi reſeruari voluit iudicandum?

Circa annum incarnationis Domini ducenteſimum ſexageſimum excogitata eſt quędam hereſis magna, & valde blaſphema à quodam Artema, & Paulo Samoſateno Epiſcopo Antiocheno. Propter quam Orien-

σύνοδον, αἵρεσις ἐπενοήθη παρά τινος Ἀρτεμᾶ, καὶ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως ἐπισκόπου Ἀντιοχείας. ἐκόσμει δὲ τὴν σύνοδον ταύτην Γρηγόριος ὁ Θαυματουργὸς, ὁ μετὰ καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐκεῖσε συνελθόντων ἐπισκόπων ἀναθεματίσας τὸν Σαμοσατέα. ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἤθελεν ὁ Παῦλος ἐπακοῦσαι τῇ ψήφῳ τῆς συνόδου, δυναστικῶς δὲ τὸν θρόνον ἐκεῖνον ἔχειν ἐσπούδαζε καὶ ταῦτα ἄλλου χειροτονηθέντος. ὅθεν ἡ ἁγία σύνοδος προσέδραμεν Αὐρηλιανῷ τῷ τότε βασιλεῖ Ῥώμης, ὁ δὲ καίπερ ὢν εἰδωλολάτρης ἔκρινεν ὅμως ἐκεῖνον ἔχειν τὴν Ἀντιοχείας ἐπισκοπὴν ὃν ἂν ἐπικρίνοι ὁ Ῥώμης ἐπίσκοπος καὶ δέχοιντο οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ἰταλίας, μαρτυρεῖ ταῦτα ὁ Παμφύλου Εὐσέβιος ἐν τῷ ζ. τῆς ἱστορίας κεφαλαίῳ λ. ὃς καὶ ἐπαινεῖ τὸν βασιλέα ὅτι ἔκρινεν ὁσιώτατα τοῦτ' ἔστι καὶ δικαιότατα. οὕτω λοιπὸν ἡ Ἀντιοχέων ἐκκλησία ὀρθόδοξον ἔλαβεν ἐπίσκοπον, καὶ τὴν μετὰ τῶν λοιπῶν τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας φυλάττουσα τὴν ὁμόνοιαν. μετὰ ταῦτα ἐπισκοποῦντος ἐν Ῥώμῃ Μαρκέλλου μετὰ τὸ τριακοσιοστὸν τῆς θεογονίας ἔτος φέρεται ἐν τῷ βίῳ τούτου ἐπιστολή τις αὐτοῦ δὴ τοῦ Πάπα πρὸς Ἀντιοχεῖς οὕτως ἔχουσα. τοῖς κατὰ τὴν διοίκησιν Ἀντιοχείας ἐπισκόποις ἅπασιν ἀδελφοῖς, ἀγαπητοῖς Μάρκελλος.

Τὴν φροντίδα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν κατὰ τὸν ἀπόστολον περιφέροντες, τῆς περὶ ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ χάριτος μνημονεύειν ὀφείλομεν τοῦ διὰ τὸ ἔλεος αὐτοῦ καταξιώσαντος ἡμᾶς ἀναβιβάσαι ἐπὶ τὴν ἀκρότητα τοῦ ἱερατικοῦ ὕψους, ἵνα τοῖς αὐτοῦ προστάγμασι προσκολλώμενοι, ὡς ἀπὸ σκοπιᾶς τινὸς τῶν ἱερέων τὰ ἀθέμιτα μὲν ἀπαγορεύωμεν, διδάσκωμεν δὲ τὰ πρακτέα. Παρακαλοῦμεν οὖν ὑμᾶς ἀδελφοὶ, ἵνα μηδὲν ἄλλο διδάσκητε, ἢ φρονῆτε παρ' ὃ ἐλάβετε παρὰ τοῦ μακαρίου ἀποστόλου Πέτρου, καὶ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων. ὑπ' ἐκείνου γὰρ πρῶτον ἐμαθητεύθητε. οὐ δεῖ λοιπὸν ὑμᾶς τὸν ἴδιον ἀφέντας ποιμένα, ἑτέροις ἀκολουθεῖν. αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἡ κεφαλὴ πάσης τῆς ἐκκλησίας, ᾧ λέγει ὁ Κύριος, σὺ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλη-

σίαν

talis Eccleſia primam prouincialem Antiochiæ cele-
brauit Synodum. Ornabat verò hanc Synodum Gregorius ille Thaumaturgus, qui vnà cum alijs Epiſcopis eò ſe conferens anathematizauit Samoſatenum.
Cęterum nolens Paulus obedire decreto Synodico, parabat per vim occupandam eſſe illam Sedem præſertim cum & alter Epiſcopus eſſet ordinatus. Vnde S. Synodus confugit ad Aurelianum tunc temporis Imperatorem Romanum. Is verò quamuis eſſet idololatra ſanciuit nihilominus eum eſſe Epiſcopum Antiochenum, quem iudicauerit Romanus Pontifex, & receptus fuerit ab Epiſcopis Italię. Teſtatur hæc Euſebius Pamphili in 7. libro ſuę Hiſtoriæ cap. 30. qui etiam laudat Imperatorem, quod rectiſſimè iudicarit. Sic deinceps Antiochena Eccleſia recepit Epiſcopum Orthodoxum, qui vna cum alijs orientalis Eccleſię ſeruabat vnitatẽ. Deinde cum Epiſcopus Marcellus regeret Epiſcopatum Romanũ poſt trecenteſimum quintum annum Natiuitatis Christi in vita ipſius Papę ante concilium Nicęnũ, fertur epiſtola quædam ad Antiochenos quę ita ſe habet; Dilectiſſimis fratribus vniuerſis Epiſcopis per Antiochenam prouinciã conſtitutis Marcellus.

Sollicitudinem omnium Eccleſiarũ iuxta Apoſtolũ circũferentes, Diuinę circa nos gratię memores eſſe debemus, qui nos per dignationis ſuę miſericordiam, ob hoc ad faſtigiũ Sacerdotale prouexit, vt mandatis ipſius inhęrentes, in quadam Sacerdotũ eius ſpecula cõſtituti, prohibeamus illicita & ſequenda doceamus. Rogamus ergo vos, fratres, vt nõ aliud doceatis neq; ſentiatis, quam quod à B. Petro Apoſtolo, & reliquis Apoſtolis & Patribus, accepiſtis. Ab illo enim primo inſtructi eſtis. ideo non oportet vos proprium derelinquere Patrem & alios ſequi. Ipſe enim caput eſt totius Eccleſię, cui ait

Do-

στίαν καὶ τὰ ἑξῆς. Ὁ γὰρ ἐκείνου θρόνος παρ' ὑμῖν πρώτοις ὑπῆρξεν, ὁ μετὰ ταῦτα, τοῦ Κυρίου προστάξαντος, εἰς Ῥώμην μετενεχθεὶς, ἐν ᾧ τὴν σήμερον ἡμεῖς, ὑποστηριζούσης τῆς θείας χάριτος, περιϊστάμεθα. οὐδὲ ὑμᾶς χρὴ τοῦ ὑπ' ἐκείνου θεσπιζομένων ἀφίστασθαι, πρὸς ὃν τὰ μεγάλα τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, τῆς θείας χάριτος νομοθετούσης, κεκέλευσαι ἀναφέρεσθαι, ἵνα παρ' οὗ τὴν ἀρχὴν εἰλήφασι κανονικῶς, παρ' ἐκείνου διοικῶνται, εἴπερ ὁ ὑμέτερος τῆς Ἀντιοχείας θρόνος ὃς πρῶτος ποτὲ ἦν, τῷ Ῥώμης παρεχώρησεν, οὐδείς ἐστι τῶν ἁπάντων, ὃς οὐχ ὑπόκειται τῇ ἐκείνου αὐθεντίᾳ. πρὸς ὃν οἷα κεφαλὴν οἱ ἐπίσκοποι πάντες κατὰ τὰ θεσπίσματα τῶν ἀποστόλων, καὶ τῶν διαδόχων αὐτῶν, ὅσοι ἢ ἔστω βουλητὸν, ἢ ἀνάγκη ἐπίκειται, προσφεύγειν καὶ ἐκκαλεῖσθαι ὀφείλουσιν, ἵν' ἐκεῖθεν προστασίας τύχωσι καὶ ἐλευθερώσεως, ὅθεν ἔλαβον τὴν διαδοχὴν καὶ τὴν ἀφιέρωσιν. τούτου δὲ οὐδένα δεῖ στερίσκεσθαι τῶν ἐπισκόπων, ἀλλὰ χωρίς τινος φυλακῆς, ἢ ἀφορισμοῦ, ἢ κατακρίσεως, ἢ ἀπεκδύσεως, ἐλευθέρως προσέρχεσθαι συγχωρείσθω. ἅμα δὲ οἱ αὐτοὶ, κατ' ἐπίνοιαν τοῦ Κυρίου, ἐθέσπισαν, μηδεμίαν συνέρχεσθαι σύνοδον χωρὶς τῆς τοῦ αὐτοῦ θρόνου αὐθεντίας. Καὶ μηδένα ἐπίσκοπον ἐπὶ οἱστισινοῦν ἐγκλήμασιν ἐναγόμενον ἀκούεσθαι, ἢ κρίνεσθαι, εἰ μὴ ἐν συνόδῳ νομίμῳ τοῖς ἰδίοις καιροῖς ἀποστολικῇ ἐξουσίᾳ συναθροισμένῃ. ὅτι, καθὼς ὑμῖν ἀνωτέρω εἴρηται, καὶ τῶν ἐπισκόπων κρίσεις καὶ τῶν μεγίστων ὑποθέσεων τὰ πράγματα, καὶ τὰ ἀπορούμενα πάντα πρακτέα καὶ ὁριστέα ἐστὶ διὰ τῆς τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου ἐξουσίας. καὶ πάντα τὰ τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας πράγματα τῇ κρίσει τῆς ἁγίας ταύτης καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας ὀφείλουσι πάλιν ἀνακρίνεσθαι, εἴπερ οὕτω δόξει ταύτης τῆς ἐκκλησίας τῷ ἀρχιερεῖ, μηδενὶ ἐξέστω τινὶ χωρὶς προκρίματος τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, (ἧς φυλακτέον ἐστὶν ἐν πάσαις ταῖς ὑποθέσεσι τὴν εὐλάβειαν) ἀφεθέντων τῶν ἱερέων τούτων, οἵ τινες ἐν τῇ αὐτῇ ἐπαρχίᾳ θείῳ

νόματι

Dominus, tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & reliqua. Eius enim Sedes apud vos fuit, quę poſteà, iubente Domino, Romam tranſlata eſt. Cui, adminiculante gratia diuina, hodierna præſidemus die. Nec ab eius diſpoſitione vos deuiare oportet, ad quam cuncta maiora Eccleſiaſtica negotia (diuina diſponente gratia) iuſſa ſunt referri, vt ab ea regulariter diſponantur, à qua ſumpſere principia. Si veſtra verò Antiochena, quę olim prima erat Romanę ceſſit Sedi, nulla eſt, quę eius non ſubiecta ſit ditioni, ad quam omnes, quaſi ad caput iuxta Apoſtolorum, eorumq; ſucceſſorum ſanctiones, Epiſcopi qui voluerint, vel quibus neceſſe fuerit, refugere eamque appellare debent: vt inde accipiant tuitionem, & liberationem, vnde acceperunt informationem, atque conſecrationem. Quod omnibus minimè conuenit denegare Epiſcopis, ſed abſque vlla cuſtodia, aut excommunicatione, vel damnatione, vel expoliatione, liberè ire concedatur. Simulque ijdem inſpirante Domino, conſtituerunt, vt nulla Synodus fieret prçter eiuſdem Sedis auctoritatem nec vllus Epiſcopus, niſi in legitima Synodo, ſuo tempore, Apoſtolica auctoritate conuocata, ſuper quibuslibet criminibus pulſatis, audiatur, vel iudicetur. Quia vt paulò ſuperius prçlibatum eſt, Epiſcoporum iudicia, & ſummarum cauſarum negotia, ſiue cuncta dubia, Apoſtolicę Sedis auctoritate ſunt agenda, & finienda. Et omnia comprouincialia negotia huius ſanctę vniuerſalis, & apoſtolicę Eccleſię, ſunt retractanda iudicia, ſi huius Eccleſię Pontifex prçceperit. Nec cui liceat ſine prçiudicio Romanę Eccleſię (cui in omnibus cauſis debet reuerentia cuſtodiri) relictis his Sacerdotibus, qui in eadem prouincia Dei Eccleſias nutu diuino gu-

νεύματι τὰς ἐκκλησίας κυβερνῶσιν, εἰς ἑτέρας διίπτασθαι ἐπαρχίας, καὶ κρίσεως ἐπισκόπων ἑτέρων διοικήσεων πεῖραν λαμβάνειν. ἢ ἀνέχεσθαι. ἀλλὰ συνελθόντων τῶν τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων ἡ κρίσις, ἐξουσίᾳ τοῦ θρόνου τούτου συμπεραινέσθω. ἥπερ μέντοι, καθὼς εἴρηται, διὰ τῶν αὐτοῦ τοποτηρητῶν, εἰ δόξει, πάλιν ἐξετασθήσεται, καὶ εἴ τι ἀδίκως πέπρακται διορθωθήσεται. τοῦ γοῦν ποιμαντικοῦ ἔργου ἡ φροντὶς ἡμῖν παρακελεύεται καὶ τοῖς ἀπολελειμμένοις βοηθεῖν, καὶ τὰ παραμεληθέντα πάντα, ἢ φαύλως πραχθέντα διορθοῦν, ἐφ᾽ ᾧ τὸ πῦρ ἐκεῖνο, ὅπερ ἐλθὼν ὁ Κύριος ἔβαλεν εἰς γῆν πυκνῇ ἀνακινήσει τῆς ἐπανορθώσεως, ἢ συχνῆς μετέχης διαδοθέν, θερμανθῆναι τοσοῦτον, ὥστε ζέειν, καὶ οὕτως ἀναφθῆναι, ὥστε αὐγάζειν καὶ τὰ ἑξῆς.

Ταῦτα πρὸ τῆς πρώτης συνόδου τῆς ἐν Νικαίᾳ, ἥτις συνεκροτήθη περὶ τὸ τριακοσιοστὸν εἰκοστὸν ὄγδοον ἔτος, καὶ αὐτὴ κανόνα ἐξέδωκε τῆς ἐκκλησίας, καὶ τῶν μεγάλων ὑποθέσεων πρὸς τὸν Ῥώμης ἀρχιερέα ἐπὶ ἀνεργεσίᾳ τῶν ἐπισκόπων, καὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως θείᾳ προνοίᾳ προϊδοῦσα· ὅτι οἱ Ἀρειανοὶ ἔμελλον πολλοὺς ὀρθοδόξους τῶν ἐπισκόπων ἐλαύνειν τῶν ἰδίων ἐκκλησιῶν.

Τὰ αὐτὰ δογματίζουσι πῆ μὲν καὶ ἄλλοι ἀρχιερεῖς πρὸ τῆς συνόδου ὄντες μάρτυρες, πῆ δὲ καὶ μετὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ σύνοδον. εἰ καὶ μὴ μάρτυρες ἀλλ᾽ οὖν ἅγιοι καὶ θεαρεστοι ἄνδρες. εἰσὶ δὲ οὗτοι πρὸ τῆς συνόδου Ἀνάκλητος, Βίκτωρ, Ζεφερῖνος, Κάλλιστος, Φαβιανὸς, Ξύστος, μετὰ τὴν σύνοδον Σίλβεστρος, Ἰούλιος, Λιβέριος Γελάσιος, Σύμμαχος, Γρηγόριος, Νικόλαος. οὗτοι πάντες πρὸς πάντας τοὺς ἐπισκόπους καὶ πάσας τὰς ἐκκλησίας τῆς οἰκουμένης γράμματα ἐπιστέλλουσιν (ὡς καὶ οἱ λοιποὶ) καὶ τῆς ἐκκλήτου πρὸς ἑαυτοὺς μνημονεύουσι. καὶ πᾶσαν ὑπεροχὴν ἐξουσίας κατὰ τὸ εὐαγγέλιον ἑαυτοῖς εἰκότως σφετερίζουσιν.

Ἀλλὰ

gubernant, ad alias conuolare prouincias; vel aliarum prouinciarum Epiſcoporum iudicium experiri; vel pati, ſed omnibus eiuſdem prouinciȩ Epiſcopis congregatis, iudicium auctoritate huius Sedis terminetur. Quod tamen, vt præfatum eſt, per eius Vicarios, ſi libuerit, erit tractandum, & quidquid iniuſtè actum eſt, reformandum. Paſtoralis ergo curæ officij nos admonet, & deſtitutis ſuccurrere, & cuncta neglecta, vel malè acta reformare; vt ignis ille, quem Dominus veniens miſit in terram, motu crebro emendationis, vel crebrȩ meditationis agitatus, ſic feruè caleſcat, vt ferueat, & ſic inflammetur, vt luceat, & quȩ ſequuntur.

Hæc ante primam Synodum, quæ celebrata eſt iuxta Græcos anno 318. & ipſa edidit Canonem appellationis, & maximarum rerum ad Romanum Pontificem in beneficium Epiſcoporum, & rectæ fidei, cum præuidiſſet, diuina prouidentia, quod Ariani erãt expulſuri multos Orthodoxos Epiſcopos à proprijs Ecleſijs.

Eadem ſtatuunt alij quoque Pontifices, partim quidem ante Synodum; qui ſunt martyres, partim verò & poſt Nicænam Synodum. Qui quamuis non ſint martyres, ſunt tamen Sancti, & Deo grati viri. Sunt autem iſti ante Synodum: Anacletus, Victor, Zepherinus, Calixtus, Fabianus, Xiſtus; poſt Synodum, Sylueſter, Iulius, Liberius, Gelaſius, Symmachus, Gregorius, Nicolaus. Hi omnes ad omnes Epiſcopos, & ad omnes Eccleſias totius Orbis literas mittunt, ſicut & cæteri, & appellationes ad ſe ſpectare commemorant, & omnem excellentiam poteſtatis iuxta Euangelium ſibi ipſis meritò vendicant.

Ἀλλὰ φαίη τις ἄν, αὐτοὶ περὶ ἑαυτῶν μαρτυροῦσιν, ἀλλ' οὐ περὶ πάντων τοῦτο λεχθῆναι εἰκός ἐστι. γράφουσι γὰρ πρὸς τοὺς ἀνατολικοὺς ἐπισκόπους, τὰ ἴδια προνόμια κηρύττοντες, καὶ μετὰ πάσης πληροφορίας ἄνω καὶ κάτω προσμαρτυροῦντες, καὶ βοῶντες, ὅτι ὁ Ῥώμης ἀρχιερεὺς ἔχει πληρεστάτην ἐξουσίαν ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ τοῦ κρίνειν τοὺς ἐπισκόπους, καὶ μόνος ἔχει τὰς ἐκκλήτους κανονικῶς, καὶ ὅτι τοῦτο ἐβεβαίωσαν οἱ ἀπόστολοι, καὶ ἡ ἐν Νικαίᾳ σύνοδος διὰ τὰς τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων ἐπιβουλάς. οὕς τινας οἱ τῆς ἑῴας μὴ ἀληθεύοντας ἤλεγξαν αὖ καὶ ψεύδεσθαι ἔφρασαν.

Ἐξαιρέτως δὲ Ἰούλιος ὁ Πάπας μετὰ παρρησίας τὰ αὐτὰ μαρτυρεῖ, καὶ ἐπιστέλλει ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἣν Ἀθανάσιος μετεφράσατο εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἐν τῇ β. ἀπολογίᾳ ἣν κατωτέρω παρενθήσομεν ὁλόκληρον, ἐν ᾗ ὁ Ἰούλιος ὁ Πάπας μνημονεύει κανόνος τοῦ ἐκκλήτου.

Τοιαῦτα γράψαντος Ἰουλίου τοῦ Πάπα, καὶ τῶν γραμμάτων αὐτοῦ ὄντων οὐκ ἀποκρύφων, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς ἀνατολικοῖς ἐγνωσμένων, πῶς λέγει ὁ Ζωναρᾶς, ὅτι οἱ Ῥώμης ἀρχιερεῖς ἔχουσι τὴν ἔκκλητον ἀπὸ τοῦ κανόνος τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου, ἢ ὅτι ψεύδονται λέγοντες τοῦτον εἶναι κανόνα τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης οἰκουμενικῆς συνόδου; εἰ γὰρ ἐκεῖνοι ψεύδονται, ψεύδονται ἄρα καὶ πάντες οἱ ἀνατολικοὶ παλαιότατοι ἱστορικοί, ψεύδεται καὶ αὐτὸς ὁ μέγας Ἀθανάσιος, ἀναφέρων ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Πάπα, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, ἐν ᾗ μνημονεύει ὁ Πάπας κανόνος ἐκκλησιαστικοῦ. ἔδει γάρ, φησι, κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα, καὶ μὴ οὕτως γεγενῆσθαι τὴν κρίσιν. ἔδει γραφῆναι πᾶσιν ἡμῖν· ἢ ἀγνοεῖτε ὅτι τοῦτο ἔθος ἦν πρότερον γράφεσθαι ἡμῖν, καὶ οὕτως ἔνθεν ὁρίζεσθαι τὰ δίκαια;

Ποῦ εὑρίσκεται οὗτος ὁ κανὼν ἐν τοῖς εἴκοσι τῆς πρώτης συνόδου, ἢ ἐν τοῖς ἀποστολικοῖς; καὶ εἰ ψεύδη λέγει ὁ Πάπας, πῶς τὰ ψευδῶς ἔχοντα φέρει ὑπὲρ ἑαυτοῦ Ἀθανάσιος, ἐπειδὴ αὐτὸς διηγεῖται ἐν τῷ β. ἀπολογητικῷ, ὅτι τὴν ἐπι-

ἐπι-

Sed dicet aliquis, ipſi de ſe ipſis teſtimoniū perhibēt. At de omnibus hoc dici, par non eſt. Scribunt enim ad oriētales Epiſcopos, & propria priuilegia prædicāt, atq; cum omni plenitudine ſurſum, deorſum teſtātur, & clamāt, quod Romanus Pōtifex habet plenariam poteſtatē à Chriſto, iudicandi Epiſcopos; & ſolus habet appellationes canonicè, & quod iſtud confirmarunt Apoſtoli, & Nicęna Synodus propter improborum hominum inſidias. Quos quidem orientales Epiſcopi, ſi vera non dixiſſent, reprehendiſſent, & mentitos eſſe dixiſſent.

Præcipuè verò Iulius Pontifex cum maxima libertate dicendi eadem teſtatur, & ad eos mittit in epiſtola quā S. Athanaſius ex latino reddidit in græcam in 2. apologia quam ponemus infra, vbi Iulius mentionem facit canonis appellationis.

Cum talia Iulius Papa ſcripſiſſet, & eius literæ non ſint apocryphæ, ſed omnibus orientalibus notæ, quomodo dicit Zonaras, Romanos Pontifices habere appellationem à canone Sardicenſis Synodi? vel quod mentiātur dicentes, hunc eſſe canonē Nicænæ primæ œcumenicæ Synodi? Si enim illi falluntur, falluntur igitur & omnes oriētales vetuſtiſſimi Hiſtorici. Fallitur etiam ipſe magnus Athanaſius, referens pro ſe epiſtolā Papæ, vt ſuperius dictum eſt, in qua mentionem facit Papa Canonis eccleſiaſtici, oportuit enim, inquit, ſecundum Canonem eccleſiaſticum, & non iſto modo iudicium fieri. Oportuit ſcribere omnibus nobis. An ignari eſtis, hanc conſuetudinem eſſe, vt primùm nobis ſcribatur, vt hinc quod iuſtum eſt definiatur?

Vbi reperitur iſte Canon inter illos viginti primę Synodi, vel in apoſtolicis? Et ſi falſa dicit Papa, quomodo quę falſa ſūt adducit pro ſe Athanaſius? Quoniā ipſe narrat in 2. apologia epiſtolā, in qua hęc aſſerit Papa Iulius,

ἐπιστολὴν, ἐν ᾗ ταῦτα λέγει ὁ Πάπας Ἰούλιος καὶ ἡ ἐν Ῥώμη Σύνοδος ἔγραψεν, ἥτις ἀπεδέξατο τὸν Ἀθανάσιον, καὶ ἐκύρωσεν εἰς αὐτὸν τήν τε κοινωνίαν, καὶ τὴν ἀγάπην. καὶ διὰ τοῦτο γέγονε καὶ αὐτὸς ἐκείνης μέρος. καὶ τοῦτο περὶ τοῦ συγκροτηθῆναι τὴν ἐν Σαρδικῇ Σύνοδον, ἥτις ὀλίγον ὕστερον τρεῖς κανόνας τὸν τρίτον, τὸν τέταρτον, καὶ τὸν πέμπτον ἐξέδωκε τοῦ ἐκκλήτου, δέον αὐτὴν ἀναφέρεσθαι πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ῥώμης κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ Ζωναρᾶ. ἄλλως γὰρ ἡ ἐν Σαρδικῇ Σύνοδος τὸν δ. καὶ ζ. κανόνα ἐκύρωσε τοῦ ἐκκλήτου τῶν ἐπισκόπων πρὸς τὸν Πάπαν. τὸν ιζ, τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων πρὸς τοὺς ἰδίους ἐπισκόπους.

Οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν, εἰ ἀφανισθέντων ἐν τῇ ἀνατολῇ τῶν πρακτικῶν τῆς ἁγίας πρώτης Συνόδου, ἀναφέρει ὁ Πάπας κανόνα μὴ εὑρισκόμενον ἐν τοῖς εἴκοσιν, ὑπ' οὐδενὸς γὰρ ἄλλου ἠδύνατο γεγενημένους εἶναι, κανὼν ἁπάσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ, ἢ παρὰ τῶν ἀποστόλων αὐτῶν, καὶ τῆς πρώτης Συνόδου. οὐδὲ ἀφρικανοὺς ἔδει μετὰ ταῦτα τοὺς κανόνας ζητεῖν τῆς ἐν Νικαίᾳ παρὰ τῶν ἀνατολικῶν πατριαρχῶν, ἀλλὰ παρὰ τοῦ Ῥωμαίων ἀρχιερέως. ὁ δὲ Πάπας γράφων τοῖς Ἀρειανοῖς λέγει, καὶ παλιλλογεῖ, ὅτι καὶ παρὰ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν ἀποστόλων, καὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου, γέγονεν ὁ κανών. ὅπερ εἰ ψευδὲς ἦν, οὐκ ἂν ἐβάστασαν οἱ Ἀρειανοὶ, καὶ μάλιστα Εὐσέβιος καί τινες ἄλλοι τῶν Ἀρειανιζόντων ἐπισκόπων, οἵτινες ἦσαν αὐτόπται, καὶ αὐτήκοοι ὅτε ἐγίνετο ἡ ἐν Νικαίᾳ Σύνοδος, καὶ ἐγίνωσκον, ὁποίους καὶ ὁπόσους κανόνας ἐκύρωσαν οἱ ἅγιοι ἐκεῖνοι πατέρες. καὶ ὅμως τοῦ Πάπα βοῶντος καὶ ἐλέγχοντος αὐτοὺς ἐκ τῶν κανόνων τῆς Συνόδου, οὐδεὶς ἀντεῖπεν, οὐδεὶς ἠρνήσατο οὐδ' ἀπελογήσατο, ὅτι ψεύδεται ὁ Πάπας, ἀναφέρων τοὺς μὴ γεγενημένους κανόνας. καὶ τοῦτο ἐδύνατο κατιδεῖν ὁ Ζωναρᾶς, καὶ μὴ προσφθέγγειν τῇ ἐν Καθαργένῃ Συνόδῳ, ἥτις γέγονεν ἑκατὸν ἐνιαυτοῖς ὕστερον μετὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ. μᾶλλον γὰρ ἠπίσταντο τὰ τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου Εὐσέβιος, καὶ οἱ λοιποὶ Ἀρειανοὶ, ἤπερ ἡ

ἐν

etiam Romanam Synodum ſcripſiſſe, quę excepit Athanaſium, & ſanciuit in eum cõmunionem, & charitatem. Propterea & ipſe illius pars factus eſt, idque antequam celebraretur Concilium Sardicenſe factum eſt. Quod paulo poſt tres Canones tertium, quartum, & quintum edidit appellationis, quæ debeat referri ad Epiſcopum Romanum ſecundum diſpoſitionem Zonaræ. Alias enim Sardicenſe Concilium quartum, & ſeptimum Canonem ſanciuit appellationis Epiſcoporum ad Papam; Presbyterorum verò, & Diaconorum decimum ſeptimum canonem ad proprios Epiſcopos.

Nihil igitur mirum, ſi amiſſis in Oriente actibus primæ Synodi, recenſet Papa Canonem, qui non reperitur inter illos viginti. Quippe à nemine alio poterat eſſe factus Canon toti Eccleſiæ, quam ab Apoſtolis ipſis, & à prima Synodo. Neque debebant Aphricani poſteà Canones Nicænos quærere ab orientalibus Patriarchis, ſed à Romano Põtifice. Ipſe verò Pontifex ſcribẽs, ad Arianos, dicit, & ſæpius repetit, quod à Chriſto Domino, & ab Apoſtolis, atq; à Nicæna Synodo factus eſt Canõ. Quod ſi falſum eſſet, non ſuſtinuiſſent Ariani, & præcipuè Euſebius, & quidam alij Epiſcopi Arianizantes, qui fuerant oculati & auriti teſtes, quando celebrata eſt Nicæna Synodus, & nouerãt quales, & quot canones ſanxerant illi Sancti Patres. Et tamen vociferante Papa, & eos redarguente ex vi Canonum Synodi, nemo contradixit, nemo inficiatus eſt, neque reſpondit, quod mentitur Papa, referens Canones non factos. Atq; id poterat aduertere Zonaras, & non recurrere negando appellationes ad Chartaginenſem Synodum, quæ facta eſt, centum annis poſt Nicænum Concilium. Magis enim quæ erant Nicænæ Synodi nouerant Euſebius, & reliqui Ariani, quam deinde Chartaginẽſis Synodus.

Cum

ἐν Καθαργένῃ σύνοδος. δυνάμενοι οὖν οἱ Ἀρμενοὶ ἀπολογήσασθαι κάλλιστα ὑπὲρ ἑαυτῶν, καὶ ἀπελέγξαι τὸν Πάπαν, ὅτι ψεύδεται, καὶ οὕτως ἀποδεῖξαι τὰς ἑαυτῶν συνόδους ὀρθῶς καὶ νομίμως γεγενημένας, οὐδὲν τοιοῦτον ἀντέγραψαν. ὅθεν ἀνάγκη, τὸν Πάπαν πρὸς ἄνδρας γράφοντα πάντα καλῶς εἰδότας μὴ ψεύδεσθαι.

Ὁ δὲ Ζωναρᾶς διεστραμμένως προφέρει τὰ πράγματα. ὁ μὲν γὰρ οὐκ ἦν σχισματικὸς ἀλλότριος, καὶ ἀπεξενωμένος τῆς ἀποστολικῆς καθολικῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ἔδει αὐτὸν μὴ εἰδότα τὰς τῶν ἀρχαίων ἁγίων ἱερομαρτύρων ἄκρων τῆς Ῥώμης ἀρχιερέων ἐπιστολάς, τέως ἀπολογηθῆναι, καὶ εἰπεῖν Νικαίαν σύνοδον τοὺς Ῥωμαίους νοεῖν τὴν ἐν Σαρδικῇ. ἡ γὰρ Σαρδικὴ ἐστὶ μέρος τῆς ἐν Νικαίᾳ καὶ παραφυὰς ἐκείνης ὀλίγον ὕστερον ὑπὸ τῶν αὐτῶν πατέρων σχεδὸν μετὰ τριακοστὸν ἕκτον ἔτος συγκροτηθεῖσα, καὶ μὴ ἀναισχύντως ψεύδεσθαι λέγοντα μὴ εἶναι κανόνα τῆς ἐν Νικαίᾳ. οὐ γὰρ μόνον τῆς ἐν Νιαίᾳ, ἀλλὰ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ τῶν ἀποστόλων πρὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ, καὶ αὐτῆς τῆς ἐν Νικαίᾳ καὶ τῆς ἐν Σαρδικῇ ἐστὶν ὁ κανὼν τῆς ἐκκλήτου. μάτην ἄρα ὁ Ζωναρᾶς ἐπισημειοῦται περὶ τὸ τέλος τοῦ πέμπτου κανόνος τῆς ἐν Σαρδικῇ. ἐκ τούτου τοῦ κανόνος οἱ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἀρχιερεῖς αὐχοῦσιν ἐνδίδοσθαι αὐτοῖς τὰς ἐκκλήτους πάσας τῶν ἐπισκόπων πρὸς αὐτοὺς ἀναφέρεσθαι, τῆς πρώτης οἰκουμενικῆς συνόδου τῆς ἐν Νικαίᾳ τοῦτον εἶναι τὸν κανόνα ψευδῶς λέγοντες, ὅπερ ἐν Καθαργένῃ ἀθροισθείσῃ συνόδῳ προτεθὲν ἠλέγχθη, μὴ ἀληθεύειν, ὡς ἡ περὶ τῶν κανόνων τῆς αὐτῆς συνόδου γραφὴ παρίστα. οὔτε οὖν τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἐστὶν ὁ κανών, οὔτε πάσας τὰς ἐκκλήτους τῶν ἐπισκόπων ἀνατίθησιν αὐτῷ, ἀλλὰ τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ. ὑπέκειντο δὲ τῇ Ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ αἱ δυτικαὶ πᾶσαι σχεδὸν ἐκκλησίαι, αἱ Μακεδονικαὶ δηλαδὴ, αἱ Θετταλικαὶ, αἱ τοῦ Ἰλλυρικοῦ, αἱ τῆς Ἑλλάδος, καὶ τῆς Πέλοπος, αἱ τῆς λεγο-

μέ-

Cum igitur poſſent Ariani reſpondere pro ſe, & redarguere Papam, quod mentiatur, & ita probare ipſorum Synodos rectè, & legitimè celebratas eſſe, nihil tale reſcripſerunt. Vnde neceſſe eſt, Papam ad homines ſcribentem, qui omnia benè nouerant, non mentiri.

Zonaras autem res peruerſè profert: Si enim non eſſet ſchiſmaticus ab alienatus ab Apoſtolica, catholica Romana Eccleſia, oportuit eum neſcientem antiquorum Sanctorum martyrum ſummorum Pontificum epiſtolas, interim reſpondere ac dicere, Nicænam Synodum, Romanos intelligere Sardicenſem. Quippè Sardicenſis eſt pars Nicænæ, germen, & appendix illius, paulo poſt ab ijsdem Patribus fermè poſt vigeſimum ſeptimum, vel nonum annum celebrata, & non impudenter mentiri dicendo, non eſſe Canonem Nicænum. Non enim ſolum eſt Nicænus, ſed Chriſti, ſed Apoſtolorum ante Synodum Nicænam, & ipſius Nicenæ, & Sardicenſis eſt Canon appellationis. Fruſtrà igitur Zonaras adnotat circa finem quinti Canonis Sardicenſis: Huius Canonis decreto ſummi Sacerdotes antiquæ Romę in quacunque cauſa ab Epiſcopis prouocationem ad ipſos dari iactant; ac eundem in prima Nicęna Oecumenica Synodo conditum fuiſſe falsò affirmant. Quod quidem cum in Synodo Chartaginenſi propoſitum fuiſſet, minimè cum veritate conſentire probatum eſt. Vt ſatis quę ante Canonũ expoſitionem ab ipſa Synodo ſcripta teſtantur. Neque igitur hic Canon à Nicęna Synodo editus fuit, neq; ad ipsũ (Romanum Pontificem) prouocationes ab omnibus Epiſcopis, ſed ab ijs tantũmodo qui eidem ſubiecti erant, dari oportere, decernit. Romanę autẽ Eccleſię ditioni eo tempore omnes ferè occidẽtis Eccleſię ſubijciebantur. Macedonię nimirum, Theſſalię, Illyrici. Pelo-

μένης Ἠπείρου, αἵ τινες ὕστερον τῷ Κωνσαντινουπόλεως ὑπετέθησαν, ὡς ἐκείνῳ λοιπὸν τὰς ἐκκλήτους ἀνήκειν.

Ἐν ταύτῃ τῇ ἐπισημειώσει ὁ Ζωναρᾶς πολλὰ προσθέτει. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον μακρὰν ἀπέχειν δοκεῖ τοῦ σκοποῦ τοῦ κανόνος· οὐ γὰρ λέγει ἤρεσεν, ἵνα ὁ Ῥώμης ἔχῃ τὴν ἔκκλητον, ἀλλὰ ἤρεσεν ἵνα εἴ τις ἐπίσκοπος καθαιρεθεὶς ἐκκαλέσηται, καὶ καταφύγῃ ἐπὶ τὸν μακαριώτατον Ῥώμης ἐπίσκοπον, εἰ φανῇ τῷ Πάπα δοθῇ ἡ ἐξέτασις τοῦ πράγματος τοῖς ἐπισκόποις τῆς ἐπαρχίας. καὶ πάλιν εἰ θέλει ὁ καταφυγὼν πρὸς τὸν Πάπαν ἐξετασθῆναι ἐκ δευτέρου τὸ πρᾶγμα καὶ παρακαλῇ ἵνα ὁ Πάπας στείλῃ, εἰ οὕτως αὐτῷ φανῇ πρεσβυτέρους ἀπὸ τῶν ἰδίων, οἵ τινες ἐξουσίαν τοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης ἔχοντες κρίνωσι μετὰ τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας.

Εἰ δὲ κρίνοι ὁ Πάπας μὴ εἶναι ἀναγκαῖον τὸ πρᾶγμα ἐκ δευτέρου κριθῆναι, λέγει, ἵνα γένηται ὅπερ ἂν τῇ ἐκείνου φρονήσει δόξῃ, ὁ ταῦτα λέγων οὐκ ἐξουσίαν δίδωσι τῷ Πάπα ἔχειν τὴν ἔκκλητον, ἀλλὰ ἐχομένην καὶ εἰθισμένην γίνεσθαι κανονίζει, πῶς δὲ διὰ τὰς πολλὰς καὶ ἀτάκτους παρανομίας τῶν Ἀρειανῶν, οἵ τινες ἐδίωκον, καὶ ἐξώριζον, ἐχειροτόνουν ἐπισκόπους κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῶν βούλησιν, ὡς μαρτυροῦσιν αἱ ἱστορίαι, καὶ πυρήκουον τοῦ Πάπα δεχομένου τοὺς προσφεύγοντας αὐτῷ ἐπισκόπους, βούλεται γοῦν ὁ κανὼν, ὡς καὶ ἐξ αὐτῶν αὐτοῦ τῶν ῥημάτων ἐστὶ φανερὸν, ἵνα μὴ ἐκπίπτωσιν οἱ ἐπίσκοποι τῶν ἰδίων θρόνων δυναστικῶς, ἀλλ᾽ ἔχωσι καὶ δεύτερον ἐξειπεῖν τὰ ἑαυτῶν δίκαια διὰ τῆς παρὰ τοῦ Πάπα συνήθους βοηθείας. ὥστε οὐ νομοθετεῖ τὴν ἔκκλητον ὁ κανὼν, ἀλλὰ πῶς ἂν ἔχοιεν ἱκανὴν βοήθειαν οἱ ἐπίσκοποι διορίζει· ὅθεν οὐ λέγει ὁ ἐπίσκοπος ἐκβληθεὶς ἐκκαλείσθω τὴν κρίσιν ἐπὶ τὸν Πάπαν ἀλλ᾽ ἐκκαλεσαμένου τοῦ ἐπισκόπου, τὸ πᾶν ἔσω τῆς ἐξουσίας καὶ θελήσεως τοῦ Πάπα· καὶ αἱ κρίσεις καὶ αἱ ἀνακρίσεις, εἰ δὲ παρὰ τοῦ κανόνος ἔλαβε τὴν ἐξουσίαν τῆς ἐκκλήτου ὁ Πάπας, πῶς ἄρα πρὸ τοῦ γενέσθαι τοῦτον τὸν κανόνα Ἀθανάσιος αὐτὸς καὶ οἱ ἄλλοι τῆς

ἀνα-

loponeſi,& eius quæ Epirus dicitur, quę poſteà in Conſtantinopolitani iura tranſiere ; vt proinde ad illum prouocationes ex his locis referri ſit conſentaneum. ita Ioannes Zonaras.

In hac notatione Zonaras multa mētitur. Primum igitur à ſcopo Canonis lōgè abeſſe videtur. non enim aſſerit,placuit,vt Romanus Pontifex appellationem habeat; ſed ſi quis Epiſcopus depoſitus ad beatiſſimū Epiſcōpū Romanū appellauerit, & ad eū cōfugerit,& viſum fuerit Papę Epiſcopis Prouincię negotiū committēdum eſſe:& rurſus,ſi qui cōfugerit voluerit ſecūdo,vt inquiratur negotiū, & ſupplicauerit Papę,vt mittat ſuos presbyteros, qui accepta poteſtate à Romano Pōtifice vnà cum Epiſcopis Prouincię iudicēt. Quod ſi Romanus Pōtifex iudicauerit, non eſſe neceſſariū vt negotiū ſecūdo iudicetur,fiat quod ſuę prudētię viſum fuerit.Qui hęc profert, non prębet Pōtfici facultatē habēdi appellationem, ſed eā cū habeat conſuetā decernit, qua ratione ob improbam nequitiā Arianorū, qui perſequebātur Epiſcopos, & eos in exiliū mittebāt, & alios cōſecrabant,iuxta volūtatem propriā vt teſtantur Hiſtorię, & nō obediebant Papæ qui Epiſcopos ad eū confugiētes ſuſcipiebat &c. vult igitur Canō vt ex ipſiuſmet verbis cōſtat, ne expellātur Epiſcopi per vim à ſuis ſedibus, ſed habeāt ſemel & iterū promouēdi ſua iura ob cōſuetū à Papa pręſtitum auxiliū.Quare non decernit Canō appellationē,ſed qua ratione Epiſcopi habeāt ſufficiēs auxilium determinat. Quare nō dicit Epiſcopus depoſitus appellet ad iudiciū Pōtificis, ſed Epiſcopo appellāte totū ſit in poteſtate & volūtate Papę, & ipſa iudicia exercēdi & etiam eadem iudicia ad inueſtigādum verum renouādi. Quod ſi Papa accepiſſet facultatē appellationis à Canone, qua igitur ratione, antequā fieret ipſe Canō Athanaſius ipſe & alij

ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ὀρθόδοξοι ἐπίσκοποι ὡς μαρτυροῦσιν αἱ προειρημέναι ἱστορίαι, κατέφυγον πρὸς τὸν Πάπαν, ἅτε δὴ ὡς λέγει Σωκράτης προνόμια ἐχούσης τῆς ἐν Ῥώμῃ ἐκκλησίας. πάντως δὲ οἱ ταῦτα λέγοντες εἰσὶν ἀνατολικοὶ Γραικοὶ πολλοί, καὶ τινὲς αὐτῶν ἅγιοι καὶ οἰκουμενικοὶ διδάσκαλοι, καὶ ἀρχαιότεροι τοῦ Ζωναρᾶ ὃς ἔγραψεν ἐν καιρῷ τοῦ σχίσματος.

Δεύτερον ἁμαρτάνει, εἰ γάρ ἐστι κανὼν τῆς ἐν Σαρδικῇ, διατί ἐξηγούμενος τοὺς ἐν Καρθαγένῃ ὕστερον γεγενημένους κανόνας οὐ παράγει, καὶ οὐ σαφηνίζει, ἐκείνους τοὺς πατέρας ὀφείλειν φυλάττειν τοὺς παλαιοὺς κανόνας τῶν συνόδων; ὥστε ἐκεῖνοι ἁμαρτάνουσι μὲν ὑπ' ἀμαθείας μὴ εἰδότες τὴν ἐν Σαρδικῇ σύνοδον λαμβανομένην ὑπὲρ τῆς ἐν Νικαίᾳ, οὗτος δὲ ὑπὸ φθόνου καὶ πονηρίας. Καὶ ταῦτα ἐν τῇ ὀγδόῃ οἰκουμενικῇ συνόδῳ ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ Φωτίου συγκροτηθείσῃ περὶ τῆς ἐκκλήτου τοῦ Πάπα φασκούσῃ πράξει ἕκτῃ. εὕρηται τοίνυν ἡ ἐν Σαρδικῇ σύνοδος πειθαρχήσασα μᾶλλον τῇ κρίσει Ζωσίμου. Ὁ δὲ Ζωναρᾶς καὶ οἱ κατ' αὐτὸν μεταγενέστεροι, οὐδ' ὅλως οἴδασιν εἰ εὑρίσκεται σύνοδος κατὰ Φωτίου, καὶ ταύτα οἰκουμενική. εἰ καὶ ὕστερον μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου ὁ Πάπας Ἰωάννης ὁ ὄγδοος ταῖς πρεσβείαις τοῦ βασιλέως ἀπατηθεὶς, τὸν Φώτιον ἀπεκατέστησεν εἰς τὸν θρόνον. ὁ δὲ τοὺς λεγάτους τοῦ Πάπα Παῦλον καὶ Εὐγένιον, καὶ αὐτὸν τὸν βασιλέα φενακίσας, τὴν ἐπιστολὴν Ἰωάννου διαφθείρει πλεῖστα ἐναλλάξας, καὶ τὰς προγεγενημένας συνόδους Νικολάου καὶ Ἀδριανοῦ καταργεῖ, καὶ ἀφανίζει πλάτας αὐτὸς λῃστρικὴν καὶ ψευδοσύνοδον, ἐν ᾗ τὸ ἴδιον ὄνομα προστίθησι, καὶ κανόνας ψευδεπιπλάστους ἀποφαίνεται ὡς οἰκουμενικοὺς, καὶ τὴν οἰκουμενικὴν δῆθεν ἑβδόμην σύνοδον ἐπιβεβαιοῦντας κατὰ τῶν οἰκονομάχων. τὴν γὰρ ὀγδόην κατ' αὐτοῦ συστᾶσαν, οὐδ' ὅλως ὀνομάσαι βούλεται, καὶ τὴν ἴσην τῷ Πάπᾳ, εἰ μὴ καὶ μείζονα ἐξουσίαν αὐτῷ οἰκειοῦται. ταύτην ὀγδόην οἱ Γραικοὶ ὀνομάζουσι, καὶ ὁ Ζωναρᾶς καὶ ὁ Βαλσα-

μὼν

non pauci Orientalis Eccleſiæ Epiſcopi orthodoxi, vt teſtantur prædictæ Hiſtoriæ, confugium habuerunt ad Pontificem qui eis Eccleſias proprias reſtituit. Quippe Eccleſia Romana teſte Socrate, habuerit priuilegia hęc faciendi. Qui verò hęc aſſerunt ſunt omninò Orientales Gręci & nonnulli eorum Sancti Oecumenici doctores, atque antiquiores ipſo Zonara qui tempore Schiſmatis ſcripſit.

Secundò peccat, ſi enim Canon eſt Sardicenſis, cur exponēs Canones Chartaginēſes poſteà factos, non producit, neque declarat, illos Patręs debere ſeruare antiquos Canones Conciliorum? Quare illi peccāt quidem ex ignorantia, cum neſciant Synodum Sardicenſem accipi pro Nicęna; iſte verò ex liuore & malignitate. Pręſertim cum in octaua œcumenica Synodo Conſtantinopoli aduerſus Photium celebrata de appellatione ad Papam, actione 6. hæc habeantur. Synodus ergo Sardicenſis Zoſimi iudicium voluit ſequi. At Zonaras & poſteriores ſui ſimiles, neque omninò ſciunt, ſi reperitur Synodus contra Photium. Quamuis poſteà poſt mortem Sancti Ignatij Romanus Pontifex Ioannes VIII. pręcibus Imperatoris deceptus, Photium reſtituerit in thronum Conſtantinopolitanum. Is verò legatos Pontificis Paulum, & Eugenium, & ipſum Imperatorem deludens, epiſtola Ioannis corrupta, & in multis immutata, antiquas Synodos Nicolai Primi, & Adriani Secundi, abrogat. Ficto conciliabulo, in quo ſuum nomen proponit, & Canones fictos decernit, tanquam œcumenicos, qui ſeptimam œcumenicam Synodum confirmāt aduerſus Iconomachos. Octauam ſiquidē Synodum contra ipſum congregatam, nequidem nominare vult, & ęqualem ſibi, niſi etiam maiorem poteſtatē cum Papa appropriat. Hanc

μῶν ἐξηγοῦνται. διὸ καὶ ὁ χιλιαστὴς ἐν τῇ πρώτῃ πράξει δι' ἐρυθρῶν γραμμάτων, ὅρα, φησί, καὶ ἐν ταῦθα τὴν κακουργικὴν σκαιότητα Φωτίου καὶ ὑπόμωρον, μαρτυροῦσαν, ὡς αὐτοῦ ὦσι σοφίσματα, καὶ τεχνάσματα ταῦτα τὰ λεγόμενα πρακτικὰ τῆς ὀγδόης συνόδου. καὶ γὰρ τῇ παρούσῃ δῆθεν εὐφημίᾳ προστάττει ἑαυτὸν τοῦ Ῥώμης Ἰωάννου. οὕτω μετὰ ταῦτα πολὺ χεῖρον ὁ Φώτιος γενόμενος παντελῶς μετὰ τῶν συμμύστων αὐτοῦ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ταὐτὸν δ' εἰπεῖν καὶ τοῦ Χριστοῦ, ἀπηλλοτρίωται, ὅθεν ἐν τῇ ὀρθοδοξίᾳ παρὰ τῷ Τριῳδίῳ οἱ Γραικοὶ οὐκ ηὐλαβήθησαν τυπῶσαι, Ἰγνατίου καὶ Φωτίου τῶν ἁγιωτάτων καὶ ὀρθοδόξων πατριαρχῶν αἰωνία ἡ μνήμη, τρίς. καίτοι κορυφαῖος τοῦ σχίσματος καὶ τῆς κακοδοξίας ὁ Φώτιος. καὶ ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ, φασίν, ἅπαντα τὰ κατὰ τῶν ἁγίων πατριαρχῶν Ἰγνατίου καὶ Φωτίου γραφέντα, ἢ λαληθέντα, ἀνάθεμα, τρίς. οὕτω τὴν ὀγδόην οἰκουμενικὴν σύνοδον, καὶ τὸν Φώτιον πλεῖστα λαλήσαντα καὶ γράψαντα, καὶ ψευδῶς πλάσαντα κατὰ Ἰγνατίου, ἄκοντες καὶ μὴ εἰδότες ἀναθεματίζουσιν οἱ Γραικοί. καὶ τὸν Φώτιον τὸ δεύτερον ὑπὸ τοῦ βασιλέως Λέοντος ἐξορισθέντα διὰ τὴν ἀσυμφωνίαν τῶν δογμάτων καὶ κακῶς τελευτήσαντα, ἅγιον ὀνομάζουσι.

Μετὰ τὴν πικρὰν τοῦ Φωτίου ἀνάλυσιν ἐν τῷ προτεμενίσματι τῆς μεγάλης σοφίας, ἣν τύποις κεχαραγμένην μετὰ τὰς ἑπτὰ συνόδους αὕτη ἡ ὀγδόη καὶ γνησία σύνοδος τούτοις τοῖς ῥήμασιν. Ογδόη δὲ ἁγία μεγάλη καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος γέγονεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ τῆς βασιλείας Βασιλείου καὶ τῶν τριῶν υἱῶν αὐτοῦ Κωνσταντίνου Λέοντος καὶ Ἀλεξάνδρου. ἐπὶ Ἀδριανοῦ Πάπα Ῥώμης καὶ Ἰγνατίου τοῦ νέου θεοφόρου καὶ ὁμολογητοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. καὶ τῶν ἱερωτάτων τοποτηρητῶν τῆς τε πρεσβυτέρας Ῥώμης καὶ τῶν λοιπῶν ἀνατολικῶν πατριαρχικῶν, θρόνων, καὶ ἑκατὸν δύο ἐπισκόπων, ἐξάρχοντος τῆς συνόδου Μαρίνου τοῦ θεολήπτου ἀρχιδιακόνου τῆς ἀποστολικῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας τοῦ μετὰ ταῦτα γεγονότος Πάπα. συνηθροίσθη δὲ κατὰ Φωτίου τοῦ παραβάτου,

καὶ

Græci octauam nominant, Zonaras que & Balſamon inteprętantur. Quocirca & Scholiaſta in prima actione rubris literis notat: vide, inquit, etiam hic maliтioſam peruerſitatem Photij, ſubdoloſam, & ſtultam, quæ teſtatur ipſius eſſe ſophiſmata, & machinamenta, quæ dicuntur acta octauæ Synodi. Quippe in acclamatione Ioanni Romano Pontifici ſe ipſum præpoſuit. Sic deinceps Photius longè peior factus cum ſuis ſocijs penitus à Romana Eccleſia, idē verò eſt dicere à Chriſti, defecit, & abalienatus eſt. vnde in Orthodoxia apud Triodium nō reueriti ſunt Græci imprimere, Ignatij, & Photij Sanctiſſimorū & Orthodoxorū Patriarcharum ſempiterna memoria, ter. Atqui coryphæus Schiſmatis, & cacodoxiæ eſt Photius; Et in eodem loco aiunt; Omnia, quæ contra Sanctos Patriarchas Ignatium, & Photium ſcripta ſunt, ſeu dicta, anathema, ter. Sic octauam Synodum œcumenicam, & Photium, qui multa ſcripſit, dixit, & mendaciter finxit contra Sanctum Ignatium, Græci inuiti & neſcientes anathematizant, & ipſum Photium, qui ſecundò ab Imperatore Leone in exilium miſſus eſt, propter ſua ſcelera, & inconuenientiam dogmatum, peſſimè que mortuus eſt, Sanctum nominant.

Poſt acerbam Photij reſolutionem in veſtibulo S. Sōphię, in marmore ſculptū erat, poſt ſeptē Synodos, hoc octauū Cōcilium his verbis: Octaua autem S. & œcumenica Synodus Cōſtātinopoli celebrata, Imperātibus Baſilio, & tribus illius filijs Cōſtātino, Leone, & Alexādro, Adriano. II. Papa Romano, tùm Eccleſiā totā adminiſtrante, & per legatos āgēte, & Ignatio, altero illo Deiphero, & cōfeſſore Patriarcha Cōſtantinopolitano, & ſacratiſſimis veteris Romę legatis, reliquarumq; Sediū patriarchaliū Vicarijs, & centū ac duobus Epiſcopis præſentibus, auſpicante Synodū Deo gratiſſimo Archidia-

cono

καὶ σταυροπάτου, καὶ καταφρονητοῦ, τῶν θείων ἐνταλμάτων, καὶ κοσμικοῦ, καὶ μοιχοῦ τῆς ἐκκλησίας, καὶ δυσεπιβήτορος ὡς λῃστρικῶς τὸν Κωνσταντινουπόλεως θρόνον.

Τρίτον ἡμαρτηκὼς φαίνεται ὁ Ζωναρᾶς ὅτι τοῦ κανόνος καθόλου περὶ παντὸς ἐπισκόπου φθεγγομένου, ὁ Ζωναρᾶς συντετμημένως φησὶν, οὔτε πάσας τὰς ἐκκλήτους τῶν ἐπισκόπων ἀνατίθησιν αὐτῷ. καὶ μὴν οἱ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης ἐπίσκοποι ὑπόκεινται αὐτῷ.

Τέταρτον ἁμαρτάνει λέγων, ὑπέκειντο δὲ τότε τῇ Ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ αἱ δυτικαὶ πᾶσαι σχεδὸν ἐκκλησίαι, αἱ Μακεδονικαὶ δηλαδὴ, αἱ Θετταλικαὶ, αἱ τοῦ Ἰλλυρικοῦ, αἱ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς τοῦ Πέλοπος, αἱ τῆς λεγομένης Ἠπείρου. καὶ τί χρὴ ταύτας ὑπαριθμεῖν, εἰ πᾶσα ἡ οἰκουμένη ὑπέκειτο ἐκ τῶν ἀψευδῶν ῥημάτων τοῦ Σωτῆρος ποίμαινε τὰ προβάτιά μου, ὡς προαπεδείξαμεν, τί χρὴ λοιπὸν περὶ τούτου μικροπρεπῶς στρέφεσθαι;

Πέμπτον ἁμαρτάνει φάσκων, αἱ τινες ὕστερον τῷ Κωνσταντινουπόλεως ὑπετέθησαν, ὡς ἐκείνῳ λοιπὸν τὰς ἐκκλήτους αὐτῶν ἀνήκειν. ποία σύνοδος, τίνες ψῆφοι τῶν πατέρων ταῦτα ἐδογμάτισαν, τοῦ Κωνσταντινουπόλεως μηδέποτε τελειωτικὴν ἔκκλητον ἐσχηκότος, εἰ μὴ μόνου τοῦ Πάπα;

Καὶ κατωτέρω ἐν τῇ αὐτῇ πραγματείᾳ ἐξηγούμενος ὁ Ζωναρᾶς τὸν τριακοστὸν πρῶτον κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ, ὅπου φασὶν οἱ πατέρες, μὴ ἐκκαλεῖσθαι εἰς τὰ πέραν τῆς θαλάσσης δικαστήρια, ἄλλως γὰρ, ἵνα παρ' οὐδενὸς ἐν τῇ Ἀφρικῇ δεχθῶσιν εἰς κοινωνίαν. Ὁ Ζωναρᾶς μίγνυσι τὸν κανόνα περὶ τῆς ἐκκλήτου τῶν ἐπισκόπων μετὰ τοῦ τῶν πρεσβυτέρων, διακόνων, καὶ τῶν καταδεεστέρων κληρικῶν. σφάλλεται δὲ ὑπ' ἀμαθείας καὶ σκαιότητος ἢ καὶ πάθους οὕτω περὶ τῶν δύο τούτων κανόνων διαγνοούμενος. οἴεται γὰρ βούλεσθαι τὸν Πάπαν τὴν ἔκκλητον τῶν πρεσβυτέρων καὶ ὑποδεεστέρων κληρικῶν καθάπερ τῶν ἐπισκόπων πρὸς ἑαυτὸν ἀναφέρεσθαι. ὁ δὲ Ζώσιμος κελεύει ἅπαν τοὐναντίον. ἔστελλε γὰρ πρὸς

τοὺς

cono (qui Ioanni VIII. ſucceſſit poſteà) Marino, cōtra Photium periurū, prçuaricatorem, profanum legūq; diuinarum cōtemptorē, adulterum Eccleſiæ, quibus, velut latro thronū cōſtātinopolitanū inuaſit, & quç ſequūtur.

Tertiò peccare videtur Zonaras. Quoniā cum Canon vniuersè de omni Epiſcopo loquatur, Zonaras conciſè neque omnes appellationes Epiſcoporum ipſi attribuit. Et tamen Epiſcopi totius orbis ſunt ipſi ſubiecti.

Quartò peccat dicēs, ſubiectç verò Romanç Eccleſiç erāt fortè omnes Eccleſiç occidētales, nimirū, Macedoniç, Theſſaliç, Illyrici, Grçciç, Peloponeſi, & quç dicūtur Epiri. Et quid opus eſt, eas ſubnumerare, ſi totus orbis ſubijciebatur ipſi ex veriſſimis verbis Saluatoris, paſce oues meas, quç ſunt vbique, vt anteà oſtendimus? Quid igitur opus eſt circa iſtud exiliter verſari?

Quinto peccat aſſerens; Quæ poſteà Conſtantinopolitano ſubiectæ ſunt, vt ipſi deinceps appellationes ipſarum pertineant. Quæ igitur Synodus, quæ ſuffragia Patrum hçc decreuerunt, cum Conſtantinopolitanus nunquam vltimam appellationem obtinuerit, niſi ſolus Pontifex Romanus?

Et paulo infra in eodē tractatu, exponens Zonaras trigeſimum primū Canonē Chartaginenſem, vbi fatētur Patres, non eſſe appellandum ad iudicia, quç ſunt vltra mare, aliter enim. vt à nemine in Aphrica ad communionem recipiantur; Zonaras coniūgit Canonem appellationis Epiſcoporum cum iſto presbyterorum, Diaconorum, & inferiorum clericorum. Errat autem propter ignorantiam, & ineptitudinē, vel etiam paſſionē, & malitiam, ita hos duos Canones intelligēs. Exiſtimat enim Pontificem velle appellationē Presbyterorū, & inferiorum clericorū ſimiliter atq; Epiſcoporum ad ipſum inferendas eſſe. At Zoſimus Papa totū oppoſitū prçcipit.

Quippè

τοὺς Ἀφρικανοὺς, ἵνα φυλαχθῶσιν οὗτοι οἱ δύο κανόνες. καὶ οἱ μὲν ἐπίσκοποι ἔχωσι τὴν ἔκκλητον πρὸς τὸν Πάπαν, οἱ δὲ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι πρὸς τοὺς ἰδίους ἐπισκόπους. ὡς δῆλον ἐκ τοῦ Κομμωνιτορίου, οὗ περ Ναυάτος ἐπίσκοπος λεγάτος τῆς Μαυριτανίας Σιτιφένσης μνημονεύει, οὑτωσὶ λέγων. μεμνήμεθα τοῦτο τὸ Κομμωνιτόριον περὶ πρεσβυτέρων, ἔτι μὴν διακόνων περιέχειν, πῶς ὀφείλουσιν ἀπὸ τῶν ἰδίων ἐπισκόπων, ἢ ἐκ τῶν ὁμορούντων ἀκούεσθαι, ὅπερ ἐν τῇ Νικαέων συνόδῳ οὐδαμῶς ἀνέγνωμεν. Οὐκ ἄρα ἐκ τούτου τοῦ κανόνος τῶν πρεσβυτέρων αὐχοῦνται οἱ τῆς Ῥώμης ἀρχιερεῖς ἔχειν ἁπάσας τὰς ἐκκλήτους, ἀλλ' ἐκ τῶν ἄλλων κανόνων τῆς ἐν Σαρδικῇ. ἡ γὰρ ἐν Σαρδικῇ σύνοδος ἐν τῷ δ. κανόνι καὶ ζ. διορίζουσα τὴν ἔκκλητον τῶν ἐπισκόπων ἀναφέρεσθαι πρὸς τὸν Ῥώμης, ἡ αὐτὴ σύνοδος ἐν ιζ. κανόνι βούλεται τοὺς πρεσβυτέρους, διακόνους, καὶ κατωτέρους κληρικοὺς ὑπὸ τῶν ἰδίων ἐπισκόπων κρίνεσθαι τῆς ἐπαρχίας. εἰ δὲ μὴ τοῦτο ἀναδέχοιντο οἱ κληρικοὶ ἐκ συναινέσεως τῶν ἰδίων ἐπισκόπων παρὰ τῶν γειτόνων ἐπισκόπων τὴν κρίσιν κινδωνίζεσθαι. Καὶ σημείωσαι ὅτι οἱ κανονισταὶ τῶν Γραικῶν διαφόρων συνόδων τῶν Ἀφρικανῶν τοὺς κανόνας ὡς μιᾶς οὔσης συναθροίσαντες ἔθεσαν. οἵ τινες παρὰ τοῖς Λατίνοις ἐν ταῖς συνόδοις εἰ καὶ συγχέονταί πως ἐν πολλοῖς, ὅμως εἰσὶ διῃρημένοι, ὡς ἐπὶ παραδείγματος ὁ λα. παρὰ Γραικοῖς, ἐστὶν κϐ. παρὰ Λατίνοις τῆς Μηλεβιτάνης συνόδου.

Εἰ δὲ καὶ περὶ τῆς ἐκκλήτου τῶν ἐπισκόπων ἦν ὁ λόγος τῆς συνόδου, ὤφειλεν ὁ Ζωναρᾶς δηλῶσαι τὴν ἀλήθειαν, καὶ δεῖξαι τοὺς Ἀφρικανοὺς ἐνέχεσθαι τοῖς κανόσι τῆς ἐκκλήτου ἐκ τῆς ἐν Σαρδικῇ καὶ δέον αὐτοὺς τὴν ἔκκλητον φυλάττειν. ὁ δὲ τοὐναντίον διισχυρίζεται λέγων, ἐντεῦθεν ὁ τῦφος τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐκκλησίας καταβέβληται ἀρχέντων αὐτοῖς διδόσθαι πάσας τὰς ἐκκλήτους τηρεῖν. εἰ γὰρ τὰς ἐκκλήτους τῶν ἐν Ἀφρικῇ, οὐ συγχωροῦνται τηρεῖν (καὶ ἡ Ῥώμη γὰρ πέραν θαλάσσης διάκειται πρὸς τὴν Ἀφρικὴν) πολλῷ

μᾶλλον

Quippè miſit ad Aphricanos, vt hos duos Canones ſeruent; & Epiſcopi quidem appellationem habeant ad Pōtificem, Presbyteri verò,& Diaconi ad proprios Epiſcopos, vt cōſtat ex Commonitorio cuius Nauatus Epiſcopus Legatus Mauritaniæ Siſiphenſis memoriam facit,ſic dicens: Nunc huius meminimus quod Commonitorium Presbyteros, etiam Diaconos comprehendit, quod debeant à proprijs Epiſcopis, vel à vicinis audiri,quod ſanè in Nicæna Synodo minimè legimus. Sic illle. Non igitur ex hoc Canone presbyterorum iactant ſe Romani Pontifices habere appellationes, ſed ex alijs Canonibus Concilij Sardicenſis. Quippè Sardicenſe Concilium in 4. Canone, & 7. determinat appellationem Epiſcoporum referendam eſſe ad Pontificem. Idem Concilium in 17. Canone vult, Presbyteros, Diaconos,& inferiores Clericos à proprijs Epiſcopis prouincię iudicādos eſſe; ſin autē iſtud Clerici recipere, & acceptare noluerint, ex conſenſu ſuorum Epiſcoporum à vicinis Epiſcopis cauſam illorū eſſe examinandam. Et nota, quod Caniſtæ Græcorum, diuerſorum Cōcilorum Aphricanorum Canones, tanquam vnius eſſent Concilij, in vnum collegerunt. Qui apud Latinos in concilijs, quamuis quodammodo ſint inordinatè poſiti, nihilominus ſunt diuiſi, vt verbi gratia, trigeſimus primus apud Græcos, eſt vigeſimus ſecūdus àpud Latinos Mileuitani Cōcilij.

Quod ſi etiā Synodus loqueretur de appellationibus Epiſcoporū, Zonaras debuiſſet declarare veritatem & oſtēdere Aphricanos teneri obſeruare Canones prouocationis Cōcilij Sardicēſis. Is verò contrarium conatur probare dicēs:hinc certè vētoſa illa Romanorū Eccleſię ſuperbia ab alijs omnibus Eccleſijs ad illā prouocationes dari iactantiū,ſubſidat,neceſſe eſt. Si enim ab Aphricanis Eccleſijs non datur (& quidem certè Roma trans

μᾶλλον καθ᾽ ἑτέρων χωρῶν οὐχ ἕξουσι τοιοῦτον δίκαιον.

Ἀλλ᾽ οὐχ οὕτως ὁ θαυμάσιος Αὐγουστῖνος ἐν τῇ ἑκατοστῇ ἑξηκοστῇ δευτέρᾳ ἐπιστολῇ καὶ ἀνάγνωθι. Οὐδὲ ὁ μέγας Ἀθανάσιος, ὡς ἔστιν ἰδεῖν ἐν τῇ ἐπιστολῇ πρὸς τοὺς τὸν μονήρη βίον ἀσκοῦντας, κληθεὶς γὰρ παρὰ Ἰουλίου πρὸς κρίσιν, ὅς τις κέκληκε καὶ τοὺς Ἀρειανοὺς πέμψας τοὺς ἑαυτοῦ πρεσβυτέρους Ἐλπίδιον καὶ Φιλόξενον, ὁρίσας καὶ προθεσμίαν, ἵνα ἢ ἔλθωσιν, ἢ γινώσκοιεν ἑαυτοὺς ὑπόπτους εἶναι κατὰ πάντα, καὶ περὶ μὲν ἑαυτοῦ Ἀθανάσιος φησὶ, καὶ μόνον ἀκούσας ἔπλευσεν, εἰς τὴν Ῥώμην, (σημείωσαι τὸ ἔπλευσεν εἰς τὴν Ῥώμην) περὶ δὲ ἐκείνων, ἀλλ᾽ οἱ περὶ Εὐσέβιον, ὡς μόνον ἤκουσαν ἐκκλησιαστικὴν ἔσεσθαι κρίσιν, ἐν ᾗ κόμης οὐ παραγίνεται, οὐ στρατιώτης πρὸ τῶν θυρῶν, οὐ βασιλικῷ προστάγματι τὰ τῆς συνόδου τελεῖται, ἐν τούτοις γὰρ ἀεὶ κατὰ τῶν ἐπισκόπων ἴσχυσαν, καὶ αὐτοὶ τούτων οὐδ᾽ ὅλως λαλῆσαι θαῤῥοῦσιν, οὕτω κατέπληξαν, ὡς τοὺς μὲν πρεσβυτέρους κατασχεῖν, καὶ μετὰ τὴν προθεσμίαν, πλάσασθαι δὲ πρόφασιν ἀπρεπῆ, ὅτι μὴ δυνάμεθα νῦν ἐλθεῖν διὰ τοὺς παρὰ τῶν Περσῶν γινομένους πολέμους. τοῦτο δὲ οὐκ ἦν ἀληθὲς, ἀλλὰ φόβος τοῦ συνειδότος. προστίθησι δὲ Ἀθανάσιος ἅπαν τοὐναντίον, παρ᾽ ὃ λέγει ὁ Ζωναρᾶς. ἔδει γὰρ, φησὶν, αὐτοὺς παρεῖναι, διότι ἡ Ῥώμη ἦν μακρὰν που κειμένη ἀπὸ τῶν Περσῶν, καὶ πέραν θαλάσσης. τί γὰρ, φησὶ, κοινὸν πόλεμος πρὸς ἐπισκόπους, ἢ διατὶ μὴ δυνάμενοι διὰ τοὺς Πέρσας εἰς Ῥώμην ἐλθεῖν, καίτοι μακρὰν ἀπέχουσαν, καὶ πέραν θαλάττης οὖσαν, τοὺς τῆς ἀνατολῆς τόπους καὶ τοὺς ἐγγὺς ἐκείνων περιήρχοντο;

Οἱ δὲ τῆς δευτέρας οἰκουμενικῆς συνόδου πατέρες προσκαλούμενοι ὑπὸ Δαμάσου τοῦ Πάπα παραγενέσθαι εἰς τὴν μέλλουσαν ἐν Ῥώμῃ συγκροτηθήσεσθαι σύνοδον, οὐκ εἶπον μὴ δύνασθαι ἐλθεῖν, ὅτι ἡ Ῥώμη πέραν θαλάσσης ἐτύγχανεν, ἀλλ᾽ ᾐτιῶντο τὸ στενὸν τῆς προθεσμίας, καὶ τὸ πρὸς οὕτω μακρὰν ὁδὸν μὴ εἶναι παρεσκευασμένους μήτε μεθ᾽ ἑαυτῶν

ἔχειν

mare, ſi ad Aphricam comparetur) multo minus in regiones magis adhuc ſepoſitas, ius eiuſmodi obtinebit.

At non ita admirandus Auguſtinus in epiſtola 162. & lege eam. Neque magnus Athanaſius, qui vocatus eſt ad iudicium vt eſt videre in epiſtola ad ſolitariam vitam agentes, à Iulio; qui etiam per ſuos presbyteros Elpidium, & Philoxenem literis miſſis ad Euſebianos vocauit eos certum diem definiens propter cauſam Athanaſij, vt aut præſentes ſe ſiſterent, aut cognoſcerent ſe omnibus modis ſuſpectos haberi, de ſe Athanaſius autẽ quidem dicit, & ſemel audiẽs Romam nauigauit, de illis autem, Euſebiani, inquit, vbi ſemel audiuiſſent, iudicium fore Eccleſiaſticum, vbi neque Comes affuturus eſſet, neque Satellites pro foribus excubarẽt, nec ex Imperatoris præſcripto omnia fierent, quibus rationibus & non alijs Epiſcopos vicerant, immò qui ſine hoc præſidio ne loqui quidem auderent, ità inhorruerunt, & metu contracti ſunt, vt Presbyteros detinerent vltra diem condictam, excuſationem interim turpem fingentes, ſe ob bella Perſarum venire non poſſe, ſed in ea re nihil veri; metus enim conſcientiæ eos impediebat. Addit Athanaſius totũ oppoſitum illius quod ait Zonaras, propterea debuiſſe venire, quod Roma valdè longè diſtaret à Perſis, & tranſmarina eſſet, quid enim, inquit, negotij Epiſcopis cum bello, aut quid obſtaculi illis à Perſis oriebatur, quo minus Romam quamuis longinquam, & tranſmarinam Vrbem proficiſcerentur?

Patres verò ſecundi Concilij Oecumenici inuitati à Romano Papa ad Concilium Romanum, uon dixerunt ſe non poſſe venire, quod Roma eſſet vltra mare, ſed excuſarunt ſe propter anguſtias præſcripti tẽporis, & quod ad tam longum iter non eſſent parati, neque ſecum accepiſſent conſenſum aliorum Epiſcoporum,

ἔχειν τὴν συνάθροισιν τῶν ἐναπομενηκότων ἐπισκόπων. καὶ οὐδὲν ἧττον αἰτ' αὐτῶν τρεῖς τῶν ἐπισκόπων διὰ θαλάσσης ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὴν Ῥώμην ἔστειλαν. ὥστε λῆρον ληρεῖ ὁ Ζωναρᾶς, καὶ ἀναισχύντως ψεύδεται.

Οὐχ οὕτως ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῇ πεντηκοστῇ δευτέρᾳ ἐπιστολῇ πρὸς τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, ἐν ᾗ φησίν, ἐφάνη δὲ ἡμῖν ἀκόλουθον ἐπιστεῖλαι τῷ ἐπισκόπῳ Ῥώμης (δηλονότι ἀπωτέρω τυγχάνοντι, καὶ πέραν θαλάσσης) ἐπισκέψασθαι τὰ ἐνταῦθα καὶ δοῦναι γνώμην, ἵνα ἐπειδὴ ἀπὸ κοινοῦ καὶ συνοδικοῦ δόγματος ἀποσταλῆναί τινας δύσκολον τῶν ἐκεῖθεν, αὐτὸν αὐθεντῆσαι (σημείωσαι) περὶ τὸ πρᾶγμα, ἐκλεξάμενον ἄνδρας ἱκανοὺς μὲν ὁδοιπορίας πόνους διενεγκεῖν, ἱκανοὺς δὲ πρᾳότητι καὶ ἀπονείᾳ (lentitudine μὴ τραχύτητι) ἤθους τοὺς ἐνδιαστρόφους τῶν παρ' ἡμῖν νουθετῆσαι, ἐπιτηδείως καὶ οἰκονομικῶς κεχρημένους τῷ λόγῳ, καὶ πάντα ἔχοντας μεθ' ἑαυτῶν τὰ ἐν Ἀριμίνῳ πεπραγμένα, ἐπὶ λύσει τῶν κατ' ἀνάγκην ἐκεῖ γινομένων. καὶ τοῦτο μηδενὸς εἰδότος ἀψοφητὶ διὰ θαλάσσης ἐπιστῆναι τοῖς ὧδε, ὑπὲρ τοῦ φθάσαι τὴν αἴσθησιν τῶν ἐχθρῶν τῆς εἰρήνης.

Καὶ ἐν τῇ πεντηκοστῇ ἑβδόμῃ ἐπιστολῇ πρὸς τὸν ἅγιον Μελέτιον ἐπίσκοπον Ἀντιοχείας φησὶν ὁ οὐρανοφάντωρ σχεδὸν τὰ αὐτὰ ῥήματα. Γνώμη ἐκράτησεν ἐπὶ τὴν Ῥώμην διαβιῶσαι τὸν αὐτὸν τοῦτον ἀδελφὸν Δωρόθεον διαναστῆσαί τινας τῶν ἀπὸ τῆς Ἰταλίας πρὸς τὴν ἐπίσκεψιν ἡμῶν, θαλάσσῃ χρησαμένους, ἵνα τοὺς ἐμποδίζοντας διαφύγωσι. Ποίων οὖν ὁ σατανικὸς τῦφος καταβάλλεται τῶν Ῥωμαίων ἢ τῶν Κωνσταντινοπολιτῶν ὁ βουλόμενος κρινάτω.

Ἀλλ' ἐπανέρχομαι ὅθεν ἐξέβην καὶ τὴν τῶν Ἀρειανιζόντων ἐπιστολήν, τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ συναθροισθέντων εἰς σύστασιν τῆς ἀληθείας παραστήσω, ἐκεῖνοι, ὡς λέγει Σωζόμενος, κεκαλλιεπημένην, καὶ δικανικῶς συντεταγμένην, ἐπέστειλαν. δι' ἧς ἀπεκρίθησαν τῷ Πάπᾳ, καλέσαντι αὐτοὺς εἰς κρίσιν ἐπὶ τὴν Ῥώμην. οὐ καθὼς δὲ αὐτοὶ πρῶτον

ξυνέ-

qui remanſerant; & tamen loco illorum tres Epiſcopos Conſtantinopoli Romam per mare miſerunt. Quare ſunt meræ nugæ Zonaræ, & impudenter mentitur.

Neque magnus Baſilius in epiſtola 52. ad magnum Athanaſiũ hoc idem teſtatur, in qua dicit: Viſũ eſt conſentaneũ ſcribere ad Epiſcopum Romanum, vt loca iſta viſitet, (quæ lõgius à Roma diſtãt, & ſunt vltra mare) & ſentẽtiam pronunciet, vt quia difficile eſt, mittere inde aliquos cõmuni, & Synodica facultate, ipſe ſua auctoritate (nota) rem cõficiat, delectis viris, qui laborẽ quidẽ itineris perferre poſſint, lenitate verò ac facilitate morũ, tum cõmoda, & prudẽti oratione eos, qui à recta via deflexerũt, monere, quiq; acta Ariminẽſis Cõcilij ſecum ferant ad ea reſcindẽda, quæ illic violenter acta ſunt. Et hoc nemine ſciente, abſque ſtrepitu, tacitè per mare ad eos, qui hic ſunt, vadant, ne pacis inimici aduentum ipſorum præſentiſcant.

Et in epiſtola 57. ad S. Meletium Epiſcopum Antiochenum eadem ferè verba Baſilius cœleſtium rerũ peritiſſimus enunciat. Decretum eſt, vt hic ipſe frater noſter Dorotheus Romam vſque proficiſcatur, & permoueat quoſdam ex Italia, vt nos viſitent, idque per mare (nota) quo eos fugiant, à quibus poſſent impediri. Quorum igitur, non dicam ventoſa, ſed Satanica ſuperbia reijcitur, ac deprimitur Romanorum ne, an Conſtantinopolitanorum, qui vult, iudicet.

Sed redeo, vnde exiui, & Arianorum epiſtolam, qui Antiochiæ congregati erant, in confirmationem veritatis adducam, quam ipſi, vt ait Sozomenus, ornatam & more iudiciali compoſitam, miſerunt. Per quam reſponderunt Pontifici, qui eos Romam vocauerat ad iudicium. Non autem ſicut ipſi primùm græcè ſcripſerant, (neque enim reperitur) ſed ex Romano

ξυνέγραψαν ἑλληνικῶς, οὐδὲ γὰρ διέσωζεται, ἀλλ᾽ ἐκ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἡρμηνεύθη. εἰσὶ δὲ οἳ καὶ μὴ γνησίαν αὐτὴν ἀποφαίνονται. οὐ γὰρ περιέχει ἐκεῖνα πάντα προσάπερ ἀπολογεῖται Ἰούλιος ὁ Πάπας, ἀλλ᾽ ἴσως ἐπιστηλαίτων τῶν Ἀρειανῶν διαφόρους ἀνθρώποις εἰς Ῥώμην καὶ τῶν πολλῶν ἄλλων καὶ μάλιστα τοῦ Ἀθανασίου συνέγραψαν καὶ διαφόρους ἐπιστολάς. ἡ μὲν οὖν ἐπιστολὴ εἴπερ γνησία, οὕτως ἔχει.

Κυρίῳ μακαριωτάτῳ
ΚΑΙ ΤΙΜΙΩΤΑΤΩ ΠΑΤΡΙ ΙΟΥΛΙΩ
Τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου προσκυνητοῦ ἐπισκόπῳ Εὐσέβιος, ὁ Θεογόνιος, Θεόδωρος καὶ Βρείνθιος σὺν τοῖς λοιποῖς ἀδελφοῖς καὶ συλλειτουργοῖς ἡμῶν, τοῖς ἐν Ἀντιοχείᾳ συναθροισθεῖσιν.

Εἰ καὶ περὶ πάντας οἴδαμεν φιλοτιμίᾳ χρωμένην τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἀποστολικὴν φροντίδα ἐπέχουσαν, καὶ ἐξ ἀρχῆς οὖσαν μητέρα τῆς εὐσεβείας, (εἰ καὶ ἐκ τῆς ἕω ἐνεδήμησαν αὐτῇ οἱ τοῦ δόγματος εἰσηγηταὶ,) ἐποθοῦμεν ὅμως συμφωνεῖν καὶ ὑμᾶς ἡμῖν, καὶ ἀκοινωνήτους εἶναι παρ᾽ ὑμῖν οὓς ἡμεῖς ἀποκηρύκτους ἐποιησάμεθα. καὶ οὓς ἡμεῖς ἀξιοῦμεν ἐπισκοπικῆς τάξεως, καὶ παρ᾽ ὑμῶν ἀξιοῦσθαι, καὶ μὴ παρὰ τοῦτο τὰ δευτερεῖα φέρειν ἡμᾶς. ἐπειδὴ ἐνθένδεν ὡς ὑμᾶς κηρύσσοντες ἀφίκοντο οἱ ἀπόστολοι. οὐ δὲ γὰρ ἡμεῖς τοῖς ὑμετέροις ἀντείπομεν, δυνάμενοι ἀντειπεῖν, ὅτε Ναυατιανὸς τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἠλάθη, ὡς γὰρ ὁ κοινὸς ἔχει λόγος, ἔχθραν ζητεῖ πᾶς ὁ βουλόμενος τὴν φιλίαν ἀπείπασθαι οὐδ᾽ ἔστιν ἀνέγκλητος ὁ κοινωνῶν τῷ παρ᾽ ἄλλου ἀκοινωνήτῳ παρὰ τὴν ἐκείνου γνώμην, ὑφ᾽ οὗ τῆς κοινωνίας ἐστέρηται, κατὰ τὰ θεσπίσματα δηλαδὴ τῶν κανόνων, τὸν παρ᾽ ἄλλων ἀκοινώνητον ὄντα, μὴ δεῖν ἑτέρους ἀποδέχεσθαι, διακελευομένων, ἐκείνων ζώντων ὑφ᾽ ὧν ἐξεβλήθη τῆς κοινωνίας. καὶ οὐκ ἐν τούτοις μόνον ὑβρείσμεθα, ἀλλ᾽ ἐν οἷς ἔτι τὰς ἡμετέρας συνόδους

δια-

no ſermone in græcum translata eſt. Sunt autem qui eam non eſſe legitimam cenſent; non enim continet ea omnia ad quæ reſpondet Iulius Pontifex, ſed fortaſſis cum Ariani diuerſos homines miſerint Romam contra multos alios & potiſſimum aduerſus Athanaſium, compoſuerunt etiam diuerſas epiſtolas. igitur epiſtola ſi eſt legitima, ſic ſe habet.

Domino Beatiſſimo
ET HONORABILI PATRI IVLIO
Apoſtolicæ Sedis venerabili Epiſcopo, Euſebius, Theogonius, Theodorus, & Berinthius vnà cum reliquis fratribus, & coepiſcopis noſtris in Antiochia congregatis.

LIcet, circa omnes Romanam Eccleſiam ſciamus eſſe munificam, & apoſtolicam habere curam, & ſemper matrem exiſtere pietatis, (quãquam ab Oriente ad eam prædicatores pietatis aduenissent) tamen optaremus vos, nobiſcum concordare; & quos à cõmunione ſuſpendimus, à vobis eſſe ſuſpenſos, & quos in ordine confirmamus Epiſcoporum à vobis eſſe confirmandos, cum ex his partibus ad vos vſque dogmatizantes Apoſtoli peruenerint. Nec enim nos veſtris reſultauimus, quamuis hoc agere potuiſſemus, quando Nouatianus à Romana expulſus eſt Eccleſia. Quoniã (vt iuxta vulgarẽ cõſuetudinem loquamur) inimicitias quærit omnis qui vult recedere ab amico. Nec crimine carere poteſt, qui alterius excommunicatũ abſque eius licẽtia, à quo cõmunione eſt priuatus, in communionem ſuſceperit. Canonibus ſcilicet iubentibus, vt excommunicatus ab alijs, ab alijs nõ ſuſcipiatur, viuẽtibus illis, à quibus cõmunione priuatus eſſe dignoſcitur. Nec ſolũ in his nobis

διαλύετε, καὶ τὰς ἀποφάσεις ἀναιρεῖτε· γεγόνασι γὰρ ἡμῖν μάλιστα δὲ ἐν πᾶσι τοῖς ἀνὰ ἕω ἐπισκόποις ἀποκήρυκτοι Ἀθανάσιος Ἀλεξανδρείας, Παῦλος Κωνσταντινουπόλεως, Μάρκελλος Ἀγκύρας, Ἀσκληπᾶς Γάζης, καὶ Λουκιανὸς Ἀδριανουπόλεως ἐπ' αἰτίαις τισὶν ἐγκληθέντες, ὧν παρ' ἡμῖν ἐγράφησαν οἱ ἀντίδικοι. ταύτας δὲ ἁπάσας διηγήσει ἀψευδεῖ γεγραμμένας τῶν διακομιστῶν τοῦ παρόντος γράμματος τῇ ὑμετέρᾳ ἁγιότητι γνωρίσαι οὐκατωκνήσαμεν. ἃ δὴ μετὰ τὸ ἐλθεῖν εἰς ὑμετέραν ἐπίγνωσιν, εἰ τοῖς ἡμῖν δόξασι μᾶλλον, ἢ τοῖς ἐκείνων μηχανήμασι σύμψηφος εἴη, καὶ τοὺς χειροτονηθέντας ἐπισκόπους ἀντὶ τῶν ἐληλαμένων ἐπιστηρίξαι θελήσεις, εἰρήνην μεθ' ὑμῶν καὶ κοινωνίαν ἔχειν βουλόμεθα. ποιοῦντι δὲ σοι ἑτέρως, κἀκείνους μᾶλλον ἢ ἡμᾶς ἀποδεχομένῳ τἀναντία προσαγορεύομεν, καὶ τοῦ λοιποῦ μεθ' ὑμῶν οὔτε συνέρχεσθαι, οὔτε ὑπακούειν ὑμῖν οὔτε ὑμᾶς οὔτε τὰ ὑμέτερα σπουδάζειν βουλόμεθα, ἀλλ' ὅπερ ἂν ὡς κρεῖττον προελώμεθα, δι' ἡμῶν πειρασόμεθα πράττειν. Οὐδεὶς γὰρ ἐπὶ τῶν ἐν ταῖς καθ' ἡμᾶς χώραις διαγόντων ἡλικίαν ἔχων ὃς οὐκ οἶδε τῶν λαοπλάνων τουτωνὶ τὰ μηχανουργήματα. δι' αὐτοὺς γὰρ πολλὰ γέγονε κακὰ, πολλαὶ κατὰ διαφόρους καὶ δυσκόλους καιροὺς συγκεκρότηνται σύνοδοι, πολλαὶ στάσεις, ἐνέδραι πολλαὶ, πολλὰ ἡμῶν ὀνείδη κατακέχυται, ἄλλα τε πολλὰ, ἅπερ ἀπαριθμῆσαι μακρὸν ἂν εἴη. εἰ δὲ τούτοις συναινεῖν ἐθέλετε, πρόδηλον, ὅτι εἰς ἀπώλειαν ἡμᾶς ἐλαύνετε, καὶ οὐχὶ ὡς πατὴρ τέκνα θεραπεύετε. φασὶ γὰρ καὶ διαβεβαιοῦνται οἵ τε πολῖται καὶ ἱερεῖς αὐτῶν τοῖς ἀνθρωποκτόνοις τουτοισὶ σπουδάζειν ὑμᾶς ἐθέλειν, τοῖς τὰ ἱερὰ καταστρεψαμένοις, τοῖς τῶν παρθένων διαφθορεῦσι, τοῖς ἐμπρήσασι τὰς θείας βίβλους, καὶ τὰ ἱερὰ σκεύη, καὶ τὴν λοιπὴν ἱερὰν διακονίαν καπηλευσαμένοις, τοῖς καταφρονηταῖς τοῦ καθήκοντος, τοῖς περὶ τοὺς βασιλέας ἀπίστοις, τοῖς τοῦ γένους καὶ τῆς πατρίδος προδόταις, τοῖς μεγίστην ἀλληλομαχίαν ἐν τοῖς ἱερεῦσιν ἀνάψασι, διὰ τὸ προσθεῖναι τῷ συμ-

bis contumeliam irrogatis,ſed etiam in his,quod cōcilia noſtra diſſoluitis, neq; ea rata ſinitis eſſe. Sunt namque à nobis,& maximè à totius Orientis Epiſcopis damnati Athanaſius Alexandrinus,Paulus Cōſtantinopolitanus, Marcellus Ancyræ, Aſclepius Gazæ, Lucianus Adrianopolites pro certis criminibus, quibus aduerſarij ſunt apud nos inſcripti, quæ per præſentes huius epiſtolæ latores, omnia ſub certa relatione.veſtræ innoteſcere non omittimus Sanctitati. Quibus agnitis, ſi noſtris placitis magis, quam eorum machinationibus aſſentire, & ordinatos Epiſcopos in damnatorum loco firmare eligitis, pacem vobiſcum, & communionem habere volumus. Si verò aliter egeritis, & eis amplius quam nobis aſſentire iudicaueritis, contraria celebrabimus, & vobiſcum deinceps nec congregari, nec vobis obedire, nec vobis, veſtriſque fauere volumus; ſed per nos quicquid melius elegerimus, agere conabimur. Nam nullus eſt in hac parte terrarum ętatē habens, qui ignoret prędictorū molimina ſeductorū; propter eos enim multa sūt mala peracta,multa Cōcilia diuerſis & aſperis temporibus celebrata, multæ ſeditiones, multæ machinationes, multa nobis opprobria allata, & alia multa, quæ enumerare perlongum eſt. Nam ſi his conſentire eligitis, tunc liquet, quod nos perdere vultis, & non vt Pater filios fouere. Dicunt enim & affirmant, tam Ciues iſtorum, quam etiam Sacerdotes eorum hos fouere vos velle homicidas, ſacrorū templorum euerſores, Virginum ſtupratores, ſacrorum librorum incenſores, ſacrorumque vaſorum, ac cæterorum ſanctorum miniſteriorū fraudatores, officiorum neglectores, Imperatorū infidos, gentis & patriæ proditores, & inter Sacerdotes maximā generantes diſcordiā, eo quod conſubſtantialitatis vocem, quæ ſcripta non inuenitur,

βόλῳ τὴν ἄγραφον φωνὴν τοῦ ὁμουσίου. τί πλείω ἀπαριθμεῖν, ὅτε διὰ τούτους, εἰδότων ἡμῶν, καὶ τῶν ἐν ταῖς χώραις ταύταις οἰκούντων, τοσοῦτος γέγονε φόνος ἀνδρῶν, ὥστε πεσεῖν ὑπὲρ τοὺς χιλίους. τὸ δὲ τοὺς τοιούτους ἀποδέχεσθαι, τί ἄλλο ἂν εἴη, ἢ τοῖς ἐκείνων συναινεῖν ἀνοσιουργήμασιν, ἀπαγορευούσης ταῦτα τῆς θείας γραφῆς, ἐν οἷς λέγει, οὐ μόνον οἱ ποιοῦντες ὑπαίτιοι. ἀλλὰ καὶ οἱ συνευδοκοῦντες τοῖς πράττουσι, χρὴ γὰρ τοῖς τοιούτοις ὑμᾶς, ὅση δύναμις ἀντιτείνειν, ἵνα μὴ τῶν ἐκείνοις ἡμαρτημένων μετάσχητε, καὶ τῆς αὐτῆς ἐκείνοις ἀκοινωνησίας κοινωνοὶ γένησθε. τοὺς τοιούτους γὰρ πόῤῥω ἀφ' ὑμῶν ἀποῤῥίψατε, ὅπως μὴ διὰ τὸ θράσος τοιούτων ἀνθρώπων, αἱ ἀσθενεῖς ψυχαὶ, καὶ ἀμαθεῖς δῆμοι ἱεροσύλῳ διαφωνίᾳ περιαπόλωνται. προσήκει τοιγαροῦν ὑμᾶς σπουδαίως τοῖς φαύλοις ἀνθίστασθαι. ὅθεν εἰ διακόπτειν ἀμελήσετε τὴν πονηρίαν, δῆλον ὅτι, τῆς ἐκείνων προΐστασθε ἀνομίας, οὐ γὰρ ἂν ἐκφύγοι τὴν τοῦ λάθρα εἶναι τῆς αὐτῆς συμμορίας ὑποψίαν, ὁ τοῖς προφανῶς ἁμαρτανομένοις μὴ ἀντιβαίνων. πρέπει γὰρ ὑμᾶς πρὸς τὸ καθάψασθαι τῆς ἐκείνων ἀναισχυντίας, τὴν ὑμετέραν παραθῆξαι γλῶτταν, καὶ ἀφ' ὑμῶν οἷα φαρμακώδεις ἀποδιῶξαι, ἵνα μὴ τύχητε τοῦ ἐκείνων ἰῷ ὑμεῖς, καὶ οἱ ὑμέτεροι κατά τι πληγέντες.

Αὐτάρκεις λοιπὸν ἡμῖν αἱ κατ' αὐτῶν κατηγορίαι. ἐπιλείψει γὰρ ἡμᾶς ὁ χρόνος κατὰ τὸ ἀποστολικὸν ἐκεῖνο, εἰ παράγειν βουλοίμεθα πάντων τῶν ἐκείνοις αἰτιωμένων τὰς κατ' αὐτῶν ἐπενεχθείσας κατηγορίας, ἀρκούντων δὴ μάλιστα τούτων, ὧν εἰπόντες ἔφθημεν ἀνωτέρω. οὐδὲ ἀνάγκη ἡμᾶς τὰ ἐκείνων αὖθις δημοσιεύειν κακὰ, αὐτόθεν δῆλα τυγχάνοντα, καὶ μάρτυρας ἔχοντα πάντας τοὺς κατὰ τὴν ἑῴαν. ἐπὶ στόματος γὰρ, καθὰ γέγραπται, δύο μαρτύρων, ἢ τριῶν σταθήσεται πᾶν ῥῆμα. πόσῳ δὴ μᾶλλον ἐπὶ πλήθους τοσούτων ἱερέων, καὶ δήμων, Ἀββάδων, καὶ μοναχῶν ἐγγράφως καὶ ἀγράφως κατὰ τῆς ἐκείνων πονηρίας ὁσημέραι βοώντων; ἀλλ' ἡμεῖς αὐτοὺς διὰ πολλῆς ὑπομονῆς συχνὸν προσεδο-

κῶμεν

in fidei doctrina poſuiſſet . Quid plura enumerare neceſſe eſt, cũ propter eos nobis,& cunctis huius regionis habitatoribus ſcientibus , tanta cædes hominum ſit perpetrata vt amplius quam mille homines ſint proſtrati? Talibus autem fauere quid aliud eſt, quam ſceleribus eorum conſentire? cum ſacra Scriptura hoc prohibeat dicens, non ſolum qui faciunt, culpabiles exiſtunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus . Talibus enim vos obſiſtere totis viribus oportet, ne inuoluamini in peccatis eorum & excommunicationem eorum ne ſuſcipiatis. Tales enim procul à vobis abijcite, ne propter animoſitatem talium hominum, infirmæ animæ, & ignari populi, ſacrilega diſtenſione diſpereant. Itaque oportet vos, improbis probè reſiſtere. Quapropter ſi neglexeritis deturbare peruerſos, liquet, quod eorũ protegatis errorem. Nec verò caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſtis facinoribus deſinit obuiare. Decet enim vos ad arguendam proteruiam eorum, linguã veſtrã exacuere, & veluti venenoſos à vobis repellere, ne eorum veneno vos, veſtrique in aliquo ſauciemini. Igitur ſufficiunt nobis quærimoniæ contra eos delatæ. Quoniam derelinquet nos tempus, ſecundum quod ait Apoſtolus, ſi voluerimus omnium obloquentium oblatas contra eos producere querelas, maximè cum hæc nobis ſufficiant, quæ ſuperius dicta ſunt. Nec nobis neceſſe eſt, iterum eorũ diuulgare mala, cum ipſa per ſeſe prodeãt, & maximè omnes Orientales teſtes ſuper eorum malis exiſtant. In ore enim(iuxta quod ſcriptũ eſt) duorũ, vel trium teſtium, ſtabit omne verbum . quanto magis in multitudine tantorũ Sacerdotum,& populorũ, Abbatum, vel monachorũ in ſcripto, & ſine ſcripto cõtra horũ prauitatem nos quotidie vox acclamantium? Nos verò diù expectauimus eos per multã patientiam,

κῶμεν χρόνον, ἵνα ποιήσωσι σταφυλὰς, οἱ δὲ ἐποίησαν ἀκάνθας. οὐ χρὴ λοιπὸν ὑμᾶς ἀμελεῖν τοῦ λοιποῦ, καὶ φέρειν τοὺς τοιούτους, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ, ὅπερ ἀπείη, τῶν αὐτῶν ἐκείνοις ἐγκλημάτων ἔνοχοι γένησθε, οὐκ εὐλόγως αὐτοῖς τοὺς θρόνους ἀποδιδόντες. οἵτινες ἢν μὴ τὴν ταχίστην ἐπανορθώσεως τύχωσιν, ὡς ὁ μακάριος ἐπιμαρτύρεται ἀπόστολος, κατὰ τὴν σκληρότητα αὐτῶν καὶ ἀμετανόητον καρδίαν θησαυρίζουσιν ἑαυτοῖς ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς, καὶ δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ, ὃς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. οὗτοι μὲν οὖν ἐπανορθώσεως δέονται, ἵνα μὴ διὰ τῆς προσκαίρου ἡδονῆς, καὶ τῶν ψευδῶς αὐτοῖς πεπλασμένων, συγκαταινέντων ὑμῶν, ἀποτύχωσι τῆς ἀιδίου μισθαποδοσίας, ἧς ἂν εἶχον διὰ τῆς ἀληθοῦς μετανοίας ἀντιλαβέσθαι. καὶ οὐ ταῦτα μόνον, ἅπερ ἡμῖν εἴρηται, προστεινόμενα Ἀθανασίῳ καὶ τοῖς ἐπαδοῖς αὐτοῦ, ἀλλ᾽ ὅτι καὶ παρὰ κανόνα ἔναγχος ἡμῖν τεθεσπισμένον, εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσεπήδησε, μὴ προηγησαμένης συνοδικῆς ἐπισκόπων ψήφου, ἀλλ᾽ ἑαυτοῦ τὴν ἱερωσύνην ἐπέζευξε, καὶ τῆς ἐκκλησίας ἀντελάβετο καὶ τοῦ θρόνου, πρῴην ἡμῖν ἐκφωνηθέντος θεσμοῦ, μηδένα παρ᾽ ἐλάττονος ἀριθμοῦ ἐπισκόπων ἀποκαθίστασθαι, οὗ τυγχάνει καθαιρεθείς. ἐπὶ τούτοις ὅτι ἐν τῇ εἰσόδῳ αὐτοῦ ταραχὴ ἐγένετο, καὶ πολλοὶ ἐν τῇ στάσει ἀπέθανον. καὶ οὐ ταῦτα μόνον δι᾽ αὐτοῦ καὶ δι᾽ αὐτὸν ἐγένοντο, ἀλλά καί τινες ὑπ᾽ αὐτοῦ αἰκισθέντες τοῦ Ἀθανασίου, τοῖς κριταῖς, ὡς λέγουσι, παρεδόθησαν. ταῦτα καὶ ἕτερα ἀναρίθμητα παρά τε ἐκείνου καὶ τῶν αὐτοῦ συμπαρομαρτούντων ἀναιδῶς παρατετόλμηται. οὕς γε ἀποκοινωνήτους ὄντας, εἰς κοινωνίαν ὡς ἤκουσται ἡμῖν, ἐφ᾽ ὕβρει τῶν ἀνὰ τὴν ἕω πάντων ἐδέξασθε. Ἡμεῖς τῆς ὀφειλομένης τῇ τοῦ μακαρίου Πέτρου τιμῇ προσρήσεως ἀφοσιωσάμενοι τὸ χρέος, αἰτούμεθα, ἵνα εἰς τοὐπιὸν μὴ εὐκόλως οὕτωσὶ παραδέχησθε τοὺς ἀφ᾽ ἡμῶν εἰς τὰς ὑμετέρας ἀκοὰς ἐρχομένους, μήτε τοὺς ἀφ᾽ ἡμῶν ἀφορισμῷ ὑποπεσόντας αὐτοὶ προσλαμβάνησθε. ὅπως μὴ παραβάται τῶν κανόνων φο-

ρα.

vt crearent vuas, ſed illi è contrario fecerũt labruſcas. Vos ergò non oportet de cætero negligere & differre tales; ne (quod abſit) memoratis criminibus eorum ſubmittamini, irrationabiliter eos Epiſcopos ponentes. Ipſi enim niſi citò corrigantur (iuxta quod beatus Apoſtolus proteſtatur) ſecundum duritiam eorum, & reuelationis iuſti iudicij Dei, qui reddet vnicuique ſecundum opera eius. Qui corrigendi ſunt, ne per temporalem delectationem, & per mendacia, atque figmenta ſua, vobis aſſenſſum præbentibus, æterna perdant præmia, quæ per veram pænitentiam conſequi potuerũt. Nec hæc, quæ prædicta ſunt, ſolummodo Athanaſio, & ſequacibus eius irrogamus, ſed etiam quod contra regulam egerit, quam nos decreueramus. Quia, non decreto communis concilij Epiſcoporum recepit Sacerdotium, ſed ſibimet arrogando Eccleſiam fuiſſet ingreſſus, & in Sede ſediſſet, cum dudum decretum fuiſſet, nullum à pauciore numero reſtitui debere, quam depoſitum fuiſſe, conſtaret. Deinde quoniam eius aduentu ſit turba generata, plurimique ſeditione ſint mortui; & non ſolum hæc per eum, & propter eum ſunt peracta, ſed etiam quidam iam à dicto Athanaſio cæſi, Iudicibus dicuntur eſſe traditi: hæc & alia innumerabilia ſunt ab eo, ſuiſque ſequacibus impudenter perpetrata. Quos excommunicatos communioni, vt audiuimus, contra regulam in contumeliam omnium Orientalium ſociaſtis. Præfato itaque debitæ ſalutationis officio, propter beati Petri honorem impenſo, poſtulauimus, vt deinceps ad veſtras hinc venientes aures, non tam facile admittatis, neque à nobis excommunicatos, vltra velitis excipere; ne Canonum tranſgreſſores inueniamini, ſed magis, ſalua fraterna charitate, erratum hoc impoſterum minimè patiamini. Et ſubſcriptio

ραθῆτε. μᾶλλον δὲ τῆς ἀδελφικῆς φυλαττομένης ἀγάπης μηκέτι πάλιν εἰς τὸ αὐτὸ ἐξαμάρτητε. καὶ ἡ ὑπογραφή. Εὐχομένων ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ἀποστολικήν σου ἀξίαν εἰς ἔτη πολλὰ διαφυλάττοι κύριος, πάτερ μακαριώτατε.

Ταῦτα ἀντέγραψαν οἱ Ἀρειανοὶ τῷ Πάπᾳ. μνημονεύουσι δὲ ταύτης τῆς ἐπιστολῆς, ὡς ἄνω εἴρηται, οἱ ἀρχαῖοι. πρὸς ταύτην γὰρ καί τινας ἄλλας ἐπιστολὰς μὴ εὑρισκομένας, ἔτι δὲ καὶ στάσεις, καὶ ψευδεῖς ἀπολογίας κατὰ Ἀθανασίου τῶν ἀποσταλέντων παρὰ τῶν Ἀρειανῶν, ἀντιλεγόντων, καὶ νικόντων τῶν ἐκ τοῦ μέρους Ἀθανασίου, ἀποκρινόμενος ὁ Ῥώμης Ἰούλιος ἔγραψε τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀθανασίου φερομένην ἐπιστολήν. ἀλλ᾽ οὐδαμῶς ἀντιλέγουσιν, ὅτι ψεύδεται προφέρων οὐκ ἀληθὲς τοὺς κανόνας ὁ Πάπας. Καίτοι μετὰ τοσαύτης ἀναισχυντίας γράφουσιν. ὡς ἐστὶ φανερόν, ὅτι εἰ ἐψεύσατο κἂν ἐν μιᾷ συλλαβῇ, οὐκ ἂν ἐνετράπησαν οἱ βλασφημοῦντες τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὑπέρμαχον ἔχοντες τὸν βασιλέα Κωνστάντιον, εἰπεῖν τῷ Πάπᾳ κατὰ πρόσωπον, ὅτι ψεύδεται. Ὥστε κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην ἀληθές ἐστι, τὸν κανόνα τῆς ἐκκλήτου τοῦ Πάπα, πρῶτον ὑπὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου γεγράφθαι, μετὰ ταῦτα δὲ ἀνανεωθῆναι, καὶ βεβαιωθῆναι ὑπὸ τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου, καθὼς τῶν εἴκοσι ἐκείνων οὓς ἔχομεν τῆς πρώτης συνόδου, τὸν πεντεκαιδέκατον ἐβεβαίωσεν ὁ πρῶτος τῆς ἐν Σαρδικῇ, καὶ τὸν δεύτερον ὁ ἑνδέκατος, καὶ τὸν πέμπτον ὁ τρισκαιδέκατος, καὶ τὸν ἑκκαιδέκατον ὁ πεντεκαιδέκατος. Ταῦτα μὲν οὖν οἱ ἀνατολικοὶ Ἀρειανοὶ πρὸς τὸν Πάπαν. τί δὲ ὁ Πάπας ἀντέγραψε πρὸς αὐτούς, μετεφράσατο εἰς τὸ ἑλληνικὸν ὁ μέγας Ἀθανάσιος ἐν τῷ β. ἀπολογητικῷ.

ptio Orantem pro nobis Apoſtolatum veſtrum, Dominus æuo cuſtodiat longiore, beatiſſime Pater, Amen.

Hæc reſcripſerunt Ariani Papæ, huius verò epiſtolæ mentionem faciunt, vt ſupra dictum eſt, antiqui Hiſtorici ad hanc enim, & ad quaſdam alias, quæ non reperiuntur, præterea inſtantias & falſas apologias contra Athanaſium eorum, qui erant miſſi ab Arianis, contradicentibns, & vicentibus ijs, qui erant ex parte Athanaſij, reſpondens Romanus Iulius ſcripſit epiſtolam ab Athanaſio relatam. Sed minimè contradicunt, quod mentiatur proferens Papa Canones non veros. Et tamen tanta cum impudentia ſcribunt, vt manifeſtum ſit, quod ſi vel in vna ſyllaba mentitus eſſet, non verecundati eſſent, qui blaſphemabant filium Dei, & propugnatorem habebant Imperatorem Conſtatium, dicere Papæ in faciem, quod mentiatur, Itaque omnino neceſſarium eſt, vt verum ſit, Canonem appellationis ad Papam, primùm à Nicęna Synodo ſcriptum eſſe, ac deinde renouatum, & confirmatum fuiſſe à Sardicenſi; vt etiam ex illis viginti Canonibus, quos habemus, primę Synodi, decimum quintum confirmauit primus Synodi Sardicenſis, & ſecundum vndecimus, & quintum decimustertius, & decimumſextum, decimus quintus. Hęc igitur Orientales Ariani ad Papam. Quid autem Pontifex reſponderit refert magnus Athanaſius in ſecunda apologia.

EPI-

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΟΥΛΙΟΥ

Ἰούλιος, Δανίῳ, καὶ Φλακίλλῳ, Ναρκίσσῳ, Εὐσεβίῳ, Μάρει, Μακεδονίῳ, Θεοδώρῳ, καὶ τοῖς σὺν αὐτοῖς, τοῖς ἀπὸ Ἀντιοχείας γράψασιν ἡμῖν ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς, ἐν κυρίῳ χαίρειν

Ἀνέγνων τὰ γράμματα, τὰ διὰ τῶν πρεσβυτέρων μου Ἐλπιδίου καὶ Φιλοξένου ἀποκομισθέντα καὶ ἐθαύμασα. πῶς ἡμεῖς μὲν ἀγάπῃ καὶ συνειδήσει ἀληθείας ἐγράψαμεν, ὑμεῖς δὲ μετὰ φιλονεικίας καὶ οὐχ ὡς ἔπρεπεν, ἐπεστείλατε. ὑπεροψία γὰρ καὶ ἀλαζονεία τῶν γραψάντων διὰ τῆς ἐπιστολῆς ἐδείκνυτο. ταῦτα δὲ ἀλλότρια τῆς ἐν Χριστῷ πίστεώς ἐστιν. ἔδει γὰρ τὰ μετ᾽ ἀγάπης γραφέντα, ἀμοιβῆς τῆς ἴσης μετ᾽ ἀγάπης τυχεῖν. καὶ μὴ μετὰ φιλονεικίας. ἢ οὐχὶ ἀγάπης ἐστὶ γνώρισμα πρεσβυτέρους ἀποστεῖλαι συμπαθεῖν τοῖς πάσχουσι, προτρέψασθαι τοὺς γράψαντας ἐλθεῖν, ἵνα ταῦτα θᾶττον λύσιν λαβόντα διορθωθῆναι δυνηθῇ, καὶ μηκέτι μήτε οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν πάσχωσι, μήτε ὑμᾶς τινες διαβάλλωσιν; ἀλλ᾽ οὐκ οἶδα τί τὸ δόξαν οὕτως ὑμᾶς διατεθῆναι, ὥστε καὶ ἡμᾶς ποιῆσαι λογίζεσθαι, ὅτι καὶ ἐν οἷς ἐδόξατε ῥήμασιν ἡμᾶς τιμᾶν, ταῦτα μετασχηματιζόμενοι μετ᾽ εἰρωνείας τινὸς εἰρήκατε. καὶ γὰρ καὶ οἱ πρεσβύτεροι οἱ ἀποσταλέντες, οὓς ἔδει μετὰ χαρᾶς ἐπανελθεῖν, τοὐναντίον λυπούμενοι ἐπανῆλθον, ἐφ᾽ οἷς ἑωράκασιν ἐκεῖ γινομένοις, καὶ ἔγωγε τοῖς γράμμασιν ἐντυχὼν, πολλὰ λογισάμενος, κατέσχον παρ᾽ ἐμαυτῷ τὴν ἐπιστολήν. νομίζων ὅμως ἥξειν τινὰς, καὶ μὴ χρείαν εἶναι τῆς ἐπιστολῆς, ἵνα μὴ καὶ εἰς φανερὸν ἐλθοῦσα, πολλοὺς τῶν ἐνταῦθα λυπήσῃ. ἐπειδὴ δὲ μηδενὸς ἐλθόντος, ἀνάγκη γέγονεν αὐτὴν προκομισθῆναι, ὁμολογῶ ὑμῖν, πάντες ἐθαύμασαν, καὶ ἐγγὺς ἀπιστίας γεγόνασιν, εἰ ὅλως παρ᾽ ὑμῶν τοιαῦτα ἐγράφη. φιλονεικίας γὰρ μᾶλλον καὶ οὐκ ἀγάπης ἦν ἡ ἐπιστολή. εἰ μὲν οὖν φιλοτιμίας λόγων ἕνεκεν ὁ ὑπαγορεύσας ἔγραψεν,

ἄλλων

EPISTOLA IVLII

Iulius Danio, Flacillo, Narciſo, Euſebio, Mari, Macedonio, Theodoro, cęteriſque eorum, qui nobis dilectiſſimis in Chriſto fratribus ex Antiochia ſcripſerunt, ſalutem.

LEgi epiſtolã veſtrã, quam mihi mei Presbyteri Elpidius,& philoxenus attulerũt: miratusq́,sũ cum à nobis ex vera dilectione & bona conſcientia ſcriptum eſſet,cõtentiosè à vobis,& non vt decuit,reſcriptũ eſſe: faſtus enim,& arrogãtia ſcribẽtiũ in epiſtola apparebat. Atqui aliena sũt iſta à fide in Chriſtũ,decuit enim eum, qui cum dilectione ad vos ſcriberet, eãdẽ viciſſim dilectionem,non autẽ cõtentionẽ referre. Quid? an non dilectionis indiciũ erat,nos Presbyteros miſiſſe,qui cõpaterẽtur patiẽtibus, & incitarẽt eos qui iudicium ſcriptis poſtulauerãt? Vt preſto eſſe vellent, quo primum omnia componerentur & emendationẽ acciperent, ne diutius aut fratres noſtri iniurias,aut vos calumnias pateremini? Nec ſcio, cur vobis ita rem agere placuit, vt nos in hãc opinionem redigatis, & arbitremur nos ſub ſpecie reuerẽtiæ pro ludibrio eſſe habitos,dictaq́;veſtra irridẽtium fuiſſe, cum & Presbyteros noſtros ad vos miſſos, quos cum gaudio remiſſos oportuit, cum luctu remiſeritis ob ea,quę iſtic geri cõſpiciebãt. Ego certè cum literas veſtras euoluerẽ,poſt varias vltrò citroq; cogitationes,eas ſupprimẽdas putaui,ea ſpe quod crederem ſaltẽ aliquos ex veſtris aduenturos,nec opus fore iſtiuſmodi epiſtolis, ne ſi illæ in publicũ promerẽtur, multos hic dolore afficerent. Cæterũ vbi nullus veſtrũ ſuperuenerat,neceſſum fuit vt eas proferrem. Credite mihi,omnes admiratione pleni vix induci poterãt, vt crederẽt iſtiuſmodi literas à

ἄλλων τὸ τοιοῦτον ἐπιτήδευμα. ἐν γὰρ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς, οὐ λόγων ἐπίδειξίς ἐστιν ἀλλὰ κανόνες ἀποστολικοὶ καὶ σπουδὴ τοῦ μὴ σκανδαλίζειν ἕνα τῶν μικρῶν τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. συμφέρει γὰρ κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν λόγον, μύλον ὀνικὸν κρεμασθῆναι εἰς τὸν τράχηλον καὶ καταποντισθῆναι, ἢ σκανδαλίσαι κἂν ἕνα τῶν μικρῶν. εἰ δὲ ὡς τινῶν λελυπημένων διὰ τὴν πρὸς ἀλλήλους μικροψυχίαν, οὐ γὰρ ἂν εἴποιμι πάντων ἐπὶ ταύτην τὴν γνώμην, τοιαύτη γέγονεν ἡ ἐπιστολή, ἔπρεπε μὲν μηδὲ ὅλως λυπηθῆναι, μηδὲ ἐπιδῦναι τὸν ἥλιον ἐπὶ τῇ λύπῃ. ἔδει δὲ ὅμως μὴ εἰς τοσοῦτον προαχθῆναι, ὥστε καὶ ἔγγραφον αὐτὴν ἐπιδείξασθαι. τί γὰρ καὶ γέγονεν ἄξιον λύπης; ἢ ἐν τίνι ἦν ἄξιον λυπηθῆναι ὑμᾶς, οἷς καὶ ἐγεγράψαμεν; ἢ ὅτι προετρεψάμεθα εἰς σύνοδον ἀπαντῆσαι; ἀλλὰ τοῦτο ἔδει μᾶλλον μετὰ χαρᾶς δέξασθαι. οἱ γὰρ παρρησίαν ἔχοντες ἐφ' οἷς πεποιήκασι, καὶ ὡς αὐτοὶ λέγουσι κεκρίκασιν, οὐκ ἀγανακτοῦσιν, εἰ παρ' ἑτέρων ἐξετάζοιτο ἡ κρίσις, ἀλλὰ θαρροῦσιν, ὅτι ἃ δικαίως ἔκριναν, ταῦτα ἄδικα οὐκ ἄν ποτε γένοιτο. διὰ τοῦτο οἱ ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν μεγάλῃ συνόδῳ συνελθόντες ἐπίσκοποι, οὐκ ἄνευ Θεοῦ βουλήσεως συνεχώρησαν ἐν ἑτέρᾳ συνόδῳ τὰ τῆς προτέρας ἐξετάζεσθαι, ἵνα καὶ οἱ κρίνοντες πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες τὴν ἐσομένην δευτέραν κρίσιν, μετὰ πάσης ἀσφαλείας ἐξετάζωσι, καὶ οἱ κρινόμενοι πιστεύωσι, μὴ κατ' ἔχθραν τῶν προτέρων, ἀλλὰ κατὰ τὸ δίκαιον ἑαυτοὺς κρίνεσθαι. εἰ δὲ τὸ τοιοῦτον ἔθος παλαιὸν τυγχάνον, μνημονευθὲν δὲ καὶ γραφὲν ἐν τῇ μεγάλῃ συνόδῳ, ὑμεῖς τοῦτο παρ' ὑμῖν ἰσχύειν οὐ θέλετε, ἀπρεπὴς μὲν ἡ τοιαύτη παραίτησις. τὸ γὰρ ἅπαξ συνήθειαν ἐσχηκὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ ὑπὸ συνόδων βεβαιωθὲν, οὐκ εὔλογον ὑπὸ ὀλίγων παραλύεσθαι, ἄλλως τε οὐδὲ ἐν τούτῳ δικαίως ἂν φανεῖεν λυπηθέντες. οἱ γὰρ παρ' ὑμῶν τῶν περὶ Εὐσέβιον ἐπιστάντες μετὰ γραμμάτων, λέγω δὴ Μακάριος ὁ πρεσβύτερος, καὶ Μαρτύριος, καὶ Ἡσύχιος οἱ διάκονοι ἀπαντήσαντες ἐνταῦθα, ὡς οὐκ ἠδυνήθησαν

πρὸς

vobis profectas eſſe,in quibus rixādi potius,quā charitatis affectus eminebat.Quod ſi ambitione eloquētię oſtētādæ ita exceptæ sūt à dictatore,id certè ſtudiū ad alios ſpectat. In rebus enim eccleſiaſticis, non ſpecimen eloquētię,ſed Canones apoſtolici requirūtur, operaq; dari ſolet,nequis ex paruis in Eccleſia ſcādalizetur. Expedit enim, ſecundum eccleſiaſticū verbum molam aſinariam ſuſpendi à collo, atq; ita demergi, quam vnū ex puſillis ſcādalizare. Quod ſi aliquibus in alios ob puſillanimitatē offenſis(non enim omnium talē mētem fuiſſe arbitror) iſtiuſmodi epiſtolā ſcribi placuit,primùm decuit,neminē offendi,neq;ſolē occidere ſuper huiuſmodi offenſis, certè eò res deduci nō oportuit, vt offenſiones ſuas ſcriptis proderent.Quid enim actum eſt dignum offenſa,aut qua in re vobis quibus ſcripſi, cauſā ſuccēſſionis præbui? An quia adhortati vos ſumus, vt ad Synodū occurreretis? atqui illud potius cū gaudio excipi oportuit. Qui enim benè ſentiūt de ijs, quę egerūt, & in quibus ipſi(vt aiūt) iudices fuere,non indignāter ferre ſolēt,ſi quod ab ipſis iudicatū eſt, ab alijs excutiatur, quippe qui ſecuri ſunt, ea quę ipſi iuſti iudicauerūt,iniuſta nunquam fieri poſſe. Quocirca Epiſcopi in magna Synodo Nicęæ cōgregati, non ſine Dei cōſilio permiſerunt prioris Synodi acta, in alia Synodo examinari, vt & illi, qui iudices erant, præ oculis habētes ſecundū de ea ipſa re iudicium futurum, cnm omni diligētia cauſā expenderent, & illi qui ſententiā acceperant recto agnoſcerēt, ſe non per ſimultatem priorum iudicum ſed iure & merito condemnatos eſſe. Quod ſi iſtiusmodi cōſuetudo olim fuit, eiuſq;memoria renouata eſt,& ſcripto prodita in magna Synodo,eamq; apud vos valere non ſinitis, rem profecto indecoram facitis.morē enim, qui ſemel in Eccleſia obtinuit, & à Synodo confirmatus eſt iniquū eſt à paucis abrogari, quin

πρὸς τοὺς ἐλθόντας Ἀθανασίου πρεσβυτέρους ἀντιστῆναι, ἀλλ᾽ ἐν πᾶσι διετρέποντο, καὶ διηλέγχοντο, τὸ τηνικαῦτα ἠξίωσαν ἡμᾶς ὥστε σύνοδον συγκροτῆσαι, καὶ γράψαι καὶ Ἀθανασίῳ τῷ ἐπισκόπῳ εἰς Ἀλεξάνδρειαν, γράψαι δὲ καὶ τοῖς περὶ Εὐσέβιον, ἵνα ἐπὶ παρουσίᾳ πάντων, ἡ δικαία κρίσις ἐξενεχθῆναι δυνηθῇ, τότε γὰρ καὶ ἀποδεικνύναι πάντα τὰ κατὰ Ἀθανασίου ἐπηγγείλαντο, κοινῇ γὰρ ὑφ᾽ ἡμῶν διηλέγχθησαν οἱ περὶ Μαρτύριον καὶ Ἡσύχιον, καὶ οἱ Ἀθανασίου τοῦ ἐπισκόπου πρεσβύτεροι, μετὰ πεποιθήσεως ἀνθίσταντο, οἱ δὲ περὶ Μαρτύριον, εἰ δεῖ τ᾽ ἀληθὲς εἰπεῖν, ἐν πᾶσι διετρέποντο, ὅθεν καὶ ἠξίωσαν σύνοδον γενέσθαι. εἰ τοίνυν μηδὲ τῶν περὶ Μαρτύριον καὶ Ἡσύχιον ἀξιωσάντων γενέσθαι σύνοδον, προτρεψάμενος ἤμην ἐγὼ σκύλαι τοὺς γράψαντας, ἕνεκεν τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν τῶν αἰτιωμένων ἀδικίαν πεπονθέναι, καὶ οὕτως εὔλογος ἦν καὶ δικαία ἡ προτροπή, ἔστι γὰρ ἐκκλησιαστικὴ καὶ Θεῷ ἀρέσκουσα, ὅτε δὲ οὓς ὑμεῖς αὐτοὶ οἱ περὶ Εὐσέβιον ἀξιοπίστους ἡγήσασθε, καὶ οὗτοι ἠξίωσαν ἡμᾶς συγκαλέσαι, ἀκόλουθον ἦν τοὺς κληθέντας μὴ λυπηθῆναι, ἀλλὰ μᾶλλον προθύμως ἀπαντῆσαι. οὐκοῦν ἡ μὲν δόξασα ἀγανάκτησις τῶν λυπηθέντων, ἀπρεπὴς, ἡ δὲ παραίτησις τῶν μὴ θελησάντων ἀπαντῆσαι, ἀπρεπὴς καὶ ὕποπτος ἐκ τούτων δείκνυται, αἰτιᾶταί τις ἃ πράττων αὐτὸς ἀποδέχεται εἰ παρ᾽ ἑτέρου γινόμενα βλέποι; εἰ γὰρ ὡς γράφετε ἀσάλευτον ἔχει τὴν ἰσχὺν ἑκάστη σύνοδος, καὶ ἀτιμάζεται ὁ κρίνας, ἐὰν παρ᾽ ἑτέρων ἡ κρίσις ἐργάζηται, σκοπεῖτε ἀγαπητοὶ, τίνες εἰσὶν οἱ σύνοδον ἀτιμάζοντες, καὶ τίνες τὰ τῶν φθασάντων κρῖναι, διαλύουσι, καὶ ἵνα μὴ τὰ καθ᾽ ἕκαστον νῦν ἐξετάζων ἐπιβαρεῖν τινὰς δοκῶ, ἀλλὰ τὸ τελευταῖον γενόμενον ἐφ᾽ ᾧ καὶ φρίξειεν ἄν τις ἀκούων, ἀρκεῖ πρὸς ἀπόδειξιν πάντων τῶν παραλειφθέντων. Οἱ Ἀρειανοὶ οἱ ὑπὸ τοῦ τῆς μακαρίας μνήμης Ἀλεξάνδρου τοῦ γενομένου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας, ἐπὶ ἀσεβείᾳ ἐκβληθέντες, οὐ μόνον ὑπὸ τῶν καθ᾽ ἑκάστην πόλιν ἀπεκηρύχθησαν, ἀλλὰ

καὶ

nè hoc quidem conceſſo, quidquam æqui habet veſtra offenſio. Siquidem veſtri legati, Macarius Presbyter, & Martyrius atq; Heſichius Diaconi, nullo modo cũ huc veniſsẽt, pares Presbyteris ab Athanaſio miſſis, ac sẽper ab illis cõuicti, refutatique, Cõcilium indici poſtularunt, literasque, & ad Euſebianos, & Athanaſiũ Alexandriam, quibus inuocarẽtur, mitti, vt corã omnibus iuſto iudicio de cauſa cognoſci poſſet: tùm enim ſe de Athanaſio probaturos eſſe, quod iam nequirẽt. Publicè enim corã nobis Martyrius, & Heſichius refellebãtur, Athanaſij Presbyteris bona cũ fiducia alacriter reſiſtẽtibus. Martyrius verò cũ ſuis, ſi vera dicenda ſunt, vbiq; profligabatur, ac proinde Cõciliũ generale poſtulauit. Si igitur Martyrio & Heſichio nullam Synodum poſtulantibus adhortatus fuiſſem, vt ad Synodũ, qui ad me ſcripſiſſent, conuocarẽtur, idq; in gratiã fratrũ, qui ſe iniuriã pati cõquerebantur, etiã vel ita ęqua, & iuſta fuiſſet noſtra cohortatio, cũ ea ſit & eccleſiaſtica, & Deo grata: iam vbi ijdẽ qui à vobis pro grauibus viris, & fide digni habiti fuere, auctores mihi fuerint, vt vos cõuocarẽ, certè id à vobis ęgrè ferri non debuit, ſed potius alacriter ad citationẽ occurrere. Quapropter indignatio eorũ, qui hac citatione offendũtur, temeraria, & tergiuerſatio ſiſtẽdi ſe in iudicio inhoneſta, & ſuſpitioſa videtur. An quiſpiã ſtomachari debet, ſi quæ ipſe fecit, ab alijs fieri videat? Si enim, vt ſcribitis, incõcuſſam habet auctoritatẽ quęlibet Synodus, & cõtumelioſè, agitur cum iudice, cuius iudicium ab alijs examinatur, cõſiderate quæſo dilectiſſimi, quinã sũt, qui Synodũ improbant, & qui aliorũ iudicata reſcindũt, ne ſingula excutiendo certos homines grauem. Certè id, quod poſtremè geſtũ, cum ſit horrẽdum auditu, ſufficit ad cætera, quæ à me omittuntur, conprobanda. Ariani à beatæ memoriæ Alexãdro, quõdam Alexandriæ Epiſcopo

καὶ ὑπὸ πάντων τῶν κοινῇ συνελθόντων ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν μεγάλῃ συνόδῳ, ἀνεθεματίσθησαν, οὐ γὰρ ἦν αὐτῶν τὸ τυχὸν πλημμέλημα, οὐδὲ εἰς ἄνθρωπον ἦσαν ἁμαρτήσαντες, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. καὶ ὅμως οἱ ὑπὸ πάσης τῆς οἰκουμένης ἀποκηρυχθέντες, καὶ κατὰ πᾶσαν ἐκκλησίαν στηλιτευθέντες, νῦν λέγονται δεδέχθαι. ἐφ' ᾧ καὶ ὑμᾶς ἀκούσαντας, χαλεπαίνειν δίκαιον ἡγοῦμαι. τίνες οὖν εἰσὶν οἱ σύνοδον ἀτιμάζοντες; οὐχὶ οἱ τῶν τριακοσίων τὰς ψήφους παρ' οὐδὲν θέμενοι, καὶ ἀντὶ εὐσεβείας ἀσέβειαν προκρίναντες; ἡ μὲν γὰρ τῶν Ἀρειομανιτῶν αἵρεσις, ὑπὸ πάντων τῶν πανταχοῦ ἐπισκόπων κατεγνώσθη καὶ ἀπεκηρύχθη. Ἀθανάσιος δὲ καὶ Μάρκελλος οἱ ἐπίσκοποι, πλείονας ἔχουσι τοὺς ὑπὲρ ἑαυτῶν λέγοντας καὶ γράφοντας. Μάρκελλος μὲν γὰρ ἐμαρτυρήθη ἡμῖν, καὶ ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν συνόδῳ, τοῖς τὰ Ἀρείου φρονοῦσιν ἀντειρηκώς. Ἀθανάσιος δὲ ἐμαρτυρήθη, μηδὲ ἐν Τύρῳ καταγνωσθείς, ἐν δὲ Μαρεώτῃ μὴ παρεῖναι ἔνθα τὰ ὑπομνήματα κατ' αὐτοῦ γεγενῆσθαι λέγεται. οἴδατε δὲ ἀγαπητοί, ὅτι τὰ κατὰ μονομέρειαν ἰσχὺν οὐκ ἔχει, ἀλλ' ὕποπτα τυγχάνει, καὶ ὅμως τούτων ὄντων, ἡμεῖς ὑπὲρ ἀκριβείας, οὔτε ὑμῖν, οὔτε τοῖς ὑπὲρ αὐτῶν γράψασι πρόκριμα ποιοῦντες προετρεψάμεθα τοὺς γράψαντας ἐλθεῖν, ἵν' ἐπειδὴ πλείους εἰσὶν οἱ ὑπὲρ αὐτῶν γράψαντες, ἐπὶ συνόδου πάντα ἐξετασθῇ πρὸς τὸ μηδὲ τὸν ἀναίτιον κατακριθῆναι, μήτε τὸν ὑπεύθυνον ὡς καθαρὸν λογισθῆναι. οὐκοῦν οὐ παρ' ἡμῶν ἀτιμάζεται σύνοδος, ἀλλὰ παρ' ἐκείνων τῶν ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε τοὺς παρὰ πάντων κατακριθέντας Ἀρειανοὺς καὶ παρὰ γνώμην τῶν κρινάντων, δεξαμένων. οἱ γὰρ πλείονες ἤδη ἀναλύσαντές εἰσι σὺν Χριστῷ. οἱ δὲ ἔτι καὶ νῦν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ ἐξετάζονται, ἀγανακτοῦντες, ὅτι τὴν αὐτῶν κρίσιν ἔλυσάν τινες. τοῦτο δὲ καὶ ἀπὸ τῶν γενομένων ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ ἔγνωμεν, καὶ γὰρ καὶ Καρπάνης τις ἐκβληθεὶς ὑπὸ Ἀλεξάνδρου διὰ τὴν Ἀρείου αἵρεσιν μετά τινων, καὶ αὐτῶν ἐκβληθέντων διὰ τὴν αὐτὴν

αἵρεσιν

po,ob impietatē ad cauſam dicendam citati, non ſolum in eo iudicio à ſingulis ciuitatibus reijciebantur, ſed ab omnibus ſimul, qui ad Nicænū Concilium coierant, anathemate feriebātur. Nihil enim erat in eorū delicto vulgare, neque in hominem peccauerant, ſed in ipsū Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum filium Dei viuētis: ijdē tamen ita ab vniuerſo orbe reiecti & per omnē Eccleſiam famoſiſſimè notati, nunc denuò in Eccleſia (quod quidē triſte veſtris animis arbitramur) recipi perhibētur. Quinam igitur ſunt, qui Synodū vituperant, & trecentorum Epiſcoporum calculos pro nihilo habēt, & impietatem pietati anteponūt? niſi Ariomanitæ ab omnibus vbique Epiſcopis cōdemnati, & abdicati? Athanaſius contra, & Marcellus Epiſcopi plurimos habēt, qui verbis ſcriptiſque ſuis eorū innocentiam tuētur. Marcelli enim fides, cōfeſſioq; Niçææ ſpectata eſt, cum Arianis cōtradiceret. Ibidē quoque Athanaſij ſynceritas in tuēda fide ſpectata fuit. Qui nec Tyri cōdemnatus eſt, nec Mareotæ præſens fuit, vbi contra eum abſentē in lite proceſsū eſt. Scitis autē dilectiſſimi, monumenta actorū, vbi vna dumtaxat pars adfuerit, nullarū virium eſſe, & ſuſpecto haberi. Nos tamē, quāquam ita actū eſſet, pro re certius cognoſcēda, neq; vobis, qui contra eū, neq; illis, qui pro eo literas miſere, præiudicium facientes, cohortati ſumus omnes quotquot ſcripſerāt, vt prçsētes ſe iudicio ſiſterent, quo omnia ad amuſſim, quia quāplurimi pro vtroq; ſcribunt, in Synodo examinari poſſent, ne vel innocens cōdemnetur, aut qui rei sūt, puri habeantur. Non igitur à nobis vilipēditur Synodus, ſed ab illis, qui quouis modo, & temerè Arianos ab omnibus condemnatos, cōtra ſententiam eorū, qui causā iudicauerūt, recipiunt, quorū pleriq; ſoluti iam à corpore cū Chriſto viuūt, alij adhuc in vita manētes, indignè ferūt, ſua iudicia ita à quibuſdā

re-

αἵρεσιν, ἐληλύθασιν ἐνταῦθα ἀποσταλέντες παρὰ Γρηγορίου τινὸς, ὅμως δὲ ἐμάθομεν καὶ παρὰ Μακαρίου τοῦ πρεσβυτέρου, καὶ Μαρτυρίου, καὶ Ἡσυχίου τῶν διακόνων, πρὸ τοῦ γὰρ ἀπαντῆσαι τοὺς Ἀθανασίου πρεσβυτέρους, προετρέποντο ὑμᾶς γράφειν εἰς Ἀλεξάνδρειαν Πιστῷ τινι, ἡνίκα καὶ Ἀθανάσιος ὁ ἐπίσκοπος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἦν. τοῦτον δὲ τὸν Πιστὸν, οἱ Ἀθανασίου τοῦ ἐπισκόπου πρεσβύτεροι παραγενόμενοι, ἀπέδειξαν εἶναι Ἀρειανὸν, ἐκβληθέντα μὲν ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ ἐπισκόπου, καὶ τῆς κατὰ Νίκαιαν συνόδου, κατασταθέντα δὲ ὑπὸ Σεκούνδου τινὸς, ὃν ἡ μεγάλη σύνοδος Ἀρειανὸν ὄντα, ἐξέβαλε. τοῦτο δὲ οὐδὲ αὐτοὶ οἱ περὶ Μαρτύριον ἀντέλεγον, οὐδὲ ἠρνοῦντο τὸν Πιστὸν ὑπὸ Σεκούνδου ἐσχηκέναι τὴν κατάστασιν. σκοπεῖτε τοίνυν καὶ ἐκ τούτων, τίνες ἂν ὑπὸ μέμψιν δικαίως γένοιντο, οἱ μὴ πεισθέντες ἡμεῖς ὥστε τῷ Ἀρειανῷ γράψαι, ἢ οἱ συμβουλεύοντες ἀτιμάσαι τὴν μεγάλην σύνοδον, καὶ τοῖς ἀσεβέσιν ὡς εὐσεβέσι γράψαι; καὶ γὰρ καὶ Μακάριος ὁ πρεσβύτερος, ὁ παρὰ Εὐσεβίου μετὰ τῶν περὶ Μαρτύριον ἀποσταλεὶς, ὡς ἤκουσεν ἐπιστάντας τοὺς πρεσβυτέρους Ἀθανασίου ἐκδεχομένων ἡμῶν τὴν παρουσίαν αὐτοῦ, μετὰ τῶν περὶ Μαρτύριον καὶ Ἡσύχιον, ἀπεδήμησε νυκτὸς, καίτοι νοσῶν τῷ σώματι, ὡς ἐκ τούτου λοιπὸν ἡμᾶς ἀκολούθως ἀποστοχάζεσθαι, ὅτι αἰσχυνόμενος τὸν κατὰ Πιστοῦ ἔλεγχον, ἀνεχώρησεν. ἀδύνατον γὰρ τὴν κατάστασιν Σεκούνδου τοῦ Ἀρειανοῦ, ἐν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ ἰσχῦσαι. ἀτιμία γὰρ ἀληθῶς αὕτη κατὰ τῆς συνόδου, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ συνελθόντων ἐπισκόπων, ἐὰν τὰ μετὰ τοσαύτης σπουδῆς καὶ εὐλαβείας ὡς Θεοῦ παρόντος γενόμενα, ἀντὶ μηδενὸς λυθῇ εἴπερ οὖν ὡς γράφετε ἐκ τοῦ κατὰ Νοβάτον καὶ τὸν Σαμοσατέα Παῦλον παραδείγματος τὰ τῶν συνόδων ἰσχύειν δόγματα χρὴ, ἔδει μᾶλλον μὴ λυθῆναι τὴν τῶν τριακοσίων τὴν ψῆφον, ἔδει τὴν καθολικὴν σύνοδον, ὑπὸ τῶν ὀλίγων μὴ ἀτιμασθῆναι. αἱρετικοὶ γὰρ οἱ Ἀρειανοὶ, ὥσπερ κἀκεῖνοι, καὶ ὅμοιαι αἱ κατὰ τούτων ψῆφοι, ταῖς κατ' ἐκείνων. τούτων δὲ τολμηθέντων· τίνες εἰσὶν οἱ φλόγα δι-

χονίας

reſcindi.Hęc ita eſſe ex ijs,quę Alexādrię acta sūt deprę-hēdimus.Nam Carpones quidā ab Alexandro ob Arianā hæreſim cū quibuſdā alijs eiuſdē criminis reis olim citatus huc ad nos venit,miſſus à Gregorio.Id ipsū quoq ex Macario Presbytero, & Martyrio ,& Heſychio Diaconis dicimus, qui antequam iudicio ſe ſiſterent Athanaſij Presbyteri,auctores nobis fuere,vt ſcriberemus Alexandriā cuidā Piſto quo tempore etiā tum Athanaſius Epiſcopus Alexādrię verſabatur. Hunc autē Piſtū Athanaſij Presbyteri ſuperuenientes docuerūt Arianum eſſe,& eo nomine,& ab Alexandro, & Synodo Nicæna Reū factū, gradusq; ordinis ſui,à quodā ſecundo,quē magna Synodus, vt Arianū reiecerat, accepiſſe. Videtis igitur,vel ex hac cauſa, qui potius in culpa habendi ſunt, Nos ne,qui perſuaderi nō potuimus, vt Ariano Piſto literas ſcriberemus, an illi, qui mihi cōſiliū dedere,vt cōtempto magno cōcilio,ad impios hęreticos,veluti ad pios homines literas darem. Certè Macarius Presbyter, cum legatus ab Euſebio venerat,vbi audiuit Athanaſij Presbyteros iſtos obſiſtere, hosq; eius præsētiam non admittere, vnà cum Martyrio,& Heſychio, quāuis graui valetudine de nocte profectus eſt,vt nō incōcinnè diuinaremus,eū impatientia refutati Piſti fugā arripuiſſe.Impoſſibile .n. eſt,Secūdi ordinationē,vtpote Ariani,vim vllā in catholica Eccleſia habere: id enim verè ad Synodi & ad Epiſcoporū,qui in Syodo fuere,cōtumeliā vergeret,ſi quę illi tāto ſtudio,& cura,veluti Deo pręsēte egiſsēt,à nobis vt vana,futiliaq; abrogarētur. Quod ſi igitur(quemadmodū ſcribitis)pro exemplis in Nouatū,& Paulū Samoſatensē editis,decreta Synodorū obſeruari oportet, certè minimè oportuit calculos trecentorū Epiſcoporum irritos haberi, aut catholicam Synodū à paucis contemni. Aequè enim,vt illi Ariani hæretici sūt, & calculi cōtra iſtos dati paris ſunt

 mo-

χονοίας αἰτιάσαντες; ἡμᾶς γὰρ τοῦτο πεποιηκέναι γράψαντες, ἐμέμψασθε. ἆρ' οὖν ἡμεῖς διχονοίας εἰργασάμεθα οἱ συναλγοῦντες τοῖς πάσχουσιν ἀδελφοῖς, καὶ κατὰ κανόνα πάντα πεποιηκότες, ἢ οἱ φιλονείκως, καὶ παρὰ κανόνα τὴν τριακοσίων ψῆφον λύσαντες καὶ κατὰ πάντα τὴν σύνοδον ἀτιμάσαντες; οὐ γὰρ μόνον οἱ Ἀρειανοὶ ἐδέχθησαν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον μεμελετήκασιν ἐπίσκοποι διαβαίνειν. εἰ οὖν ἀληθῶς ἴσην καὶ τὴν αὐτὴν ἡγεῖσθε τιμὴν, τῶν ἐπισκόπων, καὶ μὴ ἐκ τοῦ μεγέθους τῶν πόλεων ὡς γράφετε, κρίνετε τοὺς ἐπισκόπους, ἔδει τὸν πεπιστευμένον μικρὰν, μένειν ἐν τῇ πιστευθείσῃ, καὶ μὴ ἐξουθενεῖν μὲν τὸν πεπιστευμένον, μεταβαίνειν δὲ εἰς τὴν μὴ ἐγχειρισθεῖσαν, ἵνα τῆς μὲν παρὰ Θεοῦ δοθείσης καταφρονῇ, τὴν δὲ τῶν ἀνθρώπων κενοδοξίαν ἀγαπήσῃ. οὐκοῦν ἀγαπητοὶ ἔδει ἀπαντῆσαι καὶ μὴ παραιτήσασθαι, ἵνα καὶ τέλος λάβῃ τὸ πρᾶγμα, τοῦτο γὰρ ὁ λόγος ἀπαιτεῖ. ἀλλ' ἴσως ἡ προθεσμία ἐνεπόδισε, γράψαντες γὰρ ἐμέμψασθε ὅτι στενὴν τὴν προθεσμίαν τῆς συνόδου ὡρίσαμεν. ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀγαπητοὶ, πρόφασίς ἐστιν. εἰ μὲν γὰρ ἐρχομένους τινὰς συνέκλεισεν ἡ ἡμέρα, στενὸν ἂν τὸ διάστημα τῆς προθεσμίας ἠλέγχθη, εἰ δὲ οἱ ἐλθεῖν μὴ βουλόμενοι, κατεσχήκασι καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ἕως αὐτοῦ τοῦ Ιαννουαρίου μηνὸς, μὴ θαρρούντων ἐστὶν ἡ πρόφασις, ἦλθον γὰρ ἂν ὡς προεῖπον, εἰ ἐθάῤῥουν, οὐ πρὸς τὸ διάστημα τῆς ὁδοῦ σκοποῦντες, οὐ δὲ πρὸς τὴν προθεσμίαν ὁρῶντες, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς δικαίοις καὶ τοῖς εὐλόγοις παῤῥησιαζόμενοι. ἀλλ' ἴσως διὰ τὸν καιρὸν οὐκ ἀπήντησαν, τοῦτο γὰρ γράφοντες πάλιν ἐδηλώσατε, ὡς ἄρα ἔδει ἡμᾶς σκοπήσαντας τὸν ἐπὶ τῆς ἑῴας καιρὸν, μὴ προτρέψασθαι ὑμᾶς ἀπαντῆσαι. εἰ μὲν οὖν διὰ τὸ τοιοῦτον εἶναι τὸν καιρὸν, οὐκ ἀπηντήσατε, ὡς φατὲ, ἔδει πρότερον ὑμᾶς τὸν καιρὸν τοῦτον σκοπήσαντας, μὴ αἰτίους σχίσματος μηδὲ ὀλολυγῆς καὶ θρήνων ἐν ταῖς ἐκκλησίαις γενέσθαι. νῦν δὲ οἱ ταῦτα πε-

ποιη-

momenti cũ calculis,quibus illi damnati ſunt. Tali igitur cõmiſſa audacia, quinam dicẽdi sũt, flammam diſcordiæ accẽdiſſe? ſiquidem id nobis in veſtris literis obijcitis. Nos ſcilicet diſcordiã induximus, qui cõpatimur cũ patiẽtibus fratribus, & omnia ſecundum Canonẽ facimus? An qui cõtentiosè violato Canone trecentorũ decreta prȩuaricãtur & per omnia Synodũ cõtemptui habẽt? Cũ nõ ſolũ Arianos recipiãt, ſed iã in vſu habeant de loco in locũ ad Epiſcopatus capiẽdos trãſilire. Si igitur verè parem, eundẽq; honorẽ in omnibus Epiſcopis cẽſetis eſſe, neq; ex magnitudine ciuitatũ(vt vos ſcribitis)honorem eius rei creſcere arbitramini, oportuit eũ cui cõcredita eſt parua ciuitas, in ea quæ credita eſt,permanere,& nequaquam reiecta cõcredita, ad eam quæ cõcredita non eſt,trãſuolare:ne eã quȩ à Deo data eſt,aſpernari,illã verò quȩ hominũ ambitu cõceſſa eſt,magnificare videatur. Oportuit igitur vos dilectiſſimi huc accedere, & nequaquam tergiuerſari,vt res ad finem deducatur:id enim ratio requirit. Sed fortaſſe dies cõſtituti temporis breuior, quã par erat, impedimẽto fuit,(nam huiuſmodi in literis veſtris quærimoniam facitis)atqui illud, dilectiſſimi, pro mera cauillatione putandũ eſt: ſi enim aliquos in itinere dies oppreſſiſſet, arctitudo breuitasq; temporis accuſari potuiſſet. Iam cũ illi qui nec ipſi venire voluerũt,& presbyteros ſuos vſq; ad mẽſem Iannuarij,ne venirent detinuerint,liquidè apparet, iſtam cauſificationẽ eorũ hominum eſſe, qui ſibi nõ ſatis cõfidũt:veniſſent enim,vt dixi, ſi de ſua cauſa benè ſperaſſent, nõ reſpectantes ad interuallum itineris, aut temporis conſtituti ſpatiũ,ſed ex iure ſuo,& rationibus fiduciã collegiſſent. Eſto vt tempus in cauſa fuerit, cur nõ venerint?id enim quoq;in ſcriptis veſtris ſignificatis, cũ dicitis,æquum ſcilicet fuiſſe vt reſpectu tantorũ temporũ, quæ veniẽtibus ex Oriente ne-

πεποιηκότες, ἔδειξαν μὴ τὸν καιρὸν αἴτιον, ἀλλὰ τὴν προαίρεσιν τῶν μὴ θελησάντων ἀπαντῆσαι. θαυμάζω δὲ κἀκεῖνο τὸ μέρος τῆς ἐπιστολῆς πῶς ὅλως καὶ ἐγράφη παρ' ὑμῶν, ὅτι δὴ τοῖς περὶ Εὐσέβιον μόνοις, καὶ οὐ πᾶσιν ὑμῖν μόνος ἔγραψα. δυσχέρειαν γὰρ τῶν μεμψαμένων μᾶλλον ἄν τις εὕροι ἤπερ ἀλήθειαν. ἐγὼ γὰρ οὐκ ἄλλοθεν λαβὼν κατὰ Ἀθανασίου γράμματα, ἢ διὰ τῶν περὶ Μαρτύριον καὶ Ἡσύχιον, ἐκείνοις ἀνάγκη ἔγραψα τοῖς καὶ γράψασι κατ' αὐτοῦ. ἔδει τοίνυν ἢ τοὺς περὶ Εὐσέβιον μὴ μόνους χωρὶς πάντων ὑμῶν γράψαι, ἢ ὑμᾶς εἰς οὓς μὴ ἔγραψα, μὴ λυπεῖσθαι, εἰ ἐκείνοις ἐγράφη τοῖς καὶ γράψασιν. εἰ γὰρ ἔχρην καὶ πᾶσιν ὑμῖν ἐπιστεῖλαι, ἔδει καὶ ὑμᾶς σὺν ἐκείνοις γράψαι, νῦν δὲ τὸ ἀκόλουθον σκοποῦντες, ἐκείνοις ἔγραψα μὲν τοῖς καὶ δηλώσασιν ἡμῖν, καὶ τοῖς ἀποστείλασι πρὸς ἡμᾶς. εἰ δὲ καὶ τὸ μόνον ἐμὲ γεγραφέναι ἐκείνοις ἐκίνησεν ὑμᾶς, ἀκόλουθόν ἐστιν ὑμᾶς ἀγανακτεῖν, ὅτι καὶ μόνῳ ἐμοὶ ἔγραψαν. ἀλλὰ καὶ ἐν τούτῳ πιθανὴ μὲν καὶ οὐκ εὔλογος ἡ πρόφασις ἀγαπητοὶ, ὅμως δὲ γνωρίσαι ὑμῖν ἀναγκαῖον, ὅτι εἰ καὶ μόνος ἔγραψα, ἀλλ' οὐκ ἐμοῦ μόνου ἐστὶν αὕτη ἡ γνώμη, ἀλλὰ πάντων τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν, καὶ τῶν ἐν τούτοις τοῖς μέρεσιν ἐπισκόπων. καὶ ἔγωγε τοὺς πάντας οὐκ ἠθέλησα ποιῆσαι γράψαι, ἵνα μὴ παρὰ πολλῶν τὸ βάρος ἔχωσιν. ἀμέλει καὶ τῇ ὁρισθείσῃ προθεσμίᾳ συνῆλθον ἐπίσκοποι, καὶ ταύτης τῆς γνώμης γεγόνασιν ἣν πάλιν γράφων ὑμῖν σημαίνω. ὥστε ἀγαπητοὶ εἰ καὶ μόνος ἐπιστέλλω, ἀλλὰ πάντων εἶναι γνώμην ταύτην γινώσκετε. ταῦτα μὲν οὖν περὶ τοῦ μὴ εὐλόγως τινὰς ἐξ ὑμῶν προφάσεις, ἀλλὰ ἀδίκους καὶ ὑπόπτους πορίσασθαι. περὶ δὲ τοῦ μὴ δυσχερῶς μηδὲ ἀδίκως ἡμᾶς ὑποδεδέχθαι εἰς κοινωνίαν τοὺς συνεπισκόπους ἡμῶν Ἀθανάσιον καὶ Μάρκελλον, εἰ καὶ τὰ πραχθέντα ἱκανὰ, ὅμως διὰ βραχέων εὔλογον ὑμῖν δεῖξαι. ἔγραψαν οἱ περὶ Εὐσέβιον πρότερον κατὰ τῶν περὶ Ἀθανάσιον, ἐγράψατε δὲ καὶ νῦν ὑμεῖς, ἔγρα-

ceſſaria eſſent, veniēdi citationē omitteremus. Si igitur, quia dies breuior fuit, iter omiſſum eſt, nequaquā oportuit ijs ipſis temporibus vos præbere auctores ſchiſmatis, luctus, & lacrymarū in Eccleſia. Iam qui talia agunt, oſtendunt non tempora ipſorū profectioni, ſed cōſcientiā obſiſtere. Admiror quoq; eā partē epiſtolę, & neſcio quomodo hoc ſcribere potuiſtis, id vobis ęgrè eſſe, quod Euſebio cū ſuis dūtaxat, & non itidē omnibus vobis literas ſcripſerim, in hac expoſtulatione moroſitatē promptiſſimā, quàm veri quid depręhēdas. Ego enim cum non aliūde literas cōtra Athanaſiū accepiſſem, quā à Martyrio, & Heſychio, neceſſario illis reſpōdi, qui ſcripſerant cōtra Athanaſiū. Oportuit igitur non ſolum Euſebianos abſq; vobis ſcribere; aut vos, quibus nō ſcripſi, nō moleſtè ferre, ſi reſcripſerim illis, qui mihi ſcripſerāt: Nam ſi par erat ad vos omnes literas dari, par quoq; erat, & vos vnà cū illis literas mittere. Nunc autē quod cōſentaneū erat reſpiciētes, illis ſcripſimus, qui nos certiores reddiderāt, & literas miſere. Quod ſi vos cōmouet, quod illis ſcripſerim, cōſequēs eſt vt indignemini quoq; quod illi. ſoli mihi ſcripſerint. Verū in hoc ipſa iuſta, & rationabilis cauſa eſt, dilectiſſimi, quā vobis intimandū puto. Nam tametſi ſolus ſim, qui ſcripſi, nō tamē meam ſolius ſententiā, ſed omniū Italorū, & omniū in his regionibus Epiſcoporum, ſcripſi. Ego autē omnes nolui ſcribere, ne à multis onerarentur: certè ad conſtitutū tempus cōuenere Epiſcopi & eius ſentētiæ fuere quā vobis iterū ſignifico. Quapropter dilectiſſimi, etiāſi ſolus ſcribo, ſcribere me tamē cōmunē omniū ſententiā vos ſcire volo. Et hęc quidē à nobis aduerſus non æquas veſtrorū hominū, ſed iniuſtas, & ſuſpectas cauſidicationes dicta ſūto. Quod autē non temere aut iniuſtè ſuſceperim in cōmunionē Coepiſcopos noſtros, Athanaſiū & Marcellū, etiamſi prius dicta ſufficiant

ciant

ἔγραψαν δὲ καὶ πλεῖστοι ἐπίσκοποι ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐξ ἄλλων ἐπαρχιῶν ὑπὲρ Ἀθανασίου. πρῶτον μὲν οὖν τὰ κατ' αὐτοῦ γράμματα παρ' ὑμῶν μάχεται πρὸς ἑαυτὰ, καὶ οὐδεμίαν συμφωνίαν ἔχει τὰ δεύτερα πρὸς τὰ πρῶτα, ἀλλ' ἐν πολλοῖς τὰ πρῶτα ὑπὸ τῶν δευτέρων λύεται, καὶ τὰ δεύτερα ὑπὸ τῶν πρώτων διαβάλλεται, ἀσυμφώνων δὲ ὄντων τῶν γραμμάτων, οὐδεμία πίστις περὶ τῶν λεγομένων ἐστίν. ἔπειτα εἰ τοῖς παρ' ὑμῶν γραφεῖσιν ἀξιοῦτε πιστεύειν, ἀκολουθόν ἐστι καὶ τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ γράψασι, μὴ ἀπιστῆσαι, καὶ μάλιστα ὅτι ὑμεῖς μὲν πόῤῥωθεν, ἐκεῖνοι δὲ ἐν τοῖς τόποις ὄντες καὶ εἰδότες τὸν ἄνδρα, καὶ τὰ ἐκεῖ γινόμενα πράγματα γράφουσι, μαρτυροῦντες αὐτοῦ τῷ βίῳ, καὶ διαβεβαιούμενοι ἐν πᾶσιν αὐτὸν συσκευὴν πεπονθέναι, καὶ πάλιν, Ἀρσένιός τις ἐπίσκοπος ἠλέγχθη ποτὲ ὡς ἀναιρεθεὶς παρὰ Ἀθανασίου, ἀλλὰ τοῦτον ἐμάθομεν ζῆν. ἀλλὰ καὶ φιλίαν ἔχειν πρὸς αὐτόν. τὰ ὑπομνήματα τὰ ἐν Μαρεώτῃ γενόμενα διεβεβαιώσατο κατὰ μονομέρειαν γεγενῆσθαι. μήτε γὰρ ἐκεῖ παρεῖναι Μακάριον τὸν πρεσβύτερον τὸν κατηγορούμενον, μήτε αὐτὸν τὸν ἐπίσκοπον αὐτοῦ Ἀθανάσιον. καὶ τοῦτο οὐ μόνον ἐκ τῶν αὐτοῦ λόγων, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὑπομνημάτων, ὧν ἐκόμισαν ἡμῖν οἱ περὶ Μαρτύριον καὶ Ἡσύχιον, ἔγνωμεν. ἀναγνόντες γὰρ εὕρομεν, ὅτι ὁ μὲν κατήγορος Ἰσχύρας ἐκεῖ παρῆν, οὔτε δὲ Μακάριος, οὔτε ὁ ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος, ἀλλὰ καὶ πρεσβυτέρους Ἀθανασίου ἀξιοῦντας παρεῖναι καὶ μὴ συγχωρηθέντας. ἔδει δὲ ἀγαπητοὶ, εἴπερ μετ' ἀληθείας ἐγίνετο τὸ κριτήριον, μὴ μόνον τὸν κατήγορον, ἀλλὰ καὶ τὸν κατηγορούμενον παρεῖναι. ὥσπερ γὰρ ἐν τῇ Τύρῳ Μακάριος παρῆν ὁ κατηγορούμενος, καὶ Ἰσχύρας ὁ κατήγορος, καὶ οὐδὲν ἐδείχθη, οὕτως ἔδει καὶ ἐν τῷ Μαρεώτῃ μὴ μόνον ἀπελθεῖν τὸν κατήγορον, ἀλλὰ καὶ τὸν κατηγορούμενον, ἵνα παρὼν ἢ ἐλεγχθῇ, ἢ μὴ ἐλεγχθεὶς, δείξῃ τὴν συκοφαντίαν, νυνὶ δὲ τούτου μὴ γενομένου, ἀλλὰ μόνου ἀπελθόντος τοῦ κατηγόρου, μεθ' ὧν παρῃτήσατο Ἀθανάσιον,

ciant, breuibus tamē ratio vobis iſtarū rerū demonſtanda eſt. Scripſere prius Euſebius cū ſuis cōtra Athanaſiū, ſcripſiſtis & vos in præſentia, ſcripſere etiā plurimi ex Aegypto, & ex alijs prouincijs Epiſcopi pro Athanaſio: nā quod ante omnia obſeruari oportet, literæ veſtræ aduerſus Athanaſiū inter ſe pugnant, & primæ cum ſecūdis nullū concentū habēt, ſed in pleriſq; primæ à ſecūdis deſtruūtur, & ſecūdæ à primis reddūtur ſuſpectæ, ex diſcrepātibus autē literis, nulla certitudo cōſtitui poteſt. Quod ſi veſtris literis fidē dari poſtulatis, ęquū eſt & literis eorū, qui pro eo ſcribūt, fidē nō abnegare, & maximè quod vobis à patria eius lōgè diſtātibus, illi, qui in ijſdē locis cū Athanaſio degūt, vt de homine noto, rebuſq; ibi geſtis certiores, probū teſtimoniū de vitę eius innocentia perhibēt, affirmantes eū, non niſi cōfictis criminibus opprimi. Quin & Arſenius aliquando dictus ab Athanaſio interfectus, quē iam cognouimus in vita eſſe, & cū Athanaſio amicitiā, fouere, is ipſe affirmat, ea quæ acta ſunt Mareotę, in abſentia alterius partis acta fuiſſe: neq; .n. ibi pręſto fuiſſe Macariū Presbyterū, qui reatum ſuſtinebat, neq; Epiſcopū eius Athanaſiū, & hoc non ſolū ex verbis eius, ſed ex monumētis actorum per Martyriū, & Heſichiū allatis cognouimus: ea enim perlegētes, inuenimus accuſatorē Iſchyram ibi pręſto fuiſſe: Macariū autem & Athanaſiū nequaquā adfuiſſe, neq; Athanaſij Presbyteros, quāquam hoc ipsū magnopere ſolicitātes, admiſſos eſſe. Oportebat autē dilectiſſimi, ſi quidē ſynceriter illud iudiciū agebatur, non ſolū accuſatorem ſed & reum pręſētem ſiſti. Et vt Tyri Macarius aderat reus & Iſchyras accuſator, vbi nihil criminū docere potuit, ita quoq; in Mareoten nō ſolū oportuit accuſatorē, ſed & reū quoq; vnà proficiſci, vt vel præſens cōuinceretur, vel ſi victus non eſſet, appareret eū calumnijs petitū fuiſſe: iam cum

hoc

ὕποπτα τὰ πράγματα φαίνεται. ᾐτιᾶτο δὲ καὶ τοὺς ἀπελθόντας εἰς τὴν Μαρεώτην, παρὰ γνώμην αὐτοῦ ἀπεληλυθέναι, ἔλεγε γὰρ ὅτι Θεόγνιον, καὶ Μάριν, καὶ Θεόδωρον, Οὐρσάκιον, καὶ Οὐάλεντα, καὶ Μακεδόνιον, ὑπόπτους ὄντας ἀπέστειλαν, καὶ τοῦτο οὐκ ἐκ τῶν λόγων αὐτοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἐπιστολῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ γενομένου ἐπισκόπου τῆς Θεσσαλονίκης ἐδείκνυε. προσήνεγκε γὰρ ἐπιστολὴν αὐτοῦ γραφεῖσαν πρὸς Διονύσιον τὸν ἐν τῇ συνόδῳ κόμητα, ἐν ᾗ δηλοῖ φανερὰν συσκευὴν γενέσθαι κατὰ Ἀθανασίου. καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ κατηγόρου Ἰσχύρα, προσεκόμισε χεῖρα ὁλόγραφον αὐθεντικὴν, ἐν ᾗ μάρτυρα τὸν Θεὸν τὸν παντοκράτορα ἐπικαλούμενος, μήτε ποτηρίου κλάσιν μήτε τραπέζης ἀνατροπὴν γεγενῆσθαι ἔλεγεν, ἀλλ᾽ ὑποβεβλῆσθαι ἑαυτὸν ὑπό τινων, πλάσασθαι ταύτην τὴν κατηγορίαν, ἀπαντήσαντες δὲ καὶ πρεσβύτεροι τοῦ Μαρεώτου, διεβεβαιώσαντο μήτε τὸν Ἰσχύραν πρεσβύτερον εἶναι τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, μήτε τι τοιοῦτον πεπλημμεληκέναι Μακάριον, ὁποῖον ἐκεῖνος ἐκατηγόρησεν. Οἱ πρεσβύτεροι δὲ καὶ οἱ διάκονοι ἀπαντήσαντες ἐνταῦθα, οὐκ ὀλίγα, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἐμαρτύρησαν ὑπὲρ τοῦ ἐπισκόπου Ἀθανασίου, διαβεβαιούμενοι μηδὲν ἀληθὲς εἶναι τῶν κατ᾽ αὐτοῦ λεγομένων, συσκευὴν δὲ αὐτὸν πεπονθέναι, καὶ οἱ ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου δὲ καὶ Λιβύης πάντες ἐπίσκοποι, γράφοντες διεβεβαιώσαντο καὶ τὴν κατάστασιν αὐτοῦ ἔννομον καὶ ἐκκλησιαστικὴν γεγονέναι, καὶ πάντα τὰ παρ᾽ ὑμῶν λεγόμενα κατ᾽ αὐτοῦ εἶναι ψευδῆ, οὔτε γὰρ φόνον γεγενῆσθαι, οὔτε τινὰς ἀναιρεθῆναι δι᾽ αὐτὸν, οὔτε κλάσιν ποτηρίου γεγενῆσθαι, ἀλλὰ πάντα εἶναι ψευδῆ. καὶ ἐκ τῶν ὑπομνημάτων δὲ τῶν ἐν Μαρεώτῃ κατὰ μονομέρειαν γεγενημένων ἐδείκνυεν ὁ ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος ἕνα κατηχούμενον, ἐξετασθέντα, καὶ εἰπόντα ἔνδον εἶναι μετὰ Ἰσχύρα, ὅτε Μακάριος ὁ πρεσβύτερος Ἀθανασίου, ὡς λέγουσιν, ἐπέστη τῷ τόπῳ. καὶ ἄλλους δὲ ἐξετασθέντας καὶ εἰπόντας, τὸν μὲν ἐν κελλίῳ μικρῷ, τὸν δὲ ὄπισθεν τῆς θύρας κατακεῖσθαι τὸν Ἰσχύραν τό-

τες;

hoc factũ non ſit, ſed ſolũ ibi accuſator ſteterit, cum ijs, quos vt ſuſpectos Athanaſius reijciebat, actorũ illorum monumẽta ſuſpicione carere nõ poſsũt. Addebat pręterea in ſua querela eos, qui Mareoten profecti ſunt ſe inuito eò profectos eſſe: miſere enim eò (vt ipſe dicebat) Theognium, Marium, Vrſacium, Valentem, & Macedoniũ, homines ſuſpectos, neq; hoc ita eſſe ſolũmodo verbis ſuis, ſed literis quoq; Alexandri Theſſalonicenſium Epiſcopi demõſtrabat: protulit enim epiſtolã illius ſcriptã ad Dionyſiũ, qui in ea Synodo Comes erat, quibus Epiſcopis ille liquidò declarat, Athanaſiũ calumnijs & ipſius quoq; accuſatoris Iſchyræ cõiurationibus opprimi, verã manum & authenticã protulit, in qua ille teſtatur Deũ omnipotentẽ inuocans, neq; calicis confractionẽ neq; menſæ ſubuerſionẽ vllam fuiſſe, ſed ſe ſubornatũ eſſe à certis hominibus, vt crimẽ cõfingeret: Deinde cũ huc excurriſſent Mareotæ Presbyteri, affirmarunt, neq; Iſchyrame ſſe Catholicæ Eccleſiæ Presbyterũ, neq; tale quid cõmiſiſſe Macariũ, quale illi imputabat. Quinimò Presbyteri, & Diaconi cũ huc veniſſent, nõ tenuiter, ſed prolixè teſtimonia dixere pro Athanaſio, affirmantes nihil eorũ, quę illi obijcerẽtur, verũ eſſe, eumq; cõiurationibus premi, quin & Epiſcopi ex Aegypto & Africa in ſuis ſcriptis affirmarunt, conſtitutionẽ Athanaſij in ſuſcipiẽdo epiſcopatu, legitimã, & eccleſiaſticam fuiſſe, neq; cędem cõmiſſam, neq; quemquã per illum ſublatum eſſe, neq; poculum vllum cõfractum, ſed omnia eſſe conficta. Et ex ipſis iudicijs in Mareota per abſentiã alterius partis habitis, oſtẽdebat Athanaſius, vnũ catechumenum in examinatione ſui dixiſſe, ſe intus cum Iſchyra fuiſſe, quo tempore Macarius Presbyter Athanaſij eò, vt aiunt, ſe in eum locum immiſiſſet, alios itẽ examinatos pro teſtimonio dixiſſe Iſchyram in cellula parua latuiſſe, alios, poſt

τι, νοσοῦντα, ὅτι Μακάριον λέγουσιν ἀπηντηκέναι ἐκεῖ. ἀπὸ δὴ τούτων ὧν ἔλεγε καὶ ἡμεῖς ἀκολούθως στοχαζόμεθα, ὅτι πῶς οἷόν τε τὸν ὄπισθεν τῆς θύρας νόσῳ κατακείμενον, τότε ἑστηκέναι καὶ λειτουργεῖν καὶ προσφέρειν; ἢ πῶς οἷόν τε ἦν προσφορὰν προκεῖσθαι, ἔνδον ὄντων τῶν κατηχουμένων; εἰ γὰρ ἔνδον ἦσαν οἱ κατηχούμενοι, οὔπω ἦν ὁ καιρὸς τῆς προσφορᾶς. ταῦτα, ὥσπερ εἴρηται, ἔλεγεν ὁ ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος, καὶ ἐκ τῶν ὑπομνημάτων ἐδείκνυε, διαβεβαιουμένων καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, μηδὲ ὅλως αὐτὸν πρεσβύτερον γεγενῆσθαί ποτε ἐν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, μηδὲ συνῆχθαι αὐτόν ποτε ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὡς πρεσβύτερον. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ὅτι Ἀλέξανδρος ἐδέχετο κατὰ φιλανθρωπίαν τῆς μεγάλης συνόδου τοὺς ἀπὸ σχίσματος Μελιτίου, ὠνομάσθαι αὐτὸν ὑπὸ Μελιτίου μετὰ τῶν αὐτοῦ διεβεβαιοῦντο, ὃ καὶ μέγιστόν ἐστι τεκμήριον, μὴ εἶναι αὐτὸν μήτε Μελιτίου. εἰ γὰρ ἦν, πάντως καὶ αὐτὸς αὐτοῖς συνηριθμεῖτο. ἄλλως τε καὶ ἐν ἄλλοις ὁ Ἰσχύρας ψευσάμενος ἐδείκνυτο ὑπὸ Ἀθανασίου, ἐκ τῶν ὑπομνημάτων. κατηγορήσας γὰρ ὡς βιβλίων κεκαυμένων, ὅτε ὡς λέγουσι Μακάριος ἐπέστη, ἠλέγχθη ὑφ᾽ ὧν αὐτὸς ἤνεγκε μαρτύρων ψευσάμενος. τούτων τοίνυν οὕτως λεγομένων, καὶ τοσούτων μὲν ὄντων τῶν μαρτύρων, τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ, τοσούτων δὲ δικαιωμάτων προφερομένων ὑπ᾽ αὐτοῦ, τί ἔδει ποιεῖν ἡμᾶς; ἢ τί ὁ ἐκκλησιαστικὸς κανὼν ἀπαιτεῖ; ἢ μὴ καταγνῶναι τοῦ ἀνδρὸς, ἀλλὰ μᾶλλον ἀποδέξασθαι καὶ ἔχειν αὐτὸν ἐπίσκοπον, ὥσπερ καὶ ἔχομεν; καὶ γὰρ πρὸς τούτοις πᾶσι, παρέμεινεν ἐνταῦθα ἐνιαυτὸν καὶ ἕξ μῆνας ἐκδεχόμενος τὴν παρουσίαν ὑμῶν, ἢ τῶν βουλομένων ἐλθεῖν. τῇ δὲ παρουσίᾳ ἐδυσώπει πάντας, ὅτι οὐκ ἂν παρῆν, εἰ μὴ ἐθάῤῥει. καὶ γὰρ οὐκ ἀφ᾽ ἑαυτοῦ ἐλήλυθεν, ἀλλὰ κληθεὶς καὶ λαβὼν γράμματα παρ᾽ ἡμῶν, καθάπερ καὶ ὑμῖν ἐγράψαμεν, καὶ ὅμως μετὰ τοσαῦτα, ὑμεῖς ὡς παρὰ κανόνας ποιήσαντας ἡμᾶς ἐμέμψασθε. σκοπεῖτε τοίνυν τίνες εἰσὶν οἱ παρὰ κα-

oſtium ægrotum eodẽ tempore decubuiſſe, quo Macarius ſuperueniebat. Ex iſtis rationibus Athanaſij, facilè colligebamus, fieri non potuiſſe, vt qui morbo poſt oſtiũ decumbebat, in ſacris conſtiterit, & oblationem cõfecerit, nec oblationẽ proponi potuiſſe, cum intus catechumeni verſarentur, quibus intus adhuc agẽtibns, tempus oblationis nondum eſſe potuit. Hæc vt iam expoſui, pro ſe dicebat Athanaſius, & rem ita eſſe, ex actis declarabat, idem affirmantibus cæteris, qui cum eo erant, prorſus nunquam Iſchyram Eccleſiæ Presbyterum fuiſſe, aut vt Presbyterum Synaxim cum alijs feciſſe. Neque enim quo tempore Alexander ex humanitate magni concilij, eos, qui erant ex ſchiſmate Meletij recipiebat, hunc à Meletio tanquam ſuum nominatum fuiſſe affirmabant, quod ipſum maximum ſignum eſt, non fuiſſe illum ex numero Meletianorum: nam ſi Meletianus fuiſset, omnibus modis illum in eorum claſſe recenſuiſſent. Quin & alibi falſa dixiſſe Iſchyram ex ipſis actis comprobatum eſt ab Athanaſio, quippe qui in crimine de combuſtis libris falſi conuictus ſit ab ijs, quos in teſtes adduxerat. Quum igitur iſtiuſmodi allegarentur, & tot teſtes pro Athanaſio ſtarent, & ipſe tam iuſta pro ſe adferret, quid quæſo nos oportuit facere? An non quod Eccleſiaſtici Canonis eſt? hominemque proinde non condemnaremus, ſed potius reciperemus? eumque pro Epiſcopo, quemadmodnm eſt, haberemus? Præter hæc omnia annum totum, & integros ſex menſes apud nos hæſit, veſtram præſentiam expectans, aut quotquot comparere auderent, ſuaque præſentia pudefecit omnes: non enim iudicio ſtetiſſet, niſi ſui fiduciam habuiſſet, neque ſpontè, ſed literis noſtris ad iudicium vocatus, comparuiſſet, quemadmodum vos per literas citauimus, & tamen poſt tanta argumenta nos velut inſolitum quiddam agentes

νόνας πράξαντες; ἡμεῖς οἱ μετὰ τοσούτων ἀποδείξεων τὸν ἄνδρα δεξάμενοι, ἢ οἱ ἀπὸ τριάκοντα καὶ ἓξ μονῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ ὀνομάσαντές τινα ὡς ἐπίσκοπον ξένον, καὶ ἀποστείλαντες εἰς Ἀλεξάνδρειαν μετὰ στρατιωτικῆς ἐξουσίας; ὅπερ οὐδὲ εἰς Γαλλίας αὐτοῦ ἀποσταλέντος. ἐγεγόνει γὰρ ἂν καὶ τότε, εἰ ὄντως ἦν καταγνωσθείς. ἀμέλει ἐπανελθὼν σχολάζουσαν καὶ ἐκδεχομένην αὐτὸν τὴν ἐκκλησίαν εὗρεν, ἀλλὰ νῦν οὐκ οἶδα ποίῳ τρόπῳ γέγονε τὰ γενόμενα. πρῶτον μὲν γὰρ εἰ δεῖ τἀληθὲς εἰπεῖν, οὐκ ἔδει γραψάντων ἡμῶν σύνοδον γενέσθαι, προλαβεῖν τινας τὴν ἐκ τῆς συνόδου κρίσιν, ἔπειτα, οὐκ ἔδει τοιαύτην καινοτομίαν κατὰ τῆς ἐκκλησίας γενέσθαι. ποῖος γὰρ κανὼν ἐκκλησιαστικὸς, ἢ ποία παράδοσις ἀποστολικὴ τοιαύτη; ὥστε εἰρηνευούσης ἐκκλησίας, καὶ ἐπισκόπων τοσούτων ὁμόνοιαν ἐχόντων πρὸς τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ἀλεξανδρείας Ἀθανάσιον, ἀποστεῖλαι Γρηγόριον, ξένον μὲν τῆς πόλεως, μήτε ἐκεῖ βαπτισθέντα μήτε γινωσκόμενον, τοῖς πολλοῖς, μὴ αἰτηθέντα παρὰ πρεσβυτέρων. μὴ παρ' ἐπισκόπων, μὴ παρὰ λαῶν, ἀλλὰ κατασταθῆναι μὲν ἐν Ἀντιοχείᾳ ἀποσταλῆναι δὲ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, οὐ μετὰ πρεσβυτέρων, οὐ μετὰ διακόνων, τῆς πόλεως, οὐ μετὰ ἐπισκόπων τῆς Αἰγύπτου, ἀλλὰ μετὰ στρατιωτῶν, τοῦτο γὰρ ἔλεγον καὶ ᾐτιῶντο οἱ ἐνταῦθα ἐλθόντες. εἰ γὰρ καὶ μετὰ τὴν σύνοδον ὑπεύθυνος ἦν εὑρεθεὶς ὁ Ἀθανάσιος, οὐκ ἔδει τὴν κατάστασιν οὕτως παρανόμως καὶ παρὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα γενέσθαι, ἀλλ' ἐπ' αὐτῆς τῆς ἐκκλησίας, ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ἱερατείου, ἀπ' αὐτοῦ τοῦ κλήρου, τοὺς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπους ἔδει καταστῆσαι, καὶ μὴ νῦν τοὺς ἀπὸ τῶν ἀποστόλων κανόνας παραλύεσθαι. ἆρα γὰρ εἰ καθ' ἑνὸς ὑμῶν ἐγεγόνει τὸ τοιοῦτον, οὐκ ἂν ἐβοήσατε, οὐκ ἂν ἠξιώσατε ὡς παραλελυμένων τῶν κανόνων, ἐκδικηθῆναι; ἀγαπητοὶ ὡς Θεοῦ παρόντος μετ' ἀληθείας φθεγγόμεθα ὃ λέγομεν, οὐκ ἔστι τοῦτο εὐσεβὲς, οὐδὲ νόμιμον, οὐδὲ ἐκκλησιαστικόν. καὶ γὰρ καὶ τὰ λεγό-

repræhēditis. Qui igitur ſunt qui contra Canones agūt? noſne, qui cum tantis rerum documentis virum recipimus, an qui Antiochiæ fuere qui externum hominem ad triginta ſex manſiones diſtantem Epiſcopum nominarunt, eumque militari manu Alexandriam deduxerunt? quod ne tunc quidem factum eſt, quum Athanaſius in Galliam relegebatur, quod tum haud dubiè factum fuiſſet, ſi pro verè damnato habitus fuiſſet: certè cum inde ab exilio rediret, etiam tum ſuam Eccleſiam, à qua recipiebatur, vacantem inuenit. Prorſus ignoro quanam ratione facta ſunt, quæ facta ſunt. Primum enim (ſi verum dicendum eſt) non decebat, cum nos ad celebrandam Synodum literas mitteremus, aliquos præoccupare iudicium Synodi; deinde non decuit nouos iſtos modos contra Eccleſiam induci: vbi enim eſt iſtiuſmodi Eccleſiaſticus Canon, aut iſtiuſmodi traditio Apoſtolica? vt in pace agente Eccleſia, & Epiſcopis concordibus cum Epiſcopo Alexandriæ Athanaſio immittere Gregorium peregrinum, & externum hominem, neque Alexandriæ baptizatum, neque plebi cognitum, neque poſtulatum à Presbyteris, eumq, Antiochiæ creare Epiſcopum, atq; inde deducere Alexandriam, non cum Presbyteris aut Diaconis Ciuitatis, non cū Epiſcopis Aegypti, ſed cum militibus? Hæc enim dixere & conqueſti ſunt, qui huc venerūt: Si enim poſt Synodum in culpa fuiſſet depræhenſus Athanaſius, non tamē oportuit, creationem noui Epiſcopi ita illegaliter, & præter Canonē Eccleſiaſticū fieri, ſed in ipſa Eccleſia, & ex ipſo ſacerdotali ordine, & ex ipſo clero eius prouinciæ Epiſcopos conſtitui, & nequaquam ex illis, qui nunc Apoſtolorū Canones violāt. Age ſi in quenquā veſtrū id cōmiſſum eſſet, nonne vociferaturi eſſetis? nōne vindictā quaſi violatis Canonibus, poſtulaturi fuiſſetis? Dilecti credite, tanquā Deo præsēte

cum

μένα γεγενῆσθαι παρὰ Γρηγορίου ἐν τῇ εἰσόδῳ αὐτοῦ, δείκνυσι τὴν τῆς καταστάσεως τάξιν. ἐν γὰρ τοιούτοις εἰρηνικοῖς καιροῖς. ὡς αὐτοὶ οἱ ἐλθόντες ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας ἀπήγγελλαν, καθὼς καὶ οἱ ἐπίσκοποι ἔγραψαν, ἡ ἐκκλησία ἐμπρησμὸν ὑπέμεινε, παρθένοι ἐγυμνώθησαν, μονάζοντες κατεπατήθησαν, πρεσβύτεροι καὶ πολλοὶ τοῦ λαοῦ ᾐκίσθησαν καὶ βίαν πεπόνθασιν, ἐπίσκοποι ἐφυλακίσθησαν, περιεσύρησαν πολλοί, τὰ ἅγια μυστήρια, ἐφ' οἷς ᾐτιῶντο Μακάριον τὸν πρεσβύτερον, ὑπὸ ἐθνικῶν διηρπάζετο, καὶ εἰς γῆν κατεβάλλετο, ἵνα τὴν Γρηγορίου τινὲς κατάστασιν δέξωνται, τὰ δὲ τοιαῦτα δείκνυσι τοὺς παραλύοντας τοὺς κανόνας. εἰ γὰρ νομίμη ἦν ἡ κατάστασις, οὐκ ἂν διὰ παρανομίας ἠνάγκαζε πείθεσθαι τοὺς νομίμως ἀπειθοῦντας αὐτῷ, καὶ ὅμως τοιούτων γενομένων, γράφετε εἰρήνην μεγάλην γεγενῆσθαι ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ τῇ Αἰγύπτῳ, ἐκτὸς εἰ μὴ ἀντιμεταβέβληται τὸ ἔργον τῆς εἰρήνης, καὶ τὰ τοιαῦτα εἰρήνην ὀνομάζετε. κἀκεῖνο δὲ ὑμῖν ἀναγκαῖον ἐνόμισα δηλῶσαι, ὅτι Ἀθανάσιος διεβεβαιοῦτο Μακάριον ἐν Τύρῳ ὑπὸ στρατιώτας γεγενῆσθαι, καὶ μόνον τὸν κατήγορον ἀπεληλυθέναι μετὰ τῶν ἀπελθόντων εἰς τὸν Μαρεώτην, καὶ τοὺς μὲν πρεσβυτέρους ἀξιοῦντας παρεῖναι ἐν τῇ ἐξετάσει μὴ συγκεχωρῆσθαι, τὴν δὲ ἐξέτασιν γεγενῆσθαι περὶ ποτηρίου καὶ τραπέζης, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἐπάρχου καὶ τῆς τάξεως αὐτοῦ, παρόντων ἐθνικῶν καὶ Ἰουδαίων. τοῦτο δὲ κατὰ τὰς ἀρχὰς ἄπιστον ἦν, εἰ μὴ καὶ ἐκ τῶν ὑπομνημάτων ἐδείκνυτο, ἐφ' ᾧ καὶ ἐθαυμάσαμεν, νομίζω δὲ καὶ ὑμᾶς ἐπιθαυμάζειν ἀγαπητοί. πρεσβύτεροι μὲν οὐκ ἐπιτρέπονται παρεῖναι οἱ καὶ τῶν μυστηρίων λειτουργοὶ τυγχάνοντες, ἐπὶ δὲ ἐξωτικοῦ δικαστοῦ παρόντων κατηχουμένων, καὶ τὸ χεῖρον ἐπὶ ἐθνικῶν καὶ Ἰουδαίων τῶν διαβεβλημένων περὶ τὸν χριστιανισμὸν, ἐξέτασις περὶ αἵματος Χριστοῦ καὶ σώματος Χριστοῦ, γίνεται. εἰ γὰρ καὶ ὅλως ἐγεγόνει τὶ πλημμέλημα, ἔδει ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὑπὸ κληρικῶν νομίμως ἐξετάζεσθαι

cũ veritate loquimur. Non eſt illud piè factũ, nõ ex iure non eccleſiaſticè. Quinimò quę feruntur acta in introitu Gregorij oſtẽdũt qualis fuerit ordo in eius ordinatione: temporibus enim ita pacatis prout renunciant qui inde veniunt, & quemadmodũ Epiſcopi ſcribunt, ipſa Eccleſia incendiũ paſſa eſt, virgines denudatæ, monachi conculcati, Presbyteri, & multi ex populo indignè habiti, & violatĩ, Epiſcopi in carcerẽ detruſi, multi item ſpoliati. Sacra myſteria, de quibus incuſabãt Macariũ Presbyterum, ab Ethnicis direpta, & in terram abiecta ſunt, vt vi cogerent nõnullos, ad cõſtitutionem Gregorij approbãdam. Hæc & iſtiuſmodi oſtendunt, quinam ſint Canonũ pręuaricatores. Nam & ſi legitima fuiſſet eius cõſtitutio, non tamẽ cum præuaricatione legum coegiſſet eos ſibi obtemperare, qui ei legitimè o baudiebãt. Et tamẽ cum talia ſcelera deſignata ſint, ſcribitis magnificam pacem Alexãdriæ, & per Aegyptum fuiſſe, quaſi res officiũq; pacis in cõtrariam iam ſignificationẽ abierit. Illud quoque neceſſariũ exiſtimaui, quod vobis indicaretur, Athanaſiũ affirmaſſe Macariũ ſub cuſtodia militũ habitum eſse, & ſolũ accuſatorẽ vnà cum illis, qui Mareoten proficiſcebãtur, abijſse, & Presbyteris rogantibus, vt in quæſtione adeſse liceret, pernegatum, & quæſtionẽ habitã fuiſse de calice, & mẽſa in præſentia præfecti & eius cohortis, aſſiſtentibus tum Ethnicis, tum Iudęis. Id principio nobis incredibile videbatur, niſi ex ipſis actorũ monumentis demonſtratũ fuiſset, certè nobis magnæ admirationis fuit, vt etiam vobis eſſe puto. Atqui ne Presbyteris quidem adeſse permittitur in myſterijs, quum tamẽ ipſi quoq; ſacrorũ adminiſtri ſint. Iam quis non execretur ſub externo iudice præſentibus Catechumenis, & quod peius eſt, Ethnicis & Iudæis Chriſtianiſmũ blaſphemantibus, quæſtionẽ de sãguine, & corpore Chriſti haberi? Nam ſi omninò

τὰ τοιαῦτα. Περὶ δὲ Μαρκέλλου ἐπειδὴ καὶ περὶ αὐτοῦ ὡς ἀσεβοῦντος εἰς τὸν Χριστὸν ἐγράψατε, δηλῶσαι ὑμῖν ἐσπούδασα, ὅτι ἐνταῦθα γενόμενος, διεβεβαιώσατο μὲν μὴ εἶναι ἀληθῆ τὰ περὶ αὐτοῦ γραφέντα παρ' ὑμῶν, ὅμως δὲ ἀπαιτούμενος παρ' ἡμῶν εἰπεῖν περὶ τῆς πίστεως, οὕτως μετὰ παρρησίας ἀπεκρίνατο δι' ἑαυτοῦ, ὡς ἐπιγνῶναι μὲν ἡμᾶς ὅτι μηδὲν ἔξωθεν τῆς ἀληθείας ὁμολογεῖ. οὕτως γὰρ εὐσεβῶς περὶ τοῦ Κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡμολόγησε φρονεῖν, ὥσπερ καὶ ἡ καθολικὴ ἐκκλησία φρονεῖ, καὶ οὐ νῦν ταῦτα πεφρονηκέναι διεβεβαιώσατο, ἀλλὰ καὶ ἔκπαλαι, ὥσπερ οὖν καὶ οἱ ἡμέτεροι πρεσβύτεροι τότε ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν συνόδῳ γενόμενοι, ἐμαρτύρησαν αὐτοῦ τῇ ὀρθοδοξίᾳ. καὶ γὰρ καὶ τότε καὶ νῦν κατὰ τῆς αἱρέσεως τῶν Ἀρειανῶν πεφρονηκέναι διϊσχυρίσατο, ἐφ' ᾧ καὶ ὑμᾶς ὑπομνῆσαι δίκαιόν ἐστιν, ἵνα μηδεὶς τὴν τοιαύτην αἵρεσιν ἀποδέχηται, ἀλλὰ βδελύττηται ὡς ἀλλοτρίαν τῆς ὑγιαινούσης διδασκαλίας. ὀρθὰ τοίνυν αὐτὸν φρονοῦντα, καὶ ἐπὶ ὀρθοδοξίᾳ μαρτυρούμενον, τί πάλιν καὶ ἐπὶ τούτου ἔδει ποιεῖν ἡμᾶς, ἢ ἔχειν αὐτὸν ὥσπερ καὶ εἴχομεν, ἐπίσκοπον, καὶ μὴ ἀποβάλλειν τῆς κοινωνίας; ταῦτα μὲν οὖν ἐγὼ οὐχ ὡς ὑπεραπολογούμενος αὐτῶν γέγραφα, ἀλλ' ἕνεκα τοῦ πιστεῦσαι ὑμᾶς, ὅτι δικαίως καὶ κανονικῶς ἐδεξάμεθα τοὺς ἄνδρας, καὶ μάτην φιλονεικεῖτε. ὑμᾶς δὲ δίκαιόν ἐστι σπουδάσαι καὶ παντὶ τρόπον καμεῖν, ἵνα τὰ μὲν παρὰ κανόνα γενόμενα, διορθώσεως τύχῃ, αἱ δὲ ἐκκλησίαι, εἰρήνην ἔχωσι, πρὸς τὸ τὴν τοῦ Κυρίου εἰρήνην τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν παραμένειν, ὁμολογῶ γὰρ τὰ γενόμενα, οὐκ εἰρήνης, ἀλλὰ σχίσματος προφάσεις εἰσίν. οὐ γὰρ μόνον οἱ περὶ Ἀθανάσιον καὶ Μάρκελλον οἱ ἐπίσκοποι ἐληλύθασιν ἐνταῦθα, αἰτιώμενοι κατ' αὐτῶν ἀδικίαν γεγονέναι, ἀλλὰ καὶ πλεῖστοι ἄλλοι ἐπίσκοποι ἀπὸ Θράκης, ἀπὸ Κοίλης Συρίας, ἀπὸ Φοινίκης καὶ Παλαιστίνης, καὶ πρεσβύτεροι μὲν οὐκ ὀλίγοι, ἄλλοι δέ τινες ἀπὸ Ἀλεξανδρείας, καὶ ἄλλοι ἐξ ἄλλων μερῶν

nino delictũ aliquod perpetratum fuiſſet, oportebat de eo in Eccleſia inquiri ſub legitimis clericis. De Marcello autem poſtquam de illo quoque, vt impio in Chriſtum perſcripſiſtis, vobis ſtudui ſignificare, eũ cum huc veniſſet, affirmaſſe falſa eſſe, quę de ſe in literis veſtris ſcripta eſsẽt, ſed tamen cum à nobis poſtularetur, vt de fide diceret, tanta cum fiducia per ſe reſpondit, vt nemo non perciperet, eum nihil à veritate profiteri alienum, ſed eadem cum pietate, qua Eccleſia de Domino & Saluatore noſtro ſentire, neque iam tantummodo, ſed etiam olim huius ſententiæ ſe fuiſſe confirmabat, vti & noſtri Presbyteri, qui tunc in Nicæno Concilio aderant, de ipſius recta fide conteſtabantur: Nam & eum tunc quoque in ſententijs dicendis dimicaſſe cum Ariana hæreſi teſtes fuere, cuius quoque vos admonitos velim, nequis talem hæreſim appreobet, ſed abominetur, vt alienam à ſana doctrina. D viro igitur, quem rectæ opinionis, & ſyncerę religionis eſſe, teſtimonijs approbatũ eſt, quid quæſo nos facere oportuit? anne, vt eũ pro Epiſcopo haberemus quẽadmodum habemus? an potius à cõmunione repelleremus? Hæc quidẽ ego nõ tanquam eorum cauſam agẽs ſcribo, ſed vt & vobis fidẽ facerem, viros iuſtos iuſtè & canonicè à nobis receptos eſſe, & vos minimè habere causã litigandi: par autẽ eſt vt ſtudiũ adhibeatis, & omnibus modis elaboretis, vt quæ cõtra Canonẽ acta ſunt, emendationẽ accipiant, & Eccleſiæ pacẽ habeãt, vt Chriſti pax nobis data permaneat, & nõ ſcindatur Eccleſia, ne vos eã culpã veluti ſchiſmatis authores ſuſtineatis. Dico enim, & planè proteſtor, ea quæ à vobis acta sũt, non eſſe pacis ſed ſchiſmatis. Non enim ſolũ Athanaſius, & Marcellus Epiſcopi cũ querimonijs de illatis iniurijs, ſed & plurimi Epiſcopi ex Thracia, Cœloſyria, Phœnicia, Palæſtina, huc cõuenere, Presby-

ερων, ἀπήντησαν εἰς τὴν ἐνταῦθα σύνοδον, ἐπὶ πάντων τῶν συνελθόντων ἐπισκόπων, πρὸς τοῖς ἄλλοις οἷς ἔλεγον, ὅτι καὶ ἀποδύρονται, βίαν καὶ ἀδικίαν τὰς ἐκκλησίας πεπονθέναι, καὶ ὅμοια τῶν κατὰ Ἀλεξάνδρειαν καὶ τὰς ἑαυτῶν, καὶ ἐν ἄλλαις ἐκκλησίαις γεγενῆσθαι διεβεβαιοῦντο, οὐ λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ πράγμασι, καὶ ἐξ Αἰγύπτου δὲ καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας πάλιν ἐλθόντες νῦν πρεσβύτεροι μετὰ γραμμάτων, ἀποδύρονται, ὅτι πολλοὶ ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι θέλοντες ἐλθεῖν εἰς τὴν σύνοδον, ἐκωλύθησαν. μέχρι γὰρ νῦν καὶ μετὰ τὴν τοῦ ἐπισκόπου Ἀθανασίου ἀποδημίαν ἔλεγον, ἐπισκόπους ὁμολογητὰς κατακόπτεσθαι πληγαῖς, καὶ ἄλλους φυλακίζεσθαι, ἤδη δὲ καὶ ἀρχαίους, πλεῖστον ὅσον χρόνον ἔχοντας ἐν τῇ ἐπισκοπῇ, εἰς λειτουργίας δημοσίας παραδίδοσθαι καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας κληρικοὺς καὶ λαϊκοὺς ἐπιβουλεύεσθαι καὶ διώκεσθαι, καὶ γὰρ καί τινας ἐπισκόπους, καί τινας ἀδελφοὺς, ὑπερορίους ἔλεγον γεγενῆσθαι, δι᾽ οὐδὲν ἕτερον, ἢ ἵνα καὶ ἄκοντες ἀναγκάζωνται κοινωνεῖν Γρηγορίῳ, καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ Ἀρειανοῖς. καὶ ἐν Ἀγκύρᾳ δὲ τῆς Γαλατίας, οὐκ ὀλίγα γεγενῆσθαι, ἀλλὰ τὰ αὐτὰ πάλιν τοῖς κατὰ Ἀλεξάνδρειαν γενομένοις. ἠκούσαμεν καὶ παρ᾽ ἑτέρων, καὶ Μάρκελλος δὲ ὁ ἐπίσκοπος διεμαρτύρατο. πρὸς δὲ τούτοις καὶ τοιαύτας κατηγορίας, καὶ οὕτω δεινὰς κατά τινων ἐξ ὑμῶν, ἵνα μὴ λέγω τὰ ὀνόματα οἱ ἀπαντήσαντες εἰρήκασιν, ἃς ἐγὼ μὲν γράψαι παρῃτησάμην. ἴσως καὶ ὑμεῖς παρ᾽ ἑτέρων ἀκηκόατε. διὰ τοῦτο γὰρ μάλιστα καὶ ἔγραψα προτρεπόμενος ὑμᾶς ἐλθεῖν, ἵνα καὶ παρόντες ἀκούσητε, καὶ πάντα διορθωθῆναι καὶ θεραπευθῆναι δυνηθῇ, καὶ διὰ τοῦτο προθυμοτέρους ἔδει τοὺς κληθέντας ἀπαντῆσαι, καὶ μὴ παραιτήσασθαι, ἵνα μὴ τέως ὕποπτοι περὶ τὰ λεχθέντα, ἐὰν μὴ ἀπαντήσωσι, νομισθῶσιν, ὡς μὴ δυνάμενοι ἐλέγξαι ἃ ἔγραψαν. τούτων τοίνυν οὕτως λεγομένων, καὶ οὕτως τῶν ἐκκλησιῶν πασχουσῶν, καὶ ἐπιβουλευομένων, ὡς οἱ ἀπαγγέλλοντες διεβεβαιοῦντο,

τίνες

teri item non pauci,partim ex Alexandria,partim aliũde ad hoc Concilium occurrerunt, & coram omnibus Epiſcopis ibi congregatis inter reliqua dicta ſua conqueſti sũt, vim,& iniuriã Eccleſijs illatas eſſe,ſuaſq; Eccleſias eadem, quæ Alexandrina paſſas eſſe, & in alijs Eccleſijs ſimilia deſignata.Ex Aegypto autẽ,& Alexandria cũ denuò ſuperueniſſent Presbyteri,literas ſecũ attulere, quibus plurimorũ Epiſcoporum, & Presbyterorum querimonia cõtinebantur, ſe, cum huc ad Cõciliũ pergerent, detentos fuiſſe, atq; etiam nũc detineri. Et quemadmodum poſt Athanaſij exiliũ cõtingit, Epiſcopos homines Cõfeſſores flagris cõſcindi, alios in carceribus haberi, Præſuleſq;lõgiſſimi in ſuo Epiſcopatu temporis publicis miniſterijs mancipari, & fere omnes Clericos, & populos Eccleſię Catholicę inſidijs appeti,& perſecutionem pati: quoſdã item Epiſcopos, & fratres finibus ſuis eiectos eſſe,nulla alia de cauſa, niſi vt inuiti cogerẽtur cõmunicare cum Gregorio, & Arianis: & Ancyræ quæ in Galatia eſt,non pauca aut parua deſignata eſſe,ſed prorſus eadem cum factis Alexandrinis. Audiuimus etiam iſta ab alijs, & Marcellus quoq; Epiſcopus, rem ita eſſe ſuo teſtimonio confirmabat. Hæc,& huiuſmodi crimina contra quoſdam ex veſtris(vt nomina eorum omittam) hi,qui huc venerunt, detulere, quæ ego adſcribere ſubterfugi, & fortaſſe ea ab alijs, quænam ſint,reſciueritis. Et hęc potiſſima mihi ſcribẽdi cauſa fuit, vt huc veniretis,quo vobis pręsẽtibus,omnia corrigi & ſanari poſsẽt, ac propterea alacrius à vobis & ſine recuſatione occurrendum fuit, ne qui hactenus infamia iſtorum ſcelerum laborant, cõtumacia non comparẽdi in iudicio, libellos cõtra ſe datos,videantur refellere nõ potuiſſe. Cum igitur talia rumoribus, famaq; circumferantur, tantaſque iniurias Eccleſię patiãtur, & iſtiuſmodi inſidijs vexẽtur,

τίνες εἰσὶν οἱ φλόγα διχονοίας ἀνάψαντες, ἡμεῖς οἱ λυπούμενοι ἐπὶ τοῖς τοιούτοις, καὶ συμπάσχοντες τοῖς πάσχουσιν ἀδελφοῖς, ἢ οἱ τὰ τοιαῦτα ἐργασάμενοι; θαυμάζω γὰρ πῶς τοιαύτης καὶ τοσαύτης ἐκεῖ ἀκαταστασίας καθ' ἑκάστην ἐκκλησίαν οὔσης δι' ἣν καὶ οἱ ἀπαντήσαντες ἦλθον ἐνταῦθα, γράφετε ἡμᾶς ὁμόνοιαν γεγενῆσθαι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, τὰ δὲ τοιαῦτα οὐκ ἐπὶ οἰκοδομῇ τῆς ἐκκλησίας, ἀλλ' ἐπὶ καθαιρέσει ταύτης γίνεται, καὶ οἱ ἐν τούτοις δὲ χαίροντες, οὐκ εἰσὶν εἰρήνης υἱοὶ, ἀλλὰ ἀκαταστασίας. ὁ δὲ Θεὸς ἡμῶν, οὐκ ἔστιν ἀκαταστασίας, ἀλλ' εἰρήνης. διόπερ ὡς οἶδεν ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, κηδόμενος μὲν καὶ τῆς ὑμῶν ὑπολήψεως, εὐχόμενος δὲ καὶ τὰς ἐκκλησίας μὴ ἐν ἀκαταστασίᾳ εἶναι, ἀλλὰ διαμένειν ὥσπερ ὑπὸ τῶν ἀποστόλων ἐκανονίσθη, γράψαι ὑμῖν ταῦτα ἀναγκαῖον ἡγησάμην, ἵνα ἤδη ποτὲ δυσωπήσητε τοὺς διὰ τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀπέχθειαν, οὕτως διαθεμένους τὰς ἐκκλησίας. Ἤκουσα γὰρ ὅτι τινές εἰσιν ὀλίγοι, οἱ τούτων πάντων αἴτιοι τυγχάνοντες, καὶ σπουδάσατε ὡς σπλάγχνα ἔχοντες οἰκτιρμῶν διορθώσασθαι ὡς προεῖπον, τὰ παρὰ κανόνα γενόμενα, ἵνα εἰ καί τι προελήφθη, τοῦτο τῇ ὑμετέρᾳ σπουδῇ θεραπευθῇ καὶ μὴ γράφητε ὅτι τὴν Μαρκέλλου καὶ Ἀθανασίου, ἢ τὴν ἡμῶν ἑλοῦ κοινωνίαν, οὐ γὰρ εἰρήνης, ἀλλὰ φιλονεικίας καὶ μισαδελφίας τὰ τοιαῦτα γνωρίσματα. διὰ τοῦτο οὖν κἀγὼ τὰ προειρημένα ἔγραψα, ἵνα μαθόντες ὅτι οὐκ ἀδίκως ἐδεξάμεθα αὐτοὺς, παύσησθε τῆς τοιαύτης ἔριδος. εἰ μὲν γὰρ ἐλθόντων ὑμῶν ἦσαν καταγνωσθέντες, εἰ μὴ εὐλόγους ἀποδείξεις ἔχειν ἐφαίνοντο ὑπὲρ ἑαυτῶν, καλῶς ἂν τὰ τοιαῦτα γεγραφήκατε. ἐπειδὴ δὲ, ὡς προεῖπον κανονικῶς καὶ οὐκ ἀδίκως τὴν πρὸς αὐτοὺς ἔχομεν κοινωνίαν, παρακαλῶ ὑπὲρ Χριστοῦ μὴ ἐπιτρέψητε διασχισθῆναι τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ. μὴ δὲ τοῖς προλήμμασι πιστεύσητε, ἀλλὰ τὴν τοῦ Κυρίου εἰρήνην προτιμήσατε, οὐ γὰρ ὅσιον, οὐδὲ δίκαιον δι' ὀλίγων μικροψυχίαν, τοὺς μὴ καταγνω-

vt affirmauere qui huc veniebant, quinam quæſo ſunt, qui flammam diſcordiæ accendũt? nos ne qui iſta dolemus, & patientibus fratribus cõpatimur, an illi qui hæc ſcelera deſignant? Miror autem cum tantæ, ac tales turbationes ſint in ſingulis Eccleſijs, vt non alia de cauſa itere ſuſceperint, qui ad Cõciliũ venere, vos interim ſcribere cõcordiam in Eccleſijs voluiſſe, cum iſtiuſmodi facta, non ad ędificationẽ Eccleſiæ, ſed ad ſubuerſionẽ fieri ſolẽt & qui iſtiuſmodi rebus oblectãtur, non ſunt pacis filij ſed perturbationis. Deus autẽ noſter non eſt perturbationis, ſed pacis Deus. Quapropter quẽadmodum cõſcius eſt Deus Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, hæc putaui neceſſaria eſſe, quæ vobis ſcriberentur, tum vt parcerem veſtræ exiſtimationi, tum quia optarẽ Eccleſias non in perturbatione eſſe, ſed ſecundum Canones Apoſtolorum regi, & vt nunc tandem pudefaceretis illos, qui ob mutuum inter ipſos odium ita Eccleſias vexant. Audio paucos eſſe iſtorum malorum authores, quapropter operam date, vt habentes viſcera miſericordiæ, corrigatis ea, quę, vt dixi, contra Canonem facta ſunt, vt ſi quid vitij anteuertit, id veſtro ſtudio emendetur, & ne mihi ſcribatis, quod Marcelli, & Athanaſij communionem potius, quam veſtram prępotauerim: nam hęc non pacis, ſed contentionis, & odij fraterni argumenta ſunt. Atque ſuperiora ſcripſi, quo certiores facti, eos non iniuſtè receptos eſſe, deſiſteretis ab huiuſmodi iurgio, qui ſi à vobis hic cum cęteris cõgregatis in iudicio conuicti fuiſsẽt, neq; probas rationes pro ſui defenſione habuiſsẽt, rectè nobiſcũ in ſcriptis veſtris expoſtularetis. Poſtquam autẽ, vt dixi canonicè, & non iniuſtè cũ ijs fouemus cõmunionẽ, obſecro vos per Ieſum Chriſtũ, ne ſinatis diſcindi membra Chriſti, neq; pręoccupationibus fidem habere, ſed Domini pacẽ anteponatis: nõ enim ius

aut

θέντας ἀποῤῥίπτειν καὶ λυπεῖν ἐν τούτῳ τὸ πνεῦμα. εἰ δὲ νομίζετε δύνασθαί τινα κατ' αὐτῶν ἀποδεῖξαι, καὶ εἰς πρόσωπον αὐτοὺς ἐλέγξαι, ἐλθέτωσαν οἱ βουλόμενοι ἑτοίμους γὰρ ἑαυτοὺς καὶ αὐτοὶ εἶναι ἐπηγγείλαντο, ὥστε καὶ ἀποδεῖξαι, καὶ διελέγξαι περὶ ὧν ἡμῖν ἀπήγγειλαν. σημάνατε οὖν ἡμῖν ἀγαπητοὶ περὶ τούτου, ἵνα κἀκείνοις γράψωμεν, καὶ τοῖς ὀφείλουσι πάλιν συνελθεῖν ἐπισκόποις, πρὸς τὸ πάντων παρόντων, τοὺς ὑπευθύνους καταγνωσθῆναι, καὶ μηκέτι ἀκαταστασίαν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις γίνεσθαι. ἀρκεῖ γὰρ τὰ γενόμενα, ἀρκεῖ ὅτι παρόντων ἐπισκόπων, ἐπίσκοποι ἐξορίζονται, περὶ οὗ οὐδὲ μακρηγορεῖν δεῖ, ἵνα μὴ βαρεῖσθαι οἱ παρόντες τότε δοκῶσιν. εἰ γὰρ δεῖ τ' ἀληθὲς εἰπεῖν, οὐκ ἔδει μέχρι τούτων φθάσαι, οὐδὲ εἰς τοσοῦτον ἐλθεῖν τὰς μικροψυχίας. ἔστω Ἀθανάσιος καὶ Μάρκελλος ὡς γράφετε, μετετέθησαν ἀπὸ τῶν ἰδίων τόπων, τί καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἄν τις εἴποι; τῶν ἐκ διαφόρων τόπων ὡς προεῖπον ἐλθόντων ἐνταῦθα ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων. καὶ αὐτοὶ γὰρ πάλιν ἡρπάσθαι ἑαυτοὺς καὶ τοιαῦτα πεπονθέναι ἔλεγον, ὦ ἀγαπητοὶ, οὐκέτι κατὰ τὸ εὐαγγέλιον, ἀλλὰ λοιπὸν ἐπὶ ἐξορισμῷ καὶ θανάτῳ αἱ κρίσεις τῆς ἐκκλησίας εἰσίν· εἰ γὰρ καὶ ὅλως, ὡς φατὲ, γέγονέ τι εἰς αὐτοὺς ἁμάρτημα, ἔδει κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα, καὶ μὴ οὕτως γεγενῆσθαι τὴν κρίσιν, ἔδει γραφῆναι πᾶσιν ἡμῖν, ἵνα οὕτως παρὰ πάντων ὁρισθῇ τὸ δίκαιον. ἐπίσκοποι γὰρ ἦσαν οἱ πάσχοντες, καὶ οὐχ αἱ τυχοῦσαι ἐκκλησίαι αἱ πάσχουσαι, ἀλλ' ὧν αὐτοὶ οἱ ἀπόστολοι δι' ἑαυτῶν καθηγήσαντο. διατί δὲ περὶ τῆς Ἀλεξανδρέων πόλεως μάλιστα οὐκ ἐγράφετο ἡμῖν; ἢ ἀγνοεῖτε ὅτι τοῦτο ἔθος ἦν, πρότερον γράφεσθαι ἡμῖν, καὶ οὕτως ἔνθεν ὁρίζεσθαι τὰ δίκαια; εἰ μὲν οὖν τι τοιοῦτον ἦν ὑποπτευθὲν εἰς τὸν ἐπίσκοπον, τὸν ἐκεῖ, ἔδει πρὸς τὴν ἐνταῦθα ἐκκλησίαν γραφῆναι. νῦν δὲ οἱ ἡμᾶς μὴ πληροφορήσαντες, πράξαντες δὲ αὐτοὶ ὡς ἠθέλησαν, λοιπὸν καὶ ἡμᾶς οὐ καταγνόντας βούλονται συμψήφους εἶναι. οὐχ οὕτως αἱ

Παύ-

aut fas eſt, ob paucorũ degeneres animos eos abijci, qui condemnati non ſunt aut Spiritum Domini contriſtari. Quod ſi creditis poſſe, quędam illis obiecta oſtẽdi, & coram in facie redargui, veniant qui volunt: nam & ſe paratos eſſe, & probaturos dicũt, quę denunciauerũt. Certiores igitur nos, dilectiſſimi, de ea rę facite, quo & illis ſcribamus, & cęteris item Epiſcopis, qui huc debent cõuenire, vt coram omnibus, qui culpę obnoxij ſunt, condemnentur, & ne vlterius conturbatio in Eccleſia fiat: ſufficiunt enim quę facta ſunt, ſufficit quoq; in pręſentia Epiſcoporum, Epiſcopos in exilium actos eſſe: de qua re non eſt prolixior ſermo habẽdus, ne grauari videãtur, qui tum adfuere. Nam ſi verum eſt dicendum, minimè decuit, eo vſque procedere, aut eo vſque euadere iſtas animorũ degeneres puſillanimitates. Eſto vt ſint Athanaſius, & Marcellus, vt ſcribitis, tranſlati è ſuis ſedibus, ſed quid de alijs dicas qui ex diuerſis locis tum Epiſcopi, tum Presbyteri, quemadmodũ dixi, huc venere? Nam & iſti ſe denuo abreptos, & iſtiuſmodi paſſos eſſe dixerunt. O dilecti nõ iam vlterius Eccleſię iudicia ſecundũ Euangeliũ, ſed vel ad exiliũ, vel ad mortem inſtituũtur. Nam ſi, vt dicitis, omnino in culpa fuerunt, oportuit ſecundũ Canonem, & non iſto modo iudicium fieri, oportuit ſcribere omnibus nobis, vt ita ab omnibus quod iuſtũ eſſet, decerneretur. Epiſcopi enim erant non vulgaris Eccleſię qui iſta patiebãtur, ſed quã ipſi Apoſtoli ſuamet opera ad fidem inſtruxerãt. Cur igitur, & in primis de Alexandrina Ciuitate nihil nobis ſcribere voluiſtis? an ignari eſtis, hanc cõſuetudinem eſse, vt primùm nobis ſcribatur, & hinc, quod iuſtũ eſt, definiri poſset? Quapropter ſi iſthic huiuſmodi ſuſpicio in Epiſcopum cõcepta fuerat, id huc ad noſtrã Eccleſiã referri oportuit. Nunc autem nos, quos certiores minimè fecerũt, poſtquam

iam

Παύλου διατάξεις. οὐχ οὕτως οἱ πατέρες παραδεδώκασιν, ἀλλὰ τύφος ἐστὶν οὗτος καὶ καινὸν τὸ ἐπιτήδευμα. παρακαλῶ μετὰ προθυμίας ἐνέγκατε, ὑπὲρ τοῦ κοινῇ συμφέροντός ἐστιν ἃ γράφω. ἃ γὰρ παρειλήφαμεν παρὰ τοῦ μακαρίου Πέτρου τοῦ ἀποστόλου, ταῦτα καὶ ὑμῖν δηλῶ, καὶ οὐκ ἂν ἔγραψα φανερὰ ἡγούμενος εἶναι ταῦτα παρὰ πᾶσιν εἰ μὴ τὰ γενόμενα ἡμᾶς ἐτάραξεν. ἐπίσκοποι ἁρπάζονται καὶ ἐκτοπίζονται, ἄλλοι δὲ ἀλλαχόθεν ἀντιτίθενται, καὶ ἄλλοι ἐπιβουλεύονται ὥστε ἐπὶ μὲν τοῖς ἁρπαχθεῖσιν, αὐτοὺς πενθεῖν, ἐπὶ δὲ τοῖς πεμπομένοις, ἀναγκάζεσθαι, ἵνα οὓς μὲν θέλουσι, μὴ ἐπιζητῶσιν οὓς δὲ μὴ βούλονται, δέχωνται. ἀξιῶ ὑμᾶς μηκέτι τοιαῦτα γίνεσθαι, γράψατε δὲ μᾶλλον κατὰ τῶν τὰ τοιαῦτα ἐπιχειρούντων, ἵνα μηκέτι τοιαῦτα πάσχωσιν αἱ ἐκκλησίαι, μηδέ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, ὕβριν πάσχῃ, ἢ παρὰ γνώμην, ὥσπερ ἐδήλωσα ὑμῖν, ἀναγκάζηταί τις ποιεῖν, ἵνα μὴ καὶ παρὰ τοῖς ἔθνεσι γέλωτα ὀφλήσωμεν, καὶ πρό γε πάντων. τὸν Θεὸν παροξύνωμεν. ἕκαστος γὰρ ἡμῶν ἀποδώσει λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως περὶ ὧν ἐνταῦθα ἔπραξε. γένοιτο δὲ πάντας κατὰ Θεὸν φρονῆσαι, ἵνα καὶ αἱ ἐκκλησίαι τοὺς ἐπισκόπους αὐτῶν ἀπολαβοῦσαι, χαίρωσι διὰ παντὸς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. δι' οὗ τῷ πατρὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν. ἐῤῥῶσθαι ὑμᾶς ἐν κυρίῳ εὔχομαι ἀγαπητοὶ καὶ ποθεινότατοι ἀδελφοί.

Καὶ μὴ θαυμαζέτω τις εἰ ὁλόκληρον τὴν ἐπιστολὴν ἀντεγράψαμεν. οὐ γὰρ πάντες οἱ τοῖς ποιήμασι τούτοις ἐντυγχάνοντες διὰ χειρὸς ῥαδίως ἕξουσι τὰ συγγράμματα τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου, ἐξ ὧν ἐστὶ γνῶναι ἀριδήλως τὴν ἀλήθειαν.

Λείπεται δὲ καὶ ὀνομάσαι τοὺς ἀνατολικοὺς πατριάρχας, ὧν τὰς μαρτυρίας περὶ τῶν προειρημένων ἔργων καὶ προνομίων τοῦ Ῥώμης ἀρχιερέως, μέρος μὲν ἐγράψαμεν. μέρος δὲ καὶ γράψομεν.

Ακάκιος ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως πρὸς Συμπλίκιον

iam egerint, quod libuit, ſuffragatores ſuę damnationis, cui non interfuimus, eſse volũt. Non ita ſe habẽt Pauli ordinationes, non ita Patres docuerũt, ſed faſtus iſte, & nouũ ſtudiũ eſt. Obſecro vos cum charitate audite, pro publico bono iſta ſcribo. Quę enim accepimus à B. Petro Apoſtolo, ea vobis ſignifico, non ſcripturus alioqui, quę nota apud vos eſse arbitror, niſi facta ipſa nos conturbaſsẽt. Epiſcopi abripiũtur, & ſuis ſedibus propellũtur: alij verò aliũde in eorũ loca reponũtur, alij verò inſidijs appetũtur, vt ſubditi & de abreptis doleãt & à ſũmiſſis vim patiãtur vt quos optãt, fruſtra requirãt: quos nolũt, inuiti recipiãt. Obſecro ne iſta vlterius fiãt vel potius contra illos ſcribite, qui talia moliũtur, ne deinceps has iniurias Eccleſię patiantur, aut Epiſcopus, aut Presbyter iſtiuſmodi cõtumelias ſentiant, aut pręter animi ſententiam ea, quæ nolint, vt nobis indicarũt, cogantur facere, ne apud Ethnicos ridiculi efficiamur, aut, quod prę omnibus grauiſſimũ eſt, Deum exacerbemus. Vnuſquiſque enim noſtrum, eorũ quæ hic turbauit, rationem reddet in die iudicij, optoq; vt omnes ſecundum Deum ſentiant, quo Eccleſiæ ſuis Epiſcopis receptis perpetuò gaudeant in Chriſto Ieſu Domino noſtro, perquem gloria Patri in ſęcula ſęculorum, Amen. Valere vos in Chriſto opto deſideratiſſimi fratres.

Et ne miretur aliquis, ſi integram epiſtolam tranſcribendam curauimus: non enim omnes, qui in hæc ſcripta inciderint, facile præ manibus habebunt opera magni Athanaſij, ex quibus clariſſimè licet verum agnoſcere.

Reſtat verò, vt in medium adducamus, & nominemus Orientales Patriarchas, quorum teſtimonia de prædictis operibus & priuilegijs Romani Pontificis partim quidem ſcripſimus, partim verò ſcribemus.

Acacius Archiepiſcopus Conſtantinopolitanus ad

πλίκιον. Τῷ μακαριωτάτῳ ἁγίῳ πατρὶ ἀρχιεπισκόπῳ Συμπλικίῳ Ἀκάκιος.

Τὴν μέριμναν πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν κατὰ τὸν ἀπόστολον περιφέροντες, ἡμᾶς ἀδιαλείπτως προτρέπετε, καίπερ ἑκόντας ἀγρυπνοῦντας καὶ προτρέχοντας, ἀλλ' ὑμεῖς κατὰ τὸ εἰωθὸς τὸν θεῖον ζῆλον ἐπιδείκνυσθε τὰ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας ἀκριβέστερον εἰδέναι ζητοῦντες, καὶ ὑπὲρ τῶν πατρικῶν κανόνων ἀναδέχεσθαι τὸν πόνον, ὑπὲρ τούτων εὐσεβέστατον ἀποστάζοντες ἱδρῶτα, καθὼς πάντοτε ἀποδέδεικται.

Εὐάγριος ἐν τῷ γ. βιβ. τῆς ἑαυτοῦ ἱστορίας. ἐν κεφ. ιη. Ὁ Ἰωάννης ἐν Ῥώμῃ πεφευγὼς, Φήλικα τὸν μετὰ Συμπλίκιον Ῥώμης ἐπίσκοπον παρενώχλει περὶ τῶν παρὰ Πέτρου γενομένων, καὶ πείθει, ὡς Ζαχαρίας λέγει, καθαιρετικὸν Ἀκακίῳ διαπεμφθῆναι παρὰ τοῦ αὐτοῦ Φήλικος τῆς πρὸς Πέτρον ἕνεκα κοινωνίας. ὁ ἱστορικὸς οὐ δέχεται τοῦτο. ἀλλ' ἀκριβέστερον διηγεῖται τὴν ἱστορίαν πρὸς τὸ αὐτὸ τείνουσαν. Λιβέλλων ἐπιδιδομένων πρὸς Ἰωάννην τῷ Φήλικι κατὰ Ἀκακίου, ὡς ἀθέσμως Πέτρου κοινωνοῦντος καὶ περὶ ἑτέρων ἀκανονίστως παρ' αὐτοῦ γενομένων. στέλλονται παρὰ τοῦ Φήλικος πρὸς τὸν Ζήνωνα Βιτάλιος καὶ Μισῖνος ἐπίσκοποι, ἐφ' ᾧ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον κρατεῖν, ἀπελαθῆναί τε τὸν Πέτρον ὡς αἱρετικὸν, καὶ Ἀκάκιον πεμφθῆναι πρὸς τὸν Φήλικα, περὶ ὧν ἔλεγεν Ἰωάννης, οὗ πολλάκις ἐμνήσθημεν, ὡς ἐναγῆ τὰς εὐθύνας παρέξοντα. Τούτων τῶν πατριαρχῶν τὰς καθαιρέσεις παρὰ τῶν ἄκρων τῆς Ῥώμης ἀρχιερέων εὑρήσεις ἐν τῇ ὀγδόῃ συνόδῳ κατὰ Φωτίου πράξει ς. καὶ ἀνάγνωθι.

Καί τις ἐπίσκοπος Ἀρκάδιος τοὔνομα ἐν τῇ γ. συνόδῳ ἐγερθεὶς πρὸς τὴν σύνοδον ἔφη. Κελευσάτω ἡ ὑμετέρα μακαριότης, πατέρες αἰδεσιμώτατοι, τὰ προσενεχθέντα ἡμῖν γράμματα τοῦ ἁγίου καὶ μετὰ προσκυνήσεως ὀνομαζομένου Πάπα Καιλεστίνου τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας ἐπισκόπου ἀναγνωσθῆναι, ἐξ ὧν γνῶναι δυνήσεται ἡ ὑμετέρα μακα-

Simplicium. Beatiſſimo Sancto patri Archiepiſcopo Simplicio, Acacius.

Curam omnium Eccleſiarum ſecundum Apoſtolum circumferentes, nos indeſinenter hortamini, quamuis ſponte vigilemus, & præcurramus; ſed vos iuxta cōſuetudinem, diuinum zelum oſtenditis, diligentius ſcire cupientes quæ ſunt Alexandrinæ Eccleſiæ, & pro paternis Canonibus ſuſcipitis laborem, pro quibus pijſſimum ſudorem ſtillatis, vt ſemper oſtenſum eſt.

Euagrius in 3. libro ſuæ hiſtoriæ cap. 18. Ioannes fugiēs Alexandria ad antiquam Romam contendit, Felicem Romanum Epiſcopum poſt Simplicium moleſtabat de rebus, quæ à Petro fiebant. Et ſuadet, vt Zacharias ait, depoſitionem mitti Acacio ab ipſo Felice propter communionem, quam habebat cum Petro. Hiſtoricus id non recipit, ſed diligentius narrat hiſtoriam, quæ ad idē tendit. Cum à Ioanne dati eſſent libelli Felici aduerſus Acacium, tanquam qui iniquè Petro communicaret, & de alijs, quæ ab eo fiebant, contra Canones; mittuntur à Felice ad Zenonem Imperatorem Vitalius, & Miſſinus Epiſcopi, vt Synodus Chalcedonenſis robur haberet, & expelleretur tanquam hæreticus Petrus, & mitteretur ad Felicem Acacius. De ijs redditurus rationem, de quibus delatores accuſationes præberent eorum, quæ dicebat Ioannes, cuius ſæpiſſimè mentionem fecimus. Horum Patriarcharum depoſitiones à ſummis Pontificibus reperies in octaua Synodo contra Photium actione ſexta. & legas.

Quidam Epiſcopus in 3. Synodo, cui nomen Arcadius, ſurgēs ad Synodum dixit: Iubeat veſtra Beatitudo Patres reuerēdiſſimi, vt allatas nobis epiſtolas Sancti & cum veneratione nominādi Papæ Cæleſtini Apoſtolicæ Sedis Epiſcopi legātur, ex quibus poterit veſtra Beatitu-

μακαριότης. ὁποίαν ἔχει φροντίδα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν.

Ο ἅγιος καὶ ἱερομάρτυς Σιλβέριος ἀπὸ τῆς γυναικὸς τοῦ Βελισαρίου Αντωνίνης, καὶ αὐτοῦ τοῦ Βελισαρίου, τὴν ἔνστασιν ποιούσης τῆς Αὐγούστης Θεοδώρας, ψευδομαρτυρούντων τινῶν παρασκευασθέντων ὑπὸ Βιγιλίου, οἳ προδοσίαν τῆς πόλεως Ρώμης τῷ Σιλβερίῳ ἐνεκάλουν, κατεδικάσθη καὶ εἰς ἐξορίαν πέμπεται, μηδαμῶς παραιτησάμενος τὸν θρόνον, διὰ τὸ μὴ βουληθῆναι δέξασθαι εἰς κοινωνίαν καὶ ἀποκαταστῆσαι εἰς τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ανθιμον τὸν αἱρετικὸν Εὐτυχιανὸν ὄντα, πρεσβευούσης τῆς βασιλίδος. ὁ δὲ Βιγίλιος ὑπέσχετο τοῦτο πράξειν γενόμενος ἀρχιερεύς. οὐ τυχὼν μετὰ ταῦτα τὰ κακῶς ἐπηγγελμένα ἀνύσαι οὐκ ἔστεργεν, ἀλλὰ τὴν κρίσιν τοῦ Αγαπητοῦ, καὶ Σιλβερίου κατὰ τοῦ αἱρετικοῦ ὡς γνησίαν καὶ κανονικῶς γενομένην ἐδοκίμαζεν, ἡ δὲ Θεοδώρα ἐκάλει τοῦτον εἰς Κωνσταντινούπολιν, κἀκεῖ παραγενόμενος πλεῖστα ἀνάξια διὰ τὴν ὑπόσχεσιν ἀναχόμενος δικαίως πάσχειν ὡμολόγει, καὶ ἔτι μειζόνων κακῶν εἶναι ἄξιος, ὅμως κἀκεῖ βουλόμενος ὁ Ιουστινιανὸς λαβὼν πάμπολυ πλῆθος χρημάτων πεῖσαι τὸν Βιγίλον δέξασθαι Παῦλον τὸν αἱρετικὸν καὶ ἀποκαταστῆσαι εἰς τὸν θρόνον τῆς Αλεξανδρείας, ὥσπερ ἦν πρότερον, ἥκιστα συγκατανεῦσαι ἠβούλετο, ἄλλου τὸν θρόνον νομίμως ἐσχηκότος. ἀλλὰ τοῦ Πελαγίου τὴν κρίσιν ἐκύρωσε. τοίνυν μὴ βουλομένου τὴν ὑπόσχεσιν πληρῶσαι, καὶ τῆς βασιλίσσης μεγάλα ἀπειλούσης, τόνδε λέγεται φάναι ᾤμην ἐληλυθέναι πρὸς Ιουστινιανόν, ἦλθον δὲ πρὸς Διοκλητιανόν. τοὐντεῦθεν ἐν πολλοῖς δεινοῖς ἦν εὑρισκόμενος διὰ ταῦτα τὰ ῥήματα, καὶ ὑπὸ τῶν βασιλέων οὐ μόνον καταφρονούμενος, ἀλλ' οἷα τις κακοῦργος μαστιζόμενος, καὶ διὰ τῆς λεωφόρου ἐλαυνόμενος, καὶ μετὰ βρόχου δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἑλκόμενος, ὥστε καὶ τότε οἱ βασιλεῖς καίπερ τυραννοῦντες ἐγνώριζον τὴν ἐξουσίαν τοῦ πάπα καίπερ μὴ νομίμως τότε ἱεραρχοῦντος ζῶντος τοῦ Σιλβερίου καὶ τἀναντία πράττειν ἐκ ἴχυον βουλόμενοι χριστιανίζειν.

Ο δὲ

do cognoſcere,qualem habet curā omniū Eccleſiarum.

Sanctus Siluerius,& martyr ab vxore Beliſarij Antonina & ipſomet Beliſario, vrgente Auguſta Theodora, quibuſdam ſubornatis falſis teſtibus à Vigilio,qui proditionem Vrbis Siluerio imputabat, condemnatus eſt, & miſſus in exiliū, eo quod noluerit in cōmunionē recipere, & reſtituere in thronuw Conſtantinopolitanum Anthimum hæreticum Eutychianiſtam,rogante Imperatrice. qui tamen Siluerius dignitate ſe non abdicarat: Vigilius autem pollicitus eſt id ſe facturum,ſi Pontifex fieret. Deinde Vigilius Pontificatum conſecutus,quæ malè pollicitus fuerat, efficere nolebat. Sed iudiciū Agapeti & Siluerij aduerſus hęreticum, tāquam legitimum, & canonicè factum approbat. Theodora verò eum vocabat Conſtantinopolim, eòque profectus, multa indigna ob pollicitationem paſſus, meritò ſe pati, & adhuc maioribus malis eſſe dignum fatebatur. Attamen ibi quoque volens Iuſtinianus perſuadere Vigilio, vt reciperet Paulum hæreticum, à quo acceperat multam pecuniam, reſtitueretque in thronum Alexandrinum, vt erat anteà, minimè annuere volebat, cum alter Sedem legitimè occuparet; Sed Pelagij iudicium ratum habuit. Cum igitur nollet pollicitationē explere, & Imperatrix magna ſupplicia minaretur, ferunt, hunc dixiſſe; Exiſtimabam veniſſe ad Iuſtinianum, veni autem ad Diocletianum. Vnde propter hæc verba in multis malis reperiebatur, & non ſolum ab Imperatoribus deſpiciebatur, ſed etiam tanquam malefactor verberabatur ac per publicam plateam conductus, cum fune, per totam diem trahebatur. Itaque tunc etiam Imperatores. quamuis eſſent tyranni, agnoſcebant poteſtatem Papæ quamuis non legitimi, viuente Siluerio & contraria agere non valebant,ſi Chriſtiani eſſe volebant.

Beli-

Ὁ δὲ Βελισάριος τοσοῦτος. καὶ τηλικοῦτος ἀνὴρ, κἂν τοῖς πολέμοις ἐξοχώτατος στρατηγὸς, καὶ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τὰ πρωτεῖα φέρων, ὃς χάριν τῆς βασιλίσσης, δίκην ἄλλου Πιλάτου τὸν ἀθῶον ἀρχιερέα κατεδίκασε, θείᾳ προνοίᾳ ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐκτυφλωθεὶς, ἐλεεινῶς τὸν βίον κατέστρεψεν. εἰ καὶ ὕστερον μετὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ ἁγίου μεταμεληθεὶς, τὴν ἁμαρτίαν καθαίρων ἐν τῇ Ῥώμῃ ναὸν ἤγειρεν. ὡς δῆλον ἐκ τοῦ εὑρεθέντος λίθου, ἐν ᾧ ἐγκεκολαμμένα εἰσὶ τὰ παρόντα ἔπη λατινικὰ, λεγόμενα λεωνῖνα.

Ναὸν τόνδε πατρίκιος καὶ φίλος τῶν Ῥωμαίων
Ἤγειρε πρὸς ἐξιλασμὸν ὧν ἔπραξε ματαίων,
Ὁ τούτῳ προσερχόμενος προσεύχου τῷ κυρίῳ
Τῶν ἱλασμῶν τὴν ἄβυσσον δοῦναι Βελισαρίῳ.

Αὕτη ἡ πύλη ἐστὶ τοῦ ναοῦ ὑπὸ τοῦ παντοδυνάμου φυλαχθεῖσα Θεοῦ. Μέτελθε τὸν Βαρώνιον ἐν τῷ ζ. τόμῳ φυλ. σος

Ὁ δὲ Λιβεράτος ἐν τῷ βιβ. τῶν συναξαρίων κεφ. κβ. οὕτω γράφει περὶ τοῦ ἐπισκόπου τῶν Πατάρων. τοῦ Σιλβερίου ἐλθόντος εἰς τὰ Πάταρα, ὁ αἰδεσιμώτατος ἐπίσκοπος τῆς αὐτῆς πόλεως παρεγένετο εἰς τὸν βασιλέα, καὶ τὴν θείαν δίκην ἐμαρτύρατο περὶ τῆς τοῦ τηλικούτου θρόνου τοῦ ἐπισκόπου ἐξορίας λέγων, πολλοὺς εἶναι βασιλεῖς ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ μὴ εἶναι δὲ ἕνα ὡς εἷς ἐστιν ἐκεῖνος Πάπας, ἐπὶ πᾶσαν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ παντὸς ἐκ τοῦ ἰδίου θρόνου ἐξεληλαμένος.

Ταῦτα ἀκούσας ἰουστινιανὸς ὁ βασιλεὺς, δεῖν ἔγνωκε τὴν κρίσιν ἐν Ῥώμῃ γενέσθαι, καὶ τὸν ἀρχιερέα ἀλλότριον εὑρεθέντα τῶν διαβολῶν, τὸν ἴδιον θρόνον ἀπολαμβάνειν. ὑπεύθυνον δὲ ὄντα ἐν οἵᾳ δὴ βούλοιτο ἐπισκοπῇ τὸν βίον διάγειν. ἀλλ' ἡ δαλὶς Θεοδώρα ἡ βασίλισσα, αἱρετικὴ οὖσα πανουργίᾳ ταῦτα διέφθειρε. καὶ ἔπεισε τὸν διάκονον Πελάγιον ἀποκρισάριον τὴν ἐπάνοδον κωλῦσαι τοῦ Σιλβερίου. ὅμως τοῦ βασιλέως προστάσσοντος καὶ ἐνισχύοντος, ὁ ἀρχιερεὺς ἐπανῆλθεν εἰς Ἰταλίαν. Ὁ γοῦν Βιγίλιος φοβηθεὶς τὴν ἔλευσιν τοῦ γνησίου ἀρχιποίμενος φησὶ πρὸς τὸν

Βε-

Beliſarius autem talis, ac tantus vir, & in rebus bellicis ſtrenuiſſimus exercituum Imperator, ſuoque tempore facilè princeps, qui in gratiam Imperatricis, inſtar alterius Pilati innocentem Pontificem condemnauit, diuina prouidentia ab Imperatore poſteà excecatus, miſerabiliter vitam finiuit. Quamuis deinde pœnitens peccatum expiando, Romæ Eccleſiam ædificandam curauerit. Vt conſtat ex reperto lapide, vbi extant ſculpta latinè hæc carmina, quæ appellantur leonina.

Hanc vir Patricius Viliſarius Vrbis amicus
Ob culpę veniam condidit Eccleſiam.
Hanc idcircò pedem ſacram, qui ponis in ędem
Vt miſeretur eum ſæpè precare Deum.

Ianua hęc eſt templi Domino defenſa potenti:
Vide Baronium tomo 7. fol. 276.

Liberatus verò in Breuiario cap. 22. ſic ſcribit de Epiſcopo Patarenſi. Siluerio, inquit, veniente Pataram, venerabilis Epiſcopus ciuitatis ipſius venit ad Imperatorem, & iudicium Dei conteſtatus eſt de tantæ Sedis Epiſcopi expulſione, multos eſſe dicens in hoc mundo Reges, & non eſſe vnum, ſicut ille Papa eſt ſuper Eccleſiam totius mundi à ſua ſede expulſus.

Hæc cum audiuiſſet Iuſtinianus Imperator ſtatuit, vt iudicium Romæ fieret, & ſi Pontifex alienus inuentus fuiſſet à calumnijs, proprium thronum reciperet; ſi verò obnoxius, in quocunque vellet Epiſcopatu, vitam tranſigeret. Cæterùm Dalis Theodora Imperatrix hęretica ſua fraude hęc deſtruxit, & perſuaſit Diacono Pelagio Apocriſario reditum Siluerij vt ipmpediret. Nihilominus, iubente Imperatore, & præualente, Pontifex redijt in Italiam. Igitur Vigilius timens aduentum legitimi Archipaſtoris, ait ad Beliſarium, trade mihi Siluerium, aliter non poſſum ſoluere auri duo centena-

Βελισσάριον. παράδος μοι τὸν Σιλβέριον. ἄλλως γὰρ οὐ δύναμαι ἀποτίσαι τὰ δύο κεντηνάρια ἃ ὑπισχόμην. οὕτω παρέδωκαν τὸν Σιλβέριον δυσὶ δούλοις τοῦ Βιγιλίου, καὶ ἀπήγαγον αὐτον εἰς νῆσον τὴν καλουμένην Παλμαρίαν. κἀκεῖ ἐπιλέλοιπεν αὐτὸν τὸ ζῆν δι' ἔνδειαν τροφῆς. καὶ ἀσιτίαν. μέτρηθι τὸν Βαρώνιον τόμῳ ζ. φυλ. σος.

Ο Θεολόγος Γρηγόριος ἐν τοῖς ἰαμβικοῖς ἔπεσι περὶ τοῦ ἑαυτοῦ βίου οὕτω γράφει

Δύω μὲν οὐ δέδωκεν ἡλίους φύσις,
Διασὰς δὲ Ρώμας τῆς ὅλης οἰκουμένης
Λαμπτῆρας, ἀρχαῖόν τε καὶ νέον κράτος.
Τόσον διαφέροντας ἀλλήλων, ὅσον
Τὴν μὲν περιλάμπειν ἡλίου, τὴν δ' ἑσπέρας.
Κάλλει δὲ κάλλος ἀνταυγάζειν συζύγως.
Τούτων δὲ πίστις, ἡ μὲν ἦν ἐκ πλείονος
Καὶ νῦν ἔτ' ἔστιν εὔδρομος, τὴν ἑσπέραν
Πᾶσαν δέουσαν τῷ σωτηρίῳ λόγῳ,
Καθὼς δίκαιον τὴν πρόεδρον τῶν ὅλων,
Ολην σέβουσαν τὴν Θεοῦ συμφωνίαν.
Η δ' ἦν τὸ πρόσθεν ὀρθόπους. νῦν δ' οὐκ ἔτι.
Ταύτην λέγω δὴ τὴν ἐμὴν ἔτ' οὐκ ἐμήν.

Βασίλειος ὁ μέγας ἐν τῇ νϐ. ἐπιστολῇ πρὸς Αθανάσιον τὸν μέγαν. ὁ αὐτὸς πρὸς Μελέτιον ἐπίσκοπον Αντιοχείας οὗ τινος τὰς μαρτυρίας πρωτέρω ἠγάγομεν ἐκ τοῦ Ζωναρᾶ. Καὶ ἐν τῇ νθ. ἐπιστολῇ τῷ αὐτῷ ἁγίῳ γράφων, φησίν. ἐκείνη δέ μοι ἔδοξεν ὥσπερ ἀγύμναστος εἶναι ὑπόθεσις, καὶ χώραν ἔχειν γράμματι, τὸ παρακαλέσαι αὐτοὺς, μὴ ἀκρίτως δέχεσθαι τὰς κοινωνίας τῶν ἐκ τῆς Ανατολῆς ἀφικνουμένων, ἀλλ' ἅπαξ μίαν μερίδα ἐκλεξαμένους, τοὺς λοιποὺς ἐκ τῆς μαρτυρίας τῶν κοινωνικῶν προσλαμβάνεσθαι. καὶ μὴ παντὶ τῷ γράφοντι ἐπὶ προφάσει τῆς ὀρθοδοξίας προστίθεσθαι. οὕτω γὰρ διερεθήσονται τοῖς μαχομένοις κοινωνοῦντες. οἳ τὰ μὲν ῥήματα πολλάκις τὰ αὐτὰ προβάλλονται,

μά-

tenaria, quæ pollicitus ſum. Sic tradiderunt Siluerium duobus ſeruis Vigilij, & adduxerunt ipſum in Inſulam quæ appellatur Palmaria, ibique vitam finiuit propter inediam. vide Baronium tomo 7. fol. 276.

Gregorius Theologus in iambicis carminibus de ſua vita ſic ſcribit.

Natura binos haud quidem ſoles dedit;
Dedit ipſa binas attamen Mundi faces
Romas, vetuſtam ſcilicet Romam, ac nouam,
Hoc diſcrepantes inuicem, quod quà cadit
Sol, illa fulget, fulget hæc quà ſe exerit.
Par vtriuſque pulchritudo, par decus,
Fides vetuſtæ recta erat iam antiquitus,
Et recta perſtat nunc item, nexu pio,
Quodcunque habens Sol videt, deuinciens,
Vt Vniuerſi præſidem Mundi decet,
Totam colit quæ numinis concordiam.
Noua verò quondam (de mea, iam non mea
Nunc ſermo nobis) rectipes erat in fide,
At non item poſt. &c.

Baſilius in epiſtola 52. ad Athanaſium, & in epiſtola 57. ad Meletium, quæ eius teſtimonia ſupra adduximus contra Zonaram, & in epiſtola 59. eidem Sancto Meletio ſcribens, ait: Illud verò mihi argumentum, velut intactum adhuc eſſe, locumque dare ſcribendi viſum eſt, admonere illos, ne ſine diſcrimine quorumuis communionem ex Oriente venientium accipiant; ſed vna ſemel electa parte, reliquos ex conſentientium teſtimonio admittant, & non cuiuſuis, ſub prætextu orthodoxę doctrinæ fidei formulę ſcribendi adſtipulentur. Nam iſto pacto depręhendentur cum aduerſarijs facientes qui eadem ſæpè numero verba prętexunt quidem, inter ſe verò pugnant, vt qui plurimùm diuiſi, diſſiden-

μάχονται δὲ ἀλλήλοις, ὅσον οἱ πλεῖστον διεστηκότες. ἵν᾿ οὖν μὴ ἐπιπλεῖον ἡ αἵρεσις ἐξαπατᾶται τῶν πρὸς ἀλλήλους διαστασιαζόντων ἀντιπροβαλλομένων τὰ παρ᾿ αὐτῶν γράμματα, παρακληθῆναι αὐτοὺς ἔδει, κεκριμένας ποιεῖσθαι, καὶ τὰς τῶν ἐντυγχανόντων αὐτοῖς κοινωνίας, καὶ τὰς ἐγγράφως γινομένας κατὰ τὸν τύπον τῆς ἐκκλησίας.

Καὶ ἐν τῇ ξα. ἐπιστολῇ ὀδυρόμενος τὰς δυστυχίας τῆς ἀνατολῆς περὶ τὰ δόγματα δεῖται τῶν δυτικῶν καὶ ἱκετεύει, ἵνα αὐτοὺς ἀπαλλάξωσι τῆς συμφορᾶς τῆς κακοδοξίας, καὶ ταῖς ἰδίαις προσευχαῖς ποιήσωσιν αὐτοὺς ἔχειν τὸ αὐτὸ προνόμιον παρὰ τοῦ Κυρίου, ὅπερ ἔλαβον αὐτοὶ τοῦ μετὰ παῤῥησίας τὴν ὀρθὴν πίστιν κηρύττειν. ἔτι οὖν φησί, παραμύθιον ἀγάπης, εἴ τις κοινωνία πνεύματος, εἴ τινα σπλάγχνα καὶ οἰκτιρμοί, κινήθητε πρὸς τὴν ἀντίληψιν ἡμῶν, λάβετε ζῆλον εὐσεβείας, ἐξέλεσθε ἡμᾶς τοῦ χειμῶνος τούτου, λαλείσθω καὶ παρ᾿ ἡμῖν μετὰ παῤῥησίας τὸ ἀγαθὸν ἐκεῖνο κήρυγμα τῶν πατέρων, τὸ καταστρέφον τὴν δυσώνυμον αἵρεσιν τοῦ Ἀρείου, στερεοῦν δὲ τὰς ἐκκλησίας ἐν τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ, ἐν ᾗ ὁ υἱὸς ὁμοούσιος τῷ πατρὶ ὁμολογεῖται, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὁμοτίμως συναριθμεῖταί τε καὶ συλλατρεύεται. ἵνα ἣν ὑμῖν ἔδωκεν ὁ Κύριος ὑπὲρ τῆς ἀληθείας παῤῥησίαν, καὶ τὸ ἐπὶ τῇ ὁμολογίᾳ τῆς ἀληθείας, καὶ σωτηρίου παραδόσεως καύχημα, τοῦτο καὶ ἡμῖν διὰ τῶν ὑμετέρων εὐχῶν, καὶ τῆς συνεργείας ὑμῶν χαρίσηται.

Καὶ ἐν τῇ ξθ. ἐπιστολῇ πρὸς τοὺς αὐτοὺς κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἐπισκόπους. τῷ ὄντι γὰρ τοῦ αἰῶνος τούτου μακαρισμοῦ ἄξιον, τὸ τῇ ὑμετέρᾳ θεοσεβείᾳ χαρισθὲν παρὰ τοῦ Κυρίου (σημείωσαι) τὸ μὲν κίβδηλον ἀπὸ τοῦ δοκίμου καὶ καθαροῦ διακρίνειν, τὴν δὲ τῶν πατέρων πίστιν, ἄνευ τινὸς ὑποστολῆς κηρύσσειν. τοῦτο ἀφορᾷ πρὸς τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ Κυρίου, ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ λείψῃ ἡ πίστις σου.

Καὶ σημείωσαι, ὅτι τὴν ἐπιστολὴν γράφει μὲν συνηθὲς ὁ μέγας Βασίλειος πολλῶν δὲ ὅμως ἐπισκόπων συναινούν-

των

teſque fuere. Ne igitur amplius hęreſis eorum, qui inter ſe mutuo diſſident, per ipſorum ſcripta, quę prętexere, & obijcere ſolent, incautos ſeducat, admonendi ſunt, vt cum iudicio accedentium communiones, & eas, quę cum ſcriptis fiunt, iuxta formam eccleſiaſticam faciant.

Et in epiſtola 61. deplorat calamitates Orientalium propter infinita abſurda, quæ illi Eccleſiæ circa fidem contingerant: tandem rogat Occidentales Epiſcopos, vt velint ipſis auxilium ferre, & eos liberare ab impietate, ſuiſque precibus efficere vt ipſi quoque ſint firmi, & ſtabiles in fide, non ſecus atque ſunt per priuilegium Chriſti Occidentales. Quare, inquit, ſi aliqua dilectionis conſolatio, ſi quædam Spiritus communio, ſi qua viſcerum commiſeratio, commoueamini ad noſtrum auxilium, arripite pietatis zelum, eripite nos ab hac tempeſtate, proferatur etiam apud nos cum fiducia bonum illud Patrum præconium, quod infamem Arij hæreſim euertat, & Eccleſias in ſana doctrina confirmet in qua filius conſubſtantialis Patri prædicatur, & Spiritus Sanctus æqualiter connumeratur, & colitur; vt quam vobis Dominus pro veritate fiduciam dedit, & ob confeſſionem veritatis, & ſalutaris Trinitatis gloriationem, hanc & nobis per veſtras preces, veſtramque cooperationem, largiatur.

Et in epiſtola 69. ad eoſdem Epiſcopos Italiæ. Procul dubio enim ſumma laude dignum iudico, quod vobis à Domino conceſſum eſt (nota) vt fucatum à probato, puroque diſcernatis; Patrum autem fidem ſine vlla pręuaricatione prędicatis. Hoc ad illud ſpectat, quod dictũ eſt à Domino, rogaui pro te vt nõ deficiat fides tua.

Et notãdum quod epiſtolam ſcribit quidem magnus Baſilius, qui eam compoſuit, multis tamen Epiſcopis

των αὐτῶν καὶ ὁμοφωνούντων, ὡς ἔστιν ἰδεῖν ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ἐχούσης οὕτως. Τοῖς θεοφιλεστάτοις, καὶ ὁσιωτάτοις ἀδελφοῖς συλλειτουργοῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ Γαλλίαν ὁμοψύχοις ἐπισκόποις, Μελέτιος, Εὐσέβειος, Βασίλειος, Βάσσος, Γρηγόριος, Πελάγιος, Παῦλος, Ἄνθιμος, Θεόδοτος, Βίθος, Ἀβραάμος, Σαβῖνος, Ζήνων, Θεοδώριτος, Μαρκιανὸς, Βάραχος Ἀβράμιος, Λιβάνιος, Θάλασσος, Ἰωσὴφ, Βοηθὸς, Ἰάτρειος, Θεόδοτος, Εὐστάθιος, Βαρσούμας, Ἰωάννης, Χοσρόης, Ἰωσάκης, Ναρσῆς, Μάρις, Γρηγόριος, Δαφνὸς, καὶ οἱ λοιποὶ ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Τοῖς αὐτοῖς ἐν τῇ ο. ἐπιστολῇ. ἤδη μὲν οὖν καὶ ἄλλοτε ἐπεβοησάμεθα τὴν ὑμετέραν ἀγάπην εἰς ἀντίληψιν ἡμετέραν, καὶ συμπάθειαν, ἀλλὰ πάντως διὰ τὸ μὴ ἀναπληρωθῆναι τὴν ἐκδίκησιν ἡμῶν, οὐ συνεχωρήθητε διαναστῆναι πρὸς τὴν ἀντίληψιν. ἐπιζητοῦμεν γὰρ μάλιστα μὲν καὶ αὐτῷ τῷ κρατοῦντι τῆς καθ᾽ ὑμᾶς οἰκουμένης, φανερὰν γενέσθαι διὰ τῆς ὑμετέρας εὐλαβείας τὴν ἡμετέραν σύγχησιν. εἰ δὲ τοῦτο δύσκολον, ἀλλ᾽ ἐλθεῖν τινας παρ᾽ ὑμῶν εἰς ἐπίσκεψιν, καὶ παραμυθίαν τῶν θλιβομένων, ἵν᾽ ὀφθαλμοῖς ὑποβάλλωσι τὰ πάθη τῆς ἀνατολῆς, ἅπερ ἀκοαῖς ἀδύνατον παραδέξασθαι, τῷ μηδένα λόγον εὑρίσκεσθαι ἐναργῶς παριστάντα ὑμῖν τὰ ἡμέτερα.

Καὶ ἐν τῇ οβ. ἐπιστολῇ. Εὐεσηνοῖς γράφων. Ἡμεῖς δὲ ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ, μικροὶ μὲν καὶ ταπεινοὶ, ἀεὶ μέντοι οἱ αὐτοὶ τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι, οὐδέποτε ταῖς μεταβολαῖς συνδιετέθημεν, πίστις παρ᾽ ἡμῖν οὐκ ἄλλη ἐν Σελευκείᾳ, ἄλλη δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἄλλη ἡ ἐν Ζήλοις, καὶ ἐν Λαμψάκῳ ἄλλη, καὶ ἐπὶ Ῥώμῃ ἑτέρα. καὶ ἡ νῦν περιφερομένη, οὐ διάφορος παρὰ τὰς προτέρας, ἀλλὰ μία καὶ ἡ αὐτή. ὡς γὰρ παρελάβομεν παρὰ τοῦ Κυρίου, οὕτως βαπτιζόμεθα. ὡς βαπτιζόμεθα, οὕτω πιστεύομεν. ὡς πιστεύομεν, οὕτω καὶ δοξολογοῦμεν.

Καὶ τοῖς δυτικοῖς ἐπισκόποις ἐν τῇ οδ. ἐπιστολῇ· Καὶ

conſentientibus, & concordãtibus, vt eſt videre ex ipſa inſcriptione, quæ ita ſe habet: Deo dilectiſſimis, & ſanctiſſimis fratribus,& cōminiſtris in Italia & Gallia vnanimis, & concordibus Epiſcopis,Meletius, Euſebius,Baſilus,Baſſus,Gregorius,Pelagius,Paulus,Anthimus,Theodotus,Vithus,Abrahamus,Sabinus,Zeno,Theodoritus, Marcianus, Varachus, Abramius, Libanius, Thalaſſus, Ioſeph, Boethus, Iatrius, Theodotus,Euſtathius,Barſumas, Ioannes,Choſroes,Ioſaces,Narſes,Maris,Gregorius, Daphnus,& cæteri in Domino ſalutem.

Et in epiſtola 70. ijſdem. Hac itaq; ratione & nunc, & aliàs dilectionē veſtram voce lugubri implorauimus, vt noſtræ miſeriæ condoletis, ac ſuccurratis. Verùm planè prohibiti eſtis; ne ad iuuandum nos excitaremini: propterea quod vltio diuina,qua caſtigandi eramus,nōdum eſſet impleta. Nam hoc potiſſimū eſt, quod requirimus, vt ipſi quoque Imperarori orbis veſtri,per veſtrã pietatē innoteſcat noſtra perturbatio;hoc ſi factu difficile fuerit,vt vel aliqui veſtrū ad viſitandos,& cōſolandos afflictos veniant: qui ipſis oculis cōſpiciant calamitatē Oriētis,quę auditu percipi nequit.Propterea quod nullo vobis ſermone res noſtras dilucidè exprimere poſſumus.

Et in epiſtola 72. Eueſſenis ſcribēs:Nos verò,inquit, fratres dilectiſſimi, modici quidem momenti ſumus, & humiles, ſemper tamen in eodem per gratiam Dei conſtantes, nunquam ad rerum innouationem conſenſimus; fides enim apud nos, non alia in Seleucia, alia Gonſtantinopoli,in Zelis alia, & in Lampſaco alia, & alia Romæ, & quę nunc circumfertur non eſt alia à prioribus diuerſa,ſed vna& eadē. Sicut enim à Domino accepimus ita baptizamur,ſicut baptizamur,ita credimus quemadmodum, credimus,ita & glorificamur.

Et in epiſtola 74. Occidentalibus Epiſcopis: Et quæ qui-

τίνα μὲν ἐστιν ἃ προσετέθη αὐτῷ παρὰ τοῦ μακαριωτάτου Ἐπισκόπου Λιβερίου, τίνα δὲ ἃ αὐτὸς συνέθετο ἀγνοοῦμεν, πλὴν ὅτι ἐπιστολὴν ἐκόμισεν (σημείωσαι) ἀποκαθιστῶσαν αὐτόν. ἣν ἐπιδείξας τῇ κατὰ Τύανα συνόδῳ ἀποκατέστη τῷ τόπῳ. οὗτος νῦν πορθεῖ τὴν πίστιν ἐκείνην, ἐφ᾽ ᾗ ἐδέχθη. καὶ τοῖς ἀναθεματίζουσι τὸ ὁμοούσιον συνέστι, καὶ προστοστάτης ἐστὶ τῆς τῶν πνευματομάχων αἱρέσεως. Ἐπεὶ οὖν αὐτόθεν γέγονεν αὐτῷ ἡ δύναμις τοῦ ἀδικεῖν τὰς ἐκκλησίας (σημείωσαι) καὶ τῇ παρ᾽ ὑμῶν δεδομένῃ αὐτῷ παῤῥησίᾳ κέχρηται εἰς καταστροφὴν τῶν πολλῶν, ἀνάγκη αὐτόθεν ἐλθεῖν, καὶ τὴν διόρθωσιν, καὶ ἐπισταλῆναι ταῖς ἐκκλησίαις, τίνα μὲν ἐστιν ἐφ᾽ οἷς ἐδέχθη, πῶς δὲ νῦν μεταβληθεὶς ἀκυροῖ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ διὰ τῶν τότε πατέρων.

Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἐν τῇ προτέρᾳ πρὸς Κληδόνιον κατὰ Ἀπολλιναρίου ἐπιστολῇ οὐ μόνον δὲ, φησὶν, ἀλλ᾽ ὅτι καὶ ὑπὸ τῆς δυτικῆς συνόδου δεδέχθαι, φασὶν, ὡς πυνθαίομαι, ὑφ᾽ ἧς τὸ πρότερον ἦσαν κατακριθέντες, ὡς πᾶσιν εὔδηλον. εἰ μὲν οὖν ἐδέχθησαν, ἢ νῦν, ἢ πρότερον, οἱ τὰ Ἀπολλιναρίου φρονοῦντες, δειξάτωσαν καὶ ἡμεῖς στέργομεν δῆλον γὰρ, ὅτι τῷ ὀρθῷ λόγῳ συνθέμενοι, οὐδὲ γὰρ ἐνδέχεται ἄλλως, εἰ τούτου τετυχήκασι. δείξουσι δὲ πάντως ἢ διὰ τόμου συνοδικοῦ, ἢ δι᾽ ἐπιστολῶν κοινωνικῶν. οὕτω γὰρ τῶν συνόδων ὁ νόμος. εἰ δὲ λόγος τοῦτο ἐστὶ καὶ ἀναπλασμὸς, εὐπρεπείας ἕνεκεν αὐτοῖς καὶ πιθανότητος τῆς πρὸς τοὺς πολλοὺς εὑρημένος, διὰ τὸ τῶν προσώπων ἀξιόπιστον, δίδαξον αὐτοὺς ἠρεμεῖν, καὶ διέλεγχε.

Γρηγόριος ὁ Νύσσης ἐν τῷ λόγῳ πρὸς τοὺς ἀχθομένους ταῖς ἐπιτιμήσεσιν. Οὐδὲν ψεῦδος ἐν εὐαγγελίοις γέγραπται. οὐδὲ πρόῤῥησις τοῦ Χριστοῦ ἐσφαλμένην ἔχει τὴν ἔκβασιν, διὰ Πέτρου ἔδωκε τοῖς ἐπισκόποις τὴν κλεῖδα τῶν ἐπουρανίων τιμῶν, (σημείωσαι) γίνωσκε ὅτι λυθεὶς, λέλυσαι,

καὶ

quidem, vt illa, quæ à beatiſſimo Epiſcopo Liberio propoſita, & ad quæ cõſenſerit nobis, ignoramus, niſi quod epiſtolã attulit, (nota) per quã reſtitueretur. Eam vbi Synodo Tyanẽſi exhibuit, reſtitutus eſt. Iſte nũc iam fidem eam, in qua receptus eſt, depopulatur, cumque illis facit, qui ὁμοούσιον, anathemate percellũt, & hæreſi patrocinatur eorum qui Spiritum Sãctum ſpoliãt diuinitate. Quoniam igitur iſtinc vires accepit lædendi Eccleſias, (nota) & à vobis tradita ipſi dicẽdi facultate vſus eſt ad ſubuerſionem multorũ, neceſſe eſt vt iſtinc quoque veniat malorum iſtorum correctio, ſcribaturque Eccleſijs, quibuſnam conditionibus ad cõmunionem ſuſceptus ſit. Quomodo verò nũc immutata ſententia gratiam à Patribus, qui tùm erant, acceptam, irritam reddat.

Gregorius Theologus in epiſtola prima ad Cledoniũ aduerſus Apollinarẽ: Non tantũ verò, inquit, ſed quod ab Occidẽtali Synodo ſeſe, vt audio, ſuſceptos eſſe aiũt, à qua prius cõdemnati ſunt vt cuiuis eſt exploratum. Si igitur vel nũc, vel ante ſuſcepti ſũt, qui Apollinarij placitã ſectãtur, hoc oſtẽdant, & nos acquieſcemus. Perſpicuum enim eſt, eos, vt rectæ doctrinæ aſſentiẽtes, ſuſceptos fuiſſe; nec enim aliter ſe res habere poteſt, ſi hoc cõſecuti ſunt. Omninò autẽ oſtendent, vel per Synodalem libellũ, vel per epiſtolas, communionis indices; Nam hic Synodorum mos eſt. Si autem hoc merus ſermo eſt, ac figmentum, ſpecioſi cuiuſdam coloris cauſa, & vt harũ perſonarum auctoritate fidem ſibi, apud multitudinem concilient, quieſcere ipſos doce, & coargue.

Gregorius Nyſſenus in oratione ad eos, qui pœnas, quas imponũt pœnitentibus ægrè ferunt: Nihil falſi aut mendacij ſcriptũ eſt in Euangelijs, neque Chriſti prædictio exitũ fallacẽ habet. Per Petrum Epiſcopis dedit clauem cœleſtiũ honorũ (nota) agnoſce, quod ſolutus, ſolutus

καὶ δεθεὶς, τοῖς ἀοράτοις δεσμοῖς κατασφίγγῃ.

Τὸν Χρυσόστομον μηδαμῶς σιωπῇ παρατρέχω. ἐν τῇ νδ. ὁμιλίᾳ τοῦ κατὰ Ματθαῖον. Τὸ στόμα τῶν ἀποστόλων ὁ Πέτρος, ὁ πανταχοῦ θερμὸς, ὁ τοῦ χοροῦ τῶν ἀποστόλων κορυφαῖος, πάντων ἐρωτηθέντων, αὐτὸς ἀποκρίνεται. καὶ ὅτε μὲν τὴν τοῦ δήμου γνώμην ἠρώτα, πάντες εἶπον τὸ ἐρωτηθέν. ὅτε δὲ τὴν αὐτῶν, Πέτρος προπηδᾷ καὶ προλαμβάνει, καὶ φησί. σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. καὶ κατωτέρω. ἃ γὰρ Θεοῦ μόνου ἐστὶν ἴδια, τό τε ἁμαρτήματα λῦσαι, καὶ τὸ ἀπερίτρεπτον τὴν ἐκκλησίαν ποιῆσαι ἐν τοσαύτῃ κυμάτων ἐμβολῇ, καὶ ἄνθρωπον ἁλιέα πέτρας πάσης ἀποφῆναι στερρότερον, τῆς οἰκουμένης πολεμούσης ἁπάσης ταῦτα αὐτῷ ἐπαγγέλλεται δώσειν. καθάπερ ὁ πατὴρ πρὸς τὸν Ιερεμίαν διαλεγόμενος ἔλεγεν, ὡς στύλον χαλκοῦν, καὶ ὡσεὶ τεῖχος τίθησιν αὐτόν. ἀλλ' ἐκεῖνον μὲν ἑνὶ ἔθνει, τοῦτον δὲ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης. φησὶ δὲ ὁ Χρυσόστομος ἐν τῇ ις. ὁμιλ. τοῦ κατὰ Ματθαῖον, ὅτι ὁ Ιωάννης πολλαχοῦ ποιεῖ τὰ ἐξαίρετα τοῦ Πέτρου ἐγκώμια μετὰ πολλῆς ἀναγράφων τῆς ἀληθείας. καὶ ἐν τῇ νη. ὁμιλ. τοῦ κατὰ Ματθαῖον ὁ Χρυσόστομος ἑρμηνεύει τί ἐστι τὰ δίδραχμα. ὅτε, φησὶ, τὰ πρωτότοκα τῶν Αἰγυπτίων ἀπέκτεινεν ὁ Θεὸς, τότε τὴν Λευϊ φυλὴν ἀντ' αὐτῶν ἔλαβεν. εἶτα, ἐπειδὴ τῶν παρὰ Ιουδαίοις πρωτοτόκων ἐλάττων ὁ τῆς φυλῆς ἀριθμὸς ἦν, ἀντὶ τῶν λειπόντων εἰς τὸν ἀριθμὸν, σίκλον ἐκέλευσεν εἰσενεχθῆναι, καὶ ἐξ ἐκείνου ἔθος ἐκράτησε τὰ πρωτότοκα τὸν φόρον τοῦτον εἰσφέρειν. ἐπεὶ οὖν πρωτότοκος ἦν ὁ Χριστὸς, ἐδόκει δὲ τῶν μαθητῶν πρῶτος εἶναι ὁ Πέτρος, αὐτῷ προσέρχονται. ἐκ δὲ τούτων τῶν γενομένων θαυμάτων περὶ τὸν ἰχθὺν καὶ στατῆρα, καὶ τὸν Πέτρον τρόπον τινὰ τῷ Χριστῷ συγκρινόμενον, καὶ ἐξισούμενον, ἐκπληττόμενος ὁ Χρυσόστομος φησίν, εἶδες τὸ ὑπερβάλλον τῆς τιμῆς; καὶ κατωτέρω. ἔπαθόν τι ἀνθρώπινον οἱ μαθηταί. διὸ καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς ἐπισημαίνεται τοῦτο λέγων. ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, δηλονότι

ὅτε

lutus es, & ligatus vinculis inuiſibilibus conſtrictus es.

Chryſoſtomus ſilentio non eſt præter eundus. Nam homil. 54. Super Matthæũ, Petrus Apo ſtolorũ os, vbique feruens, chori apoſtolici vertex, cum omnes interrogati eſſent, ipſe reſpondet. Et quando de ſententia vulgi petebat, omnes reſponderunt; cum verò de ſua eos rogaret, Petrus confeſtim præſiliuit, & præueniens, ait; Tu es Chriſtus filius Dei viui. Et paulo infra. Nam quæ Dei propria ſunt, ſcilicet dimittere peccata, & Eccleſiã immobilem facere, tot tantiſq; fluctibus impetu irruentibus, & hominẽ piſcatorem petra ſolidiorem, toto terrarum orbe reluctante, hæc pollicetur ſe illi daturum. Ita & Pater ad Ieremiam dicebat, ſicut columnam ferream, & ſicut murum æneum poſui te. Sed ipſum quidem gẽti vni Pater, hunc autem vniuerſo terrarum orbi, Chriſtus præpoſuit. Et homil. 16. ſuper Matth. Chryſoſtomus dicit, quod Ioannes multoties facit præcipua Petri encomia cum multa veritate literis prodit. Et homil. 58. latinè 59. Chryſoſtomus exponens, quid ſint didragma, quando, inquit, Aegyptiorum primogenita Deus interfecit, tunc Leuiticam tribum accepit, & quoniam huius tribus minor numerus erat quam primogenita Iudæorum fuiſſent, pro deficientibus ad ſupplendum numerum, ſiclum iuſſit deferri. Conſuetudo igitur ex illo tempore obtinuit; vt primogeniti hoc vectigal perſoluerẽt, cumq; ita primogenitus eſſet Chriſtus Petrus quoque diſcipulorum primus eſſe videretur, ipſum adeunt. ex his verò, & factis miraculis circa piſcem, & ſtaterem, & Petrum quodammodo Chriſto comparatum, & æquiparatum, obſtupeſcens Chryſoſtomus, dicit, vidiſti honoris excellentiam? Et paulo infra. humanum quid paſſi ſunt diſcipuli, quod Euangeliſta quoque ſignificat, dicens: In illa hora quando ſcilicet cæteris omnibus Petrum

ὅτε πάντων αὐτὸν προετίμησε, καὶ Ἰακώβου, καὶ Ἰωάννου, καὶ κατωτέρω. ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸν ἕνα περιέστη τὸ τῆς τιμῆς, τότε ἤλγησαν, οὐ τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἕτερα πολλὰ συναγαγόντες, τὸ πάθος ἀνῆψαν. καὶ γὰρ εἶπεν αὐτῷ· σοὶ δώσω τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας, καὶ μακάριος εἶ Σίμων βὰρ Ἰωνᾶ. καὶ ἐνταῦθα, δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ, καὶ τὴν ἄλλην δὲ παῤῥησίαν αὐτοῦ τὴν πολλὴν ὁρῶντες παρεκνίζοντο. καὶ ἐν τῇ ξε. ὁμιλίᾳ. Ἄκουσον γοῦν πῶς ὕστερον αὐτὸς ὁ Ἰωάννης, ὁ νῦν προσελθὼν ὑπὲρ τούτων, πανταχοῦ τῶν πρωτείων τῷ Πέτρῳ παραχωρεῖ, καὶ δημηγοροῦντι, καὶ θαυματουργοῦντι ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων, καὶ οὐκ ἀποκρύπτει αὐτοῦ τὰ κατορθώματα. ἀλλὰ καὶ τὴν ὁμολογίαν λέγει, ἣν πάντων σιγώντων ἐπεδείξατο. καὶ τὴν εἰς τὸν τάφον εἴσοδον, καὶ προτίθησιν αὐτοῦ τὸν ἀπόστολον. ἐπειδὴ γὰρ ἀμφότεροι παρέμειναν σταυρουμένῳ, τὸ ἑαυτοῦ ἐγκώμιον ὑποτεμνόμενος φησὶν, ὅτι γνώριμος ἦν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος τῷ ἱερεῖ. Καὶ ἐν τῇ ογ. ὁμιλ. τοῦ κατὰ Ἰωάννην. ἐπειδὴ γὰρ ἡ πολλὴ ἀγάπη ἀντιλογικὸν αὐτὸν ἐποίησε, σωφρονίζει λοιπὸν αὐτὸν, ἵνα μὴ καὶ ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα τοῦτο πάθῃ, ὅταν τῆς οἰκουμένης τὴν οἰκονομίαν ἀναδέξηται. Τελευταῖον προσθήσομεν τὴν πη. ὁμιλίαν, ἐν ᾗ φησὶ σχεδὸν ἐν ἀρχῇ, τὸ μάλιστα πάντων παρέχον ἡμῖν τὴν ἄνωθεν εὔνοιαν, ἡ περὶ τοὺς πλησίον ἐστὶ κηδεμονία, ὅπερ οὖν καὶ ὁ Χριστὸς ἀπαιτεῖ τὸν Πέτρον. ἐπειδὴ γὰρ τέλος εἶχεν αὐτοῖς τὰ τῆς ἐδωδῆς, λέγει τῷ Σίμωνι Πέτρῳ ὁ Ἰησοῦς. Σίμων Ἰωνᾶ ἀγαπᾷς με πλέον τούτων; λέγει αὐτῷ ναὶ κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ, βόσκε τὰ πρόβατά μου, καὶ τί δήποτε τοὺς ἄλλους παραδραμὼν, τούτῳ περὶ τούτων διαλέγεται; ἔκκριτος ἦν τῶν ἀποστόλων, καὶ στόμα τῶν μαθητῶν, καὶ κορυφὴ τοῦ χοροῦ. διὰ τοῦτο καὶ Παῦλος ἀνέβη ποτὲ αὐτὸν ἱστορῆσαι παρὰ τοὺς ἄλλους, ἅμα δὲ δείκνυσι αὐτῷ ὅτι χρὴ θαῤῥεῖν λοιπὸν, ὡς τῆς ἀρνήσεως ἐξεληλαμένης, ἐγχειρίζει τὴν προστασίαν αὐτῷ τῶν ἀδελφῶν.

καὶ

prætulit, & Iacobo, & Ioanni. Et infra. cum verò ad vnum delatus honor eſt,tunc nimirum doluerunt. Non autem ex hac re ſolum, ſed ex alijs quoque multis inflammati fuerant. Tum quia dixit illi, dabo tibi claues regni cœlorum, tum quia, beatus es Simon bar Iona, tum etiã hic. Da eis pro me,& te. Denique quia multo liberius eum cum Chriſto colloqui cõſpicientes pectora vrebant. Et in homil. 65. Audias, inquit, quomodo ipſe ille Ioannes, qui modo hæc à Chriſto petebat,primis honoribus petro cedat, tum cõcionanti, tum mirabilia facienti, vt actus Apoſtolorum teſtatur. Nec latere patiatur Petri virtutes,ſed & confeſſionem prædicat, quando ſilentibus cæteris magna edicit voce Ioannes, & ingreſſum eius in monumentum, cæteriſque in omnibus ſibi eum anteponit. Quia enim quando patiebatur, ambo adfuerunt,ſuas laudes Ioannes ſuccidẽs,ait,quod notus erat diſcipulus ille Sacerdoti. Et homilia 73. in Ioannem, quoniam, inquit, magna dilectio ad contradicendum magiſtro, aptum fecerat, cohibet eum Ieſus, & admonet, vt poſtmodum emendetur, cum orbis terrarum diſpenſationem reciperet. Tandem addamus 88. homiliã, in qua fermè à principio dicit. Quod autem maximè diuinum nobis amorem conciliat, eſt proximi dilectio, quam à Petro exigit. Nam cum finem cibis feciſſent, dicit Simoni Petro Ieſus, Simon Iona diligis me plus his? dicit etiam Domine, tu ſcis quia amo te; dicit ei, paſce agnos meos. Et quid tandem, alijs omiſſis, dumtaxat Petrum affatur? Præcipuus erat Apoſtolorum, & os diſcipulorum, & vertex illorum, propterea & Paulus eum præter cæteros viſurus aſcendit. Simul vt ei oſtenderet, iam ſibi fiduciam habendam, tanquam enim negationis obliuiſceretur, fratrum curam ei committit. & infra. in eadem homilia

καὶ παρακατιὼν ἐν τῇ αὐτῇ ὁμιλίᾳ ἐπάγει· καὶ ταῦτα εἰπὼν, λέγει, ἀκολούθει μοι. ἐντεῦθεν πάλιν τὸ κηδεμονικὸν αἰνίττεται, καὶ τὸ σφόδρα πρὸς αὐτὸν οἰκείως διακεῖσθαι. εἰ δὲ λέγοι τὶς, πῶς οὖν ὁ Ἰάκωβος τὸν θρόνον ἔλαβε τῶν Ἱεροσολύμων; ἐκεῖνο ἂν εἴποιμι, ὅτι τοῦτον οὐ τοῦ θρόνου, ἀλλὰ τῆς οἰκουμένης ἐχειροτόνησε διδάσκαλον. καὶ αὖθις· ἐπεὶ οὖν μεγάλα αὐτῷ (τῷ Πέτρῳ) προεῖπεν ὁ Χριστὸς, καὶ τὴν οἰκουμένην ἐνεχείρισε, καὶ τὸ μαρτύριον προανεφώνησε, καὶ ἀγάπην ἐμαρτύρησε πλείονα τῶν ἄλλων, καὶ τὰ ἑξῆς.

Ταῦτα οὖν ἱκανὰ περὶ τοῦ πρωτείου, τοῦτο μὲν κατὰ τὴν θείαν γραφὴν, τοῦτο δὲ κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Χρυσοστόμου. ὅστις οὐ μόνον τοῖς ῥήμασιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς πράγμασι διδασκαλικῶς κηρύττει τὸ πρωτεῖον καὶ τῶν διαδόχων τοῦ Πέτρου, γράφων οὑτωσὶ ἐκ τῆς ἐξορίας πρὸς Ἰννοκέντιον τὸν Πάπαν. Καίτοι νεώτερον ὄντα, ὡς πατέρα αὐτὸν ἐπιφημίζων διὰ τὴν ἀξίαν. μαθόντες τοίνυν ἅπαντα κύριοί μου τιμιώτατοι καὶ εὐλαβέστατοι, τὴν προσήκουσαν ὑμῖν ἀνδρείαν, καὶ σπουδὴν ἐπιδείξασθε, ὥστε παρανομίαν τοσαύτην ἐπεισελθοῦσαν ταῖς ἐκκλησίαις ἀναστεῖλαι, εἰ γὰρ τοῦτο κρατήσειε τὸ ἔθος, καὶ ἐξὸν γένηται τοῖς βουλομένοις εἰς ἀλλοτρίας ἀπιέναι παροικίας ἐκ τοσούτων διαστημάτων, καὶ ἐκβάλλειν οὓς ἂν ἐθέλοι τὶς, κατ' ἐξουσίαν ἰδίαν πράττοντας, ἅπερ ἂν ἐθέλωσιν, ἴστε, ὅτι πάντα οἰχήσεται, καὶ πόλεμός τις ἀκήρυκτος πᾶσαν ἐπιδραμεῖται τὴν οἰκουμένην, πάντων πάντας βαλλόντων καὶ βαλλομένων. ἵνα οὖν μὴ τοσαύτη σύγχυσις καταλάβῃ τὴν ὑφ' ἡλίῳ πᾶσαν, ἐπιστεῖλαι παρακλήθητε, τὰ μὲν οὕτω παρανόμως γεγενημένα ἀπόντων ἡμῶν, καὶ ἐκ μιᾶς μοίρας, καὶ οὐ παραιτησαμένων κρίσιν, μηδεμίαν ἔχειν ἰσχὺν, ὥσπερ οὖν οὐδὲ ἔχει τῇ οἰκείᾳ φύσει, τοὺς δὲ τοιαῦτα παρανομήσαντας ἐλεγχομένους τῷ ἐπιτιμίῳ ὑποβάλλεσθαι τῶν ἐκκλησιαστικῶν νόμων. ἡμᾶς δὲ τοὺς οὐχ ἁλόντας, οὐκ ἐλεγχθέντας, οὐκ ἀποδειχθέντας ὑπευθύνους, τῶν γραμμάτων τῶν ὑμετέρων δότε

ἀπο-

infert, & cum hoc dixiſſet, inquit, ſequere me. Quibus verbis iterum curam innuit, & familiarem in eum affectum oſtendit. Si verò quis dicat, quomodo Iacobus ſedem Ieroſolymorum acceperit? reſpóderem, non ſedis ſed Orbis illum magiſtrum creatum fuiſſe. Et rurſus, Nam cum Petro Chriſtus magna communicaſſet, orbis terrarum curam demandaſſet, & maiorem erga ſe, quam aliorum dilectionem teſtatus eſſet, & quæ ſequuntur.

Hæc igitur de primatu Petri ſufficiant, partim quidem ſecundum diuinam ſcripturam, partim verò ſecundum expoſitionem Chryſoſtomi. Qui non tantum verbis, ſed etiam factis, vt decebat, Doctorem œcumenicum, prædicat etiam primatum ſucceſſorum Petri, ita ſcribẽs ab exilio ad Innocentium Papam. (cum tamẽ Innocentius eſſet iunior, & vt patrem inuocando laudat propter dignitatem.) Igitur poſtquã didiceritis omnia, Domini mei honoratiſſimi, & pijſſimi fortitudinẽ vobis cõuenientem & ſtudium aſcendite. Vt tantam impietatem quæ peruaſit Eccleſias, comprimatis. Si enim talis cõſuetudo præualebit, & licebit volẽtibus in alienas parœcias in tanta diſtantia locorum ſe trãsferre, & expellere quos aliquis voluerit, per propriam poteſtatẽ agẽs quæ libuerit; ſcitote quod omnia peribũt, & bellum indictum totum Orbem occupabit, omnibus percutientibus, & percuſſis. Ne igitur tanta confuſio occupet vniuerſam terram, quæ ſub cœlo eſt rogatos vos velim vt literas mittatis, quibus declaretis quæ abſentibus nobis qui iudicium non recuſauimus, & ab vna parte ita cõtra leges acta ſunt, nullam vim habere, quemadmodum propria natura non habent. Eos verò qui talia contra leges fecerũt, conuictos pœnis eccleſiaſticarum legum ſubiacere; nos verò non depræhenſos non conuictos, non oſtenſos reos, concedite continuo beneficio frui litera-

ra-

ἀπολαύειν συνεχῶς, καὶ τῆς ἀγάπης, καὶ πάντων τῶν ἄλλων, ὧνπερ καὶ ἔμπροσθεν. καὶ πρὸς τὸ τέλος τῆς ἐπιστολῆς. ταῦτ' οὖν ἅπαντα λογησάμενοι, καὶ παρὰ τῶν κυρίων μου τῶν εὐλαβεστάτων ἀδελφῶν ἡμῶν τῶν ἐπισκόπων σαφέστερον ἅπαντα μαθόντες, τὴν παρ' ἑαυτῶν εἰσενεγκεῖν σπουδὴν παρακλήθητε. οὕτω γὰρ οὐχ ἡμῖν μόνοις χαριεῖσθε, ἀλλὰ καὶ τῷ κοινῷ τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ τὸν παρὰ τοῦ Θεοῦ λήψεσθε μισθὸν, τοῦ διὰ τὴν τῶν ἐκκλησιῶν εἰρήνην πάντα ποιοῦντος διηνεκῶς.

Ταῦτα μὲν ὁ Χρυσόστομος. ὁ δὲ Ἰννοκέντιος τῆς οἰκουμένης ἔχων τὴν προστασίαν, καθὰ γνήσιος κριτὴς, τὴν θαυμαστὴν ἐκείνην εὐθὺς ἐχάραξεν ἐπιστολήν. φωνὴ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ μου Ἰωάννου βοᾷ πρὸς τὸν Θεὸν κατὰ σοῦ βασιλεῦ, ὡς ποτὲ Ἄβελ τοῦ δικαίου κατὰ τοῦ ἀδελφοκτόνου Κάϊν. καὶ παντὶ τρόπῳ ἐκδικηθήσεται. καὶ τὸν βασιλέα μετὰ τῆς βασιλίσσης τῆς χριστιανῶν κοινωνίας ἐστέρησε. πάντως οὐκ ἂν τοῦτο πράξας, εἰ μὴ κατὰ πάντων καὶ αὐτῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὴν ἐξουσίαν εἶχεν.

Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας οὕτω γράφει πρὸς Καιλεστῖνον τὸν Πάπαν, κατὰ Νεστορίου. ἐπειδὴ δὲ καὶ Θεὸς ἀπαιτεῖ καὶ παρ' ἡμῶν τὸ νηφάλιον ἐν τούτοις, καὶ τὰ μακρὰ τῶν ἐκκλησιῶν ἔθη πείθουσιν ἀνακοινοῦσθαι τῇ σῇ ὁσιότητι, γράφω πάλιν ἀναγκαίως ἐκεῖνο δηλῶν, ὅτι διακυκᾷ τὰ πάντα, καὶ νῦν ὁ Σατανᾶς, καὶ κατὰ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ μαίνεται. ἀκούεις μακρὰ ἔθη τῶν ἐκκλησιῶν ποῖα ἐστί; καὶ τὸ ἀναγκαίως πρὸς τὸν Ῥώμης γράφειν, πρὸς ὃν ἀντιγράφει ὁ Καιλεστῖνος. ὅθεν μενέτωσαν ἐν τῇ κοινωνίᾳ, οὓς αὐτὸς (ὁ Νεστόριος) ἀντιλέγοντας αὐτῷ ἀπεκίνησε τῆς κοινωνίας. καὶ γινωσκέτω, ὅτι αὐτὸς τὴν ἡμετέραν κοινωνίαν ἔχειν οὐ δύναται, ἐὰν ἐν ταύτῃ τῇ τῆς διαστροφῆς ὁδῷ παραμείνῃ, ἐναντιούμενος τῇ ἀποστολικῇ διδαχῇ, συναφθείσης σοι τοίνυν τῆς αὐθεντίας τοῦ ἡμετέρου θρόνου, καὶ τῇ ἡμετέρᾳ τοῦ τόπου διαδοχῇ ἐπ' ἐξουσίᾳ χρησάμενος, ταύτην ἐκβιβάσεις ἀκριβεῖ στερρότητι τὴν ἀπόφασιν. ἵνα ἢ ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀριθμου-

μου-

rarum veſtrarum,& charitatis,& reliquorum omnium, quorum & antea. Et circa finem epiſtolæ. Hæc igitur omnia cōſiderantes, & à Dominis meis deuotiſſimis fratribus meis Epiſcopis clarius cūcta edocti, obſecro vos, vt ſtudiū veſtrum adhibeatis; hac enim ratione non tātum ſolis nobis gratificaturi eſtis, ſed etiam communitati Eccleſiarum,& à Deo mercedē recipietis, qui propter pacem Eccleſiarum omnia perpetuò agit.

Hęc quidem Chryſoſtomus. Innocentius verò habēs patrociniū Orbis, vt legitimus iudex, audito Chryſoſtomi obitu, admirādam illam illicò exarauit epiſtolā. Vox ſanguinis fratris mei Ioannis clamat ad Deum contra te, Imperator, vt olim clamabat ſanguis Abelis iuſti cōtra fraticidam Cain,& omni modo vindicabitur. atque Imperatorē & Imperatricem communione Chriſtianorum priuauit, omninò id non facturus, niſi ſupra omnes, & ſuper Vrbem Conſtantinopolitanam, poteſtatem habuiſſet.

Cyrillus Alexādrinus ſic ſcribit ad Cęleſtinum Papā aduerſus Neſtoriū: Quoniam verò Deus hiſce in rebus prudētiam à nobis exigit, lōgęque Eccleſiarum conſuetudines ſuadēt, vt eiuſmodi res Sanctitati tuę cōmmunicentur; ſcribo rurſus neceſſariò illud ſignificans, quod perturbat omnia & nunc Satanas,& cōtra Eccleſias Dei inſanit. Audis quę ſint longę cōſuetudines Eccleſiarum; & illud, neceſſariò ad Romanum ſcribere? Ad quem reſcribit Cęleſtinus: Proinde quos ille (Neſtorius) tanquā ſibi obſiſtentes, à communione ſemouit, in noſtra ſocietate ſe permanere intelligāt; ac ſciat ſe ipſum communionem poſthac nobiſcum habere non poſſe, ſi doctrinę Apoſtolicæ aduerſatus, peruerſam hāc viam cōtumaciter vigere perexerit. Quamobrem noſtræ ſedis auctoritate adſcita, noſtraq; vice, & loco cum poteſtate vſus,

eiuſ-

μουμένων ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ὑπομνήσεως ταύτης, τὰ κακὰ κηρύγματα ἑαυτοῦ ἐγγράφῳ ὁμολογίᾳ ἀθετήσῃ, καὶ ἑαυτὸν διαβεβαιώσηται ταύτην κατέχειν τὴν πίστιν περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν, ἣν καὶ ἡ Ῥωμαίων, καὶ ἡ τῆς σῆς ἁγιότητος ἐκκλησία, καὶ ἡ καθόλου θρησκεία κηρύττει, ἢ ἐὰν μὴ τοῦτο ποιήσῃ, ἡ σὴ ἁγιότης διαθεὶς ἐκείνης τῆς ἐκκλησίας προνοησαμένη, μάθοι αὐτὸν παντὶ τρόπῳ ἀπὸ τοῦ ἡμετέρου σωματίου ἀποκινητέον τυγχάνειν.

Ταύτην τὴν ἀπόφασιν ὁ αὐτὸς ἀρχιερεὺς ἔστειλε τῷ Νεστορίῳ γράφων πρὸς αὐτόν. Φανερῶς τοίνυν ἴσθι ταύτην ἡμῶν εἶναι τὴν ἀπόφασιν, ὡς ἐὰν μὴ περὶ τοῦ Χριστοῦ ἡμῶν ταῦτα κηρύξῃς, ἅπερ καὶ ἡ Ῥωμαίων, καὶ ἡ Ἀλεξανδρέων, καὶ πᾶσα ἡ καθολικὴ ἐκκλησία κατέχει, ὡς καὶ ἡ ἁγία, ἡ κατὰ τὴν μεγάλην Κωνσταντινούπολιν ἐκκλησία, ἕως σοῦ κάλλιστα κατέσχε, καὶ ταύτην τὴν ἄπιστον καινότητα, ἥτις ἐπιχειρεῖ χωρίζειν ἅπερ συνάπτει ἡ ἁγία γραφή, ἐντὸς δεκάτης ἡμέρας ἀριθμουμένης ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης τῆς ὑπομνήσεως, φανερᾷ καὶ ἐγγράφῳ ὁμολογίᾳ ἀθετήσῃς, ἀπὸ πάσης κοινωνίας τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐκβέβλησαι. ὅνπερ τύπον πρὸς σὲ τῆς ἡμετέρας κρίσεως (σημείωσαι) διὰ τοῦ μνημονευθέντος υἱοῦ ἡμῶν Ποσιδωνίου τοῦ διακόνου μετὰ πάντων τῶν χαρτίων πρὸς τὸν ἅγιον, καὶ συνεπίσκοπόν μου τῆς μνημονευθείσης Ἀλεξανδρείας ἱερέα, τὸν περὶ τούτου αὐτοῦ ἐντελέστερον ἀνενεγκόντα, ἀπεστείλαμεν, ἵνα τοποτηρῶν ἡμῖν τοῦτο πράξῃ, ὥστε τὸ παρ' ἡμῶν ὁρισμένον σοί τε καὶ πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς φανερωθῆναι. ἐπειδὴ πάντες εἰδέναι ὀφείλουσι τὸ πραττόμενον, ὁσάκις ἡ περὶ κοινοῦ πράγματος ἡ σκέψις.

Ἐπέστειλε δὲ καὶ γράμματα Ἰωάννῃ τῷ Ἀντιοχείας σημαίνων περὶ τὸ τέλος τὴν αὐτὴν ἀπόφασιν κατὰ Νεστορίου, γινωσκέτω, φησὶν, ἡ σὴ ἁγιωσύνη παρ' ἡμῶν, μᾶλλον δὲ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ δεσπότου Θεοῦ Χριστοῦ ἐξενηνεγμένην εἶναι τὴν ἀπόφασιν, ἵνα εἰ μὴ ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀριθμουμένων, ἀφ' ἧς ἡμέ-

eiuſmodi nõ abſque exquiſita ſeueritate ſentẽtiam exequeris; nempè vt niſi decẽ dierũ interuallo ab huius noſtræ admonitionis die numerandorũ, nefariã doctrinam ſuam cõceptis verbis anathematizet, eamque de Chriſti Dei noſtri generatione fidẽ impoſterũ confeſſurum ſe ſpõdeat, quam & Romana, & tuæ Sanctitatis Eccleſia, & vniuerſa denique religio Chriſtiana prædicat, illicò Sanctitas tua illi Eccleſię proſpiciat: Is verò modis omnibus ſe à noſtro corpore ſegregatum eſſe intelligat.

Hanc ſententiam idem Pontifex miſit Neſtorio ſcribens ad ipſum, ſic enim habet circa finẽ epiſtolæ: Apertè igitur hanc noſtrã ſcias eſſe ſententiã, vt niſi de Chriſto Deo noſtro ea prædices, quæ Romana, & Alexandrina & vniuerſalis Eccleſia catholica tenet, ſicut & ſancta Conſtantinopolitanæ magnæ Vrbis Eccleſia ad te vſq; optimè tenuit, & hanc perfidam nouitatem, quæ hoc quod venerabilis ſcriptura coniungit, nititur ſeparare, intra decimum diem à primo innoteſcentis tibi huius conuentionis die numerandum, aperta & ſcripta confeſſione damnaueris, ab Vniuerſalis te Eccleſiæ catholicæ communione deiectum. Quam formam ad te noſtri iudicij (nota) per memoratum filium meum Poſſidonium Diaconum, cum omnibus chartis ad Sanctum Cõſacerdotem meum memoratę Alexãdrinæ Vrbis Antiſtitem, qui ad nos ſuper hoc ipſo plenius retulit, deſtinauimus; vt agat vice noſtra, quatenus ſtatutum noſtrum & tibi & vniuerſis fratribus innoteſcat: Quia omnes debent noſſe quod agitur, quoties omnium cauſa tractatur.

Idem Cæleſtinus eãdem ſententiam miſit per epiſtolam ad Ioannem Antiochenũ, vbi ait contra Neſtorium in fine epiſtolæ: Nouerit Sanctitas tua à nobis, ſeu potius ab ipſo Domino Deo Chriſto prolatã eſſe ſentẽtiã, vt niſi intra decem dies, ab eo connumerandos, à quo

ἡμέρας ὑπομνησθείη, τὰς ἱεροσύλους αὐτοῦ διδασκαλίας περὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως ἐγγράφῳ ὁμολογίᾳ καταδικάσῃ, καὶ ταύτῃ ἑαυτὸν ὁμολογήσῃ τῇ πίστει ἀκολουθεῖν, ἣν τινα ἡ Ῥωμαίων, καὶ ἡ Ἀλεξανδρέων· καὶ ἡ καθολικὴ φυλάττει ἐκκλησία, ἀπὸ τῆς συνόδου τῶν ἐπισκόπων ἀποκινηθεὶς, γινωσκέτω ἑαυτὸν τῷ οἰκείῳ βεβλάφθαι ὀλέθρῳ.

Ταύτην τὴν ἐπιστολὴν ὁ Εὐάγριος ἐν τῷ δ. κεφαλαίῳ τοῦ α. βιβλίου ἱερὰν προσαγορεύει, Ἐγγραφείσης δὲ, καὶ τῆς ἱερᾶς ἐκείνης ἐπιστολῆς Καιλεστίνου τοῦ πάνυ τῆς πρὸς αὐτὸν Νεστόριον γενομένης. καὶ ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλ. φησὶ, καθαιρεθῆναι τὸν Νεστόριον διὰ πολλὰς αἰτίας καὶ βλασφημίας αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ κανόνων, καὶ ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἁγιωτάτου πατρὸς ἡμῶν καὶ συλλειτουργοῦ Καιλεστίνου τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας.

Ὅτι δὲ οἱ λοιποὶ πατριάρχαι ἐδέξαντο ταύτην τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἀρχιερέως τῆς Ῥώμης, ὡς δικαίαν, καὶ γνησίαν, καὶ ἰσχὺν ἔχουσαν ἀλλοτριῶσαι τὸν Νεστόριον τοῦ σώματος τῆς ἐκκλησίας, ἐκ τῶν γραμμάτων ἔστι μαθεῖν Ἰωάννου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας πρὸς τὸν αὐτὸν Νεστόριον ἐν οἷς καὶ ταῦτα φέρεται. Καὶ γὰρ εἰ καὶ προθεσμίαν στενοτάτην τοῖς γράμμασιν ἐνέθηκεν ὁ κύριός μου ὁ θεοφιλέστατος Καιλεστῖνος ὁ ἐπίσκοπος, δέκα μόναις ἡμέραις, ὡς τὰ γράμματα αὐτοῦ περιέχει, περικείσας τὴν ἀπόκρισιν, ἀλλ᾽ ἔξεστιν ἔργον αὐτὸ ποιῆσαι καὶ ἡμέρας μιᾶς, τάχα δὲ καὶ ὡρῶν ὀλίγων. τὸ γὰρ χρήσασθαι προσφόρῳ ὀνόματι ἐν τῇ κατὰ τὸν παμβασιλέα Χριστὸν οἰκονομίᾳ ὑπὲρ ἡμῶν, τετριμμένῳ μὲν πολλοῖς τῶν πατέρων, ἐπαληθεύοντι δὲ καὶ ἐπὶ τῇ σωτηρίῳ ἐκ παρθένου γεννήσει, τοῦτο ῥᾴδιον. ὅπερ οὔτε ὡς ἐπικίνδυνον χρὴ παραιτήσασθαι τὴν σὴν ὁσιότητα, οὔτε ἐκεῖνο ὑπολογήσασθαι, ὡς οὐ χρὴ τὰ σεαυτοῦ ἐναντία ἐκθέσθαι. καὶ περὶ τὸ τέλος ταύτης τῆς ἐπιστολῆς. ἐννόησον, φησὶν, ὡς εἰ περὶ τῶν νῦν ἀποσταλέντων γραμμάτων, οἱ πολλοὶ ἄχετοι ἦσαν καθ᾽ ἡμῶν, νῦν δεξάμενοι τὸ ἀπὸ τῶν γραμμά-

των

primũ illi noſtra innoteſcet ſententia, ſacrilegas ſuas doctrinas de Chriſti natiuitate, cõfeſſione ſua, quam ſcriptis mandare debeat reprobauerit; eamque ſe fidem ſequi confeſſus fuerit, quam Romana, & Alexandrina, & catholica ſeruat Eccleſia, à Synodo epiſcoporum amotus, intelligat ſibi, ſuam obfuiſſe perniciem.

Hanc epiſtolam Euagrius in 4. capite primi libri ſacram appellat: Cum eſſet, inquit, ſcripta & illa ſacra epiſtola Cæleſtini Summi ad ipſum Neſtorium. Et in eodẽ capite ait, Neſtorium fuiſſe depoſitum propter multas cauſas, & eius blaſphemias tum à Canonibus, tum etiam ex epiſtola Sanctiſſimi Patris noſtri Comminiſtri Cæleſtini Epiſcopi Romanorum Eccleſię.

Quod autem reliqui Patriarchæ approbauerint hanc ſentẽtiam Pontificis Romani, tanquam iuſtam, & legitimam, & quæ vim haberet alienãdi Neſtorium à corpore Eccleſiæ, ex literis poteſt intelligi eiuſdem Ioannis Epiſcopi Antiocheni ad ipſum Neſtoriũ, in quibus etiã hæc ferũtur: Enim verò licet Dominus meus Cæleſtinus Deo deuotiſſimus Epiſcopus, decẽ tantum dierũ interuallum, terminum vſq; reſponſioni præfinitũ valdè anguſtũ literis ſuis interpoſuerit, tamẽ ea res eiuſmodi eſt, vt, non dico decẽ diebus, ſed vno, immò verò paucis horis totum confici poſſe videatur. Nam quid facilus eſt, quã nomine cõmodo, multiſque Sãctis Patribus vſurpato, & vero nihilominus, ſalutariq. ex Virgine ortui percongruo in Chriſti omniũ noſtrũ Regis diſpenſatione? Cum hoc ergo neq; graue, neq; periculoſũ ſit, ęquũ non eſt, vt Sãctitas tua illud refutet; neque id nũc apud ſe cogitet turpe eſſe ſibi pugnãtia docere. Et circa finem huius epiſtolæ: Cogita ſi priuſquã vllæ omninò literæ miſſæ forẽt, multi cõtra nos extitere infrenes penèq; intolerabiles, quales nunc futuri ſint tota ex allatis literis ſubminiſtrata fidu-

των παῤῥησίας, τίνες οὐκ ἔσονται; καὶ ποίᾳ οὐ χρήσονται καθ' ἡμῶν παῤῥησίᾳ;

Παρ' οὐδενὶ δὲ τῶν ἁπάντων τοσοῦτον ἐπιστίλβει καὶ διαλάμπει ἡ ἀποστολικὴ ἐξουσία τοῦ Ῥωμαίων ἀρχιερέως, ὅσον σελαγεῖ, καὶ ἀστράπτει ἐν τῇ συνόδῳ τῇ ἐν Χαλκηδόνι διὰ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ μεγάλου Λέοντος, καὶ τὰς ἀποκρίσεις τῶν βασιλέων πρὸς αὐτὸν, Οὐαλεντινιανοῦ, Μαρκιανοῦ, Πλακιδίας, καὶ Πουλχερίας.

Ὁ γοῦν μέγας Λέων πρὸς Θεοδόσιον ἔν τινι ἐπιστολῇ, οὕτως ἄρχεται. ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐν ταῖς γενομέναις συνόδοις, τοσαύτην ἡμεῖς εἰλήφαμεν παῤῥησίαν παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου Πέτρου, καὶ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων, ὡς ἔχειν τὴν αὐθεντίαν, καὶ ἐκδικεῖν τὴν ἀλήθειαν ὑπὲρ τῆς ὑμῶν εἰρήνης, καὶ μηδενὶ δύνασθαι ὀχυρὰν οὕτως ὑπάρχουσαν παρασαλεύειν παραχρῆμα τῆς βλάβης ἀποσειομένης. καὶ κατωτέρω. πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι τῶν ἡμετέρων μερῶν καὶ πάντες οἱ ἱερεῖς τὴν ὑμετέραν ἡμερότητα μετὰ δακρύων ἱκετεύουσι κατὰ τὴν αἴτησιν τοῦ λιβέλλου Φλαβιανοῦ ἐπισκόπου, ὥστε κελεῦσαι γενικὴν σύνοδον ἐν τοῖς τῆς Ἰταλίας μέρεσιν ἐπιτελεσθῆναι, ὅπως πᾶσα ἡ ἐναντιότης ἐκβληθείη, ἢ καὶ καταπραϋνθείη καὶ μηδὲν ᾖ παρέλκον ἢ ἀμφίβολον ἐπὶ τῇ πίστει, συνερχομένων ἔτι τῶν ἐπισκόπων ἀπὸ πασῶν τῶν ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν. καὶ ἐν ἄλλῃ ἐπιστολῇ πρὸς τὸν αὐτὸν τὰ αὐτὰ σχεδὸν γράφει λέγων. πάντων τῶν μερῶν ἡμῶν αἱ ἐκκλησίαι πᾶσαι, τῆς ὑμετέρας φιλανθρωπίας μετὰ στεναγμῶν καὶ δακρύων καταδέονται διὰ τῶν ἐπισκόπων. ἐπειδὴ καὶ οἱ ἡμέτεροι σφοδρῶς ἀντειρήκασι, καὶ αὐτὸς ἐκείνοις (δηλαδὴ οὓς ἡ ἀποστολικὴ καθέδρα ἀπέστειλε) Φλαβιανὸς ὁ ἐπίσκοπος λίβελλον ἐκκλήτου ἐπιδέδωκε, γενικὴν σύνοδον κελεύσατε ἐντὸς τῆς Ἰταλίας συγκροτηθῆναι. καὶ κατωτέρω. Ὅπως γὰρ μετὰ τὴν ἔκκλητον τοῦτο ἀναγκαίως αἰτούμενον τῶν κατὰ Νίκαιαν κανόνων αἱ ψῆφοι μαρτυροῦσιν αἵ τινες ἀπὸ τῶν ἁπανταχοῦ τοῦ κόσμου ἐπισκόπων καθιδρύθησαν.

Ουα-

cia qualiq; imposterũ aduerſus nos audacia ſint vſuri?

Apud neminẽ autem ex omnibus tantũ claret & reſplendet Apoſtolica poteſtas Romani Põtificis, quantum fulget, & corruſcat in Concilio Chalcedonenſi per epiſtolas magni Leonis, & reſponſa ad ipſum Imperatorum, Valentiniani, Marciani, Placidiæ, & Pulcheriæ.

Igitur magnus Leo ad Theodoſiũ in quadã epiſtola, ſic eã incipit, olim & ab initio in Cõcilijs celebratis, tãtã nos percepimus à Beatiſs. Petro Apoſtolorũ principe fiduciã, vt auctoritatẽ habeamus, ad veritatẽ pro voſtra pace defendẽdã, quatenus nulli liceat, ſic eam munitam in aliquo cõmouere, dum repente læſio remouetur. Et infra. Omnes partiũ noſtrarum Eccleſiæ, omnes mãſuetudini veſtræ cum gemitibus, & lacrymis ſupplicant Sacerdotes, vt quia & noſtri fideliter reclamarũt, & eiſdem libellum appellationis Flauianus Epiſcopus dedit, generalẽ Synodum iubeatis intra Italiam celebrari, quę omnes offenſiones ita, aut repellat, aut mitiget, nõ vltra aliquid ſit, vel in fide dubiũ, vel in claritate diuiſum conueniẽtibus vtique Oriẽtalium Prouinciarum Epiſcopis.

Extat pręthereà alia quędam Leonis epiſtola ad eundẽ Theodoſiũ, in qua verbis ferè ijſdem & obteſtationibus poſtulat, vt Synodus generalis haberetur in Italia nutu, & auxilio Imperatoris. Omnes, inquit, (vt Leo ipſe ſcripſit) partiũ noſtrarũ Eccleſię, omnes mãſuetudini veſtrę cũ gemitibus, & lacrymis ſupplicãt Sacerdotes, vt quia, & noſtri fideliter reclamarunt, & eiſdem (ſcilicet, quos Apoſtolica Cathedra miſerat) libellũ appellationis Flauianus Epiſcopus dedit, generalẽ Synodũ iubeatis intra Italiã celebrari. Et infra. Quam autẽ, poſt appellationem interpoſitam hoc neceſſariò poſtuletur, Canonũ Nicæę habitorum decreta teſtantur, quę à totius mundi ſunt Sacerdotibus conſtituta; Quęque ſubter adnexa ſunt.

Va-

Οὐαλεντινιανὸς ὁ βασιλεὺς πρὸς Θεοδόσιον τὸν πατέρα, ἐπαίρων καὶ γεραίρων τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, ἣν, φησὶν, ἡμεῖς ἀπὸ τῶν προγόνων παραδοθεῖσαν ὀφείλομεν μετὰ τῆς προσηκούσης καθοσιώσεως ἐκδικεῖν, καὶ τῆς ἰδίας εὐλαβείας τὴν ἀξίαν τῷ μακαριωτάτῳ ἀποστόλῳ Πέτρῳ ἄτρωτον καὶ ἐν τοῖς ἡμετέροις χρόνοις διαφυλάττειν, ἵν' ὁ μακαριώτατος ἐπίσκοπος τῆς Ῥωμαίων πόλεως. ᾧ τὴν ἱερωσύνην κατὰ πάντων ἡ ἀρχαιότης παρέσχε, χώραν καὶ εὐπορίαν ἔχῃ περὶ πίστεως καὶ ἱερέων κρίνειν. τούτου γὰρ χάριν κατὰ τὸ ἔθος τῶν συνόδων (σημείωσαι) καὶ ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπος αὐτὸν ἐπεκαλέσατο διὰ λιβέλλου, ἕνεκα τῆς περικυψάσης φιλονεικίας περὶ τῆς πίστεως. καὶ κατωτέρω. ἵνα ὁ προλεχθεὶς ἱερεὺς συναχθέντων ἐκ πάσης τῆς οἰκουμένης καὶ τῶν λοιπῶν ἱερέων ἐντὸς τῆς Ἰταλίας, παντὸς προκρίματος ἀποκινηθέντος ἐξ ὑπαρχῆς τὴν στρεφομένην αἰτίαν πεφροντισμένῃ δοκιμασίᾳ διαγνοὺς, ἐξενέγκῃ τὴν ἀπόφασιν, ἣν ἡ πίστις καὶ ὁ τῆς ἀληθοῦς θειότητος λόγος ἀπαιτεῖ.

Ἡ Πλακιδία μήτηρ πρὸς τὸν αὐτὸν Θεοδόσιον περὶ τοῦ Διοσκόρου φησὶν, ὅς τις ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Ἐφεσίων πόλεως μῖσος καὶ ἀψιμαχίαν μᾶλλον λέγεται γεγυμνακέναι, τῇ τε τῶν στρατιωτῶν παρουσίᾳ καὶ τῷ φόβῳ καταπλήττων τὸν ἐπίσκοπον τῆς Κωνσταντινουπολιτῶν Φλαβιανὸν, διὰ τὸ, λιβέλλον στεῖλαι πρὸς τὸν ἀποστολικὸν θρόνον, καὶ πρὸς πάντας τοὺς ἐπισκόπους τῶν μερῶν τούτων διὰ τῶν ἀποσταλέντων ἐν τῇ συνόδῳ παρὰ τοῦ εὐλαβεστάτου ἐπισκόπου Ῥώμης, οἵ τινες κατὰ τοὺς ὅρους τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου εἰθίσθησαν συνεῖναι. τούτου χάριν ἡ σὴ ἡμερότης τοσούτοις θορύβοις ἀντιτιθεῖσα τὴν ἀλήθειαν, ἄσπιλον τὴν πίστιν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας διαφυλαχθῆναι προσταξάτω. ἵνα κατὰ τὸν τύπον καὶ τὸν ὅρον τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου, ὃν καὶ ἡμεῖς ὡς προηγούμενον προσκυνοῦμεν, ἐν τῇ στάσει τῆς ἱερωσύνης ἀβλαβοῦς μένοντος, ἐν πᾶσι Φλαβιανοῦ ἐν τῇ συνόδῳ τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου ἡ δίκη παραπεμφθείη, ἐν ᾧ πρῶτος ἐκεῖνος ὁ τὰς κλεῖς

ἀξιω-

Valentinianus Imperator ad Theodoſium patrem, extollēs, & magnificans orthodoxam fidem, quam, inquit, nos, à noſtris maioribus traditam debemus cum omni competenti deuotione defendere, & dignitatem propriȩ venerationis beato Apoſtolo Petro intemeratam noſtris temporibus conſeruare. Quatenus Beatiſſimus Romȩ Ciuitatis Epiſcopus, cui principatum Sacerdotij ſuper omnes Antiquitas contulit (non Imperatores) locū habeat, & facultatem de fide, & Sacerdotibus iudicare. Hac enim gratia (nota) ſecundum ſolemnitatem Conciliorum, & Conſtantinopolitanus Epiſcopus per libellos appellauit, propter contentionem, quȩ orta eſt de fide. Et paulò infra: Vt prȩdictus Sacerdos, congregatis ex omni Orbe etiam reliquis Sacerdotibus (nota) intra Italiam, omni perȩiudicio ſubmoto à principio omnem cauſam, quȩ vertitur ſollicita probatione cognoſcens, ſententiam ferat, quam fides & ratio verȩ diuinitatis expoſtulat.

Placidia mater ad eundem Theodoſium de Dioſcoro inquit, qui in Synodo Epheſinȩ Ciuitatis odium & contentiones potius exercuiſſe narratur, militū prȩſentia & metu impetēs Conſtantinopolitanȩ Ciuitatis Epiſcopū Flauianum, eo quod libellū ad Apoſtolicam ſedem miſerit, & ad omnes Epiſcopos harum partiū, per eos qui directi fuerunt in concilio reuerendiſſimo Epiſcopo Romȩ. Qui ſecundū definitiones Nicæni concilij conſueti ſunt intereſſe. Hac itaq; gratia tua manſuetudo tantis turbis reſiſtens, veritatem immaculatā fidei, catholicæ religionis ſeruari præcipiat; vt ſecundū formā, & definitionem Apoſtolicæ Sedis, quam & nos tanquam Præcellentem ſimiliter veneramur, in ſtatu Sacerdotij, illȩſo manente per omnia Flauiano, ad Cōcilij, & Apoſtolicæ Sedis iudicium tranſmittatur. In qua primus ille, qui cœleſtes

claues

ἀξιωθεὶς ὑποδέξασθαι, τὴν ἐπισκοπὴν τῆς ἀρχιερωσύνης ἐκόσμησε. δηλαδὴ ὁπότε πρέπει, ἡμᾶς ταύτῃ τῇ μεγίστῃ πόλει, ἥτις δέσποινα πασῶν ὑπάρχει τῶν γενεῶν, ἐν πᾶσι τὸ σέβας διαφυλάξασθαι.

Μαρκιανὸς ὁ βασιλεὺς πρὸς Λέοντα. λοιπόν ἐστιν ἵνα, εἰ ἀρέσκει τῇ σῇ ἁγιότητι, ἐπὶ ταῦτα τὰ μέρη παραγενέσθαι, καὶ τὴν σύνοδον ἐπιτελέσαι, τοῦτο ποιεῖν τοῦ περὶ τὴν θρησκείαν ἔρωτι, καταξιώτῃ, καὶ γὰρ ταῖς ἡμετέραις ἐπιθυμίαις ποιήσει τὸ ἱκανὸν ἡ σὴ ἁγιότης, καὶ τῇ ἱερᾷ θρησκείᾳ τὰ χρήσιμα διατυπώσει. εἰ δὲ ἐπαχθὲς τοῦτό ἐστι τὸ σὲ πρὸς ταῦτα παραγενέσθαι τὰ μέρη, τοῦτ' αὐτὸ ἡμῖν ἰδίοις καταμηνύσει γράμμασιν ἡ σὴ ἁγιοσύνη. ὥστε πρὸς ἅπασαν τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Θρᾴκην καὶ τὸ Ἰλλυρικὸν θεῖαι ὑμέτεραι ἀποσταλήσονται προσφωνήσεις, ὅπως πρός τινα ὡρισμένον τόπον, ἔνθα ἂν ὑμῖν δόξῃ, πάντες οἱ ἁγιώτατοι ἐπίσκοποι παραγένωνται. καὶ ἅπερ τῇ τῆς τῶν χριστιανῶν θρησκείας εἰρήνῃ, καὶ τῇ καθολικῇ πίστει συμφέρουσι, καθὼς ἡ σὴ ἁγιοσύνη κατὰ τοὺς ἐκκλητιαστικοὺς κανόνας διετύπωσε, κατατεθήσονται.

Η Πουλχερία αὔγουστα θυγάτηρ οὖσα τῆς Πλακιδίας μιμησαμένη τὸν σύζυγον τὰ αὐτὰ γράφει. καὶ ἐν τῷ τέλει. κἀκεῖσε γενομένης συνόδου περί τε τῆς καθολικῆς ὁμολογίας, καὶ περὶ τούτων τῶν ἐπισκόπων, οἵτινες πρὸ τούτου ἐχωρίσθησαν, καθὼς ἡ πίστις καὶ ἡ χριστιανικὴ εὐσέβεια ἀπαιτεῖ, σοῦ αὐθεντοῦντος, ὁρίσωσι. τὸ δὲ σοῦ αὐθεντοῦντος οὐ τοῦτο μόνον δηλοῖ, σοῦ ἐν τῇ τάξει τὸν πρῶτον τόπον ἐπέχοντος ἀλλ' ἐν ἅπασιν, ἐν τῇ κρίσει ἐν τῇ ἀποφάσει, ἐν τῇ τυπώσει καὶ ἐν τῷ κυρῶσαι. καὶ δῆλον ἐξ ὧν φθέγγεται ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῇ νβ ἐπιστολῇ πρὸς Ἀθανάσιον, αὐτὸν λέγων τὸν Πάπαν αὐθεντῆσαι περὶ τὸ πρᾶγμα, ὡς καὶ μόνον δύνασθαι τὸ πᾶν ἐξανύσαι.

Οἱ αὐτοὶ βασιλεῖς μετὰ τὸ τέλος τῆς συνόδου ἔγραψαν. Παλλαδίῳ τῷ μεγαλοπρεπεστάτῳ ἐπάρχῳ τῶν Πραιτωρίων

Ουα-

claues dignus fuit accipere, principatum Epiſcopatus ordinauit. Quando ſcilicet docet nos, huic maximæ Ciuitati, quę domina omnium eſt Ciuitatum tuarum, in omnibus reuerentiam conſeruare.

Marcianus Imperator ad Leonem: Supereſt, vt ſi placuerit tuæ Beatitudini in has partes aduenire, & Synodum celebrare, hoc facere religionis affectu dignetur, noſtris vtique deſiderijs veſtra Sanctitas ſatiſfaciet, & ſacræ religioni, quæ vtilia ſunt, decernet. Si verò hoc oneroſum eſt, vt tu ad has partes aduenias, hoc ipſum nobis proprijs literis tua Sanctitas manifeſtet, quatenus in omnem Orientem, & in ipſam Thraciam, & Illiricum ſacræ veſtræ literæ dirigantur; vt ad quendam definitum locum, vbi vobis placuerit, omnes Reuerendiſſimi Epiſcopi debeant conuenirę, & quæ Chriſtianorum religioni, atque catholicę fidei proſint, ſicut Sanctitas tua ſecundum Eccleſiaſticas regulas definierit, ſua diſpoſitione declaret.

Pulcheria Auguſta filia Placidię Marcianum coniugem imitata, eadem ſcribit. Et in fine epiſtolę; Et illic facto concilio, & de catholica confeſſione, & de Epiſcopis, qui ante hoc congregati ſunt, ſicut fides, & chriſtiana pietas exigit, te auctore decernat. Illud verò, te auctore, non iſtud ſolũ ſignificat, te in ordine primum locum tenere, ſed in omnibus, in iudicio, in ſententia, in definitione, & confirmatione. Vt liquet ex his, quę loquitur magnus Baſilius in 52. epiſtola ad Athanaſium: Ipſum, dicẽs, Papam auctoritate ſua vſum circa negotium; tanquam eum ſolum, qui totum perficere poſſit.

Ijdem Imperatores poſt abſolutum Chalcidonenſe Concilium, diuerſis ad diuerſos literis pro eodem Concilio datis, ſcripſere ad Pręſidem Prętorij, Valen-

Οὐαλεντινιανῷ ἐπάρχῳ τοῦ Ἰλλυρικοῦ, Τατιανῷ ἐπάρχῳ τῆς πόλεως Βιγκομάλῳ Μαγίστρῳ τῶν θείων ὀφφικίων, καὶ Ὑπάτῳ δεσιγνάτῳ. Ταῦτα δέ εἰσιν αὐτῶν τὰ ῥήματα. καὶ δὴ τούτοις ἐπηκολούθησεν ἐκεῖνο. ὅπερ τοῖς αὐτοῦ γέρασιν ὁ Θεὸς ἐδωρήσατο. ὥστε προσκυνητὴν σύνοδον ἀναριθμήτων σχεδὸν ἐπισκόπων συναχθεῖν εἰς τὴν Χαλκηδονίων, ἥ τις ἐν ὅσῳ τὰ κατὰ τὴν πίστιν ἐπιμελῶς ἐκζητεῖ διὰ τῆς αὐθεντίας τοῦ μακαριωτάτου Λέοντος, τοῦ τῆς αἰωνίας τὴν δόξαν Ῥώμης ἐπισκόπου, καὶ τῆς θρησκείας κυροῖ τὰ θεμέλια, Φλαβιανῷ τὸ βραβεῖον τοῦ τε παρῳχηκότος βίου, καὶ τῆς ἐνδόξου παρέσχηκε τελευτῆς.

Ἐπεὶ δὲ μνημονεύομεν τοῦ Λέοντος, οὐ δεῖ ἀμνημονεῖν καὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου Πέτρου ἐπισκόπου Ῥαβέννης τοὐπίκλην Χρυσολόγου ἀντιγραφείσης πρὸς Εὐτυχῆ τὸν ἀρχιμανδρίτην, ἐν ᾗ παραινεῖ τὸν αἱρεσιάρχην δυστυχέστατον Εὐτυχῆ πείθεσθαι Λέοντι ἐν τοῖς τῆς πίστεως δόγμασιν. ἐπὶ τούτοις δέ, φησί, προτρεπόμεθά σε, ἀδελφὲ τιμιώτατε ὥστε τοῖς παρὰ τοῦ μακαριωτάτου Πάπα τῆς πόλεως Ῥώμης γραφομένοις πειθαρχούντως προσέχειν. ἐπειδὴ καὶ ὁ μακάριος Πέτρος, ὃς ἐν τῇ ἰδίᾳ καθέδρᾳ, καὶ ζῇ καὶ προκάθηται, δίδωσι τοῖς ζητοῦσι τῆς πίστεως τὴν ἀλήθειαν. ἡμεῖς γὰρ σπουδῇ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς πίστεως ἐκτὸς συναινέσεως τοῦ Ῥώμης ἐπισκόπου, πίστεως αἰτίας διαγνῶναι οὐ δυνάμεθα.

Ἐπειδὴ μνείαν ἐποιησάμεθα ἁγίων συνόδων καὶ ἀοιδίμων βασιλέων οὐδαμῶς παραλειπτέον εἰς μέσον ἄξαι τὴν οἰκουμενικὴν σύνοδον, (ἡ γὰρ ἐν Φλωρεντίᾳ σύνοδος ἀδίκως ἐπιγράφεται ὀγδόη ὑπό τινος ἀμαθοῦς ἐπισκόπου Λατίνου τὸ γένος κρητὸς) ὀγδόη δὲ οἰκουμενικὴ σύνοδος νεωστὶ εὑρεθεῖσα ἐπὶ κατὰ Φωτίου τοῦ παραβάτου ὑπὲρ τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. ἀνάγνωθι καὶ τὰ λοιπὰ τῆς συνόδου κατὰ τοῦ τρισκαταράτου Φωτίου οὐδὲν γὰρ ὃ μὴ ἄξιον ἀναγνώσεως κατὰ τῶν προσφάτων γραικῶν, καὶ τύποις δοθῆναι ταῦτα χρεών. ἐν ταύτῃ οὖν τῇ συνόδῳ τρίτῃ πρά-

ξει

tinianum. Verba ipſa Imperatorum hęc ſunt: Hęc ergo ſubſequutum eſt illud, quod ipſius meritis largitus eſt Deus, vt adoranda Synodus innumerabiliũ ferè Epiſcoporum conueniret in Vrbem Chalcedonenſem. Quæ dum res fidei diligenter explorat per auctoritatem Beatiſſimi *Leonis* Vrbis, cuius ę'erna gloria eſt, Epiſcopi, & religionis, fundamenta corroborat, effecit, vt Flauiano prœmium anteactę vitę & glorioſę mortis tribueretur.

Quoniam verò mentionem fecimus magni Leonis, non eſt obliuioni danda epiſtola Sancti Petri Epiſcopi Rauennatis cognomento Chyſologi ad Eutychem Abbatem, in qua hortatur hęreſiarcham infeliciſſimum Eutychem obedire Leoni in fidei dogmatibus. In omnibus autem, inquit, hortamur te, frater honorabilis, vt his quę à Beatiſs. Papa Romanæ Ciuitatis ſcripta ſunt, obedienter oſtendas; quoniam Beatus Petrus, qui in propria ſede, & viuit, & pręſidet. pręſtat quęrentibus fidei veritatem. Nos enim pro ſtudio pacis, & fidei extra conſenſum Romanę Ciuitatis Epiſcopi, cauſas fidei audire non poſſumus.

Præterea, quoniam mentionem fecimus ſanctorum & glorioſiſſimorum Imperatorum nulla ratione prætereundum eſt, in medium adducere Oecumenicum Octauum Concilium; (quippe Concilium Florentiæ celebratum à quodam Imperito Epiſcopo Latino natione Cretẽſi Abraamo, immerito octauum inſcribitur.) Octauum verò Concilium œcumenicum recenter repertum, celebratum eſt contra Photium tranſgreſſorem pro Sancto Ignatio Patriarcha Conſtantinopolitano. Legas etiã reliqua Concilij contra execrandum Photium. nihil enim eſt, quod non ſit lectione dignum aduerſus recentiores Græcos; & omnino hæc imprimendo erunt. in hoc Concilio actione 3. ſcribit epiſtolã Baſilius Impe-

ξει, γράφει ἐπιστολὴν Βασίλειος ὁ βασιλεὺς Μακεδὼν πρὸς Νικόλαον τὸν Πάπαν ἐν ᾗ φέρεται ταῦτα. ἡμεῖς μὲν γὰρ τὸν Φώτιον τοῦ θρόνου μετεκινήσαμεν, ὥστε πρὸς ἑαυτὸν ἡσυχάζειν, Ἰγνάτιον δὲ τὸν ἀδικηθέντα κατὰ τὴν ἐν διαφόροις ἐπιστολαῖς ὑμῶν κρίσιν, ἃς οἱ προκατάρξαντες ἡμῶν ἀποβλῆναι ἐσπούδασαν, ἐπὶ τὸν ἴδιον θρόνον ἀποκατεστήσαμεν. τοῖς λοιποῖς δὲ τὸ πέρας ἐπιθεῖναι, μᾶλλον δὲ καὶ ταῦτα ἐπισφραγίσαι τῇ σῇ ὁσιότητι καταλελοίπαμεν.

Ἔτι δὲ προσθήσομεν καὶ τὰ λοιπά. Ὁ ἅγιος Θεόδωρος ὁ ὁμολογητὴς ὁ Στουδίτης ἐν τῇ δογματικῇ κατηχήσει περὶ τιμῆς καὶ προσκυνήσεως τῶν ἁγίων εἰκόνων οὕτω φησί. μανθάνω δὲ ὅτι ἐν Ῥώμῃ καὶ τὰς κλεῖς τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου διὰ τιμῆς ἄγουσι. καίτοι ὁ Κύριος οὐ κλεῖς αὐτῷ δίδωσιν αἰσθητὰς, ἀλλὰ τὰς διὰ λόγου εἰς τὸ δεσμεῖν, καὶ λύειν. οἱ δὲ ἀργυρᾶς πεποιηκότες ταύτας προτιθέασιν εἰς προσκύνησιν. τοσαύτη οὖν αὐτῶν ἡ πίστις. κἀκεῖ ἡ ἀρραγὴς πέτρα τῆς πίστεως τεθεμελιωμένη κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου. ἐνταῦθα ὡς ἔοικε πλεονάζουσα ἡ ἀπιστία καὶ ἡ ἀνομία.

Ὁ αὐτὸς Στουδίτης ἐπιστέλλων πρὸς Μιχαὴλ τὸν βασιλέα ἀπὸ προσώπου πάντων τῶν ἡγουμένων, φησίν. ἡμεῖς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνεληλυθότες κατὰ κέλευσιν τῆς θεοσέπτου ὑμῶν βασιλείας, ἐλάχιστοι ἐπίσκοποι καὶ ἡγούμενοι, διελυσάμεθα πάντα τὰ ὑμῖν ἀπορούμενα. εἰ δέ τι ἀμφιβαλλόμενον, ἢ ἀπιστούμενον τῇ θείᾳ ὑμῶν μεγαλονοίᾳ δοκεῖ, διαλύεσθαι παρὰ τοῦ ἀρχιερέως εὐσεβῶς, ἡ μεγάλη καὶ θεοστήρικτος αὐτῆς χεὶρ, ὡς ζηλοτυποῦσα τὰ πάντα ἐπ᾽ ὠφελείᾳ τοῦ παντὸς, κελευσάτω παρὰ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης δέξασθαι τὴν διασάφησιν. ὡς ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς πατροπαραδότως ἐξεδόθη. αὕτη χριστομίμητε βασιλεῦ, ἡ κορυφαιοτάτη τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ, ἧς Πέτρος πρωτόθρονος. πρὸς ὃν ὁ Κύριος φησὶ, σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν. καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς.

Καὶ ἐν ἑτέρᾳ ἐπιστολῇ πρὸς Ναυκράτιον, ἧς ἡ ἀρχὴ,

rator Macedo ad Nicolaum Pontificem, vbi hęc reperiuntur: Nos enim Photium gradu mouimus, vt ſibi quietè viueret, & turbas non cieret; Ignatium verò iniuria affectum ſolio ſuo reſtituimus, ſecundum iudicium veſtrum varijs in epiſtolis declaratum, quas qui ante nos imperabant, ſupprimere conabantur. reliquis verò finem imponere, ſeu potius hæc approbare & obſignare ſanctitati tuæ relinquimus.

Præterea addamus reliqua. Theodorus confeſſor Studita in dogmatica Catecheſi de honore, & veneratione Sāctarum imaginū ſic ait: audio verò quod Romæ etiam claues principis Apoſtolorum Petri in honore habeant. Cum tamen Dominus claues non materiales ad ligandum, atque ſoluendum, ſed per verbum conceſſerit: Hi verò argenteas fabrefactas proponunt ad venerationem. Tanta igitur eſt ipſorum fides, ibique in concuſſa petra fidei fundata eſt, iuxta verba Domini; huc verò vt apparet, ſuperabundat infidelitas, & impietas.

Idem Sanctus Studita ſcribens ad Michaelem Imperatorem nomine omnium Abbatum, ait: Nos in idem conuenientes iuxta mandatū à Deo Coronati veſtri imperij minimi Epiſcopi, & Abbates, diſſoluimus omnia, de quibus vos dubitatis. Quod ſi quid eſt ambiguū, vel minus credibile videtur diuinæ tuæ prudētiæ, vt ab Epiſcopo piè diſſoluatur, magna, & à Deo cōfirmata tua manus, vt in omnibus zelū habens pro vtilitate totius Orbis, iubeat, vt à vetere Roma explanationem accipiat. Vt olim ab antiquo per traditionē Patrum traditū eſt, hęc Chriſti imitator Imperator, ſupremus eſt apex Eccleſiarū Dei cuius Petrus primam Sedē tenet, ad quē Dominus ait: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portę inferi non præualebunt aduerſus eam.

Et in alia epiſtola ad Naucratium, cuius initium, non

ſatu-

οὐ πλανηθήσεται τοὺς μὴ ἀπὸ φωνῶν ἀκροάσεως, φησί. μαρ-
τυρῶ ἄρτι κατενώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ὅτι ἑαυτοὺς ἀ-
περρήξαν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, τοῦ κορυφαίου θρόνου,
ἐν ᾧ Χριστὸς ἔθετο τὰς κλεῖς τῆς πίστεως, ἧς οὐ κατίσχυσαν
ἀπ᾽ αἰῶνος, οὐδ᾽ ἂν κατισχύσωσι ταύτης μέχρι τῆς συντελείας
τοῦ αἰῶνος, αἱ τοῦ ᾅδου πύλαι τὰ τῶν αἱρετικῶν δηλονότι στό-
ματα, ὡς ἡ τοῦ ἀψευδοῦς ὑπόσχεσις. Ταῦτα οὐχ ἧττον εἴποι
τις ἂν κατενώπιον Θεοῦ, καὶ ἀνθρώπων πρὸς τοὺς παρόν-
τας Γραικούς.

Ὁ αὐτὸς ἐν τῇ πρὸς Πασχάλιον τὸν Πάπαν ἐπιστολῇ, ταῦ-
τα φάσκει. Ἄκουε ἀποστολικὴ κάρα, θεοπρόβλητε ποιμὴν
τῶν Χριστοῦ προβάτων κλειδοῦχε τῆς οὐρανῶν βασιλείας, πέ-
τρα τῆς πίστεως, ἐφ᾽ ᾗ ᾠκοδόμηται ἡ καθολικὴ ἐκκλησία,
Πέτρος γὰρ σὺ τὸν Πέτρου θρόνον κοσμῶν, καὶ διέπων. καὶ
κατωτέρω. Δεῦρο δὴ ἀπὸ δυσμῶν ὁ χριστομίμητος ἀνάστηθι,
καὶ μὴ ἀπώσῃ εἰς τέλος, πρὸς σὲ γὰρ εἴρηκε Χριστός, ὁ
Θεὸς ἡμῶν, καὶ σύ ποτε ἐπιστρέψας στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου.
καὶ μετ᾽ ὀλίγα. Ὑμεῖς οὖν ὡς ἀληθῶς ἡ ἀθόλωτος καὶ ἀ-
καπήλευτος πηγὴ ἐξ ἀρχῆς τῆς ὀρθοδοξίας, ὑμεῖς ὁ πάσης
(σημείωσαι) αἱρετικῆς ζάλης ἀνῳκισμένος, ὁ εὔδιος λιμὴν
τῆς ὀρθοδοξίας. ὑμεῖς ἡ θεόλεκτος πόλις τοῦ φυγαδευτη-
ρίου τῆς σωτηρίας.

Ὁ μακάριος Κύριλλος ἐν τοῖς Θησαυροῖς λέγει, ὅτι δεῖ
ἡμᾶς, ὡς μέλη ἐμμένειν τῇ κεφαλῇ ἡμῶν. τῷ τῆς Ῥώμης
ἀρχιερεῖ καὶ τῷ ἀποστολικῷ θρόνῳ ἀφ᾽ οὗ ἡμέτερόν ἐστι ζητῆ-
σαι τί πιστεύειν, καὶ τί δοξάζειν μέλλομεν καὶ κρατεῖν. ὅτι
αὐτοῦ μόνου ἐστὶν ἐλέγχειν, ἐπιδιορθοῦν, ἐπιτιμᾷν, ἐπι-
κυροῦν, διατιθέναι, λύειν, καὶ δεσμεῖν.

Ταῦτα οἱ θεῖοι πατέρες. ἀφίημι πολλοὺς ἄλλους, καὶ
τὰς ἱερὰς καὶ οἰκουμενικὰς ὀνομαστὶ συνόδους, καὶ ταύτας εἰς
μαρτυρίαν ἄγειν. ἔργον γὰρ τοῦτο πεποίηται ἀνδρὶ σοφωτέ-
ρῳ, καὶ πάνυ ἀρίστῳ Ἰωάννῃ Ματθαίῳ τῷ Καρυοφύλλῳ ἀρ-
χιεπισκόπῳ Ἰκονίου, τῷ συλλέξαντι τὰ προνόμια, καὶ ἐξαί-

ſaturabitur auris mea à vocibus auditionis, ait: Teſtor modò coram Deo, & hominibus, quod ſeipſos ſeparârunt à corpore Chriſti, nimirum ſuprema Sede, in qua Chriſtus poſuit claues fidei, aduerſus quam non præualuerunt ab æterno, neque ipſi præualebunt vſque ad cõſumationem ſęculi portæ inferi. Nimirũ, hæreticorum iuxta pollicitationem illius, qui veraciſſimus eſt. Hæc non minus dixerit, aliquis coram Deo, & hominibus aduerſus pręſentes Gręcos.

Idem in epiſtola ad Paſchalem Papam aſſerit: Audi Apoſtolicum caput, paſtor ouium Chriſti à Deo promote, clauiger regni cœleſtis, petra fidei, in qua fundata eſt catholica Eccleſia, quippè Petrus es tu, qui Petri cathedram, ornas & gubernas. Et paulo infrà. Age igitur ab Occidente Chriſti imitator, exurge, & ne repellas in finem. Ad te enim Chriſtus Deus noſter dixit, & tu aliquando conuerſus confirmabis fratres tuos. Et poſt pauca. Vos igitur, vt reuera fons minimè turbidus, & ſyncerus à principio Orthodoxię, vos ſupra omnem turbinem hęreticum ſuperiores. ſerenus portus Orthodoxię vos vrbs à Deo electa refugij ſalutis.

Beatus Cyrillus in theſauris ait, quod oportet nos, vt membra inniti noſtro capiti, videlicet Romano Pontifici, & Apoſtolico throno, à quo noſtrum erit quęrere, quid credendum, quid opinandum, quid tenendum. Quoniam ipſius ſolius eſt redarguere, corrigere, repręhendere, confirmare, diſponere, ſoluere, & ligare.

Hęc Sancti Patres. omitto cõmemorare multos alios, & ſacras, & œcumenicas Synodos, eaſque in teſtimonium adducere. Etenim vir ſapientior, & in omnibus præſtantiſſimus Ioannes Matthæus Caryophylus Archiepiſcopus Iconienſis hoc onus ſubijt: Qui collegit

præ-

ρεῖα προτερήματα τοῦ Ρώμης ἀρχιερέως ἐκ τῶν ἱερῶν συνόδων, ὡς ἀποσκορακίσαντι Νεῖλον τὸν Θεσσαλονίκης καὶ παῖδα ψευδόπλαστον δείξαντι τὸν ἀντίπαλον.

Τοῦτο μὲν τὸ ἔθος παλαίποτε τῶν προγενεστέρων μακαρίων ἀνδρῶν, ἐρριζωμένον ἐν τοῖς ἀψευδέσι λογίοις τῆς αὐτοαληθείας. τοῦτο ὁ Βαρλαὰμ οὐ δέχεται, μὴ καὶ τῷ λόγῳ, φησὶ, βοηθούμενον. ὡσανεὶ ἔλεγεν, ἄλογοι ἦσαν οἱ τοιοῦτον ἔθος φυλάττοντες. καὶ βούλεται ὁ Βαρλαὰμ γυμνὰ κεῖναι τὰ πράγματα. τὰ δ' εἰσὶ τεθεμελιωμένα ἐν ταῖς δεσποτικαῖς ἀποφάσεσιν.

Οτι γὰρ Πέτρος ὁρατὴ κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας μετὰ Χριστὸν τὸν ἀόρατον, καὶ πέτρα μετὰ τὴν πέτραν, καὶ μετὰ τὸν θεμέλιον, θεμέλιος ἀσάλευτος πλέον τοῦ οὐρανοῦ, ὁ γὰρ Κύριος φησὶν, ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν (ὥστε τὸ, ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω τὴν ἐκκλησίαν μου, καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς, καὶ, ἐδεήθην περὶ σοῦ ἵνα μὴ λείψῃ ἡ πίστις σου, καὶ, ποίμαινε τὰ πρόβατά μου, καὶ τὰ ἀρνία μου, οὐ μὴ παρέλθωσι.) καὶ πρωτοστάτης ἐστὶν ὁ ἀπόστολος, καὶ στρατηγὸς τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας, καὶ κορυφαῖος, καὶ προήγορος, καὶ ἐξάρχων τῶν ἀποστόλων, καὶ μόνος πάντων τῶν χριστιανῶν, καὶ ἐκκλησιῶν καθόλου ἀρχιερεὺς, εἰ καὶ τῆς Ρώμης μερικὸς, τῶν ἄλλων ὄντων μόνον μερικῶν ἐπισκόπων, ἐκ τῶν ῥητῶν τῶν παλαιῶν ἱστορικῶν καὶ θείων πατέρων ἀριδηλότατα γνῶναι οὐκ ἀδύνατον. Αὐτίκα.

Εὐσέβιος ὁ παμφίλου ἐν τῷ χρονικῷ τοῦ ἔτους μδ. ἀπὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως. Ο Πέτρος φησὶν. ὁ ἀπόστολος τὸ γένος Γαλιλαῖος, τῶν χριστιανῶν ἀρχιερεὺς πρῶτος. σημείωσαι, οὐ γάρ φησι περὶ τοῦ Πέτρου Ρωμαίων ἐπίσκοπος πρῶτος, καθάπερ φησὶ περὶ τοῦ Ιακώβου τῆς τῶν Ιεροσολύμων ἐκκλησίας ἐπίσκοπος πρῶτος ὑπὸ τῶν ἀποστόλων χειροτονηθείς. καὶ περὶ τοῦ Εὐοδίου, πρῶτος Αντιοχείας ἐπίσκοπος χειροτονεῖται Εὐόδιος. καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ὁμοίως. Αλλὰ χριστια-

νῶν

præcipua priuilegia, & præeminētias Romani Pontificis è ſacris concilijs, & prorſus confutauit Nilum Theſſalonicenſem, atque veluti puerum fictum oſtendit.

Iſte erat mos quondā beatorū priſcorum Patrum, qui innititur veraciſſimis eloquijs ipſiusmet veritatis. Hunc morem Barlaam nō recipit, niſi, inquit, ratione nitatur; Quaſi diceret, ratione carebant, qui talem conſuetudinem ſeruabant. Sed vult Barlaam nudas res eſſe iudicandas; hæ verò Dominicis ſententijs fundantur.

Quod enim Petrus ſit viſibile caput Eccleſiæ poſt Chriſtum inuiſibilē, & petra poſt petram, & poſt fundamētum, fundamentum immobile, magis quam cœlū, Dominus ait: cœlum, & terra tranſibunt, verba autem mea non præteribunt. Itaque illud, ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, &, portæ Inferi non præualebūt aduerſus eā; & illud, Rogaui pro te, vt non deficiat fides tua; & illud, Paſce oues meas, paſce agnos meos, non tranſibūt. Et anteſignanus eſt Apoſtolus Petrus & veluti exercitus Dux Eccleſiæ Dei, & ſupremus, & primus loquitur, & princeps Apoſtolorū, & ſolus omniū Chriſtianorum, & Eccleſiarū vniuersè Pontifex, quamuis & ſingillatim Romanus; cum cæteri ſint ſolū peculiares Epiſcopi, ex dictis antiquorū Hiſtoricorum, & Sāctis Patribus clariſſimè dignoſcitur. Et in promptu probatio.

Euſebius Pamphili in Chronico anni 44. à Chriſti natiuitate: Petrus, inquit, Apoſtolus, natione Calilæus, & Chriſtianorū Pōtifex primus. Nota, non dixit de Petro, Romanorū Pontifex primus, quemadmodū de Iacôbo dicit, Hieroſolymorū Eccleſiæ Epiſcopus primus ab Apoſtolis ordinatus. Et de Euodio dicitur, primus Antiochiæ Epiſcopus ordinatur Euodius; & de reliquis ſimiliter: Sed Chriſtianorū *P*ōtifex primus; ab eius poteſtate neminē Chriſtianorū excipiens, cum alij Pōtifices,

νῶν ἀρχιερέως πρῶτος. οὐδένα χριστιανὸν ἐξαιρῶν τῆς αὐτοῦ ἐξουσίας, τῶν ἄλλων ἀρχιερέων μερικοὺς χριστιανοὺς ἐχόντων ὑπεξουσίους. Καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ βιβ. τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας κεφαλαίῳ ιδ. ὀνομάζει τὸν Πέτρον καρτερὸν, καὶ μέγαν, τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν λοιπῶν ἁπάντων προήγορον (τουτέστι πρῶτον ἀγορεύοντα, καὶ διὰ τοῦτο κορυφαῖον) καὶ οἷα τινὰ γενναῖον τοῦ χριστοῦ στρατηγόν.

Κύριλλος ὁ Ιεροσολύμων ἐν τῇ β. κατηχήσει Πέτρος ὁ κορυφαιότατος, καὶ πρωτοστάτης τῶν ἀποστόλων, ἐπὶ παιδισκαρίου ἠρνήσατο τρὶς τὸν Κύριον, ἀλλὰ μεταμεληθεὶς, ἔκλαυσε πικρῶς. τὸ κλαῦσαι τὴν ἐγκάρδιον μετάνοιαν παρίστησι. καὶ διὰ τοῦτο οὐ μόνον ἔλαβε τὴν ἄφεσιν ἐπὶ τῇ ἀρνήσει, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀποστολικὸν ἀξίωμα ἔχει ἀναφαίρετον.

Τοῦ ἁγίου Νίκωνος κανόνες εὑρίσκονται καὶ ὅροι, καὶ μερικὰ διηγήματα, προσήκοντα μοναχοῖς, ὅποι ὁ ἅγιος πραγματεύεται περὶ τῆς ἐξομολογήσεως.

Ο Πέτρος, φησὶ, μετὰ τὴν ἄρνησιν ἐκείνην τὴν χαλεπὴν, ἐπειδὴ ταχέως ἑαυτὸν ἀνέμνησε τῆς ἁμαρτίας, καὶ μηδενὸς κατηγοροῦντος ἐπέγνω τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ἔκλαυσε πικρῶς, οὕτως ἀπενίψατο τὴν ἄρνησιν ἐκείνην, ὡς καὶ πρῶτος γενέσθαι τῶν ἀποστόλων καὶ τὴν οἰκουμένην ἐγχειρισθῆναι ἅπασαν.

Ο Αγιος Χρυσόστομος ἐν τῇ ξε. ὁμιλ. εἰς τὸ κατὰ Ιωάννην ζητεῖ τί ἐστὶν ἵνα συναγάγῃ τοὺς ἐγγὺς καὶ τοὺς μακρὰν ἐξηγεῖται, ἵνα ποιήσῃ ἓν σῶμα, καὶ ἐπάγει. ὁ ἐν Ρώμῃ καθήμενος τοὺς Ινδοὺς μέλος εἶναι νομίζει ἑαυτοῦ τί ταύτης τῆς συναγωγῆς ἴσον; καὶ πάντων κεφαλὴ ὁ Χριστός.

Βασίλειος περὶ κρίματος Θεοῦ, πρὸς τὸ τρίτον μέρος τοῦ τέλους, περὶ τοῦ Πέτρου φησίν. Ο μακάριος Πέτρος ὁ πάντων μὲν τῶν μαθητῶν προκριθεὶς, μόνος δὲ πλεῖον τῶν ἄλλων μαρτυρηθεὶς, καὶ μακαρισθεὶς, ὁ τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν πιστευθείς. Καὶ ἐν τῷ β. βιβ. κατ' Εὐνομίου. Πέτρον τὸν διὰ πίστεως ὑπεροχὴν ἐφ' ἑαυτὸν τὴν οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας δεξάμενον.

Ο Θεο-

Chriſtianos particulares ſubditos habeant. Et in 2. libro Eccleſiaſticę hiſtorię cap. 14. vocat Petrũ potentẽ,hoc eſt,imperiũ,Eccleſiæ obtinẽtem,& magnũ Apoſtolorum & qui inter reliquos omnes primus loquitur,& ob id eſt ſupremus,& veluti quidã ſtrenuus dux militiæ Chriſti.

Cyrillus Epiſcopus Hieroſolymorum in 2.catecheſi. Petrus,inquit princeps excellẽtiſſimus, & anteſignanus Apoſtolorum coram Ancilla ter negauit Dominum, ſed ad ſe rediẽs, fleuit amarè. Fletus enim,veram & ex corde pœnitentiam deſignat. Atque ideo non ſolum negationis illius accepit condonationem, verùm etiam dignitatem Apoſtolicam non ablatam retinuit.

Sanẽti Niconis extãt Canones & definitiones,& particulares narrationes,quæ ſpectãt ad monachos in quodam loco agens Sanctus de confeſſione.

Petrus,inquit,poſt illã difficilem abnegationẽ, vbi ſtatim peccatũ in memoriã reuocauit, nemine arguente,& peccatũ agnouit,& fleuit amarè,adeo abnegationẽ illam abſterſit, vt etiam fieret primus Apoſtolorum, & illius curæ totus Orbis fuerit commiſſus & commendatus.

Sanctus Ioannes Chryſoſtomus hom. 65. ſuper Ioannem quærit quid ſit vt congregaret eos, qui ſunt propè, & eos qui ſunt longè? Interpretatur vt faciat vnum corpus: & ſtatim infert, qui Romæ ſedet Indos ſua membra eſſe opinatur; quid hac coniunctione æqualius reperiri poteſt? & omnium caput eſt Chriſtus.

Baſilius de iudicio Dei circa tertiã partem verſus finẽ de Petro ait: Petrus ille beatus qui & cæteris antelatus diſcipulis fuit,cuiq; magnificẽtius,quã reliquis omnibus datũ teſtimoniũ eſt, magiſq;quam reliqui omnes,beatus appellatus,cui claues regni cœleſtis cõmiſſæ, is,&c. Et in 2.l. aduerſus Eunomiũ.Petrũ,inquit,qui propter eminentiam fidei, Eccleſiæ ædificationẽ in ſeipſum recepit.

Ὁ Θεολόγος ἐν τῷ λόγῳ περὶ τῆς ἐν διαλέξεσιν εὐταξίας, περὶ τῆς τάξεως τῶν ἀποστόλων φησίν. ὁρᾷς τῶν Χριστοῦ μαθητῶν πάντων ὄντων ὑψηλῶν, καὶ τῆς ἐκλογῆς ἀξίων, ὁ μὲν πέτρα καλεῖται καὶ τοὺς θεμελίους τῆς ἐκκλησίας πιστεύεται, ὁ δὲ ἀγαπᾶται πλέον, καὶ ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ Ἰησοῦ ἀναπαύεται, καὶ φέρουσιν οἱ λοιποὶ τὴν προτίμησιν.

Ὁ ἅγιος Ἐπιφάνιος ἐν τῇ να. αἱρέσει, ἐξελέξατο τὸν Πέτρον ἀρχηγὸν εἶναι τῶν αὐτοῦ μαθητῶν, ὡς πάντη σαφῶς ἀποδέδεικται. Καὶ ἐν τῇ νθ. αἱρέσει. καὶ ὁ ἀρνησάμενος πρὸς ὥραν ἅγιος Πέτρος, καὶ κορυφαιότατος τῶν ἀποστόλων ὃς γέγονεν ἡμῖν ἀληθῶς στερεὰ πέτρα θεμελιοῦσα τὴν πίστιν τοῦ Κυρίου ἐφ᾽ ᾗ ᾠκοδόμηται ἡ ἐκκλησία κατὰ πάντα τρόπον.

Καὶ ἐν τῷ ἀγκυρωτῷ. ναὸς Θεοῦ κληθήσονται καὶ οἱ ἅγιοι ἄνθρωποι κατοικήσαντες ἑαυτοῖς τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ πνεῦμα, καθὼς μαρτυρεῖ ὁ κορυφαιότατος τῶν ἀποστόλων, ὁ καταξιωθεὶς μακαρισθῆναι ὑπὸ τοῦ Κυρίου ὅτι ὁ πατὴρ αὐτῷ ἀπεκάλυψε. τοίνυν ὁ πατὴρ ἀποκαλύπτει τὸν υἱὸν τὸν ἀληθινὸν αὐτῷ καὶ μακαρίζεται, καὶ ὁ αὐτὸς πάλιν ἀποκαλύπτει τὸ ἅγιον αὐτοῦ πνεῦμα. ἔδει τὸν πρῶτον τῶν ἀποστόλων τὴν πέτραν τὴν στερεὰν, ἐφ᾽ ἣν ἡ ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ᾠκοδόμηται, καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς, πύλαι δὲ αἱ αἱρέσεις καὶ οἱ αἱρεσιάρχαι. κατὰ πάντα γὰρ τρόπον ἐν αὐτῷ ἐστερεώθη ἡ πίστις ἐν τῷ λαβόντι τὴν κλεῖν τῶν οὐρανῶν, ἐν τῷ λύοντι ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ λύοντι ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ δέοντι ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ δέοντι ἐν τῷ οὐρανῷ. ἐν τούτῳ γὰρ ἐστι πάντα τὰ ζητούμενα λεπτολογήματα τῆς πίστεως εὑρισκόμενα. καὶ κατωτέρω. Ὁ ἀκούων παρὰ τοῦ αὐτοῦ, Πέτρε ποίμαινε τὰ ἀρνία μου, ὁ πεπιστευμένος τὴν ποίμνην, ὁ καλῶς ὁδηγῶν ἐν τῇ δυνάμει τοῦ ἰδίου δεσπότου. καὶ τὰ λοιπά.

Ὁ Θεοδώρητος ἐν τῇ ἐπιστολῇ πρὸς Λέοντα ἐπίσκοπον Ῥώμης, ἥ τις ἐστὶ ριγ. Ἐγὼ δὲ, φησὶ, τοῦ ἀποστολικοῦ ὑμῶν θρόνου περιμένω τὴν ψῆφον, καὶ ἱκετεύω καὶ ἀντιβολῶ τὴν σὴν ἁγιότητα τὸ ὀρθὸν ὑμῶν καὶ δίκαιον ἐπικαλουμένῳ

κρι-

Cregorius Theologus in oratione de moderatione in diſputationibus ſeruanda, de ordine Apoſtolorum ait: Vides quemadmodũ ex Chriſti diſcipulis, magnis vtiq; omnibus, & excelſis, atq; electione dignis; hic petra vocetur atq; Eccleſiæ fundamẽta in fidẽ ſuam accipiat, ille impenſius ametur, & ſupra pectus Ieſu requieſcat ac reliqui diſcipuli eos ſibi præferri æquo animo ferant.

Sãctus Epiphanius in 51. hæreſi, Petrum, inquit, diſcipulorum principem elegit, vt perſpicuè declaratum eſt. Et in 59. hæreſi: Petrus Apoſtolrum princeps qui Dominũ aliquãdo negauit. Qui quidẽ ſolidę petræ inſtar nobis extitit, cui veluti fundamẽto Domini fides innititur; ſupra quam Eccleſia modis omnibus extructa eſt.

Et in Ancorato, templum Dei vocabũtnr etiam Sãcti homines, qui Sanctum Dei Spiritum in ſe ipſis habitare ferũt. Quemadmodum teſtatur princeps Apoſtolorum, qui dignus factus eſt, beatus prędicari à Domino, quod Pater ipſi reuelaſſet. Si itaq; Pater reuelat ipſi filium verum & beatus prædicatur, idẽ etiam rurſus reuelat Sanctum eius Spiritum. Iſte autẽ Dominus inſtituit eũ primum Apoſtolorũ, petram firmã, ſuper quã Eccleſia Dei ędificata eſt, & portæ inferorũ non prępualebũt aduerſus illam. Portę autẽ inferorum ſunt hęreſes & hęreſiarchæ. Iuxta enim omnem modum in ipſo firmata eſt fides, qui accepit clauem cœlorum, & ſoluit in terra, & ſoluit in cœlo. & ligat in terra, & ligat in cœlo. In hoc enim omnes quæſtiones, & ſubtilitates fidei inueniuntur. Et paulo infra, hic eſt qui audiuit ex ipſo, Petre paſce agnos meos, cui creditum eſt ouile, qui benè deducit per virtutem Domini ſui.

Theodoretus in epiſtola ad Leonẽ magnum Romanũ Pontificem, quę eſt 113. Ego autem, inquit, Apoſtolicę veſtrę Sedis expecto ſentẽtiam. Et ſupplico & obſecro

ve-

κριτήριον ἐπαμῦναι καὶ κελεῦσαι δραμεῖν πρὸς ὑμᾶς. καὶ ἐπιδεῖξαι μου τὴν διδασκαλίαν τοῖς ἀποστολικοῖς ἴχνεσιν ἑπομένην. ἔστι γάρ μοι τὰ μὲν πρὸ εἴκοσι ἐτῶν συγγεγραμμένα, τὰ δὲ πρὸ ὀκτωκαίδεκα, τὰ δὲ πρὸ πεντεκαίδεκα, τὰ δὲ πρὸ δυοκαίδεκα. τὰ μὲν πρὸς Ἀρειανοὺς καὶ Εὐνομιανοὺς, τὰ δὲ πρὸς Ἰουδαίους καὶ ἕλληνας. τὰ δὲ πρὸς τοὺς ἐν Περσίδι μάγους, ἄλλα περὶ τῆς καθόλου προνοίας, ἕτερα δὲ περὶ Θεολογίας, καὶ τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως ἑρμήνευταί μοι διὰ τὴν θείαν χάριν. καὶ τὰ ἀποστολικὰ συγγράμματα, καὶ τὰ προφητικὰ θεσπίσματα, καὶ ῥᾴδιον ἐκ τούτων καταμαθεῖν, εἴτε ἀκλινῆ τὸν κανόνα τῆς πίστεως διετήρησα, εἴτε τὴν τούτου παρέβην εὐθύτητα, Καὶ ἐν τῇ ἐπιστολῇ πρὸς Ρενάτον τῆς ἀποστολικῆς ἐκκλησίας πρεσβύτερον Καρδινάλιν, ἥτις ἐστὶ ρις. διά τοι τοῦτο, φησὶ, τὴν ὑμετέραν ἁγιωσύνην παρακαλῶ πεῖσαι τὸν ἁγιώτατον καὶ ὁσιώτατον Ἀρχιεπίσκοπον τῇ ἀποστολικῇ χρήσασθαι ἐξουσίᾳ, καὶ εἰς τὸ ὑμέτερον ἀναδραμεῖν κελεῦσαι συνέδριον, ἔχει γὰρ ὁ πανάγιος θρόνος ἐκεῖνος τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην ἐκκλησιῶν τὴν ἡγεμονίαν διὰ πολλὰ, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ὅτι αἱρετικῆς μεμένηκε δυσωδίας ἀμύητος καὶ οὐδεὶς τἀναντία φρονῶν εἰς ἐκεῖνον ἐκάθισεν, ἀλλὰ τὴν ἀποστολικὴν χάριν ἀκήρατον διεφύλαξε. τὰ γὰρ παρ' ὑμῶν κριθησόμενα στέρξομεν ὁποῖα ἂν ᾖ, τῇ ὑμετέρᾳ δικαιοκρισίᾳ θαῤῥοῦντες, καὶ ἀξιοῦμεν ἀπὸ τῶν ἐγγράφων κριθῆναι.

Ἐκ τῶν ῥημάτων τοῦ Θεοδωρήτου τέσσαρά τινα σημειωτέον. Πρῶτον μὲν ὅτι ὁ ἀποστολικὸς θρόνος πρωτεύων τῶν ἄλλων τὴν κηδεμονίαν ἔχει πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν τῆς οἰκουμένης. Δεύτερον δὲ ὅτι ὁ Θεοδώρητος οὐ μάτην ἐπεκαλέσατο τὸν ἀποστολικὸν θρόνον, τοῦ γὰρ Λέοντος ἀθῶον αὐτὸν ἀποφήναντος, ἡ ἐν χαλκηδόνι σύνοδος τοῦτον ἀπεδέξατο, ὡς δῆλον ἐστὶν ἐκ τῆς πρώτης πράξεως. εἰσίτω, φασὶ, καὶ ὁ εὐλαβέστατος Θεοδώρητος κοινωνήσων τῇ συνόδῳ, ἐπειδὴ καὶ ἀπεκατέστησεν αὐτῷ τὴν ἐπισκοπὴν ὁ ἁγιώτατος Ἀρχιεπί-

σκο-

veſtram Sanctitatē, vt mihi appellāti iuſtū veſtrum & rectum iudicium opem ferat, iubeat ad vos accurrere & oſtendere meā doctrinā veſtigia Apoſtolica ſequentem. A me enim ſcripta sūt alia quidē ante viginti annos; alia verò ante decem & octo; alia ante quindecim; alia ante duodecim, partim quidē aduerſus Arianos & Eunomianos; partim verò aduerſus Iudæos & Gētes; partim verò aduerſus Magos, qui ſunt in Perſide; alia rurſum de vniuerſa ac generali prouidētia; alia rurſum à me per diuinam gratiā ſunt explicata de Theologia & diuina humanæ naturæ ſuſceptione, & ſcripta Apoſtolica & propheticæ prędictiones: & ex eis facile ſciri poteſt, an ſeruauerim rectam atq; expletam fidei regulam, an rectitudinem eius tranſilierim. Et in epiſtola ad Renatū Eccleſiæ Romanæ Presbyterū Cardinalem, quæ eſt 116. Hac igitur, inquit, de cauſa tuam oro Sanctitatē, vt perſuadeas Sanctiſſimo ac beatiſſimo Archiepiſcopo, vt Apoſtolica vtatur auctoritate, & præcipiat ad veſtrū conuolare Conciliū. Habet enim ſanctiſſima illa ſedes omniū per Orbem Eccleſiarū principatū multis quidem de cauſis pręcipuè verò, quod hęretica labe immunis permāſit, & nullus qui cōtraria ſentit veritati in illa vnquā ſedit, ſed Apoſtolicam gratiā integram & immaculatā ſeruauit. Quæ enim à vobis decernūtur cōtenti his erimus & illis acquieſcemus, quęcūq; illa fuerint, veſtro iuſto iudicio cōfiſi; & rogamus vt ex ijs, quæ ſcripta ſunt iudicium proferatur.

Ex verbis Theodoreti quatuor quædam notāda ſunt. Primum quidē quod Apoſtolicus Thronus alijs eminēs curam gerit omnium Eccleſiarū Orbis. Secūdum verò, quod Theodoretus non fruſtra appellauit Apoſtolicum Thronū, cum enim Leo innocētem ipſum declarauerit, Synodus quæ Chalcedone celebrata eſt, hūc recepit, vt cōſtat ex prima actione vbi aiunt. Ingrediatur & Reueren-

σκοπος Λέων. Καὶ πάλιν, φασὶ, Θεοδώρητος ὁ εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος τὸν οἰκεῖον ἀπολαβὼν τόπον παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου Ἀρχιεπισκόπου τῆς μεγαλωνύμου Ῥώμης, εἰσῆλθε νῦν κατηγόρου τάξιν ἐπέχων, ὅθεν ἀνάγκασθε ὑπὲρ τοῦ μὴ σύγχυσιν γενέσθαι τῇ ἀκροάσει, τὰ ἀρχὴν λαβόντα περαιωθῆναι. καίτοι ἐν τῇ δευτέρᾳ λῃστρικῇ συνόδῳ τῇ ἐν Ἐφέσῳ ἦν καθῃρημένος. Τρίτον ἀποδίδωσι τὴν αἰτίαν διὰ τί ὁ ἀποστολικὸς θρόνος κέκτηται ταυτὶ τὰ προνόμια, ἔχει γάρ φησιν, ὁ πανάγιος θρόνος ἐκεῖνος τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην ἐκκλησιῶν τὴν ἡγεμονίαν διὰ πολλὰ, καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων ὅτι αἱρετικῆς μεμένηκε δυσωδίας ἀμύητος, καὶ οὐδεὶς τἀναντία φρονῶν εἰς ἐκεῖνον ἐκάθισεν, ἀλλὰ τὴν ἀποστολικὴν χάριν ἀκέραιον διεφύλαξεν. ὥστε τὸν Πάπαν οὐδέποτε σφαλῆναι συνέβη, οὔτε συμβήσεται. τοῦτο δὲ ἐξήρτηται ἐκ τῶν ἀψευδῶν λογίων τοῦ δεσπότου λέγοντος, ἐδεήθην περὶ σοῦ ἵνα μὴ λείψῃ ἡ πίστις σου. ὥστε φλυαροῦσιν οἱ τἀναντία λέγοντες, καὶ ἀδίκως οἱ ἀνατολικοὶ μόνοι κατέκριναν τὸν ὀρθόδοξον Ὠνόριον. Τέταρτον ὁ Θεοδώρητος ἀνατίθησι τῷ ἀποστολικῷ θρόνῳ τὰ αὐτοῦ συγγράμματα, καὶ περὶ τούτων φέρειν ψῆφον εἴτε τῇ ἀποστολικῇ διδασκαλίᾳ συμφωνοῦσι καὶ ὀρθῶς, εἴτε καὶ ἄλλως ἔχουσι. μᾶλλον μὲν οὖν ἀναπτύξας τὴν ὀρθόδοξον πίστιν καυχᾶται, σύμφωνος εἶναι τοῖς ἀποστολικοῖς δόγμασιν, οὑτωσὶ γράφων πρὸς Ῥενάτον. Ταῦτα καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια διατελῶ διδάσκων. ταῦτα καὶ ἐν τοῖς γράμμασι τοῦ ἁγιωτάτου καὶ ὁσιωτάτου Ἀρχιεπισκόπου τοῦ δεσπότου μου Λέοντος εὗρον ἐγκείμενα, καὶ τὸν τῶν ὅλων ὕμνησα δεσπότην, ὅτι τοῖς ἀποστολικοῖς αὐτοῦ δόγμασι συμφωνῶ. Ἔστι δὲ ὁ Θεοδόρητος τῷ ὄντι σοφώτατος ἀνὴρ καὶ πιστὸς εἶναι μαρτυρεῖται καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Βαρλαάμ.

Ὁ δὲ Γρηγόριος, ὁ καὶ Θεοφάνης Κεραμεὺς, ἀρχιεπίσκοπος Ταυρομενίας τῆς Σικελίας ἐν τῇ κε. ὁμιλίᾳ εἰς τὸ, ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη Καισαρείας τῆς Φιλίππου, περὶ τοῦ Πέτρου οὕτω διεξέρχεται, λέγων. Τὴν περὶ αὐτοῦ τίνων τῶν πολ-

λῶν

rendiſſimus Epiſcopus Theodoretus vt ſit, particeps Synodi, quia & reſtituit ei Epiſcopatum ſanctiſſimus Archiepiſcopus Leo; & rurſus: Theodoretus Reuerendiſſimus Epiſcopus proprium recipiens locum à Sāctiſſimo Epiſcopo inclytæ Vrbis Romæ, in locum nunc accuſatoris ingreſſus eſt. Vnde patiamini ea quæ inchoata ſunt finiri, vt ſine aliqua confuſione auditorium fiat. Atqui in ſecundo conciliabulo, quod habitum eſt Epheſi erat depoſitus. Tertium reddit cauſam, cur Apoſtolicus Thronus poſſidet hęc priuilegia; habet enim, inquit, Sanctiſſimus ille Thronus omniū per Orbem Eccleſiarū principatū multis quidē de cauſis præcipuè verò quod hæretica labe immunis permanſit; & nullus qui cōtraria ſentit veritati in illo vnquā ſedit, ſed Apoſtolicam gratiam integram & immaculatam ſeruauit. Itaq; nunquam contigit errare Pontificem neq; in poſterum continget. Iſtud verò pendet ex infallibilibus Eloquijs Saluatoris dicentis, rogaui pro te, vt non deficiat fides tua. Itaque nugātur qui cōtraria aſſerunt, & immerito Orientales ſoli condemnarunt Orthodoxū Honoriū. Quartum Theodoretus Apoſtolico Throno imponit iudicare ſua ſcripta, & de his ferre ſententiam, ſi Apoſtolicæ doctrinæ conueniant, & rectè, an ſecus habeant. Immò verò explicata orthodoxa fide gloriatur omnino non diſſentire ab Apoſtolicis dogmatibus, ita ſcribens ad Renatum: Hæc & his ſimilia frequenter doceo; hęc etiam in litteris ſanctiſſimi & beatiſſimi Achiepiſcopi Domini mei Leonis ſcripta inueni, & omnium Dominum laudaui; quod Apoſtolicis eius dogmatibus conſona ſentio. Eſt autem Theodoretus reuera doctiſſimus vir & talem eſſe teſtatur etiam ipſe Barlaam.

Gregorius, qui & Theophanes Cerameus, Archiepiſcopus Tauromeniæ in Sicilia in 25. Codicis Vaticani

λῶν δόξαν ἀκηκοὼς, οἷον ἀποδοκιμάζων, ἐδεμιᾶς τέτων ἐπαφωμένης τῆς ἀληθείας, ἀλεξίκακος αὖθις ἐπερωτᾷ. ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; εἶεν, φησὶν, ἡ μὲν ὑπόληψις τῶν πολλῶν ἔτω πολυσχιδὴς ἐστὶ καὶ ἀβέβαιος. ὑμεῖς δὲ οἱ περὶ ἐμὲ πεῖραν εἰληφότες ἔτω μακρὰν, τίνα κατάληψιν ἐκ τῶν πραγμάτων ἐλάβετε; οἱ μὲν ἦν ἄλλοι μαθηταὶ πρὸς τὴν ἀπόκρισιν ἰλιγγίασαν. οἱ μὲν τὸν λογισμὸν ἴσως ταλαντευόμενοι, οἱ δὲ ὀφθῆναι προπετεῖς εὐλαβέμενοι. Πέτρος δὲ ἡ ἀκρότης τῶν μαθητῶν κοινὴ τῶν συμφοιτητῶν γίνεται γλῶσσα, καὶ τὸν λογισμὸν τῶν αἰσθητῶν πάντων ὑπεραρθεὶς, διέπτη τὸν ἀέρα, παρῆλθε τὸν αἰθέρα, κάτω λέλοιπε τοὺς ἀστέρας ὑπεράνω γέγονε τῆς ἀνάστρου σφαίρας, καὶ μετὰ τῶν ἀΰλων γενόμενος καὶ τοὺς πυρίνους τῶν σεραφὶμ ὑπερβὰς ποταμοὺς, καὶ μυηθεὶς παρὰ τοῦ πατρὸς τοῦ μονογενοῦς τὴν εὐγένειαν, τὴν θεολογικὴν ἐκείνην ἀφῆκε φωνὴν, σὺ εἶ ὁ Χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. ὄντως ἐ σαρκὸς καὶ αἵματος, ἀλλ' ἐρανίου πατρὸς ἀποκάλυψις. σκόπει γὰρ ὅσος ἐν ἑνὶ ῥήματι κέκρυπται θεολογίας βυθὸς. ὁ μὲν γὰρ σωτὴρ ἐπύθετο, τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, διὰ τῆς προσθήκης τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν δηλῶν. ὁ δὲ Πέτρος τὸν αὐτὸν εἰδὼς καὶ υἱὸν ἀνθρώπου, καὶ υἱὸν τοῦ Θεοῦ, μίαν ὑπόστασιν ἐκ δυοῖν συντεθεῖσαν ἀφύρτως φύσεων, πρὸς τὴν τῆς θεότητος φύσιν ἀνέθορε. σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. ὅσον τὸ ῥῆμα τοῦτο καταισχύνει τὸν ἀνθρωπολάτρην Νεστόριον, τὴν μιαρὰν γλῶτταν, τὸ βλάσφημον, καὶ φαυλίστειαν, τὴν ὀξεῖαν κατὰ τῆς εὐσεβείας μάχαιραν, τὴν τὸν ἕνα Χριστὸν εἰς δύο υἱοὺς τεμαχήσασαν. ὅπως δὲ καὶ τοὺς ὀδόντας συνθλάττει τῆς τῶν Ἀρειανῶν αἱρέσεως, ὡς πολυκέφαλον ἰδέαν συγκόπτων τὴν ἀκέφαλον αἵρεσιν. Τὰ γὰρ τῶν ἀκεφάλων καὶ τὰ Νεστορίου δόγματα ἐναντίω μὲν ἤστην ἐναντιοῦσθον δὲ καὶ ἀλλήλοιν, καὶ ὑπάρχετον, θεολογικῶς εἰπεῖν, ἐκ διαμέτρου κακὰ, καὶ ὁμότιμα τὴν ἀσέβειαν. Νεστό-

& 45. Codicis Siculi homil., in illud, egreſſus Ieſus in partes Ceſareæ Philippi, de Petro ſic diſſerit: Cum, inquit, de ſe aliorũ opinionẽ audiuiſſet, & veluti reprobaſſet, cum nulla eorũ veritatẽ attingeret, clementer rurſus interrogat, Vos verò quem me eſſe dicitis? Age dum, inquit, concepta aliorũ multorũ opinio, cum in multas partes ſcindatur, & incerta ſit; Vos verò de me qui experiẽtiam non paruam habuiſtis, quam depræhenſionẽ ex rebus accepiſtis? Cæteri igitur diſcipuli ad reſponſionem exæſtuarunt, partim quidẽ ipſorum mentẽ fortè in vtroque ancipitem habentes, partim, verò præcipites ſe eſſe timẽtes. Petrus verò Summitas diſcipulorũ, communis aliorũ fit lingua, & mente omnia ſenſibilia prętergreſſus, tranſcedit aera, pręterijt æthera, inferius reliquit ſtellas ſuperior factus eſt Sphærę quę ſtellis caret, & vnà cum immaterialibus, & igneos fluuios Seraphim ſuperans, & initiatus à Patre, vnigeniti nobilitatẽ theologicam illam vocem emiſit, tu es Chriſtus filius Dei viui. Non carnis profectò, & ſanguinis, ſed cœleſtis patris reuelatio. Cõſidera verò quãta in vno verbo lateat theologię profunditas: Quippè Saluator interrogauit, quem me dicunt eſſe homines filium hominis? additione filij hominis, naturam humanam ſignificat; petrus autem, eundem eſſe ſciens, & filium hominis, & filium Dei, vnam hypoſtaſim ex duabus compoſitam incommixtam naturis, ad Deitatis naturam proſiliuit, tu es Chriſtus filius Dei viui. Hoc verbum quanto dedecore afficit Neſtorium, qui hominem latria proſequitur, impuriſſimam linguam, blaſphemã & contemptricẽ, acutum aduerſus pietatẽ gladium, vnũ Chriſtum in duos filios diuidentẽ. Quam verò dentes conterat Arianorũ hæreſeos: tanquam multicipitem Hydrã hæreſim carentẽ capite concidens. Etenim Acephalorũ & Neſtorij dogmata contraria cum ſint, contra-

Νεστόριος μὲν γὰρ εἰς δύο διαιρεῖ τὸν ἕνα Χριστὸν, εἴς τε τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸν τῆς Μαρίας: Ἀρμένιοι δὲ τὰς δύο τοῦ Χριστοῦ φύσεις εἰς μίαν συγχέουσιν. ἀμφότερα γοῦν ἡ τοῦ Πέτρου θεολογία διήλεγξε, τὸν αὐτὸν καὶ υἱὸν Θεοῦ καὶ υἱὸν ἀνθρώπου τρανῶς δογματίσασα. σκόπει δὲ καὶ τὴν τῆς θεολογίας ἀκρίβειαν. ἐπειδὴ γὰρ πολλοὶ χριστοὶ, καὶ πολλοὶ υἱοὶ, καὶ πολλοὶ Θεοὶ, εἷς δὲ ὁ φύσει καὶ ἀληθὴς, διὰ τοῦτο οὐκ εἶπε, σὺ εἶ χριστὸς, ἀλλ᾽ ὁ χριστὸς, οὐδὲ υἱὸς, ἀλλ᾽ ὁ υἱὸς, οὐδὲ Θεοῦ, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. ταῦτα γὰρ μετὰ τοῦ ἄρθρου εἰπὼν, γεγονώτερον τῆς μακαρίας καὶ μονοειδοῦς φύσεως ἐδήλωσε τὸ ἐξαίρετον. Τί γὰρ πρὸς αὐτὸν ὁ σωτήρ; μακάριος εἶ Σίμων βὰρ Ἰωνᾶ, τίνος ἕνεκεν μακαρίζων αὐτὸν καὶ τοῦ πατρὸς ἐμνημόνευσεν; υἱὸν αὐτὸν εἰπὼν Ιανᾶ; μονονουχὶ τοῦτο φησὶν, ὥσπερ αὐτὸς υἱὸς εἶ φύσει τοῦ σοῦ πατρὸς Ιωνᾶ, οὕτω κἀγὼ φύσει, καὶ κατ᾽ οὐσίαν υἱός εἰμι τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς, μᾶλλον δὲ ἐπεὶ τὴν ἀποκάλυψιν οὐκ ἀπὸ σαρκὸς εἶπε γεγενῆσθαι καὶ αἵματος, ἀλλ᾽ ἐκ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, τοῦ ἐν οὐρανοῖς. αὕτη δὲ ἡ ἀποκάλυψις διὰ ἁγίου πνεύματος γέγονε. διὰ τοῦτο υἱὸν αὐτὸν ὀνομάζει τοῦ πνεύματος. Ἰωνᾶς γὰρ περιστερὰ ἑρμηνεύεται. σύνηθες δὲ τῇ θείᾳ γραφῇ τούτῳ τῷ ὀνόματι τῆς περιστερᾶς καλεῖν τὴν τοῦ πνεύματος δύναμιν, ἧς τὰς πτέρυγας γενέσθαι αὐτῷ καὶ Δαβὶδ ὁ προφήτης ἐπεθύμησε. Καὶ κατωτέρω κἀγὼ δέ σοι λέγω, ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν. σὺ, φησὶ. Πέτρος ὢν, πέτρα γενήσῃ τῆς κατὰ λόγον πίστεως, καὶ τῆς ἑδρασομένης ἐκκλησίας θεμέλιος, καὶ πρώτη τῆς τοῦ πνεύματος οἰκοδομῆς ἀφορμή. ἐπὶ τῇ ὁμολογίᾳ γὰρ ταύτῃ, ᾗ ὡμολόγησας τὸν αὐτὸν εἶναι με υἱὸν Θεοῦ, καὶ υἱὸν ἀνθρώπου, ἐπὶ ταύτῃ τῆς ἐκκλησίας ὁ θεμέλιος στήσεται. Τοιαύτης γὰρ κρηπῖδος τεθείσης; καὶ τὰ λοιπὰ δόγματα ἀσφαλῶς οἰκοδομηθήσεται. Καὶ κατωτέρω. Ἀλλ᾽ οἱ τῆς ἑλληνικῆς ἀπάτης τὴν τρύγα ῥεῤῥοφηκότες, καὶ κατὰ τῆς ὑγιοῦς ἡμῶν πίστεως πολλὰς δυσ-

riantur etiã inuicem, & exiſtunt, vt theologicè aſſeram, è diametro mala, & ęqualiter impia. Quippè Neſtorius vnũ Chriſtum in duos diuidit, in filiũ Dei,& filium Marię. Armenij verò duas Chriſti naturas in vnam confundũt. vtraq; igitur Petri theologia redarguit, eundẽ,& filium Dei,& filiũ hominis clarè dogmatizans. Conſidera verò & theologię exactã diſcuſſionẽ; Quoniã enim multi Chriſti, & multi filij,& multi Dij, vnus autẽ eſt naturalis, & verus, propterea non dixit, Tu es Chriſtus, ſed tu es ille Chriſtus, neq; filius, ſed ille filius: neq; Dei, ſed illius Dei viui; omnia enim cum dixiſſet, græcè cum articulo, clarius beatæ & vniformis naturæ ſignificauit excellentiã. Quid igitur ad eũ Saluator? Beatus es Simon Bar Iona. Qua de cauſa beatũ illum prædicans etiã Patris cõmemorationem fecit, filium appellans Ionæ? Propemodũ hoc dicit, quemadmodũ ipſe es filius natura tui patris Ionæ, ſic etiam ego natura & ſecundum eſſentiam ſum filius Dei Patris. Immò verò quoniam reuelationẽ non à carne dixit, & ſanguine eſſe factã, ſed à Patre ſuo cœleſti, hæc verò reuelatio per Spiritum Sanctum facta eſt, propterea ipſum filiũ appellat Spiritus. Ionas enim, columba exponitur: cõſuetudo verò eſt, diuinæ Scripturæ, hoc nomine columbæ, Spiritus virtutem appellare, cuius alæ, vt etiam ipſi prophetæ Dauid fierent, exoptauit. Et paulo infrà. Et ego dico tibi, tu es Petrus,& ſuper hãc petram ædificabo Eccleſiam meam. Tu, inquit, cum ſis Petrus, petra fies ſecundum rationẽ fidei, & fundãdæ Eccleſiæ fundamentũ, & prima Spiritualis ędificij cauſa. Super hanc enim confeſſionẽ, qua confeſſus es eundem eſſe me & filiũ Dei & filium hominis, ſuper hanc, inquã, Eccleſiæ fundamentum ſtabit. Tali enim baſe cõſtituta & reliqua dogmata tutò ædificabuntur. Et paulo infra. Sed qui gentilium deceptionis fecẽ abſorbuerunt & cõ-

δυσφημίας, ὥς τινα βόρβορον ἐρευξάμενοι, πρὸς τοῖς ἄλλοις ληρήμασι καὶ τοῦτο εἰπεῖν ἐθρασύνθησαν, πῶς ὁ Πέτρος ἀξιωθεὶς τοιούτου μακαρισμοῦ, καὶ μεμαρτυρηθεὶς ὑπὸ Ἰησοῦ, ἐκ τοῦ πατρὸς δεδέχθαι τὴν ἀποκάλυψιν, καὶ τὰς κλεῖς εἰληφὼς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, κατὰ τὸν τοῦ πάθους καιρὸν ἠρνήσατο τὸν διδάσκαλον, φαύλης παιδίσκης τοῦτον μορμολυξάσης ὡς βρεφύλλιον. ταῦτα φάσκουσιν οἱ τῇ ἀληθείᾳ μαχόμενοι. Ἀλλ᾽ ἡμεῖς ὡς βέλη νηπίων τὰς τοιαύτας πληγὰς ἀποκρουόμεθα. φαμὲν γὰρ ὡς οἰκονομία ἦν ἡ ἐκ Θεοῦ παραχώρησις τῆς τοῦ Πέτρου ἀρνήσεως. ἐπειδὴ γὰρ ὑπὲρ τοὺς ἄλλους συμφοιτητὰς ἐκαυχήσατο συναποθανεῖν τῷ μυσταγωγῷ, οὐ πάνυ περισκεψάμενος τῆς σαρκὸς τὴν ἀσθένειαν, καίτοι τοῦ Κυρίου διαβεβαιοῦντος, ὡς πάντες σκανδαλισθήσεσθε, διὰ τοῦτο ἔδει καὶ αὐτὸν ἐλεγχθῆναι, ὡς ἄνθρωπος ἦν, δειλίᾳ σαρκικῇ ὑποκείμενος, καὶ τοῦ Κυρίου δειχθῆναι τὸν λόγον ἐπαληθεύοντα. καὶ τὴν ἄρνησιν προμηνύοντα. Καὶ μετ᾽ ὀλίγα. Ἄλλως τε ἐπειδὴ αὐτὸς ἔμελλεν τῶν λογικῶν προβάτων τὴν προστασίαν εἰσδέξασθαι, καὶ τοῦ δεσμεῖν, καὶ λύειν τὴν ἐξουσίαν λαβεῖν, ἵνα μὴ βαρύς τις ᾖ καὶ ἀσύγγνωστος τοῖς ἁμαρτάνουσιν, ἀποτόμως καὶ ἀσυμπαθῶς ἐπάγων τὰ ἐπιτίμια, προμηθείᾳ κρείττονι, παραχωρεῖται πεσεῖν, ὡς ἂν ἐξ ἑαυτοῦ παιδευθῇ τοῖς πταίουσιν εἶναι μακρόθυμος, ἀνεξικάκως καὶ τοῖς ἄλλοις μεταδιδοὺς, ἧς αὐτὸς εἰλήφει χρηστότητός τε καὶ συγχωρήσεως. εἰ γὰρ μὴ ἦν οἰκονομία τοῦ Πέτρου ἡ ἄρνησις, οὐκ ἂν περὶ τοσούτων γενεῶν ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ τοῦτον προεμήνυσε, λέγων, ἐκ προσώπου Χριστοῦ, καὶ οἱ ἐπαινοῦντές με κατ᾽ ἐμοῦ ὤμνυον. ὁ γὰρ νῦν ἐπαινέσας αὐτὸν, καὶ υἱὸν τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος ὁμολογηκὼς, ὤμνυε τότε μὴ εἰδέναι αὐτόν.

Ὁ Δαμασκηνὸς ἐν τῷ βίῳ τοῦ Βαρλαάμ. ἔφυγεν ὁ πολέμιος διάβολος αἰσχυνθεὶς τῇ μετανοίᾳ τοῦ Πέτρου. ὁ δὲ κορυφαῖος αὖθις ἦν, ὥσπερ διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης χειροτονηθείς.

Ὁ Θεοφύλακτος ἐν τῷ κβ. κεφ. τοῦ κατὰ Λουκᾶν, εἰς ἐκεῖ-

tra ſanam noſtrã fidem multa conuicia, veluti quaſdam ſordes eructarunt, præter alias nugas, hoc etiam dicere auſi ſunt: Quod Petrus dignus huiuſce beatitudinis factus, & Chriſti teſtimonio, ex Patre accepiſſe reuelationem comprobatus, & claues regni cœleſtis adeptus, tempore paſſionis, negauit Magiſtrum cum vilis puella hunc veluti puerulum deterruiſſet. Hæc obijciunt qui veritatem impugnant. Cæterum nos, vt ſagittas paruulorum huiuſmodi plagas aduerſariorum exiſtimantes, ſic eas reijcimus. Dicimus enim, quod œconomia erat Dei, permiſſio negationis Petri. Quia enim pluſquam alij Diſcipuli, gloriatus eſt, emori cum pręceptore, non valde conſiderans carnis imbecillitatẽ, cum tamen Dominus affirmaret, omnes ſcandalum paſſuros. Propterea oportuit, & ipsũ redargui, quoniã homo erat, carnis imbecillitati ſubiectus, & Domini ſermonem veracem eſſe oſtendere, & negationem prædicentis. Et poſt pauca. Aliter, quoniam iſte debebat recipere curam rationalium ouium, & ligandi, atque abſoluendi poteſtatem, ne grauis quidam eſſet, & inexorabilis peccantibus, rigidè & ſeuerè inducens pœnitentię pœnas, diuina prouidentia permittitur cadere, vt à ſe ipſo edoctus, lapſis eſſet patiens & clemens, & alijs pręberet eam benignitatem, & condonationẽ, quam ipſe conſequutus eſt. Si enim non eſſet œconomia Petri negatio, non ante tot generationes diuinus Dauid hoc pręzdixiſſet, dicens ex perſona Chriſti, Et qui laudabant me, aduerſus me iurabant. Etenim qui nunc ipſum laudauit, & filium Dei confeſſus eſt, tunc iurabat, ſe eum ne ſcire.

Damaſcenus in vita Barlaam; fugit hoſtis, Diabolus pudore affectus ob pœnitentiã Petri, is verò rurſus erat princeps, tanquam magiſter totius Orbis erectus.

Theophylactus in 22. cap. Lucæ, in illud, tu verò conuer-

νο, σὺ δὲ ἐπιστρέψας στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου. τὸ μὲν πρόχειρον νοῆσαι τοῦτ' ἐστὶν ὅτι ἐπειδή σε τῶν μαθητῶν ἔξαρχον ἔχω, μεθ' ὃ ἀρνησάμενός με, κλαύσεις καὶ εἰς μετάνοιαν ἔλθῃς, στήριξον τοὺς λοιπούς. τοῦτο γὰρ προσήκει σοι, ὡς μετ' ἐμὲ ὄντι τῆς ἐκκλησίας πέτρα καὶ στηρίγματι. Ἐξηγεῖται δὲ καὶ ἄλλως. Νοήσειε δ' ἄν τις τοῦτο οὐ μόνον περὶ τῶν τότε ἀποστόλων εἰρῆσθαι, ὡς ἂν ὑποστηριχθῶσιν ὑπὸ τοῦ Πέτρου, ἀλλὰ καὶ περὶ πάντων τῶν ἄχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος πιστῶν. σὺ γὰρ ὦ Πέτρε ἐπιστρέψας, καλὸν ὑπόδειγμα γενήσῃ πᾶσιν εἰς μετάνοιαν, καὶ οὐδεὶς τῶν πιστευόντων εἰς ἐμὲ ἀπογνώσεται, ἀποβλέπων πρὸς σὲ τὸν ἀπόστολον μὲν ὄντα, ἀρνησάμενον δὲ, καὶ πάλιν τὰ πρωτεῖα πάντων καὶ τὴν τῆς οἰκουμένης ἐπιστασίαν λαβόντα διὰ τῆς μετανοίας.

Ἐν τοῖς μελῳδικοῖς ἄσμασι τῆς ἑορτῆς Πέτρου καὶ Παύλου, Ποίοις εὐφημιῶν στέμμασιν ἀναδήσωμεν Πέτρον καὶ Παῦλον, τοὺς θεοκηρύκων προτοστάτας, τὸν μὲν, ὡς τῶν ἀποστόλων προεξάρχοντα, τὸν δὲ ὡς ὑπὲρ τοὺς ἄλλους κοπιάσαντα. καὶ ἐν τῷ δ. μελῳδήματι, Τῷ τρίτῳ τῆς ἐρωτήσεως, τῷ Πέτρε φιλεῖς με; τὸ τρίτον τῆς ἀρνήσεως ὁ Χριστὸς διωρθώσατο, διὸ καὶ πρὸς τὸν κρυφιογνώστην ὁ Σίμων, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. ὅθεν πρὸς αὐτὸν ὁ σωτὴρ, ποίμαινε τὰ πρόβατά μου· ποίμαινε τὴν ἐκλογάδα μου, ποίμαινε τὰ ἀρνία μου, ἃ τῷ ἰδίῳ αἵματι περιεποιησάμην εἰς σωτηρίαν. Ὥστε τὸ ποίμνιον τοῦ Χριστοῦ, εἴτε πρόβατα, εἴτε ἐκλογάδες, δηλονότι πατριάρχαι, μητροπολῖται, καὶ ἐπίσκοποι, εἴτε ἀρνία ὑπὸ τοῦ Πέτρου, καὶ τῶν διαδόχων τοῦ Πέτρου ποιμαίνονται. οἱ δὲ ὑπὸ τούτων μὴ ποιμαινόμενοι, οὐκ εἰσὶ τῆς μάνδρας τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἄλλως ὀνομάζονται χριστιανοὶ, μὴ ὄντες ἐκ τοῦ ποιμνίου τοῦ Χριστοῦ. ἀλλ' ἐκ τῆς συμμορίας Φωτίου τοῦ ψευδοπατριάρχου, Παλαμᾶ, καὶ Μάρκου, καὶ Νείλου, καὶ Καβάσιλα τῶν ψευδομητροπολιτῶν, καὶ σχισματικῶν. καὶ τοιοῦτον ἵνα μὴ κατ' οὐδὲν προκό-

ψαν-

uerſus confirma fratres tuos. Planus, inquit, huius intellectus is eſt, quia te habeo principem Diſcipulorum, poſtquam negato me fleueris, & ad pœnitentiam veneris, confirma cæteros. Hoc enim decet te, qui poſt me Eccleſiæ petra es, & fundamentum. Addit & aliam expoſitionem Theophylactus; Poſſet autem aliquis iſtud intelligere dictum eſſe, non tantum de Apoſtolis, qui tunc erant, vt à Petro confirmarentur, ſed etiam de omnibus fidelibus vſque ad conſummationem ſeculi. Tu enim Petre conuerſus, bonum exemplum pœnitentiæ eris omnibus, & nemo credentium in me, deſperatione afficietur, in te reſpiciens. Qui cum Apoſtolus fueris. & negaueris, iterum receperis primatum omnium & præfecturam Orbis.

In melodicis Canticis feſtiuitatis principum Apoſtolorum Petri, & Pauli, habes: Quibus laudum coronis coronabimus Petrum, & Paulum? anteſignanos Dei præconum. Alterum quidem, vt Apoſtolorum principem, alterum verò, tanquam qui plus alijs laborauerit. Et in 4. Cantico, terna interrogatione, ſcilicet, Petre amas me, ternam negationem Chriſtus correxit. Idcirco & Petrus ad abſcondita cordis ſcrutantem, Domine, inquit, omnia noſti, nihil te latet, tu ſcis, quia amo te. Vnde ad eum Saluator, paſce oues meas, paſce ſelectos meos, paſce agnos meos, quos proprio ſanguine inſalutem acquiſiui. Itaque Ouile Chriſti, ſiue ſint oues videlicet Patriarchæ, Metropolitæ, & Epiſcopi, ſiue agni à Petro, & ſucceſſoribus Petri paſcuntur. Qui verò ab his non paſcuntur, non ſunt ex ouili Chriſti & temerè vocantur Chriſtiani. Sed ſunt ex claſſe Photij Pſeudopatriarchæ, & ſocietate Palamæ, Marci Epheſij, Nili, Cabaſilæ Pſeudometropolitarum, & Schiſmaticorum, ac tandem (ne quid deſit perfectionis) noſtra

ψαντες λείψωσιν ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν Λουθήρου, Καλβίνου, καὶ τοῦ παρόντος κακοπατριάρχου τροφίμου αὐτοῦ, καὶ τῶν λοιπῶν αἱρετικῶν.

Οὐ δὲ ἀρκεῖ φάναι τὸν Χριστὸν εἶναι ποιμένα, κεφαλὴν, θεμέλιον, καὶ τὰ τοιαῦτα. παρὰ ταῦτα γὰρ, ἅπερ κυρίως καὶ κατὰ πρῶτον λόγον ἐστὶν ὁ Χριστὸς, τὰ αὐτὰ κατὰ δεύτερον λόγον εἰσὶ καὶ ἄλλοι. καὶ περὶ τοῦ Χριστοῦ φησὶν ὁ Παῦλος, ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστὸς, ὁ δὲ Χριστὸς περὶ τοῦ Πέτρου σὺ κληθήσῃ Κηφᾶς, ὃ ἐστι μεθερμηνευόμενον Πέτρος, καὶ πέτρα. Ἄλλως γὰρ τοῦ Κυρίου ὡς πρώτου αἰτίου διὰ τῶν μυστηρίων τελοῦντος τὸν χριστώνυμον λαὸν, ἔδει τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱεραρχίαν πάντως ματαίαν εἶναι, καὶ εἰς τὸ μηδὲν χωρεῖν, μὴ ὄντος μηδενὸς ἄλλου, εἰμὴ μόνου τοῦ Χριστοῦ προεστῶτος.

Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος περιγράφων τὸ μυστικὸν σῶμα τῆς ἐκκλησίας, κατὰ μίμησιν τοῦ Παύλου, ἐν τῷ λόγῳ περὶ ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας. Τάξις, φησὶ, καὶ ταῖς ἐκκλησίαις, τὸ μὲν εἶναί τι ποίμνιον, τὸ δὲ ποιμένας, διώρισε, καὶ τὸ μὲν ἄρχειν, τὸ δὲ ἄρχεσθαι, καὶ τὸ μὲν οἷον εἶναι κεφαλὴν, τὸ δὲ πόδας, τὸ δὲ χεῖρας, τὸ δὲ ὀφθαλμὸν, τὸ δὲ, ἄλλό τι τῶν μελῶν τοῦ σώματος πρὸς τὴν τοῦ παντὸς εὐαρμοστίαν, καὶ τὸ συμφέρον, ἢ προεχομένων, ἢ προεχόντων. καὶ οὐκ ἀτιμίαν ἡγεῖται φέρειν τῷ Χριστῷ ὁ διδάσκαλος κεφαλὴν ὄντι, διότι ἄλλοι τῇ τοιαύτῃ προσηγορίᾳ ὡραΐζονται. οἱ δὲ τὸν Πάπαν ἀρνούμενοι κεφαλὴν εἶναι, καὶ λέγεσθαι, αὐτοὶ οὐκ αἰσχύνονται καλεῖσθαι οἰκουμενικοὶ πατριάρχαι τὸ πᾶν ἀπολωλεκότες, καὶ τὸ χεῖρον τῆς Χριστοῦ μάνδρας ἔξω τυγχάνοντες, καὶ κατάσκοποι τῶν τούρκων ὄντες κατὰ τῶν χριστιανῶν, καὶ μηδὲ πόδες ὑπάρχοντες τοῦ μυστικοῦ σώματος. καὶ κεῖται τῆς οἰκουμένης ὑποχείριοι ὄντες, καὶ ἀνδράποδα κατακεκριμένα τῶν ἀγαρηνῶν. καὶ τρισκαιδέκατοι τῶν ἀποστόλων, μηδ᾽ ὁτιοῦν ἁγιωσύνης μετέχοντες, ἀλλὰ τοῖς ἄλλοις τρισάθλιοι ἐναριθμούμενοι, ἐπὶ τῇ ψευδεξουσίᾳ γαυριῶσιν.

Ὁ δὲ

ætate Lutheri, Caluini, & præſentis Cacopatriarchæ ipſius alumni, & reliquorum hæreticorum.

Nec ſatis eſt dicere, Chriſtum ſolum eſſe paſtorem, caput, fundamentum, & cætera huiuſmodi. Pręter hęc enim, quæ propriè & primariò eſt Chriſtus, hæc eadem ſecundariò ſunt & alij, atque de Chriſto ait Paulus, petra autem erat Chriſtus; Chriſtus verò de Petro, tu vocaberis Cephas, quod eſt interpretatum Petrus, & petra. Alioquin cum Dominus ſit prima cauſa, qui per myſteria conficit populum Chriſtianum, oporteret Eccleſiaſticam hierarchiam, vanam & inutilem eſſe atque ad nihilum redigi, cum nemo ſit alius præter Chriſtum, qui præſit.

At verò Gregorius Theologus deſcribens myſticum corpus Eccleſiæ ad imitationem Pauli in oratione de moderatione in diſputationibus ſeruanda: Ordo, inquit, in Eccleſijs quoque conſtituitur, vt alij oues ſint, alij paſtores; alij pręſint, alij ſubſint, ac pareant: alius velut caput ſit, alius pedes, alius manus, alius oculus, alius aliud quoddam corporis membrum, ad totius Eccleſię concinnitatem. & vtilitatem, vel inferius, vel pręſtantius. Et non cenſet doctor ignominiam afferre Chriſto caput exiſtenti, quoniam alij hac appellatione exornantur. Qui verò negant, Papam eſſe & dici caput non eos pudet vocari œcumenicos Patriarchas, amiſſis omnibus, & quod peius eſt, cum extra caulas Chriſti permaneant, & ſint exploratores Turcarum aduerſus Chriſtianos, neque pedes exiſtant myſtici corporis, & tamen Iudices Orbis ſe iactant, cum ſint ſubditi, & mancipia cōdemnata agarenorum. Et decimi tertij Apoſtolorum ſe nominant, ne tantillum quidem Sanctitatis habentes, ſed in feliciſſimi inter alios enumerantur, & falſa poteſtate gloriantur.

Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος τὴν ἀφορμὴν λαβὼν παρὰ τοῦ Παύλου, οὕτως ἐφιλοσόφησεν ἐν οἷς λέγει ὁ Ἀπόστολος ἐν τῇ α. πρὸς Κορινθίους κεφ. 13. ἡ κεφαλὴ τοῖς ποσὶ χρείαν ὑμῶν οὐκ ἔχω οὐ δύναται εἰπεῖν· οὐ γὰρ ἁρμόζει τῷ Χριστῷ δυναμένῳ εἶναι κεφαλὴν αὐτοῦ τῆς χρείας τῶν ποδῶν, ὥστε περὶ τοῦ Πέτρου δύνασθαι λέγεσθαι. ἔστι γὰρ ἡ ἐκκλησία ἓν σῶμα καὶ κεφαλήν τινα ὁρατὴν ἔχει τὸν Πέτρον, παρὰ τὸν ἀόρατον Χριστόν, ὡς δοκεῖ τῷ Παύλῳ καὶ Γρηγορίῳ τῷ οἰκουμενικῷ διδασκάλῳ, καὶ τοῦ κλεινοῦ Πέτρου τῷ ὑπερλάμπρῳ μαρτυρίῳ κατωκάρα σταυρωθέντος· καὶ ἑαυτῷ τοὺς οὐρανοὺς ἀνοίξαντος, δεῖ τὴν ἐκκλησίαν μὴ ἀκέφαλον εἶναι ἀλλὰ τὸν διάδοχον αὐτοῦ τῆς ἐκκλησίας κεφαλὴν εἶναι καὶ εὐφημίζεσθαι

Οὐδὲ ξένον ἔδοξε τῷ αὐτῷ Γρηγορίῳ περὶ τῆς ἁγίας Γοργονίας τῆς ἀδελφῆς εἰπεῖν, οὐδ᾽ ἔτι κεφαλὴν ἔχει τὸν ἄνδρα διὰ τοῦτο τὴν προτέραν κεφαλὴν ἠγνόησεν, ἤγουν τὸν Χριστόν. Ἀνάγνωθι καὶ τὰ λοιπὰ τῆς ἑορτῆς, ἐν ᾗ εὑρήσεις κάλλιστα ἐγκώμια τοῦ πρωτοκορυφαίου, οἷον ἔστι κἀκεῖνο, σοὶ χριστὸς πρώτῳ κληθέντι, καὶ σφοδρῶς ἀγαπήσαντι, ὡς προέδρῳ εὐκλεῶς τῶν ἀποστόλων πρώτῳ ἐμφανίζεται, ἀναστὰς ἐκ τοῦ μνήματος. καὶ ἐν ἄλλῳ τροπαρίῳ ἔχεις, ἐγχειρίζει τὸ φίλτατον ποίμνιον. πρὸς τούτοις ᾄδουσι, σὺ ἐπαξίως πέτρα προσηγορεύθης, ὅτε τὴν ἀκράδαντον πίστιν ὁ Κύριος τῆς ἐκκλησίας ἐκράτυνεν, ἀρχιποίμενα τῶν λογικῶν προβάτων κατέστησεν. ἐντεῦθεν κλειδοῦχον σε τῶν οὐρανίων πυλῶν, ὡς ἀγαθὸν ἐνεχείρισεν ἀνοίγειν πᾶσι τοῖς μετὰ πίστεως προσελθοῦσιν. καὶ ἐν ἄλλῳ, χαίρετε Πέτρε, καὶ Παῦλε δογμάτων τῶν θείων θεμέλιοι ἀρραγεῖς, καὶ ἀλλαχοῦ τὰ Ῥώμης περιφανῆ ἐγκαλλωπίσματα, καὶ πάλιν τοῦ σταυροῦ τὰ κέρατα, τουτέστιν ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ δύναμις.

Ἄγε δὴ συμπεράνωμεν τῇ μαρτυρίᾳ τοῦ Νείλου τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Ῥωμαίων ἀρχιερέως. Ὁ γὰρ Νεῖλος καὶ τούτου πολλὰ ἐμέσας καὶ ψευσάμενος, ἐν τῷ τέλει τοῦ βιβ. ἑαυτὸν δικαιῶν ταῦτα προστίθησιν, Κεφάλαιον τῶν λεγομένων. ἕως μὲν ὁ

Πά-

Gregorius verò Theologus arreptà occaſione ex paulo, ſic eſt philoſophatus: ex ijs in quibus dicit Apoſtolus in prima ad Corinthios c. 12. Non poteſt dicere caput pedibus, veſtra opera non indigeo; non enim conuenit Chriſto, qui poteſt eſſe caput ſine opera pedum, quapropter de Petro poteſt intelligi. Eſt enim Eccleſia vnum corpus caput viſibile habens petrum præter inuiſibilem Chriſtum, vt videtur Paulo, & Gregorio œcumenico doctori cum inclytus Petrus illuſtri martyrio deorſum capite fuerit confixus, & cœlos ſibi aperuerit, oportet Eccleſiam non carere capite, ſed ſucceſſorem eius caput eſſe Eccleſiæ, & laudari.

Neque alienum viſum eſt eidem Gregorio de Sancta Gorgonia ſorore dicere, nec quia caput virum habebat, ideo primum caput ignorauit. ideſt, Chriſtum. Legas etiam reliqua feſtiuitatis, in qua reperies egregia encomia Principis Apoſtolorum. Quale eſt illud, tibi Chriſtus, qui primò vocatus eſt, & vehementer dilexiſti, tanquam inclyto Præfecto Apoſtolorum, primo quoque apparuit reſurgens ex mortuis, & clariſſimum ouile committit. Ad hæc canunt: Tu meritò petra appellatus es quoniam fidem inconcuſſam Dominus Eccleſiæ confirmauit, & Archipaſtorem rationabilium ouium te conſtituit. Hinc clauigero cœleſtiū portarum egregio commiſit aperire omnibus, qui cum fide tibi adhęrēt. Sed Gręci non adhęrēt Petro, & ſucceſſoribus petri. Et in alio cātico: Saluete Petre, & Paule diuinorū dogmatū fundamenta immota. Et alibi, Romanę Vrbis celebratiſſima ornamenta Et rurſus, Crucis cornua, ſcilicet virtus & potentia.

Concludam præſentem quæſtionem de primatu pontificis, ipſius teſtimonio Nili. poſtquam enim Nilus aduerſus primatum Romani Pontificis multa falſa euomuit, in fine libri ſe iuſtificans addit: Summa dictorum hęc eſt,

quam-

Πάπας σώζῃ τὴν τάξιν, καὶ μετὰ τῆς ἀληθείας ἕστηκε, καὶ τῆς πρώτης, καὶ κυρίως ἀρχῆς οὐκ ἀφίσταται, καὶ κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀρχιερεὺς ἄκρος, καὶ Πέτρου, καὶ πάντων τῶν ἀποστόλων διάδοχος καὶ δεῖ πάντας αὐτῷ πείθεσθαι, καὶ οὐδὲν ὃ τὴν τιμὴν ἐκείνου χωρεῖ. Ταῦτα μὲν ἔσωσαν ἡμῖν ὑπὲρ τῆς μείζονος προτάσεως, ἡμεῖς δὲ τὴν ἐλάττονα προσθήσομεν. ἀλλ' ὁ ἀρχιερεὺς σώζει τὴν τάξιν, καὶ μετὰ τῆς ἀληθείας ἕστηκε. οὔτε πώποτε ἐν τοῖς τῆς πίστεως δόγμασιν ἡμάρτεν οὔτε ἁμαρτάνειν δύναται, ὡς διὰ πολλῶν ἐδείξαμεν, ἆρα ἐκ τῆς πρώτης καὶ κυρίως ἀρχῆς οὐκ ἐκπέπτωκε, καὶ κεφαλὴ ἐστὶ τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀρχιερεὺς ἄκρος, καὶ Πέτρου, καὶ πάντων τῶν ἀποστόλων διάδοχος, καὶ δεῖ πάντας αὐτῷ πείθεσθαι, καὶ οὐδὲν ὃ τὴν τιμὴν ἐκείνου χωρεῖ. Τὸ δὲ παρὰ τῷ Νείλῳ ἑπόμενον, εἰ δὲ τῆς ἀληθείας ἀποχωρήσας, οὐ βούλεται πάλιν πρὸς ἐκείνην ἐπανιέναι, τὰ τῶν καταδίκων πείσεται. τοῦτο δὲ οὐχ ἧττον, οὐδὲ μᾶλλον ἐκείνοις, ἢ τῷ ἀρχιερεῖ, ἀλλὰ πάντως ἐκείνοις μόνοις τοῖς Γραικοῖς, φημὶ ἁρμόζειν, οἵτινες ἐν τοῖς δόγμασι τῆς πίστεως ἐκείνου καταδικάσαντες ἀτυχίαν, οὐχ ἅπαξ, οὐδὲ δὶς, ἀλλὰ πλειστάκις εἰς τὸν αὐτὸν ἔμετον ἐπανέστρεψαν, καὶ ἐλεεινὸν, δεινόν τε πτῶμα τοῦ σχίσματος, καὶ αἱρέσεων ἐγένοντο, μὴ πιστεύοντες τὴν ἐκπόρευσιν τοῦ πνεύματος κἀκ τοῦ υἱοῦ, τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἁγίων καθὸ ψυχαὶ, τὸ ἄζυμον ἐν τῇ ἱερουργίᾳ, τὴν ὑπεροχὴν τῶν διαδόχων τοῦ Πέτρου, τὸ πῦρ τὸ καθαρτήριον, καὶ τὰς ἄλλας φλυαρίας πιστεύουσιν, ἅσπερ ἐν τῷ ἑαυτοῦ νομοκάνονι ὁ Βλαστάρης, καὶ οἱ λοιποὶ, ὡς σφάλματα καὶ ἁμαρτήματα, καίπερ μὴ ὄντα, τοῖς λατίνοις ἀδίκως προστρίβουσιν καὶ οἴονται δύνασθαι δικαιοῦσθαι μετὰ τούτων τῶν ἁμαρτημάτων, ἅ τινα ἡ Ρωμαϊκὴ ἐκκλησία οὐδέποτε συνεχώρησεν, οὔτε δύναται συγχωρῆσαι, ἅτε στάθμη οὖσα καὶ κανὼν ἐκ τῆς ἐπαγγελίας τῆς ἀψευδοῦς τοῦ Χριστοῦ τῶν δογμάτων τῆς ἀληθείας. οἱ δὲ ἄκροι τῆς Ρώμης ἀρχιερεῖς τοσοῦτον ἀπέχουσι τοῦ μὴ ἀρχιερατεύειν καὶ εἶναι γνησιωτάτοις

ἀρχι-

quamdiu quidem Papa ordinem ſeruat, & cum veritate ſtat, à primo & proprio principatu non remouetur, & caput eſt Eccleſiæ, & ſummus Pontifex, & Petri & reliquorum Apoſtolorum ſucceſſor, omneſque ei obedire oportet, nihilque eſt, quod ipſius honorem capiat. Hæc ſeruiant nobis pro maiori propoſitione, addamus minorem; Sed Pontifex ſeruat ordinem, & cum veritate ſtat, neque errauit vnquã, neq; errare poteſt vt multis probauimus; igitur à primo & proprio principatu non cecidit, & caput eſt Eccleſiæ, & Summus Pontifex, & Petri, reliquorumque Apoſtolorũ ſucceſſor, & omnes ei obedire debent, nihilque eſt, quod ipſius honoris ſit capax. Quod autem ſequitur apud Nilum, ſi verò cum ſemel à veritate receſſerit, ad eam redire noluerit, damnatorum pœnis erit obnoxius. Iſtud verò, non dicam magis, & potius ipſis, quam Pontifici, ſed penitus ipſis ſolis Græcis quadrat. Qui cum eum propter dogmata parui penderint, non ſemel, neque bis, ſed ſæpiſſimè ad eundem vomitum redierunt, & lapſi ſunt in fœda & execranda ſchiſmata, & tetras hęreſes; non credentes proceſſionẽ Spiritus Sancti etiam ex Filio, fruitionem Sanctorum, quatenus ſunt animę, panem azymũ in ſacrificio, excellentiam ſucceſſoris Petri, & ignem purgatorium. Et putant, ſe poſſe iuſtificari cum iſtis erroribus quos Eccleſia Romana nunquam admiſit, neque poteſt admittere, cum ſit norma, & Canon ex promiſſione infallibili Chriſti, veritatis dogmatum. Et præterea reliquas ineptias credunt, quas tanquam errores in ſuo nomocanone Blaſtarius, & reliqui immeritò Latinis infligunt. Summi verò Romani Pontifices tantum abeſt vt non fungatur Pontificia dignitate, & ſint legitimi totius populi chriſtiani Principes & Paſtores, vt ſynceritatem & immaculationem Catholicæ & Apoſtolicæ Eccleſię non aliter

ἀρχιποιμένας παντὸς τοῦ χριστωνύμου λαοῦ, ὥστε τὸ ἀκραιφνὲς, καὶ καθαρὸν, καὶ ἄσπιλον τῆς καθολικῆς ἀποστολικῆς ἐκκλησίας μὴ αὖ ἄλλως ἀποδεικνῦναι οἱ παλαιοὶ ἅγιοι τῶν πατέρων ἠβουλήθησαν, ὅτι μὴ Πέτρος, καὶ Παῦλος οἱ κορυφαῖοι τῶν ἀποστόλων τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν ἐκ προστάγματος τοῦ Κυρίου ἐθεμελίωσαν. καὶ ὅτι ἐκ τῆς χρυσῆς σειρᾶς τῶν ἐφεξῆς ἀρχιεραρχούντων ἡ διαδοχὴ πώποτε οὐ διέλιπεν. οὕτω γὰρ φιλοσοφεῖ ὁ ἱερομάρτυς Εἰρηναῖος ἐπίσκοπος Λουγδούνου μαθητὴς πολυκάρπου ἐν τῷ γ. κεφ. τοῦ γ. βιβ. ὁ Ἐπιφάνιος Κύπρου, ὁ θαυμαστὸς Αὐγουστῖνος καὶ οἱ λοιποί.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

ΕΠείτοιγε, φησὶν ὁ Βαρλαάμ, ἐὰν μὴ οὕτω, ἀλλὰ τῷ ἔθει τὰ πράγματα κρίνομεν, πάνθ' οὕτως ἐξέσται λύειν ἀμφοῖν. τουτέστιν ἕκαστος προβαλεῖται τὰ τῆς ἑαυτοῦ ἐκκλησίας κρατοῦντα. καὶ ταῦτα ἡγήσεται εἶναι κύρια, καὶ οὕτως οὐδέποτε ἀλλήλοις συμβήσονται.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

ΕΝταῦθα δὲ σημειωτέον τὴν Κωνσταντινουπόλεως ἐκκλησίαν μηδὲν ὅλως προνόμιον ἔχειν, ὃ μὴ παρὰ τῆς πρεσβυτέρας ἔλαβε Ῥώμης. Καὶ πρῶτον μὲν ὁ Ἀνατόλιος ἐδεήθη τοῦ Λέοντος, ὅπως πρῶτος εἴη μετὰ τὸν Ῥώμης. ὁ δὲ ἥκιστα πάντων συνεχώρησεν. ὡς ἔστιν ἰδεῖν ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς ἐν χαλκηδόνι συνόδου. οἱ δὲ μέτεροι τολμῶσιν, ὡς κυρωθέντα τὸν κανόνα τὸν ὑπὸ τοῦ Λέοντος ἀποδοκιμασθέντα, τοῖς ὀρθοῖς κανόσιν ἐγκαταλέγειν, καὶ πανούργως ἐξαπατᾶν τοὺς ἐντυγχάνοντας. Εἶτα τῷ χρόνῳ ποτὲ, ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνος τῇ σιωπηρᾷ συναινέσει τῶν ἄκρων ἀρχιερέων βεβαιωθεὶς ὑπὸ Ιννοκεντίου τρίτου ἐν τῇ ἐν Λατεράνῳ συνόδῳ ἀνεσώθη, καὶ μάλιστα ἐν τῷ καιρῷ τῆς

ἐν Φλω-

ter antiqui patres oſtendere voluerint, quam quod Petrus & Paulus Principes Apoſtolorum Romanam Eccleſiam de mandato Domini fundauerint; Quod etiam ex aurea ſerie ſubſequentium pontificum nunquam ſucceſſio defuerit. ſic enim philoſophatur Ireneus martyr Epiſcopus Lugdunenſis, diſcipulus Polycarpi in tertio capite libri tertij; Epiphanius Cypri, Admirandus Auguſtinus, & reliqui.

TEXTVS.

SI enim, inquit Barlaam, non ita rem inſtituamus, ſed ex conſuetudine de rebus iudicemus, hoc pacto vtrique parti, quæuis diſſoluere in promptu erit. Hoc eſt, vnuſquiſque proponet, quæ in eius Eccleſia tenent; & hæc cenſebit, eſſe rata; & ſic nunquam inuicem conuenient.

RESPONSIO.

HOc loco verò Notandum eſt, Conſtantinopolitanam Eccleſiam, nullum omninò habere priuilegium, quod non acceperit à vetere Roma; Et primum quidem Anatolius rogauit Leonem, vt primus eſſet poſt Romanum, is verò nulla ratione conceſſit, vt eſt videre in actis Concilij Chalcedonenſis. Noſtrates verò, vt approbatum Canonem, quem Leo improbauit, audent inter probatos Canones enumerare, & malitiosè decipere, qui eos obuios habent. Deinde tempore procedente, Conſtantinopolitanus Thronus, tacito conſenſu Romanorum Pontificum ſtabilitus, & etiam ab Innocentio III. renouatus fuit in Concilio Lateranenſi, potiſſimum verò tempore Concilij Floren-

ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδῳ Εὐγένιος τέταρτος ὁ Πάπας τῆς εἰρή-
νης τῶν ἐκκλησιῶν προμυθούμενος, συνεχώρησε τὸν Κωνσταν-
τινουπόλεως εἶναι μετὰ τὸν Ῥώμης, τὸν δὲ Ἀλεξανδρείας τρίτον.
ὁ δὲ τῆς πόλεως καὶ πολὺ πρότερον τὴν πρωτοκαθεδρείαν
τούτων τῶν πατριαρχῶν ἑαυτῷ ἐσφετερίσατο, μήνουγε καὶ
αὐτοῦ τοῦ Πάπα, ἐς τοσοῦτον αὐθαδίας, ὑπερηφανίας, καὶ
τόλμης ἦλθεν, ὥστε τὸν ἑαυτοῦ εὐεργέτην, ὡς ἡ χάραξ τὴν
ἄμπελον ἐξηπατηκέναι, καὶ δίκην ἑωσφόρου οὐ μόνον βουλη-
θῆναι ὅμοιος, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τὸν ἑωσφόρον πρῶτος γενέσθαι,
συναρπάσας μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τοὺς ἄλλους ἀναξίους πατριάρχας
Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, καὶ Ἱεροσολύμων.

Καὶ μὴν ἔρεις ὁ Βαρλαὰμ ἀσπάζεται τοὺς πατέρας, καὶ τού-
τους ὀνομάσαι οὐκ ὀκνηρῶς ἔχει. λέγει γάρ, πάσης ἀφεμένους
προλήψεως, καὶ παραθεμένους παρὰ τὰ λόγια καὶ τὰς ἀπο-
φάσεις τῶν διδασκάλων, κανόσιν αὐτοῖς χρησαμένους, καὶ
στάθμη πρὸς ταῦτα, καὶ τὰ ἑξῆς. Ὑφορῶμαι τὸν Βαρλαὰμ
ταῦτα λέγειν, ὅπως ἐξαπατήσῃ πολλοὺς τῶν ἀμαθῶν μνείαν
τῶν διδασκάλων ποιούμενος. ἡμεῖς δὲ τοὺς πατέρας καὶ διδα-
σκάλους ὁποῖοι εἰσί, καὶ τί κηρύττουσιν ἤδη παρηγάγομεν.
αὐτοὶ δὲ τούτους ἀναγνῶναι ἴσα καὶ ὄφεων ψαύειν φοβηθήσονται,
ἵνα μὴ τὴν ἀλήθειαν γνωρίσαντες, ταύτην δέξασθαι προ-
θυμηθήσωνται. κἀν τούτῳ μιμηταὶ γίνονται τῶν ἑβραίων, οἳ
τὰς προφητείας οὐκ ἀσπάζονται, αἳ δὲ περὶ τοῦ Χριστοῦ προσα-
γορεύουσι· ταῦτα δὲ οὐ δέχονται. οὕτως οἱ ἡμέτεροι ἄνω καὶ
κάτω στρέφονται, καὶ διὰ γλώσσης ἔχουσι τοὺς ἀνατολικοὺς
πατέρας. τῆς γὰρ τῆς δύσεως μακρὰν ἀπέχουσι, καὶ οὐδὲ ὀνο-
μάσαι αὐτοὺς βούλονται. ὅταν δὲ τὰς μαρτυρίας τῶν ἀνατολικῶν
ἴδωσι, ταύτας ἀρνοῦνται, καὶ οὐ δέχονται· ὥστε τῷ ὀνόματι
τοὺς ἀνατολικοὺς προσίενται, τοῖς ἔργοις καὶ τῇ ἀληθείᾳ πόρρω
τούτους ἀποδιοπομποῦνται. ἐς τοῦτο ἀμαθείας τὸ γένος ἔφθα-
σε, καὶ φάσκοντες εἶναι σοφοὶ ἐμωράνθησαν. ἔνιοι δὲ αὐτῶν καὶ
τὴν Λατίνων γλῶτταν βέλτιον ἐπίστανται, ἢ τὴν ἰδίαν τὴν
ἑλληνικήν, ταῦτα ὑπὸ τῶν αἱρετικῶν ἅμα τοῖς ἀθέοις καὶ

tini Eugenius IV. pontifex, pacē Eccleſiarum procurās conceſſit, Conſtantinopolitanum eſſe poſt Romanū, Alexandrinum verò tertium. At verò Conſtantinopolitanus longè antea etiam ſibi vſurpauerat præeminentiā horum Patriarcharum, immò & Summi Pōtificis, atq; in tantum arrogantiæ ſuperbiæ, & audaciæ deuenit, vt benefactorē ſuū, ſicut calamus quo ſuſtētatur & fulcitur vitis (quod eſt in prouerbio) vitē deceperit; & inſtar Luciferi non ſolū voluerit eſſe ſimilis, ſed etiā pluſquā Lucifer fieri primus, ſecum rapiens etiam reliquos indignos Patriarchas Alexandrinum, Antiochenum, & Hieroſolymitanum.

At enim dices, Barlaam amplectitur Patres, & hos nominare nō negligit, Ait enim: Omni præſumptione, & cōſuetudine, quę ratione nō nitatur, ſepoſita, nudas res iudicemus, eas cōferentes examinanteſque ad ſacrā ſcripturā, & declarationes doctorū vtentes ijs tanquā regulis, & norma, à qua non deflectamus. & quæ ſequuntur. Suſpicor, Barlaam hæc dicere, vt decipiat multos imperitorū, mentione doctorū facta. Nos verò Patres, & Doctores, quales ſint & quid prædicent iā adduximus. Ipſi verò hos legere, nō aliter atq; ſerpētes tangere timebūt, ne veritatē agnoſcētes, hanc recipere ſtudeant. Atq; in hoc imitātur Hebræos, qui quidē prophetias non negāt, hæ verò de Chriſto prænūciant: At illud nō recipiunt. Ita etiā ſchiſmatici ſursū ac deorſum vertunt ſe. & nomināt Patres oriētales (nam ab occidētalibus lōgè abſunt, & ne nominare quidē eos volunt) cum verò teſtimonia orientalium viderint, & inficiantur, & non recipiunt. Itaq; nomine tenus Orientales acceptant, factis autem & reuera longè eos reijciunt. Ad hoc imperitiæ natio peruenit; & dicentes ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt. Nonnulli verò eorum, & Latinorum linguam melius norunt. quam propriam græcam; idque ab hæreticis vnà cum perni-

ψυχοφθόροις δόγμασι διδαχθέντες.

Εἶτα τὸ χεῖρον, ὅταν ἐπιδείξωμεν αὐτοῖς τὰ ῥητὰ τοῦ εὐαγγελίου, οὕτως εἰώθασιν αὐτὰ ἐξηγεῖσθαι, οἷον φέρε εἰπεῖν, ὁ Χριστὸς φησὶν πρὸς τὸν Πέτρον, σὺ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ Πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. ἐπειδὴ τινὲς τῶν διδασκάλων κάλλιστα ἑρμηνεύουσιν ἐπὶ τῇ ὁμολογίᾳ τοῦ Πέτρου, τὴν ἐκκλησίαν ἱδρύσθαι, ἐκ τούτων τῶν ῥημάτων πάντες οἱ αἱρετικοὶ ἀφορμὴν λαβόντες φασὶν αὐτοὺς ἔχειν τὴν ὁμολογίαν τοῦ Πέτρου, καίτοι τἀναντία φρονοῦντες. Ἀλλὰ τίς αὕτη ἡ ὁμολογία, καὶ ποῦ εὑρίσκεται; ἐν τοῖς διαδόχοις τοῦ Πέτρου καὶ τῇ ἀποστολικῇ Ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ ὡς οἱ προσενεχθέντες πατέρες ἀπεφήναντο, ἢ ἐν τοῖς ἀλλοτρίοις καὶ ἐχθροῖς τῆς πίστεως; καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. οἱ αἱρετικοὶ πολυσχιδεῖς ὄντες ἀλλήλοις μάχονται, καὶ οὐδὲν ἧττον ἐμμένουσι κατὰ τῆς ἐκκλησίας ἐγειρόμενοι, ἀλλ' οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς κατὰ τὸν ἀψευδῆ τοῦ λόγου λόγον. Ὅταν πάλιν λέγῃ σοὶ δώσω τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, φασὶ, πᾶσι τοῖς ἀποστόλοις δεδοκέναι, ὥστε, τὸ, σοὶ σημαίνει, τὸ πᾶσιν ἄνευ οὐδεμιᾶς διαφορᾶς πρὸς τὸν μείζονα.

Καὶ δέδωκεν ὁ Χριστὸς πᾶσι τοῖς ἀποστόλοις τὴν ὁμοίαν ἐξουσίαν, ἣν δέδωκε τῷ Πέτρῳ, ἀλλ' οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. καὶ αὐτὸς ἐξελέξατο τοὺς ἀποστόλους. καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς, καθὼς ἀπέστειλεν αὐτὸν ὁ πατὴρ μετὰ πάσης ἐξουσίας σπεῖραι τὴν πίστιν ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, καὶ οὕτως ἔδει ἀπ' ἀρχῆς ποιῆσαι τὸν Χριστόν. καὶ ὁ κορυφαῖος Πέτρος οὐκ ἐξελέξατο εἰς ἀπόστολον τὸν Ματθίαν, ἀλλὰ φησὶ πρὸς τὸν Θεὸν, ἀνάδειξον ὃν ἐξελέξω. Ὁ δὲ Παῦλος πρὸς Γαλάτας φησὶ, Παῦλος ἀπόστολος οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων, οὐδὲ δι' ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ πατρός. εἶχον οὖν οἱ ἀπόστολοι τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἐκέκτητο ὁ Πέτρος, ἀλλ' οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν οἷον εἰπεῖν παρὰ τὴν τάξιν καὶ ἔξω τῆς τάξεως ἦσαν προσκαίρως ἕως ἂν ἐσώζετο

αὐτῶν

cioſis, & letiferis dogmatibus, edocti.

Deinde, quod peius eſt, cum oſtenderimus ipſis dicta Euangelij, ſic ea ſoliti ſunt interpretari: Vt, verbi gratia Chriſtus ait ad Petrum, Tu es Petrus, & ſuper hanc petrã ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prȩualebunt aduerſus eam. Quoniam nonnulli Doctorum interpretantur, ſuper confeſſione Petri, Eccleſiam eſſe fundatam, ex his verbis omnes hæretici, capta occaſione aiunt, ſe habere confeſſionem Petri. Cum tamen cõtraria ſibi inuicem ſentiant. Sed quænam eſt hæc confeſſio? & vbi reperitur? in ſucceſſoribus ne Petri, & Apoſtolica Romana Eccleſia, vt prædicti Patres enunciarunt, an in alienis & hoſtibus fidei? Et portæ inferi non prȩualebunt aduerſus eam. Hæretici, quamuis multiplices ſint, ſecum tamen pugnant, & nihilominus aduerſus Eccleſiam excitati, concordant; ſed non prȩualebunt aduerſus eam, ſecundum veraciſſima verba verbi. Cum verò rurſus dicit, tibi dabo claues regni cœlorum, aiunt, omnibus Apoſtolis dediſſe. Quare illud, tibi, ſignificat, omnibus ſine vlla relatione ad maiorem.

Et dedit quidem Chriſtus omnibus Apoſtolis ſimilem poteſtatem, quam dedit Petro, ſed non eodem modo. Et ipſe elegit Apoſtolos, & miſit eos, quemadmodum miſit ipſum Pater, cum omni poteſtate ad diſſeminandam fidem per totum orbem. Atque ita oportebat à principio Chriſtum facere. Et princeps Apoſtolorum Petrus non elegit in Apoſtolum Matthiam, ſed ait ad Deum, oſtende, quem elegeris. Item Paulus apud Galatas ait: Paulus Apoſtolus, non ab hominibus, neque per hominem, ſed per Ieſum Chriſtum, & Deum Patrem. Habebant igitur Apoſtoli eandem poteſtatem, quam poſſidebat Petrus, ſed non ſecundum eũdem modum; ſed illi quidem, vt ita dixerim prȩter ordinem, &

extra

αὐτῶν ὁ βίος, μὴ μέντοι μετὰ διαδοχῆς καὶ μετὰ τῆς αὐτῆς ἀποστολικῆς ἐξουσίας. οὐ γὰρ ἔσθενον ἀφῆσαι ἄλλους ἀντ᾽ αὐτῶν. ἔχομεν γὰρ ἂν δώδεκα πατριάρχας καὶ ἰσαποστόλους, καὶ μετὰ τοῦ Παύλου τὸν τρισκαιδέκατον. Ὁ δὲ Πέτρος οὐ προσκαίρως, ἀλλὰ μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος μετὰ διαδοχῆς, καὶ τοὺς εὑρισκομένους πατριάρχας τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ Ἀντιοχείας αὐτὸς κατέστησε, μὴ μέντοι μετὰ τῆς αἰωνίως τῷ αὐτῷ πρεπούσης ἐξουσίας, οὐδὲ θέλων ἂν ἴσχυε τοῦτο δρᾶσαι, τὴν ἐκκλησίαν, ἣν μίαν καὶ μόνην ὁ Χριστὸς ἀπεφήνατο, δικέφαλον καθιστάναι, ὁποίαν μετὰ ταῦτα ὁ Ἀνατόλιος καὶ οἱ ἐν χαλκηδόνι, εἰ καὶ μὴ πάντες ποιῆσαι ἐβούλοντο. τὰ ἴσα προνόμια τῷ Κωνσταντινουπόλεως συγχωροῦντες. Ὁ δὲ Πέτρος ὅσον εἶχεν ἐξουσίας, καὶ ἀνήκει εἰς τὸ κυβερνᾶν πᾶσαν τὴν Χριστοῦ ἐκκλησίαν, καὶ ὅλον τὸ ποίμνιον τὸ πᾶν τοῖς διαδόχοις κατέλιπε, καὶ ὁ Χριστὸς ὁμοίως. οὐ γὰρ ὁ Χριστὸς τὴν ἑαυτοῦ ἐκκλησίαν ᾠκοδόμησεν ἄχρι τῆς ζωῆς τοῦ Πέτρου ἀλλὰ μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. καὶ παρὰ ταῦτ᾽ ἀρχηγὸς ἦν τῶν ἀποστόλων ὁ Πέτρος τὸ ἡγεμονικὸν ἔχων τῶν ἄλλων κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον. οἱ δὲ ἐπίσκοποι διὰ Πέτρου, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως λαβόντες ἔχουσι τὴν ἐξουσίαν. τὸ γὰρ λῦσαι τὰ ἁμαρτήματα, ἴδιόν ἐστι τοῦ Θεοῦ, τοῦτο ἐχαρίσατο ὁ Χριστὸς τῷ Πέτρῳ, ὡς ἀποδείκνυσι ὁ Χρυσόστομος ἐν τῇ νδ. ὁμιλ. τῇ κατὰ Ματθαῖον, ὁ Πέτρος τοῖς ἐπισκόποις, ὡς μαρτυρεῖ Γρηγόριος ὁ Νύσσης, οὗ τὴν μαρτυρίαν προεθήκαμεν. Οἱ δὲ πατριάρχαι, ὅτι περ ἂν ἔχωσιν ἐκ τοῦ Πέτρου, ἢ τῶν διαδόχων τοῦ Πέτρου νομίμως ἔχουσι. Τανῦν δὲ οὐδὲν ὅλως ἔχουσι νεκροὶ ὄντες τοῦ μυστικοῦ σώματος, καὶ μὴ ἐπιγινώσκοντες τοὺς διαδόχους τοῦ Πέτρου. Πάλιν ὅταν ὁ Χριστὸς λέγῃ, ἐδεήθην περὶ σοῦ ἵνα μὴ λείψῃ ἡ πίστις σου ἐνταῦθα ὡς τῆς πίστεως ἐκλελοιπυίας. Τὸν Ὀνώριον καὶ ἄκοντα αἱρετικὸν πλάττουσι.

Καὶ σημείωσαι ὅτι ταῦτα ἔχων τὰ προνόμια ὁ θρόνος τοῦ Πέτρου, οὐδέποτε ἔσφηλεν, οὐδὲ ἐκπέπτωκε τῆς ὀρθοδοξίας,

αἱ δὲ

extra ordinē erant ad tempus, quamdiu durabat ipſorū vita, non tamē cum ſucceſſione. Non enim poterāt relinquere alios loco ipſorum. Quippè haberemus duodecim Patriarchas, imò Vicarios Chriſti, & Apoſtolorū ſucceſſores, & vnà cū Paulo Tertiumdecimū. At verò Petrus non ad tempus, ſed vſque ad cōſummationē ſæculi cum ſucceſſione, & eos, qui reperiuntur Patriarchæ, Alexandrinū, & Antiochenum, ipſe cōſtituit, non tamen cum ſuprema poteſtate quę ipſi cōuęnit. Neq; volens potuiſſet iſtud efficere, Eccleſiā, quam vnā & ſolam Chriſtus oſtēdit, bicipitē conſtituere, qualē poſteà Anatolius, & Patres, qui Chalcedone fuerūt, quamuis nō omnes, efficere voluerūt, dum æqualia priuilegia Cōſtantinopolitano concedunt. Petrus verò quantū habuit poteſtatis, & ſpectat ad gubernandā totā Chriſti Eccleſiam, & totū ouile, totū id Succeſſoribus reliquit, & Chriſtus ſimiliter. Non enim Chriſtus ſuam Eccleſiā ædificauit vſq; ad finē vitæ Petri, ſed vſq; ad cōſummationē ſęculi; & pręter hoc priuilegium, eſt Princeps Apoſtolorū Petrus, & curā aliorū habet ſecundū Chryſoſtomū: Epiſcopi verò per Petrū, immediatè, vel mediatè acceperunt, quā habēt poteſtatem. Etenim ſoluere peccata propriū eſt Dei, id Chriſtus donauit Petro, vt probat Chryſoſtomus in 44. homil. ſuper Matthæū: Petrus Epiſcopis, vt teſtatur Gregorius Niſſenus, cuius locum attulimus ſupra. Patriarchæ autē quicquid habent, à Petro, vel ſucceſſoribus Petri legitimè habent. In præſentia verò nihil omninò habent, cum ſint mortui à myſtico corpore ſeparati & non agnoſcāt Succeſſores Petri. Rurſus, quando Chriſtus dicit, rogaui pro te vt non deficiat fides tua, hic tanquam, fide Petri deficiēte, Honorium vel inuitum hæreticum fingunt.

Et nota, quod hæc priuilegia cum habeat Sedes Petri, nunquam errauit, neque recidit ab orthodoxia; alio-

rum

αἱ δὲ τῶν ἄλλων ἀποστόλων ἐκκλησίαι μὴ ἔχουσαι τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Χριστοῦ ἐκλελοίπασιν. εἰ γὰρ εἶχον, ἔτι καὶ νῦν μέχρι τῆς σήμερον ὁ τῶν Ἱεροσολύμων θρόνος Ἰακώβου, ἔμενεν ἂν, τοῦ Ἰωάννου ἐν Ἐφέσῳ, τοῦ Ματθαίου ἐν τῇ αἰθιοπίᾳ, τοῦ Ἀνδρέου παρὰ τοῖς Σκύθαις.

Πάλιν ὅταν λέγῃ, καὶ σύ ποτε ἐπιστρέψας στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου, ἤτοι τοὺς διαδόχους τοῦ Πέτρου ἐπὶ τὸ ἑαυτῶν σχίσμα καὶ αἱρέσεις τολμηρῶς προφέρονται παραστρέψαι, καὶ ἐπὶ τὸ κακὸν ἐπιστηρίξαι, μὴ βουλόμενοι ἐν τοῖς ὑγιέσι δόγμασιν ὑπ' αὐτοῦ στηριχθῆναι. ταῦτα ἐστὶ τὰ τερετίσματα τῶν σχισματικῶν καὶ αἱρετικῶν. καὶ περὶ τούτων ἅλις.

Ἵνα δὲ φανερῶς τρανώσωμεν τὴν ἀνωτάτω ἐξουσίαν τοῦ ἄκρου ἀρχιερέως τῆς Ῥώμης, πάλιν αὖθις ἐξ ὑπαρχῆς λέγωμεν καὶ ἐπισημειούμεθα. χρὴ γὰρ εἰδέναι, ὅτι ἄλλο ἐστὶν εἶναι ἀπόστολον, καὶ ἄλλο εἶναι ἐπίσκοπον, καὶ μαρτυρεῖ Παῦλος γενόμενος ἀπόστολος οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων οὐδὲ δι' ἀνθρώπων, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ πατρὸς, καὶ ὅμως ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων κεφ. ιγ. δι' ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν, Παῦλος μετὰ τοῦ Βαρνάβα χειροτονεῖται ἐπίσκοπος, καὶ τοιουτοτρόπως, ὅτι ὁ Χρυσόστομος περὶ τοῦ ἀποστόλου φησὶν αὐτὸν μεταλλάξαι τὸ ἑαυτοῦ ὄνομα Σαῦλος ὁ καὶ Παῦλος. ὅτι δὲ Ἰάκωβος ὁ μικρὸς ὁ ἀδελφόθεος, εἷς ἦν τῶν δώδεκα ἀποστόλων, ἄλλως γὰρ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀποστόλων οὐκ ἂν σῶον ἑόρταζεν ἡ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησία. τοῦτον Πέτρος καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης ἐχειροτόνησαν ἐπίσκοπον τῶν Ἱεροσολύμων. ἐκ τούτων δὲ συνάγεται καὶ τοὺς ἄλλους ἀποστόλους χειροτονηθῆναι ἐπισκόπους. ὅθεν Λέων ὁ μέγας ἐν τῷ γ. λόγῳ τῆς ἑαυτοῦ ἀναβάσεως, εἴ τι, φησὶ, μετ' αὐτοῦ (τοῦ Πέτρου) κοινὸν εἶναι τοῖς ἄλλοις ἄρχουσιν ἐβούλετο, μηδέποτε, εἰ μὴ δι' ἑαυτοῦ δέδωκεν, ὅτι ἂν τοῖς ἄλλοις οὐκ ἠρνήσατο. καὶ ἐν τῇ ἐπιστολῇ πθ. τούτου τοῦ ἔργου τὸ μυστήριον. οὕτως ὁ Κύριος πρὸς ἅπαντας τοὺς ἀποστόλους ἀνήκειν ἠθέλησεν, ὥστε ἐν τῷ μακαρίῳ Πέτρῳ πάντων τῶν ἀποστόλων κορυφαίῳ,

κυριω-

rum verò Apoſtolorum Eccleſiæ, cum non habeant pollicitationem Chriſti defecerunt. Si enim habuiſſent, adhuc in hanc vſque diem Hieroſolymorum Thronus Iacobi remanſiſſet, Ioannis in Epheſo, Matthæi in Aethiopia, Andreæ apud Scythas.

Rurſus quando dicit, & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos, hi Succeſſores Petri ad ipſorum ſchiſma, & hæreſes audacter conantur peruertere, & in malo confirmare, cum nolint in dogmatibus ſanis fidei ab ipſo confirmari. Hæ ſunt cantilenæ Schiſmaticorum, & Hæreticorum. & de his hactenus.

Vt autem manifeſtè declaremus ſupremam poteſtatem Summi Pontificis Romani, rurſus à principio dicimus, & notamus, opus eſt enim ſcire quod aliud ſit eſſe Apoſtolum, & aliud eſſe Epiſcopum, teſtaturque Paulus factus Apoſtolus non ab hominibus, neque per homines, ſed per Ieſum Chriſtum & Deum Patrem, & nihilominus in Actibus Apoſtolicis capite decimo tertio. per impoſitionem manuum Paulus vnà cum Barnaba ordinatur Epiſcopus, & tali modo, quod Chryſoſtomus de Apoſtolo aſſerit, cum immutaſſet ſuum nomen, Saulus, qui & Paulus. Præterea Iacobus paruus Dei Frater, vnus erat ex duodecim Apoſtolis, aliter enim, numerum Apoſtolorum non integrum celebraſſet Sancta Dei Eccleſia. Hunc Petrus & Iacobus, & Ioannes ordinarunt Epiſcopum Hieroſolymorum. Ex his verò colligitur cæteros quoque Apoſtolos ordinatos fuiſſe Epiſcopos. Vnde magnus Leo in tertia oratione ſuæ aſcenſionis, ſi quid inquit, cum ipſo (Petro) alijs Principibus commune eſſe voluit, nunquam niſi per ipſum dedit, quidquid alijs non negauit, & in epiſtola 89. huius muneris myſterium Dominus ad omnium Apoſtolorum officium pertinere voluit vt in Beato

Vu Pe-

κυριωτέρως ἐνθεῖναι. ἵνα δι' αὐτοῦ οἱονεὶ κάρας τὰ ἑαυτοῦ χαρίσματα πρὸς ἅπαν τὸ σῶμα ἐκχυθῇ. καθάπερ οὖν ὁ Χριστὸς τὴν ἑαυτοῦ μητέρα ἐν ταῖς γυναιξὶ μόνην ἐβάπτισε, καὶ τοῖς ἀνδράσι μόνον τὸν Πέτρον, ὁ δὲ τὸν Ἰωάννην ἐβάπτισεν, οὗτοι δὲ τοὺς λοιποὺς, ὅπερ μαρτυρεῖ Εὐόδιος ἐν τῇ ἐπιστολῇ τῇ ἐπιγραφομένῃ φῶς, ὥς φησιν Εὐθύμιος ἐν τῷ γ. κεφ. τοῦ κατὰ Ἰωάννην. καὶ Νικηφόρος ἐν τῷ β. βιβ. κεφ. γ., οὕτω καὶ τὸν Πέτρον μόνον, ὁ Χριστὸς ἐχειροτόνησεν, ἐν τῷ δείπνῳ πάντας τοὺς ἀποστόλους πρεσβυτέρους χειροτονήσας ἐν τῷ εἰπεῖν, τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. καὶ εἰ μὴ ἐχειροτόνησε τὸν Πέτρον ἐπίσκοπον, οὐδένα εἴχομεν ἄν. διὸ καὶ Ἰούλιος ὁ Πάπας ἐν τῇ ἐπιστολῇ πρὸς τοὺς ἀνατολικοὺς οὐδεὶς φησιν ἑαυτῷ ἁρπάζειν ὀφείλει, ἃ μηδεὶς αὐτῷ δέδωκε. τούτου δὲ τοῦ ἐγκλήματος οὐκ ἂν ἦτε ἔνοχοι εἴπερ ὅθεν λαμβάνετε τῆς τιμῆς τὴν ἀφιέρωσιν, ἐκεῖθεν καὶ τῆς παραφυλακῆς ἀπάτης τὸν νόμον παρελαμβάνετε, καὶ ἡ καθέδρα τοῦ μακαρίου ἀποστόλου Πέτρου, ἥ τις ὑμῖν ἐστὶ μήτηρ τῆς ἱερατικῆς ἀξίας, ὑπῆρχε καὶ διδάσκαλος τῆς ἐκκλησιαστικῆς πολιτείας. Καὶ Ἰννοκέντιος ὁ πρῶτος ἐν τῇ ἐπιστολῇ πρὸς τὴν σύνοδον τὴν ἐν Καρθαγένῃ ἥ τις φέρεται ἐνενηκοστὴ πρώτη ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου, φάσκει, ἀφ' οὗ (Πέτρου) αὐτὴ ἡ ἐπισκοπὴ, καὶ πᾶσα ἡ ἐξουσία τούτου τοῦ ὀνόματος ἐβλάστησεν. ὁ αὐτὸς πρὸς τὴν σύνοδον τῶν Μιληβιτάνων, ἥ τις φέρεται ἐνενηκοστὴ τρίτη ἐπιστολὴ παρὰ τῷ Αὐγουστίνῳ. ὁσάκις ὁ λόγος τῆς πίστεως κωδωνίζεται, νομίζω πάντας τοὺς ἡμετέρους ἀδελφοὺς καὶ συνεπισκόπους μηδένα πρὸς ἄλλον, εἰ μὴ πρὸς Πέτρον τοῦ ἰδίου ὀνόματος καὶ τῆς τιμῆς αἴτιον ἀναφέρειν ὀφείλειν. Ἀνάκλητος ἐν τῇ α. ἐπιστολῇ ἐν τῇ καινῇ διαθήκῃ, φησὶ, μετὰ Χριστὸν ἀρχὴν ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ Πέτρου ἡ ἱερατικὴ τάξις. Ὁ ἱερομάρτυς Κυπριανὸς ἐν τῷ δ. βιβ. τῶν ἐπιστολῶν, ἐπιστολῇ η. τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν εἶναι, φησὶ, μητρόπολιν, καὶ ῥίζαν πάσης τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας.

Γρηγόριος ὁ Νύσσης ἐν τῷ λόγῳ πρὸς τοὺς ἀχθομένους ταῖς ἐπιτιμήσεσι. Οὐδὲν ψεῦδος ἐν εὐαγγελίοις γέγραπται

οὐδὲ

Petro omnium Apoſtolorum ſummo principaliter collocaret, vt ab ipſo quaſi quodam capite dona ſua velut in corpus omne defunderet. Quemadmodum igitur Chriſtus ſuam matrem ex mulieribus ſolam baptizauit, ſic etiam inter homines ſolum Petrum Baptiſmo tinxit, Petrus verò, Andream, Iacobum & Ioannem baptizauit, hi verò reliquos; quod teſtatur Euodius in Epiſtola quę inſcribitur Lumen, vt ait Euthymius in tertio capite Ioannis, & Nicephorus in ſecundo libro, capite tertio, ita etiam Petrum ſolum Chriſtus ordinauit, cum prius in cœna omnes Apoſtolos Sacerdotes ordinaſſet, quando dixit, hoc facite in meam commemorationem, & niſi ordinaſſet Petrum Epiſcopum, nullum Epiſcopum haberemus, vnde Iulius Papa in epiſtola prima ad Orientales rectè dixit, quam culpam incurrere non potuiſſetis, ſi vnde conſecrationis honores accipitis, inde legem totius obſeruantiæ ſumeretis, & Beati Apoſtoli Petri ſedes, quæ vobis Sacerdotalis mater eſt dignitatis, eſſet Eccleſiaſtica magiſtra rationis. & Innocentius Primus ad Concilum Cartaginenſe quæ eſt 91. inter epiſtolas Auguſtini: à quo (Petro) ipſe Epiſcopatus, & tota auctoritas nominis huius emerſit. Propterea, in epiſtola ad Concilium Mileuitanum, ſcribit, quæ eſt 93. inter epiſtolas Auguſtini: Quoties fidei ratio ventilatur, arbitror omnes fratres & coepiſcopos noſtros, non niſi ad Petrum, ideſt ſui nominis, & honoris Auctorem deferre debere. Anacletus in prima epiſtola dicit, in Nouo teſtamento poſt Chriſtum à Petro Sacerdotalis cœpit ordo; Cyprianus in quarto lib. epiſtolarum epiſtola 8. Romanam Eccleſiam dicit eſſe Matricem & radicem totius Catholicę Eccleſiæ.

Gregorius Nyſſenus in oratione ad eos qui pœnas quas imponunt pœnitentibus ægrè ferunt: Nihil falſi,

οὐδὲ προσέρησις τοῦ Χριστοῦ ἐσφαλμένην ἔχει τὴν ἔκβασιν, διὰ Πέτρου ἔδωκε τοῖς ἐπισκόποις τὴν κλεῖδα τῶν ἐπουρανῶν τιμῶν (σημείωσαι) γίνωσκε ὅτι λυθεὶς, λέλυσαι, καὶ δεθεὶς τοῖς ἀοράτοις δεσμοῖς κατασφίγγῃ. συμφωνεῖ τῷ Γρηγορίῳ ὁ θεῖος Χρυσόστομος ἐν τῇ νδ. ὁμιλ. τοῦ κατὰ Ματθαῖον. ἃ γὰρ (φησὶ) Θεοῦ μόνου ἐστὶν ἴδια, τὸ τὰ ἁμαρτήματα λῦσαι, ταῦτα αὐτῷ ἐπαγγέλλεται δώσειν. σημείωσαι ὅτι ὁ Πέτρος λύει τὰ ἁμαρτήματα, καὶ παρ' αὐτοῦ ἔλαβον τὴν ἐξουσίαν οἱ ἐπίσκοποι ὥς φησιν ὁ Νύσσης. Ἐπεὶ οὖν μία ποίμνη ἐστὶ τοῦ Χριστοῦ, εἷς ἐστὶν ὁ βλεπόμενος ποιμὴν, πρὸς ὃν λέγει ὁ Χριστὸς, Πέτρε ποίμαινε τὰ πρόβατά μου. εἰ γὰρ ἦσαν δώδεκα ποιμένες, οὐκ ἂν εἴη ποίμνη, ὥστε ἀνάγκη φάναι τοὺς λοιποὺς τῶν ἀποστόλων παρὰ τοῦ Πέτρου λαβεῖν τὴν ποιμαντικὴν ῥάβδον τῶν ἐπισκόπων. καὶ τὸ μὲν εἶναι ἀποστόλους παρὰ τοῦ Χριστοῦ ἔλαβον, τὸ δὲ εἶναι ἐπισκόπους παρὰ τοῦ Πέτρου, ὁ δὲ Πέτρος παρὰ τοῦ Χριστοῦ. καὶ ὡς ἀπόστολοι τρεῖς χάριτας εἴτουν προνόμια εἶχον. πρῶτον ἀμέσως εἶναι πεφωτισμέναι παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ κηρύττειν τὸ εὐαγγέλιον, ὥστε δύνασθαι καὶ θείαν γραφὴν συντιθέναι. καὶ τοῦτο ὁμολογοῦμεν μὴ ἁρμόζειν τοῖς διαδόχοις τοῦ Πέτρου. οὐ γὰρ ἀνάγκη καθ' ἑκάστην γίνεσθαι ἀποκαλύψεις, καὶ θείας γραφάς. Δεύτερον θεμελιῶσαι τὴν πίστιν, ὅπου πρότερον οὐκ ἦν τεθεμελιωμένη, τῷ χειροτονῆσαι ἐπισκόπους, καὶ καθιστᾶν ἐκκλησίας.

Τρίτον οἱ ἀπόστολοι ἅτε τοιοῦτοι εἶχον ἐξουσίαν ἁπανταχοῦ τῆς γῆς. καὶ τοῦτο ἁρμόδιον ἐστὶ τοῖς διαδόχοις τοῦ Πέτρου. καὶ ἡ πεῖρα τοῦτο δείκνυσι παρά τε τοῖς Αἰθίοψιν, Ἰνδοῖς, τῆς Σίνης, τοῦ Ἰαπῶνος, καὶ τῆς δυτικῆς Ἰνδίας ἐν ἀπείροις καὶ ἐπιμήκεσοις νήσοις. διὰ τοῦτο καλοῦνται οἰκουμενικοὶ ποιμένες καὶ ἀρχιερεῖς τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ὡς ἔστιν ἰδεῖν ἐν τῇ ιγ. πράξει τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου (ἐν ᾗ ἀναγινώσκονται τρεῖς ἐπιστολαὶ τῶν Γραικῶν πρὸς Λέοντα τὸν μέγαν, μετὰ τοῦ ἐπιθέτου τοῦ οἰκουμενικοῦ, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ συνόδῳ ὁ Θεοδώριτος καὶ οἱ Μάξι-

aut mendacij ſcriptum eſt in Euangelijs, neque Chriſti prædicatio exitum fallacem habet. Per Petrum Epiſcopis dedit clauem cœleſtium honorum (nota) agnoſce quod ſolutus, ſolutus es, & ligatus vinculis inuiſibilibus conſtrictus es, concordat Diuus Chryſoſtomus cum Nyſſeno in quinquageſima quarta homilia ſecundum Matthæum, quæ enim, inquit, ſolius Dei propria ſunt, peccata ſoluere, hæc ipſi pollicetur ſe daturum. Nota quod Petrus ſoluit peccata & ab ipſo poteſtatem acceperunt Epiſcopi vt ait Nyſſenus. Quoniam igitur vnum eſt Ouile Chriſti, vnus eſt viſibilis Paſtor ad quem Chriſtus, ait, Petre paſce oues meas; Si enim eſſent duodecim Paſtores non eſſet vnum Ouile, quare neceſſe eſt dicere reliquos Apoſtolos à Petro accepiſſe paſtoralem baculum Epiſcoporum, & eſſe quidem Apoſtolos acceperunt à Chriſto, eſſe verò Epiſcopos à Petro, Petrus verò à Chriſto, & tanquam Apoſtoli tres habebant gratias & priuilegia; primam immediatè eſſe illuminatos à Deo & prædicare Euangelium, vt etiam poſſent Diuinã ſcripturam componere. & hoc fatemur non quadrare ſucceſſoribus Petri, non enim neceſſe eſt quotidie fieri reuelationes & Diuinam ſcripturam; Secundum fundare fidem vbi prius non erat, ordinando Epiſcopos & cõſtituendo Eccleſias.

Tertiũ Apoſtoli, quippe tales habebant poteſtatẽ vbique terrarũ, & hoc conuenit etiam ſucceſſoribus Petri. experiẽtiaque id probat apud Aethiopas & Sinenſia Regna, & Iaponica, & etiã Indiam occidentalẽ, ac ingentes Inſulas. Propterea vocãtur Vniuerſales Paſtores, & Põtifices Eccleſiæ Catholicæ, vt eſt videre in 3. actione Cõcilij Chalcedonenſis, vbi legũtur tres epiſtolæ Græcorum ad Leonem magnũ cum titulo Oecumenici, hoc eſt Vniuerſalis & in eodem Concilio Theodoretus, &

Ma-

μος τῆς Ἀντιοχείας δεκτοὶ ἐγένοντο τῇ συνόδῳ, διότι ἐδέξατο αὐτοὺς Λέων ὁ μέγας. καὶ ὁ Ζωναρᾶς ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ἰουστινιανοῦ γράφει, ὅτι Βιγίλιος τῆς Ῥώμης τὸν Ἄνθιμον τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχην ἐκάθηρε, καὶ ἀντ' αὐτοῦ κατέστησε τὸν Μηνᾶν. καὶ τοῦτο ἀγνοῆσαι οὐκ ἐδύνατο ὁ Νεῖλος. Ὁ δὲ τῆς Ῥώμης ἀρχιερεὺς ἐστὶν ἐπίσκοπος, ἀρχιεπίσκοπος, πατριάρχης, καὶ Πάπας. συγκρινόμενος μὲν τοῖς ἐπισκόποις, ἐστὶ πρῶτος ἐπίσκοπος, καὶ μετὰ τοῦτον ἕπεται ὁ τῆς Οστίας, καὶ τρίτος ὁ τοῦ Πόρτου, παραβαλλόμενος δὲ τοῖς ἀρχιεπισκόποις, τῷ Ῥαβέννης, τῷ Μεδιολάνου, καὶ τοῖς λοιποῖς ἐστὶ πρῶτος ἀρχιεπίσκοπος, εἰ δὲ συμβάλλοιτο τοῖς πατριάρχαις τῷ Κωνσταντινουπόλεως, τῷ Ἀλεξανδρείας, τῷ Ἀντιοχείας, τῷ Ἱεροσολύμων, ἐστὶ πρῶτος πατριάρχης. ὡς δὲ πάπας ἐστὶν ἀσύγκριτος, μὴ ἔχων τὸν παραβαλλόμενον. οὐ γὰρ πολυκέφαλος ἡ ἐκκλησία, καὶ ἐστὶ πατὴρ πάντων τῶν πατέρων, καὶ ἀρχιποιμὴν πάντων τῶν ποιμένων, καὶ μόνη κεφαλὴ, πάσης τῆς ἐκκλησίας τὴν ἡγεμονίαν ἔχων τῶν ἁπανταχοῦ ἐκκλησιῶν, καὶ τοποτηρητὴς τοῦ Χριστοῦ, καὶ γνήσιος διάδοχος τοῦ Πέτρου. τὴν δὲ Ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν τῇ δοθείσῃ αὐτῷ ἐξουσίᾳ ἀνήγαγεν εἰς τὸ πρωτεῖον τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου. πέντε πρὸς τοῖς εἴκοσιν ἔτεσιν ἐν αὐτῇ διαπρέψας, καὶ καταλύσας τῷ λαμπρῷ μαρτυρίῳ τὸν βίον.

Οἶδα καὶ ἄλλους τούτῳ τῷ ὀνόματι χρωμένους, οἷον εἰπεῖν καὶ ὁ ἅγιος Ἐπιφάνιος περὶ τοῦ Ἀλεξανδρείας φησὶν ὁ πάπας Ἀθανάσιος, καὶ ἄλλοι περί τινων Ἀφρικανῶν. ὅμως τὴν σημασίαν τούτου τοῦ ὀνόματος ἀναχυρίζονται. ἅπαντες γὰρ ἐπιγινώσκουσι τὸν ἑαυτῶν γεραρώτερον τὸν ἐπίσκοπον Ῥώμης. ὅθεν ὁ ἅγιος Ἰγνάτιος ὁ νέος θεοφόρος καὶ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης ἐπὶ τῆς βασιλείας Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος ἐν τῇ ὀγδόῃ οἰκουμενικῇ συνόδῳ κατὰ Φωτίου συγκροτηθείσῃ πρὸς Νικόλαον τὸν Πάπαν Ῥώμης τῆς ἐπιστολῆς οὕτως ἄρχεται.

Ἰγνά-

Maximus Antiochenæ Eccleſiæ fuerunt recepti à Synodo eo quod Leo magnus ipſos acceptaſſet,& reſtituiſſet eis Epiſcopatus. Et Zonara in vita Iuſtiniani. Vigilius Romanus Pontifex Anthimũ Conſtantinopolitanum Patriarcham depoſuerat, & in locum ipſius ſubſtituerat Menam, idque non poterat ignorare Nilus. Porro Romanus Pontifex eſt Epiſcopus, Archiepiſcopus, Patriarcha, & Papa; collatus quidem cum Epiſcopis eſt primus Epiſcopus, & eum ſequitur Epiſcopus Oſtienſis, & tertius Portuenſis; comparatus verò cum Archiepiſcopis Rauennati, Mediolanenſi, & reliquis, eſt primus Archiepiſcopus. Si verò cõferatur cum Patriarchis, Cõſtantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno,& Hieroſolymitano, eſt primus Patriarcha. vt verò Papa eſt incõparabilis, non habens qui conferatur cum illo, non enim eſt Eccleſia multorum capitum, & eſt Pater omnium Patrum, & Archipaſtor omniũ Paſtorum & ſolus caput totius Eccleſię, curam & ſolicitudinem habens omnium vbique Eccleſiarum, & Vicarius eſt Chriſti,& legitimus ſucceſſor Petri, Romanam verò Eccleſiam conceſſa ſibi poteſtate in primatum Pontificij Throni euexit cum viginti quinque annis in ipſa conſpicuus fuerit & illuſtri martyrio e vita migrando eam decorauit.

Noui etiam alios qui hoc nomine vtuntnr; vt etiam Sanctus Epiphanius qui Alexandrinum Antiſtitem appellat Papam Athanaſium, & alij nominant nonnullos Aphricanos. Non tamen ſignificatum huius nominis propriè vſurpant. Quippe omnes agnoſcunt proprium veterem ac præſtantem Romanum Pontificem. Vnde S. Ignatius nouus Deifer & Cõſtantinopolitanus Patriarcha tempore Baſilij Macedonis in octaua Oecumenica Synodo aduerſus Photium congregata, ad Nicolaum Romanum Pontificem ſic initium exornat Epiſtolæ.

Igna-

Ιγνάτιος ὁ τυραννηθεὶς καὶ πολλοῖς πειρασμοῖς προσομιληκὼς, καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ τούτων τὴν καρτερὰν πεῖραν λαβόντες, δέκα μητροπολῖται, δέκα πρὸς τοῖς πέντε ἐπίσκοποι, ἡγουμένων δὲ, καὶ πρεσβυτέρων, καὶ ἑτέρων μοναχῶν πλῆθος ἄπειρον τῷ δεσπότῃ ἡμῶν τῷ ἁγιωτάτῳ, καὶ μακαριωτάτῳ προέδρῳ, καὶ πατριάρχῃ πάντων τῶν θρόνων, καὶ τοῦ κορυφαίου διαδόχῳ καὶ οἰκουμενικῷ Πάπᾳ, καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἁγιωτάτοις ἐπισκόποις καὶ πάσῃ τῇ σοφωτάτῃ τῶν Ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ ἐν Χριστῷ χαίρειν.

ΤΙς δώσει τῇ κεφαλῇ μου ὕδωρ, καὶ τὸ λόγιον, καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς μου πηγὴν δακρύων, καὶ κλαύσομαι τὰ συμβεβηκότα μοι κακὰ καὶ τὴν τῶν διωκόντων με βαρβάρων ἀπήνειαν; ἐν ψύχει γάρ με καὶ γυμνότητι, καὶ λιμῷ, καὶ παντίοις ἄλλοις κακοῖς, ἐξήτασαν οἱ ἀλάστορες. δεκαπέντε ἡμέρας ἐν καταψύχρῳ καὶ τόπῳ καὶ χρόνῳ ἔν τινι παρ' αὐτοῖς ἀποῤῥήτῳ ἐγκατακλείσαντες δωματίῳ, ἀδάπανόν τε καὶ ἀνεπισκόπητον κατεδέσμευσαν, καὶ ταῦτα νόσῳ βαρείᾳ προκατειλημμένον. αἰκίζοντές τε δεινῶς καὶ πᾶν μέλος συνθλῶντες ῥάβδοις, ὅθεν δὲ ταῦτα μοι συνεκέρασεν ἰδοὺ γράφω.

Προϋπῆρχον ἐν πάλῃ καὶ μάχῃ πρὸς τὸν τοῦ βασιλέως θεῖον Βάρδαν τὸν τυραννήσαντα, καὶ παίων τοῖς τοῦ πνεύματος λόγοις οὐκ ἐπαυόμην, ἀντετυπτόμην δὲ ταῖς ἀπειλαῖς καὶ ἐπιβουλαῖς. Ἡ δὲ αἰτία ὅτι ἤλεγχον τοῦτον διὰ τὴν Ἡρωδιακὴν χαμαιτυπίαν, καὶ μὴ πειθόμενον, ἔξω ἐθέμην τῆς ἐκκλησίας. ἐπὶ τούτοις ὁ κρατῶν ποτὲ μὲν ἐδυσώπει, ποτὲ δ' ἠπείλει δεινά· εἰ μὴ προθέλω δέξασθαι τὸν θεῖον αὐτοῦ, ὡς δὲ τούτῳ πεισθεὶς ὁ κρατῶν ἠβουλήθη τὴν μητέρα, καὶ τὰς ἀδελφὰς ἐξοστρακίσαι τῶν βασιλείων, ἐγκελεύεταί μοι

κεῖραι

Ignatius Tyrannide oppreſſus, multis ęrumnis conflicta-
tus, iuxtaque mecum infelicium temporum Me-
tropolitani decem, & quindecim Epiſcopi,
Cœnobiarcharum inſuper & presbyte-
rorum, Monachorumque infinita
multitudo, Sanctiſſimo Do-
mino noſtro & Beatiſſimo præſidi Patriarcharum Pa-
triarchæ, Sancti Petri Principis Apoſtolorum ſuc-
ceſſori Papæ œcumenico, Epiſcopisq; illius
Sanctiſſimis, & Sapientiſſimæ Eccleſiæ
Romanæ Vniuerſæ in Domino
Salutem.

QVis dabit capiti meo, vt eſt in ſacris literis, aquã, & oculis meis fontem lacrymarum, & deplorabo mala quæ acciderunt mihi, & eorum qui me perſequuntur barbaricam immanitatem, frigore enim, & nuditate, fameque & extremis malis omnibus infeſti me hoſtes, & alaſtores exagitarunt. Quindecim ipſos dies acerrimo frigore, locoq; gelidiſſimo, ergaſtulo me occulto tenebricoſoq; rebus deſtitutum omnibus incluſerunt, vinculisq; conſtrinxerunt, morbo iam alias graui laborantem, crudelem inſuper in modum cruciarunt, omneſque artus meos verberibus afflixerunt. Cauſam porrò, ex qua hæc mala in me redundarunt, ecce iam totam expono.

Verſabar in paleſtra & lucta cum Imperatoris auunculo imperium affectãte Barda, quẽ ego gladio Spiritus ſeu verbo Dei euerberare non deſinebam, qui cõtra me minacijs, inſidijſq, appetebat. Argumẽtum & cauſa reprehenſionis erat Herodiacum in Barda exemplũ & inceſtus. Bardam enim cõtumacem, neq; reſipiſcentem ab Eccleſia reieci. Deinde Imperator ipſe quidoq; pro illo

χεῖρας αὐτὰς, ἐγὼ δὲ οὐκ ἐπιθόμην διὰ τὸ τῶν γυναικῶν περὶ τὴν κουρὰν ἀκούσιον. διὰ ταῦτα γοῦν καὶ τῆς ἐκκλησίας ἀπηλάθην, εἶτα καὶ ἐτυπτήθην, καὶ ἐξωρίσθην, καὶ δέδεμαι, καὶ κέκλεισμαι περὶ τῆς τῶν καθ' ὑμᾶς κριτῶν ἐνδημίας. καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ δὲ ταῦτα πεπόνθασιν. αἱ δὲ παρ' ἡμῶν δοθεῖσαι τοῖς ἐπισκόποις ἔγγραφοι πίστεις, ἤγουν ἐπιστολαὶ διὰ τοῦ πρεσβυτέρου Λαυρεντίου, καὶ τῶν δύο Στεφάνων τοῦ τε ὑποδιακόνου. καὶ τοῦ λαϊκοῦ. οὓς καὶ ἐνωρκωσάμεθα ταῖς χερσὶ τῆς σῆς ἁγιότητος αὐτὰς ἀποδοθῆναι, ἄπρακτοι μεμενήκασιν, ὡς δὲ παραστῆναι ἐκελευόμεθα εἰς τὸ Καϊαφαϊκὸν ἐκεῖνο κριτήριον, ἐκράξαμεν ἐπὶ τῆς ὑμῶν ἁγιότητος προσκαλούμενοι κριθῆναι. ἀλλ' οὐδεὶς ἦν ὁ ἀκούων. μετὰ τοῦτο μετάκλητοι πάλιν γενόμενοι ἠρωτήσαμεν πῶς κελεύετε ἡμᾶς ὦ πατέρες πρὸς ὑμᾶς παραγενέσθαι; ὡς μοναχοὺς καὶ καταδίκους, ἢ ὡς κριθησομένους; αὐτέπεμψαν ἡμῖν, ὡς ἐστὲ ἄξιοι. ἐφορέσαμεν οὖν τὰς ἱερατικὰς στολάς, καὶ οὕτως ἐχωροῦμεν πρὸς τὸ συνέδριον, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν λῃστήριον, καὶ ὡς πλησίον ἐγεγόναμεν, πέμψας ὁ τύραννος ἐπὶ τῆς λεωφόρου τὴν ἱερὰν ἀπέδυσε στολήν. εἶτα ὡς ἔνδον τοῦ νεὼ συνωθίσθημεν, ἀπεστέλλοντο πρὸς ἡμᾶς οἱ προρρηθέντες τρεῖς τῶν κριτῶν ὑπηρέται ὅ τε Λαυρέντιος. καὶ οἱ δύο Στέφανοι. καὶ εἶπον τί ὅτι κατεγνωσμένος ἐπὶ τοσαύταις αἰτίαις καὶ καθῃρημένος τὴν ἱερὰν ἐτόλμησας περιβαλέσθαι στολήν; ἀποστάντες οὖν με τῇ σὺν ἐμοὶ βίᾳ, μόνῳ τῷ κρατοῦντι παρέστησαν. καὶ ὁ κρατῶν εὐθὺ ὕβρεσι πλύνει με. ἐμοῦ δὲ φιλανθρωποτέρας τὰς ὕβρεις τῶν βασάνων εἰπόντος, μικρὸν κατέπαυσε τὸν θυμόν. καὶ εἰς ξυλόστρωμνον καθεσθῆναί με ἐκέλευσεν, καὶ διαλόγου μεταξὺ γεγονότος, Ῥωμουάλδον καὶ Ζαχαρίαν ἐζήτουν προσαγορεῦσαι τοὺς σοὺς τοποτηρητάς, καὶ ἐνδοθέντος μοι προσηγόρευσα αὐτοὺς καὶ ἠρόμην τὴν ἐπιδημίας τὴν σφῶν αἰτίαν, οἱ δὲ εἶπον τοποτηρηταί ἐσμεν Νικολάου Πάπα Ῥώμης, καὶ ἀπεστάλημεν κρῖναι τὰ κατὰ σέ. πάλιν ἠρόμην εἰ γράμματα κεκομίκασι τῆς ἁγιωσύνης σου,

deprecabatur, quandoq; atrociter minabatur, niſi auunculum in gratiam reciperem. Poſtquam verò impulſus à Barda ſtatuit matrē cum ſororibus à Palatio ſubmouere, præcepit mihi vt illas attonderē, quas ego inuitas tondendas non exiſtimaui. Has ergo ob cauſas à throno deturbatus ſum, & pulſatus atq; eliminatus, & in cuſtodia, vinculiſq, cum ijs, qui mecum fuere, ſenſeruntq; eadem paſſis, detentus ante Iudicū veſtrorum aduentum. Cum autē ad vos literas quibus Epiſcopos ſtatū rerum omniū docebant, per Laurentiū Presbyterum, & duos Stephanos dediſſemus (quorum alter Subdiaconus alter laicus erat) illos etiam ſacramento adegimus, vt eas ipſi manu ſua tuæ Sanctitati porrigerent, nihil egere. Nos verò vt iuſſi ſumus ad tribunal, Caiphano non abſimile cōparere, ad Sanctitatis tuæ iudicium magno clamore prouocauimus. Sed non erat qui nos audiret. Alio deinde tempore rurſus citati rogauimus: Quomodo nos ò Patres iubetis comparere, an vt monachos & damnatos an vt damāndos? Qui renunciarunt perinde, vt digni vobis videmini. Sacro igitur ornatu induti ad Concilium immo latrocinium dicas, proceſſimus, cumq; iam prope ab eſſemus ſubmiſit tyrannus in publicam viam vt ſacras veſtes poneremus. Cumq; iam ad templū protruſi eſſemus, tres iudicū viatores, & duo illi ſęui Stephani ad nos mittūtur qui ad me: Quid tu, inquiūt tot ob crimina damnatus, ex auctoratuſq; ſacrā ſtolam tamē auſus es induere? Ergo me per vim à meis auulſum ſolum ad Imperatorem ſiſtūt, qui me cōtumelijs ex templo onerat. Reſpondente porrò me, cōuitia paulò mitiora eſſe tormētis, paululum repreſſit furorē, iuſſitq; in ligneo ſcamno me ſedere, collato interim Cōſilio, rogaui vt Rodoaldū, & Zachariā legatos tuos liceret mihi ſalutare, factaq; poteſtate, eos cōſalutaui, atq; interrogaui quid adeſſent? legati inquiūt

οἱ δὲ ἔφασαν μὴ ἔχειν. διὰ τὸ μηδὲ πρὸς πατριάρχην ἔρχεσθαι. ἀλλὰ πρὸς τὸν ἀπὸ τῆς οἰκείας συνόδου καθαιρεθέντα· καὶ ἕτοιμοι ἐσμὲν τὰ κατὰ κανόνας πράττειν, οὐκοῦν ἔφην ἐγώ, πρότερον ἐκ μέσου τὸν μοιχὸν ποιήσατε. εἰ δὲ μὴ τοῦτο δύνασθε, οὐδὲ κριταί ἐστε. ἐκεῖνοι δὲ ἀντέφησαν πάλιν δείξαντες τὴν χεῖρα τὸν κρατοῦντα, οὕτως θέλει ἐκεῖνος. ἐπὶ τούτοις πρὸς παράκλησιν μετέπεσον οἱ περὶ τὸν βασιλέα, καὶ τὴν ἀπόταξιν ἐζήτουν ποτὲ μὲν παραινοῦντες, ποτὲ δὲ καὶ ἀπειλοῦντες. ἀλλ' οὐκ ἔπειθόν με· διὸ καὶ πρὸς τοὺς μητροπολίτας ἐτράπησαν, ἄλλους ἄλλως διαβάλλοντες καὶ αἰτιώμενοι, ὅτι τὴν ἀπόταξιν τὴν ἐμὴν τάχα αὐτοὶ ἔφερον. καὶ πῶς πάλιν ζητοῦσι με πατριάρχην, καὶ πρὸς οὓς οἱ μητροπολῖται αἰτιῶντο, ὅτι δύο κακῶν προκειμένων τοῦ τε βασιλικοῦ θυμοῦ καὶ τῆς τοῦ πλήθους ἐπαναστάσεως, τὸ κουφότερον ἐξελεξάμεθα τότε. ἀλλ' ὑμεῖς οἱ περὶ τὸν βασιλέα ἀπόδοτε τὸν θρόνον τῷ πατριάρχῃ· καὶ περὶ ἡμῶν μὴ φροντίσητε. ἀλλ' ἐν τούτοις πάλιν πρὸς παράκλησιν ἐχώρουν οἱ βασιλικοὶ αἰτοῦντες ἐμὲ καθαρῶς ἀποτάξασθαι. καὶ οὕτως τὸν μοιχὸν τὴν ἐκκλησίαν ἀδεῶς κατέχειν. ὡς δὲ οὐκ ἐπειθόμην, ἀπῆλθεν ἡ ἡμέρα ἐκείνη. ἐπὶ τούτοις διελύθη τὸ σύστημα. τὸ αὐτὸ δὲ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐποίουν. ὡς δὲ τοῦ σπουδαζομένου ἀπέτυχον, ἐπὶ ἕτερον μηχανῆς εἶδος τρέπονται. καὶ τοὺς προρρηθέντας τῶν κριτῶν λειτουργοὺς πέμψαντες εἰς τὸ συνέδριον προσκαλοῦνταί με. ἐγὼ δὲ ἔφην, ὅτι κἀκεῖ οὐκ ἔρχομαι. οὐδὲ γὰρ οἶδα ὑμᾶς τοὺς κριτὰς κατὰ βαθμὸν ἐκκλησιαστικὸν τι πράττοντας, ἐπεὶ οὐδὲ τὸν ἐπιβήτορα ἐκ μέσου πεποιήκατε, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ συνεσθίετε τούτῳ καὶ τὰ δῶρα αὐτοῦ μακρόθεν ἐδέξασθε. κατὰ γὰρ τὴν Ῥαιδεστὸν ὑμῖν αὐτὰ ἀπηντήκασιν ἱμάτιά τε, καὶ φλωρία, καὶ ἐγκόλπια, ὑμᾶς κριτὰς τοιούτους οὐ δέχομαι, ἀλλὰ πρὸς τὸν Πάπαν με ἀπάγετε κἀκεῖθεν τὰς κρίσεις ἀσμένως δέχομαι. Τοῦτο καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἐξεβόησαν. εἶτα τὰς προδηλωθείσας ἐπιστολὰς ἀναγνῶναι ἐζητήσαμεν αὐτούς.

κανο-

ſimus Nicolai Papæ Romani cauſæ tuæ cognoſcendæ gratia miſſi. Quærenti rurſum, an à Sanctitate tua literas haberent, reſponderunt nullas ſe habere, eò quod, inquiũt, non ad Patriarcham, ſed iam in prouinciali Cõcilio ſuo damnatum veniremus parati omnia ex Canonũ decretis definire. Quamobrem, inquam, non prius adulterum ex medio remouetis? quod ſi facere non poteſtis, iudices non eſtis, qui manu Imperatorem indigitantes ita imperat, inquiunt, ille. Deinde palatini ad me cõuerſi ſolantur, exiguntque nunc blandiendo, nunc minitando abdicationẽ; ſed fruſtra fuerunt. Ergo ad Metropolitanos verſi alios alijs, atque alijs calumnijs & criminationibus inſectati ſunt, cur qui prius exauctorationem meã probauiſſent, nunc denuò me Patriarcham peterẽt? Quibus Metropolitæ, duobus, inquiũt, malis propoſitis, ita nempe Imperatoris ac populi ſeditione, minus ſcilicet elegimus. Enimverò vos Palatini Proceres reddite nũc Patriarchæ noſtro dignitatẽ ſuam, & de nobis nihil laborate. Hic rurſum Regia factio me impellit, vt mea volũtate ſponteq; animi me Patriarchatu abdicem, adulteroq; Eccleſiam ſecurò occupandã tradam: Recuſante me cum dies abijſſet, cõuentus eſt dimiſſus. Idem poſteà cum fruſtra ſæpius tentaſſent, ad alias artes ſe conuertũt, ſupraq; nominatos Iudicũ miniſtros ad me allegant, atq; ad cõciliabulum citãt. Ego verò, inquio, non compareo, neq; videó Iudices quidquam ex præſcripto Eccleſię facturos, Photio tyranno non eiecto, qui cum etiam cõmunicaſſent, atque ad menſam accubuiſſent, muneraque ab illo iam diu accepiſsẽt. Ad Rhædeſtũ enim Vrbem vobis miſſæ veſtes, phelonia, torques Huiuſcemodi ergo Iudices non agnoſco: ad Papam prouoco, illius Iudicium lubens ſubibo. Hæc vnà mecum Symmiſtæ mei magna voce clamitarunt. Deindę declaratas antea epiſtolas legi

peti-

κανονικαὶ γὰρ ἀποδείξεις ἐν αὐταῖς ἐνεφέροντο. τοῦ Ἰννοκεντίου Πάπα ὑπὲρ τοῦ ἐν ἁγίοις Χρυσοστόμου. ὅτι οὐ δεῖ Ἰωάννην εἰς τὸ δικαστήριον εἰσελθεῖν, πρὶν αὐτὸν εἰς τὸν οἰκεῖον ἀποκαταστῆσαι θρόνον. καὶ ὁ ἐν Σαρδικῇ κανὼν δ. ὡς ἐάν τις ἐπίσκοπος καθαιρεθῇ, καὶ λέγῃ πάλιν ἔχειν ἀπολογίας μὴ πρότερον εἰς τὴν καθέδραν αὐτοῦ ἕτερον ἀντικαταστῆναι, ἢ πρὶν ἂν τὸν τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἐπίσκοπον, ὅρον περὶ τούτου ἐξενεγκεῖν. καὶ ἕτερα δὲ πολλὰ τοιαῦτα ταῖς ἐπιστολαῖς ἐνεγέγραπτο, ἃ δὲ ζητῆσαι σε δυσωποῦμεν πατέρων καὶ προέδρων αἰδεσιμώτατε, καὶ φιλαδελφότατε καὶ ἀναγνῶναι. ἐπεὶ δὲ καὶ ἔτι ἐνέκειντο ζητοῦντες, ἐλθεῖν ἡμᾶς πρὸς αὐτοὺς. καὶ ταύτην πεποιήκαμεν τὴν ἀπολογίαν. ὡς ἔοικε πατέρες μου, οὔτε κανόνας ἀνέγνωτε, οὔτε ὅρον ἐκκλησιαστικὸν οἴδατε. ὅρος γάρ ἐστι τοιοῦτος, ἵνα ὁ καλούμενος ἐπίσκοπος ἀπὸ συνόδου, διὰ δύο ἐπισκόπων καλῆται. καὶ τοῦτο γίνεσθαι δὶς, καὶ τρίς. ὑμεῖς δὲ διὰ δύο, διακόνου, καὶ λαϊκοῦ ἡμᾶς προσκαλεῖσθε. καὶ ἡμεῖς μὲν τοιαῦτα ἀπελογούμεθα. ἐκεῖνοι δὲ παρήγαγον μάρτυρας τοὺς λέγοντας ἑτοίμους εἶναι ὀμόσαι, ὡς ἀψήφιστος προεβλήθην, καὶ ἐχειροτονήθην, πρὸς ὅπερ ἐγὼ πάλιν αἰτεῖπον. τίνες οὗτοι; καὶ τίς πιστεύσει αὐτοῖς; ποῖος δὲ κανὼν παρακελεύεται μάρτυρας τὸν κρατοῦντα παράγειν; οὐκοῦν, εἰ ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἀρχιερεὺς οὐδὲ σὺ βασιλεὺς, οὐθ' οὗτοι ἐπίσκοποι, ἀλλ' οὐδ' ὁ μοιχὸς, πάντες γὰρ ὑμεῖς τῶν ἀναξίων μοι χειρῶν καὶ εὐχῶν ἐστὲ ἀποτέλεσμα. εἰ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἦν ὁ μοιχὸς συνένευσα ἂν καὶ ἑκὼν αὐτῷ. νῦν δὲ ἀλλότριον, πῶς καταστήσω ποιμένα τῶν τοῦ Χριστοῦ προβάτων; πολλὰ τούτῳ τὰ ἐναντία πρόσεστιν. ἓν μὲν ὅτι ἐκ τῶν ἀκοινωνήτων, καὶ ἀναθεματισμένων ἐστὶν, οὐ μόνον δὲ παρ' ἡμῶν τοῦτο πεπόνθασι καὶ τῶν λοιπῶν θρόνων, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῆς ὑμῶν ἐξουσίας ἐπιτιμηθέντες διὰ τοῦ φαύλου Ζαχαρίου, μὴ ἔχειν αὐτοὺς ἐξουσίαν λειτουργῆσαι, ἢ χειροτονῆσαι, οἱ τοὐναντίον ἅπαν πεποιήκασι πρὶν λυθῆναι αὐτοὺς, ἕτερον δὲ, ταξιώτης ἦν καὶ

ἐκ

petiuimus, quæ Canonicas Innocentij Papæ pro Diuo Chryſoſtomo ſanctiones cõtinebant; Ioanni Concilium adeũdum non eſſe, priuſquam loco ſuo thronoq, reſtitutus eſſet. Et in Sardicenſi Concilio Canon quartus; ſi quis Epiſcopus fuerit depoſitus, dicatque ſe habere iuſtam ſui defenſionem non ſufficiat in eius locum alius, quam de eo Romanæ Pontifex Eccleſiæ decernat. Hæc & alia id genus multa illis epiſtolis continebantur, quæ vti quæras, legaſque te Patrum, & Antiſtitum honoratiſſime, fratrumque amantiſſime rogamus. Cum verò nihilominus adhuc nos vrgerent vt ad ſe veniremus, ita teſtati ſumus. Vt apparet Patres mei, neque Canones legiſtis, neq, decretum Eccleſiaſticum noſtis. Lex enim iſta eſt, vt citatus à Synodo Epiſcopus, per duos Epiſcopos vocetur, & hoc iterum atque tertiò. Vos autem per duos me accerſiſtis, Diaconum alterum, alterum politicum. Atque nos quidem hæc excuſabamus; illi verò teſtes produxere qui dicerent ſe paratos eſſe iureiurando confirmare, me non ritè & lege creatum, conſecratumq; eſſe. Hic ego, qui, inquam, illi? quis illis credat? quis verò Canon decernit vt Imperator teſtes producat? Nũquid ſi ego Archiepiſcopus non ſum, nec tu Imperator es, neque illi Epiſcopi, neque ille mœchus? omnes enim vos indignis manibus meis, precibusque eſtis conſecrati. Si Photius adulter ab Eccleſia non eſſet excluſus, annuiſsẽ fortè ſpontè, nunc verò alienum ab Eccleſia, quomodo Paſtorẽ ouium Chriſti conſtituam? multa huic aduerſantur, primum ex ijs quod ſit qui ab Eccleſia damnati, & anathemate præciſi, qui quidem id non à nobis dũtaxat paſſi ſunt, ſed ab alijs quoque Patriarchis, & ab ipſa veſtra poteſtate cum illis propter impium Zachariam interdictum eſſet, ne ſacris operarentur, neue communicarent, aut ſacris quemquam initiarent. Qui tamen his cõ-

ἐκ λαϊκοῦ τάγματος, καὶ πρὶν γενέσθαι πρόβατον ποιμένα ἐχρημάτισεν. ἐπιζημίαν ὅτε καὶ παρὰ ἀναθεματισθέντος, καὶ καθαιρεθέντος ἐχειροτονήθη. ἀλλὰ καὶ ὅτε τοὺς μητροπολίτας ἔπεισε συνελθεῖν αὐτῷ ἀπῃτήθη παρ' αὐτῶν ἰδιόχειρον περὶ ἐμοῦ, καὶ ἔγραψεν ἐνομότως, μηδὲν πράττειν παρὰ τὸν ἐμὸν λόγον ὡς οἰκείου πατρός. καὶ οὔπω τεσσαράκοντα ἡμέραι μετὰ τὴν χειροτονίαν παρῆλθον, καὶ καθῄρησέ με δημοσίως καὶ ἀνεθεμάτισε μὴ παρόντα. κατέθλασαν δὲ καὶ τοὺς δακτύλους τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κυζίκου κατ' ἐπιτροπὴν αὐτοῦ, καὶ ἥρπασαν ὡς ἐνόμισε τὸ ἴσον τοῦ ἰδιοχείρου αὐτοῦ, καὶ αὐτὸν δὲ ἐκεῖνον καθῄρησε. καὶ οὓς μὲν κακῶς διέθετο ἐφ' ᾧ πατῆσαι τὸ πρός με χειρόγραφον. οὓς δὲ δώροις ἐδεξιώσατο. ἀλλ' ὁ τύραννος πρὸς ταῦτα μὴ ἀποκριθεὶς ἀντεπέφερε τοὺς προθυμουμένους ὀμόσαι, ὅτι ἀψήφιστος προεβλήθην, καὶ ἐχειροτονήθην. ἐγὼ δὲ πρὸς τοὺς παρόντας ἐπισκόπους ἀνέκραξα. δέξασθε πατέρες τοῦ ταπεινοῦ γέροντος μίαν δέησιν καὶ δεῦτε πρὸς ἡμᾶς. λαβόντες οὖν με μόνον, οἵ τε κριταὶ καὶ ὁ τύραννος, καὶ τῶν λοιπῶν ἀποδιαστήσαντες πάλιν ἐξῃτάρουν με περὶ τῶν προτέρων. ὡς δὲ οὐδὲν ἤνυον, πρὸς ἀπειλὰς ἐχώρουν. εἶτα κατέλειψαν τοὺς ἐπισκόπους οἱ δήμιοι σὺν ἐμοὶ καὶ ὑπεχώρησαν. καὶ οἱ ἐπίσκοποι τοῖς αὐτοῖς ἐνεχείρουν, ἐγὼ δὲ ἔλεγον ὅτι χρὴ αὐτοὺς μαθεῖν τὰ κατ' ἐμὲ, καὶ τότε ἀπαιτεῖν με ὃ ἀπαιτοῦσι. πόθεν δὲ μαθεῖν ἔχουσιν, ἢ ἀπ' ἐμοῦ μόνου; ἄλλος γὰρ οὐ τολμᾷ ἀπὸ τοσούτου πλήθους τῶν ἡγουμένων, τῶν ἱερέων, τῶν μοναχῶν τε καὶ λαϊκῶν πεπαῤῥησιασμένως λαλῆσαι. Εἶδον γὰρ ἐκεῖνοι τὸν μητροπολίτην Ἀγκύρας ἀνακράξαντα τὴν ἀλήθειαν ἐν τῷ συνεδρίῳ, ὅπως αὐτόχειρ ὁ βάρβαρος τῷ κουλεῷ τοῦ ξίφους κατὰ κεφαλῆς ἔπληξε, καὶ αἵματος τὴν ἐκείνου στολὴν ἔπλησε, καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ὅσα ἔπραξε τὰ δεινὰ τοῦτο εἶπον ἐγὼ, καὶ συνθεμένων ἐκείνων τῇ ὑστεραίᾳ ἐλθεῖν, διέστημεν ἀπ' ἀλλήλων οἴκαδε. καὶ μετὰ δεκάτην ἡμέραν τῷ Καϊαφαϊκῷ συνεδρίῳ ἀνάρπαστόν με παρέ-

ϛησαν

traria omnia, priuſquam cenſura ſolueretur, factitarunt. Alterū erat Photium forēſem; ſeu militarē ac politicum prius creatū eſſe Paſtorē quam fuiſſet ouis. Præterea eūdem ab excommunicato, & exauctorato conſecratum. Quando deinde Metropolitanis perſuaſit, vt ſuas partes ſequerētur, dedit poſtulātibus Chirographum de me, & iuratus ſcripſit nihil ſe cōtra meas rationes, veluti Patris facturū. Nec omnino dies quadraginta ab eius inauguratione fluxerunt, cum ille me publicè quamuis abſentē exauctorauit, & anathemate damnauit. Archiepiſcopo quoq; Cyziceno mādato Photij, digiti fracti, exemplūq; chirographi ſurreptum, ipſe de throno eiectus eſt. Alios verò vexādo, alios donis placādo adduxit vt chirographū, quod de me ſcripſerat delerēt. Ad quę tyrannus reſpondit nihil, ſed ſubornatos ad iuramentum contra me edendū, perinde quaſi non ritè, ſanctèq; ordinatus eſſem teſtes produxit. Hic ego pręſētes Epiſcopos magna voce appellaui. Admittite Patres, abiectiſſimi ſenis vnicam hāc petitionē atq; huc ad nos venite. Ergo reuocatū me à reliquis, legati Iudices, Principeſq; rogarunt denuò vt iuri meo renunciarē atq; cederē, Recuſanti minitari cœperūt. Tum carnifices illi Epiſcopos reliquerūt, qui mecum ſteterāt, & ſe ſubduxerūt. Epiſcopi verò rursū agere mecū inſtituerūt (de libello nēpe renunciationis) quibus ego reſpondebā oportere illos ſtatū meæ cauſæ cognoſcere, ac tum demū à me exigere, quod peterēt, nec illos aliunde, niſi à me ſolo res meas poſſe diſcere, quod aliorū nemo præ tāta multitudine prępoſitorū Sacerdotum, Monachorum & laicorū accederet liberè apertèq; quod ſētiret proferre. Viderant. Enim Ancyrannū Metropolitanū, dū in cōcilio liberius pro veritate loqueretur à nefario parricida, vagina gladij ſecūdum caput ita vulneratū, vt veſtē ſuam totā ſanguine perfunderet. Vi-

στησαν. καὶ ὅσας μοι πότε πληγὰς ἐπέθεντο τί χρὴ λέγειν; ἐν ἑπτὰ γὰρ οὕτω κολασθέντα ἡμέραις ἄσιτον, ἄυπνον, ἀκάθιστον διαμεῖναι ἐβίασαν. ταῦτα ἐν ὀλίγῳ ἐδήλωσα, σὺ δὲ ἁγιώτατέ μου δεῖξον ἐν ἐμοὶ σπλάγχνα οἰκτιρμῶν καὶ κατὰ τὸν μέγαν Παῦλον εἰπὲ καὶ αὐτὸς, τίς ἀσθενεῖ καὶ οὐκ ἀσθενῶ; ἐνθυμήθητι τοὺς πρὸ σοῦ πατριάρχας, λέγω δὴ Φλαβιανὸν, Ἰούλιον, Ἰννοκέντιον, Λέοντα, καὶ ἁπλῶς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἀνθισταμένους. καὶ ζήλωσον τούτους, καὶ εἰς τὴν ἡμῶν τῶν ἀδικηθέντων τοσαῦτα ἐκδίκησιν διανάστηθι.

Ἄλλη δὲ ἐπιστολὴ φέρεται ἐν τῇ τρίτῃ πράξει τῆς συνόδου ἔχουσα οὕτως.

Τῷ θεοτιμήτῳ
ΗΓΑΠΗΜΕΝΩ ΜΟΙ ΑΔΕΛΦΩ
καὶ συλλειτουργῷ Νικολάῳ τῷ ἁγιωτάτῳ Πάπᾳ
τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Ἰγνάτιος ἐλέῳ Θεοῦ
Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως
νέας Ῥώμης.

ΤΩν ἐν τοῖς μέλεσιν ἀνθρώπων παρυφισταμένων τραυμάτων τε καὶ μωλώπων πολλοὺς ἰατροὺς ἡ τέχνη προεχειρίσατο. τῶν ἐν τοῖς μέλεσι δὲ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος τῆς πάντων ἡμῶν κεφαλῆς, καὶ νυμφίου, τῆς καθολικῆς, καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας ἕνα καὶ μόνον ἐξῃρημένον τε καὶ καθολικώτατον ἰατρὸν, αὐτὸς ὁ θεαρχικώτατος, καὶ παναλκέστατος λόγος προεχειρίσατο, τὴν σὴν δηλονότι ἀδελφικὴν, καὶ πατρικὴν ὁσιότητα. δι' ὧν φησι Πέτρῳ τῷ τιμιωτάτῳ, καὶ κορυφαιοτάτῳ τῶν ἀποστόλων, σὺ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. καὶ πάλιν σοὶ δώσω τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας, καὶ ὃ ἂν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ ὃ ἂν λύσῃς ἔσται λελυμένον. τὰς δὲ τοιαύτας μακαρίας φωνὰς, οὐ κατά τινα πάντως ἀπο-

derāt item quæ in alios immaniter idē auſus fuiſſet. Hæc ego cum cōmemoraſſem illi conuentū in ſequentē diem indixerūt. Nos ſeparati in diuerſo domicilio deducti ſumus. Poſt decimū verò diē me ad Caiphanū tribunal raptū adſtiterūt, teſteſq; qui me non legitimè creatū dicerēt appoſuere. Quid hic dicam me tot plagis afflictū? ſeptēdiali inedia peruigilia ſtationeq; perpetuò cruciarūt. Hæc sūma cauſę cōpendio expoſita. Tu ſanctiſſime Domine oſtende in me viſcera miſerationum tuarū, & cum magno Apoſtolo & ipſe dicas. Quis infirmatur, & ego nō infirmor? intuere maiores tuos Patriarchas. Fabianū inquam, Iuliū Innocentiū, Leonē, & omnes deniq, pro fide & veritate viriliter pugnātes, illoſq; æmulare, & vindex in iudicium pro nobis tam indigna paſſis exurge.

Extat & alia epiſtola in tertia actione Synodi Chalcedonenſis, quæ ita ſe habet.

Diuino honore afficiendo
ET AMANTISSIMO FRATRE
Nicolao comminiſtro Sanctiſſimoque Papę antiquæ Romæ Ignatius miſericordia Dei Archiepiſcopus Conſtantinopolitanus nouæ Romæ.

AD artus humani corporis plagis, & vulneribus ſaucios curandos, medendi ars magnā medicorū copiā ſuppeditauit, in membris autē Chriſti Dei, ac Saluatoris omniū capitis, ac ſponſi Catholicæ, & Apoſtolicæ Eccleſiæ vnū tantū ac ſolum ſelectū ac Catholiciſſimum medicū, tuam nempe fraternā, paternamq, ſanctitatē, ſupremum Dei verbum, quod omniū eſt medela morborū, cōſtituit, cum Petro ſupremo ſanctiſſimoq; vertici Apoſtolorū dixit: Tu es Petrus. & ſuper hāc petrā ædificabo

ἀποκλήρωσιν τῷ κορυφαίῳ μόνῳ περιέγραψεν, ἀλλὰ δι᾽ αὐτοῦ καὶ πρὸς παῖδας τοὺς κατ᾽ ἐκεῖνον ἱεράρχας τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης παρέπεμψε. καὶ τούτου χάριν ἔκπαλαι καὶ ἀνέκαθεν ἐν ταῖς ἀναφυείσαις αἱρέσεσι καὶ παρανομίαις ἐκριζωταὶ τῶν πονηρῶν ζιζανίων γεγόνασιν, οἱ τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου ὑμῶν διάδοχοι. καὶ νῦν δὲ ἡ σὴ μακαριότης ἀξίως διατεθεῖσα τῆς δεδομένης σοι χριστόθεν ἐξουσίας, τοὺς τῆς ἀληθείας ἀντιπάλους κατέβαλε, καὶ τὸν διὰ θυρίδος εἰς τὴν αὐλὴν τῶν προβάτων λῃστρικῶς εἰσελθόντα καὶ καταλαζονευσάμενον τοῦ Θεοῦ τοσοῦτον, ὥστε καὶ σύνοδον ἀναπλάσαι κατὰ τῆς σῆς ἀνεπιλήπτου ἱεραρχίας, καὶ πρὸς τὸν Ῥῆγα λανθανόντως ἐκπέμψαντα. τῇ χειρουργίᾳ τῆς ἱεραρχικῆς καὶ ἀποστολικῆς σου ἐξουσίας τοῦ κοινοῦ τῆς ἐκκλησίας ἐξέτεμες σώματος. καὶ τοὺς ἠδικημένους ἡμᾶς ὡς φιλάδελφος ἐδικαίωσας δικαίως, καὶ τῇ καθ᾽ ἡμᾶς ἐκκλησίᾳ δι᾽ ὧν ἔγραψας ἀπεκατέστησας. ὁ γὰρ θεοπρόβλητος ἡμῶν βασιλεὺς τῇ γνώμῃ καὶ ψήφῳ τῆς σῆς ὁσιότητος ἐξυπηρετούμενος, ὡς τέκνον ὑμῶν πιστότατον ἑκατέρῳ τὰ κατ᾽ ἀξίαν ἀπένειμεν. ἀνθ᾽ ὧν ἀπαύστως τῷ Θεῷ τὰς εὐχαριστηρίους εὐχὰς πέμψαντες, πεπόμφαμεν Ἰωάννην τὸν εὐλαβέστατον μητροπολίτην Συλαίου. ἅμα μὲν ἀνθ᾽ ἡμῶν ἀπολογησάμενον, ἅμα δὲ καὶ περὶ τῶν ἐφεξῆς ἐκκλησιαστικῶν διοικήσεων ληψόμενον τὰς δοκούσας Θεῷ καὶ τῇ ὑμετέρᾳ σοφίᾳ διατάξεις. διττῆς γὰρ οὔσης τῆς τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου χειροτονίας, καὶ τῶν μὲν ἐξ ἡμῶν αὐτὴν δεδεγμένων, καὶ χειρογραφησάντων ὑφ᾽ ἡμῶν αὐθαιρέτως. τῶν δὲ παρὰ τοῦ ἀνοσιωτάτου καὶ παλαμναίου Φωτίου, ἄλλων μὲν ἑκόντων, ἄλλων δὲ βιαζομένων παρ᾽ ἐκείνου. περὶ τούτων ἀξιοῦμεν δοῦναι διάταξιν. ἔτι γε μὴν ζητοῦμεν καὶ τοποτηρητὰς τῆς ὑμετέρας μακαριότητος ἐπισκόπους ἀξιολόγους ἐλθεῖν ἵνα σὺν αὐτοῖς καλῶς καὶ προσηκόντως, διοικήσωμεν τὴν καθ᾽ ἡμᾶς ἐκκλησίαν.

Eccleſiam meã & portæ inferi non præualebũt aduerſus eã. Et rurſũ tibi dabo claues regni cœlorũ & quod ligaueris ſuper terram. ligatũ erit in cœlis:& quod ſolueris, erit ſolutũ. Huiuſmodi beatas voces nõ ſolũ Apoſtolorũ Principi hęreditarias tranſcripſit,& aſſignauit, ſed per ipsũ ad omnes Romanæ Sedis Põtifices illi ſucceſſoretrãſmiſit. Hinc retrò,olimq; ſemper cũ hæreſes & ſceleſra pullularent, noxias illas herbas,& Zizania Apoſtolicæ Sedis veſtrę ſucceſſores extirparũt. Et nũc tua beatitudo dignè cõſtituta, accepta à Chriſto poteſtate,veritatis hoſtes fudit & latronũ more in Chriſti ouile per feneſtam aſcendentẽ, contraq;Deum adeo ſe ſurrigẽtem, vt aduerſus ſacroſanctam & inculpatam tuam poteſtatẽ Synodum refingeret, & clãculũ Regẽ per Legatos ſollicitaret, medica manu ſacroſanctæ & Apoſtolicæ auctoritatis à cõmuni Eccleſiæ corpore præcidiſti, & nos ab illo per ſcelus oppreſſos,vt amantiſſimus frater rectè innocẽtes pronũciaſti, noſtræq;nos Eccleſiæ per Legatos reſtituiſti. Nam à Deo electus Imperator noſter amãtiſſimus filius veſter tuę ſanctitatis ſentẽtiam & decretũ exequutus,vtrũq; me inquam & Photiũ pro ęquitate cauſę tractauit. De quibus omnibus Deo votis ritè perſolutis, Virũ religioſiſſimũ Ioannẽ Syllei Metropolitã miſimus, qui & noſtrã cauſam tueretur, & ſimul rerũ Eccleſiaſticarũ deinceps adminiſtrandarũ rationẽ, quę Deo,& veſtrę Sapiẽtię probaretur,acciperet. Etenim cũ geminus ſit ſacrorũ hominũ Syllogus aliorũ quidẽ qui ſe à nobis initiatos oſtẽdũt,quiq; pro nobis ſpõte animi chirographa cõſcripſerunt. Aliorũ verò qui ab execratiſſimo,& cruẽto cordibus Photio, vel lubẽtes,vel coacti sũt cõſecrati,ęquũ putamus vt de his aliquid decernatur. Demũ petimus vt veſtrę Sanctitatis Legati pręſtãtiſſimi ad nos mittantur,quibus cũ Eccleſiæ noſtrę ſtatũ cõponamus.

TEX-

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Ἐπεὶ δὲ τῷ ἑαυτῶν καὶ λογισμῷ πρὸς τὸ προκείμενον ἐχρήσασθε συνεργῷ, καὶ ἀπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνης ἐπεχειρήσατε, γινώσκειν ὑμᾶς ἀναγκαῖον, ὅτι καὶ ἡμῖν οὐχ ἥκιστα δυνατὸν λογισμοῖς τισὶ πρὸς ἅπερ ἡμεῖς λέγομεν χρήσασθαι, καὶ αὐτὰ τἀναντία συναγαγεῖν, ὧν ὑμεῖς συμπεραίνετε, ἀπό τε τῆς φιλανθρωπίας τῆς τοῦ Θεοῦ ὁρμώμενοι. προσέτι δὲ καὶ τῆς τῶν ἐκεῖσε διαφόρων μονῶν ἀνάγκης, καὶ τῆς τῶν ἀπολαύσεων ἐκείνης βαθμῶν, ἥτις ἐξ ἀνάγκης ἀπαιτεῖ μὴ κεκαθάρθαι πάντας ἐπίσης. ἔτι δὲ ἐξ ἄλλων λόγων πολλῶν, ὧν τοὺς μὲν πλείους ἐν καιρῷ ἀποδώσομεν, εἰ δεήσει. τανῦν δὲ ὀλίγα τινὰ περὶ τούτων εἰπόντες, τὸν λόγον καταπαύσομεν ἐπὶ τούτοις. φαίνεται γὰρ μᾶλλον προσήκειν τῇ ἀγαθότητι τοῦ Θεοῦ τὸ ὀλίγον ἀγαθὸν μὴ παριδεῖν, ἢ τὴν σμικρὰν ἁμαρτίαν δίκης ἀξιοῦν· ἀλλὰ τὸ ὀλίγον ἀγαθὸν ἐν τοῖς μεγάλα ἡμαρτηκόσιν, οὐδεμιᾶς ἀμοιβῆς ἐπιτυγχάνει διὰ τὴν τῆς πονηρίας πλεονεξίαν, οὐδ᾽ ἄρα τὸ ὀλίγον κακὸν ἐν τοῖς μεγάλα κατωρθωκόσι προσήκει δίκης τυχεῖν. διὰ τὸ τὰ βελτίω νικᾶν. εἰ γὰρ τὸ μᾶλλον δοκοῦν οὐκ ἔστι, σχολῇ τό, τε ἧττον ὂν εἴη. οὐδ᾽ ἄρα καθαρτήριον προσήκει νομίζειν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐνταῦθα ὁ Βαρλαὰμ δύο τινὰ προφέρει, ἓν μὲν ὅτι δύναται καὶ αὐτὸς λογισμοῖς τισι χρήσασθαι, πρὸς ἅπερ λέγουσιν οἱ Γραικοὶ καὶ τἀναντία συναγαγεῖν, ἅνπερ συμπεραίνουσιν οἱ Λατῖνοι ἀπό τε τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς τῶν ἐκεῖσε διαφόρων μονῶν ἀνάγκης, καὶ τῶν τῆς ἀπολαύσεως βαθμῶν, ἥτις ἐξ ἀνάγκης ἀπαιτεῖ μὴ κεκαθάρθαι πάντας ἐπίσης. ὑπόσχεται δὲ καὶ ἄλλους λόγους ἐρεῖν ἐν καιρῷ, οὓς δηλονότι τανῦν ἀφίησιν. ἕτερον δέ φησι, μᾶλλον προ-

TEXTVS.

CVm verò ad extremum etiam ratiocinationis ope ad propoſitam queſtionẽ vſi ſitis, & à iuſtitia Dei argumẽtum duxeritis, neceſſe eſt, vt intelligatis quod & nobis nihilo impoſſibilius ſit rationibus quibuſdã ad ea quę nos dicemus cõfirmanda, & quidẽ contraria ijs quę vos cõcluditis inferre, à Dei benignitate erga homines ortis, ac pręstereà de diuerſarũ apud eum manſionũ, neceſſitate ac fruitionis illius diuinæ gradibus, quæ quidẽ fruitionis inęqualitas, neceſſariò poſtulat, vt nõ ex ęquo omnes ſint purgati. Ex alijs etiã multis rationibus, quarum plures, ſuo tempore reddemus, ſi opus fuerit. Nunc verò cum pauca quędam ex ijs dixerimus, de his finẽ faciemus. Dicimus .n. magis eſſe cõſentaneum diuinę bonitati, exiguum bonum non cõtemnere, quam exiguum peccatum punire velle. Atqui exiguum bonum in ijs qui grauia peccata cõmiſerũt, nullum præmium, ſiue compenſationem ſequitur, propter peccatorum vim, atque abundantiã, ergo neq; exiguum peccatũ in ijs qui multa bona opera fecerunt, pœnam meretur; quia quę meliora ſunt, hoc eſt virtutes vincũt. Si enim id quod videtur, magis non eſt, nullo modo id, quod minus eſt, erit. Ergo neque purgatorium ignem eſſe credendum eſt.

RESPONSIO.

HOc loco Barlaam duo quędã profert; alterũ quidẽ quod poteſt & ipſe rationibus quibuſdã vti ad ea, quæ Græci dicunt, & contraria colligere ijs quæ cõcludunt Latini, à benignitate Dei, & à neceſſitate diuerſarũ manſionum, quę illic ſunt, & à gradibus illius fruitionis, quę de neceſſitate requirit nõ omnes ęqualiter eſſe purgatos

προσήκει τῇ ἀγαθότητι τοῦ Θεοῦ τὸ ὀλίγον ἀγαθὸν μὴ παριδεῖν, ἢ τὴν σμικρὰν ἁμαρτίαν δίκης ἀξιοῦν, ἀλλὰ τὸ ὀλίγον ἀγαθὸν ἐν τοῖς μεγάλα ἡμαρτηκόσιν οὐδεμιᾶς ἀμοιβῆς ἐπιτυγχάνει διὰ τὴν τῆς πονηρίας πλεονεξίαν. οὐδ' ἄρα τὸ ὀλίγον κακὸν ἐν τοῖς μεγάλα κατωρθωκόσι προσήκει δίκης τυχεῖν διὰ τὸ τὰ βελτίω νικᾶν. εἰ γὰρ τὸ μᾶλλον δοκοῦν οὐκ ἔστι, σχολῇ τό γε ἧττον ὂν εἴη, οὐδ' ἄρα πῦρ καθαρτήριον προσήκει νομίζειν.

Ὑπὸ τῆς ἄγαν σοφίας ὁ Βαρλαάμ, οὐκ οἶδε τί καταφάσκει, τί ἀποφάσκει, τί ἀρνεῖται, τί συγχωρεῖ, ὅμοιος ἀνδρὶ μαινομένῳ ξίφος ἔχοντι καὶ σκιαμαχοῦντι, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν καθ' ἑαυτοῦ τὸ ξίφος ὠθοῦντι. ἡμεῖς μὲν γὰρ οἱ πιστεύοντες πῦρ τὸ καθαρτήριον, καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ ἐπιγινώσκομεν, καὶ τὰς διαφόρους μονὰς ἐξ ἀνάγκης ὁμολογοῦμεν. καὶ τοὺς διαφόρους βαθμοὺς τῆς ἀπολαύσεως κηρύττομεν. ἢ τις ἀπόλαυσις ὡς αὐτὸς φησιν ἐξ ἀνάγκης ἀπαιτεῖ μὴ κεκαθάρθαι πάντας ἐπίσης. ἡμεῖς δὲ φαμέν. ἐξ ἀνάγκης ἀπαιτεῖ κεκαθάρθαι πάντας ὁμοίως, φάσκοντος τοῦ ἠγαπημένου μαθητοῦ ἐν τῇ ἀποκαλύψει, μὴ δύνασθαι εἰς τὴν οὐράνιον πατρίδα εἰσιέναι πᾶν κοινοῦν καὶ ποιοῦν βδέλυγμα, καὶ ψεῦδος, καὶ ταῦτα πάντα μὴ ἐναντιοῦσθαι ἀλλήλοις, κἂν αὐτὸς ἐν τούτοις ἐναντιότητάς τινας μάτην φαντάζεται..

Σημείωσαι πρῶτον, ὅτι τὰ ἁμαρτήματα κατὰ τὸ παρὸν διχῶς διαιροῦμεν. (οὐ γὰρ περὶ τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας τανῦν ὁ λόγος) ἀλλὰ λέγονται συγχωρητικὰ, οὐχ ὅτι τὰ λοιπὰ εἰσὶν ἀσυγχώρητα, οὐδὲν γάρ ἐστιν ἁμάρτημα, ὃ διὰ μετανοίας μὴ δύναται ἐξαλειφθῆναι. ἐκτὸς τὸ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἤγουν ἡ ἀμεταμέλεια καὶ ἀμετανόησις, ὁποῖον ἐστὶ τῶν Γραικῶν, ὁμολογούντων μὲν τὸ πνεῦμα εἶναι πνεῦμα Χριστοῦ, ὡς καὶ τοῦ πατρὸς, οὐδ' ἀντιστρεφόντων τῶν ὀνομάτων, οὐ γὰρ λέγεται ὁ πατὴρ, οὐδὲ ὁ υἱὸς τοῦ πνεύματος, καθάπερ λέγεται τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς, καὶ

gatos. Pollicetur verò, & alias rationes ſe dicturum ſuo tempore, quas nimirũ nũc miſſas facit. Alterum verò, inquit, magis cõuenire bonitati diuinæ, paucũ bonum non deſpicere, quã paruũ peccatum dignũ ducere pœna. Sed parũ boni in ijs, qui magna peccata fecerunt, nullã retributionẽ cõſequitur propter exceſsũ malitię. Neque igitur parũ malũ in ijs, qui magna, & pręclara geſſerunt, decet pœnã conſequi; eo quod quæ pręſtantiora ſunt, vincũt. Si enim quod magis videtur nõ eſt, fruſtra quod minus eſt, eſſet. nõ igitur Ignẽ purgatoriũ decet exiſtimare.

Præ nimia Sapientia Barlaã neſcit quid affirmet, quid neget, quid inficietur, quid cõcedat, ſimilis homini furẽti, gladiũ geſtanti, & vmbras verberanti, ſeu vt magis dicam, cõtra ſe ipſum gladiũ impellẽti. Nos enim, qui credimus ignẽ purgatoriũ, & benignitatẽ Dei agnoſcimus, & diuerſas manſiones de neceſſitate fatemur, & diuerſos gradus fruitionis pręsdicamus. Quę fruitio, vt ipſe aſſerit, de neceſſitate requirit, non omnes æqualiter eſſe purgatos. Nos verò fatemur, de neceſſitate requirit, æqualiter omnes eſſe purgatos. Cum diſcipulus dilectus dicat in Apocalypſi, non poſſe in cœleſtem patriam ingredi omne commune, & faciens abominationem, & mendacium; Et hæc omnia non aduerſari inuicem. Quamuis ipſe in his contrarietates quaſdam fruſtra videre imaginatur.

Nota primùm, quod peccata in præſentia dupliciter diuidimus; (nõ enim de originali peccato nũc ſermo eſt) alia dicũtur ſynchoretica, nõ quod reliqua ſint, quæ cõdonari non poſſunt; nullum enim eſt peccatum quod per pœnitẽtiam nõ poſſit obliterari, excepto quod in Spiritum Sanctum cõmittitur, ſcilicet, impœnitẽtia, quale eſt peccatũ Græcorum, qui nolunt agnoſcere Sũmum Põtificẽ eſſe caput Eccleſiæ, & qui confitentur quidẽ Spiritum, eſſe Spiritum Chriſti, quẽadmodũ & Patris, neq; re-

τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ. ἀρνουμένων δὲ ἐκπορεύεσθαι αὐτὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ, καθάπερ ἐκ τοῦ πατρὸς ἢ διὰ τοῦ υἱοῦ. καίτοι τοῦ Δαμασκηνοῦ λέγοντος ἐν τῷ γ. κεφ. περὶ θείων ὀνομάτων· τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον (οὐχὶ τὰ χαρίσματα) ἡ ἐκφαντορικὴ τῆς κρυφίου τῆς θεότητος δύναμις τοῦ πατρὸς, ἐκ πατρὸς μὲν δι' υἱοῦ ἐκπορευομένη, ὡς οἶδεν αὐτὸς, οὐ μὴν γεννητῶς. καὶ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου φάσκοντος, καὶ προχεῖται τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ υἱοῦ, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐκ τοῦ πατρὸς. τὸ δὲ προχεῖται ὁ αὐτὸς διδάσκαλος ἑρμηνεύει ἐν τῇ ἐξηγήσει τοῦ συμβόλου, φάσκων προχεῖται ἤγουν ἐκπορεύεται. προχεῖται δὲ λέγεται ὥσπερ ὕδωρ κατὰ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Ἰωάννου, ὁ διψῶν ἐρχέσθω πρός με καὶ πινέτω. ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, καθὼς εἶπεν ἡ γραφὴ, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν ὕδατος ζῶντος, τοῦτο δὲ εἶπε περὶ τοῦ πνεύματος, οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν.

Συγχωρητικὰ οὖν λέγονται διότι εὐκόλως λύονται, καὶ οὐκ εἰσὶ τοιαύτης φύσεως, ὥστε δύνασθαι τὴν θείαν χάριν ἀφανίσαι καὶ γενέσθαι τὸν συγχωρητικὰ ἁμαρτήματα ἐργαζόμενον ἐχθρὸν τοῦ Θεοῦ. ἅτινα διαφόροις τρόποις ἐξαλείφονται. δηλονότι ῥαντισμῷ τοῦ ἡγιασμένου ὕδατος, εὐλογίαις τῶν ἐπισκόπων, καὶ ἱερέων, εἰκόνων προσκυνήσει, τῷ λαμβάνειν τὸ ἀντίδωρον, καὶ ταῖς παραπλησίαις εὐλαβείαις. τούτων δὲ ἐνταῦθα μὴ συγχωρηθέντων, ἐν τῇ ἑτέρᾳ ζωῇ καθαρισθήσονται, εἴτε διὰ πυρὸς, εἴτε καὶ ἄλλως, διάφοροι γὰρ ὀπτασίαι ἐφάνησαν. αἱ δὲ καλοῦνται πρὸς θάνατον ἁμαρτίαι, ὅτι θνήσκειν τὴν ψυχὴν πνευματικῶς παρασκευάζουσιν, αἵπερ οὖσαι ἧττον καὶ μᾶλλον βαρεῖαι τινὲς ἀναμφιβόλως δέονται τοῦ πυρὸς τοῦ καθαρτηρίου. ἐπεὶ δὲ ἡμεῖς κατὰ τοῦ Βαρλαὰμ τοῦ τὰ μικρὰ πταίσματα περὶ οὐδενὸς τιθεμένου, τὴν ἀπόδειξιν τοῦ πυρὸς τοῦ καθαρτηρίου ποιούμεθα, ληψόμεθα ἐπὶ παραδείγματος τὰ βαρύτερα τῶν ἁμαρτημάτων περὶ ὧν τοὺς αὐστηροὺς κανόνας τῶν ἐπιτιμίων τῆς πενταετίας, ἑπταετίας, δεκαετίας, καὶ ἔστιν ὅτε δι' ὅλου τοῦ

ciprocari fatẽtur nomina,nõ enim dicitur Pater,neq; Filius Spiritus Sancti, quẽadmodum dicitur Spiritus Sanctus,Spiritus Dei, & Patris,& Spiritus Filij; negant verò procedere ipſum ex Filio, quẽadmodũ ex Patre,vel per Filium;cum tamẽ Damaſcenus dicat in 13. c. de diuinis nominibus, Spiritus verò S. (non dona) manifeſtatiua arcanorũ Deitatis, vis Patris, ex Patre quidẽ per Filium procedit,vt nouit ipſe,non per generationẽ. Et S. Cyrillus aſſerat, & effunditur Spiritus ex Filio,quẽadmodum profectò & ex Patre. Illud verò, effunditur, vel effluit, idẽ Doctor interpretatur in expoſitione Symboli dicẽs, effunditur, ideſt, procedit. Effunditur verò dicitur,tanquam aqua iuxta dictum Ioannis, qui ſitit,veniat ad me, ſicut dixit ſcriptura,flumina de ventre illius fluent aquæ viuæ, hoc autem dixit de Spiritu, (non ſolum de donis) quem accepturi erant qui credebant in ipſum.

Synchoretica igitur dicũtur, quoniam facili negotio ſoluũtur,& nõ ſunt huiuſmodi naturæ,vt poſſint diuinam gratiã deſtruere, & eum,qui ſynchoretica peccata committit,inimicũ Dei conſtituere. Quæ quidẽ diuerſis modis delẽtur, nimirũ aſperſione aquæ benedictæ, benedictionibus Epiſcoporũ,& Sacerdotũ,imaginum adoratione, eo quod accipiãt panem eulogicũ,& ſimilibus deuotionibus.His verò in hac vita nõ cõdonatis in altera vita expiãtur ſiue per ignẽ ſiue alio modo.Alia verò peccata appellãtur ad mortẽ, quoniam emori animam ſpiritualiter præparãt. quæ magis & minus ſunt grauia & nõnulla eorum ſine dubio indigẽt igne purgatorio. Quoniã verò nos cõtra Barlaam qui parua peccata & venialia pro nihilo ducit, probationem ignis purgatorij, agimus,accipiemus in exemplum grauiora peccata; de quibus extãt auſteri Canones pœnarum, quinquennij, ſeptennij, decennij,& aliquando per totam vitam quos Sancti Patres

βίου οἱ θεῖοι πατέρες συνέθεντο. θῶμεν οὖν τινὰ βαρέως ἡμαρτηκέναι, καὶ δεξάμενον τὸ ἐπιτίμιον τῆς δεκαετίας φθάσαι τοῦ τῆδε βίου ἀπελθεῖν, μήπω πληρώσαντα τὸν κανόνα, τοῦτον ὁ Θεὸς μὴ ἔνοχον ποιήσας τοῦ αἰωνίου πυρὸς διὰ τὴν μετάνοιαν, καὶ ἐξαγόρευσιν, βούλεται ὅπως κολασθῇ διὰ τοῦ προσκαίρου πυρός. καὶ ἔστιν ἄφατος ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ μεταλλάξαντος τὸ διηνεκὲς εἰς τὸ πρόσκαιρον.

Ἔτι σημείωσαι, ὅτι ἐάν τις ποιήσῃ πάσας τὰς δικαιοσύνας ἐπὶ πλεῖστον χρόνον, ὕστερον δὲ ἁμαρτήσῃ ἐν τῷ ὑστέρῳ τούτων πρὸς θάνατον ἁμαρτημάτων, γεγονὼς ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ, ἠφάνισε πᾶσαν τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ προσεκτήσατο ἀδικίαν, δεομένην καθαρθῆναι διὰ μετανοίας ἱκανῆς ἢ ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ, ἢ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι. εἰ ὅλως ὁπωσδήποτε μετενόησεν. εἰ γὰρ ἀμετανοήτως ἔμεινε, πάντως ἐν τῷ ᾅδῃ εἰς τὸν αἰῶνα κολασθήσεται. καὶ ἐξεναντίας, ἐάν τις πᾶσαν ἀδικίαν ἐνεργήσῃ σχεδὸν δι᾽ ὅλου τοῦ βίου, ὕστερον δὲ ἀληθῶς μετανοήσῃ, ἐξήλειψε πᾶσαν ἀνομίαν, καὶ ἀναλόγως κατὰ τὴν τῆς καρδίας αὐτοῦ συντριβὴν ἐνίοτε καὶ πᾶσαν τιμωρίαν. ὥστε οὐ δεῖ συγκρίνειν πλεονεξίαν πονηρίας, καὶ ὑστερότητα μετανοίας, καὶ ἀγαθῶν ἔργων ὀλιγότητα. οὐδ᾽ ἀνάπαλιν, πλῆθος καλῶν ἔργων, καὶ μετὰ ταῦτα ἀρχὴν μετανοίας. ὁ δὲ Βαρλαὰμ συγκεχυμένως φθέγγεται, μὴ διακρίνων ὕστερον καὶ πρότερον, καὶ τὴν ἄφεσιν τῆς ἁμαρτίας, καὶ τὴν τιμωρίαν, ἥ τις μετὰ τὴν ἄφεσιν, ὡς ἐπιτίμιον ἐναπομένει. καὶ χρὴ πληρωθῆναι τὸν κανόνα εἴτε ἐνταῦθα, εἴτε ἀλλαχοῦ. Ὅτι δὲ οὐδὲν συμπεραίνει ὁ Βαρλαὰμ, ἐπανάλαβε τὴν περίοδον αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ τέλει ὅπου αὐτός φησιν, οὐδ᾽ ἄρα πῦρ καθαρτήριον προσήκει νομίζειν. φάθι καὶ αὐτὸς, οὐδ᾽ ἄρα εἱρκτὴν, σκότος, ἀνίαν, ὀδύνην, καὶ στεναγμὸν, ὧν εὔχονται τοὺς κεκοιμημένους ἀπαλλαγῆναι, προσήκει νομίζειν. εἰ γὰρ ταῦτα προσήκει νομίζειν, ἅπερ συγχωρεῖ ὁ Βαρλαὰμ, διὰ τί μὴ καὶ τὸ πῦρ τὸ καθαρτήριον;

Πρὸς

compoſuerunt. Ponamus igitur aliquem grauiter peccaſſe,& admiſſa pœna decennij, prius ex hac vita diſcedere,nõdum adimpleto canone pœnitentiæ; hunc Deus non faciens reum ignis æterni propter pœnitentiam, & exomologeſim, nihilominus vult, vt puniatur per ignem ad tempus. Et eſt ineffabilis Dei benignitas, qui commutauit ſempiternum in temporaneum.

Præterea nota, quod ſi quis faciat omnes iuſtitias per multum temporis, poſteà verò peccauerit vnum ex iſtis poſtremis peccatis ad mortem, factus inimicus Dei, perdidit omnem iuſtitiam, & acquiſiuit iniuſtitiam quæ indiget, vt per pœnitentiam ſufficientem purgetur, vel in præſenti vita, vel in futuro ſæculo, ſi omninò quomodocunque pœnitentiam egit. Si enim impœnitens manſit, & deceſſit, omninò in Inferno in æternum punietur. Et è contrario, ſi quis omnem iniuſtitiam operatus fuerit fermè per totam vitam, poſteà verò reuera pœnitentiam egerit, deleuit omnem iniquitatem, & analogicè ſecundum cordis ſui contritionem, aliquando & omnem pœnam. Itaq; nõ oportet cõparare exceſſum malitiæ & poſteritatẽ pœnitentiæ, bonorumque operum paucitatem, neque contra, multitudinem bonorum, operum, & deinde principium pœnitentiæ. Barlaam autem confusè loquitur non diſtinguens prius, & poſterius, & dimiſſionem peccati, atque pœnam, quę poſt remiſſionem vt pœna remanet; & opus eſt adimpleri Canonem, vel hìc, vel alibi. Quod verò hihil cõcludat Barlaam, reſume periodum ipſius, & in fine, vbi ipſe ait: non igitur ignem purgatorium opus eſt cenſere, dic & ipſe: non igitur, carcerem, tenebras, moleſtias, dolores, & ſingultus, à quibus rogant, mortuos liberos fieri, opus eſt cenſere. Si enim hæc decet exiſtimare, quę concedit Barlaam, cur non etiam ignem purgatorium?

Ad

Πρὸς τούτοις ὁ Βαρλαὰμ νομίζει πάντας τοὺς ἀνθρώπους εἶναι ἢ μετὰ πολλῶν καὶ μεγάλων κατορθωμάτων, καὶ μικροῦ καὶ ὀλίγου πταίσματος, ἢ μετὰ πολλῶν καὶ μεγάλων ἀδικημάτων, καὶ μετὰ μικρᾶς ἀγαθοεργίας. Τὸ δ' οὐχ οὕτως ἔχει διαφόρων ὄντων τῶν ἀνθρώπων. καὶ τὸ μὲν πρῶτον πιθανόν ἐστι τὰ μεγάλα κατορθώματα ὄντος τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ, δύνασθαι σβέσαι τὰ μικρὰ πταίσματα. Τὸ δὲ δεύτερον, μὴ ὄντος τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ, εἰς οὐδὲν λογίζεται. εἰ δὲ τὸ μικρὸν ἀγαθὸν εἰργάσατο ὁ ἄνθρωπος φίλος ὑπάρχων τοῦ Θεοῦ, πρὶν πρᾶξαι τὴν πολλὴν ἀδικίαν, προσκαίρῳ τινὶ εὐεργεσίᾳ ἀνταμείβεται τοῦτον ὁ Θεός. τὴν δὲ πλεονεξίαν τῆς πονηρίας, ἀμετανοήτου μένοντος, αἰωνίῳ πυρὶ, καὶ ἄλλοις βασάνοις κατὰ τὸ πολυειδὲς τῆς ἁμαρτίας κολάζει ὁ Θεός. ἀψευδὴς γάρ ἐστι τὸ τοῦ σωτῆρος, ὅτι καὶ τὸ ποτήριον τοῦ ψυχροῦ δοθὲν εἰς ὄνομα μαθητοῦ διὰ Χριστὸν, μισθὸν ἔχει. καὶ τὸ διδόναι λόγον περὶ ῥήματος ἀργοῦ ἀληθές ἐστιν. ὅθεν οὐ ξυνίημι, τί βούλεται ἐκεῖνα τὰ ῥήματα, τὸ σμικρὸν ἀγαθὸν ἐν τοῖς φαύλοις οὐκ ἀντίμειψιν δύναται ποιεῖν ἀγαθῶν, ἀλλὰ διαφορὰν ἀπολαύσεως. εἰ γὰρ ποιεῖ διαφορὰν ἀπολαύσεως, αὐτῷ τούτῳ ποιεῖ ἀντίμειψιν ἀγαθῶν. Τὸ δὲ λέγειν ἐξ ἀνάγκης μὴ ἐπίσης κεκαθάρθαι τοὺς σωζομένους, ψευδέστατόν ἐστι.

Ἀλλ' ἴσως τοῦτ' ἔφησεν ὁ Βαρλαάμ. εἰ γὰρ πάντες ἦσαν κεκαθαρμένοι ἐξίσου, πάντως ἂν ἔλαβον πάντες τὰς αὐτὰς μονὰς, τοὺς αὐτοὺς βαθμοὺς τῆς μακαριότητος. οὐκ ἔστι δέ.

Μανθανέτω γοῦν ὁ Βαρλαὰμ, ὅτι ἡ κάθαρσις ἀφορᾷ τὴν κηλῖδα τῆς ἁμαρτίας, ἥτις ἀπὸ παντὸς ἡμαρτηκότος ἀφαιρετέα ἐστὶν. ἡ δὲ διαφορὰ τῶν μονῶν, καὶ ὁ μείζων, ἢ ἥττων βαθμὸς τῆς μακαριότητος, ἐξήρτηται τῆς ἀγάπης καὶ τῶν καλῶν ἔργων, λέγοντος τοῦ ἀποστόλου ἐν τῇ α. πρὸς Κορινθίους κεφ. ιγ. ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν, ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. καὶ ἐὰν ἔχω προφητείαν,

καὶ

Adhęc, Barlaam exiſtimat, omnes homines eſſe vel cum multis, & magnis meritis, & paruo, & exiguo lapſu, vel cum multis & maximis ſceleribus, & cum paruis bonis operibus. Hoc autem non ita ſe habet, diuerſis exiſtentibus hominibus. Et illud primum veriſimile eſt, magna merita pręclarè geſta, exiſtente homine in gratia Dei poſſe extinguere exigua peccata. Secundum verò, non exiſtente homine in gratia Dei ad nihilum reputatur. Si verò parùm boni operatus fuit homo amicus exiſtens Dei antequam egiſſet multam iniquitatem, temporanea quadam benignitate remunerat eum Deus, exceſſum verò malitię impœnitente manente, æterno igne, & alijs pœnis ſecundum varias ſpecies peccati, Deus punit. Infallibile enim eſt illud Saluatoris, quod & poculũ aquę frigidę nomine diſcipuli exhibitũ propter Chriſtum mercedẽ habuit. Et illud, reddere rationẽ de verbo otioſo, verũ eſt. Vnde non intelligo quid ſibi velint illa verba exiguũ bonũ in malis non poteſt retributionẽ efficere, ſed tantũ differentiã fruitionis, ſi enim differentiã efficit fruitionis, hoc ipſo facit bonorum retributionem.

At fortaſſis hoc dixit Barlaam: Si.n. homines purgati æqualiter eſſent, profectò, omnes vtiq; reciperent eaſdẽ manſiones, eoſdẽq; gradus beatitudinis, non eſt verò ita.

Diſcat igitur Barlaam, quod purgatio reſpicit maculã peccati, quę ab omni peccatore auferenda eſt; diuerſitas verò mamſionũ, & maior, vel minor gradus beatitudinis pẽdet ex charitate & bonis operibus, dicente Apoſtolo in prima ad Corinth. cap. 13. Si linguis hominũ loquar, & Angelorum, charitatẽ autem non habeam, factus ſum velut ęs ſonans, aut cymbalũ tinniens. & ſi habuero prophetiã, & nouerim myſteria omnia, & omnẽ ſcientiã; & ſi habuero omnẽ fidẽ ita vt montes transferam, charitatem autẽ nõ habuero, nihil ſum. Etſi diſtribuero in cibos paupe-

καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα, καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ὄρη μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω οὐθέν εἰμι. καὶ ἐὰν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου ἵνα καυθήσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι. ὥστε ὁ ἔχων μείζονα ἀγάπην, ἔχει μείζονα βαθμὸν εὐδαιμονίας. ὁ ἥττονα ἀγάπην, ἥττονα βαθμὸν, καὶ διάφορον μονήν. καὶ ταῦτα τοῦ Χριστοῦ ἀφιέντος τῇ πόρνῃ τὰ πολλὰ ἁμαρτήματα διότι ἠγάπησε πολύ.

Ο῾ δὲ ἑπόμενος παράγραφος, Ετι ὡς ἔχει τὸ ὀλίγον ἀγαθὸν ἐν τοῖς τ᾽ ἄλλα φαύλοις, οὕτω τὸ ὀλίγον κακὸν ἐν τοῖς τἄλλα ἀγαθοῖς. ἀλλὰ τὸ ἀγαθὸν ἐν ἐκείνοις οὐ δύναται ἀγαθῶν ἀνταπόδοσιν παρέχειν, ἀλλὰ μόνον διαφορὰν ἀπολαύσεως. οὐκ ἄρα πῦρ καθαρτήριον νομιστέον. Ο῾ αὐτός ἐστι, καὶ ζήτει ἐκ τῶν εἰρημένων τὴν λύσιν.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

ΕΤι, ἡ τῆς αἰωνίου κολάσεως δικαιοσύνη κατὰ τοῦτο μάλιστα δείκνυται, κατὰ τὸ ἀμετάβλητον τῆς τῶν ἡμαρτηκότων θελήσεως τῇ γὰρ ἀΐδῃ (λέγε αἰωνίῳ οὐ γὰρ εὑρίσκεται ἀΐδης ἐπὶ ταύτης τῆς σημασίας) πονηρίας θελήσει, καὶ ἀΐδιος ὀφείλεται δίκη. ὥσπερ καὶ τοὐναντίον κατὰ τὸ ἀκόλουθον δή, εἰ ἡ τοῦ πονηροῦ ἀκίνητος ἀϊδίως θέλησις ἀϊδίῳ δίκῃ κολάζεται, ὃς δὴ εὐθύνεται οὐδ᾽ ἀμεταβλήτην θέλησιν ἕξει, εἰ γὰρ ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, αἰωνίῳ δίκῃ τηρεῖται. εἰ δὲ τῶν ἀγαθῶν, τίς χρεία κολάσεως, ᾧ γε στεφάνων προσήκει; ἀλλὰ μὴν τοὺς τούτῳ καθαιρομένους τῷ πυρὶ, θέλησιν ἀμετάβλητον ἔχειν φατὲ καὶ ὑμεῖς. οὐκ ἄρα πυρὶ τούτους ἀνάγκη καθαίρεσθαι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

ΕΝταῦθα οἴεται ὁ Βαρλαὰμ τοὺς κολαζομένους τῷ προσκαίρῳ πυρὶ τῷ καθαρτηρίῳ ἀμετάβλητον θέλησιν ἔχειν,

perū omnes facultates meas,& ſi tradidero corpus meū, ita vt ardeam,charitatē autē non habuero nihil mihi prodeſt . Itaq; qui habet maiorē charitatem,habet maiorem gradum felicitatis,qui habet minorem,minorem gradum & diuerſam manſionē,cum prȩſertim Chriſtus dimiſerit peccatrici multa peccata,quoniam dilexit multum.

Sequens verò Paragraphus (Præterea quēadmodū ſe habet exiguū aliquod bonū in ijs,qui cætera mali sūt;ita exiguū malū in ijs qui,cæteroqui boni ſunt.ſed exiguum bonū in illis non poteſt bonorū retributionē efficere, ſed tantū differentiā fruitionis. Non eſt igitur putandū purgatoriū ignē eſſe.) Idē eſt, & ex dictis quȩre ſolutionē.

TEXTVS.

PRæterea, æterni ſupplicij æquitas in hoc maximè oſtēditur, poſt immutabilē eorū,qui peccarunt voluntatē(ideſt quod habeant ij, qui peccarūt immutabilē voluntatē.)Perpetuȩ.n. peccādi voluntati,perpetua etiā debetur pœna; quemadmodū etiā è cōtrario,per conſequēs certè,ſi eius,qui malus eſt immota perpetuò voluntas,perpetuà pœna punitur,qui vtiq;corrigitur,immutabilē etiā voluntatē non obtinebit.Si enim à malo æternæ pœnæ ſeruatur, (hoc eſt, ſi is qui eſt malus æterna pœna punitur.)Si verò à bono,(hoc eſt,ſi verò eſt bonus,)quid neceſſe eſt,punire eū,quē coronare cōuenit? Atqui eos, qui hoc igne purgantur, voluntatem immutabilē habere dicitis etiā vos. Non igitur igne eos purgari neceſſe eſt.

RESPONSIO.

HOc loco putat Barlaam, eos, qui puniuntur temporaneo igne purgatorio, immutabilem volunta-

κατὰ τοὺς βασανιζομένους ἐν τῷ ᾅδῃ αἰωνίως. καὶ ἔστι κατά τι ἀληθές. μὴ γὰρ ὄντες ἐν τῇ στάσει τῶν ὁδοιπόρων, οὐχ οἷοί τε εἰσὶν ἐργάζεσθαι ἔργα μισθαποδοσίας ἄξια. ἔστι δὲ ἡ διαφορά, ὅτι οἱ ἀμετανόητοι θανόντες, ὁποῖοι εἰσὶ πάντες οἱ αἰωνίως κολαζόμενοι, οὐ δύνανται μὴ θέλειν ἀείποτε τὴν πονηρίαν, διὸ καὶ ἀΐδιος ὀφείλεται αὐτοῖς ἡ δίκη. οἱ δὲ ὄντες ἐν τῷ καθαρτηρίῳ, ἀποθέμενοι ἐν τούτῳ τῷ βίῳ διὰ τῆς ἐξομολογήσεως τὰς αὐτῶν ἁμαρτίας, ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ λείπεται αὐτοῖς πληρῶσαι τὸν κανόνα καὶ κατά τι τιμωρηθῆναι.

Ὥστε βέβαιοι εἰσὶ μὴ δύνασθαι μεταβάλλεσθαι εἰς τὸ κακὸν ὥσπερ οὐδὲ οἱ αἰωνίως κολαζόμενοι εἰς τὸ καλόν. κἀκεῖνοι μὲν φίλοι ὄντες τοῦ Θεοῦ, ἀγαπῶσι καὶ δοξάζουσιν ἐν ταῖς αὐτῶν τιμωρίαις τὸν Θεόν, βεβαίαν ἔχοντες ἐλπίδα ῥυσθῆναί ποτε τῆς ποινῆς καὶ ἀπολαῦσαι τὰ αἰώνια ἀγαθά. οὗτοι δὲ αὐτὸν βλασφημοῦσιν. Ὁ δὲ Βαρλαὰμ ψευδεῖς συγκρίσεις καὶ ἀναρμόστους πλάττων, οὐδὲν ὑγιὲς συμπεραίνει. ζητητέον οὖν παρ᾽ αὐτοῦ, ἐὰν αἱ τῶν κεκοιμημένων ψυχαί, περὶ ὧν τηροῦσι τὰς λειτουργίας, καθειργμέναι ἐν εἱρκτῇ καὶ ζόφῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνιαροῖς κατὰ τὴν αὐτοῦ παρομοίωσιν τυγχάνωσιν ἀμετάβλητοι, ἢ οὔ; εἰ μὲν εἰσὶν ἀμετάβλητοι καὶ ὅμως καρποῦνται ὠφέλειαν ἐκ τῶν θυσιῶν, κἀκ τῆς ἐλεημοσύνης, καὶ τῶν λοιπῶν εὐποιϊῶν, οὐκ ἄρα θαυμαστόν, εἰ καὶ αἱ οὖσαι ἐν τῷ καθαρτηρίῳ ψυχαὶ ἀμετάβλητοι εἰσί, καὶ οὐδὲν ἧττον ἐκπληρώσασαι τὸν κανόνα, σώζονται. εἰ δὲ εἴποις ὅτι μεταβάλλονται, ἄρα δύνανται ἑαυταῖς βοήθειαν δοῦναι, καὶ οὐ δέονται τῆς παρ᾽ ἡμῶν εὐποιΐας. ὅπερ ψευδέστατόν ἐστι, μὴ δυναμένων οὐδὲν ἀγαθὸν πρᾶξαι ἔξω οὐσῶν τοῦ σώματος. εἰ μὴ εἴποις αὐτὴν τὴν κόλασιν τοῦ πυρὸς τοῦ καθαρτηρίου τέλος ἔχειν, καὶ πληρωθείσης τῆς τιμωρίας τὰς ψυχὰς ἐλευθεροῦσθαι. Εἰ δὲ ἐρωτᾷς, ἀγαθοὶ εἰσὶν οἱ κολαζόμενοι τῷ πυρὶ τῷ καθαρτηρίῳ; τὸ αὐτὸ ἐρώτα καὶ περὶ τῶν ψυχῶν, αἵτινες κολάζονται τῇ εἱρκτῇ, καὶ τῇ λοιπαῖς στενοχωρίαις. καὶ τὸ αὐτὸ ἀπόκριναι περὶ αὐτῶν αἵτινες μέντοι σώζονται:

ΚΕΙ-

tem habere ad eũ modũ, quo qui æternè in inferno puniuntur. Et eſt ſecundũ quid verum. Cum enim non ſint in ſtatu Viatorum, non poſſunt efficere opera retributionis digna. Eſt autem differentia quod qui impœnitentes moriũtur, non poſſunt non velle perpetuò malitiam, propreteà & perpetua debetur ipſis pœna. Qui verò degunt in Purgatorio in hac vita prius per exomologeſim, depoſitis ſuis peccatis, in futura vita reſtat ipſis explere canonem pœnitentiæ, & ſecundum quid puniri. Quare certiſſimi ſunt, non poſſe ſe mutari in malum, quemadmodum neque qui æternè puniuntur in bonum. Et illi quidem amici exiſtentes Dei amãt Deum, & in ſuis ſupplicijs illum laudant, certam ſpem habentes aliquando liberari à pœnis, & æternis bonis frui, Iſti verò Deum ipſum blaſphemant. Barlaam autem falſas comparationes fingens nihil ſani cõcludit. Quærendum igitur ab eo, ſi dormientium animæ, pro quibus offeruntur ſacrificia conluſæ in carcere, & obſcuritate, ac alijs moleſtijs ſecundum ſimilitudinem ipſius, exiſtunt immutabiles, vel non? Si enim ſunt immutabiles, & tamen vtilitatem conſequuntur, ex ſacrficijs, atque eleemoſynis, & reliquis bonis operibus, non igitur mirum, ſi & quæ exiſtunt in purgatorio animę immutabiles ſunt, & nihilominus expleto canone pœnitentiæ ſaluantur. Si verò dixeris immutantur; ergo poſſunt ſe ipſas iuuare, & non indigent à nobis bonis operibus, quod falſiſſimum eſt; cum nihil poſſint boni agere extra corpus, exiſtentes: niſi dixeris, ipſam punitionem ignis purgatorij finem habere, expletaque punitione animas liberari. At ſi quæras, ſint ne boni qui puniũtur igne purgatorio? Idem quæras de animabus quæ puniuntur carcere cæteriſque anguſtijs. Et Idem reſpondeas pro ipſis, quæ tamen ſaluantur.

Ἔτι εἰ τὸ τέλειον ἔπαθλον τοῖς καθαροῖς τῇ καρδίᾳ καὶ τῇ ψυχῇ, τὸ ἰδεῖν τὸν Θεὸν, τοῦτο δὲ οὐχ ὅμοιοι πάντες ἐπιτυγχάνουσιν, οὐδ' ἄρα τῆς αὐτῆς καθάρσεως εἰσὶν ἅπαντες, οὐδ' ἄρα χρεία τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς, εἴπερ ἔν τισιν ἐλλειπὴς ἡ κάθαρσις ᾖ. καὶ γὰρ ἂν ἦσαν ἅπαντες ἐπίσης κεκαθαρμένοι διὰ τοῦ αὐτοῦ πυρὸς, καὶ πρὸς θεοπτίαν ὁμοίως ἔχοντες. τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ τῆς νομοθεσίας ὄρους συμβολικῶς τε καὶ τυπικῶς ἐγένετο. τότε γὰρ οὐ πάντες τῆς αὐτῆς φαίνονται στάσεώς τε, καὶ τάξεως, ὁ μὲν τῆς, ὁ δὲ τῆς, πρὸς μέτρον, οἶμαι τῆς ἑαυτοῦ καθάρσεως ἕκαστος κατὰ τὸν θεολόγον Γρηγόριον.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Οὐ λέγομεν πάντας τὸν αὐτὸν τρόπον διὰ πυρὸς καθαρίζεσθαι, ἀλλὰ κατὰ τὴν ποσότητα καὶ ποιότητα τῶν πταισμάτων ἔστι καὶ διὰ πυρὸς πρηστῆρος βασανίζεσθαι, βαρέων ὄντων τῶν ἁμαρτημάτων, καὶ μὴ διὰ πυρὸς παιδεύεσθαι, ἐλαφρῶν ὄντων τῶν πταισμάτων. καὶ θεωρίας τινὰς διηγεῖται Γρηγόριος ὁ Διάλογος τῶν μὴ αἰκιζομένων διὰ πυρός. Ὁ δὲ Βαρλαὰμ οἴεται, πᾶσαν ἥντινα οὖν κάθαρσιν μὴ ἂν ἄλλως γίνεσθαι δύνασθαι, εἰ μὴ διὰ πυρὸς. ὅπερ οὐκ ἀληθεύεται. σφάλλεται δὲ κἀκεῖνο λέγων, οὐχ ἕπεται τὸ αὐτοῦ προλεχθέν. τοῦ γὰρ Γρηγορίου τοῦ θεολόγου ἐν β περὶ θεολογίας λόγῳ σχεδὸν ἐν ἀρχῇ ἀλληγορικῶς κάλλιστα ἐξηγουμένου τὴν ἀνάβασιν εἰς τὸ ὄρος τοῦ Μωϋσέως καὶ τῆς γερουσίας, καὶ τὴν διαφορὰν τῆς στάσεως καὶ τάξεως τῶν ἀνιόντων, καὶ πλησίον τοῦ ὄρους, ἢ καὶ πόρρω ἑστηκότων, καὶ ἐπάγοντος, κατὰ τὴν ἀξίαν τῆς καθάρσεως, καὶ νοοῦντος κάθαρσιν, οὐ μόνον τὸ μὴ ἔχειν λύμην ἁμαρτίας, ἀλλὰ καὶ κτῆσιν ἀρετῆς (οἱ γὰρ ἐγγύτερον πλησιά-

ζοντες

TEXTVS.

INſuper ſi perfectum præmium eorum, qui ſunt puri corde & animo, eſt videre Deum, hoc verò nõ ęqualiter omnes cõſequuntur; neq; par eſt omnium purgatio. Nullus ergo vſus erit purgatorij ignis. Omnes enim eſſent æqualiter purgati per eundem ignem, & ex æquo apti ad videndum Deum. Hoc verò etiam in monte vbi lex data fuit. ſignificatiuè, ac figuratè factum fuit. Tunc enim non omnes eiusdẽ apparuerũt ſtatus, atq; ordinis, ſed hic quidem huius, alter verò alterius, pro ratione, ac modo ſuę quiſq; purgationis, iuxta Gregoriũ Theologũ.

RESPONSIO.

NOn dicimus, omnes eodem modo per ignem purgari ſed ſecũdum quantitatem, & qualitatẽ erratorũ. fieri põteſt, vt ad tempus purgetur aliquis per ignẽ, ſi grauia ſint peccata & nõ purgetur per ignẽ, ſi ſint leuia. Atq; viſiones quaſdam narrat Gregorius Dialogus eorũ qui nõ puniebantur per ignem. Barlaam autem exiſtimat, quamcunque purgationem non poſſe aliter fieri, quàm per ignem. Quod non verificatur. Errat autem, & illud aſſerẽs, ex quo ſequitur, quod prædixit. Cum enim Gregorius Theologus in 2. oratione de Theologia fermè à principio allegoricè egregiè exponat aſcenſum Moyſis ad montem, & ſenatus, & differentiam ſtatus, & ordinis aſcendentium, & propè montem, vel longè manentium, & inferat, ſecundum dignitatem purgationis, & intelligat pugationem, nõ ſolum non habere immunditiam peccati, ſed & acquiſitionem virtutis. (qui enim propius accedebant, & qui longius, magis, & minus ſanctitatis participes erant: qui verò intra nebulam, erant ſan-

ζοντες καὶ οἱ πορρωτέρω μᾶλλον καὶ ἧττον τῆς ἁγιωσύνης μετεῖχον, οἱ δὲ τῆς νεφέλης εἴσω γενόμενοι, ἦσαν οἱ ἁγιώτεροι καὶ πολλαῖς ἀρεταῖς κεκοσμημένοι, καὶ τοῦτο τὸ κατὰ τὴν ἀξίαν τῆς καθάρσεως κατὰ τὸ ἀπὸ τοῦ σωτῆρος ῥηθὲν, μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται) ὁ Βαρλαὰμ ὁμωνυμίᾳ χρώμενος, ἐπειδὴ φαμὲν, πάντας τοὺς δεομένους καθάρσεως ἐξίσου καθαίρεσθαι, (οὐ γὰρ οἷόν τε ἐστὶν εἰσιέναι εἰς τὸ ὄρος κυρίου τὸ ὂν μετὰ κηλῖδος) νομίζει πάντας τοὺς καθαιρομένους τῆς αὐτῆς καὶ ἴσης καὶ ὁμοίας ἀντιδόσεως ἐπιτυγχάνειν. Τὸ δ᾽ οὐχ οὕτως ἔχει, οἱ γὰρ ἐνταῦθα καθαίροντες ἑαυτοὺς μετανοίᾳ καὶ κακουχίᾳ τοῦ σώματος, προαιρετικῶς, οὐδενὸς ἀναγκάζοντος, ἀλλ᾽ ἑκόντες τοῦτο πράττουσι καὶ ῥᾷστα ἑαυτοῖς μυρία κατορθώματα θησαυρίζουσιν. οἱ τοιοῦτοι οὐδ᾽ ὅλως πεῖραν λαμβάνουσι τοῦ καθαρτηρίου, ἀλλ᾽ οἱ ὀφείλοντες δι᾽ ἔνδειαν τοῦ κανόνος προσκαίρως τιμωρηθῆναι, ὁ μὲν μᾶλλον, ὁ δὲ ἧττον. Οἱ γοῦν ἐν τῷ καθαρτηρίῳ ἐπιπόνως κολαζόμενοι, ἄκοντες πάσχουσι καὶ οὐκ ἀξιοῦνται μισθοῦ, μὴ πληρώσαντες ἀκριβῶς τὸν κανόνα, πλὴν εἰ μή τις αὐτοῖς βοηθήσηται διὰ θυσίας, νηστείας, προσευχῆς, καὶ ἐλεημοσύνης. ἵνα δὲ σαφὲς τοῦτο γένηται, ἐρωτητέον τὸν Βαρλαὰμ, γνώμην ἔχει, τὰς ψυχὰς τῶν κεκοιμημένων δι᾽ εἱρκτῆς καὶ ζόφου καὶ τῶν ἄλλων ἀνιαρῶν καθαιρομένας ἐξίσου κολάζεσθαι, καὶ μετὰ ταῦτα τῶν αὐτῶν καὶ ἴσων δωρεῶν ἀπολαύειν, ἢ διαφορὰν εἶναι κολάσεως καὶ ἀνταμοιβῆς; οὐ γὰρ οἶμαι αὐτὸν καὶ σκαιὸς καὶ ἀμαθέστατος ὑπάρχῃ, τὸ πρῶτον νοεῖν καὶ ἐρεῖν.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Εἶτα παρεισάγει τὸν αὐτὸν Γρηγόριον, ὅστις τὸν περὶ τοῦ πάσχα λόγον θεωρητικῶς, καὶ ἀναλογικῶς ποιούμενος, ἐλθὼν εἰς τὸ μέρος, ἐν ᾧ φησὶν, οὐκ ἐξοίσομεν δ᾽ οὐδὲν, οὐδὲ εἰς τὸ πρωῒ καταλείψομεν. ἀποφαίνεται ῥητῶς οὕτω καὶ κα-

ſanctiores, & multis virtutibus ornati; idque eſt illud, ſecundum dignitatem purgationis, iuxta dictum Saluatoris, beati mundi corde, quoniã ipſi Deum videbunt.) Barlaam æquiuocatione vtens, quoniam dicimus, omnes, qui indigẽt purgatione, ex æquo purgari, (non enim fieri poteſt, vt aliquid in montem Domini aſcendat, & ingrediatur, quod nõ eſt ſine macula) exiſtimat, omnes, qui purgantur, eandem, & æqualem, ac ſimilem retributionem conſequi. At hoc non ita ſe habet; qui enim hìc ſe purgant metanœa, & caſtigatione corporis, ſpontaneè, nemine cogente, ſed volentes id agunt, & facile ſibi infinita merita congerunt. Iſti tales omnino non experiuntur ignem purgatorium; ſed qui debent puniri ad tempus propter defectum canonis pœnitentiæ, hic quidem magis, ille verò minus. Qui igitur in purgatorio laborioſè puniuntur, inuiti patiuntur, & non ſunt digni retributione, non diligenter expleto canone pœnitentię; niſi ſiquis eos iuuerit per ſacrificia, ieiunia, orationes, & eleemoſynas. Vt autem id clarè fiat, interrogandus eſt Barlaam, vtrum ſentiat, animas dormientium, quę per carcerem, caliginem, & alias moleſtias purgantur ex ęquo purgantur; Et deinde ijſdem & ęqualibus largitionibus fruantur: An differentia ſit punitionis, & retributionis? Non enim reor, quamuis ineptus, & imperitiſſimus ſit, primum intelligere & aſſerere.

TEXTVS.

DEinde adducit illum magnum Gregorium Theologum qui de Paſchate contemplatiuè, atq; analogicè ſermonem faciens, cum ad eam partem venit, in qua dicit, non efferemus autem quidquam, neque poſtridianum relinquemus. Expreſsè apertèque ita ſtatuit

καθαρμοῦς, ὅτι μὴ ὑπὲρ τὴν νύκτα ταύτην ἐστί τις κάθαρσις. νύκτα μὲν τὸν ἑκάστου παρόντα βίον ἀποκαλῶν, καὶ μηδεμίαν κάθαρσιν μετὰ αὐτοῦ (λέγε μετὰ αὐτὸν) εἶναι παραχωρῶν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Νύκτα τὸν παρόντα βίον ἀποκαλεῖ ὁ Γρηγόριος. καλῶς ἐν τούτῳ ὁ Βαρλαάμ, ὃ δὲ συμπεραίνει μετὰ τὴν παροῦσαν ζωήν, μηδεμίαν εἶναι κάθαρσιν, τοῦτο διεστραμμένως ἑρμηνεύει. εἰ γὰρ οὐδεμία κάθαρσις, οὐκ ἄρα εἱρκτή, οὐ ζόφος, οὐ λύπη, οὐκ ὀδύνη, οὐ στεναγμός, ἐξ ὧν ἀπαλλαγῆναι τὰς ψυχὰς τῶν κεκοιμημένων εὔχονται. οὐκ ἄρα ὀρθῶς ἑρμηνεύει τὴν κάθαρσιν ὁ Βαρλαάμ. Ὁ δὲ θεολόγος κάθαρσιν νοεῖ τὸ βάπτισμα, ἐπεὶ γὰρ ἐν τῷ αὐτοῦ καιρῷ οἱ πλεῖστοι τῶν χριστιανῶν οὐκ ἐλάμβανον τὸ βάπτισμα εἰ μὴ μέλλοντες ἀποθνήσκειν, καὶ ἐν ἐσχάτῳ γήρᾳ, ὁ ἅγιος παροτρύνει μὴ ἀναμένειν καὶ προσδοκᾷν τὸ γῆρας, οὐ γὰρ μετὰ τὴν νύκτα καὶ τὸν θάνατον, ἀβαπτίστοις μένουσιν ἐστί τις κάθαρσις. διὸ καὶ ἐπάγει λέγων. καὶ τὸ τῆς ἀναβολῆς οὐκ ἐπαινετὸν τοῖς τοῦ λόγου μεταλαμβάνουσι. καὶ περὶ τούτου λόγον εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα ἐξέδωκε κάλλιστον. ἐν ᾧ φησί, βαπτισθῶμεν σήμερον, ἵνα μὴ αὔριον βιασθῶμεν, καὶ μὴ ἀναβαλλώμεθα τὴν εὐεργεσίαν. ὡς ἀδικίαν, μηδ᾽ ἀναμένωμεν πλεῖον γενέσθαι κακοί, ἵνα πλεῖον συγχωρηθῶμεν. Καὶ πάλιν. ὡς ἐστὶν ἄτοπον χρήματα μὲν προαρπάζειν, ὑγείαν δὲ ἀναβάλλεσθαι, καὶ σώματα μὲν προκαθαίρειν, ψυχῆς δὲ κάθαρσιν ταμιεύεσθαι. Καὶ αὖθις. ἀλλὰ φοβῇ μὴ διαφθείρῃς τὸ χάρισμα, καὶ διὰ τοῦτο ἀναβάλλῃ τὴν κάθαρσιν, ὡς δευτέραν οὐκ ἔχων; (οὐ γὰρ δὶς βαπτίζεται ὁ χριστιανός, ὡς οἱ αἱρετικοὶ ἀναβαπτίζουσι). Καὶ τελευταῖον. εἰ δέ σοι μηδὲν ποιήσαντι, μηδὲ πραγματευσαμένῳ τυχεῖν ἔξεστι τοῦ ποθουμένου πόσης εὐηθείας τὴν δωρεὰν ἀναβάλλεσθαι; τὸ δ᾽ αὐτὸ πεποίηκε καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, καὶ ὁ χρυσορρή-

μων

tuit, quod vltra præſentem noctem, purgatio aliqua non ſit; noctem quidem præſentem vniuſcuiuſque vitam appellans, & nullam purgationem poſt hanc admittens.

RESPONSIO.

QVod Gregorius prçſentem vitam appellet noctē, rectè in hoc Barlaam; quod verò cōcludit, poſt præſentem vitam, nullam eſſe purgationem, id verò peruersè exponit. Si enim nulla eſt purgatio, nō igitur carcer, non caligo, non triſtia, non dolor, non ſingultus, ex quibus liberas fieri animas dormientiū ſupplicāt. Non igitur rectè interpretatur purgationē Barlaā. Theologus verò purgationē intelligit ipſum baptiſmū, & vide ipſius expoſitores. Quoniam enim ſiuo tempore pleriq; Chriſtianorū non recipiebant baptiſmum, niſi moribundi & in extrema ſenectute, Sāctus adhortatur eos nō expectare ſenectutē, nō enim poſt noctem, mortē, qui non sūt baptizati, ijs erit aliqua purgatio; propterea etiā illud infert dicēs, & in aliud tempus differre non eſt dignū laude ijs qui rationis participes ſunt. Et de hoc orationē egregiam edidit in ſanctū baptiſma, in qua dicit; baptizemur hodie, ne cras vi aliqua cogamur; ne beneficiū, tanquam iniuriā differamus; nec expectemus, vt plura peccata cōgeramus, quo plura nobis cōdonentur. Et rurſus, abſurdum enim fuerit, cum pecunias auidè præcipias ſanitatē longius differre, atq; extrahere. cum corpus præpurges, animæ purgationē in aliud tempus reſeruare. Et iterū, at metuis, ne gratiā corrumpas, ac proinde purgationi moram producis, vt pote nullā alterā iam vltra habens? (nō enim bis baptizatur Chriſtianus, vt hæretici Anabaptiſtæ.) Et tandē, cum autem tibi nec labore vllo, nec opera vlla ſuſcepta, rei expetitæ compotē fieri liceat, quæ tan-

μων περὶ τοῦ βαπτίσματος. ὅθεν δῆλον ὅτι ὁ Βαρλαὰμ καὶ οἱ κατ' αὐτὸν λίαν σκαιῶς καὶ ἀμαθῶς μετιᾶσι τοὺς ἁγίους πατέρας, παντελῶς αὐτοὺς μὴ συνιέντες καὶ παρερμηνεύοντες. τοῦτο δὲ καθαρώτερον ποιεῖ, καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ μὴ ὀργίζεσθαι. ὥσπερ γάρ, φησίν, ὁ θεολόγος, τὴν ὀργὴν μὴ διημερεύειν, ἀλλὰ προκαταλύειν ἡλίου καλόν, καὶ τῷ Θεῷ φίλον, χρονικῶς τε καὶ ἀναγωγικῶς (ἐπιδύεσθαι γὰρ ὀργιζομένοις ἡμῖν οὐκ ἀσφαλὲς τὸν τῆς δικαιοσύνης ἥλιον) οὕτω τὴν τοιαύτην βρῶσιν μὴ διανυκτερεύειν, μηδὲ εἰς τὴν ἑξῆς ἀποτίθεσθαι.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

ΕΝ τοῖς ἐφεξῆς ὁ Βαρλαὰμ προφέρει τὸν αὐτὸν Γρηγόριον, φάσκοντα ἐν τῷ εἰς τὸν πατέρα σιωπῶντα διὰ τὴν πληγὴν τῆς χαλάζης. Ἐῶ γὰρ λέγειν τὰ ἐκεῖθεν δικαιωτήρια, οἷς ἡ ἐνταῦθα φειδὼ παραδίδωσιν, ὡς βέλτιον εἶναι νῦν παιδευθῆναι, καὶ καθαρισθῆναι, ἢ ἐν τῇ ἐκεῖθεν βασάνῳ παραπεμφθῆναι ἡνίκα κολάσεως καιρὸς οὐ καθάρσεως. Ἐπάγει ὁ Βαρλαάμ, παρίστησι φανερῶς (ὁ Γρηγόριος) μηδεμίαν εἶναι κάθαρσιν μετὰ τὴν ἐνθένδε ἀπαλλαγήν, ἀλλ' ἢ μόνον τὴν αἰώνιον κόλασιν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

ΕΠειδή, ὡς ἔφθην εἰπών, οἱ πλεῖστοι τῶν κατηχουμένων ἀβάπτιστοι ἦσαν, ὁ Γρηγόριος ἀφορμὴν λαμβάνει τὴν πληγὴν τῆς χαλάζης, ἵνα παροξύνῃ αὐτοὺς εἰς τὸ βάπτισμα. καὶ φησί. βέλτιον εἶναι νῦν παιδευθῆναι, δηλονότι διὰ τῆς χαλάζης, καὶ καθαρθῆναι, ἤγουν βαπτισθῆναι, (ὁ γὰρ Θεὸς διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀβαπτίστους, διαφόροις τρόποις ἐπαίδευεν) ἢ τῇ ἐκεῖθεν βασάνῳ παραπεμφθῆναι, καὶ αἰωνίως κολασθῆναι, ἡνίκα καιρὸς κολάσεως οὐ καθάρσεως.

ἤγουν

dem ſtultitia eſt,donũ in aliud tempus reijcere? Hoc autem ipsũ de baptiſmo fecit etiã magnus Baſilius,& Chriſoſtomus. Vnde manifeſtũ eſt,quod Barlaam,& ſui ſimiles valde ineptè,& imperitè adeũt ſanctos Patres,omninò ipſos nõ intelligentes,& prauè interpretãtes. Id autẽ magis clarũ facit etiã exemplũ non iraſcẽdi, quod infert Theologus:Quemadmodũ enim,inquit,pręclarũ ac Deo gratũ,vt ita per omnẽ diei curſum minimè duret, verùm ante ſolẽ occidat,ſiue id temporali modo, ſiue anagogico intelligas,(nec enim nobis iraſcentibus iuſtitiæ ſolem occumbere tutum eſt) ita nec huiuſmodi eſcam pernoctare,nec in poſterum diem recondi expedit.

TEXTVS.

IN cõſequentibus Barlaam profert eundẽ Gregoriũ, qui aſſerit in oratione ad Patrẽ ſilentẽ propter plagã grandinis: Omittò enim dicere,quæ illic ſunt tribunalia, quibus huiuſce vitæ indulgentia,& impunitas eos tradit; vt ſatius ſit nũc caſtigari, & purgari quam ad cruciatum illum tranſmitti; quando punitionis tempus eſt,non purgationis. Infert Barlaam; manifeſtè ſtatuit(Gregorius) nullam eſſe purgationem poſt migrationem ex hac vita, ſed tantum æternam pœnam.

RESPONSIO.

QVandoquidẽ vt anteà dixi,pleriq; catechumenorũ non baptizabantur,Gregorius occaſionẽ accipit plagã grãdinis,vt eos incitet ad baptiſmũ. Atq; ait,melius eſſe nunc puniri,ſcilicet,per grandinẽ,& purgari, nimirũ per baptiſmũ,(Deus enim, eo quod ipſi eſſent ſine baptiſmo, varijs modis puniebat) quàm ad

ἤγουν καιρὸς ἄκαιρος τοῦ δεχθῆναι τὴν κάθαρσιν καὶ τὸ βάπτισμα. ὅπερ ἐστὶν ὁ γνήσιος νοῦς Γρηγορίου. ἀνάγνωθι τὸν θαυμαστὸν αὐτοῦ λόγον εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα, ὅπου πανταχοῦ ἔσπαρται αὕτη ἡ φωνὴ, κάθαρσις. καὶ σημείωσαι ὅτι τὸ βάπτισμα ὀνομάζει φῶς διὰ τὴν λαμπρότητα. κατωτέρω δὲ ἐπάγει λέγων. φῶς καὶ ἡ ἐκεῖθεν λαμπρότης τοῖς ἐνταῦθα κεκαθαρμένοις, ἡνίκα ἐκλάμψουσιν οἱ δίκαιοι ὡς ὁ ἥλιος. σημείωσαι δὲ κἀκεῖνα τὰ ῥήματα. ἡ τοῦ βαπτίσματος χάρις καὶ δύναμις οὐ κόσμου κατακλυσμὸν ὡς πάλαι, τῆς δὲ τοῦ καθέκαστον ἁμαρτίας κάθαρσιν ἔχουσα καὶ παντελῆ ῥύψιν τῶν ἀπὸ κακίας ἐπεισαχθέντων συγχωσμάτων ἢ μολυσμάτων. καὶ κατωτέρω. μὴ ὀλιγώρει ἀναγνῶναι κἀκεῖνα, εἰ δὲ καὶ τὰς ὅλας ἐξαλείφωμεν, ἀγαπώην ἄν, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς χρήζω φιλανθρωπίας, πλὴν μὴ δευτέρας δεηθῆναι καθάρσεως, ἀλλὰ στῆναι μέχρι τῆς πρώτης ἄμεινον, ἣν κοινὴν οἶδα πᾶσι, καὶ ἄμισθον, καὶ ὁμότιμον, δούλοις, δεσπόταις, καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ αὖθις παρορμᾷ ἡμᾶς μεταλαχεῖν καθαρσίων ὑδάτων ὑσσώπου ῥυπτικωτέρων, αἵματος νομικοῦ καθαρωτέρων, σποδοῦ δαμάλεως ἱερωτέρων, ῥαντιζούσης τοὺς κεκοινωμένους, καὶ πρόσκαιρον ἐχούσης σώματος κάθαρσιν, οὐ παντελῆ τῆς ἁμαρτίας ἀναίρεσιν. καὶ πάλιν. μὴ διαμέλλειν πρὸς τὴν κάθαρσιν, καὶ, διὰ τοῦτο μὴ λίαν φοβηθῇς τὴν κάθαρσιν. καὶ, δεινὸν ὑστεροβουλία καὶ τὰ τηνικαῦτα τῆς ζημίας αἰσθάνεσθαι, ὅτε οὐκ ἔστι λύσις ζημίας. μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἐκδημίαν καὶ τὸν πικρὸν συγκλεισμὸν τῶν ἑκάστῳ βεβιωμένων, καὶ τὴν τῶν ἁμαρτωλῶν κόλασιν, καὶ τὴν τῶν κεκαθαρμένων λαμπρότητα. ἐκ τούτων δὴ τῶν ῥημάτων εἰσαχθέτω τὶς Βαρλαὰμ καὶ ἀπερισκέπτως συλλεξάσθω, μὴ δίδοσθαι πῦρ καθαρτήριον, ἐπειδὴ ὁ διδάσκαλος ὀνομάζει κόλασιν, καὶ κεκαθαρμένων λαμπρότητα. Ετι ὁ διδάσκαλος ἐν τοῖς κατόπιν φησὶ, δεινὸν γὰρ εἰ ἐν καιρῷ καθάρσεως ῥυποθήσομαι. σοὶ δὲ, φησὶν, πᾶς

ἀξιό-

cruciatū illū tranſmitti, & æternè puniri, quādo tempus punitionis eſt, nō purgationis. Scilicet tempus importunū recipiendi purgationē, & baptiſmū. Hic eſt legitimus ſenſus Gregorij. Legas admirādā eius orationē in ſanctū baptiſma, vbi paſſim ſeminata eſt hæc vox, purgatio. Et nota quod baptiſmū nominet lumē propter ſplendorē. Et paulo infrà infert, dicēs: lumē, & qui illinc eſt ſplendor ijs qui hìc purgati sūt, quādo iuſti reſplendēt, ſicut Sol. Nota etiā illa verba, baptiſmi gratia & facultas eſt, nō orbē terrarū, vt olim, aquis obruens, ſed vniuſcuiuſq; hominis peccatū purgās, eaſq; obſtructiones, vel maculas, quę vitio cōtrahuntur, prorſus abſtergēs. Et paulo infrà, ne negligas legere & illa: præclarè mecum agi putarē, ſi ipſæ quoq; vulnerū notæ delerētur; quandoquidē & ipſe miſericordia opus habeo. Pręſtat tamē, ſecūda purgatione minimè indigere, verùm in prima cōſiſtere, quę omnibus cōmunis eſt, & labore vacua, cūctiſq; ex æquo patet, tam ſeruis, quam heris, & quę ſequūtur. Et rurſus, adhortatur nos, vt luſtraliū aquarū participes ſimus, quæ & hyſſopū abſtergēdi facultate ſuperāt, & legalē ſanguinē puritate, & vitulæ cinerē ſanctitate, inquinatos homines aſpergētis ac breuē corporis purgationē afferentis, nō autē peccatū prorſus de medio tollētis. Et rurſus, ne differas purgationē, melius eſt cōſequi bonū, & cuſtodire purgationē. Quocirca ne tātoperè purgationē formides. Et illud, miſerū eſt, ſerum conciliū capere, ac tum damno affici, quum nulla iam ratione acceptū incōmodū ſarcire poteſt, hoc eſt, poſtquā hinc exceſſerimus, acerbèq, cōſulta fuerint, quæ quiſq; in hac vita geſſit, atq; & ſcelerati homines ſupplicio, & qui animos purgarint, ſplēdore affecti fuerint. Ex his igitur verbis, accedat aliquis Barlaam, & incōſideratè colligat, nō dari ignē purgatoriū, quādoquidē Doctor nominat punitionē, eorū qui purgati ſunt, ſplen-

ἀξιόπιστος εἰς τὴν κάθαρσιν μόνον ἔστω τὶς τῶν ἐγκρίτων καὶ μὴ τῶν προδήλως κατεγνωσμένων. καὶ, μὴ φιλοφρόνει μοι τὰς ἀξίας τῶν σὲ καθαιρόντων μηδὲ διάκρινε πρὸς τοὺς γεννήτορας. καὶ ἐπειδὴ τινὲς ἔφασκον χρῆναι αὐτοὺς βαπτισθῆναι τριακοντούτας κατὰ μίμησιν τοῦ Χριστοῦ, ἀποκρίνεται. Θεὸν εἰπὼν λέλυκας τὸ ζητούμενον. ὁ μὲν γὰρ αὐτοκάθαρσις ἦν καὶ οὐκ ἐδεῖτο καθάρσεως, ἀλλὰ σοὶ καθαίρεται. καὶ κατωτέρω. δεῖ δὲ μὴ σοφισθῆναι τὸν καθαρμὸν, ἀλλ' ἐνσημανθῆναι, λαμπρυνθῆναι τελείως. καὶ, μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι, τοῦτο τῆς παντελοῦς καθάρσεως. καὶ, φύλαξαί μοι τὴν κάθαρσιν. καὶ, μόνον ἀεὶ φιλοπόνει τὴν κάθαρσιν, ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ τιθέμενος. καὶ ἧς ἔτυχες κατὰ δωρεὰν ἀφέσεως ταύτην ἐπιμελείᾳ συντήρησον. καὶ μακρὸν ἂν εἴη διεξελθεῖν ταῦτα, ἃ πανταχοῦ τοῦτο σημαίνουσιν. καὶ εἰ μή τις μαίνεται καὶ ἰσχυρογνώμων ἐστὶν, ὁποῖοι εἰσὶν οἱ ἡμέτεροι Γραικοὶ, ῥᾳδίως ἂν ταῦτα πιστεύσειε καὶ συγχωρήσειε.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

ΕΤι ὁ Κύριος ἐν τῷ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγελίῳ περὶ τοῦ πλουσίου, καὶ Λαζάρου διδάσκων τὸν ἑκατέρου διαδεξάμενον κλῆρον, τὸν μὲν Λάζαρον, φησὶν, ἅμα τῷ ἀποθανεῖν ἀπενεχθῆναι ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἀβραάμ. τὸν δὲ πλούσιον ὁμοῦ τε ἀποθανόντα, καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ εὑρεθῆναι ἐν τῷ ᾅδῃ ὑπάρχουσαν ἐν βασάνοις. καὶ οὕτω διὰ μὲν κόλπον τοῦ Ἀβραάμ τὴν ἀκροτάτην κατάστασιν ἐν τῇ εὐδαίμονι λήξει τῶν θεοφίλων ἐμφήνας. διὰ δὲ τοῦ ᾅδου καὶ τῶν βασάνων, τὴν ἐσχάτην κατάκρισιν, καὶ αἰωνίαν δίκην τῶν ἁμαρτωλῶν παραστήσας, οὐκέτι μεταξὺ τούτων ἕτερον τόπον κατέλιπε πρόσκαιρόν τινα βάσανον ἔχοντα, ἀλ-

λὰ

ſplendorē. Præterea Doctor in cōſequentibus ait: graue enim fuerit, ſi in purgationis tempore inficiar, atq; commaculer. Tibi verò, inquit, quiuis ad purgationem ſatis idoneus eſt, qui modo inter probatos cenſeatur, & non apertè cōdemnatus ſit. Et illud, nec eorū, à quibus purgaris dignitates excute, nec inter genitores delectū habe. Et quoniā nōnulli fatebātur, oportere ipſos ad imitationē Chriſti trigeſimo anno baptizari, reſpōdet, cū Deū dixiſti, quæſtio abs te ſoluta eſt; nā ille purgatio ipſemet erat, nec purgationis indigebat, verū tua cauſa purgabatur. Et paulo infrà: Porrò nō fucāda eſt purgatio, ſed imprimēda, tibiq; hoc agēdū, vt plenè, ac perfectè ſplendeſcas, nō vt leuiter, atq; in ſuperficiē illinaris. Et illud, beati, quorū remiſſę ſunt iniquitates. hoc omnimodæ purgationis. Et illud, ſerua mihi purgationē. Et illud, modò cures vt purgationē ſummo ſtudio excolere nunquā intermittas, aſcēſiones in corde tuo diſponē, atq; acceptam, Dei beneficio, & gratia, veniā, cura, vt diligētia tuearis. Et longū eſſet hæc cēſere, quæ vbiq; iſtud ſignificant. Et niſi quis inſanus ſit, & pertinax, quales ſunt noſtrates Græci, facili negotio hæc crediderit, & admiſerit.

TEXTVS.

DOminus etiam noſter in Euangelio ſecundum Lucam docens quę ſit vtriuſq; futura conditio, Lazarū quidē dicit, ſtatim atq; mortuus fuerit delatū iri ab Angelis in ſinū Abrahæ; Diuitē verò ſimul atq; mortuus fuerit, etiā animā ipſius inuentū in inferno, exiſtentem in tormētis. Atq; ita per ſinū quidem Abrahæ ſupremū illū ſtatū in beata requie piorū ſignificans; per infernū verò, & tormēta, extremam damnationē, & pœnam æternam. Nullū inter hæc mediū locum reliquit, qui temporariam

pœ-

λ' ἡ χάσμα μέγα καὶ ἀδιάβατον διεῖργον ἑκατέρους ἐξ ἀλλήλων, καὶ τὴν ἄκραν καὶ ἄμεσον ἐναντίωσιν παριστῶν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Ὁ Δὲ σωτὴρ ἐν τῷ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγελίῳ ἐν εἴδει παραβολῆς μνημονεύει τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ Λαζάρου, (καίτοι ἱστορίας οὔσης) οὐ μνημονεύει δὲ μέσου τινὸς, εἱρκτῆς, ζόφου, καὶ ἄλλων βασάνων, οὐκ ἄρα ταῦτα δίδοται, προφανῶς ὅτι ὁ μὲν Λάζαρος ἄξιος ὢν τοῦ παραδείσου ἦν σεσωσμένος, ὁ δὲ πλούσιος φαῦλος ὢν τῷ αἰωνίῳ πυρὶ ὑπῆρχε καταδεδικασμένος. διὸ καὶ βουλόμενος ὁ Κύριος διδάξαι τοὺς ἀνθρώπους τὰ δύο ἔσχατα, τὸν ᾅδην, καὶ τὸν παράδεισον, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ποιεῖ μνημονεύων τῶν δυοῖν τούτοιν. ἐν γὰρ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως οὐχ εὑρεθήσεται καθαρτήριον, καὶ διὰ τοῦτο ὡς γενικώτερον τὸ κριτήριον γενησόμενον περὶ πάντων ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ καὶ τῷ θεάτρῳ ἔμπροσθεν τῶν ἀγγέλων, καὶ τῶν ἀνθρώπων παρεισάγει. ἀλλαχοῦ μέντοι καὶ πανταχοῦ τῆς θείας γραφῆς μνείαν ποιεῖται τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς, ὡς προαπεδείξαμεν. ἔπεισί μοι δὲ θαυμάζειν τῶν παρόντων ἑλλήνων, οἵτινες μετὰ τοῦ ἀμφιβαλλομένου Δαμασκηνοῦ ἡγοῦνται πλείστους ἀνάγεσθαι ἐκ τοῦ πυθμένος τοῦ ᾅδου καὶ τοῦ αἰωνίου πυρὸς ἐλευθεροῦσθαι, καὶ αὐτῶν εἴποις τῶν ἐθνικῶν καὶ ἀπίστων, τί δήποτε οὐδὲ ξένον αὐτοῖς τοῦτο δοκεῖ, εἰ καὶ περὶ τῶν πιστῶν μετανοησάντων, καὶ διὰ τῆς ἐξομολογήσεως καθαρθέντων, καὶ τὸν κανόνα μὴ πληρωσάντων τῇ θείᾳ γραφῇ πειθόμενοι, μετὰ πολλῶν διδασκάλων ὁμολογοῦμεν καὶ φρονοῦμεν, αὐτοῖς δίδοσθαι τὸ πρόσκαιρον καθαρτήριον;

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Ἔτι τὴν ψυχὴν ἀπαλλαγεῖσαν τοῦ σώματος, καὶ ἀσώματον πάντῃ καὶ ἄϋλον γενομένην, οὐκ ἔστιν εἰκὸς ὑπὸ σω-

pœnam contineat;ſed ingentem quendam,& imperuium hiatum, ſeparantem vtroſque ad inuicem, & ſummam omniſque medij expertem contrarietatem ſtatuens.

RESPONSIO.

SAluator in Euangelio ſecundum Lucam ſub ſpecie parabolæ mentionē facit diuitis, & Lazari; cum tamen hiſtoria ſit. non autem mētionem facit alicuius medij, nimirum carceris,caliginis, & aliorū cruciatuum,nō igitur hæc cōcedi debent. Adde quod Lazarus quidem cum eſſet dignus Paradiſo, erat ſaluus Diues verò improbus exiſtēs æterno igne erat cōdemnatus. Præterea volens Dominus docere homines duo extrema,Infernū, & Paradiſum, vt etiam alibi facit,hæc duo cōmemorans; quippe in extremo die iudicij non reperietur purgatorium,propterea vt iudiciū generalius futurū de omnibus in illo tempore, & theatro coram Angelis,& hominibus, introducit,alibi tamen, & vbiq; in ſacra ſcriptura mētionem facit ignis purgatorij, vt anteà oſtēdimus. Admiror verò præſentiā Græcorū, qui vnà cum ambiguo Damaſceno arbitrantur,multos ex profundo inferni ſurſū ferri & æterno igne liberari quamuis ex ipſis Ehnicis, & infidelibus dixeris. Cur igitur ipſis id mirū videtur ſi etiā de fidelibus pœnitentibus. & per exomologeſim purgatis, nondum expleto canone pœnitentiæ, diuinæ ſcripturæ obtemperantes,vnà cum multis doctoribus confitemur, & sētimus, ipſis dari temporaneum ignem purgatorium?

TEXTVS.

PRæterea conſentaneum non eſt, animam, quando migrauit è corpore,vt iā prorſus, incorporeā, ma-

σωματικοῦ πυρὸς κολάζεσθαι, τοῦ σώματος αὐτῆς, οὗ τὸ πῦρ ἔμελλε περιδράττεσθαι, διαφθαρέντος. μετὰ γὰρ τὴν ἀνάστασιν ἐπαναλαβούσῃ τὸ σῶμα ἄφθαρτον, καὶ τῆς κτίσεως πάσης ἀλλοιωθείσης, καὶ διαιρεθέντος τοῦ πυρὸς, ὡς μανθάνομεν, εἰκὸς αὐτῇ τὴν ὑπὸ τούτου κόλασιν κατάλληλον ἔσεσθαι, καὶ οὐκ αὐτῇ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς δαίμοσιν, ἅτε καὶ αὐτοῖς ζοφεροῖς οὖσι, καὶ οὐχ ὕλην τινὰ καὶ παχύτητα περιβεβλημένοις, καὶ σώματα ἀέρια, ἢ πύρια (λέγε πύρινα) κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον. πρὶν δὲ τὸ οἰκεῖον σῶμα ἀπολαβεῖν, εἶδος οὖσα μόνον τῆς ὕλης ἄμικτον, εἰ καὶ καθ᾽ ἑαυτὴν ὑφέστηκε, πῶς ἂν ὑπὸ σωματικοῦ πυρὸς κολάζεσθαι δύναται.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Ἔτι τὴν ψυχὴν (φησὶν ὁ Βαρλαὰμ) ἀπαλλαγεῖσαν τοῦ σώματος πάντη, καὶ ἄϋλον γενομένην, οὐκ ἔστιν εἰκὸς ὑπὸ σωματικοῦ πυρὸς κολάζεσθαι, τοῦ σώματος αὐτῆς, οὗ τὸ πῦρ ἔμελλε περιδράττεσθαι, διαφθαρέντος. καὶ ἐνταῦθα φιλοσοφεῖ ὁ Βαρλαὰμ μὴ δύνασθαι χωρὶς σώματος τὴν ψυχὴν κολάζεσθαι. τὸ αὐτὸ φρονεῖ καὶ περὶ τῶν δαιμόνων, οὓς λήψεσθαι, φησὶ, σώματα ἀέρια ἢ πύρια (λέγε πύρινα) φαντάζεται, ἵνα κολασθῶσιν, ὡς μὴ δυναμένου τοῦ Θεοῦ ἄλλως κολάζειν. πῶς οὖν αἱ ψυχαὶ ἄϋλοι οὖσαι πεῖραν λαμβάνουσιν τῆς εἱρκτῆς, τοῦ σκότους, τῶν ἄλλων ἀνιαρῶν, καὶ πρὸς αὐτὰ προσπαθῶς διάκεινται; καὶ θαυμαστοῖς τρόποις κολάζονται, ἀλλ᾽ ὡς ἔοικεν ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων καὶ τῆς ἀσθενείας τῶν χαμαιζήλων καὶ χαμαὶ ἐρχομένων ὁ γενναῖος οὗτος τὴν νόσον τεκμαίρεται, καὶ οὐκ ἦλθεν εἰς νοῦν αὐτοῦ ἡ ἀνάστασις τῶν διεφθαρμένων νεκρῶν, τὸ ἐκ τοῦ μηδενὸς παραγαγεῖν τὸν Θεὸν τὰ μεγέθη τῶν οὐρανῶν καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς ἐμπεπεριεχόμενα ἄστρα καὶ σημεῖα, τὰ μακρὰ διαστήματα τῆς γῆς, τὰ ἄπειρα πλάτη τῆς θαλάσης, τὰ πολυειδῆ γένη τῶν φυτῶν, τῶν δένδρων, τῶν ἰχθύων, τῶν πτηνῶν, τῶν ζώων

τῶν

teriæque expertem factam à corporali igne puniri, cum corpus ipſius, quod ignis erat apprehenſurus, interierit. Poſt reſurrectionem verò cum receperit corpus incorruptibile,& creatura omnis immutata fuerit,igne diuiſo, vt docemur, veriſimile eſt, pœnam quæ ab igne proficiſcitur, congruentem ipſi fore; neq; ipſi ſolum, ſed etiam Dæmonibus, vt potè etiam his caliginoſis exiſtentibus, neque materia aliqua indutis, & craſſitie, & corporibus aerijs, vel igneis, iuxta magnum Baſilium. Priuſquam autem proprium corpus recipiat anima, forma tantum exiſtens, nulli materiæ mixta etiamſi perſe ipſam ſubſiſtat, quo pacto à corporali igne puniri poſſit.

RESPONSIO.

ANimam, inquit Barlaam, omninò ſeparatam à corpore,& immaterialem exiſtentem, non eſſe veriſimile à corporali igne puniri, cum corpus ipſius, quod ignis erat apprehenſurus iam interierit. Et hoc loco philoſophatur Barlaam, non poſſe ſine corpore animam puniri. Idē etiam ſentit de Dæmonibus, quos recepturos corpora aerea, vel ignea imaginatur, vt puniantur. Quippè diuinum numen non valeat aliter punire. Quomodo igitur animæ immateriales exiſtentes experiūtur carcerem, caliginem, alias moleſtias,& affectuosè ad ea ſe habent, & miris modis puniuntur? Verù, vt apparet ex humanis,& imbecillitate humilium,& humi prouenieētibus, Egregius morbum coniectat, & non venit ipſi in mētem reſurrectio corruptorū corporum mortuorum, & ex nihilo produxiſſe Deum immenſitates cœlorum, & quæ in ipſis continentur aſtra, & ſigna, longas dimenſiones terræ, infinitas latitudines maris, multiplicia genera plantarum, arborum, florum, volatilia animalium, terreſtrium,

τῶν χερσαίων, τῶν θαλασσίων, καὶ τὰ λοιπὰ θαύματα τῆς κοσμοποιΐας. σκεψάσθω δὲ καὶ τὰ τῆς χάριτος, τὸ τὸν Θεὸν τὸν ἀόρατον ὁρατὸν, τὸν ἄχρονον χρονικὸν, τὸν ἀναφῆ ψηλαφητὸν, τὸν ἀπαθῆ παθητὸν, τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ υἱὸν τῆς παρθένου γενέσθαι, καὶ ὑπερφυῶς τὰς δύο φύσεις ἐν ἑνὶ προσώπῳ ὑφεστηκότι ἀσυγχύτως ἑνῶσαι. τὸ πλάσαι τὸν ἄνθρωπον (ἵν' ἐγγύτερον τοῦ ζητήματος ἅψωμαι) ἐκ νοερᾶς ψυχῆς ἀοράτου, καὶ ἀΰλου, καὶ ἀθανάτου, καὶ θνητοῦ, καὶ ὁρατοῦ, καὶ ὑλικοῦ, αἰσθητοῦ σώματος συνιστάμενον. τὸ τηρῶσαι τὸν αὐτὸν μετὰ τὸ πνεῦμα τοῖς μυστηρίοις, οἷον εἰπεῖν τῷ ὕδατι, τῷ ἐλαίῳ, τῷ μύρῳ, τῇ ἐπιθέσει τῶν χειρῶν, καὶ τοῖς λοιποῖς τούτοις καὶ αἰσθητοῖς καθαγιάζειν τὴν ψυχὴν, καὶ τὴν ἀνωτάτω ἐξουσίαν τοῦ λύειν καὶ δεσμεῖν τὰς ἁμαρτίας, Πέτρῳ τῷ κορυφαίῳ καὶ δι' ἐκείνου τοῖς ἄλλοις ἐπισκόποις ὀρθοδόξοις οὖσι, καὶ μὴ σχισματικοῖς χαρίζεσθαι. καὶ τὸ παραδοξότατον τὴν οὐσίαν τοῦ ἄρτου καὶ οἴνου εἰς αὐτὸ τὸ ἴδιον σῶμα, τὸ μαστιχθὲν, τὸ σταυρωθὲν, τὸ τῇ λόγχῃ κεντηθὲν, τὸ ἐκλάμψαν ἐν τῷ Θαβὼρ μεταβάλλειν. κἂν ὁ Καλβινιανὸς ψευδοπατριάρχης Καφαρναΐτης Κύριλλος, ἀπίστου τινὸς ἑβραίου θαυμάζοντος τὴν ὑπερφυᾶ ταύτην μεταβολὴν, ἔφη, Ταῦτα οἱ ἀμαθεῖς τῶν θεολόγων δοξάζουσιν. αὐτὸς παρ' ἄλλων ἐρωτηθεὶς τὶ χρήσιμον πιστεύειν, οὐ τολμᾷ φανερῶς ἀρνηθῆναι τὴν μετουσίωσιν. καὶ φησὶ, μὴ εἶναι χρεώστην αὐτὸν δοῦναι λόγον περὶ τούτου, καὶ τρανῶσαι τὴν ἀλήθειαν, ὡς τῆς πατριαρχικῆς ἀποκρίσεως· τὸ τὰ συμβεβηκότα χωρὶς ὑποκειμένου ἑστάναι, ὃν τρόπον ἀπαρχῆς τῆς κτίσεως ἦν τὸ φῶς διακεχυμένον μὴ ὑφεστῶτος αὐτῷ τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου, ἐν ᾧ ὡς ἐν ὑποκειμένῳ μετὰ ταῦτα προστετέθη καὶ ἐρριζώθη, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον περὶ οὗ γέγραπται, ὅτι παρ' αὐτῷ οὐδὲν ἀδυνατήσει ῥῆμα, καὶ σὺ εἶ Θεὸς ὁ ποιῶν θαυμάσια μόνος. τίς οὖν ἀπιστήσει τὸ παντοδύναμον καὶ αὐτοκρατορικὸν καὶ μοναρχικὸν θεῖον μὴ δύνασθαι κολάσαι διὰ πυρὸς τὰς νοερὰς ψυχὰς, καὶ τοὺς ἀΰλους δαίμονας; τὸ δὲ λέγειν αὐτοὺς λαμ-

βάνειν

maritimorũ,& rel iqua miracula creationis. Animaduertat autẽ & ea quę ſunt gratię, Deum inuiſibilẽ, viſibilem, æternum, temporaneũ; intractabilẽ, tangibilem; impaſſibilem, paſſibilem; filium Dei, filium Virginis factũ eſſe, & mirabiliter duas naturas in vna perſona ſubſiſtẽte incõfusè cõiunxiſſe: creaſſe hominẽ, (vt propius quæſtionem attingam) qui ex intelligibili anima, inuiſibili, immateriali, & immortali, atq; ex mortali corpore conſtat. Perfectiorẽ eum reddidiſſe ſecundũ ſpiritũ diuinis myſterijs, vt ſic dicam, aqua, oleo, vnguento impoſitione manuũ, & ſimplicibus iſtis, & ſenſibilibus, ſanctificaſſe animã. Atq; ſupremam poteſtatẽ ſoluendi, atq; ligandi peccata Petro Apoſtolorũ Principi, & per ipſum alijs Epiſcopis orthodoxis, & nõ ſchiſmaticis, elargitũ fuiſſe. Et quod mirabilius eſt, ſubſtãtiam panis, & vini, in ipsũ propriũ corpus, quod verberatũ eſt, quod cruci affixũ, quod lancea perforatum, quod reſplenduit in mõte Tabor tranſmutaſſe. Quamuis Caluinianus pſeudopatriarcha Capharnaita Cyrillus à quodam infideli Hebræo admirãte ſupernaturalem hanc mutationem, reſponderit & dixerit, hæc imperiti Theologorũ opinantur. Ipſe verò ab alijs interrogatus quid ſit credendũ, non audet manifeſtè inficiari tranſmutationẽ & ait, non eſſe obligatũ de hoc rationem reddere, & manifeſtã facere veritatẽ. O Patiarchale reſpõſum Accidentia ſine ſubiecto eſſe ad eum modũ quo à principio creationis erat lumẽ diſperſum non ſubſiſtente ipſi ſolari orbe, in quo deinde tanquam in ſubiecto additum eſt, & plantatũ. De quo ſcriptũ eſt, quoniam apud ipsũ nullum verbum impoſſibile erit, & tu es Deus, qui facis mirabilia ſolus. Quis igitur non credet, omnipotens, & imperioſum & monarchicũ numen, non poſſe punire per ignem intelligibiles animas, & immateriales Dæmones? dicere autem eos accipere corpus igneum,

ſimi-

βαλεῖν σῶμα πύρινον, ἴσον ἐστὶν αὐτοὺς λέγειν τῷ πυρὶ κολάζεσθαι. οὐδὲ γὰρ τὸ πῦρ κολάζει πῦρ, καὶ ψεύδη τοῦτο φάσκων. οὐ γὰρ λαμβάνουσι σώματα, εἰμὴ ὅταν τοῖς ἀνθρώποις ὁρῶνται. καὶ τοῦτο κατὰ παραχώρησιν. ἐγὼ δὲ ὅτι ταννῦν οἱ δαίμονες καὶ αἱ ψυχαὶ τῶν ἀμετανοήτων τῷ αἰσθητῷ, δριμυτάτῳ καὶ δραστικωτάτῳ πυρὶ κολάζονται, ὑπὸ τῆς θείας γραφῆς διδαχθεὶς ἀνενδοιάστως πεπίστευκα. Τὸν δὲ τρόπον ἀγνοεῖν φημί. ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο ἀρνήσομαι τὴν ἀλήθειαν. καὶ τὴν θείαν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἀνθρωπίνην, ὡς καὶ τὰ ἄλλα θεῖα μυστήρια καὶ τὴν κατασκευήν, καὶ ἐπιμιξίαν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τὸ αὐτεξούσιον, καὶ ἄλλα πλεῖστα. κἂν τούτοις ἅπασι τὸ ἀκατανόητον καὶ ἄφατον μυστήριον τῆς μακαρίας Τριάδος, καθαρᾷ καρδίᾳ καὶ ὁλοψύχως πιστεύω, ὁμολογῶ, καὶ κηρύττω καὶ πεῖραν λαμβάνω τῆς ἀληθείας ἐλεύθερος ὤν, τῷ ἰσοθέῳ αὐτεξουσίῳ τετιμημένος, Τὸν δὲ τρόπον παντελῶς ἀγνοῶ.

Τὸ δ' αὐτὸ ἐστὶν ἰδεῖν κἀν τοῖς θαύμασιν, ἐν οἷς εὑρήσει τις πλεῖστα δυσκατανόητα καὶ ὑπερφυᾶ ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο ἀρνητέα. εἰ δὲ μή, φρασάτω ἡμῖν ὁ σοφὸς Βαρλαὰμ καὶ διασαφηνισάτω τὸ τοῦ Ἰωνᾶ μυστήριον, ὁ τὸ ὑλικὸν πῦρ τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ τοὺς ἀΰλους δαίμονας μὴ δύνασθαι κολάζειν πιστεύων. (ὑλικὸν δὲ φημὶ οὐχ οἷον τὸ παρ' ἡμῖν ἀναμεμιγμένον ἐκ διαφόρων ὑλῶν καὶ μὴ καθαρόν, ἀλλ' ἐκ σταθερᾶς ὕλης οἷον εἰδείη ὁ Θεὸς κατὰ τὸν Δαμασκηνόν. τὸ γὰρ ἡμέτερον τῷ αἰωνίῳ, καὶ ἔτι καθαρτηρίῳ πυρὶ παραβαλλόμενον ζωγραφίας τόπον ἐπέχει καὶ τύπον παριστᾷ. ὑλικὸν δὲ ὅμως, καὶ σωματικόν, καὶ χεῖρον τοῦ ἡμετέρου κολάζον. οἷς οἶδεν ὁ Θεὸς τρόποις.) πῶς ὁ ἐνάλιος θὴρ καταπιὼν τὸν προφήτην ἐν τοῖς ἐγκάτοις τῇ φυσικῇ αὐτοῦ θέρμῃ ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον οὐ κατηνάλωσε; πῶς νοῦν εἶχεν ἡσύχιον ὁ καταποθεὶς προσεύξασθαι καὶ εἰσακουσθῆναι; πῶς σῶον καὶ ὑγιᾶ τοῦτον ἐξέμεσεν ὁ ὑπέρμεγας ἰχθύς, τῇ κινήσει καὶ βιαίῳ σκιρτήματι τὸ τούτου σῶμα

ſimile eſt dicere, ęos igne puniri, neque enim ignis punit ignem,& mentiris hoc aſſerens; non enim accipiunt corpora,niſi quando ab hominibus vidētur. Idque Deo permittente. Ego verò quod nunc etiam Dæmones, & animæ impœnitentium ſenſibili, ac acerbiſſimo, & efficaciſſimo igne puniantur, à ſacra ſcriptura edoctus ſine vlla ambiguitate credidi, modum verò ignorare me & valdè affirmo. Sed non propterea veritatē negabo,quādoquidem & diuinam generationem Chriſti, atque humanā,vt etiam alia diuina myſteria, & cōſtitutionem, & cōiunctionem,animę,& corporis hominis,& liberū arbitriū,& alia plura, atq; in his omnibus inintelligibili & ineffabile myſteriū beatę Trinitatis ſyncero corde,& toto animo credo,fateor,& prędico,& experientiā capio veritatis liberi arbitrij,liber exiſtens libero arbitrio, ſimili Dęo honoratus, modum verò penitus ignoro.

Hoc idem eſt videre etiā in miraculis,in quibus reperiet aliquis multa difficillima captu, ſupernaturalia, ſed nō propterea neganda ſunt.Sin minus dicat nobis ſapiēs Barlaam, & explicet myſteriū Ionę, qui credit materialem ignem paratum Diabolo, & Angelis eius non poſſe immateriales Dęmones punire,(materialem,inquam,nō qualis eſt apud nos permixtus, ex diuerſis, materijs, & non purus, ſed qualem nouit Deus ſecundum Damaſcenum; noſter enim ignis ęterno, & etiam purgatorio igni cōparatus, locū picturę tenet,& figuram exprimit,matērialis tamen,& corporalis eſt, purus & noſtrate peius puniens, quibus nouit Deus modis)quomodo bellua marina deglutiens prophetam in viſceribus naturali ſuo calori tanto tempore non conſumpſit? quomodo mentem habuit tranquillam deuoratus vt ſupplicaret,& exaudiretur?quomodo integrum, & ſanum hunc euomuit permagnus Piſcis, & motu ſuo, & violento ſaltu huius cor-

pus

οὐ διέφθειρεν ὅτε πρῶτον ἐδέξατο, καὶ ὅτε ὕστερον ἀπώσατο; πῶς τοὺς τρεῖς παῖδας ἐν τῇ καμίνῳ ἡ φλὸξ διετήρησε, μᾶλλον δὲ ἐδρόσισε, καὶ τούτων ψαῦσαι οὐκ ἐτόλμησε, τοῦ πυρὸς τὰ δεσμὰ καὶ τοὺς περιεστῶτας κατακαύσαντος; πῶς οἱ λιμώττοντες λέοντες ἐν τῷ λάκκῳ τὸν Δανιὴλ οὐκ ἐσπάραξαν; πῶς ὁ ἥλιος ἔστη τοῦ δρόμου, τοῦ δεσπότου τῷ δούλῳ ὑπείκοντος καὶ ὑπακούοντος κατὰ τὴν θείαν γραφήν; πῶς φωνὴ προφητικὴ θείου ζήλου γέμουσα τὰς νεφέλας ἐδέσμευσε καὶ τριετίζουσαν ἀβροχίαν εἰργάσατο, ταῦτα οὖν μὴ εἰδὼς ὁ σοφώτατος Βαρλαὰμ ἵνα μὴ λέγω, τὸν μύρμηκα Βασιλείου περὶ τῶν ἄλλων παραπλησίων μὴ λίαν τολμηρῶς ἀποφαινέτω.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Ἔτι (φησὶν ὁ αὐτὸς) οἱ τὸν ἰσάγγελον ἐπὶ γῆς πολιτευσάμενοι βίον ὅσιοι πατέρες ἡμῶν, πολλαχοῦ καὶ πολλάκις δι' ὀπτασιῶν καὶ ἐνυπνίων καὶ ἑτέρων θαυμάτων τὰ περὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἀσεβῶν καὶ ἁμαρτωλῶν αὐτοίγε μυούμενοι, καὶ τοὺς ἄλλους μυοῦντες, καὶ παρόντα, καὶ ὡς ἤδη γενόμενα, θέμενοί τε καὶ δεικνύντες τῷ λόγῳ καθάπερ καὶ ἡ κατὰ Λουκᾶν παραβολὴ διαζωγραφεῖ, περὶ καθαρτικοῦ προσκαίρου πυρὸς, οὐδὲν οὐδαμῶς διεσάφησαν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Ἡ Διήγησις τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ Λαζάρου προτίθεται μὲν ὡς παραβολὴ, ἔστι δὲ ἱστορία λεγομένων τῶν ὀνομάτων τοῦ Ἀβραὰμ, τοῦ Λαζάρου, καὶ ἀριθμουμένων τῶν πέντε ἀδελφῶν τοῦ πλουσίου. ὅθεν ὁ Χρυσόστομος ἀρνουμένων τινῶν τὰ τοιαῦτα, ἐπιφέρει ὡς ἀτοπώτατον, λέγων ἐν τῷ ἠθικῷ τῆς εἰκοστῆς πέμπτης ὁμιλίας πρὸς Ῥωμαίους. οὐκ οὖν ῥήματα ταῦτα, καὶ οὔτε ὁ πλούσιος ἐκεῖνος κολάζεται ὁ τὸν Λάζαρον ὑπεριδών; Ὁ δὲ ἅγιος Κύριλλος κατὰ ἀνθρωπομορφιτῶν τὸ

ἐκκλη-

pus non deſtruxit, quando primùm recepit, & quando vltimò expulit? quomodo tres pueros in camino ardenti conſeruauit ignis, quin potius, & irrorauit, & hos tangere nô auſus eſt, cum alioquin ignis ligamina, & circumſtantes combuſſerit? Quomodo Leones fame laborantes in lacu, Danielem non dilacerauerũt? Quomodo Sol ſtetit à ſuo curſu, hero cedente, & obediente voci Serui, iuxta diuinam Scripturam? Quomodo vox prophetica diuini zeli plena nubes conſtrixit, & triennio ſiccitatem effecit? Hęc igitur cum neſciat ſapientiſſimus Barlaam, ne dicam formicam Baſilij, de alijs ſimilibus ne valdè audacter enunciet.

TEXTVS.

PRæthereà Sancti Patres noſtri, qui parem cum Angelis in terra vitam duxerunt, multifariam, & frequẽter per viſiones, & inſomnia, aliaq; miracula de ſupplicio æterno, quo impij, & peccatores cruciantur, cum ipſi inſtituti, tum alios inſtituẽtes, ac veluti præſentia, & iam facta ſtatuentes, atq; exponẽtes, quemadmodum & parabola illa ſecundum Lucam deſcribit; de purgatorio temporario igne nihil in vniuerſum declararunt.

RESPONSIO.

NArratio Diuitis, & Lazari proponitur quidem vt parabola; eſt autem hiſtoria, cum exprimãtur nomina Abrahami, & Lazari, & numerentur quinque fratres Diuitis. Vnde Chryſoſtomus, cum quidam hæc negarent tanquam non vera, infert vt abſurdiſſimum, dicens in morali 25. homiliæ ad Romanos; igitur verba sũt hæc, & neq; Diues ille punitur, qui Lazarũ deſpexit?

ἑκκαιδέκατον κεφάλαιον οὑτωσὶ ἐπάγει. Πρὸς τοὺς λέγοντας ὅτι ἑκάστῳ ἀνταπόδοσις ἐκληρώθη ἀξία. οὐ γὰρ εἶπεν ὁ σωτὴρ πτωχός τις ἄνθρωπος, ἀλλὰ Λάζαρος. ἵνα τῇ προσηγορίᾳ δείξῃ, πέρας καὶ ἀλήθειαν ταύτην πεπρᾶχθαι. εἶτα ἐπάγει. Ἐστι τοίνυν παραβολῆς τρόπος ἀστείως ἐσχηματισμένος τά τε ἐπὶ τῷ πλουσίῳ καὶ τῷ Λαζάρῳ εἰρημένα παρὰ Χριστοῦ, ἔχει δὲ ὁ λόγος, ὡς ἡ ἑβραίων ἔφη παράδοσις. Λάζαρον εἶναί τινα κατ᾽ ἐκεῖνο καιροῦ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐσχάτην νοσοῦντα πτωχίαν καὶ ἀῤῥωστίαν. οὗ καὶ τὸν κύριον μνημονεῦσαι, ὡς εἰς παράδειγμα λαμβάνοντα αὐτὸν εἰς ἐμφανεστέραν τοῦ λόγου δήλωσιν. ὅτι δὲ ὡς ἀληθῶς παρόντα καὶ ἤδη γεγενημένα καὶ γινόμενα καθ᾽ ἑκάστην, διὰ πολλῶν πρότερον σαφῶς ἀπεδείχθη. καὶ ψευδῶς φῆς οὐδὲν οὐδαμῶς διεσάφησαν.

Ἐπεὶ δὲ ὀπτασίας ὠνόμασας, ἀνάγνωθι τὸν λειμῶνα τὸν πνευματικὸν καὶ τὰ καλούμενα πατερικά. ἐν οἷς εὑρήσεις τινὰς ἐκ τοῦ πυρὸς ῥυσθέντας διὰ πρεσβειῶν καὶ θυσιῶν τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ. καὶ μὴ ἀπίστει. ὡς καὶ πρότερον σχεδὸν ἐν ἀρχῇ τοῦ ζητήματος τοῦτο ἔκ τινων τροπαρίων τῆς παρακλητικῆς καὶ τοῦ πεντηκοσταρίου ἐναργῶς παρεστήσαμεν. καὶ σημείωσαι ταῦτα οὐ μόνον ἑλληνικῶς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν μετενεχθέντα παρὰ τοῖς μοναχοῖς ἐν τοῖς μοναστηρίοις εὑρίσκεσθαι, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς παρ᾽ αὐτῶν καλουμένοις νομίμοις καὶ ὑπ᾽ ἐκείνων λαμπρῶς ἀναγινώσκεσθαι. λέγεται γάρ τις αἰδέσιμος ἀνὴρ ἀναχωρητὴς ἱερεὺς ἐσχηκέναι τινὰ μαθητὴν ἀνυπότακτον καὶ δυσπειθῆ, καὶ μετὰ θάνατον διὰ τὴν ἀπείθειαν ἐντὸς πυρίνου ποταμοῦ, ἢ χειμάῤῥου, χεῖρας καὶ πόδας δεδεμένον ὑποβρύχιον κολάζεσθαι, ὅπου πλῆθος ἄπειρον ἦν ἀνθρώπων κατακαιομένων. ὧν οἱ μὲν μέχρι ὀμφαλοῦ, οἱ δὲ ἀνώτερον, οἱ δὲ κατώτερον, καὶ πλεῖον καὶ ἧττον ἦσαν βεβυθισμένοι ὁ δὲ πνευματικὸς πατὴρ καὶ διδάσκαλος ἰδὼν τοῦτον ἐν ἀῤῥήτοις βασάνοις πηδυόμενον, λέγεται ὑπὲρ αὐτοῦ εὔξασθαι, καὶ μετὰ τὴν εἰκοστὴν ἱερουργίαν τῆς

ἀναι-

Sāctus verò Cyrillus aduerſus Anthropomorphitas 16. caput ſic inſcribit, ad eos qui dicunt, quod vnuſquiſque ſortitus eſt dignā retributionē; non enim dixit Saluator, pauper quidā homo, ſed Lazarus: vt appellatione oſtenderet de facto, & reuera hanc hiſtoriā factā eſſe. Deinde infert Cyrillus: Eſt igitur parabolæ modus eleganter formatus, quę circa Diuitē, & Lazarum dicta sūt à Chriſto. fertur autē, vt Hebræorū dicit traditio, Lazarū eſſe quēdam per id temporis Hieroſolymis, qui extrema laborabat paupertate, & morbo, cuius etiā Dominus mentionē fecit, tanquā qui ipſum in exemplū adduxit, in clariorem ſignificationē doctrinæ. Quod autem reuera hæc modo fiant, & iā facta ſint quotidie, multis anteà clarè oſtēſum eſt, & mendaciter ais, nihil in vniuerſum declararunt.

Quādoquidē verò viſiones cōmemoraſti, legas Pratū Spirituale & quæ vocātur, πατερικά, hoc eſt, Sanctorum Patrū legēdæ in quibus reperies nonnullos liberatos ab igne per preces, & ſacrificia ſeruorū Dei. Et ne ſis incredulus, vt & anteà fermè à principio quæſtionis iſtud ex nonnullis troparijs libri paracletici, & pētecoſtarij clarè probauimns. Et nota hæc non ſolū Græcè, ἑλληνικῶς, ſed in communē, & vernaculam linguam tranſlata apud Monachos in monaſterijs reperiri. Verum enim verò & in ijs quæ apud ipſos vocantur νόμιμα, hoc eſt, legitima, hæc ab ipſis egregiè recitari. Fertur enim quidā venerādus Vir Anachoreta Sacerdos habuiſſe quēdā diſcipulum inobedientē, & cōtumacē, atq; poſt mortem propter inobedientiam intra fluuiū igneū, ſeu torrentem, manibus, & pedibus ligatis ſubmersū puniri, (vbi infinita multitudo erat hominum qui comburebantur, quorum nonnulli vſque ad vmbilicum, alij ſuperius, alij inferius, & plus, vel minus erant ſubmerſi.) is verò ſpiritualis Pater, & magiſter videns diſcipulum in tormentis intolerabili-

ἀναιμάκτου θυσίας ὑπὲρ αὐτοῦ προσφερομένης, ἑωρακέναι, οὐκέτι αὐτὸν ὁλοχερῶς, ἀλλὰ μέχρι ὀμφαλοῦ τιμωρούμενον, ὁ δὲ γέρων πατὴρ προθυμηθεὶς πληρῶσαι τὸν ἀριθμὸν τῶν τεσσαράκοντα λειτουργιῶν, ἀπαλλάξαι παντάπασι τοῦ πυρὸς τὸν βασανιζόμενον.

Τὸ αὐτὸ δὲ φέρεται καὶ παρὰ Δαμασκηνῷ περὶ τῶν κεκοιμημένων, ἐν οἷς λέγει ἄλλῳ δὲ πάλιν τῶν θεοφόρων πατέρων μαθητὴν ἔχοντι, καὶ τὰ ἑξῆς. Ὅπερ ἀληθεύεται, καὶ νοεῖται περὶ τοῦ πυρὸς τοῦ καθαρτηρίου. Ὁ δ' ἔγε Δαμασκηνὸς οὐ διακρίνει τὸ πῦρ. ἀλλὰ συγκεχυμένως φθέγγεται. καὶ εἴπερ γνήσιός ἐστιν ὁ περὶ τῶν κεκοιμημένων λόγος τοῦ Δαμασκηνοῦ, ἐν αὐτῷ περιέχονται τινὰ, τοῦτο μὲν λίαν καλὰ καὶ ἐπαινετὰ, τοῦτο δὲ οὐ λίαν καλῶς ἐσκεμμένα, καὶ διὰ τοῦτο διορθώσεως δεόμενα, ἅπερ ἐπισημειώσασθαι ἡμᾶς χρή.

Καὶ πρῶτον αἱ μαρτυρίαι τῶν ἁγίων αἱ παρακελεύουσαι ἡμᾶς ποιεῖν ἐλεημοσύνας, καὶ προσευχὰς, θυσίας ὑπὲρ τῶν ἀποθανόντων, καὶ μνήμην ἐπὶ τῆς ἀναιμάκτου θυσίας, καὶ τρίτα, καὶ ἔννατα, καὶ τεσσαρακοστὰ, καὶ τὰς ἐτησίους μνήμας, καὶ τριετὰς, θεάρεστοί εἰσι, καὶ τῷ Θεῷ δεκταὶ, καὶ μεγάλην ὠφέλειαν παρέχουσι ταῖς ψυχαῖς κἂν ὦσιν ἐν προσκαίρῳ φλογὶ καιόμεναι ταῖς πρεσβείαις καὶ εὐποιΐαις τῶν ζώντων θεραπεύονται, ἐλεύθεραι τοῦ πυρὸς γινόμεναι. καὶ τοῦτό ἐστιν ὅπερ ἡμεῖς φαμὲν πῦρ καθαρτήριον. καὶ πρὸς τοῦτο ἀφορᾷ τὸ παράδειγμα τοῦ μαθητοῦ τοῦ γέροντος, τοῦ ἐν ἁμαρτίᾳ βεβιωκότος. οὐ γὰρ ἴσμεν ὅποι ποτέ εἰσιν αἱ ψυχαὶ, οἷον εἰ ἐν πυρὶ τῷ καθαρτηρίῳ, ἢ ἐν ἄλλοις αἰκίαις κατὰ τὴν ποσότητα καὶ ποιότητα τῶν ἁμαρτιῶν. εἰ γὰρ ᾔδειμεν ἀκριβῶς αὐτὰς εἶναι ἐν τῷ πυθμένι τοῦ ᾅδου, οὐχ ἧττον ὑπὲρ αὐτῶν, ἢ τοῦ διαβόλου ἐδεήθημεν ἂν κατὰ τὸν μέγαν Αὐγουστῖνον.

Δεύτερον τὴν πρωτομάρτυρα ἐν γυναιξὶ Θέκλαν σῶσαι μετὰ θάνατον τὴν Φαλκονίλλαν, οὐκ ἔστιν ἀπίθανον. πολλοὶ γὰρ καὶ ἄλλοι τῶν ἁγίων τοιαῦτα πεποιήκασι, καὶ ὡς δοκεῖ τοῖς θεολόγοις αἱ τοιαῦται ψυχαὶ οὐ κατάγονται εἰς τὸν ᾅδην,

bus puniri, rogaſſe pro ipſo, & poſt vigeſimum ſacrificiũ in gratiam ipſius oblatum, non amplius eum aſpexiſſe totaliter punitum, ſed vſque ad vmbilicum. Quocirca ſenex pater animatus, expleto numero quadraginta miſſarum, liberaſſe eum omninò ab igne, quo cruciabatur.

Hoc idem fertur & apud Damaſcenum in oratione de dormiẽtibus, vbi dicit rurſus verò cum alter ex Deiferis Patribus diſcipulũ haberet inobedientẽ &c. Quod ſanè verificatur, & intelligitur de igne purgatorio. Damaſcenus verò nõ diſcernit ignem, ſed cõfuſè loquitur: Et ſi quidem germanus eſt de dormientibus ſermo Damaſceni, in ipſo continentur nonnulla partim valdè bona, & laudabilia, partim verò nonnulla non adeo bona, neq; valdè benè conſiderata, & propterea correctione indigentia, quæ nos adnotare oportet.

Et primùm quidem, teſtimonia ſanctorũ, quibus hortantur nos Sancti facere eleemoſynas, preces, ſacrificia pro mortuis, & memoriã in incruẽtis ſacrificijs, & terna, & nona, & quadrageſimaria, & annuas cõmemorationes, & officia grata ſunt Deo, & accepta & magnam vtilitatẽ præbent animabus, etiam ſi ſint in igne ad tempus, quo eæ comburuntur, ac precibus, & bonis operibus viuorũ curãtur liberę ab igne factæ; & hoc eſt, quod nos fatemur eſſe ignẽ purgatorium, & ad hoc ſpectat exemplum illius diſcipuli Senis, qui in negligẽtia vixit. Non enim ſcimus vbinam ſint animæ, exempli cauſa, ſi in igne purgatorio, vel in alijs moleſtijs iuxta quantitatẽ, & qualitatẽ criminum. Si enim ſciremus certè eas eſſe in profundo inferni, non minus pro ipſis, quàm pro Diabolo vtiq; ſupplicaremus, ſecundum magnum Auguſtinum.

Secundo, primam inter mulieres martyrem Theclam ſaluaſſe poſt mortem Falconillam non eſt improbabile; multi enim etiam alij Sanctorum huiuſmodi res geſſerunt

τοῦ Θεοῦ, εἰδότας τὴν ἐσομένην πρεσβείαν, καὶ ἀλλαχοῦ διάγειν παραχωροῦντος.

Τρίτον τὸ τοῦ Γρηγορίου τοῦ διαλόγου τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης πάντως οὐκ ἀποδεκτέον, ὅτι ψευδεῖς ἐκ τῶν λοιπῶν περιστάσεων παρίσταται. Ὁ γὰρ Δαμασκηνὸς φησὶ μάρτυς εἶναι πᾶσα καὶ ἑσπέριος. οἱ δὲ λεπτομερῶς γράψαντες τὸν βίον τοῦ παμμάκαρος οἰκουμενικοῦ διδασκάλου, καὶ μόνου οἰκουμενικοῦ Πάπα ἑσπέριοι, οὐδὲν τοιοῦτον λέγουσιν. οὐδὲ παρὰ τοῖς ἀρχείοις τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ἐξ ὧν τὸν βίον τοῦ διδασκάλου συνέθεντο, ἐστὶν εὑρεῖν τι τοιοῦτον. καὶ θαυμαστὸν οὐδὲν τὸν Δαμασκηνὸν ὑπὸ τῆς ψευδοῦς φήμης ἐξαπατηθῆναι, πολλὰ γὰρ τοιαῦτα εἴωθε γίνεσθαι, ἀμέλει, ὁ κατ᾽ ἐξοχὴν θεολόγος Γρηγόριος τὸν Κυπριανὸν μάγον τῆς Ἀντιοχείας καὶ τῆς παρθενομάρτυρος Ἰουστίνης, καὶ τὸν σοφὸν καὶ ῥητορικώτατον τῆς Ἀφρικῆς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν οἴεται εἶναι, ἀπατηθεὶς ὑπὸ τῆς φήμης. ἀλλ᾽ ὃ τοῦτο δείκνυσι ψευδέστατον εἶναι, ὁ μέγας Γρηγόριος ἐν τῇ δεκάτῃ πέμπτῃ ἐπιστολῇ τοῦ ἕκτου βιβλίου γράφων πρὸς Γεώργιον πρεσβύτερον, καὶ Θεόδωρον διάκονον τῆς Κωνσταντινοπολιτῶν ἐκκλησίας σαφῶς ἀποφαίνεται, πιστεύειν τὸν Χριστὸν ἐν τῇ σωτηρίῳ αὐτοῦ καθόδῳ εἰς τὸν ᾅδην σῶσαι τοὺς πιστεύσαντας, καὶ τούτους εἶναι πολλοὺς τῶν ἑλλήνων καὶ ἐθνικῶν, τοῦτο εἶναι αἵρεσιν, ἀλλὰ τοὺς προπεπιστευκότας τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ θεαρέστως ζήσαντας, τούτους ὁ Χριστὸς ἔσωσε, καὶ τὸ λέγειν ἄλλως αἵρεσις ἐστίν. Ἡ ἐπιστολὴ πρὸς ἐκείνους οὕτως ἄρχεται, καὶ διέξεισι περὶ τούτου.

Μεμνημένος τῆς ὑμετέρας χρηστότητος καὶ ἀγάπης, ἐμαυτοῦ κατηγορῶ, ὅτι ὑμᾶς ἐπαναστρέψαι τάχιον ἐπέτρεψα, ἀλλ᾽ ὅτι ἅπαξ καὶ δὶς ὑμᾶς ἀκαίρως ἐνισταμένους περὶ τῆς ὑμετέρας ἐπανόδου ἑώρακα, ἔκρινα μὴ δεινὸν εἴη τὴν ὑμετέραν ἀγάπην παρ᾽ ἡμῖν πλέον περιμένειν. ἐπεὶ δὲ ἔγνωμεν ὑμᾶς τοσοῦτον χρόνον διὰ τὸ τοῦ χειμῶνος δεινὸν περιμείναντας, ὁμολογῶ ὅτι ἤλγησα ἀφεὶς τάχιον ἀπελθεῖν. εἰ γὰρ

runt; & vt videtur Theologis, tales animæ non deſcendunt ad inferos Deo ſciente futuram ſupplicationem,& alibi degere ipſas permittente.

Tertio, illud Gregorij Dialogi veteris Romæ omninò non eſt acceptandum, quoniam falſum ex reliquis circumſtantijs videtur. Damaſcenus enim dicit, teſtis eſt totus Oriens, & Occidens: qui verò ſingillatim ſcripſerunt vitã beatiſſimi œcumenici Doctoris, & ſolius œcumenici Papæ occidui, nihil tale dicunt, neq; in Archiuijs Romanæ Eccleſiæ, ex quibus vitam Doctoris compoſuerunt, licet animaduertere tale aliquid. Et mirum non eſt Damaſcenum à falſa fama deceptum fuiſſe, multa enim eiuſmodi ſolent fieri. Certè Gregorius per excellentiam Theologus Cyprianum magnum Antiochenum atque Virginis & martyris Iuſtinæ; & ſapientem, atque eloquentiſſimum Aphricanum, vnum & eundem exiſtimat eſſe, à fama deceptus. Sed quod iſtud probat falſiſſimum eſſe, ipſe magnus Gregorius in decima quinta epiſtola ſexti libri ſcribens ad Gregorium Presbyterum, & Theodorum Diaconum Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ, clarè enunciat, credere Chriſtum in ſalutari eius deſcenſu ad inferos, ſaluaſſe eos qui crediderunt; & hos eſſe multos Græcorum, & gentilium, iſtud eſſe hæreſim, ſed eos, qui anteà crediderunt in aduentum Chriſti, & piè vixerunt, hos Chriſtus ſaluauit, & dicere aliter eſt hæreſis. Epiſtola ad eos ſic incipit, & de hoc differit.

MEmor bonitatis veſtrę, atq; charitatis, memetipsũ valdè reprehendo, quod vos ad remeandum citius relaxaui: ſed quia ſemel ac ſecũdo importunè mihi de relaxatione veſtra vos inſiſtẽtes vidi; perpendi, ne graue eſſet, ſi veſtra apud nos dilectio moraretur. Poſtquam verò cognouimus vos propter hyemis tempus tã lõgo tempore in itinere remãſiſſe, fateor, citius dimiſſos

eſſe

γὰρ τὴν προκειμένην ὁδοιπορίαν ἡ ὑμετέρα ἀγάπη αἰτοῦσα
ἐν ἰσχύϊ, κρεῖττον ἦν παρ' ἐμοὶ τὴν χολὴν ἄξαι, ἢ μα-
κρὰν ἐμοῦ. ἔτι δὲ μετὰ τὴν ὑμετέραν ἀποδημίαν παρὰ τῶν
προσφιλεστάτων ἡμῶν μοναχῶν διηγουμένων ἀκήκοα,
ὅτι ἡ ὑμετέρα ἀγάπη ἔλεγε τὸν παντοδύναμον κύριον, καὶ
σωτῆρα ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν εἰς τὸν ᾅδην κατελθόντα, πάν-
τας τοὺς ἐκεῖ ὁμολογοῦντας αὐτὸν Θεὸν εἶναι, καὶ ἀπὸ τῶν ὀφει-
λομένων τιμωριῶν ἐλευθερῶσαι. Περὶ οὗ βούλομαι τὴν ὑμε-
τέραν ἀδελφότητα παντάπασιν ἄλλως φρονεῖν, διότι κατα-
βὰς εἰς τὸν ᾅδην μόνους ἐκείνους διὰ τῆς αὐτοῦ χάριτος ἐρρύσα-
το, οἵτινες αὐτὸν ἐλευσόμενον ἐπίστευσαν, καὶ τὰς αὐτοῦ ἐν-
τολὰς βιοῦντες ἐτήρησαν. δῆλον δὲ ὅτι μετὰ τὴν ἐνσάρκωσιν
τοῦ Κυρίου, οὐδεὶς ἐκεῖ σωθῆναι δύναται τῶν τὴν πίστιν αὐτοῦ
κατεχόντων, καὶ τὴν ζωὴν ἁρμόζουσαν τῇ πίστει μὴ ἐχόν-
των. ὅτι γέγραπται, ὁμολογοῦσιν ἑαυτοὺς εἰδέναι τὸν Θεὸν
τοῖς ἔργοις δὲ ἀρνοῦνται. καὶ ὁ Ἰωάννης φησίν, ὁ λέγων ἔγνω-
κα αὐτὸν καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ μὴ τηρῶν, ψεύστης ἐστίν.
Ἔτι δὲ Ἰάκωβος ὁ ἀδελφόθεος γράφει λέγων, ἡ πίστις ἄνευ
τῶν ἔργων νεκρά ἐστιν. εἰ οὖν οἱ πιστοὶ χωρὶς τῶν ἔργων οὐ σώ-
ζονται, καὶ οἱ ἄπιστοι καὶ ἀδόκιμοι ἄνευ τῶν ἀγαθῶν πρά-
ξεων τοῦ κυρίου εἰς τὸν ᾅδην καταβάντος ἐσώθησαν, κρείττων
ἡ τύχη, καὶ κατάστασις τῶν μὴ ἑωρακότων τὴν ἐνσάρκωσιν
τοῦ κυρίου, ἢ τῶν γεννηθέντων μετὰ τὸ μυστήριον τῆς αὐτοῦ σαρ-
κώσεως, ὅπερ λέγειν ἢ φρονεῖν πόσης μωρίας ἐστὶν αὐτὸς
ὁ κύριος μαρτυρεῖ τοῖς μαθηταῖς λέγων, πολλοὶ βασιλεῖς
καὶ προφῆται ἐπεθύμησαν εἰδεῖν ἃ ὑμεῖς βλέπετε, καὶ οὐκ
εἶδον. Ἀλλ' ἵνα μὴ διατρίβω τὴν ὑμετέραν ἀγάπην ἐν ταύ-
τῃ τῇ ζητήσει διὰ πολλῶν κατέχων, γνῶτε τί περὶ ταύ-
της τῆς αἱρέσεως ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν αἱρέσεων γέγραφεν ὁ Φι-
λάστριος, οὗτινος ταῦτα εἰσὶ τὰ ῥήματα. Αἱρετικοί εἰσιν οἱ λέ-
γοντες τὸν κύριον καταβεβηκέναι εἰς τὸν ᾅδην καὶ πᾶσι μετὰ
τὸν ἑαυτοῦ θάνατον τοῖς ἐκεῖ οὖσι κηρύξαι, ὅπως ὁμολογοῦν-
τες αὐτόθι σωθείησαν, τοῦτο ἐν ἐναντίον τοῦ προφήτου Δαβὶδ
λέ-

eſſe vos dolui. Si enim iter propoſitum veſtra dilectio peragere non valebat, melius fuerat, vt apud me moram, quam extra me faceret. Præterea poſt diſceſſum veſtrũ, dilectiſſimis filijs meis Diaconis narrantibus agnoui, quod dilectio veſtra dixiſſet, omnipotentem Dominum Saluatorem noſtrum Ieſum Chriſtum ad inferos deſcendentem, omnes, qui illi confiterentur eũ Deum, ſaluaſſe, atq; à pœnis debitis liberaſſe. De qua re volo vt fraternitas veſtra longè aliter ſentiat. Deſcendens quippè ad inferos ſolos per ſuam gratiã liberauit, qui eum & venturum eſſe crediderãt, & præcepta eius viuendo tenuerant. Conſtat autem quia poſt incarnationem Domini, nullus etiam ex his ſaluari poteſt qui fidem illius tenẽt, & vitam fidei non habent: quia ſcriptum eſt, confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant. Et Ioannes ait, qui dicit, quia nouit eum, & mandata eius non cuſtodit, mẽdax eſt. Iacobus autem quoq; frater Domini ſcribit, dicens: fides ſine operibus mortua eſt. Si ergo fideles nũc ſine bonis operibus non ſaluantur, & infideles, ac reprobi ſine bona actione, Domino ad inferos deſcendente, ſaluati ſunt, melior illorum ſors fuit, qui Incarnationem Domini minimè viderunt quam horum, qui poſt Incarnationis eius myſterium nati ſunt. Quod quantæ fatuitatis ſit dicere, vel ſentire, ipſe Dominus teſtatur diſcipulis, dicens, multi Reges, & Prophetæ cupierunt videre, quæ vos videtis, & non viderunt. Sed ne dilectionem veſtram in mea diſputatione immorer: quid de hac hæreſi Philaſter in libro, quem de hæreſibus ſcripſit, dixerit, cognoſcat. Cuius hæc verba ſunt: Sunt hæretici, qui dicunt, Dominum in infernum deſcendiſſe, & omnibus poſt mortem ſuam etiam ibidem ſe nunciaſſe, vt confitentes ibidem ſaluarentur: cum hoc ſit contrarium dicenti Prophetæ Dauid, in inferno autem quis

λέγοντι, ἐν τῷ ᾅδῃ τίς ἐξομολογήσεταί σοι; καὶ τῷ ἀποστόλῳ, ὅσοι ἀνόμως ἥμαρτον ἀνόμως καὶ ἀπολοῦνται. τούτοις καὶ ὁ μακάριος Αὐγουστῖνος ἐν ἐκείνῳ τῷ βιβλίῳ, ὅπερ ἔγραψε περὶ αἱρέσεων. ταῦτα οὖν ἅπαντα διεξερχόμενοι, μηδὲν ἄλλο κατέχετε, εἰμὴ ὅπερ ἡ ἀληθινὴ πίστις διὰ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας διδάσκει. καταβὰς γὰρ εἰς τὸν ᾅδην ὁ κύριος ἐκείνους μόνον ἐκ τῶν μυχῶν τοῦ ᾅδου ἠλευθέρωσεν, οὕς τινας βιοῦντας ἐν σαρκὶ διὰ τῆς αὐτοῦ χάριτος ἐν τῇ πίστει καὶ ἀγαθοεργίᾳ ἐφύλαξεν. ὅπερ γὰρ τὸ εὐαγγέλιον φησὶν, ὅταν ὑψωθῶ ἀπὸ τῆς γῆς, πάντα ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτὸν, πάντα δηλονότι τὰ ἐκλεκτά. οὐ γὰρ δύναται μετὰ θάνατον πρὸς Θεὸν ἑλκυσθῆναι ὁ κακῶς ἑαυτὸν χωρίσας ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀσώτως ζῶν. Ὁ παντοδύναμος Θεὸς τῇ ἑαυτοῦ προστασίᾳ διαφυλάξαι ὑμᾶς, ἵνα ὁπουδήποτε ἐστὲ καὶ ψυχικῶς καὶ σωματικῶς αἴσθησιν λάβητε βοηθείας τῆς αὐτοῦ χάριτος.

Ἐκ ταύτης δὲ τῆς ἐπιστολῆς ἔξεστι γνῶναι, ὅτι οἴχεται τὸ τοῦ Τραϊανοῦ, καὶ ψεῦδόν ἐστι τὸ τοῦ Κρανίου, καὶ αἱ τοιαῦται μυθολογίαι οὐδεμίαν σύστασιν ἔχουσι. Πρόσθες, ὅτι ὁ Τραϊανὸς, οὐχ ὥς τινες ὑποτίθενται, ἀρεταῖς ἦν κεκοσμημένος, ἀλλὰ σφόδρα παιδεραστὴς, καὶ ἀσελγέστατος, καὶ κατὰ χριστιανῶν θηριωδέστατος.

Ἔδει δὲ τοὺς Γραικοὺς, ἵνα μὴ δόξωσιν ὀφλισκάνειν ἄνοιαν, κουφότητα, καὶ ἐλαφροὺς εἶναι, ζητῆσαι παρὰ τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας μὴ δυναμένης σφαλῆναι, καὶ μαθεῖν τί χρὴ πιστεύειν.

Ὁ δὲ Δαμασκηνὸς ἐν οὐδεμιᾷ αἰτίᾳ ἐστὶν, ἃ γὰρ ἀκήκοεν εἰλικρινῶς γέγραφε πιστεύσας τοῖς λεγομένοις ὑπ᾽ εὐλαβείας, μὴ ἀκριβῶς κωδωνίσας μηδ᾽ ἐρευνήσας εἰδέναι τὴν ἀλήθειαν. Καὶ ταῦτα φαμὲν εἴπερ ὁ περὶ τῶν κεκοιμημένων λόγος γνήσιός ἐστι τοῦ Δαμασκηνοῦ. εἰ δὲ μὴ, φαίνεται μὴ εἶναι τοῦ διδασκάλου. δύναται γάρ τις εἶναι Ἰωάννης καὶ μοναχὸς, καὶ ἐκ τῆς πόλεως Δαμασκοῦ, οὐ μὴν ὁ Μανσοὺρ,

ὁ χο-

confitebitur tibi? Et Apoſtolus: Quotquot ſine lege peccauerunt, ſine lege peribunt. Cuius verbis beatus quoque Auguſtinus in eo libro concordat, quem de hæreſibus ſcripſit. Hæc itaque omnia, pertractantes, nihil aliud teneatis, niſi quod vera fides per catholicam Eccleſiam docet. Quia deſcendens ad inferos Dominus, illos ſolummodo ab inferni clauſtris eripuit, quos viuentes in carne per ſuam gratiam in fide, & bona operatione ſeruauit. Qnod autem per Euangelium dicit: cum exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipſum, omnia videliect electa; nam trahi ad Deum poſt mortem non potuit, qui ſe à Deo malè viuendo ſeparauit. Omnipotens Deus ſua vos protectione cuſtodiat, vt vbicunque eſtis, & in anima, & in corpore gratiæ eius auxilium ſentiatis.

Ex hac verò epiſtola licet nos cognoſcere, quoniam illud Traiani euaneſcit, & nullum eſt illud Cranij, & huiuſmodi fabulæ nullam habent conſiſtentiam. His adde, quòd Traianus non quemadmodum quidam ſupponunt, virtutibus erat ornatus; ſed valdè puerorum amator, & pæderaſtes ſceleſtiſſimus, & aduerſus Chriſtianos ſæuiſſimus.

Oportebat autem Græcos, ne videantur eſſe leues, quærere à catholica, & Apoſtolica Romana Eccleſia, quæ errare non poteſt, ac diſcere quid ſit credendum.

Damaſcenus verò nulla ratione eſt culpandus; quæ enim audiuerat, ſyncerè ſcripſit, fidem adhibens his, quæ dicebantur præ pietate, non diligenter examinans, neque inquirens ſcire veritatem. Et hæc quidem fatemur, ſi oratio de dormientibus eſt germana Damaſceni, ſin minus, non eſt difficile fateri non eſſe ipſius. Poteſt enim aliquis eſſe Ioannes, & monachus, & ex ciuitate Damaſci, non tamen ille Manſur, ille Schola-

ὁ χολαστικὸς καὶ ἄκρος θεολόγος, ὁ δὲ συναρμόσας τὸν μαθητὴν τοῦ γέροντος τοῖς ἐν ᾅδου διωκτικῶς κολαζομένοις μετὰ τοῦ πλουσίου κατὰ τὴν παραβολὴν καὶ ἱστορίαν τοῦ δικαίου Λαζάρου, τῷ ἀληθινῷ Δαμασκηνῷ ἐναντιοῦται. ἐν γὰρ τῷ ἑβδόμῳ κεφαλαίῳ τοῦ δευτέρου βιβλίου τῶν θεολογικῶν φησίν, ὅπερ τοῖς ἀνθρώποις ὁ θάνατος, τοῦτο τοῖς Ἀγγέλοις ἡ ἔκπτωσις. εἰ μὲν οὖν τὶς Ἄγγελος ἐκπεπτωκὼς ἐσώθη ποτέ, σωθήσεται καὶ ὁ ἄνθρωπος ὑπάρχων ἐν τῷ πυθμένι τοῦ ᾅδου, ἐν ᾧ τόπῳ διάγουσιν οἱ ἕλληνες, καὶ οἱ ἄπιστοι μετὰ τῶν δαιμόνων, μετὰ γάρ, φησὶν ὁ ἅγιος, τὴν ἔκπτωσιν οὐκ ἔστιν αὐτοῖς μετάνοια, ὥσπερ οὐδὲ τοῖς ἀνθρώποις μετὰ τὸν θάνατον. καὶ τοῦτο ὃ φησὶν ἡ θεία γραφή, ἐν τῷ ᾅδῃ τὶς ἐξομολογήσεταί σοι; ἤγουν οὐδείς. Ὁ δὲ ψευδοδαμασκηνὸς φησί, γέγονε πάντως ἐν τῷ ᾅδῃ ἐξομολόγησις. Ἔτι φησὶ τὸν Χριστὸν σῶσαι τοὺς πιστεύσαντας. τὶς καιόμενος ἐν τῷ πυρὶ οὐκ ἂν ἐπίστευσεν; ἔτι ἐπὶ θαυμασμοῦ λέγεσθαι, φησί, τό, ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι; ἐρωτηματικῶς. ὡσανεὶ ἔλεγεν πλεῖστοι καὶ μυρίοι καὶ ἄπειροι σώζονται. Τοὐναντίον τῶν ἄλλων διδασκάλων ἀγορευόντων, καὶ τοῦ εὐαγγελίου, πολλοὶ μὲν κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί, καὶ στενὴ ἡ πύλη καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδός.

Ἔτι ἀνάγνωθι τὸν αὐτὸν μέγαν Γρηγόριον Ῥώμης ἐν τῷ πεντηκοστῷ ἑβδόμῳ κεφαλαίῳ τοῦ τετάρτου τῶν διαλόγων βιβλίου μετὰ τὴν διαίρεσιν τῶν Γραικῶν οὕτωσὶ περί τινος Ἰούστου μοναχοῦ ἐν τῷ πυρὶ βασανιζομένου λέγοντα. ὡς δὲ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἤδη τριάκοντα ἡμέραι ὑπῆρχον κυκλούμεναι, ἤρξατο ἡ ψυχὴ συμπαθεῖν τῷ θανέντι ἀδελφῷ, καὶ μεριμνῆσαι μετὰ πόνου τὰ αὐτοῦ βαρέα βάσανα, καὶ εἴ τι ὑπῆρχε τῆς λυτρώσεως αὐτοῦ βοήθημα ζητῆσαι. τότε καλέσαντός μου πρὸς με τὸν αὐτὸν οἰκονόμον τῆς ἡμετέρου μοναστηρίου ἀλγούμενος εἶπον. ἀρκετὸν λοιπὸν ὑπάρχει ἐκεῖνον τὸν τελευτήσαντα ἀδελφὸν ἐν τῷ πυρὶ βασανίζεσθαι. ὀφείλομεν αὐτῷ εἰς ὃ δυνάμεθα διὰ ἀγάπην βοηθῆσαι, ἵνα τῆς βασάνου λυτρωθῇ. ἄπελθε οὖν καὶ ἀπὸ τῆς σήμερον ἡμέρας μέχρις ἡμερῶν τριάκον-

ſticus, & ſummus Teologus. Qui verò adaptauit diſcipulum Senis his, qui in inferno perpetuo puniuntur, vnà cum Diuite, iuxta parabolam, & hiſtoriam iuſti Lazari, vero Damaſceno contrariatur. Is enim in ſeptimo capite ſecundi libri Theologicorum, ait: Quod eſt hominibus mors, hoc eſt Angelis caſus,; Si igitur aliquis Angelus poſtquam cecidit vnquam ſaluus factus eſt, ſaluus etiam fiet homo exiſtens in profundo inferni, quo in loco degunt gentiles, & infideles vnà cum Dæmonibus. Nam Sanctus inquit, poſt lapſum non eſt ipſis pœnitentia, quemadmodum neq; hominibus poſt mortem, & hoc illud eſt, quod ait diuina ſcriptura in inferno quis confitebitur tibi? ſcilicet, nemo. Pſeudodamaſcenus verò ait, in inferno omninò facta eſt confeſſio. Præterea dicit, Chriſtum ſaluaſſe eos, qui crediderunt. Quis igitur, igne ſi comburatur, non crederet? Præterea admiratiuè ait, illud dici, cum interrogatione, pauci ſaluabuntur? quaſi dicat, multi, & infiniti ſaluantur. Cum tamen conttrarium ſacri doctores fateantur, & Euangelio atteſtante, multi quidem vocati, pauci verò electi; Et anguſta porta, & arcta eſt via.

Præterea legas eundem magnum Gregorium Romanum in quinto capite quarti libri Dialogorum, quod tamen verſione Græcorum decimo quinto capite, de quodam, qui igne cruciabatur, dicentem: Cum verò poſt mortem eius triginta dies iam eſſent euoluti, cœpit animus meus defuncto fratri compati, eiuſque cum dolore graui ſupplicia penſare, & ſi quod eſſet ereptionis eius remedium quærere. Tunc euocato ad me eodem monaſterij mei Præpoſito, triſtis dixi; diu eſt quod frater ille, qui defunctus eſt, in igne cruciatur; debemus ei aliquiq charitatis impendere, & eum in quantum poſſumus, vt eripiatur adiuuare. Vade itaque, ab

ho-

κοντα, αἰελλιπῶς ὑπὲρ αὐτοῦ θυσίαν ἀναίμακτον προσενεχθῆναι ποίησον, μὴ παραχωρῶν παντελῶς, μήτε μίαν ἡμέραν, ἐν ᾗ περὶ τῆς λυτρώσεως αὐτοῦ ἡ σωτηριώδης θυσία οὐ προσκομισθῇ. ὅς τις παρελθὼν συνήνεσε καὶ ἡτοίμασεν. ἡμῶν δὲ ἕτερα φροντιζόντων καὶ τὰς κυκλουμένας ἡμέρας μὴ ἀριθμουμένων, ἰδοὺ ὁ ἀδελφὸς ὁ ἀποθανὼν ἐφάνη τῇ νυκτὶ δι' ὀπτασίας τῷ ἀδελφῷ τῷ σαρκικῷ αὐτοῦ Κοπιώζῳ καὶ ὡς αὐτὸς ἑώρακεν ἐκεῖνον, ἠρώτησε λέγων, τί ἐστιν ἀδελφὲ πῶς εἶ; ᾧ τινι αὐτὸς ἀπεκρίθη λέγων. ἕως τοῦ νῦν κακῶς ὑπῆρχον, ἀλλ' ἤδη νῦν καλῶς εἰμὶ, ὅτι σήμερον κοινωνίαν ἔλαβον. ὅπερ αὐτὸς ὁ Κοπιάζος ἐν τῷ μοναστηρίῳ παρελθὼν τοῖς ἀδελφοῖς ἐμήνυσε. μετ' ἀκριβείας δὲ τὰς ἡμέρας οἱ ἀδελφοὶ ἀριθμήσαντες, εὗρον, ὅτι αὕτη ἡ ἡμέρα ὑπῆρχεν, ἐν ᾗ ὑπὲρ αὐτοῦ ἡ τριακοστὴ προσφορὰ ἦν πληρωθεῖσα. ἠγνόει γὰρ καὶ ὁ Κοπιάζος, τί οἱ ἀδελφοὶ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐποίουν. ὁμοίως δὲ καὶ αὐτοὶ τί ὁ Κοπιώζος ὑπὲρ αὐτοῦ ἑώρακεν. ἐν τῇ αὐτῇ οὖν ἡμέρᾳ διέγνω κἀκεῖνος τί οὗτοι ἐποίησαν, οὗτοι δὲ ἔγνωσαν τί ἐκεῖνος ἑώρακεν ἅμα συμφωνούμεναι ἥ τε θεωρία καὶ ἡ θυσία, τοῦτο φανερῶς δείκνυται ὅτι διὰ τὴν σωτηριώδη θυσίαν ὁ ἀποθανὼν ἀδελφὸς τῆς βασάνου ἐλυτρώθη. Ταῦτα ὁ Γρηγόριος. ἐκ τούτου δὲ καὶ παροιμιακῶς φασὶν ἕως τῆς σήμερον λέγεσθαι παρὰ τοῖς ἐν Ῥώμῃ οἰκοῦσιν δεῖν ὑπὲρ τῶν τεθνεώτων τὰς τριακοντα λειτουργίας τοῦ Γρηγορείου ἱερουργεῖσθαι. καίτοι ἀξιόπιστος ὁ ἀνὴρ καὶ μᾶλλον ἀκουστέος ἤπερ ὁ Βαρλαὰμ, καὶ ταῦτα τῶν ἄλλων διδασκάλων ἐκείνῳ συμπαρομαρτούντων, καὶ ὁμοφωνούντων, τοῦ δὲ Βαρλαὰμ ἁπλῶς ἀρνουμένου, καὶ ἀναισχύντως ψευδομένου. Καὶ ὁ ἀΐδιμος Βέδας ἅγιος ὢν διηγεῖται πολλὰς ὁράσεις τῶν τῷ πυρὶ τοῦ καθαρτηρίου κολαζομένων, ἐν οἷς φησὶν εἶναί τινας, οἳ διάγουσιν ἐν χλοεροῖς καὶ αἰθερίοις καὶ χαρίεσι τόποις, μηδενὸς ἀνιαροῦ αἰσθανόμενοι, μόνον ὅτι τῆς θείας θέας ἐστέρηνται, καὶ τοῦτο αὐτοῖς ἀντὶ καθαρτηρίου πρὸς καιρὸν ἐδόθη. τούτου δὲ τύπος ἦν ὁ Ἀβεσαλὼμ, ὃν ὁ Δα-

βὶδ

hodierna die diebus triginta continuis, offerre pro eo ſacrificium ſtude, vt nullus omninò prętermittatur dies, quo pro abſolutione illius, hoſtia ſalutaris non offeratur. Qui protinus abſceſſit, & dictis paruit. Nobis autē alia curantibus, atque dies euolutos non numerantibus, idem frater, qui defunctus fuerat, nocte quadam fratri ſuo germano Copioſo per viſionē apparuit. Quem ille cum vidiſſet, inquiſiuit dicens, quid eſt frater, quomodo es? Cui reſpondit: nunc vſque malè fui, ſed iam modo benè ſum: quia hodie communionem recepi. Quod idem Copioſus pergens protinus indicauit fratribus in monaſterio, fratres verò ſolicitè computauerunt dies, & ipſe dies extiterat, quo pro eo trigeſima oblatio fuerat impleta. Cumque & Copioſus neſciret quid pro eo fratres agerent, & fratres ignoraſſent, quid de illo Copioſus vidiſſet, vno eodemque tempore dum, cognoſcit ille quid iſti agerent, atque iſti cognoſcunt, quid ille viderat, concordante ſimul viſione, & ſacrificio, res apertè claruit, quia frater qui defunctus fuerat, per ſalutarem hoſtiam euaſit ſupplicium. Hæc Gregorius ex qnibus prouerbium factum eſt ab ijs qui Romę degunt triginta ſacra pro mortuis dicenda eſſe Gregorij. Atqui fide dignus eſt Vir, & magis audiendus, quam Barlaam, pręſertim cum & alij Doctores ipſum ſequantur, & cum eo conueniant; Barlaam verò ſimplciter neget; & impudenter mentiatur. Et venerabilis Beda, qui ſanctus eſt narrat multas viſiones eorum qui igne purgatorio puniuntur, & inter alios dicit eſſe quoſdam qui in ameniſſimis locis degunt nullam moleſtiam ſentientes, tantummodo diuina viſione priuantur, idque datum eſt illis loco purgatorij ad tempus cuius figura fuit Abſalom in libro ſecundo Regum capite decimo quarto quem Dauid precibus Ioab

&

βίᾳ ταῖς δεήσεσι τοῦ Ἰωὰβ, καὶ τῇ ἀπάτῃ τῆς γυναικὸς ἐκ τῆς ἐξορίας ἀνεκαλέσατο. καὶ ὅμως δυσὶν ἐνιαυτοῖς ἰδεῖν τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως οὐκ ἐπέτρεψεν, ὡς ἔστιν ἰδεῖν ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν βασιλειῶν κεφαλαίῳ δεκάτῳ τετάρτῳ.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Ἔτι τὸ τῆς ἀποκαταστάσεως δόγμα, καὶ τοῦ τέλους τῆς αἰωνίου κολάσεως, παρὰ Ὠριγένους, ὡς εἴρηται, τὴν ἀρχὴν εἰληφὸς, καί τινων τῶν τῆς ἐκκλησίας ἐπικρατούντων, ὧν ἐστι καὶ Δίδυμος καὶ Εὐάγριος, ἅτε τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν προβαλλομένων, καὶ διωπαράδεικτον ἐν τοῖς ῥαθύμοις γενομένων, ὡς ὁ θεοφόρος Ἰωάννης ὁ τοῦ οὐρανοῦ (λέγε ὁ τῆς τοῦ οὐρανοῦ) κλίμακος ἀρχιτέκτων φησὶν, ὅμως ἀπεκηρύχθη καὶ ἀνεθεματίσθη παρὰ τῆς ἁγίας πέμπτης, καὶ οἰκουμενικῆς συνόδου, ὡς ἔκλυσιν ταῖς ψυχαῖς ἐμποιοῦν, καὶ τοὺς ῥαθύμους ἔτι ῥαθυμοτέρους ἀπεργαζόμενον, ἐκδεχομένους ποτὲ τὴν τῶν βασάνων λύτρωσιν, καὶ τὴν ἐπηγγελμένην ἀποκατάστασιν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Καὶ μὴν ταῦτα πρότερον ἤδη ἐλύσαμεν. ἀλλ' ἡμῖν, ὦ Γραικοὶ, ταῦτα μῦθοι δοκοῦσιν, ὑμῖν δὲ τὰ παρ' ὑμῶν ἐκ τῆς ὑμετέρας κοιλίας ἐρευγόμενα, ἀληθῶς ἐρεύγματα σαθρὰ καὶ δυσώδη δοκοῦσιν εἶναι, καὶ εἰσίν.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Τελευταῖον εἰσφέρει ὁ Βαρλαὰμ οἱονεὶ τραγήματά τινα τῆς πικρᾶς καὶ φαρμακώδους ταύτης τραπέζης, τὸ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ Ὠριγένους μυθῶδες δόγμα, καὶ ὀνομάσας Ὠριγένην, Δίδυμον καὶ Εὐάγριον τοὺς αἱρετικοὺς, μά-

& mulieris deceptione ab exilio reuocauit, & nihilominus duobus annis videre faciem Regis non permiſit.

TEXTVS.

PRætereà dogma illud de inſtauratione omnium, & fine æterni ſupplicij, quod ab Origene, vt dictum eſt, originem ſumpſit, & à nonnullis Eccleſiæ Antiſtitibus, inter quos eſt etiam Didymus, & Euagrius, tanquam Dei erga homines benignitatem prætendens, & magno cum applauſu ab ignauis exceptum, quemadmodum Deiferus ille Ioannes cœleſtis ſchalæ, auctor, ait; exploſum nihilominus damnatumque fuit à Sancta quinta, & vniuerſali Synodo, tanquam ſupinitatem animis inferens, & negligentes negligentiores efficiens, expectantes aliquando à tormentis liberationem, & promiſſam inſtaurationem.

RESPONSIO.

ET quidem hæc iam nos anteà diſſoluimus. ſed vobis, ò Græci fabulæ videntur noſtra reſponſa; nobis verò quę à vobis ex ventre veſtro eructantur, reuera eructationes fracidæ, fœtidæque videntur eſſe, & ſunt.

TEXTVS.

TAndem infert Barlaam, quaſi quædam bellaria acerbæ huius, & venenoſæ menſæ fabuloſum dogma reſtaurationis Origenis, & nominatis Origene, Didymo, & Euagrio hæreticis, fruſtra exiſtimat, omnes,

μάτην οἴεται πάντας τοὺς πιστεύοντας καὶ ὁμολογοῦντας τὸ καθαρτήριον πῦρ, Ὠριγενιστὰς εἶναι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Ἡμεῖς δὲ αὐτὸν καὶ τοὺς ἀρνουμένους τὸ καθαρτήριον, ὡς δυσπειθεῖς, σχισματικοὺς καὶ αἱρετικοὺς ὀνομάζομεν. χεῖρον γὰρ εἰπεῖν οὐκ ἔνι. οἱ μηδέποτε λαμβάνοντες πεῖραν τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς, ὥσπερ οὐδὲ λήψονται. ἄπαγε. ἀλλὰ γενέσθωσαν ἄξιον ἀνάλωμα τοῦ αἰωνίου πυρὸς μηδέποτε ἀναλωμένον, μηδέποτε ἀπὸ τῶν ἀδικημάτων καθαιρόμενον.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ ἐκείνων φαμὲν ὅτι ἀπέθανον αἱρετικοὶ τυγχάνοντες, τοὺς δὲ παρόντας Γραικοὺς, οἳ ταῦτα ἀναγνώσονται, καὶ τοὺς ἑαυτῶν διδασκάλους Γραικοὺς ὄντας οὕτω φρονεῖν ὄψονται. Εὐχόμεθα τὸν παντοδύναμον Θεὸν, ἵνα ἑαυτοὺς τοῖς παλαιοῖς πατράσι συνάψωσιν, καὶ ἐπειδὴ τὸ Θεῖον πόρρω ἀπέχει τοῦ ἁμαρτάνειν, αὐτοὶ δὲ ἄνθρωποι ὄντες πολλῶν σφαλμάτων εἰσὶ μέτοχοι, ἐκ καρδίας εὐχόμεθα ἵνα ἐπιστρέψωσι καὶ τοῦ πυρὸς τοῦ καθαρτηρίου δοκιμὴν λάβωσι, καὶ τέλος τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἐπιτύχωσιν.

ΤΕΛΟΣ.

qui credunt, & confitentur purgatorium ignem, Origeniſtas eſſe.

RESPONSIO.

NOs verò, & eos, qui negant purgatorium, vt contumaces, ſchiſmaticos, & hæreticos nominamus. grauius enim dicere non licet. Qui nunquam experiuntur ignem purgatorium, neque in poſterum experientiam ſument. Apage. Sed fiant digna conſumptio ignis æterni, quæ nunquam conſumitur, nunquam à ſceleribus expiatur.

Et hæc quidem dicimus de illis, quia mortui ſunt hæretici, preſentes verò Grecos, qui hec legent & ſuos Doctores Grecos videbunt ita ſentire, Deum exoramus Omnipotentem, vt ſocios ſe antiquis patribus prebeant: Et quoniam Numen Diuinum eſt expers peccati; ipſi vt homines multis mendis obnoxij; optamus ex animo vt conuertantur & ignem purgatorium experiantur, ac tandem æternam felicitatem conſequantur.

FINIS.

Pag. 4. Verſ. 22. αἵ τε. 6. 3. κἀνταῦθα. 6. 7. διαφε-
ρόμεθα. 6. 31. ἁμαρτημάτων. 6. 34. πάντα. 8. 2. παί-
σαντας. 8. 10. σέβεταί τε. 8. 33. ἐξιλεούμενος. 10. 17.
τὰ περὶ Ὠριγ. 10. 30. τούτου. 10. 33. οὐδαμοῦ τῶν ἑαυτοῦ
λόγων. 14. 8. σπουδαίοις. 14. 21. καταβαίνοντες. 14.
24. ἀπελαύνεσθαι. 14. 27. τυγχάνειν. 18. 2. τὸ πῦρ.
24. 17. καταλήψει. 38. 12. ἦλθον. 56. 18. ἡμέρα.
58. 7. περιερχόμενος. 60. 19. ζῶντος. 62. 26. ἀστικῶν.
64. 3. συνόντας. 64. 12. παναρμόνιον. 54. 28. ἑκάστου
66. 6. τοὺς τῆς παλαιᾶς. 66. 17. Οἰκουμένως. 66. 30.
στεφανωθῆναι. 68. 3. αὐτοῦ. 70. 17. ἑορτὴν. 77. 16.
μιλησίοις. 77. 22. ἁρπάζω. 78. 12. οὐκ ἐν τῇ. 78. 16.
τηλεώτερα. 18. 16. δισμύριοι. 18. 24. δίκαιο. 80. 17.
καταφρονῆσαι. 80. 25. ἐπὶ τῇ θυσίᾳ. 84. 2. μαρτυροῦν-
τος. 88. 29. ἐλπίδων. 90. 14. παρόντι. 100. 7. προ-
φητείας. 106. 3. τῶν Ἀλεξανδρείας. 112. 32. πλέονος.
114. 15. ὅλῳ νοΐ. 118. 6. τερατεύεται. 118. 6. δυσσέβημα.
118. 13. καὶ δή. 118. 17. ἀπηχθαύνων. 118. 18. τῆς
δυσσεβείας. 18. 20. καταβαλεῖν. 118. 20. ἔμελλε. 118.
28. ὑφορωμένους τῆς προσθήκης. 120. 16. ἐπισημειώσασθαι.
124. 5. ἐν τῷ περὶ. 126. 6. διὰ βάθους. 126. 9. θερμά.
169. 9. νεναρκηκότι. 128. 21. ἢ ὡς. 130. 17. φαινομένῳ.
130. 27. δυνηθῆναι. 132. 24. κείμενον. 132. 30. τὸ
σὸν ψεῦδος. 140. 26. ἀρχιερέως. 142. 19. παρῆχθαι.
144. 3. κατηγορία. 148. 11. ἐνετάξατε. 148. 12. ὑ-
μᾶς ἀγνοεῖν. 154. 3. καὶ ποίημα.
156. 1. τῆς κοινωνίας. 160. 22. ὀρθοδόξων. 162. 25.
τὸν ζῆλον. 174. 11. Ἀγκύρας. 174. 30. ἐπάγει. 176.
11. κανόνος. 180. 2. μακεδόνος. 180. 18. ἐγένετο.
180. 23. Κωνσταντινουπόλεως. 182. 11. ἀναθεματισμόν.
184. 7. Βαλσαμῶν. 184. 9. λαμπρύνει. 184. 20. Χει-

στοῦ. 184. 29. ὑμῖν ἀπαρνήσασθαι. 184. 30. διδογματισμένα. 190. 4. Ἀλεξανδρείας. 200. 29. οἰκουμένης. 228. 16. τεθεασισμένον. 230. 17. κατὰ πρόσωπον. 240. 14. δικαίως. 260. 6. ὑμεῖς γράφετε. 262. 22. τὴν κρίσιν. 266. 27. ἀνάγνωθι. 270. 6. ἐξορίαν. 270. 21. ἐξορίας. 286. 3. λογισάμενοι. 290. 14. ἐκκλησίας. 304. 15. παρέλθωσι. 312. 28. Θεοδώρητος. 320. 29. τοὐναντίον. 322. 11. τὴν ἐκκλησίαν. 328. 15. κρίνωμεν. 328. 26. οἱ δὲ ἡμέτεροι 330. 6. ὑπερηφανίας. 330. 23. προφητείας. 338. 3. καὶ τοῖς. 340. 32. ἐπιθέτω. 344. 18. παντοίοις. 346. 10. μεμενήκασι. 352. 14. ἀψήφιστος. 354. 2. ἐπτά. 370. 5. κολαζόμενοι. 376. 20. μεταλαμβάνουσι. 380. 12. ὀλιγωρεῖ. 380. 17. τὰ ἑξῆς. 384. 23. ἐλευθερῶσθαι. 386. 30. παραγαγεῖν. 406. 2. προσενεχθῆναι. 406. 5. φροντιζόντων.

Pag. 37. Verſ. 25. valde . 75. 1. de iuſtis . 79. 2. Græci . 81. 16. oratione prima . 87. 24. tyrannorum . 123. 27. Origenem . 133. 1. Latinos . 153. 2. primùm . 153. 7. ſuæ damnationis. 187. 33. continent . 209. 17. Pontifici . 257. 16. oportebat. 257. 17. de viro . 261. 6. iter ſuſcep. 281. 10. irrumpentibus. 327. 20. proceſſionem. 327. 28. credunt. 371. 18. concluſæ. 371. 21. ſacrificijs. 373. 30. purgationem . 377. 15. ſuo . 383. 17. diſponere . 401. 1. dilectio . 401. 5. dilectio . 410. 8. debitis.

Pag. 135. Verſ. 29. poſt illud . ex Patre procedere . deſunt iſta . deberet igitur Photius etiam negare Spiritum ſanctum procedere per filium, quia in &c.

Pag. 223. Verſ. 22. poſt illud . eſſe confirmandos. deſunt iſta . nec nos ſecundo loco habendos.

Pag. 229. Verſ. 6. poſt illud . duritiam eorum. deſunt iſta. & cor impœnitens theſaurizant ſibi iram in die iræ &c.

Reliqua errata leuiora vt accentuum & huiuſmodi facile prudens lector animaduertet.

Digitized by Google

Digitized by Google